

Die alder excellenste cronyke van Brabant Hollant Seelant Vlaenderen int general / [Brabant].

Contributors

Brabant.

Publication/Creation

[Antwerp] : [J. van Doesborch], [1512]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/w2dck27n>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

1027

793

557 Cronyké vā Brabant, ~~Vol. 2~~ numerous fine woodcuts.
(some rudely coloured), sold with all faults s.d.

1512

181/99

22 D 5040

1027

773

175

H

557 Cr
(80)

Hier beghinc dat tweeste oft ander deel
vanden Cronyke vā Brabant te wetē nā
de afcomsten ende hoghen gheslachte der
princen ende hertogē des lants vā Brabāt

Van beghine tottē eertshertoge
Philips vā Oostērijc en vā Brabāt
die namels cōwert vā Castiliē etc.

¶ Dat perste capittel Vandē beghin
neder Tropanē tot Braboene en Mar
le bepde kinderen van Francio

Die afcomste en edelheit
der hoogher vorste en
hertoghē vā Brabant
sal ic kenlijc maken. soe
is te weten. dat vā begī
dat god almachtich dpe
perste mēschē Adam en Eve maecte
opden vepdach. so warēt omtrēt. xij.
hōdert iare tot Noe toe. die bi beuele
gods die arche maecte tseghē dpe toe
comēde deluuiē en hi hadde iij. sonē
te weetē Sem/ Cam/ en Japhet. doe
hi vijfhondt iare oudt was. En Noe
bi beuele gods met synē wijue/ ende
met synē iij. sonē/ met hueren iij. wij
uen ghynghen tnamen inder archen
daer Noe hondert iaren ouer ghetim
mer hadde. alsoe dat int beghin der
Sibele al vclaert wort En want alle
die werelt inder deluuiē vdranch wt
genomē dese vij. personē So sijn vā
desen iij. sonē comē alle mēschē dpe
pe sint inder werelt gheweest sijn Na
der deluuiē plantede Noe eenen wij
gaert. en so gheschiedde de goedē va
der Noe die dronckenscap vandē wij
ne eer hy die cracht des wijs kinde so
dathij ordect lach neder ter aerde En
Cam sijn sone en woude hē npeet dec
ken/maer hy besportede sinen vader
Naer Sem ende Japhet waren be
schaemt/ en niet willēde sien die scha

melhept haers vaders/ so keerden sy
hem mettē rugghe tot haren vaders
wert en decten hem sijn scamelhept.
Welchedinghen Noe daer na verne
mende so ghenedijde hi Sem en Ja
pheth Naer Cam vermaledijde hy
Vā deze iij. sonē so werdē by Noes ti
de ghebooren en leefde xxiij. ja. en C.
mannen/sonder die vrouwen en die
kindere dier veel meer waren. want
Noe was oudt als hi sterf neghenhō
dert en vijftich iaren.

¶ En die volck hadde dpe princē bo
uen hem/ te wetē Noeth van Cams
gheslachte. Jettan van Sems ghe
slachte. en Siffene van Japhets
gheslachte

¶ Quermits desen iij. sonē van Noe
is die werelt ghedeelt in iij. deelē Te
weten Asia/ Afrika/ Europa Asia be
woēde die gheene die van Sem qua
mē. Afrika wardt bewoēt vādē ghe
nen die van Cam quamē. En Euro
pa wert bewoent vā die van Japhet
quamen. Van Sem is comē tvolc
van israhel/ en on heere Jhesus cris
t/ also die bible bewysst. Vā Cam sijn
comē vele quade tyrannē en quade
generatiē. En Japhet hadde een huyl
vrouw die hiet Scuna En hi hadde
vij. sonen/ te wetene Nofoch/ Tiras
daer af sijn comen die vā Tracie. So
mer daer af sijn comē die van Galacie
en daer na die Gallē. dat sijn dpe Fra
sopse. Janā daer af sijn comē die Griec
kē. Magoch daer af sijn comē die Sire
Madā daer af sijn comen die Medien
Tubal daer af soe sijn comen die van

Artholome? int boecke
vande proprietē der
dynghen vande prouī
cie: scrjft ald? Grabant
is die vterste prouincie
van Germaniē: dats Almaniē: en is
ligghende aen Gallia belgica dat is
nēd vrancrijck: hebbende dē Rijn: en
Vriesslant oostwaert. die Britaēsche
zee: en dē Vlaēsche schoot noortwert
neder gallien westwaert. ende hooch
vrancrijck: zuytwaert. hebbende veele
vermeerde stedē. eē lant vruchtbær
ende veel volck hebbende: volck van
schoonder bequamer statuerē: en vā
schoonder formen. strjdtbære ende
moedich tegen zj vianden. maer son
derlinge behaechlijc en rustich: volck
warachtrich. deuoot en goeder tierren

Hier na volghē dpe bestorē steden
dpe in Grabant ligghende sijn

Tes te weten dat Grabant ghedeyle
is in iij. quartierē ond dpe iij. pri
cipale hoofteden Louē. Brussel. Ant
werpen. Thertoghē bosche

Int quartier vā Louē zj dese stedē
Thienē Leuwe Maerschor Dpest Sē
melours. Gheldenaken. Hannuyt
Salen. Landen. Sichenen

Int quartier vā Brusselē zj dese
steden. Rinele. Dilvoorden.

Int quartier van Antwerpē: zj der
se stedē Iperē Herentalē Breda Ser
ghē op dē zoon Dreenberghen

Nem In dat quartiere van
Thertoghen bosche sijn deese vi. ste

den. Graue. Helmont Eyndouen
Rauesten Meghē Ende vā desen
stedē so sijn naest den voors principa
len. iij. hoofteden. noch. iij. andere
hoofteden. te wetene Thienen Leue
we Spuele voors

Int die stadt van Maestricht hou
den vanden keiser die hertoghe van
Grabant. ende dpe bisschop van Lu
dichte samen ghelijc. Item noch
sijn in Grabant grote vriheden en
vermeerde dorpen dpe beter sijn dā
zōmighe stedē als Turnhout Sele
Hoochstraten Seke Girsot Werch
tere Merchtene Queren Tubeke Tē
nicke Plsche. Grimberghē Alsche Ar
endonck. Oisterwijck: ende meer an
dere

Hier na volghē die Abdiē

Dit: zj die Abdien van Grabant lig
gende. velt van monicken van s Be
nedict? orden: Semmelours Hassli
ghem Vliebeke En die Abdien van
nonnen der seluer ordenē zj Dorst
Bigaerden

Van moniken der oordenē vā Cif
tean oft vā s Bernaert. Vleer daer
so vele heplighe personē geleeft heb
ben. en daer af wert van gode gheop
penbaert dat d; die heplichste plaet
se inder werelt was in die tijt. Sinte
Bernaerts op die Drelde Ryele
En die abdiē vā nonnē zj Drouwē
parck Eywers Ter camerē bi Brussel
sel Rosendale Nazareth Tintere Na
mepe Florual Thertoghē dale Argē
ton Mulsene by Mechelen

Itē vanden ordenē vā premōstrep/sin
te Michiels Thātwerpen die abdie
vā Stribergē. Parck. Tōgerloe Hēp
ligem. Euerbode. Jette oft Dilighē

Vander regulierē s̄ Augustijns oor
den die Abdie van sinte Geertruyde
te Louen

Die abdyē vande edelē iōffrouwē
canonpherken vā sinte Geertruyde
te Priue. gefondeert vā s̄ geertrude

Te Louen is thups oft clooster vā
dē cōmendeur van sinte Jans heeren
van Rodes vā Sinte Augustijns ordē
gheheerē Chanterap̄ En highaet te
rade mettē statē van Brabant op de
spde vande banierheerē oft ooc met
ten prelaten

Itē ooc is een clooster oft hups vande
selfder ordē te Tricht genaemt s̄ bielen.

Itē te Schemert is een cloostere van
dē cōmendeur vander ordenē vādē
heerē vā Prupstichē

Maer al ist sodz alle die voorsēpde
cloosterē en abdie perstweruē inge
set sijn in leuen van reformatien en
obseruancien int ghemeyn leuende.
Doe en isser nu ter tijt nauwe vperē
oft vijue van alden voorscreuendie
reghel oft obseruancie harer ordenē
houdē. dwelc seer is te beclaghen

Maer des is in dat voorsēpde lande
tediuerliche plaetsen veel ander cloo
sterē van goeden ghereformeerde le
uen Te wēt Chartropfen/biddende
ordenen/en vele ander ordenen bep
de mannē en vrouwē. dwelc een gro
te gracie is voor dit lant Want men
siet ghemeylic in steden daer alsulc

ke cloosteren van goeden leuen sijn
dattet volck daer bp seer verbeteret
wordt midts goeden exempelē ende
heplighē leeringhen/Dan in ander
steden daer niet aldusdanighē cloes
teren. maer ander van slappen oft
wilden leuen sijn. daer volck quaet
exempel aē neemt En daer om al de
in sulcdanighē cloosterē gaen. setten
hair ziele in perphel vā vdoemnissen
want sp haer ordene ende sonderlin
ghe diedie gheloften npeet en hondē
Midts welker redenen alle die ghe
ne dpe de reformatie en beteringe vā
sulckē cloosteren beletten. verdoemē
haer siele. en plegghē onuerfientlichē
te steruen. want sp belettē dpe salichz
van seer vele menschen. dier bp ghe
beteert souden worden. twelc seer soe
ghelic en voor die siele scadelijc es

Hier na volghen dpe banperken
van Brabant. sonder den voorsēpde
abt van Semelours. die indē lande
raet dpe perste banper heere ghere
kent wordē

Dit hout
die heere
vā Crop

Erstamer
lic vandē
hertoghe.
Eit houdt
die heere
vā Crop

Dit hout
die rēgra
ue vā Dal
lem

Dit hout
die heere
van Niz
rode.

Dit hout
die graue
van Nal
louwen

Uen
Scot

Gael
beke

Uen
Scot

Per
weys

Uen
Scot

Ghe
te

Uen
Scot

Bre
da

Uen
Scot

Gym
berghē

Uen
Scot

Oyest

Uen
Scot

Duf
fele

Uen
Scot

Grane
donck

Uen
Scot

Som
brat

deē deel hout
die graue vā
nassou/dand
deel dweheer
van Grüber
ghen

Dit hout die
hertoghesel
uen

Dit hout die
grane van
Nassouwen
en hier
vorē hielt de
hertoghe vā
Gulpyck.
erstmaerscale
vā Grabant
dit houdt die
heere vā Nū
bercours

Dit hout die
here vā Per
weys

Dit hout die
here vā Sie
uere.

Dit hout die
here vā Nal
steyn.

En vñf vā deze Banierē jñ bruedge
deplecē vā Brabāt als Kerschor Sier
beke Saefbeke Dpest en Perweys
¶ Voort es te wete d; tot deze banier
heerē noch in Brabāt jñ zōmighe an
der gheheerē ridderē met ghesellē als
die heerē vā Huldelberghe/ Souter
sem/ Auwerē Soechout/ Māche/ Ipn
there/ Dauere ¶ Vā welckē banieri
en en heerlijchedē vele tot vremden
hādē gecomen jñ en vñmindert ouer
midts datse op dochterē vstoruē sijn
die dē hoochduytschē en ander vrem
dē heerē vā soherē regimēte te huwe
lijke ghegheue sijn So dat die herto
ghē oft blant vā Brabāt clef behulp
oft bystant daer af hebbē En so plec
ghet men te segghē Dee dē lande dat
vsterft op een ioch hint op eē dochter
oft op een dwaes Vandē twee perstē
soe heeft blant vā Brabāt grote expe
riencie noch op dē dach van heden

¶ Dat tweede Capittel vā dē propri
etept en condicien des landts vā Bra
bant en der brabanterē bi wa racht
gher bediedenissen des woordts Bra
bancia bp ij letteren/

Beata dat is salich
Regalis dat is conincklyc.
Antiqua. dat is oudt.
Bona. dat is goet.
Nudat. dat is coene
Nobilis. dat is edel.
Caritativa. d; es in minen onferm
Iustia d; is rechtuerdich (hertich)
Amabilis. dat is minlijck.

¶ Vand perster litterē **S**
¶ Indē perstē so wordē Brabāciage
sept Beata. dat is salich/ En dat ouer
midts so vele heilige menschen als
Brabāt opghenoedt heeft en ten he
mel ghesonden/ Te weten sinte Ppp
pñ van Landen/ dpe perste hertoge
van Brabant dpe vā sinte Jte sñre
huifrouwē hadde twee heylige kpr
derē. sinte Geerttrudien sinte Seg
ghe van welker sinte Segghē herto
ghinne/ en sinte Pippñ haren vader
namaels gesept sal worden int twee
dedeel deser Croniken/ en oot vā sin
te Jten oft sinte Pdeberge sñre vrou
wen ¶ Item sinte Amelberghe
Pppñs suster dochter/ dpe rustte
te Spns in Henegouwe Ende die
hadde vñf heylpghehpnderen Te
weten sinte Emebertus byskop vā
Camerick Sinte Regnelde
Sinte Goedele Sinte pharelt
en Denancius Jte sinte Ermelpne
van Meldert Jte sinte Kiepnoffele

vā hrouwte Jē fereol? f. Modert
 eus Sūte Tarcia maecht Jē sin
 te Proburgis Pippins vā hersta
 le dochter en ruste te colene Jē sin
 te Grimoald? martelaer en sūte
 Hiluin? cōfessoer bepde haer broe
 ders daer moed af was sūte Plec
 rudis Item sūte Hemigi? aertsbis
 scop van Romaen en sūte Landia
 da abdiffe te Welzen bepde Karels
 martelaers kinder. Jē sūte Amel
 berghe die maecht. Jē sūte Alaert
 abt confessoer. Item Sūte Kaerle
 die grote keiser en coninc vanden
 welcke oec int twee ste boec gheseyt
 sal worden. Jē sūte Aldegonde die
 rustet te Nabugpē. En sūte Wou
 trupt haer suster die rustet te Ber
 ghen in Henegouwe. En ij hadde
 te māne sūte Vincent graue vā he
 negouwe En ij hadde van hē eenē
 heplighen sone sūte Landicus bis
 scop vā Mets en twee deuote doch
 teren Madelberta en Adelrudis.
 Item sūte Trupt cōfessoer Jē sin
 te Veroon en Verone die ligghen
 te Tymbeke bouen halle Alle de
 se voorschreuen heplighe personen
 ijn vande gheslachte vā sūte App
 pine eerste hertoghe van Brabāt
 Vā wijs bloede en oec vā den bloe
 de sūte Segghen sūte Oedenente
 sūte Hermouts margraue vā Aijē
 en na bisscop vā Mets en vā sūte
 Gertrada des groten Karels moe
 der en vande seleen Kaerle en vā
 meer ander heplighē die hertoghē
 van Brabāt af ghedaelt ijn tot nu
 toe
 ¶ Jē in Brabāt hebben noch vele

ander heplighē gheleest die vhand
 zjn inder hepliger kerckē. En vele
 ander personen van heplighē leuē
 der welker leuen oft legenden ver
 gader en beschreuen heeft broeder
 Silleman supprioer des cloesters
 vande regulieren van Rodendale
 in onpen. Te werē sūte Jodelberge
 anders gehietē sūte Jte. sūte Pyp
 pīns hupsvrouwe. daer hyper na af
 gheseyt sal wordē. Item sūte Ser
 lendis vā Moersele. Jē sūte Oepe
 Jē sūte Digne te Shele wt Perlaē
 ghebooren. Jē sūte Sōmaert van
 Ipere. Jē sūte Sōmoult vā mēth
 lē. en sūte Ipbrecht ijn discipel Jē
 sūte Wybeert vā Sēmelours Jē
 sūte Wydt van Anderlecht Jē sin
 te Arnout bisscop van Dopsion Jē
 sūte Jde Godefroets vā buylloens
 moeder. Jē sūte Pde van Apuele
 Item sūte Pde van Leewe. Jē sin
 te Pde van Louen
 ¶ Item personē van heplighē leuē
 niet verhauen. dpe in brabant ghe
 woent hebben achterlatē de exem
 plen van heplighen leuen Te werē
 Bonifacius bisscop van Tosanen.
 die vdiēuen ijn de woonte en sterf
 int clooster ter Camerē bij Brussel
 Jē meester Jacob van Opri. dpe
 woende tot Opguies en werdt car
 dinael. Item Abūsus Gōbert? en
 Keynerus mōnichen van Dileers
 Item Arnulph? en Petrus cōuerzē
 van Dileers Item Wonedulphus
 deken van Anderlecht. Item heer
 Wouter van bierbeke Jē meester
 Jā vā nyuel. Jē Lādoald? Jē Hy
 melinus vā vellenaken Jē Mar

griethen van Ionen geheete spere
 Margriethen. Item die allendige
 marie. Item Henric vā calsterē van
 Ionen. Item heer Jan vā Aupbroec
 perste Broer van Groenedale Item
 broed Jā die goede cock vā groenē
 dale Item Aljt abbisse vāder camerē
 bi bruesel Item Halena van Dooft
 Item Wūpne vā bogaerdē Item
 beatrijs vā Thpenē. Item Wdelpē
 van Oipe. Item Hilde van behe. Item
 Marie van Herēals Item Oria
 na van Salen Item Perone cluse
 nerle sinter Claes bij Mechle. Item
 Machtelt van Iecuwe ¶ Vā vele
 der welker heilige en truoten per
 sonen En desgelijcs vā sommighē
 anderē daer Thomas vā Cārypie
 al scrift int boec vādē byen hier na
 int corte gheseyt sal wordē inden na
 uolghenden capitelen Soe is dan
 Brabant wel salich gesept. daer in
 so vele heylighe en salighe personē
 op gheuoedr. ijn gheweest ¶ Air af
 so volcht hier een latijnsch veers of
 epme. Beata ista patria que tanta
 profert pignora digna beatitudine.
 Que celi replēt atria. olīm colētes
 latria. deum cum aptitudine.

¶ Vander tweester letterē. A

¶ Ten anderē male so wordē Bra
 bancia gheseyt Regalis. dat es Co
 nindlich. Ende dat daer om. Want
 eer edelhe. ijn ijn ghesproten wt co
 nindlichen bloede Erst vādē ede
 len gheslachte der Tropanen. ende
 daer na vādē gheslachte der conin
 ghen van Brancryche. en dat van

lente Arnouts wegghen Wīfs sone
 Anghs ghetrou hadde linte Seg
 ghen. also dat vclaert sal wordē int
 tweeste deel deser cronike En voirt
 so ijn van desen Brabantischen her
 togghen ghesproten seer moghende
 coninghen Als die derde Poppijn
 coninc van Brancryche. des grote Kie
 rels vader. Sodenaert en Soube
 wijn vā buylloen en haer nacomē
 linge coninghē van Iherusalem
 alst namaels sal bliken bi den boo
 me oft linpe der herioghē vā Bra
 bant die hier na ghesedē sal worden
 En niet alleen coninghē. maer oec
 kepsers ijn ghesproten vā Brabant
 schen heriogghen. als die grote Kie
 rels kepsers en coninc. en ijn naco
 mers die kepsers warē totter seue
 ster generacien toe en coninghē tot
 ter neghenster generacien. En nae
 maels werdt gherocē en ghecroent
 coninc vā Almansē dat es Roostsch
 coninc graef Willem vā Hollandē
 die des eerste heriogē Henrics vā
 Brabant dochter sone was. ¶ Dan
 deser condiciē Regalis es dit veers
 ¶ O gē regalis est her pia patria ta
 lis: Eius namq; malis dominaris
 lūste sub alis

¶ Vander derder letterē. A

¶ Ten derden male so wordē Bra
 bācie gheseyt Antiqua. dat is oudē
 Want in Brabant ijn princen ghe
 weest langhe te voren eer in ander
 landen daer omirēt eenighe princē
 warē. alst bliken sal in tweede deel
 deser croniken Ja die brabantische
 princen hebben ouer ander landen

Die marcgrauē willē vā Gulic was
seer v̄wondert als hi de brabāters so
haestelijc in z̄h lant vernā. En̄ ōrboot
sinen swagher dē Hertoghe vā Seldi
Eduwaert wijs broed̄reynout genā
gēlach Dese quā willichlijc m̄ alle z̄h
macht den marcgrauē willē te hulpe
om hē te wrecke op wencelij vā dē sa-
hē voersept. Och hadde dpe bisscop vā
colē groot volc gesondē heer willē vā
gulpc en̄ ādere wt almanien wt west
ualē en̄ vā elds soe dat dese marcgra-
ue seer sterck was. Daer wert eē dach
naert ghehoudē vā beyde sīdē tot cle-
nē profite so d̄ter teenē strijde quā. Dā
mige wise heerē riedē hertogē wēceli-
nē d̄ hi op diē dach n̄ strijde en soude
maer d̄ hy v̄toeuē sou na heer Jacop
vā bourboē sinē nene die hē m̄ vele

deligē wt v̄acrījche te hulpe quā. An-
dere ōcriedē d̄ seggēde d̄ter scāde wa-
re te beidē wātse sterck genoech waren.
Doe stelde hertogē wēcelij z̄h volck in
ij. scare dpe eerste belepde hy selue en̄
de heer gwpt vā saintpol met. vi. m̄.
seer vrome mānē en̄ tē strijde wel ge-
leert. Dand̄ tweede scare ōrēt. ij. m̄.
hadde dongetrouwe graef Kobercht
vā namē in z̄h beleet om dpe achthoe-
de te bewarē. Desgelijcs stelde dō die
marcgrauē z̄h volc in. ij. scare eerste
behielt hi en̄ Eduwaert vā gelder in
haer beleedē m̄ menigē vromē man-
ne en̄ z̄h tweede scare beual hi eenen
vā sinē ghetrousten heerē om die ach-
terhoede te bewaren. xc.

Hoe den strijt begōst en̄ eydenam.

Si ij

Dese twee hepre ghereet yde / so
 ghenaecken si malcālderē mer
 groote ghereijfchedaer die hertoghe
 van gelder indē eerste oploop doot ge
 scotē werdē en was wten stryde ghe
 draghē. Deer lāghe was daer genoch
 tē. Maer ten laetste creech hertoghe
 wencelijū victorie. dpe westvalinghe
 warē daer alle meest vslagē. daer vic
 heer Jā vā Dregē den mercgraef vā
 Suplic / dwelc die gulycste partie siē
 de gauē rugge. ende dpe Brabandē
 vvolchdēse en sloegēder vele doot int
 vliene. Als dese victorie ghescler was
 so heerdē dpe brabāters daer dē stryde
 ghescler was. elcghic hē te rustē stellē
 sommighe pilieerdē / som so clōmen si
 van harē paerdē son der ordynancpe
 als liede die npewers op en dachten.
 Dit siende dpe dachterhooide vander
 Gulijfcher sidē quam van bespden
 seer vromelijc int Brabantse volch
 dwelc sond ordinācie was so onuerstē
 lijē dat hise al vstropde. en dander dpe
 ghevluicht waren quamen wed in or
 dinancien en vsloughēder vele dpe si
 vonden. som sittende ter aerden som
 pplgerēde. Jiet te min hertoech wen
 celijū stelde zyn volch bi een so hi best
 mochte en weerde hē vromelic. maer
 hi wert tē laetste gheuāghen en noch
 meer and edelighe mer hē. Wāt heer
 robrecht die graue vā namē die dach
 choede te belepde had / en wplde noch
 en dorste dē hertoge nē te batē comen
 doe wert daer genūgē heer iā vā Die
 ghē die dē mercgraue willē quijt mol
 te seelde sinē eedt die hi ghedaē hadde
 en ghelouen dat hi nē mer meer vma
 nen en soude dz hi hē gheuāgē hadde

Ende die die heere Swyt vā Sainc
 poel bleef ond die dodē ligghē / daer hi
 iāmerlijc vmoort was vā ecnē snodē
 kettijue die daer af loō na werc of sine
 wāt marcgraue willē deden hanghē.
 als hi hē dē beroemēde was seggē de
 hoe dat hi eenē rijckē heere ond die do
 dē vantroepende saincpol saincpol dz
 hijē doe vsloughē meenēde daer dāck af
 te hebbē. Dus was die graue vā sainc
 pol vmoort. dwelc iū sone heer Walra
 uē daer na swaerlijc ghewrohe heeft
 also ghi noch horen sult. En hertoghe
 wencelijū was vā daer genoot tot p
 egge daer hi langhe gheuāghē lach
 Dese strydt gheschiede al sinē screef
 M. CCC. lxxi. op s Siphoriaes dach
Als vrou Johāne van brabāt dese
 tijnghē vnam soe was si droeue / en so
 waren oock deedel vanden lande. en
 sprake seer opden capiteyn Robrecht
 vā Namē / en ooc op die gheene dpe dē
 strydt toe gheiaecht haddē / en niet en
 wildē vbeypde / tot heer Jacob vā bour
 bon wt Brancrjē gecomē ware mer
 macht vā volche hertoghe wencelijū
 te hulpe / dwelc dē lande vā Brabāt
 groot profijt gheweest soude hebben
 hadde die hertoghe niet gheuāghē
 gheweest / hoe mel nochtās dat wētelijū
 wghelate wert vā marcgraue willē
 van Suplic wt onsen vanden Kēp
 sere sijnen broeder

In deser vanghinghē gheschiedde
 daer een wonderlijc dinc vā. ij. ridde
 ren / deen was gheheetē Seert vā
 bpes en die ander hiet heer wplē vā
 kees Dese willem was gheuāghen
 inden persten strydt daer hertoge wē

heerschapie ghehad en regeerds ghe-
stelt. als die grote Karele die de ierste
regeerder oft forestier van Vladeren
stelde. desghelijcs in sone Lodowijck
dye goedertierene maecte de persten
graue van hollat. **¶** Van deser con-
dicien antiqua is dit vers **¶** Pie mul-
tis terris antiqua Brabacia claret

¶ Van vierder litteren **B**

¶ Ten vierde wort Brabacia gesept
Bona dat es goet En also dyerhade
goet es te wetene tijtelijc. gheestelijck
en eewich. Doe wort Brabat daer af
goet ghesep **¶** Perst van titeliken goe-
de. midts der vruchtbaerh; en coene
ende gheriefelijcheit alder dinghe de-
den menschen van node sijn. wat het
heeft vele weyden en vruchtbaer coen-
lant daer die principale landen af in
die lande van Haspegouwe van Gaes-
beke en van Grimbergen. Het heeft
oorbossche en genuetelijche foresten
wijngaerde. boomgaerden. rivieren
en viueren. wylde doperen ende ande-
re En Brabant es al meest suet van
luchte en bequame der mensche natu-
re. En mette cortste aldat een goede
land toe behoort wort daer inne ghe-
uonden oft wort daer lichtelijc ter zee
oft te lande in bracht **¶** Ten anderen
wort Brabat goet gesept ouer midts
gheestelijc goet Te wetene gracie en
vlegde van so vele heplighen en deuot-
ten personen als daer in gheleefst heb-
ben ende noch leuen en midts so vele
heplighe cloostere van reformatie en
obseruacien dier in Brabant meer is
dan in vele andere meerdere landen.

Ende voirt midts dye goet; en ghe-
trouheyt der Brabateren die noit ha-
ren hertoge verrpede. noch en verga-
uen. noch achter en liete in de strijt

¶ Ten derde wort Brabant goet ghe-
sept ouer midts dat eewige goet. wat
dat of gheestelijc goet der gracie en
der duechde is een beredinghe totten
eewighen goede dwelc die vlespe de heili-
ghe en deuote personen nu besitte en
toe ghesep wordt van al de genedye
in dueghet volherde **¶** Van deser con-
dicien bona es dit vers **¶** Quam se-
cura requies et comoda plura. Sunt
in te terra. qua non turbat fera guerra

¶ Vander vijfter litteren **A**

¶ Ten vijften wort Brabacia gesept
Audax dat es coene. Goede coenheyt
betekent duegdelijke stantachticheyt
Te wetene als een goet mensche doen
de es een goet werck coenlic en onuer-
naerdelijc en wederstaet dat quade. Al
sulck es een waerachtich Brabanter
Want noyt en wert beuonde dat dye
Brabater vte strijde vloet sijn here
daer in late. mer was althijt bereet
mer hē te leuen of te steruen also dat
dicwile beuonde es dwelc hier te lan-
ghe soude vallen te vertellene En soe
es een ghemeyn prouerbium Wie de
Brabater hā brenghe te velde hi bren-
gheten wel te strijde Oor heeft de bra-
banter natuerlijck. also hi oud wordt
also hi coender wordt. Van deser con-
dicien Antiqua es dat vers
¶ Quā sunt audaces hac i pacā genē-
tati Et q̄ vinaces pluria dura pati.

¶ Vander sefter letteren. **B**

¶ Ten seften wort *Brabancia* gesept **B O S T I D**. dat es edele en dat om h. redenē verft om dē edelē oorspronc en a fcomft daer *Brabant* af comē es also daer af getracteert wert it twee te deel deser croniken. Ten anderen d die edelhept der geftē ende loffelijken wercken van vele hertoghē ende anderen edelen mannen die in *brabant* gheweest sijn. daer die sommighe m; graciē ende duechdē vercpert; h ghe weest. Want van geenē gheslachte inder werelt en sijn so vele edele conin ghen en heplighe personen ghecomē als vanden gheslachte der Hertoghē van *brabant* also hyper na vclaert sal worden. En sonderlinghe midts dpe natuerlijke ingheboeren ghetrouhept der *Brabanteren* tot hueren natuer lijken prince **Midts** welken hingen heeft te ontfiene van hē verraden oft vergheuen te sijne also vore ghesep es **¶** Van deser condicien *Nobilis* is dit vers.

Nobilis brabancia nobiles emisse quoz sic prestancia celica reuifit.

¶ Vander seuester letteren. **C**

¶ Te seuestē worde *Brabācia* gesept **C A T T T D**. dat is milic in onfermherrichede. Want dpe *Brabant* scheprincen; h van begine seer libera el onfermherrich gheweest in herke en heplighe plaetsen te stichtene/alt wel blisc in vele onde kercken en ghe stichten tusschen dē rijn en der scelden daer si perstweruē domineerden also

hier na it tweede deel des boecks wel blisc sal vande groten con. **¶** *Na vele* van *Ante Gheertruyde* en vele ande re. **¶** Van deser condicie *Caritativa* is dit vers. **¶** *Nō est vulpin? bis tincto pulcher amore ipse brabantinus est ergo dignus honore.*

¶ Vander achster littere. **J**

¶ Ten achstē worde *Brabācia* gesept **J O S T A**. d; is rechtuerdich. *Iusticie* also *Ante Ambrosius* seit is ee duecht die peghelijke gheeft dat; h es. dat es die rechtuerdighe geeft gode eere en reuerēcie. hem selue castidinge en penitencie en dē euennaestē goetdadich hept en onfermherrich; En dese duechtes dē *Brabanteren* natuerlijc in gheborē dwelch ghenomē wort ende blisc wt anderē duechdelphen condic en dpe vanden *Brabanteren* hyper vore ghesep; h. Want dpe duechden ohellen malchanderē so dat wie eeni ghe duecht oprechtelijc besit. die heeft alle ander duechden. also dpe leraers scriuen. **¶** Van deser condicien *Iusta* es dit vers **¶** *Ecce Brabantine dispositio omnia certe. Iuste cuiq; sua per te redduntur aperte.*

¶ Vander neghenster lettere. **M**

¶ Ten neghesten worde *Brabancia* ghesep **M A T S T I D**. dat es minnelijc. En dat om twee redenē. **¶** Dper ste is/ midts den edelen bloemē die in *Brabant* ghegroept sijn. **¶** Te wetene so vele heplighe personē/daer vore af ghesep is. en hier na ghesep sal wor

den/ en midts so vele heplighe cloofte
ren en personē gode dienende soe dat
midts diē Grabāt gheseyt wort eē pā
radys vā weelde Te āderē midts dpe
dat die Grabāterē onderlinghe ple
ghē vredelīc en minlīckē te leuē also
die descriptie vā brabant inhoudt die
int beghin gheset es. Welcke milīchz
sompelē benomē en ghescuertes ge
weest midts corruptiē ende quadē re
geerders en officierē het sp vā buten
lants oft van binnen dpe als duuels
bodē pleghe omīne en twiste te sapē
om in eeren en in regimēte te mogē
bluē/ vele meer dan om die eere of o
boer des lāts oft haers prince. also v
leydende dat arm volc met harē par
tīscap. En alsulckē mensche die twist
oft twedracht sapē zj vā gode vmale
dijē so scripture seyt. Oec wordt Gra
bāt gheseyt minlīc. ouermits dien dz
die Grabāterē in allen landē waer sp
comē/ghemeynlic meer bemint wor
dē dan vele ander naciē vā volcke. en
dat midts haerder oprechticheyt en
ghetrouwicheyt. ¶ Van deser cōdici
en Amabilis is dit veers
Amabiligente felix Brabancia pollet

¶ Hier na volcht ic corte dat leuē vā
sommigē vscruē heplighe En want
hier na int tweede boeck. Te werē vā
dē hertoghe vā Brabant gheseyt sal
wordē van sinte pippijn van landen
perste hertoghe/ van sinte vdeberghe
andē genoēt sint itte sijnd vrouwe en
vā sint Seggē hertogine vā brabant
zjre docht/ en vā sinte Klaerle die gro
te So en worchier in deerste vā hē n
bescreuē maer hier na is volghende.

¶ Dat. iij. Capittel vāder hepligher
maghet sinte Sheertrudt

¶ Is sinte Sheertrudt noch een
clep hīdekē was. so wordt si van
harer eerwerdigher moed sint Jiten
ghestadelīc gheleert inder wet gods
en si was groyēde in wijsheidē bouen
alle āder haers ghelīc van onderen
van gode/ en dē mēschē bemīt Op eē
der tijt als dpe eerwerdighe cōn. Da
gobertus conic vā Drācht vā haren
denotē vād hertoge pippijn te maeltj
beghebedē was so was daer mede eē
ionghelic des hertoghen sone vā oest
rpche die vādē cōn. en sinte Seertru
dē ouders dpt heplīch maechdekē tot
huwelīc begheerde was/ Haer vād
woude eerst onderfoeckē den wille zj
der dochter. en so dede hīse roepē te cō
mē voor dē cōn en edelē. En als haie
ghevraecht werdt oft harē sīn was o
te māne te habbē dē voersēpde edelen
enderīckē ionghelick met zjden ghe
b ij

10
cleedt blyuickende van goude en van
ghelste pinte. doe antwoorde si aldus. Ich
en begheere niet desen noch eenighē
anderē sterflichē brudegom: vā welc
her antwoorde die con. en ander daer
etende seer vūwondert warē. en dpe iū
ghelinc ghinc beschaemt wech.

An. xiiij. iarē. als die eerweerdige
Pippij haer vader affinich gewordē
was. so bleef dit heplich kint by sijner
moeder. Jte haer ghehoorsaemijde
en haer duechde nauolghende. Als
Scheertrudis aldus voorghaede in
allē duechde was. so offerde se haer
moeder dē heplighē priesterē om rōt
faen dat heplige wyl. en sy werdt gee
stelijche moeder en abdisse des cloosters
en der deuoter maechde van Apuele
wāt in hair was aldus goeder seeden ra
melicheit. so soberheyt milch. in ael
moessenē. en in woordē manierlijch.
En hepinelic droechse harē clederē. Al
tijt studeerde sy goet exēpel te gheuen
harē ondsatē in ootmoedichede. ende
goedertierhedē. te hulpe comende den
weduwē. weesen. en alendighē perso
nē. En so becōmerde se haer met hepli
ghen lessen dat se byna alle dpe bible
houdede was in hair memorie. en bi
inghenē des heilighē gheest so conste
sy die dōcker scriftē en godlijche miste
riē vclaren. **A**n een tijt van iarē als
sinte Scheertrupt haer mer vele absti
nencie en wakē vūmopt hadde. so wert
sy vā binnē bekēnede. dē tijt haers
afscēpde vā dē werelt nakēde was.
so leide sy needer die sorghe en last dē
regimēts met rade harer ondersatē.
Ende den tijt die haer ouerbluende
was te werē. ij. maenden lanch die o

uerbracht sy in ghestadighē hepligē
aendachtē. en in oeffeninghē vā hepli
ghē scriftē. En also vūwachten sy dpe
vterste vre. als reysende van duyster
totte lichte. van arm. vedē tot rijkdom
men. ende vander doot. totten leuene
Ende als die doot haer by was soe be
ual sy eenen van haren gheestelijken
bruederen dat sy haestelijken ghaen
soude tot eenen heplighē man gehee
ten. Vlcanus woonde it clooster vā
folij. Ende dat sy hem vraghē soude
van haren weghen wardaghe dat se
van deser werelt schēpde soude. wāc
sy seer vreesde ende ooc verblide. Als
dese bode totten heilighē man quam
syn bootscap doende. Doe antwoorde
Vlcanus aldus. **N**orghē binnē den
dpenst vā dē missen so sal dpe maghet
Christi. Scheertrupt vte lichaē schēpde.
En segt haer dat se niet otfie dpe doot
mer dat se blijde si. want die heplighe
bisscop Patricius mette engelē gods
en met groter gloipen. sy bereet haer
te ontfanghē. Als Scheertrudis dese
antwoorde verstaen hadde. so schoo
de si alreblidē aenschijn gode dācken
de dat hise bi sinē dienaers aldus ghe
werdichde te vertroosten. En so ouer
bracht sy al dpen nacht met harē me
desusteren wakende met salmē ende
heplighē oracien. Ende des anderē da
ghes op een sondach dē seuentienstē
dach van Martre ontfāende dat wer
dighe lichaem ons liefs heerē so ver
schpet si binnē der missen also Vlcanus
voorlept had. te weten in haer. xxxij.
iaer gode louende en dāckede.
Op desen seluē dach so opēbaerde
haer sinte Scheertrupt na hair vūschep

dē eender abdiffe te Trpere genoemt
 Modesta die haer grote vridine was
 en sy sach sinte Geertruden bi haer
 staē na datse haer ghebet voer onser
 vrouwen outaer gesprokē hadde. tot
 haer segghēde aldus Suster Modest
 ta weet sekerlyc dz ick heden tot deser
 vre vte lichame verscheidē bin en soe
 verschperse van daer. En dat beuant
 Modesta warachtich

Hoe sinte Geertruyt ghesiē was
 na. xx. iare bouē dē reester haers cloos-
 ters staēde. en den brāt des cloosters
 bliscchēde En hoe si een doot kint ver-
 wette dwelck aen haer bedde geleedt
 was. Ende desghelijcks van alderhā
 de sieckē en crāckē menschē en vā ghe-
 uāghenen. en dpe in noode sijn hoese
 van haer pleghē vertroost en verlost
 te wordene dz machmē lesen ic boeck
 van haren myrakelen en exempelen
 En het wort hyper achter ghelate ont
 der cortheyt wille.

Dat vierde Capittel vā sinte Amel-
 berghe des hertoghē Pippins suster
 dochter. dpe. v. heplige kinderen hadde
 Ende ierst sal hier int corte verclaert
 worden die historie vā sinte Kiepnelde
 haer dochtere.

Die voerseide sinte Pippin sinte
 Geertruyde vader hadde een
 suster gheheete Amelberghe. En die
 hadde een dochter gheheete sinte Amel-
 berghe die seer schoone was. voleer-
 bairhepde en heplich van lenene En
 die hadde een edelē māghenoemt wpe
 gheer die in dpe tijt groot was in des
 conincs hof van vrancrijk En vā hē
 creech si. v. heplighe kinder te wete
 sinte Emebertus bisscop van Came-
 rijck. diens leuen myrakelen en heplē
 ghe werckē die kercke van Camerijc
 veroverēde es. sinte goedelē. sinte rep-
 nelt. sinte Pharelt. ende Venantius
 die alle van harer soecht in renichep
 den opghenoedt worden Ende al wa-
 ren daer vele grote edele heeren sinte
 Goedelen ende sinte Kiepneldē te hu-
 welijche versoekende om haer edelhe
 ende rijdommen wplle. soe wonden
 b. iij

10
lij nochtan in maechdelijckē state bly-
uē en dē hemelschē brudegō m; alder
herten aenhāgē. En als beide haere
vader en moeder sagē dat se in diē op-
sette volherdēde warē. verliende bei-
de haer dochterē van rijtelijckē goede
soe wouden si ooc dpe werelt laten wt
minnedes hemelschē rijcks. Wāt dpe
deuote prince wptgheer haer vader
ontfick dat habijt van religien en be-
gaf hem in een cloester. En zjn hupf
vrouwe Kinelberghe ontfinc dz wyl
vā sinte Hubert bisscop vā Camerlijck
en wert vā hē gode gesacreert. Hier
schoon goet dat groot was lpetē sp al
achter om gods wille. en gauent hie-
ren dochterē Keinelt en Goedelē. sin-
te Keinelt was voirtgaende in allen
duechdē en in godlijckē werckē. vastē
de en bedēde. Haer tonghe en sweech
nēmer meer vā gode te louene. En so
vele aelinoesenē gaf si dē armē. dat se
niet en behielt dā nauwelijc cost en be-
hoeflijchz. Ond hair cledere droech se
een harē cleedt. en harē dpenstboden
dede si merer dienst dan si hair deden
Alteij ghic sp met bloetē voeten. ende
nacht en dach was si dicwile eēpaer-
lijck bedēde. Seldē at si meer dā eens
des daeghs en dan nāse luttel broots
m; watere Costelike beddē vsmade si
en lach op die aerde en in haer haren
cleedt. En m; groter deuociē ghic si te
Jherusalē. daer vele af te scriuen wa-
re. dz ic allate om der cortz wille. So
woude onse lieue heere haer volstan-
dichept aenliende haer goede leuē m;
vruchtbarighē pnde verciere. Hair
gheuēde oclupn om te comene totter
croonē der mertelaren Want in dier

eijt als god dz kerstē volck om d sonde
wille lpet gheeselen vande hupnē die
in gallpen comen waren verderuēde
alle clant metten sweerde/en metten
viere Ende so wert sinte Keinelt ver-
maent van haren vriendē dat se vlie-
den soude/so en woude si dat nper doe
Maer si bleef totter doot toeter plaet-
sen daer sp woonde/te wetē te santen
dwelches op dpe fontieren van Gra-
bant en van henegouwe. Als dā dpe
onghelouige aldaer quamen so heer-
de haer die heplighe maget met harē
gheselschap tot inneghe gebede ende
crupswys lach si voer sinte Quintē
outaer. En als die onghelouige als
bypesshende leeuwē ider kerckē qua-
men so trockē en sloeghē sp die hepl-
ghe maghet seer wreedelijck/en met
blyscapē haers hertē sprac si tot gode
aldus ic dāche v heere Jhesu Chypste
die mp ghewerdich hebbest te rekenē
int ghetael uwer dienstdeernen ende
daer om wple nu ontfanghē m;nen
gheest. Ende so wtrecte si haren hals
ende wert mettē sweerde onthalt en
voer te hemele Desdheilichs werdē on-
thalt en steruē maertelare die coster
vander kerckē haer dienare. en eene
haer dienstwijf Ende dair om hiet de
plaetse te santen want daer rustē. iij
santen.

Dat vijfte. Capittel. Vā sinte Soe-
delen harer suster die rustet te brussel

haer mā quaet vmoedē begōst te cr-
ghen en wt palozhen so leyde hi haer
op ouerspel segghēde datse dāy om
hem ontrach die huwelijke scult wāt
sp eenē anderen lieuer hadde. Aldus
wordtse seere van hem gequest en ve-
le moestese liden. maer sp dancet go-
de alcht ende was seer lydtlaem Doe
werdt haer man van gode ghecastijt
op eē tijt als hi iaghen reedt. so vpel
hy vande paerde seer ghequest. so dz
hy bina doot was. Maer hy ghenas
Ende niet min so en was hi sinte pha-
relde sijne hupsvrouwen moeplich
en wreet als te vorē tot dz hē god van
der werelt nam. Als hi doot was soe
verblijdde haer sinte Pharel seer dz
si god onbeslect bewaert hadde. ende
sp heerde hair tottē hemelschē brude-
gō ihesum Christū hē dienēde nacht
en dach in vastē/abstinēcie en deuotē
ghebedē. En soe behaechlyc was go-
de haer leuē dat hise vchpert heeft m-
schoonē myrakelen die mē van haer
leest. ¶ Sonderlinghe so gheuielt op
een tijt datter een wijf quā tot eendē
harer gheburinnē o te oncleenē twee
brodē dwelcke antwoorde datse gheē-
en hadde en nemende sinte Pharelte
te ghetuyghe/soe woudtse dattet alle
steenē werdē moestē. En als si quam
tot harer kistē so vantse al haer broet
vādelt in steenē opemē noch daghe
lycs liet in harer capellē staēden v-
re van Diluoerdē Haer lichaem rust te
Shende.

¶ Dat senenste Capittel. Vandē hei-
lighen ghesusteren sinte Aldegondis
ende sinte Woutrupde

Aldeberghe die susterē vā sinte
Pippijn van landen perste her-
toghe van Brabant hi hadde eenen
sone die hiet Walbertus dpe welc dat
een graue was Dese hadde van sijnd
hupf vrouwē Serpylia geheetē twee
heplighe kinderen. Sinte Aldegonde
en sinte woutrup dpe hy op voede in
duechdelijcken leuen. Sijn dochter
woutrupdt gaf hi te huwelijche eenē
machtrighē edelē man gheheetē Al-
degarius vincenci. dat es sinte Vin-
cent van Henegouwe. Dpe aen sinte
Woutrudē ghewan sinte Landricus
dpe namaels ghecorē was bisscop vā
Nets. En noch twee deuote heplige
maechdē gehietē Maderberta ende
Aldecrudis. Ende se voerseide graue
Aldegarius anders geheietē Win-
cencius met sijnder hupsvrouwē wou-
trupt achter lieten namaels die wee-
relt. en volchdē cristum naer. Sijt vi-
cent begaf hem in een clooster. doēde
grote penitencie/nacht ende dach goe-
de dienēde/met vastē/biddē/ en in aldē
handē goede wercken hem seluen oef-
ferende. Ende sijn hupsvrouwe sinte
Woutrupdt dpe ontfinch dat heplige
wjl/ende die gheestelike ordenē van
den heplighen man sinte Nutbertus
byst op van. Camerijck Ende begaf
hair ooc in een clooster dwelcke dat si
selue ghesticht ende ghesondeert had-
de. ende van haren eyghen goedē rijk-
helijc beghift hadde. Ende daer leyde
si een goet heplich leuen alsoe langhe
als sp hier opder aerden leuēde was

Die voorgenoede ouden vā s Woutrupt woude Aldegode haer suster ooc te huwelic stellen met eenē edelē mā Maer vādē heplighē geest geleert; si de so arwoerde si ald? Ic begere eenē brudegō d'p's erue dat hemel en aerde is wiens rijkdō nēmer meer en mider mer alcht wast. En sō lieue here gaf haer daer toe gracie: Wāt als sinte woutrupt int clooster woude al soe ghesep't is soe schreeffe eenē brief aen Bertilia haer moeder byddē de dat se tot haer sonde Aldegonde haer suster tot harer vlichtinghē en si soude spe re weder comen Maer sinte woutrupt den meninghe was dat si haer suster daer toe brēghen sonde dat se theplich wyl ontfinghe en die sorghe droeghe vādē maechden in haer clooster wonende. dit quā al na harer meyningē wāt Aldegode haer suster quā bi haer en woude daer bliuen Ende so gaffe haer dē last vander hepligher vgade ringhen. dwelche sinte Aldegode vā dat se in harer ouders hups woonde was eerbaer vā sedē suete vā sprakē den armē goedertieren ootmoedych en deuoot Op een tjt als bepde de se heplighē ghesusteren inder nacht tracteerde die salich; vanden personē des cloosters. so gebuerde dz eē keer se daer staende neder viel en wtghinch Ende sinte Aldegonde nam se in haer hant. en si wordt vā seluen claerlijch barnende.

Itē eer sinte Aldegonde van aertrijc schiet so wordt dat vele menschen verthoont en gherodicht. want ter myd der nacht sach mē een groote claerh; ouer dat hups daer se liet lach. Ende

corts daer na soe vlschiet die heplighe maecht sinte Aldegondis met groter claerh; en alle thups wordt vūult m; onsprekelijchen soeten roke/ allē roke deser werelt bouē gaēde. En si wordt begrauen in haer selfs erue gehieten Cusurpa Maer namaels soe wordt si getransfereert te mabugie int cloof ter vanden coñ. Sygbertus coñ. vā Dracrijche dwelc si selue gheslicht en ghesondeert hadde. daer sy nu rustet glorioselijchen.

Item sinte woutrupt haer suster dair vore af ghesep't is. na vele duech deliche werckē en heplichepde; in pra kelen doende / es ooc ten laetstē salich; lijchen ghestouen en glorioselijchē tē hemel gheslōmen op dē tyenstē dach vādē April. en wort geeert te Sergē in Henegouwe vā allē mensche daer om trent wonende.

Dat achste Capittel is van sinte er melpne dpe heplighe maghet nychte vāder hepligher maghet sinte Seer trupde en vā sinte Segghen

An sinte Ermenhnen es te wetē
 dat haer vader hiet Ermenolt.
 en was nichte van sinte Gheertrude
 en van sinte Gegghe van sinte Dyp-
 pings gheslachte Van edelē en rijkē
 ouders. En in haer ioncheit was sy
 rhy van zedē voortgaēde in allē dueg-
 dē gerne hair houdēde in eenicheit dē
 lesende en bedende. En altyt vā harē
 brudegom sprekēde. Als dese hepli-
 ghe maghet aldus op wies so woude
 se haer ouders tot huwelijche brighē
 maer gheenstins en woude sijt cōsen-
 terē/ seggēde dat se gode haer reinich-
 ept gheloofte hadde En si nam eē scare
 en affneet hāre haer/ d; ouer harē su-
 ueren hals hinc vertijende en achter
 latende die pdelhept deser werelt. En
 Christum harē brudegō nauolgende
 En alshair ouders m; sineechē noch
 m; dreighē haer opset niet vānderen

en hōdē/ so ganē sy tot harē ghebruyt-
 he die rentē van eenē dorpe geheeten
 Odeke. maer ermeline woude haers
 vads goet en hups achē latē en alleen
 soch se een heymelijche plaetse om go-
 de te dienē Sy quā ter stedē dair h. iō-
 ghegebrueders herē af warē. welcke
 stede Ermenh mepnde d; hair god roe-
 geschict hadde/ gaēde ter kerckē nacht
 en dach gode dienēde/ dwelc die duuel
 seer benijdde Wāt die iongeligē wor-
 dē ontfleken op hair in quader minē/
 deē vā dē anderē n; wetē de. maer si
 en hōdē harē onreynē wille n; pet vol-
 brighē sonder grote scāde en beroerte
 Deē van desen ghebroeders arbeide
 seere doer dē coster vā dē kerckē hem
 grote ghiftē belouēde cōde hy ermelij-
 nen gebringhē tot sinē cōsente/ welck
 hinc en hōde volbringhē/ maer hi gaf
 dē iōghē mā eenē raet d; hise bi nacht
 te roouē soude. Maer god vhoorder
 wāt inder nacht als hise roouē wilde
 so hoorde Ermeline dpe stēme des yn-
 ghels seggēde ald? Wliet vā hier ma-
 ghet/ cū bewaert dinē maechdō onbe-
 uelect die du gode gehplicht hebst. ter
 stōt is si vā daer gegaē en ald? gaēde
 so quā gods ynghel wed tot hair seggē-
 de Te Meldert is v eē plaetse vā gode
 berept o v begeerte te volbrighē dwelc
 n; verre vā louene en is Daer si lāgē
 tijt in groet innichept gode diēde tot d;
 god; h; bruyt vānder werelt haelde o
 sijnre te ghebruyckē in ewicheit die
 si m; ald hertē begeerde. Tot welker
 wtvaert songhē die scare der ynghelē
 dpele ooc begroenē werdichlijckē als
 een bruyt des conincs der enghelen.

Ende haer lichaem bleef. xlvij. Ja
 re lanch onbekent vanden menschen
 En daer na woude se. God oec doe ee
 re inder eerde. Wat opeen tijt by nach
 te. als een goet innich man quam tot
 Meldert. ter plecke daer sinte Erme
 lyne onbekent begraue lach. so en cos
 te hi niet vderder gheghae en hi sach
 te indder nacht d; graf der hepliger
 maget claerder dan die sonne. ende hi
 hoorde der enghelen lanch. Ende dat
 selue wedercomede. wert hem ander
 wenen verthoont des hi gode loefde
 Ende hi timmerde op die selue plecke
 een Capelle ende daer woonde hy tot
 sijne doot toe heplighlych leuende
 Volck dit vernemende qua tot daer
 en men opende der hepligher maget
 graf met langhe ende loue daermen
 in vant haer heplich lichaem En scoo
 ne mirakele gheschiede dair van bli
 den die siende werden. croupele gaede.
 becommerde vanden vpant verlost
 en van ander siecke die ghesont wer
 den. Ende noch daghelijchs pleghen
 daer te ghesghiedene schoone mirake
 len also dat te Louen en elders wel be
 kent es.

Dat neghenste capittel.
 vander hepligher
 maghet sinte
 Berlind.

In tijde vā Dagobertou conic
 van vancrike so wasee mach
 tich man ghenoeft Odelaert heere vā
 Meerbeke bi Rieuouen. en hi diende
 onder wptgherus sinte Goedele vā
 daer vore af ghesepres. Dese Odela
 dus hadde tot eend hupfrouwen die
 suster van sinte Almant en hpet nōna
 En van haer creech hy sinte Berlind
 die heplighe maghet. Ope moed sterf
 na. xij. iare en so bleef Odelaert m; s;
 re dochter gode dienēde met aelmoe
 senē ende goedē werckē Ende langhe
 daer na so wert Odelaert gheslaghe
 met lazarien by gods ghehinghighe
 En langhe quelende so wordē s; dpe
 naers vduerich en liere hē. so d; hi op
 een tijt met sijnre dochter alleen was
 ende eyschte van haer wat te drinckē
 en si stont opende spuelde dē cop ende
 gaf haren vader te drincken. dpe ghe

drückē hebbēde dē nap haer wed gaf.
So wert si oec dorst hebbēde meer de
viant te myteerde dese/so dat si na ha-
ren vader niet drückē en woude mer
storte dē nap en spuelde weder en so
dranc si daer wte. dwelck merckende
haer vader soe sweech hi en met ghe-
stoordē moepe beual hy dat men eenē
waghē gherepde. So voer hi tot An-
uele daer sinte Seertruyt rustede en
haer gaf hi dair ouer alle zj erue met
eenen rustiche en rjse en eenen messe
hebbēde eenē wittē hecht die hi mede
bracht om haer te gheuenē. en om zj
dochter also van harer vaderliker en
moedlijker eruen te berouen En des
gheschiede daer een wonderlijctephē
tot gods gheloue. Wāt doe Odelaert
quā voor d; lichaē vā sinte Seertrui-
dē so seyt hy dat hy haer zj erue nem-
mer meer gheuē en soude het en wa-
re dat si se met harer eygēder hāt ont-
singhe. En rrep tot haer tot. iij. wer-
uen. heplighe Seertruyt ontfact de-
se ghyfse vā mjnre hāt. en en wilt mi
arm sondare voer v weenende niet v
smaden. Doe ghic die feretre oft casse
opē daer si in ruste en daer alle volc
sach so stach sinte Sheertruydt haer
hāt wte en ontfinc daer in dē voersēp-
dē rustich metten rjse ende messe van
Olaerts handē en doe ghich die fere-
tetre als vore Die maecht Serlidis
dan siende dat se haers goets berooft
was soe wasse daer in verduldich en
met ald herten wert si vsmadēde alle
weerlijke dinghen wellust vā spjlen
en costelike clederen. En si droech een
haren cleedt op haren lichaē. En met
vastene. ghebedē en heplighē wake-

ne so creech si dpe gracy des hemelsce
brupdegōs En int clooster van onser
lieuer vrouwē tot Moerssele wert sy
ghewijlt en leefde daer in groter heyl-
licheyt.

¶ Op een tijt als mē daer te mettenē
lupde ter midder nach. so hoorde si de
stēme der enghelen die haers vaders
siele te hemel vuerdē m; lange En so
nam si onlos vāder moed d; cloosters
om haren vader te begrauen en gicht
tot Meerbeke en sy begroef daer ha-
ren vader eerlijckē by harer moeder
in onser heuer vrouwen kercke. dpe
welcke dat si ielue daer getuert had-
de. Ende wantet cloostere voirsept te
Moerssele vandē hupnē verbāt was
en al verdornē en so arm datter nau-
we ses macchde daer broots genoech
en haddē. So bleef si voerdaen gode
openēde te Meerbeke inder kercken
nacht ende dach. En seer nernstelijck
visiteerde si dpe siecke en versach dpe
arme. gode al tijt louēde. Al tijt droech
si een haren cleedt en eenē steē hadde
si onder haer hoot als si rustede. Seē
vleesch en at sy. broot en water was
alleē haer spjse wtghenome op gro-
te hoochrijdē. Alsulke gracy gaf haer
god dat sy aldhande specken ghenas
m; genake harer hant. In deser strāg
heyt des leuens bleef sinte Serlidis
xv. iaren na haers vaders door Ende
eens op dē heplighē pascdach so wert
voer haer op dpe tafele gheset eē clej
stuck visch dwelcke bi gods wille ver-
keerde in vleesch. en daer af nutte sy
een wepnich. Ende si leefde. xvij. iare
na harē vader

¶ Als sy dan bi godlijker openbarin

10
ghen verstor dat die doot haer naken
de was so begeerde si haer heplich oli
sel. En si ontfont dat heplich lychaem
ons liefs heerē Ende gaf haer gheest
in gods hande op den derden dach vā
sporkille. Doe quamē haer vrienden
en maghen en dpe meeste vādē lande
en begrouen se seer weerdichlych

Die teekenē en myraculen die god
doer haer dair gewracht heeft en sou
de niemant connen wigspreken. De
le blinde sijn daer siende gheworden.
Vele tropele / vele dooue / en stomme
werdē daer oot ghenesen. En dpe be
seten waren vādē vpanē werden op
haer graf verlost. Ja. vij. iare so dach
ten die goede lide haer graf te verbe
teren. En als si dpe doochpste die van
houte perst was waenden opheffen.
so vonden sise seynē bi godliker my
raculen / des sp hoochelijc gode loofde
Maer daer was eē wijf die septe dat
ter gheloghē was. ende comende ont
rgraf te siene so wert se berōmert met
ten boosen vpanē neder vallendeter
aerden. Ende. iij. daghe bleef si dair
ligghende of se doot gheweest hadde
tot dat sinte Berlindis bydē ghebēde
dō volchs aēropē haer ghesont maec
te. Sy welckē myraculen alle clāt be
ruert wert. ende volck quā daer met
grote menichten. ende tinnerdē die
kerche daer nu sinte Berlindis rustet.

Daer na int. xxx. iare haers vlschep
dēs so wert alle clant weder beruert
om dese heplighe maghet te vheffene
Doe dat daer quamē twee byscopen
van Camerijch en vā Dornicke. dpe

verhienē die heplighe maecht ende
lepde haer heplich lichaem inde fere
tre daer nu in leit tot Meerbeke. En
hair nichten sinte Cella en sinte Ron
na liggē daer bi haer. Grote teekē ge
schiedde daer welch hier achter blyuē
om der lancheyt wille. **O**edel Gra
hāt m; rechte moechdi wel salich hee
ten / daer so vele duechdelijche plantē
inne gegropt sijn. en haer leuē so hei
lichliken geleidt hebbē.

Dattpende Capittel Van dpe hep
lighe maecht sinte seynoffele van
Pincourt

Als dpe voorigenoēde Dagober-
tus coninc van Brancryke reg-
neerde so leefde in Haspegouwe die e-
delmaecht Chryſti ſinte Kiepnoffele.
die vāden edelen geſlachte van Brāc-
kerijc afghe daelt was; en van kerſte-
likē ouders. Haer vader hiet Alpus.
en haer moeder Alpa. ende haer oude
vader was Olardus ſin te Berliden
vader alſo mē beſcreuen vīt En haer
vād was heere tot pncourt Sine geer-
trupdt en ſinte Begghe waren haer
nichtē Deſe maecht Kiepnoffele wies
op in duechdē alle aertſche dynghen
cleyn achtēde; en die ewighe dinghē
begerēde; repn vā hertē; en vā lichaē/
mynlijc ind ſpraken lāmoedich lhd/
ſaē; goedtierē en oſferm hertich Dair
was een ionghelinc van grooter af-
comſt die haer begheerde te huwelijc
he te hebbē; daer toe dat dpe ouds vā

ſinte Kiepnoffele wel gheſint waren.
Maer doe ſi haers dochters ſin daer
op begeerdē te weten; ſo antwoerde ſi
van binnen ontfunct ſijnde vanden
vperē des heplighē gheests en ſepde
dat ſe dē ionghelinc noch gheenē āde-
ren brudegom en begheerde. Maer
alleen beminde ſi Jheſum Chriſtum
der maechdē brudegom. Als haer ou-
ders dat ſagē; ſo dedē ſp' aē haer doch-
ter groote nernſticheit om haer te on-
derwiſen dat ſe dē ionghelinc trouwē
ſoude; wantet huwelijc van gode ge-
ordineert es; Maer als ſi dair na niet
hoorē en woude als gheueſtich; zijde
in haer opſet vā repnichēden. ſoe be-
gonſten ſe haer ouders te dreighē En
altoos waſter onwillich toe. Sy ordi-
neerde noch tād pē tijt wanneer men
die brulofthoudē ſoude; doe was dpe
heplighe maecht ſeer vſlegghē in haer
ſelnē twpfelende oft beter ware harē
ouders ghehoorſam te ſyne en huwe-
lijc aen te gane. oft haer opſet vā rep-
nichēdē te volbringhē. So quā den
tijt dat dpe brulofthoudē wordē
Maer als dē auont nakende was. ſo
wordē ſinte Kiepnoffel bi ingheue des
hepligē gheests and ſints beradē; En
die wile dat haer ouders becommert
waren. ſo nam ſi met haer een dienſt
maecht; en ghinc haer berghē in een
hoſch daer bi gheleghē. Al daer ſi een
wple tijts leefde in groter abſpnectie
en onghemake des lichaēs; een harē
cleedt draghēde; en onſen lyeuē heere
harē brudegō met pnnighē ghebedē
en ſuchte biddende. Ende die moeder
Maria ende die enghelen / apoſtelen
ende alle heplighen aenrepp ſp met

groter sochfuldichz. dat god haer salich opser bynghē woude tot salpghē pnde wāse ontsach dat uvolch harer ouders ende haers brudegoms diese sochten. en niet vinden en constē. des begeerde si wt deser werelt te scheide ne en met Christo te sijne. En onse lieue heere die also die prophete seyt. by es aldē ghenē die hē aenroepen ider waerheyt die heeftse verhoort. en vā alle perikelen deser werelt vlost. Wanc die ynghel gods quā tot haer ter plecken voorf. met groter claerheyt haer boetscapende datse coets verschepte soude en comēter slaepcamerē haers hemelschen brudegoms dpe si haer trouwe bewaert hadde. Aldus was sinte Keynoffel weerdich des engels sprake te hooren en hē te siene. die ind eerdē siende dat leuen der enghelē na uolghende. ¶ Daer na so verschiepse van deser werelt en haer ziele werde vandē yngelen gods verheue totten hemelsē paradise. dair si ind maechdē hooft ghebryphet die ewighe vruēchde. ¶ Als haer ouders dit vnomē haddē by dē bewise van sinte Keynoffels dienst maget so waren si seer vsla ghē en dedē penitēcie vāder misdaet diese tegen haer dochter misdaē hadden. En deuotelec ghinghē si ter plecke daerse haer dode lichaem vonden. dwelck si weerdichlijc begrouen. En n amaels dedē sp eē kerche ouer haer gr af op haren cost maken. daer ouer midts dpe verdienten deser hepliger maecht vele grote teekenen en mpra kelen geschiedde bi der godliker gracie

¶ Dat elfste Capittel. Vā sinte Oede weduwe.

Sinte Oede was gebore vāden gheslachte der moghend conin gē vā Brācrjche. en haddete manne eenē price geheetē Arnout. dair moeder af was D. Gilteldis suster vā dogobertus con. van Brācrjche. Dese vrouwe hadde eenē machtrighē price te manne geheetē Anselbertus seer heplich en denoet vā leuen so dat hi v hauē is. hy was marcgrauē des heplichs rjcs. Dese voirsepde Arnout de was ooc marcgrauē vādē heplighen rjche. dwelck mē hpet clant van Aijē. Hi hadde vā sint Oede eenē sone sint Arnout. Als sint Oede mā salichlijck gestorue was. so bleef si weduwe god dienēde. En na dz erēpel vādē heilige ouders onser lieuer vrouwe Joachai en Anna. so deplde sp al haer tjtelyc

goet in. iij. deele. dat een deel gaf sij de
kerckē en religiofen. Dāder deel gaf
si de lieckē en de armen mensche. En
derde deel behielt si tot hare gebruy
ke. En haer lant regeerde si nochtan
wylselijck doer gherouwe mannen.
Deer oetmoedich en ontfermhertich
was sij. Want den armē napede si sel
ue huer cleederen en si hief selue d ar
mer hinderen wter voutē. En totter
armē hupsen ghinc si om dpe te troof
ten. al woonde sy oock verre ende al
was dpe wech slijckachtich en swaer
Si desen en dier gelikē wercken wal
se gheminc van haren hupsghefinne
en vā allē mēschen ¶ Sinte Oede de
de oock makē een hospitaal by haren
hupse. dairse dpe arme en liecke met
groter liefde tracteerde ende visiteer
dese. ij. wernē des daeghs. en m; als
oetmoedicheyt gafse hem blydelijckē
huer noordoest ¶ En als Arnulphus
haer sone by es sinte Arnout tot mā
lijker ouderen comen was. soe gaf hē
sijn moeder sinte Oede in clāt ouer bi
rade vāden edelē Dese sinte Arnout
hadde eenen sone die Angijs hiet dpe
troude sinte begghē sinte Geertruy
den suster. Ende sinte Arnout wert
bisscop vā mets. welke materie hier
na int tweede boeck langer bescreuē
wert ¶ Itē sinte Oede was oock moe
pe van sinte Hubrecht bisscop vā Lu
dick. En als si op een tijt alle haer spi
se de armē gheheuē hadde soe quam
onse lpeue heere tot haer in ghedaetē
vā eenē armē ionghelinc byddende
om herberghe dē naē cristī En alstē
de suetē naem cristī hoorde so ontfinc
se hem blydelijck. Dpe ionghelinc sat

by en bat hair datse opstonde en hem
te etē haelde. Sire Oede stōt op ende
ghic tottē coruedpese verstaen hadde
vādē openaers dat he ydel was ende
sy vātē vol broodē en and noordoestē
Dpe ionghelinc ontfinc die spijse wt
harer hant. en m; suetē woordē sprac
hi haer toe aldus Op and tijdē hebdi
ghewoene gheweest my te ontfāghē
in minen ledē. mer hupde hebdi my
ōtfanghē in mi seluen ¶ Weet dat v ve
le vruehdē bereedt worden en dpe v
biddē die selē hulpe dees teghenwoir
dychs leuēs by d gracen ws vlosters
ōtfāghen. En also vlschiet hi ¶ Daer
na wert sinte Oede lieck en sy bekēde
den dach haers vlschepdēs te nakene
En alle eertsche sorghe stelde si wt ha
rer herten. om vplijc te mogē haren
stepper aēroepē vrolijc wasse in haer
crācheyt En vbeidde den dach haers
vlschepdēs d te comene vā droefheidē
tot bliscapē. vā dupsterheidē totē lich
te. en vāder doot tottē leuene. En ghe
bycht sijnde ontfinc si dat lichaē ons
liefs heerē en haer heyligh olisēl by d
dende om hulpe vā d menschen ghe
bede. En doe beual si alle hair haue d
gode ghegheue te wordene dē armen
wtghenomē een arm rokē daerse in
begheerde te sijne begrauē. En haer
gebet ghedaē hebbede so lachse blyde
lijck haer ooghē ten hemele stperēde.
en sach onsen heere Jhesum cristū in
middē der pynghelē haer suetelijc roe
pēde tottē ewigher rustē. doe beualse
alle die otrēt haer stondē. en si vlschiet
opden dypentwyncichsten dach van
der maent Octobri. Haer dode lych
aem roock doen als balzem Ende die

priesters droeghēt tot sint Jorh's ker-
ken op e selue gemaect hadde vā ha-
rē goede. Daer na glorificeerde god
sijn ghetrouwe openerste ooc ind eer-
dē tot sijner eerē. Want die siecke wer-
den ghesont op haer graf. So dat die
eerwerdige Floribertus bisscop van
Andpck daer quam met groter scare
vā geesteliken en weerljkē volcke en
opēde haer graf. Daer vant mē haer
heplich lichaem wt gheuende sueten
ruecht. En haer reliquie werden ver-
heuen. en sijn gheert in vele plaetsen.
Welketranslatie gheschpede op den
xij. dach der maent Julij ter eerē oō
liefs heerē Jhesu cristi

¶ Dat. xij. Capittel. Van s̄ Kernout
mercgraue des heplichs rīchs en na-
maels bisscop vā mets. En van sinte
Wandregisilus sijnen neue

Sinte Kernout is ghedaelt vādē
gheslachte vā conic clodouens
vā vrācrjē. Want Bliteldis con. Da-
gobertus suster was sinte Kernouts
oudemoed en sijn vader hiet oock Ker-
nout en sijn moeder sinte Oede alsoe
corts hier vore gheseyt is. Sinte Ker-
nout troude sinte Doda. En vā haer
hadde hi. iij. kidere te wetene Clodul-
phus die sinē vād in heplichep dē na-
uolghede. en wert na hem bisscop vā
Mets. En sinte Doda die moeder be-
gaf haer te Triere in een beslorē stede
gode dienēde. Derweeste sone was
Walcisus vader vā sinte wandregisil-
lus. Die welcke wandregisilp verst
conic dagobert vā vrācrjē diēde. diē
seer verhiē. En bi sijnre ouders rade
troude hi een edele maeght. Mer hy
ondweeste alsoe dat se beyde repne ble-
uen by ghemepnē consente. En sinte
Wandregisilus ghinc in eē clooster dē
hi selue stichte daer hi i alre grote hep-
lichep en abstinencien leefde. Lange
tijt en at hi niet dā tweewerue ter we-
kē des sondaechs en des dōredaechs.
Daer na wt groter deuociē gaf hy hē
tocheremijtē leuen te sonreuelle daer
hi een clooster stichte. daer hi tot. xc. ia-
rē out sijnde die ionghers in arbeide
te bonē ghinc. Daer na wert hy sieck
en. iij. daghē en. iij. nachtrē lach hi tot
gode opghetoghē en thoonde die due-
re des hemels hem gheopent. Doe v-
schpet hi hem segghende mettē cephē
des cruce. En doe hoorde een xij dpl-
ripel alte suetē hemelschē sanc.
Sijn heplich lichaem rust te Ghende.
¶ Diederde sone van sinte Kernout
hiet Angilus oft Angghs. diē sijn vād

benedide en sijn gheslachte. prophete
rende dat se soude wordē erconighen
van vrancrijc. en ooc Roōsche keiserē
alst na bleech. Dese Kinghij troude
sinte Segghē herroghe Pūpphij vā
Iādē dochter also dat int tweeste deel
deser Cronyken vernolget sal wordē
Ic keer weder op sinte Krenout die
achterlpet al dpe eere der werelt ende
ghinch ter woestinen om heremijt te
worden So gebuerdet dat hi comēde
opde brugghē vander Moesē daer
dat water seer diep was. so nā hi sinē
rinckende werpē in dat water seggē
de aldus. Als ic desen rinck weder cry
ghe dā sal ich sonder twifel betrouwē
dat ic los van minen sonden bē. Doe
ghinchi inder woestinen. daer hi lan
ge tijt der werelt steruēde gode leefde
Daer na als die bisscop van Mets
ghestoruē was so wert sinte aernout
daer bisscop ghecoren. En bisscop s in
de ende vleesch deruende soe wert hē
een visch gebracht die sijn cock opdoē
de eenē rinck daer in vant. Diē hy sijn
nē heere blijdelijc gaf ende sinte Kren
nout kendē ter stōt. En het is. ij. dach
reysen van daer totter brugghē daer
den rinck verst gheworpen was. En
hier af dāctte sinte Krenout onsen hee
re god almachtich En van dier tijt
voert so en was hy niet te slapper in
sijn leuen. maer noch veel neerstiger
was hi dā hi te vorē gheweest hadde
in vasten. waken. ende bedene.
En so milde was hi vā aelmoessenē
te gheuen so dat grote scarē vā armē
volcke wt vreeniden landen tot hem
quam om aelmoessenē te ontfangē
Altoos was hy sorchfuldich in goedē

werckē En sondlige o religiose perso
nen en pelgryms te herberghen dpe
hi selue haer voerē wiesch en reinich
de met synen handen die hy ooc spij
de en cleedde. En dpe wyle als hi dpe
daghē oft ooc somwylē meer geuast
hadde. so leefde hi bi geersten broode
ende water Ende eē harē cleer droech
hi op sijn naecte lijf

Noch een myrakel vā sinte Krenout
dat hi dede in sijn leuen

Als die coninc Dogobertus reg
neerde en in sijn pallays sijnde
met sinte Krenout sprekēde. soe quam
daer een malaetsch man roepēde en
byddende om aelmoessenē van sinte
Krenoute. Doen beual hy datmen dē
armē man in hys leydē soude Ende
doe ghinch hi tot hē onder soeckēde oft
hi ghedoopt ware. Doe antwoorde die
arme lazersche man dat hy nyet ghe
doopt en was. want om synder groē
zeerichēte ende verworpenheyt wyl
le en meynde hy niet dat hem pemāt
daer toe veroetmoedpghen ende dpe
gratie doen soude. Doen doopten
goedertierlijchen dpe heplige mā sin
te Krenout. ende ter stont was hy ghe
nesen van alder lazerhē der sielē en
des lichaems. Van welker myra
kelen wille dpe coninc ende alle volc
hem seer ōwonderdē gode daer af lo
uende en dāckēde

Na vele rechenē ende myrakelē die
bi sinte Krenoute gheschiedden in den
volcke al om daer omtrēt geseten soe

dachte hy wed te keerē tot woestynē
 Maer wāc hy sijn scaepkens niet en
 dorste late obesocht. so wort bi cōsen/
 te des coninc Totarijs die iij. in zij stede
 bisscop ghemact sinte Goericus En
 so achterliet weder sinte Arnout alle
 wereltliche dinghē. En ghinc ander
 werf ter woestynē waert. en timerde
 daer cleijcellehes/daer hy gode gesta/
 delijc loofde nacht en dach. En lazer/
 sce en and arme otfinc hi dair/en die/
 de hē met sinen hādē haer schoenē wt
 doēde/en vaghende/haer voete ende
 hoofde wasschēde. en haer bedde ma/
 kende. En haer noordorste gaf hy hē
 En in desen en ādere heyligē werckē
 volherdende soe sterf sinte Arnout sa/
 lichlijckē in onsen here. En steruende
 badt hi dē ghenē die bi hē warē datse
 voor hē badē dē here die hē ordelē sou/
 den want hy belijde dat hi gheē goet
 gedaen hadde maer d; hy vol sondē
 was. En nadat hi achtiarē ouerle/
 dē was so dachte sinte Goericus dpe
 bisscop sinte Arnouts lichaē te vheffē
 En met twee andere bisscoppē te we/
 ten vā Toul en vā Verdun. En met
 grote scare vā clerckē en vādē volcke
 soghingen si ter woestynē daer sy sin/
 te Arnouts lichaē met groter reuerē/
 tien en deuocven vōdē. En namē d;
 weerdichlijckē en brochtēt ider stadt
 vā Mets. En onderweghē sijnde en
 ghebreck vā drācke lyde de bi auōde
 so wasser eē mā die hadde luttel biers
 in een cleyn vaechen. en hi seide met
 goedē betrouwen Nu wille ons sinte
 Arnout voedē desen nacht/Want ige/
 ne dat ons ghebreect dat moghē wy
 midto sijne hulpen vā gode vcrighē

En ter stont soe vermenichfuldich de
 dat vier/also datse alle ghenoech had/
 dē. en des morgēs genoech ouer bleef
 Daer na quamen sy met groter blij/
 scappen in die stadt. En ter stont quā
 alle die stadt met crupcen en vanē in
 schoond processien hem te ghemoete.
 En hare herder dien si verlorē hadde
 outfinghen sy doen regneerēde indē
 hemel. En zij heilich lichaem droegē
 sy in die kerke vādē apostelen. En
 daer na soe dede sinte Arnout groote
 wonderlijke teckenē vā blinden vā
 cropelen/en ander trancke die gesont
 worden.

Desen sint Arnouts dach comt op
 den .xvi. dach van Oogst

Dat .xix. Capittel. Van sinte Jan/
 draden abdille/

Alternolghēde oſe materie ſoe
wordt hiertōclaert dypchistorpe
vander hepligher abdiſſen ſinte Ian
draden die welcke eenē heilighē broe
der hadde. Te weten ſinte ſtemigius
aerſchbiſſcop vā ſtauaen en waren
bepde hinder vā hertoge Karel mar
teel Van haer ſo leeftmē datſe eē beel
de der duechdē was en d;ſe in haers
moeder lichaem gebenedijt was eer
ſighebooren was. En van ionghē kin
de ſo begheerde ſi gode almachtich in
reynichepde te dienē: En tot huwelj
kē ſtate vermaent ſijnde ſo en woude
ſi dat gheenſins conſenteren.

Daer na alle aerſchedinghen ver
ſmadende vercoes ſi in een cleyn pla
etſe gode te dienē by broode ende wa
ter leuende En een haren cleet droech
te aen haer lichaem Grote goedtierē
heit en ontfermhertich; bewees ſi dē
armē. hē tē gheuende en haer voe
ten waſſchēde. En ſeer oormoedelijc
was ſi ghecleet. als die aldermiſte vā
harē dienſtmaechdē. Vele arbeypde ſi
om ledycheit te ſchuwen. en wakede
langhe in haren ghebeden en cōtem
placiē. Maer wāt deſe heplighe ma
ghet bouen al begeerde na te volghē
die heplighe heremijten en in een vul
dicheden gode te dienen. ſo rekende ſy
al cleyn datſe dede/ begerende haer ſel
uen en alle die werelt te verloochenē
en te laten. En ſo ghinc ſi tſeghen den
wille vā harer familien tot eend wyl
der contreyen geheiten Seluwe dair
wilde dierē woonden. en daer maecte
ſi eē cleyn cluyſkē. daerſe inne woōde
Op een tijt gebuerdet dat een herder
die beeſten daer oſtrent hoedde die op

dē auont verdoelde by dē wille gods
ſo dachi des nachtes daer bliuēde en
wakende vande hemelſchē lycht ver
licht werdt. En by ſach daer ouer een
plecke dpe al vol bremē ende doornen
was een hemelſch licht claerlijckē ſp
nēde en daer na hoorde hi der yngelē
ſanck ſeer ſuetelijckē ludēde/ alle aert
ſche melodientē bouen gaende Daer
na alſt dach was ſo ghinc by tot ſinte
Iandraden en gaf haer dit voorſeide
myrakel te kennen. Doē ginc by haer
berepde met vāſten ende ghebedē te
ghē den aenſtaenden nacht. En met
eenen deuoten ppeſter ghenoot Sp
gemarius haer beradende. ſo gincſe
met hem en metten ſeluen herder ter
voorſepder pleckē. Ende al waelt wi
ter tijt nochtans ſoe ghincſe beruoet
Daer comēde viel ſi neder in haer de
uocie ende ſtortede vele tranen Doen
ſchep dair licht des hemels ſeer claer
lick ende der yngelen melodpe wordt
daer ghehoort. Ende daer na ſo vpli
teerde ſi al tijt die ſelue plaetſe doende
haer ghebet met deuocien
Alldus ſtaēde daer totter myddonache
in hogher contemplacien So warde
den hemele gheopent ende daer quā
neder ghedaelt een wonderlijc ſchoō
cruce vallende op eenen ſteen de dair
lach Ende ſoe dat morwe was den
zeghel ontfanghende is ſo verthoont
noch den herden ſteen de inprincinge
deſſelſs cruces/ Ende doen ſprack dpe
enghel gods tot haer ſceem o Iādra
da van uwen ontfierſelijckē bruyde
gom dit teekē der liefden. dwelc hi op
by my ſendet wtē hemele. dpe daer
indē cruce bitterlijc ſteruēde alle dpr

ghen hermaect heeft. Si deser bescer-
menissen soe en sullē in deser plaetsen
niet hinderen die bōse gheeste. hōger/
sterste. oft templesten. So wert sinte
Landrada des seer verblīdt en selue
began si di pleche te bereyde die door
nen en breimen wtte trecken. en daer
een kerche te stichten ter eeren vāder
glorioser moed gods maria daerse sel
ue dat fundamēt leyde/en ooc den ou-
taer die noch duert. En als die kerche
volbracht was so dede sise consacrere
en wordte een heyligh clooster. So qua-
men daer vele deuote maechde ende
weduen haer begheude om gode te
dienē in heylicheyt des leuens. Ende
se plaecse hiet voortāen. *Sesilia* dz is
Selen. ende heet noch monster belse.
So wert dese heilighe plaecse gheu-
sificeert en ooc van groten edelē perso-
nen. Opeētijt quā daer om sijn ghe-
bet te spreke dpe grote coninc *Kaerle*
comende vā d iacht en besochte sijn
moeye sinte Landrada. En als hi sijn
auontmael doen soude so wert hē ge-
seit datter een wilde berinne die iōgē
hadde ind poortē comen was om pe-
māde te verflondē. so dat die ionffrou
wē vnaert sijnde tot hare cellē vlode.
Maer sinte Landrada oueruaert zj-
de. nam een groot hout in haer hant/
en gaf dat dē coninc. die welcke ghere-
ghent mettē tephē des heyligē cruce
sijnde niet en vloot vā d felder beestē
te hem waert comēde. maer ghinc se
ghen haer en vōloechse niet eenen sla-
ghe. Doe hiet hē sinte Landrada gro-
te *Kaerle* en sijn ridders desghelijcs.
Ende also daer bi sinte Landraden
ooc woonde dpe scone en edel maechte

sinte *Amelberghe*. so behaechde sī dē
coninc also dat hier op vliede als hise
sach *Van welker materien ic naeste*
capittel gheseyt sal wordē. ¶ Ic come
weder tot sinte Landradē die namaels
in groter siectē viel. En als die heilige
maechde omtrēt haer stonde so voor-
seydte hē die vre haers doots dwelch
also gheuēl te wete op dē sesten dach
vā *Julio*. En tot gode ghereyft sijnde
so vthoondese haer dē heylighen bps-
scop vā *Iudic*. segghēde datse woude
begraven zj naert bewijs eēs cruce
dwelc si hē thoonde indē hemel/hp aē
mercte seer dat seer neerstelic. En doe
ginc hp te *Selen* en daer comēde vāt
hi volck becomert om sinte Landradē
te begraven inder kerchē. Dñ ghebet
ghedaē sijnde sprach hi tottē volcke en
gaf hē te kinnen die opēbaringhe die
hē ghedaē was. Dat hoerde so wordē
si murmurēde op dē bpsstop/wanc
sinte Landrada die kerche gesticht had-
de en die heylighe vāgaderinghe ghe-
maect had en veel schoō tephē dair
ghedaē hadde. En dat gheē geloeflic
visioen en was. dat sise vlielen soude
doot sijnde. diese in hare leuē gehou-
dē haddē. Op dese en vele and woer-
dē antwoerde die bisscop datmen go-
de meer moet ghehoorsam sijn dā dē
mensche. En seide voort ald. Want ic
seker ben dat niet vādert en sal wor-
dē dat god gheordineert heeft. so ghe-
ue ick my tuwen wille. Also werdt dā
die heylighe maecht begrauē na den
wille des volcx. En die bisscop vastede
en dede sijn ghebet tot gode. *Madē* der
dē dach seyde hp wed tottē volcke dat
het tijt was te besuekē dpe bedudenis

se sijns voerselede visioens. En hi sepe
 dedatse hare ooghen gelooue soude.
 en graf op dede om alle twifel neder
 te legghē Doe ghinghen si alle te gra
 ne en deden dat open en si en vonden
 daer noch lichaem noch kiste. daer af
 sp seer verwondert en beschadent wa
 ren. die heplighe bisscop troostese als
 syn kindere. En ommaendese met hem
 te gaene om te besueken gods werck
 So volghden se hem na en quamen ter
 plecken daer sinte Lambrecht byden
 heplighen Landoaldus eerspriester
 op ghehoudē ende geleert was. daer
 wert ghesien dat tephen des cruce en
 als men die eerde opgroeft so vintme
 sinte Landraden lichaem daer bequa
 melijck ligghende so dat gheen twi
 felen is het en was vādē engel gods
 daer ghebrachte. Des sp gode loofden
 eerende die heplighe maethe

Daerna bestortte god almachtich
 die plaetsen met se gaue synre goedty
 renheit. want vele wondlike tekenen
 gheschiedde daer. van blinde die sie
 de werden. Soderlinge so was daer
 een man die langhe tijt syn ghesichte
 verloren hadde. hoorde vādē volke
 die grote wonderlijcke miracule die
 god doende was doer syn heplige vrie
 dinne sinte Landraden. So dachte hi
 ooc haer graf te versuecke nē groter
 deuocpen. Als hy daer ghesepde was
 ende syn geber ghedaē hadde. terstoe
 so wordē hy siende veel clærlijker dā
 hi te voren opt ghedaen hadde Waer
 af hy gode ende der hepligher Landra
 den seer dancke en loefde. Desghelijc
 de waterluchtighe ende pechige me

sche croopele/ ende alderhande liethe
 menschen vā wat siecte oft hoedenich
 datse warē ghecreghen ghesonthepe
 Vele waret af te serpuen inder om dz
 ter hier te lanck soude syn alle die my
 rahelen te vertellen so wordet al hier
 van mi achter ghelaten. wantet ver
 drietelijke es den mensche langhe op
 een materie te bliuen hoe goet datse
 ooc is. want men sepe ghentepilijke
 Coe vrie maect verledinghe Hier om
 so wil ic nu swyghē vander heplighe
 abdissen sinte Landraden

Dat. xiiij. Capittel. Van die heplighe
 ghe maethe sinte Alvelberge. die welc
 ke naerledpe grote geerne teene wy
 ne ghehad hadde.

In tēde vādē mogēdē con. Pipp
pū so leefde die heylige maechte
sintē Amelberghe/dye vā conincklykē
gheslachte was. en bestont in maeg-
scapen ooc sinte Sheertrupdē en sin-
te Aldegonden en sinte Woutrupden
Van ionghen kide began sinte Amel-
berghe gode te dpenē als gods bruyt
vercoren. Ende also aen harer ouds
hupse stont eenē schoone wyde en ge-
noechelike boogaert daer fonteynē
boomen gropende. rosen en lepen in
stondē. so plach Amelberghe met ion-
ghē maegdekens hairs ghelike daer
in spaceren te gaene. en gode te loue-
ne En een bedehupsekē hadde si daer
in ghemaect met eenē outare daer sy
gode op offerde alderhande vruchtē.
So quā die heilighe bisscop sinte Wil-
lebert op eē tijt tot harer ouds hupse.
En byrade vā hē so wert Amelberge

gheschiet te woonē bi sinte Landrada
des voorscreuen Pippijns suster. de
also gheseyt in haer leghe de te Bel-
sen een clooster ghesicht hadde Als
Amelberghe daer quā so werse min-
lyc ontfanghe by dander maechden
en butē ghecleedt synde met sijde cle-
derē so hadde se op haer teedere licha-
em een haren cleedt daerse hē al af v.
wonderdē. Maer het is een ghemeyn
legghē van oude tijde datter geerne
vroech crōmet int vassen dat een goet
haer wordē sal. So geniele met die hei-
lych maechdekē sint Amelberghe in
harer ioncheyt steldese haer tot penp-
tencien en castijnghe des lichaems op
dat se in harer oudthz daer inne te vol-
standpgher en bat daer inne bliuen
soude. Deer vierich was sy in haren
ghebedē en contēplacie alle ydelheyt
deser werelt schuwende

Daer nagebuerde dat con. Pippij
als hi iaghede op eē tijt quā tot sijnre
suster sinte Landraden. En so wert hi
aenliende die schoone maghet Amel-
berghe en ouer maeltijt yde vrac-
de hy wepens dochter si was. En als
hi hoorde vā wat gheslachte si was so
woude hysē Maerle sinnen sone te hu-
welic voeghe Maer als Amelberge
dat verstont so sprac se totten coninck
aldus. Ich minne Christus daer ick
mede verbondē bin hoe salich dā met
uwen sone bruilocht aen gaen daer ic
des hemelschen conincs sone aen hā-
ghe. dien ic mijn maechdelike reinic-
heyt gheloof hebbe. Doe die coninck
dat hoorde so seyt hy. O salpghē ma-
ghet wt wps borst luydē die woordē

des heplichs gheest. Doe loofde daer
af die con gode. En sijnre sustere Ian
drade beual hy gods bruyt Amelber
ghē. Als die con. in sijn palaps quant
so. utelde hi sijnre conighinē Gerrade
van Amelberghe duecht. Doe seide
die conighine d; die ridder Rodinus
Amelberghe broeder ooc vā zjnre ionc
heyt in duechden op ghewassen was
dye al hadde hy in des conincs houe
groot bewint nochtā diende hi gode
denotelijch. ¶ Daer na vsocht en bar
die grote Karel sijnē vader con Pyp
phne. om Amelberghe te hebbene te
wijue. Want se hē bouē alle ander be
haechde. Maer al seide hē zj vad dat
hi die maeght daer niet mede en quel
de oft en bedroefde. nochtā en cōste hy
zj herte daer af gheheeren. En want
ōs lieue heere zj bruyt beware wou
de. soe openbaerde sinte Gheertruyt
indē slape Rodinus sinte Amelbergē
brueder. hē vmanende aldus. Draet
op en neet v suster en vlyet niet haer
want dye coninc heeft boden wt ghe
sonden om haer te crigene. op d; hysse
te wijue trouwe. Rodinus ontspranc
en hi haeldese en brochte tot viluoor
dē heimelijc. Daer de heilige maeghe
in vastene. en wakene. en in ghebede
gode innichlijc diēde. haer spijse mas
broot met groenen crupde. ¶ Op een
tijt seide sinte Amelberghe tot hare
dyenstmaeght dat se eē weinich ker
sen haelde op dē cant vāder jennē En
allse haer pijnde te doene en neighde
op dē cant vā dē watere. so quā daer
eenē grote visch na haer ghesprōghē
so dat se seer vnaert was en riep d; hul
pe. Maer die heplighe maeght behp

de dye gaue gods. En seide tot hare
dienstmaeght. gaet weder totten wis
sche. en aēveerte metter cake. en trec
ten opt droghe dwelc si also dede. Doe
dātre sinte Amelberghe gode. ende si
spijde daer af die arme en oock haer
familie.

¶ Daer na vtrach sinte Amelberghe
op een and plecke in Brabāt die haer
toebehoorde en stichte daer eē kerke
om die eere van sinte Martene.

Jcē noch op een ander plecke haer toe
behoorde op de selde ghelegē gehee
ren Temsick soe spijerde si een kerke
ter eeren van onser lieuer sueter vrou
wen der moeder gods Marien. daer
si voor bleef woonēde en een heplich
leuen leydende tot d; si afluypch wert
In vastenē. abstinencien. in ghebedē
en in milchepdē totten armen. En in
allen duechdē volherdēde. meer dan
men soude cōnen wtghespreken

¶ Gehinēde daer na sinte Amelber
ghe dat haren sterfdach nakēde was
Do hadde si alrijt haer ooghe en han
dē te hemel weert gode aeroepēde en
met groter begeerte begheerde sp tot
hare bruydegom te repfen. En na d;
si haer sacramenten ontfanghē had
de so verschepte vander werelt. ende
die ynghelen ontfingē hair ziele. Jnc
iaer ons heeren. seuehondert. lxxij. op
den x. dach van Julio. En sp wert tot
Temsick begraven. in onser vrouwē
kerke diese gesticht hadde. Mer daer
na gheschiedde hair trāslacie en wert
verdraghen totter abdoyen van sinte
Peters te Ghendeder ordenen vā sin
te Benedictus. d i

**Dat. xv. Capittel Vā sinte Klaert
abt en confessoer.**

Sinte Klaert was des grootē conincs Karels bruedersone. Wāt con pippijn zyn vader hadde eenē sone die Sernaert hiet sinte Klaerts vad die welke sinte Klaert in zjre iuecht sijnde soe conuerseerde hy int palaps vā con. Karle onder die meeste/ alcht nochtā vreesde hy gode en bewaerde sijn herte repne sond hē te late vlepde ne ouer mydts vreesen oft minen vā pemande

Als hy inder ouden vā. xx. iaren was so begaf hy hem inde abdij van Corbie in vrancrijk der ordenē van sinte Benedicctus daer hy die andere in oetmoedicheyde en werckē d goet rierēhepte bouen ghinch. En al soe leefde hi dat hi met herte meer seen

te sijne indē hemel dan inder aerden hi rade van eenigē die sijn wedcomst toter werelt begeerde/ so wert hē den last ghegeuen dē hof te oeffenen ende te bewaren. op dat hi by verdriete dē arbeids wederkeerde tot des conincs palapse. mer gehoorsaelijck en ongeuepsdelijck nam hy dē last des hoefs. Open hy neerstelijck oefende en met Maria magdalena sochte hi daer in Christum Jhesum

Daer na want sijn vrienden ende maghen hem te dycwile vpsitender dwelck hem vernoepde als een letsel sijne salicheyt. so ghinc hi woonē bonen stome te montassijn. Maer eendepn tijt bleef hi daer woonēde. Wāt con Karel sandt bodē om hē dpe wedbrochten tot Corbpetegē sijnen wille Als hi daer weder comē was soe gheuoelde die abt cortelijc dat hy steruen soude/ En bi ghemepe nē consente der bruederen maecte hy Klaerde abt en dpe coninc steldene in possessien. ende doe voortdaē so vastede en bedede hy meer dā te voren. en seer ontfermher rich was hy dē armen

Opeen tijt als sinte Klaert den armen alle dpe spijse hadde ghegheuen soe verweet hē dat die kelderweerder Maer Klaert antwoorde hē met sachtmoedigher herten seggēde En weest nyet vstoert want die heere sal os vū vloedichlijck gheue. Doe sach mē vōer die poort twee wagene staen ghelade dē dē eenē was ghelade m; casen dē āderē met vissche. En soe bekinde de kelderweerder sijn schout. en bat sijnē abt oetmoedelijckē dat hy gawe al dat hy woude

Nē so vol godliker minnē was hy
dat hy by na alcht weende/similtende
in tranen. En hi was eē hint des vre-
den. Want tusschen die van Spoletē
en tusschē die van Seneuentē in Ita-
lien was grote orloge/en sinte Maert
repsde daer en arbejde so langhe ons
dē paps te makene. nper af latēde tot
dat hysse met papse vereenichde

Daer na heerde hi wedt tot Corbye
En coñ. Karel sterft tot Mē achter la-
tende Lodewijck dē goedtierē sijnē so-
ne die na hē hepsler en coñ. wert. Ope
welche lodewijck al was hi goet noch
tant by quade vā eenighē sijnē
dienaers ope sint Maerts werckē be-
nijdde en int quaetste trockē. so wert
sinte Maert met sinen medebruederē
vten lande gebannen. daer in hi seer
verduldich was gode dāckēde dat hy
om der duecht wille byden mochte en
hi trooste; hy brueders. Doe wert ope
hepbyghe man ghestelt in een eplant
in aquitanien dat is in gascoingnien
daer hi. vij. iaren in een clooster woō-
de/meer leuende als een yngel dā eē
mensch en was eenen spieghel alder
duechde. Ope abt des cloosters eerde
hem als sijnē vader/en en woude son-
der Maerts raet niet ghedaē hebben

Na ope. vij. iaren bider godliker in-
spiracien wert die hepsler en coñ. Lode-
wijck gesint dē heilige man weder te
roepene. Daer allet clāt grote bliscap
af maecte/clercken/monicken/en tge-
mepn volck Als hi dā tot des conincs
palays quā so ontfinchē die coñ eerlic
en bat hē genade oetmoedelijch. sinte
Maert vergaet hem. En so heerde hy
met eeren na Corbie en wert vā sijnē

bruederē deuotelijch ontfanghen

Daer na wert hy weder tot des co-
nincs palays gheroepen die openba-
re penitency dede van dat hy in sinte
Maerde ghesondicht hadde. En hi be-
ual sint Maerde tgemepn goet en re-
gimēt te reformerene. Dwelch hi wijs-
lijck dede. instellende rechte iusticie so
dat hi vā allē ghereket was als eē va-
der. Andere mēschē tracteerde hi sue-
telijc mer hē seluē castide hi scerpelijc

Daer na sondeerde hy een clooster
in Sassen vā sinte Benedyctus orde-
ne. En op een tijt als hi wt Sassen we-
der quā so wert hy dē corts crighēde
seer herdelijc nochtās bleef hi ghesta-
dich in sijnē ghebede. En vādē bisscop
vā beauays de sijn monick gheweest
hadde ontfinc hy dat heplijch olpsel.
En liggēde in groter crāchept so opē-
baerde hem ons lpeue heere Ihesus
En opden dach der besnydnissen ons
liefs heerē rpep hy; hy bruederē tot hē
voerlegghēde dat hy steruē soude op
dē seluen dach. En so ontfinch hi thep-
lich sacramēt. en hi vlschpet indē here
die ghebenedijc is inder ewicheit

Doe wordi sinte Maerts dach ghe-
houdē des anderen daeghs na Jaerf-
dach.

Dat. xvi. Capittel. Van
sinte Trupht prief-
ter en cōfessioer

Die heilige priester sint Trudo
 was vā edelē gheslachte wāt
 zñ vader was ghenoeē Wiltbold? vā
 den hooghē gheslachte vā vrācrjche
 en hi was graue van Haspegouwe.
 eens deels en van Kimpelandt. Sñ
 moeder hier Adele nichte van Dippi
 ne dē persten hertoghe van Grabāt.
 Dese Trudo was schoon vā lichame
 en repn vā hertē een bequaem wonē
 ge des heilige gheests Alshī vñ. i aer
 oundt was op een tñt ghaēde wādelē
 op zñs vaders acker. soe sach hi daer
 ligghē eenē hoep steenē dpe vgaerde
 hi in maniere vā eender clepō herckē
 na zñder deuotiē en daer in sprach hi
 zñ ghebet gode belouende dooringhe
 uē des heilighē gheests d; hi ter seluer
 stede vā zñ eyghē goet ter eerē godes
 een kercke timmerē soude en die begif
 tē also saē als hi tot sijns onderserue
 mocht comen. So quā daer ouer een
 quaet wñf siēde die steenē so vgaet na
 tfaunt; oen vā eenre kerckē so sprach si
 quade herde woordē tot deesen hepli
 ghē kinde en hier hēppocrjt diē si vā
 daer vōdreef. en stiet omē m; harē voe
 tē al dat hi ghemaect had. Maer dpe
 wrake gods quā op haer om dat sp d;
 onnosel kint so beschaēt hadde. wāt si
 wert ter stōt blind. Doe maecte si gro
 te misbaer met screpē en weenē vtelē
 de dē luydē hoe si die wrake gods vōree
 ghē hadde om dat se d; heilich kint also
 beschaēt hadde. En ter bedē der goet
 luydē so badt dat kint Trudo god voor
 haer en sp werdt siēde Doe viel dpe
 wñf neder voor des kints voetē hē dāc
 kende en god louēde met al dē volcke
 Doe wies dit kint op in heplichept d

seede. en als zñ ouders ghestornē wa
 rē so bestōt hi te dēcken om zñ ghelof
 te vā dē kerckē te volbringhē ende hi
 badt god dat hi hē gracie daer toe ge
 uē woude. En daerō heretelijck biddē
 de so wort hi op eē tñt vallēde in slape
 en die pñghel gods stōt bi hē segghē
 de dat zñ ghebet vhoort was. En dat
 hi ghaē soude tottē bisscop vā Nets.
 om in dpe heplighe scriftē gheleert te
 wordē dwelt hi dede. En hi wordt vā
 dē bisscop met weerdichedē en bljdt
 scerpē otfangē. die hē in corter tñt wel
 leerdē na die bequaemh; sijns staets
 En om te volbringhē zñ ghelofte vā
 der kerckē te timmerē. so landt hi hē we
 derom tot sinē lande weert. Daer na
 noch om tselue vseyde stuck te volbrē
 ghē so vsochte dpe goede sinte Trudo
 dē raet/hulpe en bystant vā sinte Ge
 maclus dpe doe bisscop vā Tongerent
 was Si wies rade en ooc bi hulpe dē
 volcx die hepligē mā Trudo een schoō
 notabel clooster begōste en volbracht
 dat binnē. iij. iaren. Aldaer dpe selue
 bisscop sinte Gemaculus den heplighe
 voorseydē man gods Trudo priester
 ordinerende. hem oorlof gheuende al
 omme te predicken dat woort godes.
 byden welken hy bekeerde tot gode
 wtermaten vele volcs.

Het ghebuerde op eenen tñt
 dat die heplighe man gods ende prie
 ster sinte Trudo soude ghaen predikē
 ende hy quam tot eenre plaetsen dpe
 gheheeten was Sem. daer af eenen
 ridder dpe heerlichept toe behoorde

die lafers was en blint/ende was die
geesel gods draghede in groter lijtsae
heyt En inder nacht stont bi hem die
pynghel gods he segghende die toecost
des heilighen mans Trudo hem vma
nende. dat hyen te maeltijde nooden
soude. en dat hy metten watere daer
Trudo sijn hande mede wassche sou
de. besprapen soude sijn crancke ledē
om ghesonthz te ontfanghe. Dwelch
als die ridder also ghedaen hadde. so
werthi ghesont. en hi gaf sijn voirse
de dorp oft plaetse na zj door de cloos
tere vā sinte Trude in erfelike rechte
En als die fame sijnre heylighz da
ghelijchs wassende was mids nauol
ghede teekenen/so gheuelt dat vele e
dele en andere middelbare personen
huer kinderen he gauen in clooster
lijche leuene opgenoedt te wordē. De
welche hi de wech der waerheyt voer
ghinc met heilighē seden die stercken
de met heylighē exempelen Te lesten
als god he loonen woude zj duechde
lijc leuen/so sant hi tot he sine pynghel
die he cōdichde zjn leste ynde. dwelch
als hi sinen discipulen te kinnē gaf so
warē si vslaghe met groter droefheyt
En sinte Trudo aēmerkende dz ynde
zjs leuens/en dat hi vwachtede was
die ewighe glorie/so opgaf hi gode si
nen gheest in groter danchaerheyt.
Wies lichaem alst int graf geset was
en noch niet met eerde bedect en was
so gaest wt he alsulke sueten roock eē
vre lanck. dat die ghene dper bi warē
deen den anderen niet ghesien en con
den. mer si vielē al neder op huer kni
en gode benedpēde in sijnen heilighē
En na zj begrauninghe gheschpeden

noch vele myrakelen

Int voerseide clooster vā sinte Tru
den so werde op eenē dach inder mis
sen tijde ghenesen. xvij. siecke mēschē
bider gracen gods en vdiēnten sinte
Truden Vā sijnen tephenē en myra
kelen pster. c. en li. ghescreuen sonder
ontellike vele adere. Sinte Trudo
verschiet wt deser werelt in zjn. lxxv.
iaer op sinte Clemēs dach in no uevri

Dat xvij. Capittel. Vā sinte Veronē
ende sijnre suster sinte Verone.

Ndie ghebuerde ons liefs hee
ren. int iaer. viij. c. en. xxi. soe
regneerde Lodewijck die con van Al
manien des goedtierenē coninchs Lo
dewijchs sone. daer vader af was die
grote coninc Karle. desen Lodowijcke
coninc van Almanpen een kerstelijck
heere werde gheborē twee salige kin
dere van eender dracht. te wetē eē so
negheheetē Veron. ende een dochter
geheeten Verona. Dyt waren twee
suuerlijcke kindere vercpert met oer
moedicheyt. schamelheyt. zeebarichz
ende milcheyt. Doe si tot vijftiē iare
quamē. so versmaedde si die pdel glo
rie van deser brooscher werelt. Den
tempel gods visiterende en gode met
alder herten seer neernstelijck bemin
nende. Ende als haer vader
die coninc int iaer daer na hem ver
manende was tot huwelijcke so vloet
d ij

Veron heymelijc wten lande/en npe
 māt en wist dan zj suster Verona die
 seer droeue was om zj afschepdē/en
 hi sepde dat hi niet wederkerē en sou
 de/maer dat hi dienē woude sinē scēp
 per. Doe sepde Verona Jst dat ghi mi
 aldus laet. so laet mi lieue brueder eē
 cephe uwer doot weeten/en in wat lā
 de ghi sht. Doe sepde hi als dese bomē
 vallē sullē. merct wairweert dat se sul
 lē vallē/want daer sal ic steruē. En de
 boomē stonden voor dpe conincklycke
 poorte. Na dat hi wech gheghaē was
 soe bleef Verona voort aen in haers
 vaders pallaps seer schoone en allen
 mensche bequame. En die con. vā hō
 gheriē begheerde se te hebben voor si
 nē soe by haers vaders wille/maer si
 wepgherdet gheheelijc segghēde Jch
 betrouwe in christū en ich vliēse hem
 in eenen brupdegō/en ic en wille ghe
 nen anderē. Als haer vader haer vol
 stanticheyt aenmerckēde was/so liet
 hise met viedē. En si vifsteerde neern
 stelijch die kerckē/en gaf haer goet dē
 armē. waer voor dat sp van gode al
 machtich veel gracen vcreech. want
 si vloste een schoon maecht die vandē
 boosen vianit besetē was indē pallap
 sevanden con. En comende opeender
 tijt in die stadt van Nense. die ontske
 ken was metre viere der pestilēciē/soe
 blusschede sp dat met hare deuotē ge
 bede

Als haer ouders ghestoruen warē
 so ghaf sp alle haer goet dē armē mē
 schē om die minne gods. En stichtede
 een clooster by dē Rjne gheheerē De
 rochoute daer sp eē wyltchys i woēde
 En vjfiarē daer na so vielen west

waert die voorsepde boomen de voor
 die conincklycke sale haers vaders stōdē
 in v wonderinghe vā vele menschen.
 Doe begōste Verona bitterlijck te we
 nē/segghende. Nu weet ic voorwaer
 dat Veron mijn brueder ghestoruen
 es/Serept my eenē waghē met twee
 ossen en eenen knecht en ich sal ghaen
 soekē mjs brueders graf. So reysden
 si en quā in Grabant tot Louē. Ende
 als sp quamē totter capellē vādē hepl
 ligē cruce by die stadt vā Louē. so ble
 uē die ossen vast staende/en sp en hōn
 dē niet voort gheghaē. Daer hoorde
 die heplighe maghet Verona die stē
 medes pngels tot haer spreekende al
 dus. dat die selue plaetse daer sp bedē
 de was haer graf/zj soude. En dat sp
 haers brueders graf vindē soude int
 dorp van Limbeke dat bi Halle es

Een myrakel

Het ghebuerde datter warē. J. pel
 gryms ghecomē wt Almainpē ont
 haer pelgrimagie tonser vrouwentē
 doene dpe grote dorst hadden/Dit be
 merkende die heplighe maecht Vero
 na/nam hare stock en stachē in de aer
 de/En doende haer ghebeth tot gode
 wt groter innicheyt haers herten en
 ter stont spranch daer een schoō clae
 fonteyn. dpe noch huden des daechs
 heet sinte Veronē borne oft fonteyne

Daer na ghinch dese heplighe ma
 ghet sinte Verona te waghene en sp
 quā tot Lymbeke. en ter stont so luyd
 de van seluē alle die clockē vandē ker
 ke. En als sp indē kerckē quā/so werdet
 dpe kercke vūult met suetē roke dpe
 quam wtē graue vā sinte Verone ha

lichte spijte. en des ghelicks dē goede
 priester Gerebern? en maectese mar
 telaers. latēde also ligghē haer licha
 mē voor die beeste. maer si bleuē oge
 quetst. En correlinge wordē sy begra
 uē vā goedē mēschē. maer na vele iā
 rē om der groter tephenē wille de do
 re hē gheschiedē vā alderhande slectē
 die dore die heplige martelarē s Dignē
 en s Gerebern? ghenasen. so wor
 dē si hoochlijckē v̄hauen. En als ope
 aerde geopēt was so sacht mē. ij. witte
 granē wt steenē gehouwē. en vande
 ingelē gods berept. dair in beyde ha
 re lichame warē. de dat volck m̄ gro
 ter pnnicheit en dācvaerhept v̄hieuē
 gode louēde en dāckende. Ontallijke
 veel schone myrakelē s̄ bescreuē vā
 s Dignē die heplige maecht en sondli
 ghe vā v̄lossinghē der menschē becō
 mert vande boosen viant die haer v̄
 luterē noch dagelijcx wt diuerse lādē

Dat. xix. Capi. vā s Sōmaer van
 Iperē dē heplighen confessoer

Sinte Sōmaer was vā edelē ge
 slachte geborē en opgevoet in brabāc
 te Embleē die vā s̄ der iuecht hē kee
 de vā dē ydelhept dē weerelt en keerde
 s̄ herte tot gode. Hy was sachtmoedich
 goetdierē en ootmoedich. castiē
 de s̄ vleesch met abstinēciē. en eē mil
 de gheuer vā aelmoessenē. Dese hepl
 ighē iōghelinc werdt vā sinē ouders
 ghelept totter salē des coñs. Pppphij
 die des grote Karels vader was. hoe
 wel nochtās hi lieuer hadde bp hē sel
 uē in eenichedē te dienē dē oppersten
 coñ. der glorien. En so was hi otfane
 helijckē coñ: Pppphij. en ooc beuēt vā
 allē dē heerē des coniclyckē pallaps s̄
 sijnō duecht en wijshept. Onlanghe
 daer na wert hy ghecort met eender
 officiē die hē die coñ. gaf die ooc dwāc
 een wijs te trouwē gheheetē Grima
 re die hē seer onghelijc vā seedē was.
 Wāt also s Sōmmaer sachtmoedich
 ende ontfermhertich was. soe was se
 wreet en onghenadich. Wāt als hi ee
 nē langhē tijt na des conics beuel w
 ten lande was beuelēde dat regimēc
 vā sinē hupse Grimare sinen wijue.
 so was sy grote wreethept hātierēde
 ouer sijn knechten en ondsatē die be
 rouende vā harē goeden en quellen
 de met hardē slaghen en sy dede sēdē
 ploech treckē. ende dede huer haer af
 snijden

Opeen tijt so beual s̄inte Sōmaer
 hē seluen gode almachtigh. en hy rept
 de na Rome waert. Ende tgheniel op

den versten nacht zins weghe soe openbaerde hē die pynghel gods seggēde tot hē. **S**ommaer ic ben een van god ghesonden. ghy hebt gheschiet te come te gaene en die apostolē te visiterē/ maer god es al omme teghen woordich/en sijn ooghen sien in allen steden: ghy sult desen wech latē/en nē verre van deser plaetsen sult ghi een bedehups timmeren en die boomen sulstu wtropen/ daer sult ghi leuende dijn woeninghe hebbē/en na dijn doot dijn ruste. **M**aer weest volstantich en neerstich in goedē wercken. sekerlijc wetende ist dat ghi volherdest so sulstu comen in dat gheselschap der pynghelen/en dē loon des ewichs leuens sult ghi ontfanghen voor dijnē tijtelijcken arbeyt. **S**o dede sinte **S**ommaer na dat beuel des pynghels ende ter plaetsen hem gheweesen soe dede hy dpe boomen en doornen wter aerden/en timmerde daer eenē kercke in die eere van sinte **P**eter. **I**nde welke hy alrijt gode dienēde ende wakende was in deuoten ghebede metter herten opghehauen ten hemelwaert. en sijn leuen ghelijcke makende na dat exempel en leuen vanden heplighen.

Sinte **S**ommaer dede ooc in sijnē leuen blijckelijcke myrakelē. **O**p een tijt als hi eenen boom afghehouwen hadde daer een man sijn clachten af dede so vergaderde hi den boom weder in sinen staech wassende als oster noit aen ghehouwē hadde gheweest

Item op eenē tijt was een serpent ghecropen in die hele van eenen kin

de en den steert vanden serpente sach men wtschekende en sinte **S**ommaer maecte daer een gat en trach dat wtē ende dat kint werdt ghenesen

Als dē tijt quam dat god sijnē vriende sinte **S**ommaer van deser werelt nemen woude/ so begonst hy cranch te werdene. en hi ghevoelde wel dat dē tijt zins verscheydens nakende was. en hy sterf seer deuotelijch seker zins loons. en die siele werdt opghevoert vanden pynghelen gods totten oppersten en hemelschē **J**herusalem. op dē .xi. dach vander maent **O**ctober.

Dat heplighe lichaē van sinte **S**ommaer binnen corten iaren daer na is beuonden gheweest begrauen in die voorleide kercke van sinte **P**eter staēde te **I**pere by die groote kercke. daer dpe translatie af gheschiede met groter solemniteyt en deuocien des volcs in die selue grote kercke. te weeten in dē iare. **M**. **C**CCC. **LXXV**. **E**n sint dier tijt sijn daer ontellijcke myrakelē tot nu toe gheschiet door dpe verdiente van sinte **S**ommaer van alderhande siecken ghenesende die hem niet in nigher herten visiterē. also dat niet alleen in **B**rabant mair in vele andere landen verre bekend is.

Dat xx. Capi. Vādē heplighē mar-
telarē sinte Kombokout. en ooc vā sin-
te Ipbrecht/ des grauen sone Ado

In dē voirseidē tijde vā sinte gō-
maer/ so leefde een edel man in
Grabāt geheetē Ado die eē graefscap
regeerde/ hebbēde oochēen edel hup/-
vrouwe. bepde leuende kerstelijck. en
duechdelijck in cupscijchē humelijcken
state. gelijc Abraham en Sara noch
tan sonder vrucht te hebben. Totten
welcken ter herberghē quā die hepli-
ghe sinte Kombokout/ eēs conincs sone
vā Scotlant. na dat hy te Rome ghe-
weest hadde En in aertsbisdom dō hi be-
sade den paus Stephanus die tweeste
ouerghēgheuen hadde. Die bi sijner
pauselijcker benedidinghē dpe plaet-
se begaefde daer sinte Kombokout sijn
woninghe makē soude. So quam hi
te Mechelē in Grabāt om dat volck

in duechdē te leerē. en dē wech dē ewi-
gher salicheit te wijzen. Als dpe voor-
seide graue Ado desen mā gods sacht
so noodde hijē ter herberghē. soe dat
sinte Kombokout tot sinen hupse ghinc
Op eē tijt soghebēdide dese mā gods
sinte Kombokout dese twee mā en wijf
en verlicht mettē gheeste der prophe-
cyen sogheloofde hi hem vruchtbaer
hept. en hi gheloofde hē dat hi dat kint
heffen soude en voorseide des kints na-
me. Van welckē woerdē si vstrict wa-
ren. en nochtā gheloofde sijt. ende na
haer gheloue ghelchēde hē. ende die
gravinne bracht ter werelt eenē sone
dpe sinte Kombokout ghepresenteert
werdt. diē hi doopte. en noēdē Irbert
tus Welck kint opwastende en mettē
anderē kinderē spelende optē ouer
vander delen tot Mechelen. soe vpel
hi int water en verdrāck. Ter stont so
warē die ouds en alle volck in droef-
hep dē beuāghē en in sochte dat kint
int watere. maer men en konster niet
vindē. So werdt sinte Kombokout dpt
claghelijc ghebootschap. die ooch seer
droewich quā tottē ouer daer dit kint
verdrōcken was. Hi trooste die ouds
en hi sprac drie of vier werf sijn gebet
tot gode. en dat kint Irbert? quā ghe-
vloten leuēde opt water/ ia sondē eni-
ghe vochticheit des water. diwelckē
groot en wonderlijck myrakel was.
Ende die ouders seer verbljdt sijnde
dancēte gode almachtich en gaue dpt
kint den heplighen vrent gods sinte
Kombokout/ om te leerne ende te rege-
ren in allē duechdelijckē werckē welc
hinc hi so informeerde ter eeren gods
soe dat hi ten eynde martelaer starf.

Want in dier tijt dat die ongeloupghe
Denen haer tprāscap dedē beginēde
vander zee tot Colen toe/ al vderuen-
de en vdrādēde al dar se vdrē soe was
dese Iphertus ghevloden in Haspe-
gouwe tot sinte Trupē daer sijē voor
sint Trupen outaer doodē en maecte
nen gods martelaer.

Ic here weder tot sinte Kombok-
de die vādē graue Ado gheregē had-
de een stuck broetke oft lāts te meche-
len daer hi een capelle ghemaect had-
de. te weten dwelch noch sinte Kom-
bouts capelle is. daer hy gode nacht
ende dach diende met sinē medebroe-
deren/ die hi daer vgdert hadde. So
waren daer twee boose mensche dpe
sint Kombokte werckē gaf/ ende
meynden dat hy vele gheltes ghehad-
hadde. soe wachtē si hem als hy ghic-
lesende sijn gheben. En quetzedē hem
dootlyc in sijn hooft. Om dwelcke te be-
decken so worpē si sijn heplich lychaē
int water. En so gebuerdet dat eenp-
ghe visschers hy nacht onledich/ sijn
opt selue water/ werdē daer siende eē
hemelsch licht. om dwelch si veruāert
sijnde/ ghinghē tottē graue Ado/ ende
gauent hem te kinnen. Ado dat vstaē
de ghinc met hē opt water. En wordē
oec dē hemelsch licht siēde/ en wt wer-
pende een net/ so vischte hy dat lichaē
vā sinte Kombokte en tract met sijn
der hulpen te lande.

En met groter weerdicheit so bracht
hij ter plaetzen daer hijt costelijck be-
groef. te weten in die voerslepde capel-
le. Niet sonder schoone myrakelē dpe
god daer liet gheschieden doer dpe v-
diente des heplighē martelaers

Vele ander schone myrakelē heeft
daer na god latē gheschieden doer de
vdientē van sinte Kombokt. also dat
die legende int langhe bewijst.

Dat xxi. Capit. Vā sinte Wpbeert
vā Semelours/

Sintē Supbert? dz is wpbeert
was een edel ridder heere van
Semelours in Walsch brabant. Sijn
vader hiet Ipotoldus en sijn oude va-
der hiet Goding? die seer god vruch-
rich was. Want als hy lange gode ge-
dient hadde oder dē mātel der werelt
hyer ridderescapen so gaf hi sijn goet
vā Semelours ouer en stichte daer
een clooster ter eerē van sinte Peter
prince der apostelen. daer eē scare vā
monickē gode diende nacht en dach.
En bi rade der broederen maecte hy
dair abt dē eerwerdighē mā Herlup-
n? wt dē cloostere vā Soisie genomē

Daer na so wordē sinte Wpbert ooc
grote begeerte te crigē tottē hepligher
ordenē. wāt hē en docht n? ghenoch
te sijne dat hy sijn goet gelaten hadde
hy en moeste ooc sijn cruce na olsen here
draghē en hē na volgē. Maer wāt hē
dochte dat men hē te Semelours int
npewe clooster bi auontuerē eenpge-
eer oft voordeel doē soude. so vcoos hi
godete dienē it voerslepde clooster vā
Soispe daer hi ontfanghē was van
dē deuotē abt Agmold? en leefde dair
seer heilichlyc. En die fondacpe vā dē
voerslepde abdiē van Semelours dpe
wordt vā dē hepser gecōfirmeert en
vrij gemaect vā allē tolle ende tribu-
te in allē plaetse/ m? macht ooc ghele

te muntē. Inſghelijcs wert dit clooſter ghecōfirmēert en ghepreuilegnēert vande paus Sendict? die. vij. en alleē gheſteltr onder die iurisdiccie des ſtoels vā Rome. en dat die abte eenen inſter ghebrupken mach.

Deſe heplighe man Suibert? predicte ooc dat woort gods. ſonḍlinghe inder tijt vande perſtē keſ Otto als die Hōgherē in Lothric veel quaets dedē ōtrent Sēmelours. ſo dat hi die ſommighe bekeerde vā huerō onghe loue. daer na beual hi die bruederē te gode en heerde weder tot zñre enichz int clooſter te Gerſpe. **E**n als den tijt quā dat god hē vander werelt roe pē woude. ſo wort hi quelēde. dwelck die goede lpedē vā Sēmelours vnae mē d; huer vader en heere crāch was beduchrende dat ſp hē vlieſen ſonden. So repſdē ſi tot hē ootmoedelijck bid dende dat ſi zñ lichaē na zñ doot mocht tē vuerē tot Sēmelours. Die abt ant woorde goedertierlijc. Daert dē wille gods en die lpedē vā Sēmelours dē macht haddē. her waer wel ſinē wplē. Daer na ſterf s wylbeert vol duech dē op dē. xxij. dach in Junio int iaer s heerē. ix. C. lxij. en ōtfinck dpe croone der glorien.

Doe namē die vā Sēmelours zñ lichaē en lpedē d; op eenē waghē. En als ſp op dē weghe waren. ſoe quā dat volck vā Gorſpen met machte hē na ghevoulcht om dat heplich lichaem hē te nemen om ſelue te houdene. **M**aer god quā dpe vā Sēmelours te hulpe want daer ſtonc op een tempeeste in die locht vā dondere blixē en reeghen en ſo dupſter wert die lucht oft nacht

geweeſt hadde. nochtan ſo gheraectē ſi den rechtē wech. maer die van Gorſie vdoeldē wten weghe en waren beſchaemt. **H**ld? wert ſintelwylbeert? te Sēmelours bracht met groter weer dichept en bliſſcape des volcx. en wert begrānē in die kerche ſinte ſaluators en ſinte Peters.

Langhe daer na ouermits die grote mirakelen die bp ſinte wylbeert geſchieden. ſo dachten die abt en monicken hem te doen vheffen. te weten int iaer. M. xcix. indē tijt als leefde dpe eer weerdige en grote meeſter Sigpber. t? hitoriograph? aldaer religioes de grote neerſtichept daer toe dede. dat s wylbeert vhanen wert. daer vele repkenē doe gheſchiedē inden heemel en inder aerde. die om der corthept wille hier achter ghelaten worden.

Dat. xxij. Capittel. Van ſin te wyliden van Anderlecht en vande eerweerdigē Wonodulphus de kē vā Anderlecht

e i.

Ontrent der tijt vā Sberberga
die grauinne vā Bruesel herto
ghe Karels dochter. so leefde in Gra-
bā die heplighe cōfessoer s̄ wpde opt
dorp opghevoedt. die vā ionghē hīde
op wpes in allē goetē sedē sondighe.
in ootmoedidheit en barmherticheit
ouer die armē. En hi plach sekere tij-
dē indē dach te vūpelen tot bedinghē
en tot visitaciē vande siechē die hy ve-
le aelmoesenē ghaft nā s̄ vmoeghen
Des vwoederde hē sijn vad en die ghe-
buerē vandē graciē gods die i hē scheē
Als hy tot mans onder quam. doe be-
gonst hi die mēschen te vlieden en hē
seluē te vūtjenne. en met heplighe mē-
schen sprake te hebben En lāghe suet-
kende een heymelijcke stede. om in ee-
nicheden god te dienē. so quam hi tot
Tāken. en aldaer doende s̄ ghebet in

der kerckē vā onser lieuer vrouwē so
aēmercte dpe priester vandē kerckē s̄
ghelaet en s̄ stichtich wesen. en badt
hem dat hy daer woude blijuē wo-
nēde indē dieft sijnē kerckē. dwelch s̄
wilt gheerne dede gode danckende so
bleef hi daer een wyl tijts gode dienē
de vierichlijc in armoedē in heplighē
wakinghē. ghebedē. abstinēciē. en in
bewpninghe der otferrm herticheyt o-
uer die armē. Daer na reysde hi i pel-
grimgie tot Rome. en int heplich lādē
tot Jherusalē En in s̄ geselschap was
noe die weerdighe man wonodulph
deken van Andlecht daer af hyper nā
ghesept sal worden. En soe. vij. iaren
lāch ghinch hy visitaciē die plaetse der
heplighē in allē lande. Daer na met
grotē arbeijt en siecte vandē rodē me-
lisoene. so quā hi tot Andlecht. en daer
wert hi in eens arms menschē hups
otfanghē ter herberghe. Maer als
dat vnam die vicedekē vā Andlecht so
ghick hy met sommighe clerckē tottē
heplighē man sinte wjde en met tra-
nē bracht hien in sijn hups. daer hy
ondbielt tot sinder doot toe. die corte
ghebuerde. want des nachts vanden
perstē sondach daer na so quā een he-
melsch licht ouer dē heilighē mā daer
alle hups af vlicht was En mē hoor-
de een stemē segghēde. Mij n ghemin-
de comet o te hebbē die crone der ewig-
gher blijscap. Ter ont bekindē si die
int hups waren dat hy verscheyden
was En dpe canonijcken van Ander-
lecht deden sijnen heplighen lichaem
ter aerden. daer hy tot noch toe doen
de es door sijn verdienste wonderlijc
he schoone mirakelen

Maer tis te weetē dat sinte wijs lichaē simpelich begrauē lach langē tijt. so dat hē gheen reuerencie beweesen en wert. wāt nyet alleen dpe mensche maer ooc die beestē traden ouer sijn graf. So woude god thoonē van wat vdiēte dat sinte wijs was wāt sommighe beestē ouer sijn graf ghaen de werdē besetē vādē boosen gheestē tot datse storuē. En soe dede die heere vandē dorpe gheheeten Onulphus midts desen sijn graf oplupchē op dat die gheenedie daer voorby leden dat eerē soude. Maer. h. rustierē dpe den cupn daerom lokē die wordē by ingeuen des duuels lachende en sepdē tot malcanderē Laet ons desen ouden mā die corts ghestoruē is/hier in sluyten dat hi ons niet en ontloope. welke spottelijche woorden terstont ghepijnicht wordē/wāt terstont onbrakē hē haere crachte so dat si niet cōnende voldoen weder thupswert ghinghē. En die eē van hē sterf te middernacht met groter pijnē. en die and al wtinnich sijn de en hē seluē quetsende belijde d; hy dē heplighen sinte wyde gheblasphemert hadde. en soe sterf hy des anderē daechs. dit exēpel was dair na den menighē een sake harer salicheit/wāt die sommighe daer toe vweet sijn de i huere slape/sommighe wordē gedraghē/die zōmighe gheuert en offerdē barrende kersten opt graf vandē heilighen man en haer ghebet daer doē de so wordē si ghesont. Daer na wert een kerche gemaect op sijn graf. aldair hi vā verre en vā by dicwile ghevist teert wordē vā veele cranche en siecke mensche/die vā hare sietē ghenesen

worden. En weder daer na wert dpe kerche afgebroken en wert vmeerdē en by consente vandē eerwerdighen bisscop Gheraert van Camerijck so wert dat heplich ghebeente vā sinte wyde ghestelt inden midden vander kercken met groter deuotie En voort aen so vmeerderden alcht die tepken en myrakelen die god door sinen heilighē wrechte ouer alderhande menschen tot noch thoe die veel te langhe soudē vallen om te verclaren. Want so wie hem deuotelijc beueelt der hulpen van sinte wijsden met goeden ge looue hy wordē vertroost.

En als vandē eerweerdighen woonodulph? de hē vā Andlecht daer hier vore af gheseyt es/suldy weeten dat na dat hy met sinte wyde en met anderen denoten menschen besochte hadde dat heplich land/en ander heilighē steden. so sterf hi met sommighe anderē inden weghe gode hair sielen beueelende/dpe welke van sinte wyde weerdelijck begrauē wordē Maer als heere woonodulph? sieck worden was vandē cortse so gheuoelde hy by ingheue des heplighen gheests d; hy steruen soude/en dat ghaf hi sinte wi de te kennen/hē biddēde als hy doot ware d; hy sine vriedē draghē woude eenē rinck die hi hē ghaf tot eenē teke d'waerh; En na vele goddiestighe vmanighē so sloech hi sijn oghē en handē indē hemel/en offerde sijn sielen indē handē d'p nghelē. En wāt god thonē woude met wat eerē sijn vrient bi hē vhaen was indē hemel/soe gheuielē

dat drie croupele op zyn graf huerē rech-
tenganch cregghen. ende twee blinde
werden siende

Maer niet alleen na zyn doot mer
ook in syn leuen hadde hi vā gode de
gracij van myrakelen. als van synē
ackere die onbesapt zijnde vele corēs
voirt bracht. en vele andere.

Dat. xxiij. Capittel. Van sinte Mer-
nouteen ridder in Brabant. en daer
na abt. en bisscop te Dopsen in vanc
rijck

In den tijde van Godefroyt vā
builloē so leefde zite Arnulph?
dat is sinte Mernout bisscop vā Dops-
son in Brancryck wt brabant ghebo-
ren. Ende dit en es nyet dpe grote sin-
te Mernot mer graue vā sypen ende
bisscop vā Mers daer hier na ic twee-
ste boec af gheseyt wort. Mer was de
voirseyde sinte Mernout vā Dopsen
persteē edel ridders seer bequame en
duechdelijck van leuene. En also zyn
legēde seyt als zyn moeder hē droech
en seer droene was. soe wert tot haer
ghesept in hare slaep wat bystu droe-
ue meer so verbljft dy wāt du drages
in dynen lichame een kind welc god
vercorē heeft ende sal groot worden.
Ende dpt gaffi na te kinene hare mā
gheheetē Fulbertus met grooter bli-
scap. Ende si wert daer na moed van
desen kynde tot vuerchde vā allē hae-
ren vepēde. welch hit opwpes in gro-
ten verstande ende wysheyt. en were
ridder also voer gheseyt es. Mer by
inspiracpen des heylighs gheests soe
wert hi beraden tot gheesteliker rid-
scap hem te gheuen om ewyghē lof
te vercrighē ende begaf hem en wert
monich in sinte Medardus cloostere
te Dopsen daer hi in groter enicheit
ende heylicheyt gode opende daer na
wert hy vā synen medebuerē abt
ghecorē. en voirdaen so gaf hi hē allē
en goet exempel vā lenene m; wordē
ende mer werken. In deser officiē zyn
de so corrigierde hy die weddhenighe
ende hi dede vele tekenen ende mira-
kelen. dpe siecke ghenesen dede blide
verlichtende. Oc hadde hi dē gheest
vā prophetien. dair na so gaf hi ouer

zijn prelatuere vepdēde dat regimēt.
en hi keerde hē wed totter eenich; vā
dē sloce in groter abstinēcie en heyl-
ghen walinghen en ghebede daghe-
lijcs hē oefenēde en in hogher cōtem-
placiē. So dat sijn heilich leuen bekic
wert van coninghē en princē en oock
vādē pāus Gregori die. viij. die welc
he hē stelde te sijne bisscop tot Sopsē

C Ope ēē tijt als hi een kercke wden
sonde so was daer een grote scare vā
volche. en daer was ghebreck van vi-
taliē. Maer dair warē voir hē bracht
v. macē wijns. En sūte Alernout sac
neder. en dat volck stōt otrēt hē daer
ghebenedijde hi dpe broode en dē wij
en dedet al dē volche deplē. dpe alle ge-
noech dair af ghevoedt warē. tot gro-
tē vūoderē vā aldē volche. vā welchē
broode dpe sommighe mer hē droegē
en gauē dat sieckē mensche te etē dpe
daer af seer vlicht werden.

C Amāels ter begheertē en bi rade
vādē bisscop vā dorniche geheetē siac
bodus / ende ter beden vā graue siob-
brecht van vlaenderen / so quā hy tot
duborch in vlaēderē om te stichtē dpe
kercke van sūte Peters en ald apol-
selen. om een abdpe daer af te maken
ter welker stedē hi zū lesteraste nam
also hē dat te vore van gode vthoont
was En inder seluer kercken wert hi
weerdelijchen begrauen.

C Daer na gheschpeddē daer vele te-
kenen en myrakelen die god almach-
tych wrachte door sūne heyligē wanc
int iaer ons heerē dūpzet hondt ende
vijftien. so regneerdē ouer alle dlant
onder t volck groote siecheiden. Ende

dpe siecke mensche quamē m; groter
scaren tot sūte Alernouts graue liggē
de dair omtrēt en m; groter beger-
ten zū hulpe aēroepende / so dat d; vā
April tot half oogst als sūne dach vale
meer dā tseftich siecken genesen wor-
dē. sonder alle die ander dier onbekic
waren en oock nochtas hulpe en ghe-
sonth; ouer midts die vdiēnten vādē
gloriosen vrpēt gods sūte Alernout
vercreghen hebben :

C Itē desghelijcs ic navolghēde iaer
so dat vā Maye tot oogstmaent noch
ander vijftich mensche door sūte Alernout
alle ghesont worden vā alle siec-
tē hoe datse waren.

C Vele and tekenē leestmē vādē hei-
lighē man sūte Alernout in zū legēde
hoe datten god met vele rekenē ende
myrakelē vciert heeft / alsoe zū legēde
dat claerlijckē betughēde en vclaren
dees / Daer bi een peghelijc goet kerst-
tē mensche wel vwecht mach wordē
om hē met groter neernsticheit te die-
nē en te eerē / want hi een groot vrpēt
gods es / alsoot hier voor ghenoech ge-
sept ende vclaert is.

C Itē sinen dach coemt opden vijfti-
ensten dach van septe mber

C Dat. xliij. Capittel. Van
dē deuotē Bonifaci? bis-
cop vā Tosanē. geboirē
te Brüssel in
Brabāt

In der tijt vādē derde Sodena
erde herroghe vā Brabant. so
leefde dpe eerwerdige vader Bonifa
cius bisscop vā Tosanē. van Brüssel
geborē vā deuorē ouders. Als zj moe
der hē ontfanghē hadde. soe sepe de tot
haer eē heplich en weerdich mā hair
ontmoetēde ter kerchē weertgaende
datse ontfanghen hadde een hint/dac
ontfanchelhc sijn soude gode en sijnē
heplighē en dē mēschē dwelch also he
uuel. Want als Bonifacius gheborē
was/sowieg hi op in vele gracie voir
gode en dē mēschē En god gaf desen
kynde grootē sin en vele verstaets en
gracien tot duechdē/wāt hi bleef also
onnosel en onbeulect van allen smet
ten tot sijnre doortoe als hi wt sijnre
moeder lichaem gheborē was. Als hi
xviij. iaren out was soeghinc hi stude
rē te Parijs daer hi seer toenā in sciē
cien/seer ootmoedich was hy/en vele
wakede hy in deuorē ghebede. in spre
kene was hi beschepe dē heilich in con
uersacien/en sterck in teghenheiden
En so bekeerde hy hē tottē priesterlij
ken state. Sijn lichaem castijde hi mē
abstinencien en met eenē harē cleede.
dwelch hy al tijt droech. Nēmermeer
en dede hi misse sonder tranen. Ope
tijt was hy in groter begeerten te sie
ne onse lieue vrouwe/dpe haer tot hē
openbaerde daer hy lach op zj bedde
en ter stont viel hi neder tot harē voe
ten segghēde. O mij vrouwe heilicht
mij. En Maria antwoorde. Ich hebbe
di gheheplicht en weder sal ic di hepli
ghē En doe verschietse. Jte binē. xxx.
iaren dat hy te Parijs woonde so las
hi indē stoel van theologhien xij. iare

Daer na wert hy tottē bis dō stoel vā
Tosanen gheroepē daer in hy vele sa
lyghe vruchtē dede met predicacī en
heplighē werckē. en dicwile plach hy
die quade seden der mēschē openba
erlijck te straffene. Noode hoorde hy
weerlijcke woorde/oft achter sprake
oft langhe clappinghe. Wāt al sinen
tijt betōmerde hy met bedene of se
ne/oft scriuene/oft raet te gheuene/of
biecht te hoorē/oft ander leerēde. En
dede hi een sermoen dē priesteren die
cōcubinen hadden. dpe midts dien so
beruert werdē dat sy te gader liepen
daer die weerdighe bisscop bonifaci
misse dede. en wouden hē daer doode
voirdē outaer. Maer die goede liede
vander stad vnamen dat en quamē
haestelijc hē verlossen.

Die heplige man aenstēde die gro
te blasphemie vādē quade mēschen
en dpe laghen dpe si hē lepdē/so vtrac
hi van daer na scoone/aen den hepli
ghē vader dē paus. begerende oclast
te sine vā sijnre officien. dwelch dpe
paus nyet doen en woude in gheend
manperē. Maer pmmertē laesten
als hi een geheel iær lant den paus
om dese sake vō gemopt hadde. en mē
groter begeerten om verlatenisse vā
sijnre officien ghebeden hadde. so ont
lastede hē die paus. maer niet na sijn
re meyningen. want hi presentēde
hē te gheuen twee andere bisdōmen/
die hi alle te samen wepgherde te ont
fanghen/segghende dat hi te out wa
re daer toe/en onnut. So bad hi osem
lieuen heere dat hy hē verleenē wou
de een plaetse daer hi voordāen allee

ne in leuen leyde mochte buten de ge-
ruchte der werelt. En orlof nemende
aende paus. so quam hi neder totter
stadt inre ghebuertē te Brussel in
Brabant tot synen vrenden. Ende
daer na ghinc hy totten deuotē cloos-
tere van onser vrouwen ter Camerē
bi Brussel. daer vifsteerde hy tōuēt
en in nichten. Doe quam tot hē een
deuote nonne aldaer ende seide hem
aldus. Die moeder gods beueelt u dz
ghi hier bi ons blijft/want het is hare
wille/en haers soons wille/dat ghy
uuen tijt hier bestaet. Dit aenhorē
de so bleef hi dair/en die abdisse en al-
le trouuent ontfinc hem blidelijc/mz
groter deuocien ende reuerencien/en
hi bleef dair al syn leuen lanc wonen/
de in groter rusten ende vreden. Vele
schoone reuelacien en verthooningē
hadde dese heplighe byscop Bonifa-
cius. waer af dat die sommighe hyper
na int corte vtelt wordē.

Inder octauē sint Jans baptisten
op eēder tijt so was hi i groter beger-
ten om eenighe consolacien te ontfāē
van onsen lieuer vrouwen. dpe haer
ter stont openbaerde gecroont en mz
costelijc ghewadē geciert. mz noch
vele schoonder maechden ooc costelij-
ken gheciert. dpe daer ghecomen wa-
ren om hem te vifiterē/en si saten ne-
der op die een sijde van synē beddekē
Ende sint Jā baptista quam daer oet
seer gloriofelijc/seer schoon blinckēde
claderen aenhebbende. en hi sadt opt
dander spde vanden beddeken. Ende
als sy allen den nacht daer gheweest
haddē/vertroostende haren vriēt/so

vschiedde si van daer

Item op een tijt soe ghenielt dat hy
in groter sorghē en vreesen was van
sine sonden/beduchtēde oft hē god al-
le sine sonden niet verghenen en had-
de. Doe vthoode hem ouer sienlijcken
twee heplighe maechden/vā gode ge-
sonden/daer af die eene hielt in harer
hant eenē brief seer schoone vā synen
perckement/en sepe hē dat hi lesen
soude tghene datter inne gheschreue
ware. Doe nam die heplighe mā So-
nifacius die cedulle/en hi en vāt daer
niet inne gheschreue. maer was byn-
nen en buten wt nemende schoone en
clær sonder eenighe sinette. Doe se-
den die schoone maechdē. O heplighe
vriēt Christi/aldus in alle uwe sonde
wt ghedaen voor dē ooghen gods ge-
lijc ghi desen brief siner en clær spet
En ter stont na dese woerdē so vschie-
den dese twee heplighe maechden wt
sinen oghen/waer af dat dese heilige
man seer wel te vreden was gode dāc-
kende vā inre groter goedtierenheyt

Item op eē tijt sanc hy misse/ende
eē deuot religioes sacht inden ghees-
te bi hē twee enghelen tot inder rechē
siden en ter lichter syden. En si op hie-
uen in hāden en brachten se weder.
en diendē hē/en neichden minlijcken
haer hoofdē tot hem.

Item daer na op een ander tijt soe
ghebuerdet dat dese heplighe mā bo-
nifacius met allen cranch was en hē
seluen so qualijc gheuoelde. als dat
den heplighen kerstnacht quam dat

hi te mettenē niet ghetōmē en conste
so was hi seer droef en hi claechdet on
ser lieuer vrouwe En ter stont so ver
choode hair die moeder gods Maria
n; hare kindekē Jhesu in haer armē
ghewōdē in doerchēs en stelde dat kī
dekē opt bedde/ En dat suete kindekē
trac; h; handekē wte. en dede af dat la
hē van Bonifacius aēlichte/choonen
de hē; h; suet minlijc aenschijn Doe
wert Bonifacius seer vbljdt. En hy
sepde namaels. Al en warer āders n;
in hemelrjck dā dat ghebīdijde aen
schj mē mocht hyper te rechte alle dro
efh; om dat gloriose aenschijn dair al
so te sene liden

¶ Itē op een rjck sijnde in synē gebede
so wordt hi op ghetoghen indē gheest
en ghelepdt idē hemel daer hi aēsach
alle die chorē der enghelē en die chorē
en staet der prophetē apostolen mar
telarē cōfessorē en maechdē Daer na
wordt hy ghelepdt totter moed gods
Marien. en hy sach in hoedanigher
eerē en werdich; si gheeeret worde vā
hare sone Jhesu en vā allen heplighē
Ten laetstē quā hi cortē throō der god
liker maiesteit daer hi sach dē sone in
dē vader/ en dē vad indē sone en den
heplighē gheest comēde wt hē bepdē.
En hoe god in synē heilige en si in hē

¶ Wanneer dese heplighe mā quam
hi goede religiosen/so smalt hy wde
uocien en godlyker gracen/alsoe dat
was smelt bi dē viere

¶ Item noch meer so heeft god dpe al
machtighe heere desen hepligē man
gheglorificeert met wondliken reeke
nen en myrahelen. Wāt het was een

maecht die so grooten pyne hadde in
haer ooghe dat haer dochte dat sy we
hare hoofde vallē souden en si claech
de dat harer moed segghede O moed
wat radesal ic hier toe moghen doen
want yst dat ic dese pijnē noch eenigē
rjck langher liden moet ick duchte d;
ic sal moētē besteruen. Doe nā haer
moeder vāden hare des helijchs bps
scops d; af gheschorē was. en si vant
dat haer op haers dochters ooghen.
en dedese een luttel rjck slapē en als
si ontspronghē was so vancse haer sel
uen ganslijckē vlost en vā ald smertē
ghenesen. Waer af dat se seer bljde
was gode louende

¶ Dese heplighe man quā op eēder
rjck ter plaersen daer een ionghelinc
becōmert was vande viant die ouer
midts sijn ghebet en benedictie ver
lost wert

¶ Itē een ionge maeght oock becom
mert vanden vrant quam tot hē en
als hjsse benedijde. so wert si ter stōt
verlost.

¶ Item een sieck ionghelinc bat om
h; bndictie. en als hjsse hadde so wert
hi ter stont ghesont ¶ Itē eē nōne
was seer siec vā swarē cortsen en dpe
heplighe man Bonifacius gaf; h; bī
dictie ouer haer en si wert ghenesen.

En d; selue gheuēl noch eenē āderent
¶ Item vele anderemēschē werden
ouer midts sijnen heilighen ghebede
verlost van alderhande tēptacpē en
tribulacien

¶ Daer na viel hy in swaerder siectē
soe dat hi dpe cracht sijnre hāden gāf
lijchen verloos. Ende dat hy dpe tot

sijne monde niet ghebringē en conste
 nochtans wt groter begheertē en cō-
 stehp niet ghelaten misse te doene / en
 dicwple wert vthoont dat dpe yngelē
 hē hielpē. Als die heplige bisscop So-
 nifacius na dat hi .x. iaren dpe kerche
 to Iosanen weerdichlich gheregeert
 hadde / en .xviij. iare ic voirslepder loos-
 ter cōser vrouwen cameren gode ghe-
 diēt hadde in groter heplichz bi nach-
 te en bp dage / so vlschiet hi vā eertrijc-
 he vol hepligher werckē. ende ontfick
 den loon der ewigher glorien. Amen.

Dat. xxv. Capittel Van sinte Ma-
 rien van Opgupes.

In dē vscijde te wetene drrēt dō
 heerē iare. M. CC. so leefde een
 vrouwe vā wondlikē en heplighen le-
 uene Maria vā Opgupes die vā si
 uelegheborē was vā rijcken ouders
 Als si noch een kint was so plachse dpe
 wile te bedene op hare knien voir ha-
 er beddekē. En grote minne hadde si
 tot religiosen personē. Mer als si .xij.
 iaren out was so deden hare ouders
 haer eenen ionghelinc trouwē. met
 welckē sp nochtans in repnichz bleef.
 want van alle vleyscheliher begertē
 verresijnde / so waren si met malickā
 deren vbonden in gheestelijker liefde
 dpen god die grach gaf dat si indē vie-
 re niet en verberren. en eē wple tjtē
 diēdē sid zazerckē mēschē bp spuele

Op een tjt voir dē goedē vrydach
 so begōfse dpe heplyghe maeght met
 vele tranen en suchtinghen die passie
 dō liefs heeren te oefenē. so was dair
 eē priester diese suetelick vmaēde dat
 si met silencien haer tranen bedwin-
 ghen soude Mer al so si schamel was
 begherēde in goed simpelz allē men-
 schē gehoorlam te sijne. so achterlpet
 si te denckē op die mēscheit Christi op
 dat si hair tranen bedwinghē soude.
 en keerde hair totter godh; en mogēt
 hept gods. op dat si daer in vtroostin-
 ghe vindē mochte

Mer dair si dē vloet der tranē wed
 houdē waēde daer wt quā eenē meer-
 derē vloet. Wāt doe si aenmercte hoe
 groot hi was dpe om onsen wille so v-
 worpen wert so vniende weder haer
 droefhept vele tranen stortēde.

Haer biechtnader tynchde. dat hy

nopt in haer leuē ōneemen en konde
eē doorlyke sonde. Haer siel bewaer
de sy met sulcher vreesen/haer sinnen
met sulcher neernsticheyt/haer herte
met sulcher puerheyt datmē aē hair
niet en beuāt een ydel woort/ noch on
manierlyc op sien/ noch lacche/ oft om
eenige ydelheit deser werelt haer opte
te vblīdē. Seer vierich sond a slaten
was si in hair ghebet oft in cōtēplacīē

Ep een tijt met groter vpericheyt
des hertē defunct sijnde ind minē go
des indē gheest opghetoghe so sach si
eenē ynghel vādē seraphinē bihaer
staen. En als si ghestoruē was/ so vā
den die vrouwē die haer doodelichae
wieschē cepkenē vā wondē waer af si
hem seer v wonderden.

Dese heplighe maecht bemide seer
siencie en stilheyt/ alle gheruchrichz
schuwēde/ datse somwīlē vādes hepl
lichs crups dage tot paesschē toe hair
silencie hielt nauwelic een woort spre
kende En so dat si ouermits dien be
kende by reuelacīē des hepligē geest
dat sy sond eenich vegheuiere behou
dē soude; ij

Itē daer na gha si haer tot sulcher
abstinēciē/ d; si des auōts als totē me
decinē ghinch si ter maeltijt Gheenē
wī en dranch si/ noch gheē vleesch en
adr si maer si leefde vā swarē rogghē
broede en vā frupte/ vā erwetē oft bo
nen en dier ghelijchē. En. iij. iare lāch
so vastede sy in broede en in water/ te
weten vandes heplichs crups daghe
tot paesschē toe. Wat wil ic veel seggē
van harer cōuersacien. Al haer wer
ken sijn so groot gheweest en so won

derlijchen/ datse de ghemepe manie
re van leuen in heplicheden te bouen
ghaen. alsoe haer legende dat wt wī
sende en verclarende es

Ten eynde so wordē dese heplighe
maecht seer cranch van lychame/ en
in harer siecten wordē si dicwīlō ghe
uisteert vanden ynghelen godes. en
oock vanden heplighen/ dpe sy inden
tijden harer ghezōrheyt plach te dpe
nen ende te eeren. En sonderlinghe
die heilige apostel gods sinte Andries
quam dicwīls tot hair en vertrooste
se. Ja ons lieue heere Jhesus Chypt
selue vtrooste haer minlyc toe spreke
de. en Maria die moeder gods was
gheestadelijchen by haer

Omtrent die vrehers vlschepdēs
so vthoode haer god dpesteede ondē
heplighe inden hemel dpe sy besitten
soude. Dies sy haer vblīdēde vlschiet
te Noentijde. in d; ouderdō v rxxvi.
iaren. Te weeten int iare ons heeren
M. CC xij. des sonnēdaechs op sin
te Jans baptisten auont seer salichly
ken met haren gheminde chris to reg
nerēde voortāen inder ewicheyt

Vele schoone myrakelen leeft mē
van haer nae datse ghestoruen was.
alsoe haer legende dat betuyghende
ende verclarende es/ maer si worden
hier achter ghelaten om der lanchheit
wille. En daerom soe wpe daer meer
bescheets af begheert te weeten/ dpe
mach d; soeken in die gulde legende.

Onder die bloemē die indē Gra
bantschē acher ghewassen sijn
so eest ooc wel bequaem te vmanē de
ghene die aldaer ooch gheplāt zj ghe
weest. vā daer een af was die eerwer
dighe meester Jacob vā vicri die ierst
was prochiaen vā argētole bi parijs
in vranerijck. die welcke als hi vnam
dē name vand' voorsepē Mariē van
oegupes so achterliet hy zj studeren
in theologijē tot parijs en quam tot
oegupes tot haer en si otfinch hē mī
lichveē vcreech vā hē met biddene d
hy bydē b: uederē regulieren aldaer
bljue woude. En so vthdende die we
relt werdt hi daer canonich regulier.
en ooch wert hē beuoelē die cuere vā
der prochiē aldaer. **D**pe heplighe
Maria vā Oegupes voorē beual in
haer doot onsen lieue heere dezē wer
dighe man en vcreech hē veel graciē.
sondliughe vā predicacien/waer mee
de hi vele volck bekeerde/en indē rech
tē wech wt harer dwalinghe bracht.

En als hy in vācrhijck predicte
dat cruce cleghe die ongheloonighe
Albigopse. so vvette hy met suetich
sijnre sprakē ontallijche veel menscē
die dat cruce ons heere aen namē En
alsulcken graciē vcreech hy by dē ver
dienten vand' hepligher maecht dat
int exponeerē vander hepligher scrif
turen/en ooch van predicatiē niemāt
sijns ghelijche en was.

Item van desen eerwerdighe man
so voorsepde die heplighe maghet cri
sti indē gheest der propheten totten
godvruchtighe prior vā Oegupes al
dus. God heeft ghesworē dat hi desen

man totten byschoplijcken stoel ver
heffen sal int heplich landt. En ocrēt
vier iaren daer na so ghemeel dat wa
re. want hi wort ghemaect bisscop vā
Ncon.

En langhē tijt daer na soe quam
dese eerweerdighe bisscop meester Ja
cob van Viterp tot rome by den paus
Honorius die derde neerstelijche bid
dende om vanden bisdomme verla
ten te sijne. die by veelhept sijnre bid
dinghen hem absolueerde ende vlyet
van sijnder officien des bisdommes.

Dese werdighe meester Jacob dpe
bescreef die historie vander kercken o
uer dat meer ofte orientael kercke/en
vandē dinghen daer gheschiet sijnde
vand' tijt dat die kerste van bi destide
der zee daer dlandt besloeghen en be
uochten

Ontslaghen ende aldus ontlast zj
de vandē laste des bisdoms voorsepē
so quam hy wederom tot Opgupes.
ende met heiligher predicacien so om
ghinch hy die contreyen van Grabāt
dat volck al omme mī duechdelijche
woorden informerende en leerende..

Daer na ghenielt dat die eerwerdi
ghe Hugo cardinael bisscop vā Hob
tien dpe sijn grote vrient was. paus
ghetoren wordt/ghenoemt Gregori
us die neghenste En so begheerde de
se voornoemde eerweerdighe heere
ende meester Jacob hem te visiteren
wt minnen. dair af dat die prior ende
conuenēt vā Opgupes seer bedroeft
waren om sijn vertrecken. Maer hy
vertroostese segghende hoe dat hem

swaer ware al sulckē vrient in alsulck
her vāderinghen niet te siene. En so
reps de hi te Rome en wert bisscop ge
maect Tusculan? en ooc Cardinael.

Ond vele tepkenē diemē vā hē vit
bescreuē/so leestmē. dat ind tijt als hi
die crup suaert predicte in Grabāt so
ghebuerdet dat hi arbeyde om ned te
legghē groote viantschap tusschē som
miche personē/en om dpe tot vreden
te brēghē. en hy vootmoedichde hem
voor dē gheenē dpe misdaē was met
ghebupchdē knyen biddende met ve
le volcx daer hy sijnde. dwelck hi dede
eenwerf/andwerf/derdewerf/mer nē
en conste hi en vinnē noch vmoewē.
En so heerde hē dese werdige bisscop
legghēde. Ich segghe v allē/dz dpe dō
vsmædt hi vsmædt dē gheene die dō
ghesondē heeft. En vmaendese te bid
den/en hy badt onsen heere dat hy eē
tephē thonē woude ouer dē vstepndē
mensche. En ter stōt zj ghebet gedāē
zjnde dpe vstepnde mēsche vkeerende
zj ooghen so viel hy driewerf ned ter
aerdē spuwēde bloet en pter wt synē
monde in grōter vūāernissen des vol
kes weenende. Dōē heerde die eerwer
dighe Bonifaci? tot sinē ghebede. en
daer na hief hi dē mā oppe die ter stōt
genesen was. En siende voor hē staē
de sinē viant so ghinc hi tot hē weenē
de. en badt hē ootmoedelijc ghenade.
en cūstē so dat volck tot tranen vwerct
wordt gode louende. **D**ese werdige
man Bonifaci? daer na reps de wed
te Rome. en tortelinghe vschiet hi vā
der werelt. wiens lichaem also hy be
gheert hadde in Grabāt bracht wort
tot Opgupes/en wart daer begrauē

wiēs siele eer indē hemel was dan zj
lichaē ter aerdē quam/alsoe dat gheop
penbaert was.

Dat xxxvij. cap. Vādē deuotē broe
der Arnout conuers te Vplliers

En seluen tjdē was dpe gods
knecht Arnulph? oft Arnout go
de diennende te Willeers in walschbra
bant, der ordenē vā Cisteau. gheborē
vā Gruessel. En in zj iōcheit so was
zj cōuersacyp pdeleē lichtuerdich. En
hy ond wjse vā eenē goedē biechtva
der so wert hi vāndert vā leuē/en ma
ecte hi sinē cōuersatie mettē goedē. en
gaf hē neerstelijc tottē godlijckē dien
ste. En sijnde xxx. iaer oudt/so beghaf
hi hē int clooster te Vplliers/daer sy
hē otfingē om cōuers te syn. En in zj
proeueliarē sijnde so bedroefde hy hē
seere dz hy gheen meer d scherphēp
daer vondē en hadde madē eysch zjre
sondē. Daerom dachte hy in hem sel
uen meerder penitencie aen te nemē
om sijn lichaem te castyden. Ende soe
maecte hy twee coerden ghedrap vā
hare van peerts steerten/daer mede
hy hem seluen gheestelde/ophalende
sijn vleesch. Noch maecte hy een and
koerde daer mede hi hem gordde also
vaste int lijf dattet verrotte en worm
men wt werp.

Item oock soe gheestelde hy hem
seluen mē roeden ende rjseren dat hi
zjn vleesch schoerde totten bloede.
Dwelceen vādē broederē vnam en
sepde tot brued Arnout minlijckē. **D**
brued waerom dooddy v seluē Broe
der Arnout antwoorde dat hy gheen

doorflagher; zyn selfts en was m; syn
re sonden

En noch van hy een ander maniere
vā gheestelē te wete tuel vā eenē egel
daer mede hi hē ooc sloech. En hier en
bouen droech hi nochtans een haren
cleet op zyn naecte lijf. en zyn coussen en
socken waren ooc vā hare. Item syn
bedde waren groote steenē sond stroe
en ondsyn hooft ooc eenē grote steen.
Syn spijse was swart brood dat dpe
hondē aten met portagien van. ij. oft
ij. daghē ouer ghehouden.

Inc eerste iaer dede hi aldē arbeyt
dienē hē oplepde/maer daer na aen
merckende die bruederē syn heylighz
so lieten si hē beden cōtēplēren/en hē
seluē oeffenē/en castidē/also die gracy
gods hē inghaf. dit wordē hier aldus
vā hē vtrockē om te thonē zyn vierichz
niet om te moētē na volghē. En daer
om tghēene dat wi lesendat rōmighē
heylighē ghedaē hebbē wt familiārē
rade des heylighs gheests/ dat sullen
wi meer v wonderē dan nauolghen.

Dese goede brued Arnout treech
vider voorsepder strāgheyt des leuē
niet alleē vlaten is vā sinē sondē mair
oock v meerderighe vā allē duechden.
Sondlinghe hadde hi dpe duecht der
liedē en minen tot god en tot allē mē
schē. Als pē māt dpe hulpe; zyn bebers
begheerde so thoonde hy hē ter stont
ghereet. Also onosel en sedich was hy
dat hy onder zyn bruederē als een kint
leefde sond pē mande te ontstichtē oft
te onvreden. En een vuldich was hi
in sinen seeden. blijde ende minlijche
was hi in synre sprake; ende seer ooc

moedich in hem seluen.

Doe eē tijt was brueder Arnout v
hanē in hoogher cōtēplaciē/en doe o
pēbaerde hē onse heere Ihesus seggē
de tot hē. Done wat wildi dat ic v doe.
En ist di niet ghenoech dat ic die men
schept om di aenghenomē hebbe/dat
ic bespoeghē/ghegheestelē/ghecroont
merdoonē/en ghecruist bin geweest.
En hy antwoorde. Neent heer. maer
ghi weet wel wat ic begheere. Doe v
lichte ons heere wonderlijch zyn herce
mettē stralen syns godlijchē lichts/en
sepde. Diet opwaerts/en ter stont als
brued Arnout zyn ogē opdēde so werc
den hemel hē gheopē/en hi sach den
staet vā allē heylighē patriarchē/pro
phetē/martelarē cōfessozen/en maeg
dē/en die choren der ynghelen. Alder
welker ordenē in o sprekelijche clair
heyt blinckende hy clairlijch beschou
de. maer nochtans in allē desen en con
ste hi gheen ruste vinden in sinē geest.
Doe sepde hem weder ons heere Ihe
sus. Yesse op dijn ooghen en beschou
we mijn gloriose moeder/en ter stont
opheffende zyn oghen sach hi die glo
riose coninghine van hemelrijche bo
uen dpe chooren der ynghelen verha
uen. Wiens glorie schoonheyt gheē
verstant begripen en mach. En als
brueder Arnout int bescouwē harer
glorie hē wonderlijch vbljōdēde was.
soesprack ons heere weder tot hē seg
ghende. En ist niet ghenoech dat ghi
ghesien hebt. Doen beclaechede hy hē
leggheende dat hy daer in gheenghe
heele ruste vinden en conste. Ende be

kinnēde ons lieue heere die vierighē
begeerte; ihs hertē seide tot hē weder
Done vliegē noch opwaert en besou
we dpe onsprekelijche weeldē mīnre
glorie: En ter stont was hi gheson-
kē indē afgront des godlijckē lichtes
alsoe hē dochte. en hi sach die onschat
telijche scatten der gloriē gods in sul-
ker manierē als hem dat gheoerloft
was in die welcke te cōuerlerē en die
te ghebūpckē dat ewich leuen es
En hier in vant brued Arnout waer
achtighe ruste En als hi gesien hadde
die glorie gods so seide ons heere we-
der tot hē Dier sone ghi gebr ghesien
mīn glorie en ghi hebt v vbljdt. Ich
legghe v al warē alle bladerē vā bo-
mē en alle droepelē waters mensche
en soudē in mīn rijkhe comē. daer alle
heplighē met mi regnerē / so soude v
en hē allē ghenoech wesen mīn won-
derlijche glorie die ghi ghesien hebt
Doe vlschiet ons heere vā sinē ooghe.

Als dē tijt nakede dat brueder Ar-
nout schepde vā dē werelt soe viel hy
in groter siecte en sieck sijnde had hy
wonderlijche vtroostinghe vā dē god-
lijcher graciē so dat hi iij siecte vghē-
tende met alder herten god begheer-
de te ghebūpckene diē hi vierichlijck
ghemint hadde in sijn leuen. En als
die vre der doot hy was so stont hi op
vā sinen bedde en knielden driewer-
uē ter aerde iij hoof buighēde ende
drieweruē suetelijc suchtende soe ver-
schiet hi en reysde tot onsen heere. Int
iaer. M. CC. xxviii. opten lestendach
vā Junio op eenen vridach na dat
dat hi. xxvi. iare. en omtrent vi. maē

dē in sinte Bernaerts ordene geleest
hadde seer heplijchlijcken also hier vo-
ren ghelept es

¶ Sijn heplicheyt heeft menighē mē-
sche een goet bewijs en berepseel ghe-
weest tot profijce sijnre sielē salicheyt
veel graciē heeft hy vā gode almach-
rich vcreghē. also dat claerlijckē blijct
in sinen openbaringhen

¶ Na des heplijchs man ouerlijdē so
verhoonde hi hē eend vrouwen in for-
mē vā eenē kinde ghecleedt met eenē
cleede som blinckēde als snee / som als
purpurē. En als sy hē vraechde wpe
sidp. so antwoorde hi. Ic ben brueder
Arnout gods knecht. Doe vraechde
sy hē waerom dat hy hē openbaerde
inder formē vā eenē kinde en mettē
cleede vā tweerhande verwen Doe
antwoorde hy. Si dyen dat ic my als
een kind verthoone. so verstaet dat ic
onder dpe mensche leuende ootmoe-
dich gheweest ben als een kind. Ende
hy der sneewitter verwen vā minē
cleede verstaet mīn repne onbevleet
leuen / diwelc ic ghelept hebbe. en by dē
verwē vā purpuren so vstaet dage-
lijcsche cassidinghe mīns lichaems
met wistoringhe mīns bloets. doe
vlschiet hi vā daer

noch ander opēbaringhen

¶ Item daer na soe opēbaerde hy ee-
nē anderen denotē man met grooter
claerheyt waer af dpe man seere ver-
schiet was niet wetende wpe hy wa-
re. Maer die voorseide bruedere Ar-
nout sprach hem vriendelijken toe en
degaf hem te kinnē die wonderlijche

glorificeringhe sijner sielen.

Eer was een abdisse vander seluer
orden die by haer hadde een alte seer-
pen vel als oft vā doornē ghevlochtē
hadde gheweest daer mede dese hepli-
ghe man; in lichaē plach te castyden.
En soghebuerdet datter een maeche
seer sieck was vandē lancheneele. en
alsoe saen als dit vel op die steele en
plaetse harer siecten ghelept was: so
wardse terstōt van allen pijnē vlost

Op des heilighē brueder Arnouts
graf te vylleers is dit scoō epytaphiū
Pausat i hac tumba vir simplicitate
columba Qui leo virtute iubilis simi-
latur alaude Qui turtur gemitu vi-
su simul atq; volatu Par aquile. Sa-
lamandra nouo quia vixit in igne
Vis breuiter iusti laudes in fine pba-
re Puncanit dela sol qui quondā fle-
uit in are
Inden vlepde woordē woordt dese sa-
lighe man ghelijct byd simpelder du-
uen. byden crachtighē leeuwe: byder
iubilerender leeuwerckē. byder suchte
der cortelduenen. bydē claerliende en
hoochvliegghenden aerne. byder sala-
mandrē die indē vpereleest. En nu
singt hi int hooghe dela sol die wjlen
eer weende beneden in are

Dat xvij. Capittel van sinte
pden Sodeuaerts vā Sil-
liens moedere

Et was een edel ioghe maeghe
vā seer edelen gheslachte ghe-
hietē pda. Haer vader hier Sodefroot
hertoghe vā Fochrijcke. en hertoghe
Sodefroot metten bulke was haere
brued. en haer moeder hier Doda De-
se edele maecht Idon nam tot eender
huyfrouwen Eustachi? graue van
Soloniē oft Boonē. en hi creech van
haer dype sonē te weten Sodefroot.
Soudewijn en Eustachi? Dye welc-
he Sodefroot en Soudewijn gheborē
warē tot Salw bi Senapen daer si
geern was En haer moed zoechse m;
haren boistē Ende harē mā behaech
de wel haer duetdelijck leuen en liet
se in haerder vrijhept god dienē Doe
begonste si die armie te besorghē herc-
hē te stichtē en tot volcomēhept van
allen goeden werckē haer tegheuen.
So ghebuerdet dat die graue Eusta-

cins haer man sterf. en doe wedkeer
dese tot hare ouders Doe qua sp in ee
kerke in deere va sinte walburg ge
wijdt om te beden Doe was daer ee
wijf die water suchtich was en die n
gheghae en coste. die sinte Jde m
ha
ren had ophief vand eerdē: en maec
tese ghesont met hare ghebede

¶ Als die eerwerdighe abt Huges va
clupgnp hier in clant qua. so bat hem
sinte Jde dat hi eenighe brueders va
zire ordenen sinder woude ter plecke
gheset te Wast. biddede dat hise m
ten brueders eruen woude gheestlic
Als dpe abt ophoorde so voldede hy
haer begheerte.

¶ Jte op een tijt qua een arm cropel
man sinte Jde te ghemoete biddende
om aelmoesene. en als si haer hat tot
he wt reppte so wert hi ghenesen.

¶ Item op een tijt als sinte Jde ider
nacht was inder kercke daer die mo
nickē den dpenst dedē. so qua tot haer
een wijf hebbēde ee dochter dpe stom
en doof was die welke va sinte Jden
ghesont gemaect wert ter bedē vand
moeder. En dit mepske vpel daer na
in occupheyt en baerde een kit. mids
welcher misdaet si vbuerde de proue
ne dpe sinte Jde haer vandē abt vcre
ghen hadde. Naer ter bedē va sinte
Jden soe vercreechse weder ontferm
herricheyt en gesonthz. Daer na and
weruē en derde werven creech si we
der kindere en vpel weder inde selue
sietten. En sinte Jde dede haer weder
goedertierēh; voer haer bpddende so
dat se ghesont wert. Daer na leefde se
in reinicheidē totte pde haers leuens

¶ Als dā sinte Jde hair teeder lichaē
langhe met vastene wakene en and
heplighe werckē ghecastijt hadde soe
wert si sieck en wert der doot nakēde
dwelck vnemende die van Wast seer
droeue waren. En op dē xij. nacht va
April ter midd nacht vlschperse vader
werelt. En ripside tot gode. En m
ve
le tranē wordt haer lichaē vādē broe
derē al daer begrauē eerwerdichlic.

¶ Dese plaetse hadle vcorē in haer le
uen en na haer doot vcrperde spse m
scoone myraculē. want vele sieckē op
haer graf biddede wordē gesont. En
na langhe tijde wordt haer lychaem
vondē alheel onghequetst.

¶ Item op haer graf wordt een bese
te mēsche vādē viant vloft. En haers
soens dochter corzich jide wordt op
tgraf ooc vloft.

¶ Desghelijcs ee deuoot monich dpe
seer sieck was vand corzē en hi plach
sinte Jden alse noch leefde ghedpen
sich te sine. die wert ooc va haer gene
sen bpder graciē gods. Noch vele
meer andere myrahelen gheschieddē
door haer die hier te lāc te vtellē warē

¶ Dat. xxix. Capittel. Vand heiliger
sint Jden van Apuele.

Die eerwerdige maghet Christi
 pde van puele bekeerde hair
 tot gode te dienen van ionghen kinde
 Als andere iogemaechdekens speelde
 soe bleefse te huys by harer moed go
 de dienende seer oetmoedich wasse se
 dich. en gheseggelijck. Doe wasse seer
 goedtperē en ontfermhertich den ar
 mē en crāckē menschen/wātsy plach
 te puele achter stratē te gaene aen
 haer vriendē en aē vriende biddende
 om schoene en om cledere voer die ar
 me en o broot/vleesch en andere noot
 dorstē die si dē armē trouwelijc deilde

Als si. xvi. iaren out was so ghickse
 totter heyligher religien vā sinte ber
 naerts ordenente namele in wallsch
 brabāt En als de gracie gods in hair
 wies noch nouicpe zijnde so wasse op
 een tijt opghetoghe in hooger cōtem

placien/en si sprac suetelijc tottē conie
 der glorien hē oetmoedelijc biddende
 voer een haer gheminde susterkē de
 vā herte ghequelt was. Doe antwoer
 de haer ons heere vragēde/ Dochter
 wat begeerdi vā my En si seyde ald?
 Heere heb ic gracy vondē in dīnē oo
 ghē. so choont mie ē seker teekē harer
 behoudenissen/ Doe antwoorde haer
 o s lieue heere/ Dich ic choone dī dpe
 gloriose plaetse der otsprekeliker vru
 echden die ich haer int inde gheue sal
 sonder ynde Doe was die maghet
 Christi seer vbljdt/ En tē ocupe van
 deser openbarighe/ so ontfincse oock
 reuelacie vā toecomēdē dpingē te we
 tere vādē state vā sommipghē haren
 vriendē/dē welckē gheschiet was tge
 nedatse indē gheeste behinde

Daer was een susterkē vā xi. iare
 noch scolieredpe een grote siecke had
 de/totter welker sinte pde haer visp
 terende sept/ Ic byddu mī gheminde
 suster/dat ghy dē seuenste nachtna v
 doot wed comt tot my/en my dā boot
 scaept hoed; m; v es/ Doe antwoorde
 si ic saelt gheere doen/ist d; god mi ge
 hinghet/Als dat hint ghestoruē was
 so en quāse niet weder den seuensten
 nacht maer dē. xxviij. nacht opēbaer
 de si haer/en seyde aldus/ Tot nu toe
 hebich gheweest in purgerende stedē
 om dies wille dat ic gheuoedt ben ge
 weest van noordorstē dpe met onrep
 nen ghelde ghecocht waren Daer na
 vraechde si hair na hair vriende som
 leuende/som doot/ Doe antwoorde sy
 Vanden sommighen dpe leuē sijn ee
 nighe inden wech dpe totten ewigē
 leuene leidt. en selē behouden wordē

Andere sijn in sothelike state En het
ys te vreesene datse wten ewighē le-
uene gheslote selen worden/ Doe seyt
voort sinte pde noch vraghede/ Ic bid
du segt mi oft mi leue gode behaget
en hoe dat is tussche mi en tussche hē
daer op antwoorde die gheest met bli-
den ghelate. Ach hoe wel hoe wel. doe
sepde sinte pde hoe langhe sal ich leue
in deser alpnde Dpe gheest antwoor-
de. In dit iaer seldp reysen tottē heere
Doe vlschiet dpe gheest wt harē oghē
totter ewigher glorien

C Pauwelike. vi. maenden daer na
wert die heplighe maget Christiseer
sieck/ so dat mē hair doot vachte/ doe
wers daer ghemaect een grote clage
vā harē medelusterē weenede en go-
de byddē dat hysle noch woude ghe-
sparē. Doe en woude dpe goedtieren
heere sijn deuote dienstmaechdē niet
langhe laten in tribulacien. Wāt idē
naestē nachte doe si alle wachtedē na
tverschepden van sinte pde. So was
daer een deuote suster gheheetē sapi-
cia liggēde bi sonder in groter droef-
heyt en weenede/ dpe welke vā gode
vtrooft wert haer seggēde aldus Jda
mijn gheminde en sal nu nper sternē
om dies wille dat ich met vele gebedē
tranen en suchtingē bedwonghē bin
haer leuen te vlenghē. Al ist so nochtā
dat ich eendē mijn gheminde cortelijck
gecondicht hebbedatse in dit iaer ster-
uē soude. Aldus ghenas sinte pde vā
dier siectē. en leefde noch. xij. iare tot
veeld mensche stichticheyt

C Als dan dē termijn haers leuens
nakede/ so sloechse god m; eender gro

ter siectē/ so datse ghestadichlic te bed-
delach. eē iaer lanch vbeppende met
vnechdē dē dach haers vlscheidens
En op dē xi. dach vā decembri so gaffe
hair siele inden handen gods en otfic-
den loon der glorien. int iare ons hee-
rē. M. CC. xxi. na datse in sinte Ser-
naets ordene geheetē die ordene van
Cisteau. xvi. iaren en ix. maendē ghe-
leest hadde. sijnde in haer. xxi. iaer.

C Daerna was een nōne te namepe
die so vercout was in haer hooft met
groten hooftsweere. En want die blif-
de hoochtijt ons lpefs heeren hemel-
uaert nakede was. des āderē daechs
soe wassete meer begerende om vlost-
te sijne/ op datse dā soude moghen m;
harer stēmē gode louen/ singhēde dē
heilighen dienst/ daer si doe onbequa-
me toe was. En daer dē acriepse deu-
telijc sinte pden/ ghelouēde te visiterē
hair graf en haer te dākene. En des
anderen daechs also si dat ghebeden
hadde/ so wasse ghesont en bequame
om te singhene/ en dākede sinte Jde
met reuerencien

C Ic een cōuers vā nameien hadde
een grote siecte. ij. iare lanch sodat hi
ligghen noch slapen en conste. En so
wert hi hopende by vdiēntē vā sinte
Jden te moghen ghesont werdē ende
ghinc op eenē auont tot haren graue
en nederuallende met sulcher deuoci-
en als hi conste bat hy der hepligher
mager datse hē helpen woude En j;
gebet wort verhoort/ en hi heerde we-
der ghesont ouer midts hair verdpē-
ten en hulpe En daer na en gheuol-
de hy nopr dpe selue siecte.

En noch so ghebuerdet datter een ionck knecht in selue clooster dpende te Namemen/dpe seer herde en sware corts lpede was/en noch andere grote pijn in de lichaem. En so gheuelt op een anontsonde dat hi dinckende wardt/hoe dat vele liede op sinte vde graf ghesonthept vercreghen hadde van haren siecten. En ter stont m; de sen betrouwen stot hy op va sine bedde/en beruoets ghinc hi tot hare graue/en zyn gheberdoende viel hi in slape. Daer na ontspranch hy en vat he seluen ganslycke ghesont. En heerde wed met groter bliscapē gode louēde

En het was een broeder vande predikaren ordene die langhe tijt so sieck was vanden tantsweer. dat hi nauwelijc eten noch slapen en conste. En by gheualle quam hi bi een couers/dpe ouer he hadde eenē tant vā sinte vde Als dpe predickaer dat verstont so nā hi dē tant en leide die in sinen mōt en doe verghinc de tantsweer bi dē vdiē ten der hepligher maghet en hi wert ghesont. en gheuolde daer toe grote suetichept na dat hyen wt synen mōde ghedaē hadde.

**Dat. xxx. Capittel. Van
Antypden vā Teeuwē**

En ander maecht vande seluē name vde was in Grabāt. dpe gheborē was wter oudster stad vā Grabant gheheetē Teewe. Haer vader was een eerwerdich wīs mā gheeten Silbert/en haer moeder hpet oot pda En haer dochter vda was vā iōgē kinde seer sachtmoedich onnosel en goedertierē En als sp. xiiij. iaren. oudt was. so begheerden se in meerd vryhept dē coninc der glorien te dpenē. en ghic it voorsepde clooster resiamemen/in die ordene vā Cisteau daer sp langhe tijt god diēde in abstinēciē in oraciē/in heplighē wakinghē/in silenciē/en and goddiēstighē wercken. **D**ese bruyt cristi so lange als si leefde ontfencse gheerne dat heilich sacramēt des lichaēs ons heerē wanneer sp mocht in groter suetichept haers

herten dyse dā gheuoelde. Want op
 een tijt als si dat lychaē Christi ontfā-
 ghen hadde so berispte haer milijc eē
 nōte al daer om dat se geene ablucpe
 en nam wten kelcke. Doen antwoor-
 de sūte pde aldus. Als dpe heplvghe
 drivuldicheyt in my verbljdt en dpe
 godheyt int herte iubileert en mīnē
 gheest een wort met minē ghemindē
 Hoe mepndij dan mīn suete suster
 als ic dyt gheuoelde dat ich dē hēlc ghe-
 smakē can. Die selue suster vraechde
 hair wat is dpe vereeninghe metten
 gheeste gods als diete samē mī haer
 gheminghet wert. Doe antwoorde die
 heplvghe aldus. Ghelijc een
 druppel wāter in een vol vat wijns
 also eest van

Als sūte pde op eē tijt eenē deuotē
 religiosen mā een secrete dinc gheopē
 baert hadde so badt hi haer om orlof
 dat te moghē sommigē mēschē voort
 te segghē. Doe verboet sijt hē segghē
 de dat se haer seer ontfach dē naē van
 heplicheydē pdelijc te cryghē

¶ Amaels behinde si den tijt harer
 doot te naken en sy begeerde lychaē
 Christi te ontfanghē. En des anderē
 daghes daer na so besloet se hair heplijc
 leuē met eenē saligē eynde vūschei-
 dede van deser werelt en ontfanghē
 de den loon der ewigher glorie.

¶ Dat. xxi. Capittel.
Van sūte pde vā
Iouene.

In die stadt vā Iouen was een
 eerweerdige maecht vā eerba-
 re en rijckē ouders gheborē. En hiet
 pde. die welcke op een tijt alse mī ha-
 rer moeder ter kerckē ghegaē was in
 teederen iare noch sijnde al sinen ind
 missen dat heplijc sacrament ophief
 so sach se een vierighe sterre met gro-
 ter claerheyt ghemēgt met roothedē
 op dē outaer dalē en al vūlichtēde. Als
 dese maecht eē simpel en heplijc leuē
 leyde xij. iare out sijnde vā allē pdelē
 dē dē werelt haer afkerende so mis-
 gede harē vad haer oefenige en was
 hair moepelijc mī scerpē woordē son-
 der hair vūdiētē des hp vā gode gepla-
 echt was wāt vele vatē in sinen heldē
 hebbēde dē te vūcoopene so wordē se alle
 azijn. dwelc also gheschpedde omtrēt
 alder hinderen daghe inden wintere

Maer die heylighe maecht hebbēde
mer harē vader/so badt si onsen here
dat hijt harē vader v̄gheuen woude.
en hy wert v̄hoort en dpe w̄jn creech
weder sinen verstē smaeck

Ite die boose gheest dede haer ooch
dicwile hinder/en pijn dese te beletten
in haren ghebede en oeffeninghē/hē
dicwils v̄thoonēde in eyseliker geda
entē.en met grote stācke haer camer
v̄vullende. Maer also dicwil als dpe
vpant hair voirtbrochte schadelijckē
lust oft ghenuecht. so wapēde sy hair
mette scilde der passie ons heerē daer
op denotelijc dinckende/

Ite aen haer lichaē droechse eē ha
rē cleet. Haer beddekē was gemaect
van drooghē w̄jgaerts r̄pse/en oude
v̄schimmelt broot adtse met vrolijker
herten/Op eē tijt indē somer leefdese
ellef daghe lanc vā l̄jnden bloepsel of
bloemen

Ite dicwil buechde hair knien ter
aerdē/des daghes.xi.hōdert weruen
doende ooc also vele ghebedē tot onsen
heere. en tot onser vrouwē der moed
gods. En sy gheestelde al hays lichaē
met scerpē roedē van hultst ghemaect
En in alle tghene datse dede/so sochte
si alleene god tot eenē ghetuyghe ha
rer secreten:

Ite want sint Jde haer gheheelijck
oeffende inder passien ons lyefs herē
so prentede ons lief here Jhs bp eenē
p̄magineerlike visioē z̄h heylpge wō
dē in haer handen/voetē/en zijde. In
welckē vijf stedē si hadde rōderp̄ngē
van v̄scheider verwē. En sonderlige
inder sīdē hadse een open gat daer in
datse grote pijnē gheuolde. en ooc zō

der groote pijnē en conste si niet ghe
lydē datse p̄māt aē die zijde ghenae
te. En daer toe leedte grootten hooft
sweer datse scheen die doornē croone
te draghē. Diende dā sint Jde dat dese
wonden bp gheenē rade vā mensche
ghenesen en mochte. sorgghende dpe
vādē volcke gheert te wordē/so badse
harē hemelschē brudegō dat hy doch
dpe teekenē der wōdē wt harē lichaē
doen woude. dwelt also gheschiedde.
Maer si bleef lidende dpe pijnē in die
voersepede steden

I Het quā tot haer op eenre tpt een
arm man in v̄worpen ghedaetē bid
dēde om herberghe/ Dpen si in haer
camer otfinch. en doe sach hi op haer
aensichte. en dede open haer borst. en
hē seluē daer inne zinckede/so v̄schpet
hi wt harē ooghē. Doe bekendese dat
tet god was. En ter stont so wardt sy
ontfunt inder minnē der armoedē.

Do en ontcleedde sy hair en ghinc
tot eender clupzē daer bp staēde. ende
dede snoode cleed ane waer mede d̄se
ghinc achter stratē/daer also verthoo
nende in snoode en verworpen habp
te in allen plaetsen en stedē daerse te
vorē ghewandelt hadde costelijcken
gheperzjnde m̄ eerlijckē clederē wāt
tet harē state wel toe behoorde maer
in desen state ghicse te kerckē en hoor
de misse en dede dit so bedectelic datse
cunepemant kende. en dā wort haer
herte met sulcker minnē tot gode ont
funt. datse ouer midts grote vierich
eyt wt harē nazē ende mōde bloepde
so dattet pauiment bestort wordi m̄
harē bloede. dwelt haer wter maten

dicwyl ghebuerde soe dat se nan hare
vriende en naeste dwaes en sinen loes
gereket worden. En op eenen dach soe
wordte die uwerue ghebondē en ghe
gheestelt. maer in alle lijdsaemheyt
choonēde bleefse god louende. en doe
lieten syse ghaen

¶ Dicwyl begheerde se ten heplighē
sacramente te ghaē. maer si en dorste
dat hare biechvader niet te kennen
ghenē. En dicwyls gebuerdet als die
priester ind misse dat heplich sacra
ment nuttede / dat se dat ooc ontfinch
bidē dienste der enghelē gheuoelijck:
bi roeke en smake. Itē ouermits gro
te begeerte theplich sacramēt te ont
fangē en wtē dē helte te drinckē / op eē
tijt so baerste veel bloets wt hare na
sen en mōnde dwelc doe een priester i
den gheest bekinde / en ghae haer dyp
chaem ons heeren / en lietse drincken
wtē helte

¶ Het was eē goede vrouwe dpe mē
deser maecht sint Jde begeerde eenē
nacht te sijn dwelc si liet gheschiē / doe
sach dpe vrouwe een hemels licht op
haer dalē / wt welckē lichte hair herte
vlichte werdt. en ontfinck een grote sue
richeyt en deuocie des gheestes

¶ Het was ooc een baghijne die dese
maghet had ghenoodt ter maeltijt.
en si en hadde niet te te drinckē dā bper
maer bydē ghebede vā sint Jde soe v
wandelde dat bier in goede wijn

¶ Dicwyl quamē die visschen inden
water tot hare handē. en desgelijcs
die voghelen

¶ Sy hadde een suster die haer qua
dertierē was en bespottese Maer op
een tijt sach die suster op haer dalē eē

hemels licht. en achter de tijt beterde
sy haer Daer na sterf haer suster hae
stelijc. maer sint Jde met hare heilgē
ghebede vweccese vander doot en sy
leefde veel iaren daer na

¶ Het wordt gheopenbaert eenē de
uoten monich der ordenē vā premon
strept dat hi ghelijc vdiēte had met
ter eerwerdiger maecht Jde en doe
ghinc hysse visiterē / en doe kenden sy
malkanderē / en hadden voortā een
herte in god

¶ Op eē tijt alse misse hoorde so sach
se die gloriose maghet Maria en sin
te Jhsbet met sint Jan baptistē die eē
vat bracht met heetē water. Maria
en Elisabeth die ontleedē dat kindē
Jhesum / en bapdent. Daer na leydet
Maria op dē schoot vā sinte Jden die
Jhesum omhelsde Daer na eyschte
Maria dpe moeder gods haer kinde
kē weder / maer Jda en wouder nper
af schepdē. en warē ald in minlijckē
gheschilde oft twist tot Agn? dei van
der misse / en doe vlschiet dat visioen.

¶ Dicwyl ghebuerdet dat sy int ont
fanghē dat lichaē os heerē ouermits
grote minne so weech werdt / dat se op
haer beenē nper ghestaē en kōste / ofte
voortgheghaen.

¶ Daer na ghincse totter ordenē vā
Cisteau int clooster te Rosendaele by
Mechlen En daer wert ghesiē vā ve
le haer medebuederē alse tē heilige
sacramente ghinch dat dpe moedere
gods Maria ende sinte Jan ewāge
lista haer leyden ende wederbrachtē

¶ Itē haer biechvād vradchde hair

op een tijt oft se niet met ydelder glo-
rie gheteyptert en ware // spantwoor-
de aldus / die weldadē die god die heer
my ghegeuē heeft die ouerdichich en
die vtellēde afmerckic als oft se mi nē
ghegeuē en warē / maer pemat ands
so gheweerdicht my die alē goedertie-
rēste Jhesus te voorcomene met sinē
benedijghē / Maer vad ic biddu dz
ghi dat niemā kintlic maken en wilt
dā wt saken vā deuociē ofte pēnants
richtinghē / mīnē naem vswighēde

Dicwple sachen wt harē ooghen
licht schijnē als der sonnē licht En de
susterē ghevoeldē wondlijke suetic-
wt haer ghaē. En sommijlē vskontse
die scrifturē by godlijcher reuelacien
En op sint Jans baptistē dach sachse
dat gulde croonē dē nonnen singhen
de ghegeuē werdē. En die duuen die
aender kerckē woenden quamen tot
haer als haer dat beliefden

Ten eynde als god haer van deser
weerelt vlossen woude so werdse mē
eenē stranghē cortse begreepen / en ot
fanghende die heylighe sacramentē.
ghafse harē gheest in gods handen.
ontfanghende dē loon der ewigher
glorien Int iaer ons heeren. M. CC.
opden. vi. dach van Oostmaent;

Dat. xxij. Caopittel van
die heylighe maecht Lut-
gaert van Ewpers

Iden Grabāschen acker heeft
ooch ghegroept een suuerlijke
plante / die eerwerdighe en goedertie-
ren Lutgaerde / dpe wt Hasprouwe
gheplāt wert int clooster te Ewpers
in walschs Grabāt / Maer daer te vo-
rē hadde si tharē xij. iarē int cloostere
vā sinte Kachelijne bi sūcrupdē ghe-
set gheweest. daer spwoende omtrēt
xij. iarē en was daer priorine / Maer
haer werdt gheradē vā eenē eerwer-
dighe deuotē gheleerdē man ghehee-
tē meester Jan vā Iperē dpe haer leuē
wel kinde datse ghinghe int cloostere
vā Ewpers in sinte Bernaerts orde-
ne / Maer wātmē daer walsche tale
sprach die si niet en konde / so hadse lie-
uer ghegaē int clooster vā Erkerode
vā dē seluer ordē. Maer haer werde
in visionē toeghesproken ald? Ic wil-
le dat ghy tot Ewpers ghaet. en doe
dys niet ic sal v latē Soe beghasse ha-
re tot Ewpers gods rade ghehoorsa-
mesijnde met ghesaetter hertē / al dā
re si in allē duechden toe nam. En in
dier tijt begonstē vele nieuwe clooste-
rē in walschs Grabāt ghefondeert te
worden / die dese maecht Lutgaerden
begheerdē te kiesē / En als si dat ver-
nam so bekeerde se haer tot onser sue-
ter vrouwē met veel tranen haer de-
uotelijc biddende dat dat belet mocht
worden

Dese heylighe maecht pīde hair vā
dier tijt voort mē groter sochfuldich-
tot god scouēdē en volcomē leuē te ge-
uē. nacht en dach in harē gebedē god
vierichlijc dienēde. en na die leeringē
vā dē suetē leeraer s. bernaert so pī-
dese haer neernstelijch indē getijde te

verdrjue alle gedachte goede en qua
de alle te deche opt gheene dat si las
oft sanc. Maer wat si dat niet gedoe
en conste ouermits menichfuldicheit
der ghedachte. so wasse seer vslaghen
in haer consciencie en vhaelde andwer
ue en derdewerue haer ghetide. En
nemat va hare vriede en constese te
viede ghestelle. Maer si baden olsen lie
ue heere voor haer dat hise van dier
scrupeloesheyt vlossen woude. En siet
corts hier na vwerce god eenen scaep
herder ghelijc wylkeer. Als die pro
pheet. en hi qua tot Ewgers latende
sijn scapē int velt wel. rij. milen van
daer. En hi ghinc totter saligher Lut
gaert en daert vele and hoorde sepe
hi tot haer ald. Dit sepe die heere En
hebt gheen doefheit meer noch scrup
pel va dine ghetide te betale warden
ghebede. en behaechlijc mijnē aelschij
ne. Als die scaep herder dit geleyt had
de so keerde hi ter stot wederome soe
dat niemāt hē en vaeche wie hi wa
re. Maer die deuote Lutgaert ghe
uoelde wel in haer herte dat va gods
weghe gesiet was. en rustede voot
aen i vrede harer consciencie sonde eni
ghe ongheordineerde scrupeloesheyt
En ten ware niet te segghē in hoeda
nigher snelheyt haers gheests sp god
diende inden ghetiden

Op een tijt als Lutgaert indē choo
re vesperē sanc so sach een nonne te
ghen haer ouer staede dat een vlam
me claers lichts wt haren monde op
floech te hemelwaert om dwelch si se
re vslaghe was. Maer als vesperen
wt warē. so ghinc Lutgaert tot hair en
vmaendese dat si niet vvaert en ware

wat ider waerheyt gods werck was

Die eerweerdighe heere Jan abt
va Hasslighē qua wt deuotie opechte
haer visiteren medebringhede eenen
man. die Lutgaerde aenschouwende
int aenschijn seer verslaghe en besca
emt wert. dwelt die abt meerre/ende
als si van daer gheschepden was soe
vraechde hi die man oft hi die heilige
vrouwe ghesien hadde. Doen suchte
die man segghede Ja ich hebse ghesien
en in hair aensicht ben ic alsoe vslagē
midts epstijcheyt mijnē sonde dat ic
by harer hulpen dair af vloest sal wor
de en by gods hulpe daer in niet we
der vallen. dwelt de abt namaels wel
bekende

Int clooster va vrouwe perck bi so
uen was een seer deuote nonne hebbē
de eenē brued vander munderbrued
ordene die. rij. iare lancheen vloopen
apostaet gheweest hadde diens dolin
ghe si alcht beweende. So werde Lut
gaert gebede dat si voor dē brueder
biddē woude Doe antwoorde si ald.
Segt dier goeder maecht dat si te ve
de sp/wat haer broes sal dit iaer elijn
der ordene wedkeere. dwelt also ghe
schiede

Wese goedtierē maecht Lutgaert
pnde haer die ghetēpteert en ghetri
buleert warē met wōdlijche sochful
dicheyt te sterckē en te vtroostē so dat
niemāt va haer en ghinc oghetroost.

Het wardt va somm pghē ghesien
als sp sondaechs ten heplighē sacra
ment ghic cranch. hde va lichaē dr. ij.
pnhelen haer lepdē ten outare. En

op een and stode lange daer na wert
ghesien dat die gloriose maget maria
en sint Jā baptista haer volchden.

Ite dese goede Luptgaert weede so
vele biddede voir die sondige mēschē
dat hair aensicht daghelijcs met tra-
nē bestort was / en hare droefh; was
so onsprekelijckē groot / datse nau pe-
mant aensie conste sonder groote bā-
ghicheyt sijns. So vthoonde hē onse
lieue heere; jhre gheminde vrepndine
en m; jhre hāt die hi om die sondighe
indē crupce wtrecte so vaechde hi al-
le haer tranē vā haren aensichte. seg-
ghede. Ic wille dattu in deser droefh;
voir mijn sondare vertroost sijtste en
dattu voirtaē met vierpcheypden des
hertē indē ghebede volherdes / biden
welckē als wilen eer bydē tranen du
keeren sulst dē corē mijns vaders En
in desen state bleef dese heplighe ma-
echt tot harer doot toe.

Daer na vijf iaren lanc wert si da-
ghelijcs gheuiscet vāder moeder
gods Maria / oft vā and sonder lighē
heplighē / sonder nochtā die ghestadp-
ghe visitacie der enghelen. en nochtā
in allē desen en vantsē gheē volcomē
ruste tot datse vāt den heplich der hei-
lighē hare scepper die alder suuerste
bouen al: En op eenē al dheilighē dach
so openbaerde haer eē grote menich-
vuldicheyt vā heilighē doer eē visioē
En die heplige geest opēbaerde haer
dat sy vādē gheeste en gracpen vā hē
allen vol was.

So begeerde se noch met vperighē
gemoede vā desen leuene tot gode te
comē hebbēde alcht haer herte tot go-
de ghekeert. En ons lpeue heere ver-

hoorde se en opēbaerde hē tot hair en
thoonēde jh opene wōdē in hāde / voe-
teen side so septe hi tot hair. Spch mij
alderlyfeste dat mij wondē tot dy roe-
pen dat ic die doot niet te verghefs ge-
storuen en ben. Met dijnen arbeypde
en tranē sulstu saechtē mijns vaders
thoren / op dat hi die sondaers niet en
verdoeme maer datse bekeert wordē
en datse leuen

Omtrent desen tijde sterf die paus
Innocēcius die derde na dat hy te Ro-
me ghehondē hadde dat consilie van
latranen / dpe welckē hē sienlijc open-
baerde deser hepliger Luptgaert die
welckē siende dē gheest met eend ber-
render vlamme omvangē so vaech-
de si wie hi ware. En hy antwoerde. Ic
ben Innocēcius die paus. Doe septe
si suchtede / wat ist dat ghionser alder
vader dese grote pijnelijdt. hi antwor-
de. Ich was der ewigher pyne weer-
dich om. iij. sakē. maer bydē ghebede
en hulpen der alder goedtpereste ma-
echt Marien dper ic een clooster ghe-
stich hebbe / so creech ich ten ynde rou-
we mijnre sonden en ben dpe ewige
doot ontgaen. Nochtā salic seer wree-
de pynen lidē totten dage des vterstē
oordeels toe. Maer dat ic nu tot v co-
me biddē om v hulpe dat heeft mi die
moeder der ontfermherticheit vā ha-
rē sone vercreghē. Doe vlschiet hi vā
daer So gaf die goedertiere Luptga-
er haren medesusterē te kennen dpe
doot en dpe noot dō voerscreuē paus
Innocencij / op datse voer hem baden
ende seluedede si wonderlijche peny-
tencie voer hem.

Op een and tijt als die edel vrouwe
 Marie seer sieck was des perste her
 toghē hērich vā Grabāt tweeste hu
 psrouwe dpe dochtēre was vā conic
 Philips vā Brancrich/die sinte Iode
 wijcs des heplighē conics oude vād
 was. so ontboorte Lutgaerdē die si vā
 oudē tijden seere beminde datse doch
 voor haer bade. Als Lutgaert haer
 gebet had gedaē so othoet si wēd der
 hertoghinen / datse vā harē bedde nē
 opstaen en soude. Maer datse haer
 biechtē en bereyden soude en met be
 trouwē des hertēdē heere dwachten
 En alsoe Lutgaert gheseyt hadde soe
 sterf die hertoghine die na haer doot
 openbaerde segghēde dīse byder hul
 pēder glorioser maghet Mariē diese
 in harē leuē seer gemint hadde en ge
 dient vanden vagheuiē vloft soude
 wordē en die ewighe vruecht der he
 melen besitten

Insghelijc so voorsepde dese hepl
 ghe maecht die doot van heere Gode
 naert des borchgrauē sone vā Bruef
 sel die ooc sieck lach

Omtrent xi. iare eer dat dese hepl
 ghe maecht Lutgaert vā aertrijcke
 verschiet soe ontfinch sp vā gode eeni
 gherhande voorspel van rustighē le
 uē Ende vā eender saliger doot wāt
 si vloos dat ghesichte van harē oghē
 dwelch si alte patiētelijck lijdēde was
 wāt si vcreech des te meerd clareheyt
 des hemelschen lichts in haerō hertē
 binnen. Maer sp was een dinc becla
 ghende in haerder blicheyt dat sp ha
 re gheestelijcke vrienden in dit leuen

nemmermeer sien en mochte. waer
 om me haer herte dpcwile becomert
 was Welcke simpelheyt der begheer
 tē haer god afnā seggende tot haer al
 dus dese woorden. Die blintheyt dpe
 ich dy toe ghesondē hebbe wilsē danc
 kelijck en lijdsaelijckē ontfanghen.
 Want ic ghelouēdi dat ic dīn siele we
 dē lichaem nemē sal sond vagheuiē
 en stellen indē thron der gloriē daer
 nēmermeer dupsterheyt noch droef
 heyt en is maer deewigelicht is daer
 schynēde en verblidēde die sielen der
 rechtuaerdpghē mensche. En als vā
 dinen vriendē so sal ic dy besorghē dī
 ghijse int ewighe leuen hyper bouen
 sien sult. Dit verstaende die heplighe
 maecht Lutgaert wert seer vtroost
 en verblidē gode dancēde vā dīnre
 onghemetend goedertierēheyt

Nem omtrent een ier eer dat dese
 heilighe gods vriendinne vā aertrijc
 schepden soude. so openbaerde hē tot
 haer ons lieue heere Ihesus Christus
 met bliden aenschynē seggēde ald.
 Nu is aenstaende dat eynde dīns ty
 telijcken arbeids. Alleenlijc eysche
 ich dit ier drie dinghē vā dy.
 Deerste is dattu vā dinen vercreghe
 nen weldadē dācbaer sijste en daer
 inne versoeket die hulpe oft bystant
 der heplighen.
 Dat tweeste dat ich vā d pepschende
 ben is dattu voor minē sondaren dy
 gheheel wistortes in dīnen ghebedē
 tot mīnē hemelschē vād
 Dat derde dattu sonder eenighē ade

re sochvuldich; met grooter begeer-
ten tot mi begheers te comen

Ite. xv. daghē voir haer doot open
baerde haer dpe gloriose moed gods
Maria m; sint Jāne Baptiste en sei
dē tothaer. Nu is aēstaen de dien pde
en die crone der rechtueerdich; Niet
langher en willen wy op hier te sijne
Wāt alle die borgherē des hemels op
verwachte. En vele andere heplighē
quamē dpewile tot haer in grōten ge-
tale. En ooc sommighe hair geestelij-
ke vriendē die voir haer ghestoruen
waren choondē groote vroude. wāt
si corts haer gheselschap v wachten.

Ite op der hepligher drivuldicheyt
auent so wertse mettē cortse bestaen.
En des maendaechs daer na soe quā
om haer te vpsiterene eē cōueers des
cloosters vā Hasslighē/wanelse grote
minne cortte bruedē vā Hasslighē had-
de om dpe heplicheyt haers leuēs/en
obseruācie der ordenen die in dier tijt
daer gehoudē wert. Do seide die brue-
der tot haer. Of god gaue di os here
die abt wiste di ghi ald? sieck sijn. Doe
sepde si. Mij ald? liefste vriet sal mor-
ghen comen en m; besit. Waer af hē
die cōueers seer v wondde meynende
datter niet gheschiedē en soude. Ende
des morghens als die abt op twee mī-
len na daer vbi leet npeet wetēde dat
Luptgaert cranc was/ so sepde hi cortte
ghenē die bp hē warē. Laet ons gaen
sien vrouwe Luptgaert. wancie in
langhen tjdē npeet ghespen en hebbe.
So quā hi tot Empers. ende als hi in
haer camer quam. so was die heplij-
ghe maghet indē here vbljdt. op sit-

tende in haer beddekē en; hāt hou-
dēde/so sepde si. Nu schepdich mī ald?
liefste vrient/en npeet lieuerē en laet ic
ondē hēmel dan v. Weet di dpe mo-
ghēde heere Jhs Crist? mi vtroost he-
uet van v. en mits diē so sweechse en
bleef in grooter vrolycheyden haers
gheestes/opwert siende ten hemel

Des sacerdaechs daer na volgdēde
als die vre des doots nakēde was/soe
hieffe haer ogen ten hemel waert en
otfangēde haer sacramētē/so v schiet
haer heplijghe siele seer suetelijhē wt
haren lychaē met sanghe des hemel-
schē heers/otfaende dpe crone der ee-
wigher gloriē. Int iaer os heerē. M.
twee hondt. xvi. opdē elfstē dach van
dē maent Junij. int elfste iaer vande
eweede hertoghe Henric vā brabant
En si was out als si sterf. lxiij. iaer.

Als si ghestorue was tot eenen tee-
kene van maechdelijker onnoselheit
so blinchede haer aensichte als een le-
pe. en haer lichaē was sachte als; hē
de aen te tasten.

Item als mē die heplighe doode lich-
aem wasschen soude alsoot ghewoen-
liken is so was daer een suster die tge-
bruyckē harer hant vlozen hadde/en
bi ghenalle/soot god v hēnghen wou-
de dat se metter selfder hant daer dat
lichaem nakende was/so wardt dpe
hant ganspcken en al ghenesen. des
si gode en der hepligher Luptghaert
dāte en loefde.

Item heer Maert aldaer; hēde cap-
pellaen. hadde groote ppne in sijnē
dupme dpe vtermatē seer gheswollē
g h.

was. Ende ghelijcs vrouwe Oede
suppriorinne al daer hadde grote pñ
aen haer hant die gheswollen was.
En elck bāt daer ane vāder heyliger
Lutgaerde reliquien. ende ter stont
wordē si ghenesen

In her was eē edele vrouwe die lā
ghēcht lach in arbeyde vā kinde. En
haer wordt ghebracht een coerde vā
paerds hare ghedraep daer die goe
dertiere Lutgart haer mede plach te
gorden op haer naecte lichaem en dit
lepede die vrouwe op harē buyc/ ende
ter stont haerde si haer kint sachtelijc
en salichlijc in v wonderpñgē vā alle
die daer warē. En dyc selue is gepro
efte en beuondē in vele anderē plaetse
en personē.

Dat xxxij. Capitel. Vā broder Tho
mas dyc cōpositoer des boets vandē
byen. 16.

In dē tijde vāder voorsepē heill
gher Lutgaert en vādē derdē
hertoghe Henric vā Brabant. so leef
te in Brabant die vierighe minnaer
der mensche salicheit/ en eē groot pre
dichant broed Thomas gehietē van
Cantyppe/ van edelē gheslachte gebo
rē tot Leeuwe bi Brussel dyc welke
ghich ind ordene vādē predikaren en
werdt supprior int cōuēt te Louene.
Oec so wardt hi ghecorē penitēciari?
om biechte te hoorē. welke officie hy
hāteerde wel. xxx. iaer lāt in verschen
dē bisdommen. Maer want hi noch
iōch was/ en ald hāde sonderē byechte
begonste te hoorē: so wordt hi wt den
hoorenemz swarē tēptaciē ghequelt

vā binnē. En midts dyc seer vslagē
sijnde in hē seluen. so ghinch hi totter
heiligher maget Lutgaert vā Ew
ers als tot zynē gheestelijcher moed
die doe ter tijt noch leefde en gaf hair
den last zyns hertē te verstante. Doe
si dat verstant so keerde si tot harē ge
bede dwelt ghedaē sijnde/ sy tot hem
sprach aldus: Sone keert wederom
tot uwer plaetsen. en arbeydt om die
sielen te winnen/ Cristus sal bi v sijn
een beschermmer/ ende ooc een leeraer
die in biechte te hoorē v moghenlijc
verlossen sal vādē sellen gescuttē der
booser duuelen en sal vermeerderen
in v sijn gracie. Van dien dage voort
beuant hi dyc prophēcie vā Lutgaer
den in hem warachtich. want hoe hi
onreinder dinghē inder biechtē hoor
de hoe hi mindaer op achte. Ende in
hem vermeerde voerdraē dē gheest
der wijsheyt en der kennessen gods.

Als dese broeder Thomas noch eē
ionc kint was so plach hē zyn vād m
tranen en met deuocien te vermane
ne tot studeren/ en tot gheestelijc le
uen. ende septe aldus. O mī bein
de sone als ic oner die zee gereist was
om te visiteerē Iherusalem ende the
plich lant. so quam ic tottē plaetse ge
hieren den swartē berch. aldaer vele
heylighe heremijcē/ in verscheptenē
cellen gode diendē. En van eenē van
hē liedē dair ic mīn sondē tlegē biech
te. so ontfinch ic voor een antwoorde.
dat ic mīn sondē met penitēciē niet
lichtelijc en soude konnē afghewasste
maer had ic eenē sone/ dē welchen ich
ter leringhen stelde. ende dat hi gode

ee bequaem priester werde so mocht
ic door hē gheholpē worden En doer
desen raet soeplach Thomaes als hy
priester wordē was openbaerlych in
sijn sermoē en ooc heymelijch geberch
voor sijns vaders siele te eyschene en
in vele manieren hem te hulpe

En als hy somwylen voor sinen vad
gheen misse en dede als hy belet was
so sach hi sinen vader inden slaep hē
verthoonende schijende aldoor wont
sijn handen wtretchende en hē beclae
ghende dat hy sinē vader niet en hiel
pe

Dese werdighe Thomas heeft be
screuē in claren sermone dat leuene
vander hepligher maecht Lutgaert
voerscreuen Ende dat leuen vander
wonderlijcher Cristinen van sintrui
den Oock heeft hi ghescreuē dē boeck
vander natueren der dpinghen daer
hy v. iaren ouer arbeide. Ende
voor den boeck vanden prelaten en
ondersatē gheheerē den boeck vandē
Spē daer hi vele inghescreuē heeft
van schoonen en looflijcken dinghen
weerdich te ghedincken dpe in synen
tijde in Brabant gheschiedden: ende
van heplighen en weerdighen perso
nen die hy ghesien heeft

Dat xxxiii. Capittel Van ve
le dooluchtighe oft heylp
ghe personē in Brabāt

Dese brueder Thomas sept in
voorsepde boeck vandē byē
wy hebbē gesie den eerwerdighen
seer edelen man Coenraet persi wer
uē abt vā villers daer na vā Cisteau
ten eynde biscop en cardinael vā Ro
me die in wonderlijcher wijsheyt zyn
officie hantierde niet te min so gaf hi
hē nochtas tot cōtemplacie wannec
hy mochte alleen sijn. Van desen mā
heb ick bi properlijcher waerheit ver
staen vā heere willem abt vā villers
dat die vinghere zynre handē daer hy
mede dlichaem ons heeren int ghe
maecte lichtende waren bi nachte in
dypsternissen als kercken vāneer hy
in boecken studeren woude.

Vā desen eerwerdighē Coenraet
hebbē wi ooc ontfanghē bi oetwijfelij
hē gheloue als dat hi int lant vā Bra
bāt was dicwile visiterende deuoteli
ke dat graf vand saliger Marien vā
Oegues als hi bi nachte was bedē
de so sach hi indē gheest dpe heplighe
maecht met ghebupchdē knipen den
heere voor hē biddende ende daer na
suetelijch troostende sinen arbeide

Ich heb ooc ghesien eenē anderen
Coenraet vand predicharen ordenen
tot Louene seer vierich vā leuene en
de begheerlic totter mensche salichz
Den welcken als ick vhoorde dat hy
steruen soude so quam ick tot hem de
daer hi stom lach en als vā hē seluē nē
werēde maer als die vrenahede so d
hief hi zyn oghē en hādē en mē vrolijkē
aelschine aelsiedē dē crucifix septe hi dat
vers *Educ de carcere aiāz meā. ut cōfi*

teat nomini tuo dñe: dats te segghen
Heere leyt mñ siele wtē hercher op dz
se dñne naē belide.: En als hi dar der
dewerf ghelept hadde nedslaende; n
oghen vlschiet hy

Cnoch so was een monich vā dō
dē vā Cisteau diē ic twijfele ghesē te
hebbē daermē dese mirakel af vtelde
Als clāt vā Brabant met snee bedect
was so was dese monich int velt dolē
de te peerde; en hi want indē couden
snee liggēde een alte schonē kindē
als vā iij. iare seer wenēde; des hi me
delijde hadde en ghick vā dē peerde
en ohelsde dat kindē weenende soe
weende hi mede en vraechde wā hy
hadde; dat kindē sweech en hi vrae
gedewē. Waer is vmoeder/hebdi v
moed vlorē. Ten eynde sepde dat kind
noch meer vlsuchtēde. Helaes helaes
waerō en soudic niet weenen/ghi siet
dat ic ghebreck lidende inde coude sit
te/en niemāt oftaet miter herberghē
Doe hief die monich dat kind op en cul
tet segghēde En weent niet meer sue
te kindē ic sal v te hups dragē en
sal v doē voedē. En dī seggende wā
de hi mettē kindē opt paert climē/en
dat kind ontghic hē en vlschiet wt sinē
arme. wā het was Jēsus der maget
sone Doe viel die monich neder op de
aerde en weende bitterlijc En als hy
so lange gelegen hadde so wert hi ach
ter na vōdē vā eenē knechte en hy
wert opt peerde geset en te hups geleit
En als sinē hem vraechde waerom hy
weende; so en cōste hi dien nachte an
ders niet gelegghen dan. Helaes goet
kindē alder schoōste kindē wā ic
om hebdi mē ghelaten/waerom sōp

so haestelijc wech gheghaen: waerō
heb ic v vlorē. Daer na wert hy vlost
en hi vertelde eenen dpet voort opē
baerde den gheenen daer ict af heb
be onthouden.

Voort septe brued Thomas Brues
sel es een edel en groote stad in Bra
bant daer in es een hospitaal van ar
men vā groter liefden/en vā goe
der religien. Forā dit es tghasthups
by sinte Soelen. daer sinte Wilelepa
tronerle es. ic. In deser plaetsen heb
ben wy ghesien een suster seer arbey
dende. die ten eynde vā groter siecte
sterf. En als sy vā tercyt tijt tot ves
pertijt doot ghelegghen hadde/so wer
dese weder leuende en oprechte ende
roepende haer medesusteren sepdesy
hem en allen die daer teghen waren
Daghelijc heb ick gheert in mñne
leuene dat maechdelijche heyt vā Co
len/ En bi haren ghebede ben ick nu
vanden vagheupere verlost/ende bē
bedwonghen totten leuene weder te
keeren. op dat ic al den gheenen dier
haerlieder memorie weerdichlijc ee
ren kondpgen soude toecomende hul
pe inder doot so verre sy al sulck ster
uen dat hem tghebet hulpen mach
In ghetuyghenissen vā dien so ghe
ue ick anderweruen mñnen gheest
En terstont sterffe weder

In Brabant heb ick heymelijc ghe
kent een maghet vā sonderlingher
heylcheyt die by sekerē ghetuyghe
nisse vā warachtighē bruederē vā dō
predicarē orden beuōdē is in haer
side hebbende een grote wonde bi ve

le iare Te wetē ouermits der aēdach
te der passiē cristi en sijnre wondē. en
vā deser wondē vlopede by na eēpaer
lijc bloet bi groter quātiteyt. vā welc
ken bloede tot sekerhepde vā dier mi
rakelē wi saghē in een ghelassen vaet
hē langhe bemaertsijnde sond vāde
ringhe der veruē oft des roecks.

In Grabāt heb ick oock ghesiē een
nonne de opghetogē wert indē geest
Also dicwyle als sy wat hoorde vā dē
vruēchē des eewichs leuēs En als si
daer na een wenich gherust hadde so
wordt sy blinckende in haer aensicht
en met beslorē oghē soe ghafse wt ha
rē monde so soetē ghelupt vā stēmen
dat gheē melodye daer bi te ghelijckē
enis.

Noch was int clooster vā Swpers
in walschs Grabāt eē nonne edel vā
gheslachte en heplich van leuen ghe
hietē ionffrouwe Lijbeth vā Wans:
die vā iongē kinde seer deuotich was
Maer haer ouders benijndende haer
heplicheyt gauēse te huwelijcke eenē
eerlijckē ridder teghē harē wille: met
tē welckē si in een bedde een iaerlāck
slapende / nochtās oēbeulecte maecht
bliuēde. En tot allē plaetsen volchde
haer dat beelde vā onsen heere Ihesu
cristo ghecruyst bi iij. iare lāck En
als si yet onreyns oft quaets int ghe
dacht hadde so dede ons lyeue heere
zij hant vā dē cruce dye legghēde op
haer borst en vōdreef also die tēptaciē.
en onreyn ghedachten wt harer her
ten Dese deuote maecht hadde dicwile
veelderhande sprake mettē heilige

ynghelē

Op eenre tijt so werdtse opghetoghē
in dat hemelsche paradijs daer sy ve
le wonderlike misterie sache en bouē
al so heeftse mi beledē d; se dair die ge
lijckenisse sache vā dē menschē die be
houdē zij. niet alleen vā dē leuendē.
die als doe gheborē warē. maer oock
vā dier tijt voort tottē eynde vā dē
werelt gheborē wordē souden. en ooc
in wat state si behoudē zij. Te weete
in maechdelijckē state: in huwelijckē
state. in weduwelijcken state. Als sy
dan sache inder werelt daer af sy dye
ghelijkenisse ghesiē hadde indē hemel
so bekende syse sonderlinge wtē aen
schouwē int aensicht. al en hadde sy
die nyte te vorē ghekent ofe ghesiē. en
ter stōt wiste sy dye te onderschepden
dē staet en verdiente vā pegelijckē
Dwelc een wtneemēde grote gracie
en ghifte vā gode was. als dat dye
heplighe maecht so veel secreten den
ghemeynen menschen verboerghen
gheweeten houde. En dye waerheyt
vā desen dinghen heb ick in my sel
uen beuonden des my god gheruge
sy inden vtersten daghe des oordeels
want si my mijnen staet claerlijcken
thoonde: ende met beschepdē woordē
kondich maecte. dien welckē nyemāt
en wiste dan ic: ende mij bierchruader
alleen Ende dit heb ick beuondē
vā vele anderen. den welckē dat sel
ue ooc vā haer gheschiedde. ghelijc
kerwijs alst vā my soot voorsepte es
gheschiet was. Dwelc seer wondelijck
sichijnt teghelouen en nochtan waer
achtich.

Op een tijt sach dese heplige maechte
eē edel iōffrouwe geheetē Visscherij vā
aſſche in groter pomperie en chierh
der werelt doe ſepde ſi tot haer ſtanc
tachrich Te verghees arbeyd en v
vriendē wantich hebbe voorſien dat
ghy ſekerlijch in maechdelijckē ſtare
ſteruen ſult Dwelck alſo gheſchiede

In hē was eē ſeer deuote maechte
in Brabant van graue bi Apuele dpe
mer haer vriendine die ooc deuoot en
goet was ghinch vā Apuele tot Vēlos
ōtrent h. mīlē weechs en ſi werden do
lende in dē wech; doe warē ſi vūaert
om dat perikel vā dē boſſchen en be
gonſte te weēnē Doe wordē ſi voor hē
ſiende eenē ſchōnē iōghelinck En ſoe
mi de eenē vā hē lieden vralde ſo had
de die iōghelinck gelu en creul haer ge
cleet; nēt wittē clederē. Doe groetede
hiſe vraghende waer ſp ghighe. ſi ac
woordē dat ſi ghinghē te Venloſ vā
ghende ofc hi den wech wiſte; doe ſep
de hi Jā ic volcht mi na En ſo ghick
hi vore al ſwighēde en ſi volchde En
gheen vā hē bepdē en conſte gheſpre
ken mits grōter vruetht dēs herten
en vōwonderinghē En doe ſi dat dorp
wordē ſiende op eē oghe blick vlorē ſi
haren lepfman Doe vielē ſij needer
ter eerden en wordē bitterlijc wenen
de ſom datſe alſulckē lepfmā anders
niet toe gheſprockē en haddē Dairna
opſtaēde loōfde ſp gode; dit alcht hou
dende in harer memorie; en dair wte
toenemende in gheestelijcken leuene

Die eerweerdighe meester Jā vā
Apuele deken der kerckē vā Ludicke

vſinadēde alle rīcdōmen en glorie.
ghinch totten clooster vā Deguiēs aē
nemende dūe orden vā dē regulierē
Cūme ghaf hi hē eenich tijt tot ledyc
hepdē ofc ruſten; alcht arbeydende o
ſiele te winnē. En ſoe hi een ſware en
langhe ſietre hadde; ſo quā tot hē een
groot meester wt hooch vrancrijckē.
die hē wt minnē ghenesen woude op
zīs ſelfs coſt volcomelijc binnen. iij.
m. i. dē. Doe meester Jā dat vſtōt doe
ſept hi. Woe mi alendich. eelt dat ich o
dit vleech dwelcke rotten ſal als god
wilt; aſſare vā predicken en vander
menſchē ſalithēpt Jā ooc iij. wech; en
dat die ſiele die crīſtus met ſijnē bloe
de ghecocht heeft; vā dē duuel ootro
cken worden; die bp mī ouermits hul
pe der graciē gods vlost mochtē wor
den. Dese ſalighe man was oock ſeer
goedertieren totten armen Ende als
hi eenighe arme ontmoette ende niet
en hadde om hem te gheuen; dā was
hp ſeer droeue; ende dede voir hem; zī
deuoot gheberch in die ſtadt vā licha
melijcker aelmoesenen

Item op deſen auōt te voren eer de
ſe weerdighe man ſeer cranch ſijnde
in d'nachter ſterf ſo quā daer een woelt
naect mēſche dpe een cruwant was.
en ſijnde butē int vterſte deel des hu
ſes; ſo badt hi om te moghē biechtē te
ghē den heplighe man; maer hēwert
geantwoort dat niet zī en en mochte
en ſo ghick hi droeflijc vā daer Dit
bekēdē die heil; ghe man binē dē hu
ſe liggēde en ſprach tot eenē bi hē ſijn
de; Sugt diē mā tot mī dien ghi vōre
uē hebt Dit hoorde warē ſi allen be

staet en v'wondert/en sp brachtē dpe
man daer/dpe welke dat zjn biechte
seer neernstelijck dede/ende gheabsol
ueert; h'de/schiet hi vā daer. Doe se
de die heplighe man voor hē allē ald?
Icken woude nper om dupst merckē
gouts ick en hadde dien mā; h'biecht
ghehoort/Wilt nu een wondlijc dinck
hooren Als die man ontrēt eē vierē
deel van eender m'plen gegaen was.
so viel hi neder ter aerde ende v'schiet

Item des nachts daer na sterf dese
heplighe man en reysde tottē heere
En in dier tijt was een heylp'ch goet
mā in Enghelant predickēde t'woert
gods. en soe was daer int sermoen eē
sonderste die seer bitterlijcken rouwe
hebbēde vā harē sondē/onder alle d'
volck riep met tranē totten predikāt.
O gods dien ared'fermet toch m'jre.
hoort mi allendige en absolueert mi
van m'jnen sondē Doe beual hi haer
datse bepde soude tot naden sermone
Corts daer na riepse wederom en be
gheerde ghehoort te worden. Doe be
loefde haer dpe predikāt dat tsermoē
haestelijckē volepnde soude sijn Ende
als sp doē noch eē luttel tijts gherust
hadde so stontse op en riep derdewer
uen vreeslijckē en nederuallende op
haer aēlicht. so verschietse. Dyt sien
de die predikaer en alle volck soe wa
ren sp alle vernuert en v'scrict En hy
badt alledē volcke met tranen datse
gode badē dat hy pemāde v'hoonen
woude hoe datter met dier sielē ware
vā der sonden. Doe ghic die predika
er in zj'celle. en bleef daer inne gheslo
tē drie daghē lanc sonder slapen ende

sond etē/gestadich in sinē gebede. Op
dē derde nacht so opēbaerde haer dpe
siele claerder dā dpe zōne seggēde tot
hē aldus. Ic bē dpe siele dair ghi voir
bidt/en ben vā allē pynē los nper en
gebreect mi dā te hemel op te varen
Doe twyfelde die predikāt noch/en de
siele septe wed' Die sal v eē tephen zjn
dat ghi niet bedroghē en sult; h'. Een
ghenoet meester Jan int lāt vā Gra
bāt int clooster vā Opguies it bisdō
vā Audiches nu dese vre ghestoruen.
En also hi alcht in sinē leuē ouer dpe
arme en ghequelde goedtierre was al
so is nu zj' siele vādē p'ngheleuē gods
voor dat vagenier ghebrocht. it welc
hi vele sielē behinde diē hi haer salich
eyt vermeerderd hadde. it welke va
gheuiet ick m; onteliker menichten
oec beuāgē; h'de/so werdt; h' heplighe
siele met goedtperēhedē beweegt oā
die hi also kinde en hi badt innichlijc
voir hēdē heer. op datse vāder p'jnē
verloy mochten wordē. En ter stont
wert hi vā gode verhoort niet alleen
voor die ghenē daer hy voir ghebedē
hadde/maer oot so wardic m; vele an
derē vlost/en hi werdt m; groē gloriē
idē hemel otfangē. Als die siele dit ge
sept hadde. so v'scietse van daer. Dpe
predikāt sandt tot in Grabāt eenē bo
de met briuē om die waerheyt te on
dersuekē en hi beuāt dat die heplighe
man ten seluen dage en vre gestorue
was also die siele ghecōdicht hadde.
Ite voort meer soe leestmē vā vele
and' werdige personē erēplē en ge
tugenissen vā goede leuē als dair die
gracy gods wondlijck in is ghewest.
Eerst vā heer wouē vā vierbeke ridt

des hertoghe van Brabant nene die
welcke in zijre tijcionck zijde gaf hem
ter weereelijker ridderscapē. Gheerne
plach hi te ternopen: Maer nochtan
vā synē kindlijken iare hadde hi gro-
te mynne totter glorioser moeder gods
Mariā. en hi eerde se m; vastene m;
aelmoesenē en m; missen vā haer te
latē celebrerē. Op eēd tijt als hi reisde
met vele āderē ten ternope so hoorde
hy te voren misse ter eerē vā Marpē
der moeder gods. En het ghebuerde
dat die priester misse doende / ende dē
kelch ophesseffende so werdt hi onder
dē kelc siende eē gulde crupce / welck
maria gods moeder dē seluē heer wou-
ter sandt. daer een briefhē aen hinc in
houdende dese woorden. Draecht die
cruce van mijnē weghē minē wtuer
corenē vriedt. Wouterē vā Sierbeke
dwelc als die priester na die misse ge-
lesen hadde. so vraechde hy off eenich
ridder was die also genoēt was. Doe
wordt hy dē priester ghehoort dien op
deē zijde nā en gaf hē dat cruce seggē-
de hoe hy dat op dē outaer gheuōden
hadde / dwelch hi blidelijckē ontfinc
En namaels als hi cōueers wart tot
Hemmerode bouē Colen in sinte Ber-
nards ordene. so gaf hijt ouer synen
abt En namaels creecht die grauine
van hollant met groter beden. Ende
steldet onō haer reliquien en het blic-
kede ongelijc bouen alle ander gout.
Derstaēde dan dese ridder heer wou-
ter dat Maria dpe moeder gods seer
gheert word in de voorsepde ordene
sinte bernards. achterlatēde alle tijt
dōme / eere deser werelt en zij vpedē
so begaf hi hē wt minē vā dē moeder

gods in een vmaert clooster ghenoeēt
Hemmerode daer in dat hy cōueers
wardt gode en Marien zijre lieuer
moeder dienende in groter ootmoe-
dich; en gehoorlaech; en vierich; in si-
nē ghebede. so dat hi was eenen spie-
ghel der duechden daer een peghelijc
hē bi ghesticht was. Tusschē die twee
drachtighe maecte hi vrede. Dpe ōge
hoorsamighe oft onthōsamighe on-
dwees hi tot duechdē. en dpe ghetēp-
teert waren die sterctē hi met schoonē
en goedē exēplē / die hy te hās ghereet
aenghenomē hadde. En want hi die
latijnsche leesen die men ter maeltide
inden reester las niet en vstont maer
dicwil sadt en weende so vraechde hē
op eē tijt die priester wat hy ouer tafel
dachte. Hi antwoorde aldus.

Ich hebbe hier inne mijn lesse / Als ich
beghinne te eten dā ouerdencich / hoe
dat die sone gods om minewille van
den enghel gheboortscapt wordende
indē lichaē vāder maecht Mariē vā
dē heplighē gheest ontfanghē was
en also keere ick omme dat eerste blat

Daerna dē ic hoe dpe sone gods ghe-
dōrē werdt en in smoodē doechhē ge-
lepdt inder crebbē en dan es tweeste
blat ghelesen. In deser manierē ouer-
loopich die besnydenisse / die coēste en
offerhāde vādē drie conigē. en present-
racie indē tempel / zijn doopsel / vasten
passie / drisenisse / op vaert ten hemel
neder sendinghe des hepligē geestes.
en dat vterste oordeel. Sulc is mī da-
ghelijckche lesse. Depnde daer af es
depnde des maeltijts. Als diē tijt vā
zijre doot nakede soe wordt hi vā dē

moed gods Maria ghehoepen / ende
hy sterf seer deuotelic. gaende vader
dustert; tottē lichte. vā arbeyde tot
rusten / vā vdiēntē tottē loone
Ma; j; doot werdt van gode vthoont
vā hoe grote verdientē dat; j; der lye-
uer moeder diēnaer was. Want een
eerbaer rydd geheetē heer Winema-
er pechrich ligghende in; j; nēn bedde
wert ghesont by dien dat hi wt deu-
rien aendede aen; j; hadē en voer die
schoonē oft booten vāden heplighen
man: Dwelc vñemēde eē ridder heb-
bende een aposteme op; j; borst badt
om eenē boot te hebbē welchē hi daer
op legghēde wert ganslīckē ghesont

Ite her was te Louene een deuot
broedinc clooster vādē predikarē ghe-
hieten Seruacius / die lange iare ind
ordenen gheweest hadde. En hi was
so oetmoedpich en sactmoedich / als pe-
broed pēnāde gesien hadde. Grootē
mēne en melidē hadde hy tot allē mē-
schē. Als dese broed sic lach / der doot
nakende / so hadde hij; j; ooghe en hā-
dē al ten hemel weert ghekeert.

Doe vāechde hē een and broed na dē
vredē; hre cōsciēciē Waer op d; broed
Seruacius antwoerde ootmoedelīck
aldus. Dasse en sekerē vrede is rustē
mpe en onsen behouder en gheestlīcs
en sal ic langher vā desen vrede oēblī-
nen / noch berooft wordē van hē te be-
schouwē. Ald; dā vrede m; sinē naes-
ten houwēde / heeft hi niet gode dē ee-
wighen vrede vōdē

Ite noch leest mē int boec vādē bep-
den. datter was een abdisse des cloo-
sters vā Floriaal in walsch; Sabant

vā sinte Sernaerts ordenē ghietten
Sente. edel vā gheslacht / maer noch
edels vā duechdē / dpe so minnelīck soe
stychpich en volmaect was in haren
woerden en vmanīghē. in harē sedē
en goedē leuene / d; se die nonnen alle
haddē in grooter weerdē / alcht bege-
rēde haer toe sprake en haer teghen
woerdicheyt

Iet gheueel dat se sieck siende geuē
siteret wert vā eenē religiosen man.
dpe haer secretelijc vāechde na harē
staet. en si antwoerde ootmoedelīck.
Weet dat die ald binēste mīns herten
in vredē ghestelt; j; vīd grāciē gods
en dat mī siele in rusten des gheests
dē heer verblijdēde is. En ic hope vā
sijnre oēfermhertiger goedtīerēheyt
vsaedt te wordē vā sinē begheerlīckē
aenschīne. waer mede hi nū somwyl
len leuēde gheweerdicht heeft te ver-
troosten. Doe stōtse op vā harē bedde
hē na haer vmooghē / en dat tegēwoer-
dichlīck siende dē nōnē die daer werē
so choonde sp met harē vinghere een
plaetse voir dpe vepnstere daerse op
lach segghēde. Hier so heeft die nach-
ten vthoont gheweest eenē cloot van
seer claren lichte langhe duerende in
deser nacht. Ziet lāge daer na so reys
de haer heplighe siele tot gode oēfāgē-
de den vrede der eewicheyt

Ite leest oot vele exemplē vā wīf-
hedē / goedtīerēhedē en andere duech-
dē vā vrouwe Heplwīch deerste ab-
disse des cloosters vā thertoghē dale
bi louene vā seluer ordenē. Dwelc
die edel hertoge Heprīc die tweeste
ionffrouwe margriē; j; nē dochter sū-
deerde die aldaer religiose wert **I**te

int hospitaal vādē armē. In die stadt
vā Brussel was een seer deuote sulc
die dē sorchfuldichlijck diende ope op
dē heplighen kerst nacht haer deuote
lijc gaf te cōtemplerene die beneficpe
der hepligher incarnaciē en gebuer-
ten ons lpefs heerē. en si sach voer ha-
er staēde een alte schoonen kindeken/
dwelck Jhs was daer si grote bliscap
afontfinck. En daer en binnē hoorde
si eenē sieckē mensche roepen om hul-
pe. So liet si dat solaes vādē kindeke
en liep tottē siecken voldoende zjn be-
geerte. En doe so quā si weder. en niet
en vante dat kindeken/maer si vant
onsen lpeuen heere Jhesum in forme
van eenē volcomenē mā. die tot haer
sepde ald? dese na volghēde woerdē.
Want ghi om mijnen wille mi ghela-
tē hebt tottē siecken gaende. siet ic die
perstwerf cleyn was in uwer herten
nu ben ich dus groot in vte kēnen ge-
uende dat ghi mi latende/ouermidts
my ghecregē hebt meer d volcomēh-
dā te voren. En dat es also/ want ope
minne ons euen naesten vdpēt meer
deren loō. dan die mine gods alleene.

Item in walsch Grabant was een
edel maecht vā gheslachte ope bp in-
gheuenedes bosen geestes veel iare
becōmert was in haer seluen ind lief-
dē vā eenē ionghelinc. En dit biechte
sp teghē haren bpechtvader m; ve le
tranen. die haer riet nauwe toe te sie-
ne/ dat se met woerdē/ oft met eeniger
handetēkenen die temptacie in haer
seluen oft indē ionghelinc npe en v
meer dde. En dit voerhoede si neern-
telic. Daer na werdt sp so swaerlijck

ghetēpteert dat se verloos haren ap-
petijt vā etene en van slapene. so dat/
se beradē wardt tottē ionghelinc te
gane/ Doe werdt se siende onsen here
Jhesum gecrupst suetelijck haer seg-
ghēde aldus. Mint my die scoon ben
goet/ suet/ en edel. Doe vschiet o se hee-
re ter stont wt haren ooghen. En die
maecht liet hp in vreden en vrouden
haers herten. en los en vrij van allē
temptacien

**(Dat. xxxv. Capit. vā
Margrethē van
Louē geheetē sp
ere mergriethen.)**

In die stadt vā Louene was een
goet burgher die met zijne huif
vrouwen vā spnen tijtelijckē goeder
ordinancie makende. hē schpce bege-
uen int clooster vā wplers in walsch
Grabant/ daer mē in dpetijt een hepl-
lich leuē sepde. Beide warē si deuoot
en ontfinghē religiose personen ter
herberghē. En si hieldē in harē huise
een ionc maechdekijn haer nichte ge-
heetē Margriethen. die hē en haren
gasten tamelijc en neerstelijc diende.
So warē eenighe bōse mensche die v
moepdde dat se vele gelts vga dthad/
dē. en quāmē wel. vij psonē opeenē
aūt daer ter herberghē Als die voer
sepde man en wijf des anderē dages
meynden wech te repsen/ ende sondē
vvoor screuen maechdekijn om wijn.
Ende daer in binen dooden ende ver-
moorden sp man ende wijf. ende alle
thupsghefin dat si daer vonden. En
si stalen daer alle tbestedat daer was

En als Margriethe weder quā met
ten wine. so leyde sijse met hē en ghin
ghē in een hups bider stadt. Als mar
griethe daer sat met droeuelycken ge
late. so leyde die boose morders haer
tot riuierē die dedple hiet. So wasser
eē vā hē leyde die met haere mdelyde
hadde die voor haer bat seggēde. Laet
se leuen en ic salse te wjue nemen. soe
en woude sijse niet laten beduchtende
dat sijse melden soude. En so ouerdroe
ghē si eenē vā hē lieden een grote som
me te gheuenē om dat hise doode sou
de. die welcke dat onnosel lāmeken nā
en doorstac hair hele en sijde met eenē
messe. ende also werp hysse inde dple.
Ende die werdinne vande hupsse had
de dit al ghemerct. want si hadde dese
boose mēschen heimelijcna gevolcht.
Des anderen daghes des morghens
wert dese moort bekint des al die stadt
beruert wert. en dpe morders socht
mē. maer nyeten werden se ghenōde.
Men vout dpe lichamen vādē doode
mer niet en vā mē d; doode maech
dehē. Corts daer na wert se vōde vā
visschers diet niet te kennē en dorsten
gheuen. beduchtende dat men hē dpe
misdaet op legghen soude. en so groe
uen sijse aen den oener vāden watere.
Op welcke stede namaels vā sommyn
ghen personen licht ghesien was. En
so ontgroeuē spse en droeghen se tot
Iouē daer ter plaetsen daer haer lich
aem nu es. Vele schoone tepkenen en
mirakelen geschiedden. dwelcke noch
hedēs daghes daer leyt. en wort ghe
roont in een kyste ghecleedt ende ghe
schoept inder manierē als si was doe
se verdroncken sijnde vten watere ge

trocken wert ende begrauen. Ende
wert vanden goeden lieden te Iouen
in sulker weerdicheyt ghehad d; sijse
hieten spere Margriethen.

Item die vsepde Amant hair meef
tere die met sijne hupsvrouwē te vo
ren vermoort was. die opēbaerde hē
bi den wyllegods eenen monich van
vplers die welcke hē vaechede in wat
state hy ware doe antwoorde hi. Doe
wat gracpen dat wy hebben dat heb
ben wy bi verdienten van Margriet
ken.

Dat. xxxvi. Capittel Vander allen
diger Mariē Martelerse en imaget

h i

In tijden vandē tweestē herto-
ghe Jan was bi Brusselle eē iō
ghemaecht geheetē Marpe. die van
ionchs mas gheneicht in reinichepde
gode eē sijne ghebenedider moeder
te dienen. eē haer ouderes beualense
gode eē sijne moeder d; sise oēsmet
bewaren moestē tottē eynde. En so be-
gasse haer gode te dienen in een cluise.
Het gheuēl op een tijt d; se gaēde bid-
den o aelmoesenē ghinch door een bos-
selkē ghehetē Linthout. dair quā in oēt
moet een iōghelinch diese quēde om
met haer vleeschelijchen te misdoene.
Dwelc sp wepgherde seggende datse
haren maechdom onser lyeuer vrou-
wen opghedraghē hadde. Siende die
knecht dat hi met smeken niet gedoe-
en conste so drepchde hise. En hi ghic
tot sijns vaders hupse eē stal eenē sil-

uerē croes. eē dien stach hi hepmelijc
in haer male oft bplacke. Dat ghedaē
sijnde so drepchde hise segghende. Ic
sal v doen wroeghē van dieftē die ghi
in mijns vader huis gedaē hebt nemē
de eenē siluerē croes/ten si dat ghi ter
stont mijne wille doet. Maer sp wep-
gherde dat te doene. haer oock onscul-
dighēde vā dieften. Do quā die fame
eē dat gheruchte totten ooren vandē
meper. Daer in binnē claechde Ma-
ria dese maecht hare ouders haer al-
linde. Dpe haer riedē al haer betrou-
wen te setten in diē moeder gods ende
haer hulpe te aenroepē. Do quā dpe
meper vanden quade knecht daer toe
verweert sijnde sprac aen van diefte
eē dedese vanghē. eē niet teghenstaē
de datse haer ontschuldichde seghēde
dat den croes sonder haer wecē inden
sack gheborghen was. soe werdte ter
doot verordelt. Doe badese den mepe-
re op haer knēp datse haer gebet spre-
ken mochte vvoor haer doot. eē hi co-
senteerde. Doe keerde se haer deuote
lijc totter moeder Mariē haer biddē
de datse der allēdigher Mariē ont-
fermē woude. eē so wie de plaetse be-
sochte eē haer alēdighē door gedach-
te. vollic vhoort moeste worden. Dair
in binnē ghemaect sijnde eenē diepen
putte/so wort die allēdige Mariē dair
inne ghelept. En als dpe buel oft hāg
dief badt dat sijt hē vergheuen woude
Doe sprach sp seer ootmoedelijc m;
tranen. O lieue vrient god moeder v
vergheuen ende alle v sonden. want
ick vergheuet v seer minnelijche wt
gronde mijne herten. Doe ghinc hy
haerē lichaem doorsteken niet eenen

scarpen stake oft spriete. en also were
 se gods martelerste. Op die selue ston
 de so werdt die borse knecht diese beloe
 ghen hadde/beseten vanden duuel en
 hy riep vreeselijc Doe wart hi in; boe
 pe ghebondē/maer hi brackse al Doe
 werdt hi besloten en wert ghebondē
 met eender stoulen. En om verlost te
 wordē wert hi ghevuert tot s Dpne
 te Shele. daer na tot wicsele bi Louē
 en hy wert besworen. maer hy riepe
 ten bepe steden/It en sal hier niet we
 ghaen/maer hy die allendighe Mari
 e moet ick verdrenē worden. Daer na
 wert hi ghevuert ter plaetsen. Doen
 ghinghe; in vrienden voor dat beelde
 van onser lieuer vrouwe inder capel
 lē daer nu dlichaē vander allendiger
 Marien rustet. te wete een miyle van
 Brussel oostwert/en baden innichlic
 voor; in vlossinghe. Doe saghen daer
 alle die inder kerckē waren den duuel
 doer de vister wtvolieghen. Daer nae
 stont die knecht ghesont op gode danc
 kende en sijner lieuer moeder/en ooc
 der elendigher Marien. Itē is oock
 te weten dat inder doot deser allendy
 gher Marien ooc ghesien waren. rui
 ander blinckende maechden met ber
 nenden keersen der hepligher mar
 telerste chperlijck eerende

Dat. xxvij. Capittel
 Vanden deuoten heere Jan van
 Rupbroeck/erste prior
 van Groenendale dē
 cloostere.

Die eerweerdighe heere Jan
 van Rupbroeck pynde hē van
 sijner ioecht gode te dienen woonde
 te Brussel. Als; in moeder ghestorue
 was so badt hi neernstelijc voor haer
 siele. En sy opēbaerde haer dicwyl te
 ghen hē gheuende haer noot te kennē
 en hē biddende om die hulpe; in; ghe
 betse sepde aldus/O mijn alder soetste
 sone hoe langhē tijt eest noch eer ghy
 priester werden selt/Ende als den tijt
 quād; hy priester sijnde; in; perste mis
 se dede/soe opēbaerde haer; in; moeder
 met sueten aenschijne hem danckede
 en te kinnē gheuende dat se ouermits
 der hepligher offerande van alle py
 nē verlost was. Seer stille rustich en
 swighende was hy simpel van habp
 te/en gheciert vā duechde. en een vū
 dicheyt minnende. Als hi. lx. iare out
 was. na dat hi vele mensche inde we
 relt een spieghel van heilighē leuene
 gheweest hadde soe wert hy beraden
 met sommighē sijne mede ghesellē te
 gaene int clooster te Gronēdale in; so
 npe inde ordene vādē canonikē regu
 leren; in; ald rusten gode te dienen.
 Maer n; lāghe en waest daer na. dat
 hi prior al daer ghecoren wert En so
 ereplaer en stichtich was hi in; sijre of
 ficiē d; hy in wakene in vastene; in; hā
 wercke/en indē obseruātien der orde
 nē alle die broeders te bouē ghinc. Ja
 was hy oudt en weec. nochtans bleef
 hy wt ghewoentē doēde snoode ende
 arbeypdelijche werckē als myst te dra
 ghen op berpen. te grauene. te delue
 ne. ofte ander eenpghe wercken noch
 oormoedigher ende snooder. Ende al
 wast dat hy wrochte oft wat hy dede

nochtans hadde hi sijne pater noster
in die een hant. wār hy was soe vaste
ghcoesent int schouwendeleuē en ic
werckendeleuen. dat hi sijne bruede-
rē plach te segghene dat hē bidhulpē
gods nīz swaerd en was als hy wou-
de. sijn herte bi cōtemplacien tot gode
op te heffen. dan sijn hant aē zj hooft
te doene. Costelijcke scriftē en boeckē
heeft dese heplighe man ghescreuen
sonderlinghe vāde scouwende leuē
eenē boeck vāde thiersele der ghee-
stelijcher brulochte. Jte so heplich en
so familiaer was hi met gode dat hy
onsen lieuē heere ihesum en zj lieue
moeder en ander hepligē plach te sie-
ne in sijnder cōtemplacien. gheuolen
de onsprekelijcke blijscap in sijnd her-
cen. En op een tijt oħellsdene onse lye-
ue heere segghende tot sijnder moed.
en totte anderē heplighe. Siet dit is
mijn wtuercoeren kint nochtans had-
de dese weerdighe man dicwile vvolch
en temptacie vāde boosen vian die
hē vthoonde in ghedaentē vā vreeslij-
kē dierē om hē te turberē. Jtem so de
uoor was hy in misse te celebrerē dz
hidicwple alsulckē sueticheyt der god-
lijcher teghewoordicheyt gheuolde
dat hē zj lichamelijke crachte beghe-
uen. dat de ghene die ter misse dien-
de beduchte dat ope weerdighe man
ouermits der groter sueticheyt Jhe-
su sijne gheest opghenē soude.
Als hi in zj. lxxxviij. iær was so be-
gōste hy in die lichamelijke crachten
seer te cranchē. En siende dat den tijt
zjs vlschepdens nakede. so berepde hi
hē duotelijck en blijdelijcken ter doot
weert. begheerende onbevōdē te word

dē en bi Christo te sijne. En dicwile v
haelde hi dat woor vāde souterē.
wanneer salick comen. en salic my v
thoonē voor dat aenschij mjs heere.
Als hi omtrēt. xiiij. daghē te bedde ge-
leghe hadde in teghewoordicheyt vā
den bruederē gelont van herte ende
mz blinckende aensichte so vlschepet hi
seer sueticheyt in iær ons heere. M. C.
C. lxxi. op die octaue van sinte Va-
thelinē. in dat. lxxij. iær. zjs ppester-
scaps. So was dair comē een denoor
en gheleert man sondlinghe in Me-
detinē. te weete die deekē der kercken
van Diest. ope seer familiaer mz heer
Janne van Anpsworch plach te sine
en was hē comen visiterē in zjre siet-
tē. So was hi in teghewoordich; des
lijcks inder kercken en hy werdt val-
lende in slape.. En daer vthoonde hē
die heplighe prioder ghecleedt mz prie-
sterlyckē ghewade ghaende ten outa-
re weert in sulcher schoonheyt dat hi
dat niet wtghespreken en conste
Jte. v. iærē na dat hy begrauē was
van mē zj lichaē noch gheheel en on-
ghequerst wtghenome dz vterste vā
sijnd nasen. en desgheipt; zj clederē
en ornamentē daer hy in begrauen
was warē ongheschynt bleuē. En bi
beuele vādē bisscop so werdt dat heili-
ghe lichaē. iij. daghē lanch ghestelt in
den pant des cloosters. om dat te sien
alle die wonden. welcke lichaem seer
sueten rueck wtghenende was.

Spaengie. Van Japhet leeftmē ooc
 dat comē sijn xv. generacien die besa-
 tē Europē. daer af dat die voorsepde
 Sufkene te sijnē deelenam Cretē en
 Italien. Van desen Japhet sijn comē
 die heerē van Tropē vā Rome. van
 ptalien / van vrancrijē en van desen
 nederlandē en al meest dpe kerstene
 Dese sussenē naer sommige boechen
 is afgedaelt vā Somer Japhers so-
 ne. Ende sijn beghinnen van hē die af-
 comste van hector van Tropē Som-
 mige ander beghinnē Hectoris afcōf-
 te van Lauan iahpers sone. die had
 eenē sone die Jouiū hiet. hiet te min
 beyde dese generaciē oft sijnien vga-
 derē ten eynde gelijc op Tros dpe na-
 sinē namē maecte die stad vā Tropē
 Ende Tros hadde eenē sone dpe hiet
 Plus. die welc dede binnē tropē ma-
 hē een borch oft een paleys en noem-
 det Plion. Plus wā eenē sone die hiet
 Laomedon. Sichdē vā derē Laome-
 dō wert Tropē verst ghebestruert
 vā Jason en Hercules. die in Colcos
 trockē om t gulden vlies. Laomedon
 was die derde coninc van Tropē en
 hi en sijn wijf werdē binnē tropē ver-
 slaghē. En hi liet na hem eenen sone
 geheetē Priamus. die was gevlodē
 in Frigia Ende als hi vernomē had
 dedat vader en moeder door waren
 so quam hy weder tot Tropē. en ont-
 boot alle die werckliedē die hi konste
 ghecrigē. en dede die stad vā Tropē
 veel schoonder makē en meer dā
 sy te voren gheweest hadde Ende in
 dees Priam? tide. werdē tropen wed-
 ghebestruert vā dē griechē. die daer
 x. iaer voor laghē En dat was xi. C.

en omtrent lxx. iaer voor cristus ge-
 boerte Dese Priam? coninc vā trop-
 en die hadde te wine Hecube aē hair
 wan hy vijf sonē en twee dochteren
 Die oudste sone hiet Hector die ierste
 vā dē ix. bestē Die ander hiet Paris
 die derde hiet Diepheb? de vierde he-
 lenus die vijfste Troilus
 Die oudste dochter hiet Cassandra Dpe
 andere Polixena Ende Hector Priam?
 m? oudste sone hadde te wine Andro-
 mada daer hi schoō kinderē af hadde
 Die oudste sone hiet Francion
 ¶ Voert suldi wetē d; niet seer antē-
 tich en is tgene d; hier navolcht tottē
 eynde vā dē ij. capit. dair geseyt wort
 vā pōpei? die regē Jul? cesar quā te
 stride. noch tās vīmēt i zōmige histo-
 ¶ Die vō Frāciō vloot na die de rie-
 structie vā Tropē met Turc? de Tro-
 pl? sone was. met Anthenor Eneas.
 en cleyn Priam? en m; meer baroe-
 nē en menichtē vā volck En was do-
 lēde ouer die zee en ouer die beemde
 vā Meprides En vā daer quamē
 si iut lant van Plauriē En Turcus
 trach in een lant dat nae hē hiet Tur-
 kiē makende daer stedē en vlootē Vā
 hē is afgedaelt die grote Turck de hē
 noch scrift vīdicator tropanoy. dat
 wreker der troparē. Anthenor trac i
 Italiē dair hi padua en venegie stich-
 te Eneas trac i Italiē en cartagē vā
 hē quamē de conighē vā albanie en
 dedelz vā italiē Frāciō hectors sone
 had eē soē die hector hiet Hector had
 eē soē de tropl? hiet Tropl? had ij. so-
 nē die eē hiet frāciō. dā dō pām? mer
 frāciō bleef heer i plauria en priam?
 trac i pānoniē d; is hōgariē en so nā

hi eens prince dochter vā die lande. de
 daer mede te huwelijc ghaft al blant
 dat ouer die Denouwe lach Dese pri
 am? was die vi. vādē grote Priam?
 Hectors vader en hi stichte in dat lant
 ee grote stad die hi noēdē sicabriē En
 was C. xviij. iaren na die destructie
 vā Tropē En iij. volc wert al na dese
 stad genaēt Sicabriē En dese Pri
 am? hadde. iij. sonē die oudste hiet E
 neas dpe and priam? maer Eneas
 bleef heer in Sycambriē. dese Eneas
 had eenē sone die hiet oot priam? En
 dese priam? had eenē sone die hiet sil
 ui? Brabō En Silui? brabō had vi.
 sonē die hi niet al ghegoedē en konste
 Die oudste hiet Wandāl? van hem
 quamē die wandelē. die and polux
 na hē heet dat lant vā polē dpe iij. he
 tet Ausus na hē heet dat lāt vā rustē
 Die iij. hiet Hun? en vā hē quamen
 die Hunē Die v. hiet Frix? na hē heet
 Frigea Die vi hiet Silui? Brabō en
 wert also genaēt o dat dpe latijse hee
 re dje wt Tropen gheborē waren al
 soe en die bleef heere van Sicambri
 en En hi hadde sonen en dochterē En
 sijn oudste sone hiet Hector ende die
 bleef heere in Sicambriē Ende dese
 Hector hadde eenen soen die hiet Frā
 cio oft Frāche Ende Francion hadde
 eenen sone die hiet Francio Brabon
 Francio Brabon die hadde eenen so
 ne de hiet Troplus ende een dochter
 die hiet plia daer Mars aen wan ho
 mul? ende Aem? Ende inden tidē vā
 dien Troplus soe wert die grote stad
 van Rome gemaect vā iijder voorsei
 der suster kinderen. Romul? ende Ae
 mus Daer iij. die Romepne ascomē

En troplus hadde eenē sone dpe bra
 bon hiet Barboen hadde eenē die sil
 uen brabon hiet Siluius Brabō
 hadde eenē sone de hiet hector brabō
 Hector brabon hadde twee sonē deē
 sone hiet demophon en die wan tar
 quinus priscus en dpe regneerde co
 ninc te Rome En die ander sone Pa
 lamides en die bleef heere in Sycam
 brien En Palamides hadde. iij. sonē
 Die oudste hiet brabon Siluius De
 andere hiet deiphē? ende dpe derde
 hiet prias maer Brabon bleef in sy
 cambrien En prias quam in een ep
 lant dat hiet pontus dair pilatus na
 maels in ghesondē wert. Ende Die
 phebus quam in denemerckē Ende
 Brabon Siluius de heer in Sycam
 brien bleef hadde twee sonen Dpe ee
 hiet Diomedes en dpe creech dat lāt
 in Afrikaen Daer trach hi woonē en
 dander hiet Priamus. ende die bleef
 heere in Sycambrien Ende hi wan
 eenē sone die hiet Phylomenus. dpe
 hadde. iij. sonē. die oudste die hiet Ar
 chadius en dpe ander hiet Macedo
 die. iij. hiet priamus en die bleef hee
 re in Sycambrien En blant daer Ar
 chadius trach woonē dat naemde hi
 na hem Archadiē En blant daer ma
 cedo trach woonē dat naemde hi ma
 cedoniē ende die macedo was vader
 van philips des grooten coninc Alex
 anders vader. En Archadius wan
 eenē sone ende die was vader vā Ju
 lius cesar ende ald? es dedelhept der
 werelt comē vten Tropanē

Maer. Priam? voersept dpe hee
 re bleef in Sicabriē hadde twee sonē

Wp wille wederkeeren op Gra
bonedie in Griechē woēdebi
den hertoghe van Archadien Dese
Grabon was een seere wijsch sterck
en vrom riddere en was seer liefstaet
mette hertoge Ihus vā Archadiē En
daerom dede hi hē hebbē in huwelijc
ke een vā sinē alderedelstē vrouwen.
daer Grabon aen wan eenē sone ghe
hetē Grabon siluius/en noch eenē so
negghetē Eneas/ En int selue iaer
als Grabon was ghebooren so creech
dye hertoghe vā Archadiē ooc eenen
sone die ghenoeint was Julius en de
wert wt sinder moed lichaem gelne
dē dairō hier hi Juli? cesar/en ooc hiet
hy Sapus En dese iij. kinderē wies
schē te samē op te weetē Juli? Grabō
en Eneas En wāt Juli? een groot ge
leert wijsch man was so wert hi van
den Romeynē ghecorē een cōsul te ij
en een capiteyn van hare volcke om
dat te regere En der capiteynē warē
dye Die eerste hiet Crassus/die and
Dōpeius/die derde Julius cesar
Crassus wert ghesondē vandē Ro
meynē in Perlen en in Meedē om te
oorloghē aldaer/en dē roōschē rijk dē
lant onderdanich te makē. En om dē
hi so gierich was so was hē ghesmol
ten gont in die kele gheghoten/ende
sijn heerscappe nam eē onsalich eynde.
Ende Pompeius hadde dye stad
van Rome te bewaren en te regeren
Ende Julis wert ghesonden ouer dē
gheberchtō den Romeynen veel lan
den onderdanich te maken/ En Gra
bon en Eneas sijn broeder die troche
beyde met Juli? cesar oorloghen
Dese Julius creech ende conquest

steerde Almanien Dassen zwane do
ringhen/en dese nederlanden. En iu
lius maecte Grabon coninch van Do
ringhen. wāt hy hē seer beminde om
zijnder vromicheyt wille En soe quā
Juli? vast nederwaert tot Colē dwelc
doen hiet Agrippinen/ende dye stad
was dat hooft vanden conincryck vā
Agrippinen/begrijpende alle dlande
vanden rijn totter scelde toe. en Juli?
versloech haren coninch Hy maecte
desen Grabon ooc regierder vanden
lande van Agrippinen

¶Ma dat Juli? daer alle sijn beliestē
ghedaen hadde/en Grabon in posses
sie ghestelt was dat lant bewarende
So trach Julius vast nederwaert mē
sinnen volcke. ende int reysen stichte hi
die stad van Sulke. en van daer so
trach Juli? ouer die mase tot in vlaē
diē/dwelch doen hiet rfelle wout son
ghenaden. ende hi quam daer die Te
pe in die Schelle valt. Daer stichte of
te vermeerderde Julius een stad de
hi na sinen naem dede heeten Sand
want hi hiet Sapus Julius En daer
na liet hi sijn versterctē romeynē rustē
dye ten oorloghe niet meer en dienden
En van daer trach hi voort ter plaet
sen dye nu Cassle heet. en daer sterf
een van sinen maghen dye Cassus
hiet dien hi groef bouen op den berch
en daer na heetet noch Cassle

¶En van daer trach hy tot bolonien
oft Sonen met sinen volcke daer hy
verwinterde. ende binnen desen tijde
so dede hi een casteel maken

En al dpe wijle dat hi daer lach/soe
is warte vclare vande voorfharle so
ne vā frācio oft frāche Welcke haerle
woende tot Tongherē en tot Meghē
En hi had eenē soen dpe oock haerle
hiet en die woenden mette seluē con.
van Agrippinē dpe Juli? vlsocch En
dese ionghe Karel misdroech hē aen
goede vrouwe en maechde alsoe dat
hi ghebannē wert vande con. van A
grippinē en vmaecht en hi quāte woe
nē bi Juli? vādē hertoech vā Archa
diē in Griechē En ooc quā hi bp Juli
us suster die; wane hiet/also datle vā
hē wert met kinde bevrucht/ En doe
Kerle des ghewāer werdt en dorste
hi daer niet langer bliuē En ooch had
hi vnomē dat doude Kael zj vader
doot was en septe tot Swanē Icken
derf om uwent wille hier nper bliuē
maer ic sal trecke tot minē lādē. wildi
met my replen ic sal v trouwē tot ee
nē wijue En Swanē was daer toe be
reer En ald? toghē si al hepmelije bp
nachre van daer En quāte te samē
int nederlāt teenre plaetsen daer viij
commē stonde Te weete van viij. hei
dēsche heere die daer vslaghe waren
en begrāuē daer nu een comine af v
ghac es en heerte vj. cominen en es
cussche Gruessel en Louen En zomp
ghe scrinē dat dair der edelder swanē
den arbept aen quam vā kinde en dz
sp daer ghelach vā eenē sone gehetē
Octauiaen en meynen dat dat was
Octavian? August? dpe gloepose mo
ghende Kepler: mair daten is n? wel
te gheloue wāt al was Juli? cesar wa
rachrich oom vā Octauiaen/sofserijfe
nochtas daer af Suetoni? dat Octa

uiaē gheborē wert op die viij. kalen
de van October ad capita bubala bi
Rome.

Ald? bleef die vlsopde Karel met; wa
nē Juli? suster woonēde te Tongherē
en te Meghen dar nu nieu Meghen
heer

Ick keere weeder op Juli? cesar die te
Soloniē oft Bonē lach hi trachtwe
weruē ouer srijdē in groot Britani
en dz nu Engelat heet. wāt tweewerf
wert hi daer vwonē also dat hē volc
ghebrack en ghinch weder ligghen te
Bonē

Doe quāte tot Agrippinē dat is Co
lene bi Grabone in. grote heere van
Juli? cesars weghē die een hiet Su
cus die ander Crassus die derde hiet
Ecliofus die Grabone seer benijddē
om dat hē Julius conynck ghemaect
hadde van Doringhen En si quāte
als vrienden ende versochten aen hē
dat hi soude comen om Julius bpstāt
te doene So dat Grabon met hem lie
den trach/ ende sp quamen te samen
met haren volcke dat nu Grabat hee
ter tot Louen daer stont eenen tēpele
daer dpe heeren dē afgod Mars pla
ghen te louene. Maer eenpghe boer
ken oorkonden dat Grabone Julius
daer ghelooftē ende eedt dede vā des
rijcs van Romen weghen doen hy
dat landt van hem ontfinch. ende lo
nēne es noch die hoofstād van Gra
bant.

Ende doen trach Grabon metten an
derendpe voorghenoemden heeren
van daer den rechte wech na Gende
En si quamen ljdende door een lane
dat al vol rjets stont Ende doe septe

Brabō Hier moet pinner eē water
bi wesen. En doe seyde daer eē dietlāc
kinde dat daer hy liep eē riuierē dpe
descelde hiet. en dat dair op die passa
gie daer sy ouer moestē scpen een re
selach op eenē torre en wachte daer
dē tol. want wie ouer dpe scelde wou
de varē. dpe moeste daer sijn hant te
colle latē oft teghen den ruezē vechte.
Maer brabon en was vandē ruezē
niet veruāertende seide dat hi lieuer
hadde den reze te beuechtene dan sijn
hant te verlisē. En merdesen quam
brabon mettē anderē op die scelde en
woude ouer scpē. Doen sprach daer
een van des reusen knechte dat sy al
le moestē hair rechter hant tot eenen
tolle daer laten. En Brabon seyde. hi
en woude gheenē tol gheue maer hy
woude tseghē den ruese vechte. Doe
maecte de knecht eē groot geluyt in
eenē pferē. En dpe reze dat hoorēde
quā wt sinē casteele seer toernich en
ouermoedich en vāechde. Dpe daer
soe cloech ware die teghē hem vechte
woude. Brabon antwoerde. Ic allee
ne dwelc den rese onweert gaf. Ende
als doe vacht brabō teghen den rese
daer hi veel liden had want die ruezē
seer sper was en sijn slagē warē groot.
Maer ten laetstē wert hy wōnē. en
Brabon sloech hē sijn rechte hant af.
En daer na sijn hooft en hi nam dē re
sen hant en werpse omtrent der hal
uer Schelde. En also verre Brabon
die hant werp. also verre behoort de
schelde aen brabāt. Ende van diē hāt
werpe heeft Antwerpen noch dē na
me behoudē. Ende doe die ruezē vsla
ghē was. so reet brabon tot eenē mōs

ter die stōt daer sūte mychielē cloose
nu staet. en noch heet die strat die mō
sterstrate. en daer aēbedemē Mars
dē god vander orloghē. En hi daer sijn
ghebeth ghedaē hadde soe voor. Bra
bon en alle sijn gheselschap ouer die scel
de in Vlaendriē. Ende hy trach met
sinē gheselschap tot Ghend. en daer v
namense dat Julius tot Soone lach
daer sy trocken en hē vōndē die alte
blijde was vand comste van Brabō
en ooc vandē anderē heerē. En cortē
daer na trac Juli? ouer met sijnē he
re in groot Britaniē d; nu Enghelāt
heet. en v sloech hare cōn. Cassibiliaē
en maecte Britaniē onderdanich dē
Romeynē. En doe trach Juli? weder
in Vlaendriē in een groote wildernisse
daer hi veel rouers vant die hi alle v
sloech. en dat was te Toerhout. en te
dier plaetsen gaf hi schone preuilegi
en en vphedē. En daer vtrach Bra
bō Julio hoe hi dē rese vslaghe hadde
opt Scelde daer dat riet stont. en hoe
die rese dē tol vand hāt nam. en hoe
hi die hant in de Scelde werp. En Ju
li? dat vstaēde vbljide hē daer in. en
hi trach met Brabon ouer die schelde
daer dē torre stōt daer die rese dē tol v
vachte. En daer comende behaechde
Juli? die plaetse so wel dat hy wer
liedē oerboot. en dede daer maken een
borh. En hi maecte die plaetse en die
aerde heplich na dpe hepdēsche ende
Roomsche maniere. en gaf daer scoo
ne rechte en preuilegiē. en hi maecte
cōn. Brabō d; hi dē rese vslagē had
marcgraef dheilich rijcs. en dē hāt
werp die brabō werp so bleef hetē de
hātwerpē en Juli? gaf dē stad dewapē

een boech vā siluer in een velt vā kee
le en ooc twee handē om dat Grabō
die hāt werp En noch voerē dpe her
toghē vā Grabāt dē titel vādē marc
graefscapē des heplichs rīcs van des
hepserīcs van Rome wegē En daer
crack Juli? te Gallien waert dat nu
vrancric heet en sloech neder ter plet
lē de nu Camerich heet en noch hetet
die camer des heplichs rīcs en dair
vant hi ooc eē wout vol moerdenarē
die hi alle versloech:

En als con. Grabon vstōt dat Juli
us cesar daer ruste so nam hi een sce
pe in de scelde en woude te Camerich
varē spelē en onder weghē vant hy
eē dal daer vele swanē warē En bra
bō ghinc na een swane schietē maer
die swaē ontvloet hē en Grabō swoe
re hi soude dē swane volghē so lange
dat hy en crighē soude En hi volchde
dē swane wederōme lanc dē water
tot Meghem in Sheldlant En dair
lach die voorē Juli? cesars suster dpe
met Karle heere vā Tongerē ned co
mē was En doesp sach dat Grabon
dē swan schietē woude doē riepsy wt
in griecse talē. Heer ridder laet mi
nē swaen jē leuē En Grabon vwon
derde seer wie die vrouwe wesen mo
chte en ghinc wtē scepe opt stodr. En
doē hi daer bouē quā vckendē sp elde
anderē. wāt sy te samē warē opghe
waschē maer sy was veel ouder dā
Grabon En sy gaf Grabō een coffer
kē en daer was in een cleē beelden
vā goude en dat plach Juli? moeder
toe behoeren en dat gaf sy Grabone
om Juli? harē broeder te draghē En
Grabon crack ter stont weder te Ca

merick aldaer hi Juli? vant en sepe
hē alle jē gheschiedenisse en gaf hem
dat cofferken daer dat beelden vā
goude inne was ende sepe hē voort
hoe hem jē suster seer dede groetē
Daer hem Julius alte wonderliken
seer af verblīde. ende crack ter stont
met Grabone tot Meghem Ende on
der weghē reysende so wīlde hē bra
bon het dal ende dāt daer hi dpe wa
nen gheuondē hadde. Ende doe gaf
hem Julius den name valēcigne dat
is swanendale

En van dair trocken si voort tot Me
ghem dair Julius sijn suster zwane
vant die hem en alle sijn volc seer blij
delijckē ontfinc. En sy vercrack hē al
le hair gheschiedenisse hoe dat se m; ka
relen haren man wt grieken quam
en hoe dat se on d wegē gelach van ee
nē sone de hier Octaviaen en sy thoē
de hem thint. Dwele Julius seer wel
ghenoechde en noch thoende sy hē eē
ionge dochter dpe ooc swane hiet. En
sy claechde hoe d; haer heer gestorūē
ware en hoe sy vrouwe was vā Ton
gheren en vā alle open lande En Ju
lius dede haer casteel al heel vmake
en daer na bleef heetē nperwemeghē
En Julius nam te hē vaert tot in ion
ghen neue En coninc brabon bad te
hebbē in houwelijc dpe iongezwanē
die hem Juli? gaf. En ooc gaf hi hem
daer medere houwelstet coninc hē
vā agrippinē dat is alle slāt vā op dē
rīn totter scelden toe daer brabāt in
begrepē is. behoudelijc d; Juli? suse
halftrijcke behoudē soude haer leuē
en na haer doot soudē brabōs naco

*vand
het*
melinge ewelich behouen. en oock
voersejde conincric van Dooringhe
en dmergracelschap des heyligh rijcs
En al die wile dz Julius bi syn suster
lach en dede haer casteel vermaken so
voer hi met Sorbone iaghe: en sy pa
gheden na eenen hert/dye welc als hy
niet ontvlieden en conste/so viel hi ne
der ter aerde voor Juli? cesar en weē
de tranen also die herten pleghē alse
sien datse steruen moete/Doen nam
Juli? dē hert op en liets niet meer
iaghe En dede den seluen hert eenen
gulden halssant om sinen hals doen
en opden halssant stōt in grietste let
teren ghegrauert en gescreuen ald?
Julius cesar heeft my geuaen. maer
doer syn edelheit liet hi my gaen. En
die hert leefde na Julius menich hon
dert iaren. want dē bant was gewal
sen in syn vel dat men dē bant niet en
bekēde doe hy gecregē wert Ende in
deselue reyse quam iulius tot louene
daer dē tempel van mars stont. dair
die heerē den afgod mars plagē te lo
uene/ en ooc den roomschē rijche ghe
hoorsamheit te gelouen/ En noch soe
heeft die stadt dē name dair af behou
den/ En Julius stichte tot louene een
borch/ en van daer trach hi met synen
volche/ h. mīlē/ daer Julius eenē aer
ne scoot al vliegēde/ en noch heet dair
af de plaetse Hershote/ en Juli? maec
te daer ēē casteel En in deser tijt dz Ju
lius soe lange in gallen en in dese ned
landen bleef ligghēde/ so werden die
romejnē op hem toernich om dat hi
bonē vijfiarē merrede/ wāt het was
een statuyt vande Romejnē dz haer
cappiteynen ouer de vijfiarē hē niet

absenteren en mochte En midts die
mejnēde pompepus dz hy Julius wt
rome werē en verdrinē soude. dwelc
Julius vnam dye hē daer tlegē me
de te wapenen/ Do nam hi orlof aē sy
ne suster en aē haer geselschap/ en trac
na rome met Sorbone en met Octa
uiane sinē neuue/ en met alle sinē volc
he/ En eer Julius te rome quam/ soe
quam hem Pompepus teghē als vi
ant met grootē volcke/ Dair nochten
sy eenē groten strydt/ en in die seluen
stride/ so wert coninc Sorbon vmoirt
van achter vandē voorē drie heeren
Brutus Crassus/ en clyopus/ dwelc
Octauiaē alte gheeren gewrokē had
de/ maer hi en cōstet op die tijt niet vol
brenghe/ hoe wel nochtant dat hy er
syn beste om dede/ sa vele vechtingē
ende grote bloetsortingē so wan Ju
li? cesar dē strydt ende hadde victorie
En pompepus vloot in Egipten En
Julius toech hem na. maer pompep?
en dorste daer niet bliuen ende vloot
in Alexandriē daer hy onthooft wert
ende syn hooft wert Julius gesondē
¶ Vandesen pōpei? leestmen dat hi
xxij. coninghē vwonnen hadde. maer
na dat hy den tempele gods onteert
hadde so en streef hi noyt hy en wert
vwonnen altoos. Ende desghelijchs
Crassus die rechter vā Dirēdye den
tempel gods veroofde werdt ghedoot
met ghesmoutenē goudē dat hē in zj
hele gegotē was/ Vele exempelē vīde
men van alsulckē tyrānē die die hepli
ghekerche die gheestelijcheit hē nper
en ontsien te onteere dat sy vslaghen
worden. oft anders quader doot ketti
uelijcken steruen. ¶

Wid? soe heerde Juli? en quam met
 machte binnē Rome dat hi wan son-
 der weere En hi wert daer gemaect
 en ghecorē een eenich prince te wezē
 vandē Romeynē: dat nopt te voren
 gheweest en hadde En die was om
 trent xlv. iaerē voor crist? gheboorte
 En int iij. iaer zhs rhes werde hi ver-
 moort opt Capitolū daer hy in rade
 stont En die gheschiede bi cōspiracie
 vā Brut? en Cassi? om deswille dat
 hi alle prince zj woude Dese Juli?
 was cloeck en soe vroem dat zj hādē
 en herte bina omoghelijche dinghen
 vmochte Hi hadde. li. wernē stryde
 wāt hi maectede Romeinē onderda-
 nich Italiē Almaniē Gallien groot
 Britaniē dato Enghelant en vele ā-
 der landen

In deser tijt sachmē dootwaert iij:
 sonnē die allens hē vgaerde in eene
 sonne dwelc betepende dat Asia Af-
 frika Europa dwelc al die werelt is
 bereket comē soude te samē onder eē
 heerscapie. Of bat dat dpe kennisse
 eens gods dpe vuldich in personen
 cortelijc der werelt soude wordē open-
 baer. wāt doe nakende was dpe ghe-
 boorte en toecomst ons heerē Jhesu
 Chpsti behouders der werelt

Die vsepde Octaviae noch een ion-
 ghelinc zjde en zj iuecht met manli-
 ken werckē vchierende wert kepsere
 na Juli? cesar zhs ooms door. dpe ald
 glorioeste en victorioeste kepsere dpe
 nopt was. hi hadde vijf stryden
 in zj leuen. en cortelike creech hi alle
 die werelt onder een monarchie De-
 se Octaviaen en hadde nopt zhs ge-

lijche die werelt was onder hē. xlv. ia-
 ren in grote vrede hē zjnde ghehoor-
 sam dwelc sekerlijc was dwerck der
 godlijcher gracie. op dat dē tijteliken
 vrede die ghebuerte ons liefs heeren
 vchieren soude.

Octavian? August? was seer scho-
 ne vā lichame subtyl vā vstade voor
 spodich in alle dinghē Hi dede de we-
 relt bescreuē also die heplighe ewan-
 gelie seyt En in zj xlv. iaer wert Cri-
 stus Jhesus dpe behoudere d werelt
 gheboorē die den ewighē vrede geest
 synen wtvercorenē

In deser tijt was Sibilla tyburti-
 na die vā cristopropheteerde. en si sei-
 de totte kepsler Octaviae. dat hi hē na
 die sorte begheerte der hepdenē nper
 en liete godlike eere bewijzen Ende si
 verthoonde hem een schoone maget
 indē hemel houdende een kindeke in
 haer armē. En sibilla sepde Dit kind
 es meerder dā du biste. hem aēbedet
 Ende also aēbede die kepslere d; suete
 kind. en eerder met wperoke En dair-
 na en woude hi nopt heere geheeten
 worden. en te dier plaetsen maecte hi
 den perstē outaer die opt ter eere cris-
 ty gemaect was. en heet noch heden
 des daegs ara celi. dat es dō hemels
 outaer

Octavian? dese gloriose kepsler die
 was so vrome so voerspoedich en soe
 vol eerbaerhejdē datmen nopt hep-
 densche prince oft vorste zjns ghelijc
 en vant. Want hi was een exemplar
 van oormoedichede/goedertierenhe-
 de. voorsienicheden/zedicheden ende
 ljdelsamhedē. dpe welcke seer seldē
 pemant te samen heeft.

Gheen orloghe aenuerde hi dā by
bedwange/ want hy plach te segghē
tis groot verlies met gulde hengelē
te visschē/wāt ist dat die hengel vlozē
wert so en moghē die visschen dat nē
vergheldenē

Vandē geenē die vā hē achterspra
ke dedē plach hi te segghē In een vry
stade sullē vry tonghē sijn

Sijn ridders liet hi niet ledich sijn
noch in weldē leuē/ wantse tot arbey
de gheordineert zyn

Sijn dochterē dede hi leerē werckē
in wollēwercke om die wandelbaer
heyt der tijde. en so constē sy spinnen
en weuen En hy en lietse tot hē nyet
comē dan met riepe ghesichte/en son
d costelijch vā clederen

Die conincliche en landē die hi met
tē sweerde gewonē hadde gaf hi wed
wighenome sommighe oft hy gaffe
anderē vrendē Hy liet hē seluē oock
lepdē te getuyghē indē rechte/en vra
ghē en wederlegghē met ghelijckene
moede/ Dele warē schynēde zyn vrien
dē/ maer alle bat mochtē so pynde se
hē ooc met orloghē te hinderē. Ander
mit dadpge/ia ooc mepneedich sijnde
als sy genade begheerde/so gaf hi hē
haer leuē/en goet

In desen tide van desen keiser Oc
tauiaē: so vbeterte en repareerde zyn
behude soē Marc? Agrippa die stad
vā Agrippinē/ die namaels genoemt
wert Colen

Dat iij. Cap. Vā karel Strabons
sone die ij. coñ. van Agrippinē en si
nē nacomere tot Anisles toe die de rij
coñ. vā Agrippinē was. en wert het

ken also hier na vclaert sal worden.

No keer ic weder op coñ. Strabō
die vmoort wart voor Roome.
die had van sijn vrowwē die ionghe
zwane/ eenen sone die Karle hiet na
zyn oudenader van sinder moed wee
ghē Dese ionghe Karle dperste van
dien name wert die ij. coñ: vā Agrip
pinen/ dat nu Colen heer/ van op den
Aijn totter Sceldē toe/ en coñ. vā Do
ringhē/ en merckgrauē des heplichs
rijcs Octaviaen keiser van Rome d
sept die vmeerderde hē zyn rijck vā d
Eluē totter Sceldē/ en vā d vriesster
zee tot Vermēdops/ en vleende hē ve
le schone preuilegiē want hi zyn oom
was En hi regneeret in grooter mo
ghētheit en voorspoede. lxxi. iaren
En in sijnre tijt wert ons heer Crist?
Ihesus gheborē die ghesontmakere
en behouder der werelt/

En dese Karle die ij. coñ. van Agrip
pinē als hi sterf so liet hi na hē ij. sonē
so Petr? Damian? sept. deen soē hie
te Titus en dauid haerle Dese Tprus
bleef coñ. in Germaniē en in Dorin
gē En karle bleef coñ. vā Agrippinē
mettē lāde tusschē dē rij en d sceldē en
tusschē die super zee in vrieslant en v
mendops/ daer dat lant van Strabāt
in besloten is

Dese vsepde Tpr? was de vader van
Vespasiano die met Tprus sinē sone
die stad van Iherusalem indē gron
de destrueerde

Ende dese voorscreuē karle die ij.

vandē name en die derde con. van Agrippinē en began te regneren int iaer os heerē xxxix. en hi regnerde xli iaer en liet na hē ij. sone. die een Karle. die ander Grabon. Maer Karle wert con. van Agrippinē en march graue des heplichs rjcs En Grabon was con. vā Vermēdops totter west zeedat nu vancrjct heet Dese Karle die derde vā diē name. en die iij. con. van agrippinē began te regneerē int iaer ons heeren lxxx. en hi regneerde lxx. iare En hi liet na hē eenē sone de ooc Karle hiet die wert na den vader con. van Agrippinen en marcgraue des heplichs rjchs Dit was die iij. van diē name en die vijfte con. van Agrippinē Hi began te regnerē i os heeren iaer C. xlv. Ende hp regneerde lxx. iaren

In dese tīde werdē ghecrupst x. martelaren in Armenien
Dese Karle voorsept liet na hē enē sone die ooc Karle hiet. dpe na sinen vader wert con. van Agrippinen en marcgraue des heplichs rjcs Dit was die vijfte van diē name. en dpe vi. con. van Agrippinē En hi began te regnerē int iaer ons heerē C. xlv. en hi was con. x. iaren En hi liet achter eenē sone die oock Karle hiet en was die vi. van dien name en werdē die vij. con. van Agrippinē en de vij. marcgraue des heplichs rjcs En hp began te regnerē als mē screef C. lv. en hi regneerde C. iare en vijue

In sijnre tīde waren sinte Sarbele en sinte Cecilie ghemartelzeert.

Dese Karle hiet achtre eenē sone dpe ooc Karle gheheeten was. ende hp was die seueste van diē name en die achste coninc van agrippinen. ende marcgraue des heilichs rjcs
 Hi began te regneren int iaer os heerē CC. en lx. en hi en regneerde mair .iij. iare En hi liet na hē eenē sone die Karle die schone hiet. hi was die. vij. van dien name. en die negēste coninc van Agrippinen. en marcgraue heilichs rjcs

Hi began te regneeren int iaer os heerē. CC. en lxiij. hi regneerde. lxiij. iare

Dese Karle was seer schoone vā persone en sterck. en vrome int stridē Hi wan metten sweerde vele landē als elant van Noorweghē van Dene merckē. en zweeden

In sijnre tīde was die heilige paus sinte Siluester. dpe dē grootē hepser Constantijn doopte

In die selue tīde omtrēt die iare drie hondert ende vij. werdē ghemartelzeert sinte Katherine. sinte Margriete. s. Angenete. en noch xxxvij. dusent martelaren.

Ende cortē daer te voer. te wetene bi der hepserē Dpoclesian en Maximianus tīde ontellike vele matelars menich eewich dusent

Item omtrent den iaer dyp hondert. leefde sinte Anthonys ende alre vele ander heremijten in Egyptē Ende cortelijckē daer na so leefde dpe weerdighe bisschop sinte Apklaes

Ick heere weder op de voorsejden haerlen die schoone gheheeten. hi liet

na hem twee sonen/deen hiet brabō.
dand Eneas dz sijn. ij. tropste namē
tot eenen teekene datse wt tropenge-
sproet warē En hi sterfint iaer. CCC.
en xxv. En Brabon wert coninc van
agrippinen ende macgrauē ds hep-
lichs rijcs Int iaer ons heerē. CCC.
xxv. hi regneerde xli. iaren

In die tijt leefde sint ian guldemōt
aertsbisscop van constātinoplē ee heilich
leeraer

Dese brabō liet na hē eenē sone die
Narel hiet mettē cortē noze/en hi wal
die ix. ste vā dien name. en die x. ste co-
ninc van agrippinen. en hi began te
regnerē int iaer ons heerē. ccc. en. lxxvi
en hi was coninc xij. iaer

En in sijnre tijt so was kepsere te
Rome valentininus. en in valtini-
anus tweeste iaer began dese kaiserle
metten corten nose te regneren

In dier tijt leefde siheronim? woo-
nede te bethleem aē ons heerē cribbe
en sint Ambrosi? aertsbisscop van
mplanen beyde. ij. leerarē vand hep-
lygher kerckē En oock sinte Nerten
aertsbisscop vā tours in wōdlijker
heplicheyt so dat hi heet dpe peerle d
priesterē En omtrēt dē iaere. ccc. ende
lxxx. so leefde sint Augustij in affrikē
dlicht der doctoren

Maer daer te voren warē kepsere
Graciaē en valentiniaē. en in harē
tide. so haddē die alanē rome beleghe
En wāt die kepsere graciaē die mwe-
derstaē en cōste. so vsochte hi die trop-
anē die doe woendē in pānoinē en in
Sicābrinē datse Rome wōdē ontfet
te vādē Alanē. hi sonder. iare vij. ma-
hē vā epgēdomme en harē tribuyp

quijtselbē die sp dē romepnen schul-
dich warē. En sp dedent gheerne tot
des kepsers versueck. en quamē tot
voor komedaer dit volck lach in gro-
ter menichte

Des ander daechs smerghens be-
gōden de Tropanē haer viandē te be-
uechte seer scarpelic mer grootē moe-
de. en die Alanē wātse in groter me-
nichte waren en bina otellich/weer-
den hē seer sterckelyck soe datter seer
ghevochte wert maer int eynde cre-
ghē die Tropanē oft Sicābrinē victo-
rie/en vsoegē al dpe grote menichte
vandē volcke so datter niet veel en oē
ghinch maer bleuē daer hertiuelichē
doot Daer na sijnse wederō gekeert
met victorien elck daer hi behoorden
deen in Pannoniē/dand in Sicābrinē

Die kepsere gaf hē quijt harē tribu-
te x. iare. en om dat dz volck vā Sicā-
brinē vey was tot x. iaren so bleuent
Frāckē heetende. wāt franchin griec-
sche is te vstaē vey en coene. Si had-
dē eenē hertoghe Francion gheheertē
na Hectoris vā Tropē soe Dese Frāc-
hē hetende Sicābrinē woondē in Pā-
noniē tot die tijt dat Gracian? de kei-
ser was diese van daer vdreef om dz
sp dē tribuyp niet gheue en wildē die
hē xij vād quijt gaf. Vā daer vdrēuē
sijnde quamē sp wonen opre sijn en
stichte daer veel steden. als Franche-
noert/ Dancē/ Sonne/en meer aede-
re.

Maer ic heer weder op kaiserle mē-
te cortē noze de elfste coninc vā agrip-
pinen was en ooc die xi. ste mergrau-
ue theilichs rijcs hi regneerde xij. iare

en was die rij. con. vā Agrippinē die
welcke na dat hi v̄drenē had geweest
vande hepser Graciaē. wert hi in cri
sto ghelouēde. en wert ghedoopt. al
so hier na dat bescriuē des booms of
telpnien verclaert sal worden.

Dat derde Capittel: Prologhe op
den boom oft linie der princē
ofte herroghe in Grabāt.

Ipst soe dat die sommighe den
boom oft linie der hogher prin
cen en herroghe vā Grabāt betreckē
de en beghinnēde; en vā Roēs tijde. oft
van Graboene die dē reſe Thātwer
pē v̄floech/ den welckē Juli? Cesar; en
der suſter dochter te huwelike gaf hē
makende con. vā Agrippinē/ en van
Doringhē. en perſte marcgraue des
heplichs rijcs. also hier v̄claert is En
sommighe ander en beghinnēde op
Karlemanne prince van Haſpegou
we vader van ſinte pippin van Lan
dē dieſe Sheertrudē en ſinte Beggē
vader was rochtranc aenghemercc
dat alle coninghē en princē die voore
dē con. Anſiles vā Agrippinē in Gra
bāt gheregneert hebbē heyden ghe
weest; en niet gheſcreuē in dat boecke
des leuēſe Soe meyn ic int beſcriuen
des booms oft linie dpe middelmate
te houdē. te wetē/ beghinnēde vande
ſelue con. Anſiles die ten pnde kerſtē
wert. en gaf Grabant ſynen oudiſtē
ſone Grabon gheetē/ na wiē dit land
perſt Grabant ghenamē wert. en
was dperſte kerſtē prince vā Grabāt
Also dit al cortē pnde toe hier na v̄cla
ret ſal wordē.

Hier na nu beghint dē boom

Desen tīde leefde sinte Genonine
 tot Paryseen altē heplighē maethe
 En in die selue tyt omtrēt dē iare
 iij. C. liij. werden de xi. M. maechdē
 tot Colē gemartelt vande Hunē en
 daer na wert Colē ghedestruert
 Dat vij. Cap Vande twee
 stē kersten Grabone

Grabone Grabōs soē die ij. pri
 te in Grabant began als mē
 screef iij. C. lix. en hi regneerde lx. ia
 rē En woēde oorte lādē in zjns vaders
 stad In sinē tjdē leefde Pharamōt
 der Franckē con. die hepdē sijnde een
 wijs conic was want hi dede bi vga
 deringhe van wise mānē makē vele
 rechtē en goede ordinanciē o dat volc
 teregerē in payse en iusticiē. En als
 hi xi iare geregneert had so liet hi na
 hē eenē sone geherē Clodius dpe alte
 machtigē con. wert wāt hi wan dlāt

vā Duringhē dwelt die conningē vā
 Agrippinē van Juli? cesars tjdē be
 setē haddē. En hy destrueerde conic
 rijk van Agrippinē en hi wan al dlāt
 vande rijn tot Dornick en Cameric
 toe. dair hi veel Romeynē vslœch en
 blant tusschē dē rijn en der scelt. En
 hoewel dat die Grabanische princen
 blant vā Grabāt weder cregē vande
 vranschē con. diē si diendē in strjden
 haer lant daer af houdende nochtas
 bleuē si oterft vādē margraefscap
 des heplichs rijchs. tot dat hertoghe
 Angijs Arnouts sone troude s Seg
 gē hertoghine vā Grabant also hier
 na vclaert sal wordē Die vlepde con.
 Clodi? regneerde xvij. iare En hi liet
 achē gheenē soē. mair een zj neue vā
 sinē gheslacht wert con. na hē geherē
 Meroue? die regneerde x. iare en hi
 wan eenē soē geherē Hildric? en die
 wan Clodouē dē moghende con. vā
 vrancrij? en dpt was al in Grabons
 des tweedē princē tīde In de zē tīde
 leefde s Remigi? eerstiscop van Ape
 mē die gheheplich was in sijnē moe
 lichaē die namaels doopte dē coninc
 Clodouē so hier na vclaert es.

In desen tīde regneerde con. Artur
 die moghende con. van groot Brita
 niē dat is p̄gelāt xc. eē vande ix. bestē
 die in sinē schilt voirdē tbeelt vā onser
 vrouwē. met sinē zweerde dode hi sel
 ue cccc. en lx. mannen hi vmeerderde
 seer dat heplich kerstē gheloue en be
 scudde die heplige kerche Vele coninc
 rijhē en landē warē hē onderdanich
 Ten eynde werdt hy in eenen strjdt
 verlooren ende npe en wist mē waer
 hi bleef

Dat vij. Capi. Vandē derde Gra-
bone prince vā Grabāt En hoe conic
Clodoue? kerstē wert Vādē welken
en ooc vā sinē nacomerē in dese Cro-
nike ghesep t sal wordē mits dpe dat
Arn out vā sinē geslachte was wiēs
sone Angijs troude s Segghē herto-
ghinne vā Grabāt. daer alle dpe her-
toghē sint af ghecomen sijn. also dat
hier nablijct. en ooc bidē boom h per
vore

Diederde kerstē Grabō. en dpe
ij. prince began te regneerē int
iaer CCCC. ix. en regneerde li. iare
en hi stont ond die conigē vā vrācrhē
ghelijc; h vaderē hē dienēde in stridē
En in sinē tjdē soe wert die vghenoē
de con Clodoue? kerstē en ghedoopt
vā s siemeps eertsbiscop vā siemē.
En mits diē dat die Grabātse herto-
gē tot nu toe vā desselvs con Clodoue?

bloede getomē; h te wete ouermidts
Giltildis des grote conics Torhavis
docht dpe s Arnouts oudemoē was
diēs sone Angijs geheetē troude sint
Segghē hertoghine van Grabant.
alst vorē blijct bider lpiē vā vrācrhē
en Grabāt so betamet wel hier vādē
seluē con. Clodoue? en sinē nacomē
rē vmaent te wordē Als dā Clodoue?
con vā vrācrhē noch hepdē was soe
troude hi teenē wiue Clotildis conic
Cilpric vā Bourgoēdiē docht die eē
goede kerstē vrouwe was. mits der
welcher dpe con. met sinē volcke quā
tortē lichte der waerhept en der kerstē
tehept En opdē persten nacht als s
mettē con. slapē soude als; h conigin-
ne in gode betrouwēde so badt si den
con. om een bede vā hē te vweruē En
hi sepde bidt dat ghi wilt So sepde s
heere so bid ic perst dat ghi ghelouē
wilt in god almachtich die vgestapē
heeft. en in Ihesum cristū sinē eenigē
sone/con. der coningē die v vloft hēft
en indē hepligē gheest vlichter vā al-
lē rechtuerdighē mensche. en dat ghē
die afgode achterlaet En ic bidde ooc
dat ghi wilt wedermakē dpe kersten
kerche die ghi ghedestruert hebt
Clodoue? sepde Vrouwe ghi bidt om
een swaer sake. dat ic mī godē soude
latē en dinē god eerē En so cōsentier
de hīs haer n; Daer na vmeerderde
hi sijn rht totter sepnē toe en int nae-
volghēde iaer totter leerē toe. En clo-
tildis sijn coninghine otfinc en baer-
de eenē sone diē si dede doopen En da-
ghelpcr badtse dē con. dat h kersten
werdē woude. maer hi en wouder n;
na hore En tū sepde hint sterf noch lig

ghēde in dpe wieghe. des dpe con: be
droeft wert segghēde hadde dit kind
onsen godē opgedraghē geweest het
hadde noch geleef. Die coninghirne
āwoorde heer om dese sake en wert
ic niet bedroeft/maer ic dācke god dat
hi dē perstē gheborē van minē lichaē
heeft gheweerdicht tontfangē in sijn
rijck. Daer na so baerde se eenē ande
rē diē spoc dede dopē en heetē Iodo
miris En dese begōst ooc sieck te wor
dē Doe wert dpe con. gestoor segghē
de Dese sal warē gelijc dperste Maer
die goede vrouwe riep op god en thit
ghenas Daer na trach con. Clodo
ue? stridē op die almas oft hoochduie
sche en op harē con. en stridende so be
gōste con. Clodoue? volck condere te
ghaē so dat hy bevreest wort. Doen
seyde een vā sinē lieden/ Shelooft in
god Jhm̄pm dē welckē mī vrouwe
v leert. en v sal victorie ghegeuē wor
dē Doe sloech die con. jh̄ oghē ten he
mel met tranē segghēde O heere ihū
chrisste diē mī vrouwe septe te weesen
dē leuendē gods soē die hulpēde biste
dē ghenē die in dy hopē/ ic bid v com
mi te hulpē wāt gheeftu mi victorie
ic sal in di gelouē. en in dinē naem ge
doopt wordē Als hi dit ald? biddēde
was. so heerdē die almaenscē ter stōt
achter waert en vlodē. en haer tonic
wert vslaghē En al almanē wert o
derdanich dē Frāschē con. hē gheuē
dertribut En ald? worden die conin
ghen vā vrācrijē nadē vgenoēdē Clo
di? harē voorvād noch moghētlīker
dominerende ouer die almaenscē en
ooc in ned oostrijc dat namaels Toth
rijck hiet. en nu Grabāt heetende es

C Na dpe vseyde victorie soe heerde
coninc Clodoue? weder in vrācrijke
tot sijnder coninghine en vtelde hair
alle dinc. en hoe hy aenroepēde dē na
me Jhesu cristi victorie gecregē had
de En dit gheschiede in rrv. iaer sijns
rijcs Doe dede die coningine hepmē
lijck roepen sinte Kemijs eertsbisscop
van Kiemē hē biddēde dat hi dē con.
leerē woude dē wech der waerhept..
En so predicte die heplighe man den
con. mettē volcke tottē geloue christi
En dat volck daer toe al bereet rpep
tottē con. met luyder stemmē om ge
doopt te wordē En alsoe worden die
stratē ghechieret en een vonte worde
berept. daer con. Clodoueus ine ghe
doopt wardt. en na hē sijn susterē en
ij. M. mannē En mps den ghedra
ghe vandē volcke/so werdt dat vaet
ken metten heplighen cris dom vlo
ren. des dpe heplighe eertsbisscop sin
te Kemijs seer bedroeft was mer
ter stōt quā daer een witte dunne wtē
hemel in haren becke bringhēde een
schoone ampulle oft spole van wonā
lijcker verwen met hepligher olpen
daer sinte Kemygius den voorsepde
coninck Clodouem mede saluede.

Ende dit voorsepde gheschiedde in
die stadt van Apemen niet in die pri
cipale hoofkercke van onser lpeuer
vrouwen der moeder gods Marien
Maer in die kercke vanden hepligē
apostel sinte Peter. wair in dat diesel
ue vonte noch staēde is/ also mē daer
sept tot eenen tecken der warachrijz
en tis ooc wel te ghelouene Jre
noch is daer die voorsepde apulle en

worde bewaert te Kiemē in die kerke
en abdie van sinte Kiemigē? en bi sin
te Kiemigē lichaē en dair mede worde
alle die coningē van viancrhē gesalft
mits welckē die conē van viancrhē als
deerste en aldwerdichste conē vā her
stēhē vā gode gepuilegieert es d; hi
na sijn cōsecracie mirakel doēde is o
uer die siecte van s Merculph? te we
tē/gheswel aen die kelen met genaki
ge sinder handē etc. En na dē doopsel
vandē vlepde conē. Clodoue? die daer
na Tudouic? geheetē was. so wert ge
mepnliche al dat volck vandē lande
ghedoopr en herstē siet en pft te vsta
ne dat alle volcke vorē onghelouich
was. wāt vā s Richas? tīde als die o
ghelouighe Hupnē in viancrhē qua
mē en daer te vorē lange. so was tge
mepn volckerstē. maer al die conigē
en een groot deel vandē volck sijn tot
dier tīt toe heydenē gheweest
Do trach dpe conē. Clodoue? tot Pa
rīs en sloot metter coninghine en sijn
nē volcke d; hy reysen woude op die
Sotē die metter sectē vā Merianē be
smet warē woenēde int lant vā Pop
tou en ter begheertē vand coninghi
ne so tekede hi die stede daer hi na sijn
wedercoft soude makē een kerke / in
dpe eere vandē apostolē s Peter en s
Paulwels dwelc nu tot s Geneupue
heet. So reysde die conē. met sijn volc
te Poitiers wart dair Maric? der go
tē conē. doe was En hi beual ter eeren
vā s Martē die te tours leyt in Tou
rapue dat niemant vandē volcke om
trēt Tours lpdende ands name dan
hoy voor sijn paerde. En dpe coninc
sant grote gauē tot s Martē in sijn

der kerckē te Tours En sonderlinge
sant hi s Martē sijn peert dwelch hy
seer lief hadde. biddēde gode en sinte
Martē om victorie. Doort als die co
nic quam tot eēre rinierē gheheeten
Dycēna en gheē stede vindende dair
hi doorkijde mochte. wātter water ho
ghe was van veel reghēs so badt hi
god dat hi hē roch eenen wech wisen
woude om te passerē. en hi bleef dair
die nacht Des smorghēs vroe quam
een alte grote hinde voor alle volck
en ghinch door dat water Daer na so
ghinc die conē. met al sijn volcke oock
door water En als die conē quam by
Doortpers stellende daer sijn tentē so
beual hi sijn volcke ter eere van sinte
Hilari? die daer rust dat nymāt spi
se roof noch ander dinc vā dper cou
trepe nemē en soude. Doe ghinc Clo
doue? sterckelijc te strijden teghē s So
tē conē. en onderlinghe strijdēde so ga
uē die Sotē rugghe en vloot en conē
Clodoue? had victorie. Daer na reys
dy tot Tours in Tourapnen en gha
veele ghauen der heercken van sinte
Martens. Ende sijn peert dat welch
hy daer te vooren ghesonden hadde
sint Marten dat begheerde hy we
derom te lossen/ende ghaffer voor C.
schellinghen siluers. maer dat paert
en woude hem niet rueren van dper
stade. Doe beual die coninc dat men
noch hondert schpillinghen gheuen
soude. Ende als dat gheschper was
ter stont sonder eenich langher ver
toeuē so liet hē d; peert vā daer leyde
Doe sprac die conē blijdelijc ald? Dair
lijc sint Martē is seer goet in bistade
maer dier is hi in comenscapen. En

so secreet dpe con. op dat peert eē gul
dē crone hebbende op; n̄ hooft; en̄ tuf
schē der Stadt en̄ sate Martē herke
gaf hi dē armē vele gouts en̄ seluers
met sijnre hant:

Dese gloriose conic na d; hi n̄ rijk
vmeerdert hadde door alle Gallie so
sterf hi te Parijs en̄ wert begrauen
in die vsepde s̄ Peterrs herke nu he
tende s̄ Geneupue/ En̄ Clotildis die
conigine leefde xxx. iaer. na hē. wonē
de al meest dē tijt te Tours eerende s̄
Mertē/ en̄ sy leefde in groter abstinē
cie en̄ heplicheyt/ vele aelmossen ge
uende En̄ so sterf sy te Tours en̄ reis
de bi onsen heer En̄ haer lichaē wert
ghebracht met groter eere te Parijs
en̄ wert begrauē bi dē vsepde con. clo
doue? hare man dpe vā haer hadde
iiij. sonē. als Diederich Lodomiris.
Hildebeert Totharis/ anders gehee
tē Clotaris. die rijke oderlinge depl
dē. maer tot Totharis en̄ sinē nacom
merē so quā namaels al dā rijk

Lodomiris had eenē alte heplighē
soē geheetē Clodoald? die n̄ parmo
nie achter liet en̄ leefde in groot absti
nencie en̄ heplicheyt draghēde eē ha
rē cleet/ ligghēde opder aerde En̄ om
te sijnē onbekēt so trac hi int lant vā
prouencie/ om god daer rustelic te die
nen/ daer hi ooc niet bliuen mochte o
bekent/ mits groocheyt van mprahe
lē/ die hi daer dede met sinenghebrde
werpende die duelse wt dē mensche
en̄ genesende doone/ stomme/ blinde.
en̄ alderhande siecrē:

In die tide soe trac con. Totharis
met con. Diederich sinē broed m; gro
ter hepracht vā Frāsofsen en̄ Gra

banterē op Emefrid? con. vā Dueri
ghē. dwelc doe een conincric was. en̄
meer lants begripēde dant nu doet.
en̄ sy vloeghē dat volck vā Doerigē
in sulcher men ichtē dat dē vloer des
waters mettē dodē lichamē ghevult
wert. so dat die Frāsofsen mettē voer
tē daer ouer ghinghen als ouer een
brugghe. en̄ destrueerde alle blandr.
en̄ Emefridus onvloet

Omtrent dezē tijt so gheschiedē
alte veel wonderē. wāt wijndruuen
wieslen op vlsperbomē Het was eenē
winter so cou. dat mē dpe voghelen
vinck metter hant Het was alsulchē
dueren tijt dat dpe moeders haer hi
derē aten: In vancric sach mē dē he
mel bernē. en̄ het regghende bloet

Totharis liet achter iiij. sonen dpe
onderlinghe dat rijke deplde. maer
op Cilpric een van sinen iiij. sonē en̄
op nen nacomelinghen quam dpe
crone van vancric

Nu wil ic wederkeere op Graben
dē derde vsept. dpe na veel septe van
wapeninghē sterf int iaer ons heerē
v. C. en̄ lx. En̄ lieteenē soen achter hē
gheheetē Karleman die alrijt bi den
con vā vancric was/ als sijn opper
steraet. also hier int nauolghende ca
pittel ghesep sal worden:

Dat ix. Cap: Vā Karlemā
ne dē iiij. prince vā Grabāc
op Haspegouwe

O te vierde herste prince i bra-
bāt was Karleman op Hal-
pegouwe. En op desen Karleman soe
beghinē ghemeenlych die Grabant-
sche Cronyckē. sond die bescreuē sijn
van meester Jan die clerc Te weeten
van Roes tijde die voer dpe dpluue
was als voor gesept is. Dese
Karlemā beghan te regnerē op Hal-
pegouwe in Grabāt. alsinē screef os
heerē i aer vijfhondt en lx. En hi was
een duechdelijc prince woenēde te lā-
den dwelc doe ēē grote stad was. En
hi hielt hē ghewilt mettē conigē van
vancrjē en diende hē in stide want
hi jē lant van hē al meest moest hou-
dē te leene doe ter tijt Dese karleman
was dicwil bidē con. van vrācrjē hē

i wijshe dē alpt ondwil ēde en lerēde.
In sinē tide was con van vancrjē
ke Cilprich vōsepr: en was die iij. herste
con. die welcke Cilpric na anderē hie
weljchē nam tē derdē male te wpue-
jē ampe oft vriendinne gheete Fre-
degūdis die een dat subrijl ēē scale
ste wijs was daer mē noyt af las en
daer toe was si oncuysch van leuene
Jae ooc nae dat sy coninghinne was
Want si hadde eenē boel die groot en
machtich was in des conis: houe ghe-
hetē Landric: bp middele vandē wele
hē sy harē heere en con. lichtelich dede
vmoordē. en noch ooc daer en bonen
een luttel tijt te voren hadde sy doen
dooden deerlijchen synen lieuen sone

Fredegundis behielt vāden coñ. Cith-
prich eenē ionghē sone van. iij. maē-
den die hiet Lotharijs/ en hiet nama-
els die grote coñ Lotharijs. En si had-
de eenē grote strijt otrēt Doison tegē
Hildebert coñ. van Oestrījke. dat es
oost vrācrījke dpe m; alte grote heere
op haer quā om dat si haven heere en
coñ. dpe; si oom was hadde doe dode
legghende die sake op den coñ. Hilde-
beert wtgheuende d; hijt hadde doe
doen: maer bi wonderlijker subthlyz
hebbēde haer ionck kint in haer armē
so vcloecte si inder dageraet des mor-
ghens die oost vrāchē dpe noch slīpen
en vfloech eē alte grote menichte vā
volcke met hulpen vāden voerscreuē
Fandrick dien si verhieft en maectene
den oppersten regeerder vā vrācrījke
En si trac voort i championie tot Aie-
mē toe en vbrande dat lāt. en quā we-
der met roue tot Dopsion

En als Lotharijs haer soen groot
was so wert hi coñ. vā vrācrījke En hi
had altē grote strijt teghen coñ. Die-
derijc vā Oost vrācrījke en van Bour-
gondie; sijs ooms sone otrint Dens in
Bourgondie bi een riviere daer van
beyde sīdē wel xxx. M. mensche vsla-
ghē wordē. en also wert dat water v-
vult vande doden volcke dattet sinen
loop niet en conde ghehebbē. En als
coñ. Diederijc doot was en alle; si hy-
dere; so wert dese Lotharijs coñ. van
dipe conincrycken. te weten vā Oost-
rījke oft oost vrācrījke welc ands groot
Lotharijs hiet daer brabantinne be-
grepen es. En van west vrācrījke.
En vā Bourgondie En ouer die frā-
sopsen regneerde hi. xliij. iaer

In desen tijde waren die twee heili-
ghe ghebroederē sinte Medard? bps-
cop van Popon/ En sinte Silardus
eertsbisscop vā Rouaē. en warē van
dē gheslachte der coninghē vā vran-
crijc. En si waren beyde op eenē dach
ghebooren/ op eenē dach bpscoppe ge-
cōsacreert/ en op eenē dach storuē si.

Dese coñ Lotharijs liet achē ij. kin-
der/ als coñ Dogobert? sinte Dagho-
bertus gheheetē en Siltildis; si suse
dese Dagobeert m; sinē naconmerē
warē coninghē vā vrancrijc tot xij. toe
Mer dair na quā de croone op die na-
comerē vā Siltildis; si der suster als
op dē clepnē pippē en op dē grote Ka-
erle also die linie vā wtwijst Wāt Sli-
tildis troude eenē edelē prince vā kei-
serlijke bloede gehietē Aluvert? dien
coñ. Totaris m; si der dochē te huwe-
lijck gaf tmercgraeftcap ds heplichs
rijcs die aē haer wā Arnout ooc merc-
grauē vādē heiligē rījke dats vā Ant-
werpen En noch ij. hepligekind als
s Ferreol? s Moderic? en s Tarcicia
mag; Die vā Arnout troude s oepē de
suse vā batildps conigine vā vrācrījke
die coñ Clodoue? coñ Dogobertus so-
ne getrouw had/ Dese Arnout wā aen
s oepē dē heiligē s Arnout ooc mercg-
ue vā Aie daer af geseit is it irste boec
Sic Arnout hadde te vorē getrouw s.
Dode daer hy af creech ij. sonē als s
Clodulp? die na sinē vad bpscop was
vā met; Walcisc? die wā eenē heiligē
soē s Wādreghil? Die ij. soē vā s Ar-
nout hiet Angil? die s Arnout; si vad
gebenedijde en; si geslacht. prophete
rede d; si na comelighē sōdē wordē
erfconinghen van vrancrijc. en oock

hepser? also dat na gheschpede. Dese
Kings nam tot eender hupsvrouwe
sint Segghen dochter vā Pippijne
van lande des voorogenoeden Karle
mās sone. welcke Pippij was dierste
herroghe vā Grabāt. En vā dier tjt
voort es Antwerpē mettē lande van
Apen aen Grabāt ghebleuen. al soet
plach voor con. Clodi? vā Francrjch
tijden

In heeric weder op Karlemanne
die te Lande woede. die lu. iaren reg
neerde in Grabāt en op Haspegou
we. En al eest so datmē vā hē niet vele
en vint indē cronikē/groot is hi noch
tāste rekenē vā wīe so vele heplighe
en edele vūchte ghecomē zj. Wāt de
se price Karlema was vader vā sinte
Pippij vā Lande. die ooc h. heplighe
hinderē hadde/sinte Segghē en sinte
Sheerrupdē

Karleman hadde ooc een dochtere
die hiet Amelberge/en die had eenen
soen die hiet Walbert/dye een graue
was en hadde vā sijne hupsvrouwe
Sertilia geheetē h. heplighe hinderē
als sinte Aldegonde/en s. Woutrupt.
daeraf hyper voor int perste boeck ge
sept is/welcke sinte Woutrupt had te
manne sinte Vincēt graue vā Hēne
gouwe. die aen haer wā sinte Lādrich
bisscop vā Metz. en h. deuote maech
dē crist i. Adelberta en Altrudis

Dye vīsep de Amelberge Pippijns
suster had ooc een dochter die hiet A
melberghe. en dyerroude eenē grote
heere geheetē Witgeer woenende op
die palē van Grabāt tot Ham. en die

wan aen haer. v. heplighe hinderē als
sint Goelē sinte Kerpelt/sint Ph
relt/sint Emibert? bisscop vā Came
rjch en sinte Denanci?.. Vā welcken
heplighe hyper vore it perste boeck ge
sept es

In des goedē price Karlemās tide
so leef dē noch vele and hepligē die de
heplighe kerche seer vūchierdē Als sin
te Amāt bisscop vā Togerē daer af dē
dē stoel doe stōt te Tricht Itē sinte Be
nedict? En sinte Moor Site Lenaert
Site Vedall? bisscop vā Utrecht. Si
te Saue Site Cunibert? eertsbisscop
vā Colē Site Amibert? bisscop vā Ca
merjch. Die grote leeraer Jhdorus.
bisscop in Spaēgnie/

In desen tjde was ooc salich h. re
gerēde die heplighe kerche die grote
leerer sinte Gregori? paus te Romē
een vande. iij. principaelleerare. en
hi was vā sinte Benedict? oorden. hē
screef hē seluē ootmoedelijch aldeerst
knecht der knechte gods/welcke tijtel
alle pausen scriuē na hē Hi wordt ge
sept die grote Gregorijs om vele dū
ghē die hy grotelijc en hoochlijch had
de. als/edelhept/moghēchept/rjchdō
men/duchdē/wijshēpt heplichept.
grote fame experiēcie en bescheyden
hept. Die officie der hepligher kerche
vūiende hi en maecte vele bequamer
en schoöder danc was te vore/dwelck
men noch hout ind hepliger kercken

In des voirs Karleimās tjde als
intiaer. vi. C. rj. wert Erach? hepser
die doode Cosdras dē conic vā persen
ende dat cruce ons heeren Jhū cristē

dwelc Cosdras te Iherusalē gheroofte hadde dz droech hi weder te Iherusalem vheffende met grooter eere en de uocien. vā welker vheffinghe inder heyligher kercken iaerlicx feeste ghehoude wordt In tweeſte iaer vā Eraclius ſo ſterf Kaerleman vſept na dz hi in Grabant gheregeert hadde. lv. iaren. achterlatende. ij. ſalighe kinderen Te weeten Pippijn van Landen die hertoghe werdt: en Amelberghē. alſo in dit vſepde capittel hier voregeſept is. xc.

C Van deſen Kaerlemanne ſijn deſen veerſen.

Die Karlemanus princeps fuit inclitus. Ex quo proſapie Karoli magni proceſſit origo.

C Dat Tiende capittel. Van Pippijne van Landen gheheeten s Pippijne dpe alder perſte hertoghe. van Grabant ouermids die groote ghetrouwicheyt die hy der croone vā Franckijche daghelijcx doende was.

E i.

Pyppijn te aertlemas soē wert
prince na sinē vader als men
screef. vi. c. en. xv. En hi stot vromelic
by den coninghē vā vancrīch gelijc
sijn voor vaderē hadde ghedaē En hi
nam te huwelijch des herzoghē doch
ter vā Aquitaniē gheheetē yduberga
anders gheheetē Jtra. en is sinte Jtte
die hadde eenē heplighē brueder ghee
tē sinte Nodwald eertsbiscop vā Trie
re. en een suster gheetē Seuera abdis
se aldaer En die grote con. Tocharijs
hier vorē gheruert int. xxx. iaere sijns
rijken. ordineerde hy dat Pyppijn en
sijn nacomers souden zj dpe meeste re
geerders en sweert dragers des hups
van vancrīch en maecte dē eerste her
toghe van Grabant en neder oostrijc
oft anders gheetē cleē lotrijc. dwelch is
gheleghē tusschē dē rijn en schelt. om
dat vande coninghē van vancrīch
te leen te houdē. also vmeerderē dē
zj palen die te vorē cleyn warē Want
sijn voorvaders van conincs Clodius
van vancrīch tīden daer af berooft
hadden gheweest/ oock hadde hi te re
geeren van des conincs weghē dlant
vander Eluē totter Moselē En mits
deser groot hoocheyt en mogētheyt.
so was cleyn onderschept tusschē dē
Pyppijne en conincliche hoocheyt. hi
was seer wijs. duechelijc en rechtuer
dich. en sinē heere ghetrouwe nochtā
en veronrechte hi niet dat ghemepe
volck om des conincs wille/ alsoe die
regeerders ghemepe nlijc plegen. noch
gheen gauen en nam hi van pema
de om trecht te corrūperen also nūter
tijt laceren dicwile ghebuert. Alsoe min
de hi den eertschen coninc dat hi noch

tan dē hemelschen con. bouē hē eerde
En om wijslijc en rechtuerdelijc hem
seluē in allē dinghē te belepde. so ghic
hy dicwile te rade den heplighē sinte Ar
noue bisscop vā Metz daer hier vorē
af gheseyt is want hien kende hebbē
de die vreesē en minne gods/ En bi
nen rade en hulpe plach hy dē coninc
wederhoudene als hi sijn conincliche
macht ghebruyken wilde tegen recht
Ende als sinte Arnout ghestorūē was
so vercoes hy sinte Cunibertus eert
bisscop van Colen om raet en bistant
van hem te hebbene. meynende also
by salighē rade en by vdpenten van
heplighen personen hē seluē en dlade
salichlijc te regeerene/ En aldus had
de die groote con. Tocharijs herzoghe
Pyppijne in groter weerden/ dien hy
beuant gode mynnende ende te hem
waert ghetrouwe wesende/ So had
de con. Tocharijs eenen ionghen sone
gheheeten Dagobertus. dien sijn va
der by sijnen leuenden lijue meynde
coninc te maken in Oostenrijc oft
Oost vancrīch. dwelc een deel es vā
Almanien/ en namaels hiet groot lot
rijche streckende vanden Rijn totter
Seelt. ende van Bourgondien totter
Vriesscher zee/ Maer want Dagober
tus noch te ionck was om te regeere.
so beual hē sijn vadere desen goeden
herzoghe Pyppijne hem weerdich daer
toe rehende bouen alle andere/ om hē
te regeerene/ te leerene. en te bewarē
ende santen tot hem. om in Oost vanc
rijche te regneren. daer af dat Pyppij
dat nederste deel nu Grabāt ghehee
ten voor hem ende voor sijne eertghe

namen vanden vſcreuen con. Totha
rijs ontfanghē hadde. alsoe voorighe
sept is So sterf dese grote con. Totha
rijs. en Dagobert? werdt coninc van
Francrjck en van alſijns vaders lā-
den. En in ſijnē tijde wert dpe kercke
vā ſinte Denijs bi Parijs vā gode ge-
wijtop ſinte Machijs dach. En ſoe is
daer op dien tijt iareljck ſoe grote gan-
ghinghe en pardoen. En bi des wijze
Pippijns rade en hulpe gecreech hi
lofen minne vā aldē volcke. Want hi
was ſaechtmoedich rechtueerdich en
liberael/verciert met coninclyckē sedē
Maer alsoet dicwile ghebuerdt dat de
prijen al ſijn ſigoet dat ſe nochtans v-
erghert worden by quade oerſtehers
en ſlatteerders en by quade rade: en
ſoe worden die goden verdruct. en die
quade opghetoghe. en dā volchter na
vele quaets ſoe ghebuerdet ooc vā de-
ſen Con. Dagobert. want dese goede
hertoghe Pippij dien gheleert en be-
waerch hadde van iſochs/ wert voor hē
al vermaect ſo dat hys ſien noch hoo-
ren en woude. want hpe berespt had
van ſynre verdoolthz. maer ten leſte
bi den ingheuen Gods quam Dago-
bart tockenniffen. En hy gaf hē te be-
warene ſynen ſone Sigibertus dz is
zeghebrecht die namaels conick wert
van oostfrancrjck daer af dat mers
die hoochſte ſtadt was En coninc clo-
doueus zyn brueder ſat conic in weſt-
francrjck/daer Parijs die hooſtſtadt
af was. Als die voorscreuen Sigiber-
tus eē ionck gheboeren hynt ſijnde vā
xl. daghen out ghedoopt werdt vā ſin-
te Amāde biſcop van tongherē oft
Tricht ſoe antwoorde hi met claerder

ſtemmen ſegghende Amen.

C Daer na ſoe creech conick Dago-
bert victorie teghē die Enghelſche de-
doe noch laſſen hpeten want ſe wt ſal-
ſen comen waren. en Dagobert dede
ſe al doode die langher waren dan zj
ſweert. So dat dpe ſommighe houdē
dattet den priſten oorſpronc es van dē
eewpghen hate en nyde der Enghel-
ſchen teghen die Franſoſen. tot groē
ſcaden bepde der landen gheestelijck
ende tijteljck.

In deſen tyde ſo leefde ſint Clop bi-
ſcop van Aſopon Ende ſinte Remac?
ſijn diſcipel. die na ſinte Amāde wert
biſcop van tongheren te Tricht En
de ſinte Lambrecht. en ſinte theodar-
dus waren ſinte Remaculus diſcipulē
en ooc ſinte Trupr. die welc was des
voorſeyden pippijns neue. ende was
heere van Kempelandt. daer it ierſte
boeck af gheſeyt is

In ooc leefde oecrent dien tijt ſint Joes
des conincs ſone van Britanien. een
heplich heremijt. Ende ſinte Kerpnoſ-
fel van Pncourt die heilighe maeche
daer ooc hier voor af gheſeyt is.

In deſen tijde ſo regneerde die val-
ſche prophete Machomet dpe bedrie-
gher der werelt. die bode van Satha-
nas. die voorlopere van ankerſte. eē
vervullinghe van allen ketterien. en
valſcheden. Eerſt was hi een gokela-
re ende een ſnoode coopman. ende hy
werdt een prince vanden moerdena-
ren. aen hem treckende ſubtillyckē de
van Arabien. die doe ſeer verlaſt wa-
ren vanden Kieſer Cracius Hi ver-
wan die van Perſen/ende vele ander

E ij.

nacien. dien hi: hi weet gaf segghede
dat hi een prophete was vā gode ghe
sonde. En om dat hy aller volc aen hē
trecke sonde/soe gaf hi hem een sachte
wet vā eenē de en cōsenterē de gemeyn
like alle tghene daer dpe wereltliche
en vleeschelike mensche toe bereet: hi
als gulsch: dūpsh: roof: etc. En mits
diē soe heeft hi mer deser valscher wet
daer hy vele dighē vter ewāgelien in
gemēgt heeft om volc te bat te vlep
de en heeft bina al die werelt bedrogē
¶ Noch vā herroghe Pippine. Ende
hoe Grabāt onō de kepler gecomē es

Daer ic wed tot herroge Pip
pīne/die: hi lāt also gheseyt is
vādē coninghē vā vrācrīch houdēde
was als te leene. Si dē welchē blijct d:
die digniteyt en hooch: d brabārtsher
hertoghē comē es vādē conighen vā
vrācrīch/dien dpt lant doe heetē de ned
oostrijche/ondānich was also gesept

is: ¶ **N**ē mocht hier op vragē waer
om dat Grabāt onder dē kepler staet
en n: onō dē cōn. vā vrācrīch Daer
op is te wetē dat die vāderinge daer
af gheschiet is als de nacōmers vā de
sen sinte pippine totter cronē vā vrāc
rīch/en oot totter kepler croonē nama
els ghecomē: hi dpe haer lādē haren
hinderen ghedept hebbē soe dat Gra
bāt is bleuen oōder dpe gene die groot
Totrijche en Almanpē te deele haddē
En wāt die keiserlike crone namaels
af ghenomē wert dē coningē vā vrāc
rīch/en quā op de coningē vā ptaliē en
daer na op die coninghē vā Almani
en. also is Grabāt onder dat heptrijc
he ghebleuen. En sonderlinghe es d:
mercgraefscap des heptlichs rīchs Te
wetene Antwerpē metten lande vā
Aijē een leen vādē kepler. etc.

¶ Dese voorsepde Pippin hadde vā
sijnder vrouwen die poulberghe hiet
anders Jtte. iij. hindere. te wetē Sip
moaldus die na hē herroghe wert en
regeerder des hups vā vrācrīche Si
te Sheertrupt die haer stelde ter rel
giē: Op stichte dā die te Apuele daer
si selue abdiffe werdt. Op fōdeerde te
Berghē opdē zoom oōter vrouwē herc
he etc. haer legēde int corte salinē vidē
int eerste deel deser Croniken. Sinte
Segghe die na harē broeder Grimo
aldus herroghine werdt met haren
manne Anghts sint Arnouts sone al
so voor gheseyt es.

¶ Als dā s Pippin die vrācliche conin
gē en sonderlige nedoostrijche of oost
vrācrīche lāghe iaren duerende gere
geert had in groc eerē. so geuoelde hy
d: hy n: lange leuē en sonde. en daerū

dede hi trouwelijck des conincs scaet
te Darts vuerē op dat hy n: onvriēt
en werde. En cortē so werdt higeroe-
pē tottē lande eewelijck duerēde om
den loon sijnre duechdē en ghetrouht
re otfane. daerō dat alle clant seer be-
droeft was want hi was vā duechde-
lijhē leuene en vā goeder samē/en eē
disciplien der coninghen. Sijn doode
lychaē werdt eerlijck begrauē in sijn
stadt van Landē dpe doe een groote
stadt was. ic iaer. vi. C. xlvij. en daer
lach hi lange tijt tot dattet goede volc
bydē ingheue gods beradē werdt zj
ghebepte tot eender bequemer pla-
etsen te trāsserē te wetene tottē stadt
vā Apuele. En wāt god thoonē wou-
de hoe groot hi vā verdiētē was. so ge-
schpede een groot tephē op dē dach zj
re translatiē/want als dat volck met
berrēdē heerlsen volchde dpe feretre
daer sijn heplighe lichaē in was van
Landē tot Apuele. en seer grote wint
wapede. so en ghiceen keerse niet vte
die men by dat feretre droech. En soe
werdē zj reliquien tamelijc gelept in
een feretre oft cāsse neffē die spde vā
der hepligher bruyt Cristi sint Geer-
trupde sijnre dochter En iaerlic wor-
dēse alle bepde vander clergien oghe-
draghē inder processien vande crups
daghē ¶ Vā desen Pippine sijn dese
versen. Iste Grabantinus princeps
duxlothariensis Primus erat. ma-
iorq; domus regni gladiator

¶ Dat neghēste Capittel. Vāden le-
uene vā sinte Jtte des voorē Pippins
huyfrouwe

Als sinte Jtte anders geheeten
Jouberghe weduwe was ende
sinte Pippijn haer mā vāder werelt
ghelchepden was. so wert sy beradē
in reinē weduwelijckē state gode te die-
nen. Van vele edelen heerē wertse te
huwelijke versocht so om haer duech-
delijheseden en edelheyt. so o haer rijc-
dom/maer sy wederstont al. en bleef
ghestadich in harē opsette. Soe ghe-
buerdet dat dpe heplighe bisscop sint
Amand tot haren huysle quam o haer
te troostene. dien si blijdelijc ontfinc
En gaf hem te kenne d: opset haers
herten/begerende van sijnre hant te
ontfanghe d: heilich wjl in teikened
repnichē/dwelch aenhorende sinte
Amand so sloech hi sijn hādē opweert
te hemel gode dāchēde Want hy daer
om tot haer comē was om haer daer
toe te vermanen. En so dede sint Jtte
die gelofte van repnichēit verbidēde
haer tot gods dienste. en haer tijtelijc
goet gode op draghēde En si verand-
de haer hof te Apuele. en maecter af
een kercke. Dair na ond dē dienst der
missen so otfinc sy vā sint Amande dē
heplighē wjl en dat habijt der religi-
en. en wert eene vande ghetale d nō-
nē die si aldaer om gode te dienē geor-
dineert ende versien hadde. In welc-
hē state si gode diende al haer leuē lāc
met haer dochter sinte gheertruyt.
Sj was seer ootmoedich. goetperē
gestadich/lanckmoedich. haer seluen
oefenēde in vastene wakene/wtstortē
ghē vā tranē en hepligē meditaciē so
dat si dē anderē heplighē maechdē eē
leuēde exēpel was vā duechden Alsoe
vele aelmoesenen gaf sy dē armē als
E ij.

haer goedē streckē mochtē. En dē ar-
mēen alendighē mensche quam si te
hulpen haer voerē wassende en ade-
re werckē der ontfermherticheyden
volbringende also si dat ooc vā haers
goedē mans tijde ghedaen hadde ine
welck si volherde na zyn vsc Shepardē. xij
iaren lanc. Ende ten ynde van dien so
alsper si van deser werelt inder oude-
ren van. lx. iaren. Ende si wert ooc be-
grauē te spuele in sinte Peters kerc-
ke. Ende wert seer beweent vande ar-
men vande vanden volcke.

Dat. xij. capittel vā hertoghe Grp-
moalde den. ij. hertoge vā Brabant.

Also voer gheseit is so hadde sin-
te Pippyn van landen van sin-
te Atte. iij. kiderē. te wetene sinte geer-
trupden. sinte Segghē. ende Grimo-
alde. die hertoghe wert nalsynen va-

der en de meeste regeerder des hups
van Sigibertus coninc vā oost vrac-
rycke voer gendē gelic sijn vād gro-
te vrienſcap oochoudede mē sinte Cu-
nibertus eertbisscop vā Colē. ende
bp Grimols rade so dede con. Spgil-
bert? oft Degebert sonderē vele scho-
ne cloosterē in Ardenen en elwaert. te
weten Strabulans en Malniūdariū
en meer andere. En dese twee clooste-
rē betimert sijn desoe gaffe hertoghe
Grimolt in handē dē hepligē Rema-
clus om die heplighe religie daer i te
stellen. En vliedende sinte Remaculus
die onlede der weerlycher dinghē. en
s Theodard? larede sinē nantolger in
dē bisscoppelijckē stoel van Tongherē
so vcoes hi gode aldaer in eenicheyden
te dienen

Ma die doot vande vscpde con. De-
gebert so wordte hertoghe Grimoalt.
mits hate en nide van zomighe herē
die zū grootheit benijddē vslaghe en
vmoort. en hi wordte begrauē tot Jop-
piliē bi Herstalle. Sōmighe scriuē dz
Grpmoald? meynde aen hē te trecke
die croone vā Oost vranckrycke. wt slu-
tende Degebert? soē dpe noch ionck
was en diē bp ter scholē ghelept had-
de. En dat die Oost vranckē daer om
Grp moldē vinghē en leuerdē hē den
con. Clodoue? die coninc was in west
vranckryck des vscpden Degebertus
broeder. en doe leyde hi hē in een ghe-
vāchenisse daer hi in sterf En so quā
dat landt vā Brabant op Segghen.
sijnder sustereen

Conic Clodoue? die tweede vā diē
name con van Brancryc hadde eene
alten heplighen en ootmoedighen co

ninghine gheheete sinte Sacildis die
desymonie en onreedelijche scarringē
die dat volck seer vderre wten coninc
rijcke vderre. En si stichte vele clooste-
re als Corbie en meer andere. helpē
de ooc vele ludē te cloostere. En sy de-
de vele aelmoessen en dē kerckē en dē
armē. En ten eynde ghincse selue inc
clooster van Hale. en was als dalder
minste in die coekene dienende en al-
le onreynicheyt cussende en wassē-
de. En ten eynde starffe seer salichlyc
met hemelschen teekenen.

Dat. xij. Capit. van sinte Segghē
hertoghinne van Brabant Ende vā
Anghise haren man

Nier vore int. ix. Capit vā Haer-
lemāne is gheseyt vā Anghise s
Arnouts soē merctgrāue des heilichs
rijcs. hoe dat hy ghecomen is vande
coninghē van brabantijche. die welcke
Anghis troude sinte Segghē s Ppp-
pys vā landē dochter. sinte Geertrū-
dē suster. En hy beyde harer vader-
rijche sogheschiede dihuweljc. En so
woordē si hertoghe en hertoghine na
die doot vande vsepde Grimolde die
sonder oot sterf en sy regeerde dat lāt
wyllyche. En Anghis was ooc groot
bidē con. van Brārijche.

Opeen tijt als hi ghick butē iaghē
so wardt hi vmoort int iaer ons herē
.vi. C. lxxv. Te wetene vā eenen ope
Godwyl hiet. diē hi van ionghē kinde
wt minnē opgehoudē hadde. En oyt
quade werckdede Godwyl om dat hi

meynde Segghē te crighē tot eenre
hupsvrouwē want hy van npete op-
ghecomen was en groot gheworden
by haer Maer sinte Segghe dūloet
hē i Ardenen. daer sy eē clooster dede
maken van. vij. kerckē. na de. vij. ker-
kē van Rome. en hier Ardenen. liggēde
tusschē Iudich en Hoepe. En daer es
sy vheuen sancine En is een clooster
vā edelē ionfrouwen canonikerken
En nu rust sy te Colen in een nonnen
clooster ghieten sinte Mariē. diwelc
si van perst ghefundeert en gemaect
hadde

Van deser sinte Segghen septimen
dat die Segghinē perst haren naeme
vcreghen hebben: wāt sy vele deuore
vrouwen en ionfrouwē by hair had-
de die gode pnnichlijc dienden

Vande vsepden hertoghe Anghis
so behielt dese heplighe vrouwe Seg-
ghe eenen sone die oock Pppphijn hiet
also hy oude vader

Van sinte Segghen dair alle die her-
toghen van Brabant tot nu toe af co-
mē zj. en ooc die coninghē van Brā-
rijche. also de voorsepde linie wtwijst
sijn dese veersen

Segga ducissa fuit genitrix
germinis huius.

Que fuit Angiso felici federe
iuncta

Dat. xiiij. capittel. Vā Pippine vā
Herstale die derde hertoghe

Pippin sone vādē hertoge Angys
ende Seggē. wert die iij. herto-
ghe vā Grabāt en ooc vā Lotrīch. en
hp wert ooc mergrauē des heplichs
rīchs/ als mē screef ses hondert en lxx
xv. En hi regneerde xix. iaren. Dese
Pippin also geheiten dietweeste vā
diē name. Ende hier om was hp ghe-
heeten vā Herstale o dar hi te Herstale
geleghē rustichē Trycht en Tūplich
op dpe Maseerstweruē maecte een
slot en zj wonnighe. Ooc hadde hp te
Colone eē borch die hier Capitolium
waer af dat noch namaels onser lpe-
uer vrouwen kerck gemaect was vā
sinte plectrudē des voorseidē pippins
hupsvrouwen

Dese Pippin was vā seer heplige
ghellachte van allen sīden/ want sijn
moeder was sinte Segge sinte Seer-
trudē susterē die sijn moepe was/ en
zj oude vaderē was s Arnout march-
graef des heplichs rīchs/ en namaels
bisscop vā Metz also hier voor geseit
es tē Dit soudē die hertoghe vā Gra-
bāt met rechte aenmercken en harer
voervaderen voetschappē met duech-
delijche werckē na volghen so souden
si haer ondsaten in voorspode regere

Dese voorsep de hertoghe pippin
was eē wijs en vroom prince/ zj her-
te keerde tot verheffinghē der hepli-
gher kercken Ende hi trouwede sinte
Plectrudē dpe heplige vrouwe daer
hi aen wan drie sonen/ en een dochter
Te wetene Drago een prince van Kē-
pelāt. sinte Grimoaldus de te Tūplich
ghemarteliseert wart/ en rustet daer
in sint Jacobs kercke/ Ende sinte Sil-
uin? dpe te Chymay rust in sint pēts
kercke/ Ende sijn dochtere hpet Rot-
burghis dpe rust te Coelen blinchede
in schoonen mirakelen/ En dese dpe
soenē storuen voor haer ouders

Dese hertoghe Pippin hadde vele
orloghen teghen die vielsen. tseghen
die zwānē/ en andere naciē Maer mē
grootē arbeide behielc hp ruelt ende
vachtzēghē want hi victorios was

Het gebuerde dat Hilderich die co-
ninc vā oostrijche oft oost vranckerijc
sterf sonder eenighe oorrie van sijnen
lijue achter te latene/ ende midts dpe
so began Pippin seer sterc in clant te

regnerene en met wijsheide te regere
ne also sijn voer vaderen ghedaen had
den en des waren dpe oostvriiche bly
de dat hi haer beschermmer en regeerd
was. Dit aemerckede con. Dederich
van westvriiche Hilderichs brue
der/die meide dat te keere en te belet
ten/en daer toe riet hem een sijn dros
laet gheete. Bercharis met meereade
ren die Pippine seer benijdde so dat
groot ologhe opstont teghe he. wac
coninck Dierich woude dwynghen en
sijn macht nemē en des conicks volc
dede Pippine menigē pant/maer n
en dorsten si comen daer Pippine sel
ue was want sij seer ontsage. Daer
na gheuielt dat coninc Dierich m/si
nen volcke quāte stryde teghe pippin
ne diese al scoffierde so dz die con. vlie
de moeste/en Pippin volchde en ver
sloech vele van sinen volcke. En Ber
charis ontvloot oock/maer want sijn
onghetrouwe dienaers wel wiste dat
ten Pippin seer haette/soe sloegē sijn
selue haren heere doot/op dat Pippin
hem niet volghen en soude. Ende soe
crac Pippin voert te vriiche weert
inne met groter macht so dz die conic
en sijn volck seer versaghet warē. En
was blijde dz hy paps met hē maecte
en gaf hē clāt te regere/en maecten
sijne opperste raet daer nyemāt regē
segghen en dorste/ook gaf hi hē Ber
charis lant. En Pippin stelde dair na
sinte Lambrecht weder in sine bisdo
stoel tot Tricht daer Faramund con
rechte hē seluen in ghesteken hadde.
Daer na stelde Pippin sijn vaert
om te sterckene op Utrecht en op dpe
vriepen die heydene waren en besate

mede hollāt dat doen al vryessāt was
die menighe scade en menigē tof ge
daē hadde de oostvriiche. Ende die
stad vā Utrecht hiet doe wilteborch.
En daer vryel Pippin vore met sijne
hepre/en met groter pijn creech hi
dpe stad want daer groote weere in
was. En daer versloech pippin vrye
sen hertoghe gheheete Karlobus die
welcke coets daer te vore comen was
totter vonte om gedoopt te wordene.
Maer want hi vstont dat meer liede
in die helle waren dan in dē hemel/en
daeromme so vercoes hi te wesen m
te meeste ghetale/en bleef heyden als
sijn voer vaders gheweest hadde/wac
hi niet en behede die onuerdrachelijc
ke pijn der hellen/aldaer hi cortelike
toe quā. Dwelck aemerckede sijn sone
werdt kersten.

¶ Aldus dā soe maecte dpe brabātse
hertoghe Pippin die vryesen onder
danich der vianclicher croonen/ende
was dierste bedwanc daer die vrye
pe onder quamen. En om dat volck te
beheeren totte heilighē kerste gheloo
ue en daer inne te sterckene/soe sandt
die vrye hertoghe Pippin den hey
lighē vrient Gods sinte Willebrorde
die met twalef ghesellen nyenwelige
wt Enghelande ghecomen was. En
hi was die ghene die de vryesen/Hol
lant/en seelāt bekeerde/hem liede pre
dikende dat woort gods/ende bewij
sende met duechdelike exemplen alle
quaet te scuwen en die sonde te haten.
Dit geschiede int iaer. vi. c. en. xciiij.
Ende sinte Willebrort wort doen bps
scop van Utrecht.

¶ Item dpe hertoghe Pippin oeghic

hem na die doot van sinen voorsepde
wettighen hunderen in ouerspeel m:
een schoone edelen wijue gheheeten
Alpays. daer hy aen wan den vromen
Karelē marceel En want Pippijn al
dus vergeet was op die wijf de hy on
wettelic troude so berespre linte Lam
brecht daer af seggēde dat hy wettich
wijf n: en ware Wāt linte Plectrup
hy perste wijf noch leefde dwelch vne
mede Dodo price vā Oregie alphas
brued als die ghene dpe daer bi scade
beduchte te hebbē waert so d: Pippijn
zijn suster liete. so dede hi lābrechte
doodē te luydich bi nachte daer hi in
sinen ghebede lach. Soe dat hy mits
der rechtuerdich: werdte een heplich
maertelaer. Inghelijcs als sint Jan
baptiste die herode en sijn amie beris
pede van ouerspele

En linte Lambrecht werdt bisscop
vā Tōgherē te Tricht sint huybrecht
dwelche dē bisdō stoel perst settede vā
Tricht te luydich ter eerē van sint lā
brechte de daer gemartelijt was mer
tis seer te vunderen dat dē bisdom
stoel daer tot nu toe ghebleuē es. niet
teghē staende die grote wreetheit en
onghetrouh: des volchs vā luydich
teghen haer bisscopē en price. Meer
minnende en aēhagēde dicwyle qua
dē tprānē dan harē prielaet en prince
mpts den welken so menichweruen
grote langhe oerloghen op ghestaen
zij daer bi dat niet alleē die vā luydich
ghedestruert en hy gheweest Naer
andere landē hebben daer bi dicwile
grote scade ghenomen.

Item in Pippijns tijde soe sterfde
voersepe coninc Diederich van vrac

rijcke voerseit. En Clodouens sijn so
ne diederde vā die name wert con. hy
wille en cōsente van Pippijne als re
geerder des lants Clodouē regneer
de otreē. iij. iaren en sterf sonder oer
En die crone quā op sijn brueder Hil
debertus dpe anders niet vele mach
ten en hadde dā hi coninc hiet. wāt hy
en hadde wijfheyt noch verstant En
Pippine hadde alle tlant in sijn hādē
en hi gaf hē dat hi vteerde. en wijdde
hē sijn palen so dattet al sijn was tus
schen spaenghen en den Rijn.

In tyde van desen hertoghe pippijn
gheheetē vā Herstale en corts voor si
nen tijt en corts na so leefde in Torhe
en in Grabāt vele grote heere. en oec
vele heplighe mēschē. santē en santin
nē die vādē bloede der hertoghe gebo
ren waren en som daer aen gehuwet
Als linte Amelberge de Pippijns vā
lādē suster dochter was die vā with
geere harē man hadde v. heplighe hi
derē. te wete. s. Goedele. r. alsoe hper
voor ghesep is. Jte linte Odolardus
sintē Berlendē vād die was here vā
meerbeke bi spenouē daer s. Berle
de rust. En haer nichte s. Cella en sin
te pōna. Jte linte Aepnoffel dair vād
af was Alpus en woonde tot pncourt
daer si noch rust. en dair grote pelgri
magie is tot harē borne. En die voor
seide Odolardus was haer ouder va
der. Van desen heplighen is ghesep
hier voor int perste boeck.

Item het was ooc een groot heere
in Grabāt gheseten geheetē Adelare
vader vā twee heilighe nonnen. linte
Erlynde. en linte Aeplynde. dpe rustē
te Napseke.

¶ Itē noch omtrent Pippins tijde so
 leefde sinte Saugeric? dars sint goric
 bisscop vā Camerlic. sinte Cunibert?
 aeribisscop vā Colen. sinte Shilapn.
 ¶ Als heroghe Pippin der heerē heer
 xxix. iare gheregneert hadde. en alle
 vancrich in groter moghētheit ghe
 regeert hadde/soe sterf hy int iaer als
 men screef. vij. C. en xiiij.

¶ Maer eer hi sterf aenmerckede die
 cōdicien van Kaerle marceel sinē bas
 taert sone de wijs en hoen was so pro
 cureerde hy dat Kaerle die heerscap
 pie des landts behoude soude eer hy
 afstijuch werdt. anxt hebbēdedaemē
 synen sone die heerlicheit als hi doot
 ware ontrecken soude/ghelijch eenen

wijsen prince toebehoort/ die in sinen
 werckē voorstenich was/ordinerende
 sijn dinghē met sinen leuēde lijue: op
 datter na sijn doot ghekief noch onge
 noechte af comē en soude. Ende dit be
 hooren alle princen te doene. xc.

¶ Vā desen Pippin in dese veersen.
 3ste pppin? erat durci? austrasior
 Austria dicta fuit tunc regnūlothari
 ense

¶ Dat ru. capi. Vā hertoghe Kaerle
 marceel. den vierde hertoge vā Gra
 bant. die groote orloghe hadde op me
 nigherhande volck als Spaenschen
 Swaen. Sopersche. xc.

O Else Kaerle hiet mar teel dats
 hamer. want als eenē swarē
 hamer so v̄sloech hi; h̄ viandē in allē
 landē waer hi quam. So stont en̄ soe
 vreeslic was hi int strijdē dat; h̄ v̄pā
 dē van hē v̄vaert warē als oft hi dpe
 duuel gheveest hadde. Niet alleen en
 was hi heere van sijnen lande/maer
 ooc bouē die coninghē van Francrijē
 die hi mettē lande regeerde gheuēde
 hē dat sp̄ v̄teyden. En̄ h̄ hief dierē
 ten vandē conincricke de legghende
 daer sp̄ seker laghen ter cronē behoef
 als een ghetrouwe man. Ende alle
 dlande hielt hi in eerē/vromelijc dwi
 ghēde alle die ghene die teghē hē op

staē wildē. Grote orloghe hadde hi te
 ghē donghelouighe/sonderlynghe te
 ghē die hūnē die wt Spaengpē met
 grooter heyr cracht van alderhande
 volcke op hem quamē/die hi mānelic
 weder stont. en̄ versloech se en̄ v̄dreef
 se wten lande. so dat se hem niet meer
 op die tijt beuechten en dorsten. maer
 vloeden om hulpe in Spaengpen. in
 Sassen. &c. Van welken strijdē hyper
 noch coets gheseyt sal werden.

Vader groter eerē die Kaerle mar
 teel ghedaen werdt. als dat hem dpe
 croone ghepresenteert wordē. Ende
 van sint Sieljs

O Alange na dat Karle mardeel
 cregimēt vā dē cronē aengenō-
 mē hadde/so quā daer int lānt s Spe-
 līs daer grote fame af liep o zj gro-
 te heplicheit. Dit vñemende Kaerle
 so oerbode hijē tot hē te comē dwelc s
 Sielīs gheerne dede En karle badt
 hē dat hi misse dade en ofen heere vo-
 re hē bade. dat hi hē zj sondē vgeuen
 woude. dwelc s Sielīs also dede En
 als hi misse seer inichlijc dede so brac-
 hte die pñghel gods eenē brief op den
 outaer daer Kaerls sondē inghescre-
 uē stonde/die hē god vghaf op dat hy
 hē voortae daer af hoedde/sint Sie-
 līs die macht vā gode heeft te vcrigē
 vlatenis vā sondē den gheenē dier hē
 deuotelijc om biddē en die niet meer
 en doen. Itē sommighe wanē dat dit
 gheschiedde dē grote coñ. Karel by s
 Sielīs tyde. maer dat en is soenpet
 wāt s Sielīs was lāge voor sinē tijt

Het ghebuerde dat Hilderic? coninc
 van vñancrjē sterf en hy lpet achter
 sinē sone Dagobert? die ij. vā dyē na-
 me die coñ. na sinē vad wert bi cōsen-
 te van Karle mardeel/want ands dā
 bi sinen wille en mochte niemāt cro-
 ne dragē Het ghebuerde dat die herē
 van vñancrjē hē die crone bodē en
 en hē coñ. maken wouden Maer hy
 oftept en wepgherde de crone tontfā-
 ghen/leggende dattet hē meerder ee-
 re ware ouer dpe coninghen te domi-
 nerē en heer te zj dan selue coñ. te zj

Die vlespe de coñ. Dagobert? sterf
 als hi iij. iaren coñ. gheweest hadde
 Daer na ghaf Karle mardeel die cro-

ne Lotharis Dagoberts broeder/die
 maer ij. iaren coñ. was Doe was eē
 heere daer die Cilpericus hiet die ne-
 ue vā dē coninghē die gestorūē wa-
 ren. die welke trach tot Endon. her-
 toghe van Aquitamen. om hulpe tee-
 ghē Karle om die vñansche croone te-
 crighē En sy trockē te strjde teghen
 Karle mardeel/maer si worden van
 hem gheschoffiert. want hi wan den
 strjdt Doe sandt Cilprich aen Kaer-
 len om ghenade/soe veele doende dat
 Karle hē die crone gaf en hy regneer-
 de armelijch vijf iaren

Hier en binnē so berepde hē heere
 Hamfrep? graue vā Angiers o Ma-
 teelen te crācken/ En Mardeel dit v-
 nemende. so quam hi mettē oost vñac-
 hen tot Kiemē voor die stadt en daer
 sadt eertsbiscop Tibert die Kaerlen
 ghedoopt hadde. En want hi Kāfrei-
 de ontsach so en dorste hi Karlen niet
 in laten/om twelcke Karel grā wert
 En hy trach voort tot Orlpens daer
 Eucherij? biscop was. dpe hē ooc dpe
 stadt niet openē en woude/wāt hi rā-
 frepde so bi sadt. en daerom wert hy
 van daer vdreuen. en hy quā tot sint
 Truidē op Haspegouwe daer hi na-
 maels sterf Dus quā Karel op Kā-
 frepde en hi wā hē af die stadt vā An-
 gpers en clāt En rāfrept siende Kaer-
 les macht hē te groot ghaf hē in Ka-
 rels ghenade en wert sijn man
 Als die voorepde coninc Cilpric ghe-
 storūē was sonō ooc so gaf Karel dpe
 crone eenē vā dē bloede geheerē Dpe
 deric die xv. iarē regneerde. mair Ka-
 rel was alcht ouerste prince en heere

¶ Vā Karel marceels ologē op die hepdē. Als swaefse Beperse Spaēsche.

Heroghe Karel marceel van
ned oostrijche en vā Grabat.
werdt ghedēckende der ouerdaet die
de Sassen dicwile ghedaē hadde den
oostvianche. en so trac hi op hē te stri
de. en hi brachse tonē swairlic wrehē
de tghenedatse dē Frāschē rjche met
daē haddē. Daer na voer hi striden
op die allemāsen op lātride harē her
roge. en hi dwāse daer toe dat Alma
niē hē chis ghaf. Daer na bedwāc
hi Swaue en Beperē met al dē herē
vandē lande. en maecte hē alle tanc
onddaē mette sweerde totter Dēnou
wē toe. en dīac vā Sassen totter Eluē

¶ Daer na quā op Karel eenē ander
rē swarē strjch. Wāt heroghe Endō vā
Aquitaniē daer af is vlypt. die meyn
dē hē noch op Karel te wrehē. maer
wāt hi bi hē seluē niet sterck genoegh
en was om Karel te bevechte. soe is
hi ghetrochē in Spaēgiē aen die hep
dē en sarasine die i spaēgiē woode hē
biddēde datse met hē comē woude te
gē Karel marceel o hē te bevechte en
vācrjch te winnē en daer te bliuē wo
nē. En so jh die sarasine gecomē ouer
die grōde met harē con. Abdprama
en met harē wpuē en kinderē om in
vācrjch te bliuē wonē. Als Karel dat

bnam so berendde hi hē dat te weder
staene metter hulpe ons liefs heeren
en hi vgaerdere een groot hept van
Frassopsen duitsche brabante. maer
clepn was dat ghetal teghē die sarasī
nē En so quaeint tot eenē stride dien
Karel wan en hadde die meeste vic
torie bider hulpe gods daer mē noyt
af wiste te spreken dat hi vfloech dair
ij. C. dusent sarasīnē en lxxv. dusent
mz harē con. Abdrama En hi vloes
omtrēt xv. hondt mannen. Als herto
ghe Endon sach so quā hi tot Karlen
om ghenade en hy maecte paps met
hē En d heptenē goet en ghelt wordē
al opt velt vbrāt Dit gheschiedde int
iaer ons heere vij. C. xxii.

¶ vij. iaren na dese victorie soe sterf
die vseyde con. Diederich vā vrācrich
en Karle ghaf die crone eenē die Hil
derichiet die ix. iaerē con was maer
hi was daer onnut toe en onbequaem

¶ Het ghuiel dat die stadt vā Gorde
aus vandē heptenē beleghe was de
Arleblanche die stadt mettē lande vā
prouenciē seer bedruete en bedoruen
So beduchte die paps Gregori dpe
derde datse noch vorder comē sōdē
om twelcke te belettē hy sandt Mar
telē den stotelen vā sinte Peters gra
ue en zj bandē hē biddēde d; hi wou
de wordē patricius vā Rome. om te
strijde voor die heplighe kerche ende
voor tgheloue. en Karele of finse oer
moedelijch en deuotelijch vromelijch
strijdende voor theplich ghelouue
En hi trac int lanc vā prouincien op
die heptenē dpe daer ghecomē warē
En hy wan hem af Huēpoen en per

bone en Arleblanche en clant vā pro
uenciē. En oot so wā hi clāt vā Bour
gondien en hy vfloech dē heptenē af
twee conigē en ontrallijche veel volcs
¶ Maer want Kaerlen alre swaer
orloghe aen wies en sinē scar minder
de midtso langher orloghe. so scatte hi
die heplighe kerche en gaf die tpendē
sinen ridderē om daer opteleuē Om
welcke saken mē leest in vele boeckē
dat hi van gode vdoemt soude wesen
bi dē ghemeynen ouerdraghe d heili
ghē int ewighe leuen midtso diē dat
hi dpe sielen indē vegheuiere beroofte
heeft van haren hulpen en suffragiē
ontrechēde dpe tpendē en renten der
gheestelijcheit En dit leest mē d; ver
choont wordē dē heplighen sinte Eu
cherius bisscop van Silpens na dat
haerle Marteel in sinte Denijs ker
che eerlic begraue was Als sinte Eu
cherius daer misse dede sach hy indē
geeste haerle sittē ider hellscher ppnē
en hy sach ooc een serpet comē wt sū
nen graue En hyper om wert zj graf
gheopent en mē/en vanter niet in dā
een groot serpent. en tgraf was byn
nen al verbrant. Dwelch groot iam
mer es van so vromen prince dpe soe
vromelijc op die onghelouighe ghe
streden heeft rē. Daer om ist sochlijc
gonde gheestelijche personē te schattē
de haren reghel wel houdē voor eenē
gheppncen ende met dien goede hē
behulpe de ter orloghe oft anders
Niet aenmerkende dat dpe gheeste
liche luden ende plaetsen daer af vry
zj nper alleen bidē gescreuenē ghees
teliche rechten der hepligher kerche
daer bi dat oot alle dpe gheene dpe se
F ij.

also scattē indē ban ghedaen worden
maer ooc bidē weerliche oft heyslerlic-
ken rechte. En so is dicwile beuondē
dat prince die dz dedē niet langedaer
nageleest hebbe. oft emmers gheen
voerspoet gehadē dwelc vmoet wort
eens deels daer by te comen dat vele
gheestelijke en deuote psonen te min
beweecht worden voer alsukē heerē
te biddē. De voerspeide Karel mar-
teel sterf int iaer. vij. C. en. xl. En van
hem bleue. iij. wettige kindere te we-
tene Karleman. Pippijn die clepne.
sinte Remijs eerstbischof vā Rome
en sinte Landrade abdisse van Silse

Vā welkē haerle mardeel zj dese
verse

*Alte Grabatin? dur qrt? in orbe tri-
uphat Malles in mudo specialitvic
tor ubiq? Dur dñsq? ducū comitū qz
rex fore spernit nō vult regnare sed
regulis imperat ipse*

Darvū. Cap. Vā Clepn Pippj dpe
v. hertoghe in Grabant. die con van
wancrjic wert

Alep Pippj en Karleman ge-
bruederē warē bepde wijs vro-
me en coene. en hieldē een wile tjs dz
lant tlamē en warē gelijc haer voor-
vaderē regierders vander cronē vā
wancrjic. Doe was die hertoghe vā a-
quitaniē ghenoeft wapfier sone van
dē hertoge Endō begheerende te wre-
kē teghē dese twee ghebruederē tge-
ne dat haerle mardeel haer vād tee-
ghen sinē vād gedaē hadde. en wap-
fier bracht met hē eē groot heyr van
Sarasine en quā int lāt van Prouē

ciē om te crigē die stadt vā perbone.
en om clanc ond te crighē Maer har-
leman en pippj trockē hē teeghē. en
si vslaghē dpe sarasine en vī aechden
se van daer en si besatē seluē clanc.

In cortē tide daer na so wert harle-
man otfunct met hemelscher begeer-
tē vsmadende alle aertsche dinghen.
en ouergenēde sinē broeder pippj al-
lezj landt so track hy te Rome en vā
dē pangs Zacharias die een seer goe-
dertierē en duechdelic paus was. soe
ontfinc hi dat cleet van religie En by
rade vandē hepligē paus. so fondeer-
de hy in dpe eere van s Diluester een
clooster te Monserat al daer hi bleef
woenēde om tgheruchte der weerele
te schuwē en gode almachtich te dpe-
nē in rustē der hertē Maer zj heplich
opset wert daer na seer belet mits diē
dat vele edele mannē wt wancrjic tot
Rome treckende hē dicwile visiteerē
de dwelc hē een lesel was der rusten
der herten. Om dwelc te verhueden
hi daer na trac woenē bouē rome tot
Montcassijn. daer wilē eer sinte Se-
nedict? abt was. en daer bleef hi tot
ten eynde zjns leuens gode dienende.

Hoe clepne Pippin hertoge vā Gra
bāt bidē bisscop Bonifaci? wt beuele
des pāus/ vrāsch coñ. ghecroōt wert
ouermits spr egroter vromicheyt en
wīshēyt

Hidus was hertoge Pippin alle
dlāt en coninric vā vrāchrē in
sijn hant houdende en wīslie regierē
de en tseghē die viandē vromelic be-
beschermende En Hilderic? die coñ.
coñ. vā vrāchrē was een onoorboer-
lic slap mēsche en sond wīshēyt sittē
de in huys/ en niet doēde dat eenē pri-
ce toe behoort/ En die eedele vā vanc-
ric dit aenmerchēde als scaēte/ en v-
driet daer af hebbēde so sondē si tottē
vsepe dē goeden pāus Zacharias/ en

dedē hē vragghē wpe dat weerdiger
ware te besittē die crone des rīcs. oft
die ghene die in huis ledich bleue etē
de en drinckende. oft die ghene dpe o
dpe salicheyt des landts gheenē ar-
beyt en spaerde/ teghē die viandē dat
beschermende en in eeren houdende
Opr welke die pāus antwoorde dat
hem behoorde coñ. te zij/ dpe d; rīche
met macht bescermde/ en die o dat ge-
mē profijt arbepdēde ware Dā wel-
ker atwoordē die Prāsope seer vblīht
warē En namē dē coñ. Hilderich en
dedē hē monic wordē te soyslon it clo-
ster vās Medart En dese vsepde her-
toge Pippin dpe een deuoot prince
was/ en clepne van persoonē.. maer

seer groot vā moede en ooc met vele
duechde vciert vhiene sp in eenē con
vā vancrjē. diē linc Bonifaci? bis
scop vā Napāse bi beuele vādē paus
Sacharias con. salfde. en consacrer
de. also dat ghewoenlic is dwelc ghe
schiedde int iaer ons herē vij. C. en l.
En midts desen so werdt onteerst en
beroeft vand cronē dat gheslacht vā
den con. Clodoue? die vandē Tropā
nē comē was ouer mits die onnutscap
en onbequaemh; der seluer coningē
Piet te min also hier vclaert is en dē
boom vandē Grabansche hertoghe
wtwisende is. so is Pippin en j; voor

vaderē ooc gedaelt vandē bloede vā
dē con. Clodoue? door Glicild? de des
coningē Lotharijs dochter was.

Als Pippin dā con was so maecte
hi sijn croonē onddanich alle dpe lā
dē die laghe tussē sassen en spaēgient
Eerst wordē die sassen tegē hē weder
spanich. wāt gedēchde tghene d; hē
gesciēt was bi Karle martheels tide so
dachten sy dat te wreke en vga der dē
een groet hepe en si haddē met hē be
persche en swaue. en si quamē in oost
vrācrjē en dedē groten scade. Maer
pyppin met groter macht ghinc hē
teghē en vslouchse meest alle. en dan
der viaechde hi

Hoe coñ. Pippin in vancrj contfinc
dē ij. paus Steuen ootmoedelijc En
hoe hi trach in Lobaerdiē en bedwac
der Lombardē coñ. En meer anderē

Apstulfus die coñ. van Lombaer
dien begonste die stad van Ro
me en die heplighe Roomsche kerke
swaerlijc te quellene. want hi eyschte
hooftchijns van elckē mensche En de
paus noch die Romeynē en hadden
gheen macht hē te wederstaene. wāt
hi seer machtrich was. dwelc aenmer
kende die ij. paus Steuē dpe eē weer
dich en heplich man was. en niet cō
nende wedstaen dē quadē ryzant Ap
stolf. soe dachte hi in toevlucht te ma
kē tot coñ. Pippin coñ. van vancrj
goedertierē aduocaet en minare der
hepliger kercken om hulpe en bistāt
van hē te crighē En om dat Pippin
daer toe meer genepcht soude in so
bracht de paus met hē sinen brueder
Karleman die monich was Dwelch
als de goedertierē coñ. vnam so ghic
hi den weerdighē paus te ghemoete
met groter ootmoedicheyt met gads
sijnre coninghinen en sinē kinderen
En hy leude des paus peert metten
bepdel te voet ghaende in. milē ver
re tot dat hien bracht in sijn palles.
doe daelde de paus vandē peerde en
sprach met coñ. Pippin heymelich en
gaf hē te kēnen met veel tranē die sa
ke waerom hi comē was. hoe die coñ
Apstolf hem quelde en persequerde
en hoe hi de stad vā Rome hē onddā
nich meēde te makē. biddede dairō dē

coñ. Pippin dat hi te Rome comē won
de. en dat hi sinte peters dinghē in hā
den nemen soude. en die stad vā Ro
me vāder viandē handē vlossen wou
de. Als Pippin die droeflijcke claghen
vandē paus aenhoorde. soe swoer hi
dat hy hē hulpe soude. en vtroostede
dē paus de bi hē een wile tijts in vanc
rj bleef En anderwerf so benedijde
hi hy pauselijcher benedijngē dē coñ
Pippin en beyde in kinderē. te weten
Klaerle die de grote Klaerle hiet. en Ka
erlemāne. vclarende dat sijn geslachte
tot eewighē daghē dpe Francsche
crone soude besittē. en vbpedende op
den dat niemāt anders emmer meer
hē en vmate die croonete aenverden
also dat vclart staet indē gheestelijc
hē rechte. Het gebuerde dat die paus
Stenen liggende int clooster van sin
te Denijs in vancrj seer sterck were
so dat die meesters vā sinē leuē gheē
hoopen haddē. maer sinte peter en
sintē pauwels die heplige apostolē o
penbaerden hem in een visioen ende
hi werdt ghenesen hy mirakelē

So vngaderde coñ. pippin een groot
heyl en hy reysdē mettē pans tot in
Italiē. en coñ. Apstolf sette hē ter wee
ren. so datter eenē grote strijdt geniel
maer Apstolf moeste vliē. en Pippin
bedwac hē al weder te keere dat hy
d kercken van Rome af genomē had
de. ende den paps beswoer hi vastē te
houden. En pippine sette den paus
weederom in sinen stoel. ende quam
victorioes in vancrj

Maer n: lāge daer als Hystolf con
vā Tōbaerdie vltōt dat pippē thups
comē was. so brach hi dē peys die hy
geswore en geloof hadde vast te hou
dē en hi eplchte wed chys en tribuit
vandē Aomēpnē. dwelck con. pippē
vnam en wert toornich. en sande ful
rade sinē drossaet met een hept volcs
om op Hystolphe te wreke dat hi mis
daē hadde teghē sinē eedt en ghelofte
En con. pippē volchde cortelijc selue
na Ende hy bedwāt anderweruē H
pistolke al weeder te gheue dat hi ton
rechte genomē hadde. en nam seker
hept vandē vrede te houdē. Itē die
herde Sassen quamē weder in Golt
vrancryche met grooter macht. en si

bedorue dat lāt met roue en met brā
de. Dwelch vnam con. pippē en met
groet macht trach hi deriwerts mept
nēde dat hise so castiē soude. dat sijer
langhe om dinckē soude. en hi quā te
gē hē te strijde. diē hi wā. en in diē stri
de vūboech hy soe menighen man dat
ment niet ghetellē en cōde. en so trach
hi in Sassen lant. en vbrāde clant en
hi creech vele borghē en stedē. En hy
dwāc die Sassen daer toe. d: se dē con.
vā vrancryc chys en tribuit gheuen
moesten

Vā con. Pippē o: loge op die vā H
nē en hoe hi dpe wādelen. vūloech de
i spaēgiē ouer comē warē. en vandē
xx. dooden die verwert worden.

Die mare quā tot pippine d'iet
lāt vā Huerne dat nu ond vrac
richis al v'gadert was met grote hep
re om op hē te comē en; in macht te be
nemē En pippin heeft hē bereydt daer
wert met groter macht so dat quam
tot eenē strijde diē pippin wan/en v'
sloech hē hair volc aue/en v'inc harē
graue Slandij diē hy bracht met hē
voor die stadt vā Sourges. die hibe
leyde en becrachtichde Doort trac hi
int lant en wan daer meenich slot en
stede als Perigort en vele ander. soe
dat die con. vā Huernē paps maken
moeste En voort so wan hi een groot
deel vande lande vā Aquitaniē dat
is Ghiennē en Gasconiē dat nu on
der v'ancrich is

Als Pippin aldus in Aquitanpen
was so quam daer die con der onge
louighē Waedelē van ouer die zee in
Spaengie m; veel volcs Dit v'nemē
de Pippin ghinchē teghē met groo
ter macht. en hy vacht teghē hem dē
meeste strijdt d'ye hi pe hadde. en god
ghaf hē victorie. wāt hi v'sloech xxij
wandelē en harē con. maer hy vloos
xx. mannē vā sinē beste liede daer hy
seere droef om was. d'ye namaels by
miraculē weder leuende wordē. also
hier na v'claert sal wordē Het was
een deuoot monich gheheere Felici.
die bestōt te ghanete iherusalē in pel
grimagiē En de enghel gods quam
aen hē segghende dat hi tot Alexādi
en ghinge daer s' Jās baptistē hooft
v'borghē lach. met. iij. vande onnosel
kinderē d'ye herodes dede dodē. hem
beuelēde dat hi dese heplige reliquiē
nemē soude ter plaetzen daer hē god

whilde en draghē die in Aquitaniē Fe
licius dede also hem denghel beual.
En hi nā tot Alexādiē dat heplichdō
ende ghincte sceppe met gheselschap
ende si voerē also langhe dat si bi eent
der witterdupuen die voor opt scep
stont gheleydt werdē. verby Spaen
ghien tot aent lant vā Aquitanpen
aen die poort die Agvō heet. daer ghi
ghen si wtē sceppe/ende ghigē metten
heplichdom ten lande waert inne. so
dat si quamen ter plecken daer si der
wandelen coninc ende; in volch v'sla
ghen vonden. want d'ye strijdt daer
voor af gheset es was doe gheschier
Ende op die selue tijt als coninc Pip
pin dat velt ruimē woude. so quam
hem groten vaech aē/so d; hy ghinch
rusten in; in tente. want god die goed
tieren heere d'ye wonden vertroostē
vander groter droefheyt die hi had
de ouer d'ye. xx. dooden vādē beste vā
sinen liede. Als pippin in si ape was
so hoorde hi een stēme in sinē visionē
segghēde tot hē aldus p'p'pin di en
dinē volcke es nakēde vā ouer meer
heplichdō vā sint Jan Baptistē. en
d'ye vanden onnoselen hinderen die
Herodes dede doodē. doer welcke hei
lichdom dy god d'ye heere heden sege
ende victorie ghegheuen heeft. D'ye
ghene die dit hier brenghē in pelgris
ende sijn di nakende. waer af dat d'ye
principaelste vande gheselschape ge
noēt is Felici? Ghanc hē teghē ende
doet hem liede eere. wāt god sal won
der werckē. Als pippin al dit dus ghe
sien en gehoor hadde so was gehoor
saē v'stēme En hi nam vā sinē volcke

xx. Mannē die hē nauolchdē En
hi dede voor hē draghē dpe xx. doode
ridderē daer hi so grootē droefheyt o
hadde Also ghic hi te ghemoet dē hep
lichdōmedpē hi groce eere dede ende
hierse leer wilcome dē herē dietbroch
tē En Felicius nam dat heplichōme
en leydt op elckē dodē ridder dpe alle
gader leuēde wordē. tot groter vrou
dē des volcs: Des danctē Pippin on
sen heere/en stichte daer een cloostere
van monichē ter eere van sinte Jāne.
ende liet daer sijn heplighe hooft.

In con. Pippin sijn de soe leefde dpe
goede sinte Sōmaer vā Tiere dat eē
vroom ridder was. en groot i sconic
palleys en seer bemit hy vachte tegē
die Hunē en wederstontē manlyche
Sij legende int corte staet int peerste
deel deser croniken

In con. Pippin sijn de so was ondē de
kerstenē groot twifel aenghaēde der
hepligher dievuldicheyt. Docsepde
veel liedē datmē dpe beeldē niet eere
en soude Dit dede Pippin beslichten
met grote arbeyt vūgaderende een cō
sliē van vele prelatē en clerckē griec
hē en latinistē. die dat twifel vclaerdē
En daer was gheordineert datmen
in alle plaetsen dees beelden verchpe
ren ende eeren soude

Die wile dat Pippin hier in dus be
sich was/so begōt Wapfier hertoge
vā Aquitanie sijn oude vianc weder o
logheteghē hē op te stellē. maer Pip
pin berepde hē daer tegē. doorpdēde
sijn lant en destrueerde En hy wan
die stadt vā Sapntes. en hy nam die
moedē en suster van Wapfier en voer
dese gheuanghē. Aldus eynde dorlo

ghe dat so menich iaer ghestaen had
Wā wapfier werdt vslagen van sijn
selks volcke

Onlanghe daer na sterfde eedel
con. Pippin nad; hioe wijslic en vro
melic ghearbeyt hadde sondlinghe
totte oorboore der kersticheyt en d heil
gher kerckē. en weerdichlick wert hy
begravē tot sinte Denys. daer dpe se
pulture der coninghē vā v. ancrichis
Int iaer ons heere vj. C. lviij. na d;
hi xviij. iaerē coninc gheweest hadde.
En hi liet achter vā s. Gertrū oft Ger
tradē sijnre coninghinē des heplers
Erachi? dochter ij. sonē als Karlē dē
grote/en karlemanne die bruedlich
dat lant te samē deplde/en wordē be
de coninghē ghecroont Te wete haer
le/in dpe stadt vā Propon/en kerlema
re Sopsion/deen regneerde in Oost
v. ancrich/dander in West v. ancrich
Maer karleman sterf sond oor/en al
le dlant quā in harels handen. Men
vint ooc dat Pippin eenē soen had die
Sernaert hier/vader vā sinte Maert
abt/daer int perste boeck af ghesep
es Dus hoochlijc heeft god gheert
die Grabansche hertoghē/wāt si ghe
rouwe en duechdelic warē. sonderli
ghe eerende en bescuddende die hepli
ghe kercke. Och wondē die princē bi
goedē rade noch leuē/aenmerckende
dat gheen dinc den prince soe bequaē
en ghenamen maect sijn ondersatē
als goddieensticheit en goedertieren
heyt Sod soude sond twifel hem gon
stich en behulpich sijn

Wā coninc Pippin sijn dese verse
jste brabatin? dur gnt? Tochariēsis
Erdurerepm? sic tadē germis hui?

**Sanctus Karolus magnus
dux Frabātinorū.**

Watvū. Capittel

Vandē historē, en schoone geestē, en duechdelijckē leuē, en scypdē, vanden grote sinte Kaelē con. vā vrācrjcke en die vi. hertoge vā Frabāt en loth rjck. en namaels stoomsch Kiepsere int corte ghetrockē wt diuerschē boeckē: Deledigē af gheslagē diemē dair af leest, die meer voorloghen dā voor warachticheit ghehoudē wordē En perst vā sinē duechdelijckē secdē, wyl heden en stercheden

In alre glorioesse en ouerwinelike keiser en con: sinte Karle de groote, was sone des

cleynē Pippins conics vā vrācrjckē, en sinte Bertrada des keisers Erach? dochter was; en moed. Hy began te regnerē int iaer os herē vij. En en lrvū. die vā dier tijt voort tot noch hedē daechs so claerlijc gedacht wordē, en vā aldyhande mensche so npen welickē vmaet wordē, als oft hi noch leefde. Wiēs duechdē en glorie al wa ret so dattet die boeckē vswēegē, so en soude nochtā en eerlijcke fame die n latē vghetē. In welckē Kaelē iij. din ghē ghemerct wordē die eue seer te v wonderen; en te wetē vroomheyt en zeghe in striden, natuerlike wijsheyt, clergie en sciencie vande vrpē constē, en en kerstelic duechdelic leuē. Dye welcke met sinē vader en moed woē, betot Herstalle, dwelc een sondlinge woninghe was der hertoghē vā Frabāt en loth rjck op die mase ghelegē. tusschē Ludich en Maestricht. En in en der iuecht sterck en grootmoich; en de: so doodde hi een altē grote vreeslic kē bere te Selsien tusschē Tongeren en Maestricht in teghewoordicheyt vā sinte Landrada; enre moepē abdis se vā mōster Selspē, en si hietē daerō die grote Kaelē Maer n; alleē daer om en heeft hy diē naem behouden maer om; en grote looflike septe vā orlogē en victoriē die hy gehadē heeft in vele landē. sondlinghe tegē die heidenē en persecuerōs der hepligher herckē. In Engelāt was een groot meester en een heplich man geheetē Alcuin? die vnemēde de eerlike fame vō con. Kaelē d; hi die clerckē en wj se liedē beminde. so ghich hirscepe met sinē iij. ghesellē. te wetē Johānes sco

tus Rabanus en Claudi? en quame
 tot Karle in vancrinc. en si warē al
 le. iij. discipulē vande eerweerdighē
 Beda. Vā desen meester Alcuin? leer
 de con. Karle dat meeste deel zinder
 consten. Te wetē die. vij. vrie konsten
 Astronomie. x. Ende dese Alcuinus
 maecte die historie vā d' hepliger drie
 vuldicheit ter beghertē vā Karlen
 diemē noch hout inder hepliger kerc
 hē En con. Karel ghaft hē te re regee
 ren die rijckelijke abdie vā sinte mer
 tens clooster te Tours in Touraynē
 Aldus was con. Karel wel gheleert.
 en cōste weel vremde talen En hi gaf
 den rij. maendē proper namē in sijn
 re duyscher talē te wetē. Loumaent
 Sporhille Oockghaft hi namē dē rij.
 windē daer te vorē maer iij. windē
 ghenaet en warē En altoos studeer
 de hy gheerne en screef hi droech aē
 hē scrijftafelē om dair in te scriuē als
 hi ledighē tijt hadde Ooc plach hi by
 nachte penne pnt en pergament bi
 zj hooft te legghē om te scriuē tghēe
 ne dat hy in zj bedde vā sinde oorbaer
 lijck gedaē te sine eer datter hē wren
 sinne ghige En hy oeffende neernste
 liden dienst der hepligher kerkē lee
 sende ende singhende als die andere
 wāt hi conde sijn musike wel

¶ Con. Karel was wel ghemaect lāc
 en groot van leeden. vij. sijnd voete
 was hi lanc die ser groot warē. Sine
 baert droech hi eenē voet lanc en zj
 aenschij was andhaluen voet lanc
 en eenē voet breed. zj nase was eenē
 haluē voet lāc. en sijn voorhoofc eenē
 voet breed En hi hadde leews ooghe
 glinsterēde ghelijc eenē Carbouchel

Als hi toornich was so vvaerde hem
 een peghelijc van sinen ghelichte hy
 adt luttel broots maer op eē maeltijt
 adt hi wel vierē deel vā eenē hamele
 oft ij. cappupnē oft eenē paw ofte ee
 nen hase. Deldē drāch hi meer dā d'p
 wernē So sterck was hi indē strjdt
 dat hi met sinē swaerde eenē ghewa
 pendē man te peerde cloefde en door
 sloech dat peert met eenē slaghe.

Jc hi brach wel iij. hoefpserētsamen
 Eenē gewapēdē man hief hy op staē
 de op sijn hāt Wilde en liberael was
 hi in sinē gancē en in sinē weckē seere
 beschepdē En rechtvaerdich was hi
 in wōnissen dē armē als dē rijckē Si
 wijn mengde hi met fonteynen Sijn
 huyf gelind dat hē volchde was soe see
 dich en eerbaer dat zj hof scheen een
 clooster te zj so datter veel vā sinē lie
 dē gēmerckende warē dat d'perhēdō
 mē der werelt die si besatē pdele en ver
 ghāckelijc en olanghe durende zj. en
 daerōme lierē sise achter. en keerden
 hē tottē heplighē leuē in cloostere.
 Als die graue Ogier m. sinē gesellē
 die int clooster vā sinte Pharo eē strā
 ghe heplich leuē leydē ende ooc noch
 meer ander. x.

¶ Sijn noeder die coninghinne
 sinte Bettraert hielt hi in groter ee
 ren bi hem tot eerlijcker ouderdom.

¶ Vā zjder coninghine Hildegart
 had hi iij. sonē en iij. dochterē te wetē
 Karle die hi maecte con. vā Almaniē
 maer hi sterf sonder oor ofte kinder.
 Pppijn die hi maecte con. vā Italiē
 en Lodewijck con. van Aquitanien

en die werdt con. van Brancsch. en
Kepser. en hi ouerleefde sine bruede-
ren daer hier na afghesept sal werde
En sijn ih. dochtere Kiotrupt Berga
en Silla: En naedie doot van zinder
coninghinne hadde hy van Grifun
da synder vrouwen eene dochter dpe
hiet Altrupt

Itē Con. Karel dede sinen sonē en sy-
nen dochtere van ioncx op ter scholen
ghaē. en in allē duechde volcomelijch
sondere. Ende alst tjt was so dede hi
sine sonen leerē wapenen hanteren.
en iaghen/vlieghe/en rypden. na der

Fransopsen maniere. Sy dochteren
dede hi int wollewerck leerē werckē.
en spinen/om dat sy nyet leedich sijn
en souden want ledicheyt es eē moel-
der van alder quaetheyt O ghi mo-
ghēde princē leert navolghē de wer-
ke van desen edelē Grabantche her-
roghe. nwe kinderen tot allen duech-
de wylende en leerende. so mach mē
vā v oorschoone ghesten scriuen

Hoe coninc Karel begante regne-
rē. en van vele reysen en stridē die hi
hadde in ditterse landē op de ongelou-
uige en wedspanige d heiliger kerke

Quinc Karel regneerde na co
ninc Pippijn sinen vader xvi:
Jaren. en was noch vele meer victo/
rioes en vele hoger vhaue in eere en
glorie En syn perste heyr vaert was
int lanc van Aquitaniē dat is Ghyē
ne Langedock Salscoingniē tegē Hu
nald? hertoge Saffiers brueder En
hi maecte daer een casteel teghē Soe
deaus

Doort soe ordineerde hy in Aquita
niē bisscopē en abtē. en ooc ix. grauē.
vande gheslachte der Fransosen/te
weten tot Sourghes/ tot Doypers/
tot Villate/ tot Lymoghien/ tot Perp
gord/ tot Aluernē/ tot Albpe/ tot Tho
losen/ en tot Sourdeaus. En vā dien
lande maecte hi Lodewijck sinē sone
con.

Corts daer na trach con. Karel op
die Sassen die noch al doe hepdē wa
rē/ en grote viande dē Oostfranken
En hy wan een grote stad geheeten
Heersberch/ en hy dooreedt al haer
lant en vloech vele vā die volch En
hi destrueerde alle die afgoden die hi
dair wāt i harē tēplē Maer wātdair
int lant gheē water te crighē en was
so was zj volc bi na door van dorste
En Karel dede syn ghebech tot gode
en daer quā vter aerde volle plācept
van watere. Doe dpe hepdene sassen
dat saghe so ghauē si hē ouer in zj hā
dē. en gheloofde datse kerste werden
soudē en si ghauē hē ghisele ghelouē
de d; si nēmermeer tegē hē stridē en
souden.

Daer na als die paus Adrian?
die perste vā die naē/ in grote noode
en ljdē was mits die eyrantschap van

Desideri? con. vā Tobaerdiē die hi de
de der hepliger kerche so sandt hi aen
con. Karel hē biddē de dat hi d hepl
gher kerche rechte bescuddē woude.
also zj voor vaders gedaē haddē En
so heeft Karel een groot heyr vgaet.
en is ghytrockē in Tobaerdpē al den
berch Cēp. En die vstreue con. van
Tobaerdiē nā die vluchte en die h. lie
ue ghesellē Amys en Amels gheselc
vā lichame en vā sedē die alht in con
Karels gheselschap warē een heplich
leuē lepdende die m; veel volc volch
dē na die Tobaerde de in grof menich
ten warē En si schaēden hē datse vā
so clefder menihē vloede/ en keerde
hē manlijc teghē con. Kares heyr/ so
datter seer gheuochte wert. En van
bejde syde bleuender veel vslaghen
en sondlinge die vgenode Amys en
Amels. maer con. Karel behpele d;
dat velt En die con. Desideri? vloet i
die stad vā Paupen en con. Kaerle
volchde hē nā/ En hi sandt in vrach
rj om zj coninghine Hildeghaerde
en om zj hinderen hi dede daer een
kerche makē en zj coninghine ooc eē
en daer inue werdē namaels begra
uē die price en herē en edelinghe dpe
indē vlepde strj vslaghe warē En
Amys werdē begrauen in een van
den twee kercken. Ende Amels in
dander kerche seer costelich
Maer des anderē daghes smorgē
soe vant men dat lichame van Ame
ls int graf van synen lieuen ghesel
le Amys liggende. dat welcke grooe
te vermoeden es dat al sulcke voor
dinghen niet en gheschien sonder die
verhenisse gods. Ende als coninch

Karel dese stad beleghe hadde de tijt
van vi. maende. alst i dpe vastē was
so hadde hi grote begheerte om te vi-
siterē die heplige stad vā Rome. En
latēde zj hepr voor paupen so trac hi
te rome. En als hi opdē paelschauont
nakēde was der stad so ghinc hy der
waerts te voete wt groter weerdichz
En opclimēde die trappē d hepliger
kerkē so custe hise al m grocinnichz
En hi gaf grote gauē dē kercken. En
hi quā tottē paus Adrian? die hē ont-
finc met groter minnē en weerdichz
En als die hoochtijt van paelschē ghe-
houdē was. so gaf con. Karel s pete-
rē en der roomsker kerckē al weder
dat lant. dat die lōbaerdē der kerckē
afghenomē hadden en daer toe ther
toechdō van Spoleten en Bonuent
daer na tooch con. karel wed voor pa-
uien en hi deplde zj hepr en creech ve-
le stedē ouer dē pau. En die stad van
paupen ghaf haer op in karles han-
den. En con. Desideri? met sinē wiue
en kinderē en alle die princē wert ge-
uanghē en also in vrancrijē ghezōdē
met Sautrid? dē bisscop vā Ludiche
en ald? vghync der lōbaerdē coninc
rijc dat ghestaē hadde. CC. en iij. ia-
rē. En con. karel en maecte niet alleē
lōbaerdē maer ooc Italpē subiect d
croonē vā vrancrijē die Fransoyse al-
le dlant doorsettende.

Ma desen so keerde con. karel wed
te rome en stelde daer een cōsiliē met
dē paus Adrian? en met C. liij. bisco-
pē en veel abtē. En dpe paus metten
cōsiliē gaf karlē die macht te ordi-
nē dē stoel van rome en den paus en

eertsbisscopen in allen prouincpen in
te stellenne.

Int con. karel wert gheware dattē
sanc der kerckē te rome anders was
dan in synlāt. En hi sanc clerckē te ro-
me om de roomsche maniere te leerē
en so wērdt van hē dē roomschē sanc
in Gallie bracht en te Ners i loiep
nē wert perstweruē die roomsche ma-
niere inder kercken ghesonghen.

Oock dede karel die vniuersael sco-
le bringhen van Rome tot Paris bi
cōsente vande paus die eerst te rome
quam van Athenē wt Grieken lant.

Onlanghe waest daer na dat dpe
Sassen wed haer ghelooftē brackē en
quamē orloghē op dpe Ost vranckē.
En con. karel trac in Sassen lant. en
deplde zj hepr in iij. deelen en hi vwa-
se en hi vdeef haer heere dpe een on-
ghelouich quaet mensch was.

Daer na zj die Sassen kersten ghe-
wordē en werdē ghedoopt en ipeten
haer afgodē. En sy leefde in vrede on-
der con. karels moghē chept hē vbin-
dende op grote pepnen vā goet ende
vrijhept te vliessen dat senē mer meer
teghen hē stellē en soudē. en con. kar-
le predicte hē selue dat heplich kerstē
gheloue. die ewangelien en propheti-
en leerēde hē den wech te comē in dat
eewighe leuen. En daerō heet hy der
Sassen apostel.

Int viij. iaer van con. karels rijc
hesoe beghonsten eenighe in Italien
te rebellē en wedspannich respue

En Karel dat vnemende reysde hae
stelijc in groter heyr cracht darwert
En hi creech dpe stad vā Aquilepen.
En dē heroge Rolant die de sake vā
dē reb. lscap was dede hy onthallen.
en ooc noch meer anderen

Daer na so toech con Karel in spaē
gpen daer hi destruerde die stad ge
heeten Saragossen met grote mach
te. en hi belepde Dampiloniē en wāt
se met grote arbeyt. en dē de hair mu
rē aflegghē. en die twee coninghē vā
dē sarasīnē die bracht hi conder. ende
veel lants en stede werde hē op ghe
gheue En so quā hi in Galloengien
daer hi vele stede en castelen wan. en
bracht met sinder vroomicheyt alle
clant on dē moghē heyt en subiectiē

Over ij. iare daer na so toech hy o
uer die Elue orloghē op die onghelo
uighe gheheete Moorwpten en Sar
dogane de hi mālīc vwan en brache
se tottē herstē gheloue en werden ge
doopt

En int naeste iaer daer na als int
iaer ons heerē vij. C. en. lxx. omtrēt
hermisse. so reysde con Karel weder
tot Rome wt groter deuotiē met pip
pī en Lodewijc sinē hinderen. die hy
hepde vande paus Adrian? voor ghe
noemt coninghē saluē dede. te werē.
Pippijn ouer Italiē. en Lodewijc
ouer Aquitaniē. welchē Pippijn dpe
vseyde paus Adrian? te vorē vander
vonten ghehaue hadde Ende aldus
wert coninc Karel ghesachte in al
len landē vmeerdert en hoochlikē ge
fert

En int iaer daer na soe warender
eenighe Sallen hem wederop rechrē
de teghē con. Karel volc die hi daer
int lant ghestelt hadde om die liede te
regeren. Waer om dat hi weder een
heyr volcs vergadde en reysden hae
stelijc darwaerts. en vinck. iij. M.
vanden principaelsten die eenighen
raet daer toe gheheuen hadde en hy
nam ghijsele van al den lande en set
tet al onder sijn hant.

Coninc Karel maecte te Colē twee
brugghē ouer dē Rijn en hi vtrac vā
daer int lant van Slaunonē en hi ver
wan die Slaunen en maecte hem alle
dat lant onderdanich.

Int iaer ons heeren seuen hondert
en xij. so trach con Karel met groter
heyr cracht te water ende te lande op
die onghelonighe Hupne die hy v
iaechde ende verwan. ende hi en liet
se nergheens rusten in gheenen plaet
sen want waer dese vloeden alrijt so
veriaechde hyse ende verdreeffe
Maer den laetsten ontvloeden sy hē
in de wildnissen. al daer hyse met vre
den liet. want het en was hem niet
wel mogelijc metē paerde int bosch
na te rijden

Item Anden seluen tijde soe
reghent bloet wt en hemele

In dit selue iaer so woende te Bari
lebeke in Vlaenderē een ridder die lie
derijc hiet. En dat lant was doe seer
woest en boschachtich En dair en wa
ren niet meer steden dā Sendt ende
Thorout. Corrijche Castele. ende die

borch vā Oudenarde. En dese Tiede
rijc vleyswerdt namaels Karels mā
en otfinch dat lant vā Vlaenderē vā hē
te leene als eē forestier om dat lant te
bewartē en dat quade volcdair wt te
verdriven

En het is te weten dat syne wapē in
sinē schilt staende was vā lazuer en
vā goude. int middel hebbēde een scil
dekē van kele En dese wapē droeghē
die vlaemsche heerē tot dat mē screef
xi. C. en xciij. te weetē als regneerdē
Karle die Caluwe keysler en con. wāt
doē vsterf vlaenderen op Goudewi
ne graue vā Henegouwe. En vā doē
voort aen hebbē si ghevuert dē swar
tē leeu ghelyc Henegouwe met vā
deringhe vā clauwē en tandē. Ende
Vlaenderē werdt doen een graefscap
En hoe wel dat eenighe segghen dat
dese Goudewijn dē swartē leeu wan
voor Cōstantinoplē: dat is niet wa
re. Maer wair eest dat hi daer keysler
wert van Griekē na dat Cōstātinop
lē ghewōnē was vande Venecianē
Fransoysen. Grabanterē Vlaēmigē
ic. daer doperste hertoge Henric van
Grabant capiteyn was vande kerstē
was so hier na vclaert sal werdē

Ho con. Karel gheert werdt van
vele coninghē en princē. En hoe syne
goedē naē en fams al dpe werelt dore
ghebrept was

Dese eerwerdighe con. was vol
duechdē en eerbaerhedē Hy en
keerde in herte noch in sinnē tot ghe
nē ydelhepdē. vā Ternoyspel ofte vā
grote pompē en houerdie. maer sinē

wille en werckē keerde hi tottē loone
gods en tot allē duechdē. Seer was
hi otfertmhertich. vele almoessen ghe
uende den armē. Apter alle in sinen
lande maer vele kerstē die gheuāgē
laghē in Persien in Spaengie in Af
frijchē en in ander contrepē van hep
denissen En om synre goetheit ende
goede werckē werdt hi eerlikē geeert
alle die werelt dore. Do dpe meeste
heerē vā allē hoechē der weereit sine
vriendscap en minne begeerdē. te we
ten Maron die con. vā Persen die by
na al Orientē besat wtghenomē In
dien die allsulche minne tohē droech
dat hi syn gracie begeerde bouē alle
coninghē oft princen der werelt. En
hi sandt con. Karlen dlychaem van
sinte Cypriaen. bisscop en matelaere
en meer ander. Des ghelyc Abrahā
die prince vā Affrykē en veel andere
coninghen en heerē die hē grote gha
uē sondē om in gracp te verweruē

Die legatē oft ambassdōē vādē kei
ser van griekē oft Cōstantinoplē en
van veel ander coningē en heerē wa
rē byna alcht in coninc Karels hof. a
paps en vrientcap met hē te tracterē

Thomas die patriarch vā Jherusa
lē sandt con. karlen wt weerdicheyt.
perst veele reliquien en heplidoms
Dair na sandt hy con. karlē als dies
weerdich sijnde die sloetelen vanden
graue ons liefs heren Jhesu en van
dē berghe vā Caluariē en vādē ber
ghe vā Spon. met eend banierē van
d hepligher stad vā Jherusalē Die
cronikē seggē dat mē nopt en las vā

ghenen con. of prince op dese werelt
die al sulche eere gheschiede als conic
Karlen die hē nochtā daer in inpet en
vhiel gheuende god alcht lof en eere.
des lant van Brabant groote eere
heeft en sonderlinge die Brabātsche
hertoghe die tot hier toe van sinē ede
len bloede haer afcomst hebbe

In het ghebuerde dat hertoghe Hen
ric van Aquilepē op dpe Hupnē trac
met con. haerls hepte en comende in
Panoniē dat nu Hongerien heet / so
quā die prince vande Hupnē teghen
hē te stride die teghe die kerstē vloos
strijdt en velt / so dat dpe kersten daer
wonnē w nemende grote scat vā sil
uer en goud etc. daer af dat die hertoge
so veel lant con. Kaelē in vācrht dat
ter lant daer seer mederhtē En i cor
tē tīde daer na so gaf Tuellē die con.
was van Högeriē hē seluē en i lādē
ouer i con. Kaelē handē en wert ge
doopt

In con. Kaelē tīde so regneerde de
edel en kerstē prince Ogper van
Denemerckē dpe Kaerlen in groter
weerdē hadde en daer af hier na ghe
screuē staet. die welke in sijndt tīt tot
ter kerstē hept bracht byna alle die lā
den van ouer die zee. als van Jherit
salē totter sonnē boome / bider hulpē
gods i volck cōforterende met groo
tē en wondliken miraculē. En in ho
ghe Jndiē ordineerde hi een kepsel
he: daer af hi kepsel maecte Janne de
coninc sone van Vriellār die met hē
ghetrocken was. En want hi seer de
uoet en innich was te gode weert ve
le bedende / so hieten i volck priester

Jan En daer werden vā Ogper ge
ordineert onder den seluē kepsel. ruit
bannper heeren van sinen geslachte
die int selue lant ander heerlichepde
hadden op dat die kerstene wet daer
ghestadich soude bliuen

Hoe coninck haerle versocht wert
om te verlossen dat heilich lāt vā den
hepdenē. en hoe hi derwaert trac En
vā den costelike reliquie die hi creech
te Constantinoplen

Na dat Constantijn die keiser
van Griekē sone van Hyre
na die hepdene dicwyl verdreue had
de wt Iherusalem en wt heplighen
lande, so hadde dpe hepdene dat wed
ghecreghen daer wt verdriuende de
kerstenen. Soe dat die patriarche en
David die aersbisscop vā Iherusalē
ghevlucht quamen totte voorscreue
Constantij. diese voort met eere sant
tot coninc Kaerlen sijnde tot Parijs
in vrancherijche. en hi sandt tot hem
noch twee hebreuische legaten ghe
heete plaac en Samuel en eenē gr
eeste brief met jhre hāt ghescreuen.

En int einde vādē briene so. hadde hi
ghescreuen een visioen dat hy ghesie
hadde op jē bedde ligghede. Vā eenē
ionghelinghe dien hi sach voor hem
staende. en hem toesprekende m; sue
ter stemmen dese navolghēde woer
den. Constantijn du hebbest neerst
teljc om dese saken ghebeden. Du ne
met Kaerlen vā vrancherijche d herche
kamppoen te hulpen. Ende doe
choonde hē dpe ionghelice eenē gewa
pendē ridder. aē hebbēde pserē couzē
hebbēde ooc enē halfberch. eē sweert
gegordt dat langste dat hi opt gesach
eenē hellē in die hant houdēde blinc

kende als gout hebbēde ooc eenē lan
ghē baert. een lanc aenschij blickēde
oghe en grauwe haer En Cōstāstijn
hoorde dese woordē. Kēpser auguste
weest blide ic. Soe vōt hi dar conic
Karel vā god vōtē was. Dese voor
genoemde legatē en heerē quamē te
Parijs bi cōn. Karel hē ouerghēuē
de dē vōpde griecschē brief. die mē dē
aer. bisscop Tulpj gaf om dpe te be
diedē inder ghemepnder sprakē. Als
Karel den brief hoorde soe werdē hi
wenende dat die heyden ons heeren
graf besatē. en al dat volck werdē be
ruert En Karel gaf wt een gheboch
dat alle man hē bereyden soude met
wapenē om te treckē int heyligh lanc
En so trach hi mettē meestē heyre vā
volcke dat hi pe ghehadt hadde ouer
dē Rijn en ouer dpe Denouwe: door
Hongheriē en Bulgerē woudt ouer
sint Jorhs arm. en ouer Capodocien
dat nu Turkien heet En so quā hi in
een wout dat wjt was ij. dach vāc
dē. daer i warē vel leeuwē. gepfōnē
beren/tpgrē/en ander dierē. so vdoel
de hi en hi mostē daer vnachtē met s
nē volcke. en sijn volc werdē dolende
deen hier dāder daer. Dōē dede hi d
volck vgaderē met ghelupde/om bp
een te bliuen. en so wert Karel ij ruf
te nemende/En daer rechte hy hē op
pe en beghonste te leesen dē langhen
psalm Beati immaculati in via. En
als hi quā tot dien versē Deduc me i
semica mandatorū tuor quia ipsam
volui. soe vnam hi bi hem comende
eenē voghel singhende en roepende.
karel die las al voort sinē psalm/En
als hi quā totten versē Educ de custo

dia aiām meā: so sepe die voghele al
dus tot hē franche coninc wat leestu
dair/en die voghel wjt de hē dē rech
ten wech En die moghēde cōn. Karel
letooch also voort tot Jherusalē. Als
die heyden ij grote macht vnamē so
weken sp voo: hem en hi suerde al
ledlant vande onghelouighen En hē
stelde den patriarche gheweldichlij
ken in ij stadiende wedermaecte die
mueren vander stad sterker dan te
voren/die ter needer gheworpen wa
ren/Soe beual daer na coninch karel
den patriache te gode ende hy schpet
van Jherusalem. Ende quam ouer
Constantinoplen int Griecschē lād
Ende daer ontfinch hem die Griech
sche Kēpsere Constantinus met gro
ter werdicheyt ende eeren/ende hi be
reyde hem vele wonderliker dieren.
ende seer costelike iuwelen vā goud
de ende ghesteenten om Karelν dair
medete beghauen/ Maer coninc Ka
rel als een wjs coninc woude hem
daer op beraden/ende hy rade vā s
nen mannen wepgherde hi dpe gha
uen tontfanghen/want hi alleen om
dpe mynne gods dpe vaert bestaen
hadde. beueelende ooc sinen volcke d
nyemant ghiften noch presenten en
ontfinghe/Als dese Griecschē kēpser
dit sacht Karel gheē ghaue noch
goet hebbē en woude so v wonderde
hi hē vā sijnre duecht. So dwanch
mits bedē Cōstāstij die kēpē d: hi toch
eenige and ghyptē nemē woude. Als
karel dat sacht so badt hy om reliquie
vā os herē passy So wert dair gheor
dineert d: al volc ij. dagē vastē sou
de. En mē hoēs ij. notabel psonē die

Karlen die reliquien bepleen souden.
En daer wert die Ietanie ghesonghē
beide vādē Geyechē en vādē lathscē.
Soe dede Daniel die aertsbisscop vā
Napels op dat vāc dair in lathōs he
rē doornē crone: en daer wt quā sulhē
hemelschē rueck dat hē alle dochte dē
spwaren indē eertschē paradijsē En
coñ Karle viel neder ter eerde: biddē
de innichlijck onsen lieuen heere dat
hi daer vnienuwē woude de tekenē: jē
re hepligher passien en vrsenissen
Doe quam daer wt en hemele eenen
bauwe de bedaude die heplighedoor
nē croone: en sp wert groepende ende
bloemē bloepende. en daer quam al
sulchen hemelschē lichte dat hem alle
dochte dat haer cleedere gulde warē
En als die eertsbisscop Daniel met eē
der scheerē beggan te snydē die hepl
lighe croone. so beggan die croone so
lanck so meer te bloepen En coñ: Ka
rel besinch die bloemē in eenen helck
en hi vulde mede sinē rechtē hartscoē
daer na berepde hi sinē sinckē hant
schoē. en hi gaf dē rechtē te bewaren
den bisscop Maer want haer
der hepder ooghe vol tranē warē wt
groter deuociē: so vslupde dpe bisscop
dē hantschoē te houdē: en Karle wā
de dat hien ontfanghē hadde en hy
lietē ghaen: maer bider godliker gra
ciē bleef hi lange tijt in die lucht han
ghē rusten hē hepdē sonder ter eer
den te comē En doe Karle sinē sinckē
hantschoē ghewulch had metten door
nen die vander croonen vielen. ende
hi diē ooc mepnde dē bisscop te gheue
so werdē sp gheware dat den rechtē
hantschoen hinck in die lucht Ende

als hi dē hartscoē ontdeede om die bloe
mē wt te doene: so vkeerde de bloemē
in hemels broot. dwelcmē noch root
tot sinte Denhs in vancrjche Ende
dpe rueck vander croonen vūvulde al
die stad vā Cōstantinople in vūwonde
ringen van alden volcke: En daer ge
nalen .iij. C. sieche mneschen ende eē
Noch was daer eē sieck die .xxiiij. iare
sieck ghelegen hadde blint doof. ende
stom En als men die heplpghe crone
wt trach so wert hi siende: als men die
croone schiet so wert hi hoorēde: en als
si bloepde. so werdt hi sprekēde Daer
na soe trac dpe aertsche bisscop dauid
open naghele ons heeren wt eenē al
bastenen vate en gaffen karlen. Doe
ghenas daer eē kint dwelc sijn luche
spde vloren hadde en wasser mede ge
boren: en het quā gheloopen indē here
ken gode louēde: Aldus hadde coninc
karle die helst vā dē croonē ons herē
en eenē naghel. Noch gaf men hē eē
groot deel vādē cruce ons heeren En
onser vrouwē hemde En vādē doec
ken daer ihesus xpus in sijn re ionch
in gewondē was. En cleet ofte luda
rium daer ihesus doode lichaē in ghe
gewōdē was. en Opmeōs arm daer
hy dat kinde hē ihesum indē tēpel me
de ontfuick en omhelde. En alle die
voorsepde werdighe heplpghdom en
reliquien dede die coninc kaerle slup
ten in een male vā buffels velle: en de
hinck hi aen: jē side: ende hy behielte
aen sijn lijf altoos: tot dat hy quam
tot Aken. Als dit al soot voirseit is ge
schpet was soe reys de coninc kaerle
voort na sijn lanc: en quam tot eē raf
teel dair hi dede mettē hepligē reliqē

een kint opstaē vander doot en lan
der sieckē werden daer ghesont Daer
ruste hi vi. maende en eenē dach Do
crac hi voort en quam tē leste tot Mē
daer hi dese werdige reliquien stelde
in onser vrouwe kerche die hi hadde
doen makē seer costeljc Doe werden
daer soe veel blindē siende en andere
die dē coets hadde dat mēt ghetal niet
en weert Jte rj. beseten vande viant
werdē vlost. ende viij. lazeersche woe
dē ghesuert. cropele en rj. manckē
en li. bulcē hebbēde. ende lxxv. vande
grote euele. en veel andere van ande
re sieckē wordē daer al ghenesen
¶ Tot Mē wert doe een groot con
sijp ghehoude daer was dpe heplige
man paus Leo die iij. die eersbisscop
Tulph vā siemē. die patriarch vā A
lexandriē gheheetē Achille die patri
arc van Anthiochiē gheheetē Theo
phil. en veel ander bisscopē abtē pre
latē ende prince. alle de meeste vā her
kenhept. Ende het wordē gheboden
door al herkeheit dat mē op dē sinen
dach tot Mē in pelgrimage quame
om te vilsere dat werdige heplichdō
dat coninc Karel bract hadde van Je
rusalē ende vā Constantinopel maer
dat een peghelic perst in bicht sprake
ont mer repnd cōscienciē dat te sien
En hyper wt is comen. dat aflaerdar
mē tot Mē alle iare haelt. In dē con
sijp wordē een doode diwert. Als coninc
Karlē dese kerche aldus eerē woude
om die te benedijē. soe woude hi dat
hebben vghadert alsoe veel prelaren
als daer daghen indē ghehele iāre
sijn dat is in. C. lxxv. maer hi en cōster
maer iij. C. lxxij. gheuinde wt alle lā.

de daer vghadert in die Doen liet god
een groot tephē gheschēten want sin
te Monulph en s. Sedulph bisscho
pē vā Tongherē dpe langhe ghestor
uē warē quamē daer en vūldē dat
ghetal Doe vlschieden si weder

Dese weerdighe reliquie en in niet al
bleuē tot Mē maer in dinersche stee
dē in vancric Wat Karel die Calu
we Kēpē en cōf. vā vancric die vhf
stena desen grootē Karel dede veel
wt Mē vuerē te Parijs in die tapel
le van des coninc pallesse. daer is dē
vlepe stuch vande cruce dē heerē de
croone ons heerē. En ooc is daer dat
pser van ons liefs heerē speere. dat
purpurē cleet. den septer van riete.
die spongiē ic. Tot sinte Denijs by
Parijs daer byna alle dpe coninghē
van vancric begraue ligghe in alba
stē tōmen daer is dē naghel dē heerē
dat vlepde hemels brood. Symeons
arm ic. En te cōppendiē plach te in
tōscruē sudariū ons heerē En tot Mē
ken is bleuen onser lpeuer vrouwen
hemde. s. Josephs coulen. en veel an
der heplighe reliquien

¶ Van con. Karlen die weder
te Rome trach mōr Leo. en
hoe hi gemaect werdē.
Kēpser vande Ro
mēnē. dpe doe
schpedē vā
dē kēpser
van Constantinoplen wt Specken

Leo grote aflaet gaf. Ic ter plaetsen die noch heet Karoloe na con. Karle en te Stalle daer sijn peerde stonden Daer na traccofi. Karle mette paus na Rome in die Stadt sonde stride met groter macht want niemant en dorste hem wederstaen En hi dede ondersoeken vatghene dat die romeyne reghe de paus hadde. en die paus Leo purge rede hem dair en wert onschuldich bevonden En hy dede recht ouer die quade en hi settede de paus weder in synen stoel met groter eeren

Tot noch toe hadde alleen een Keeser gheweest tot Constantinoplen in Griecke. die dat roedsche keiserijc onderdanich hadde gheweest. van des grote Constantijns tide. dpe keiserijch va Rome stelde in Griecke ouergheuende den paus Syluester ende synen nacomere die Stadt va Rome ende een groot deel vande keiserijche Maer nu mits die dat die Griecke niet ghehoorsam noch behulpich en waren o hepligher kerche langhe vbeperct sijn de so wert bi eendrachtigen consente der romeyne d; keiserijch ouergeset op die coninghe va vracrjch dpe sonde linghe beschermers ware der hepligher kercher En so werdt con. Karle opde hepligher kersdach vande selue paus Leo ghecroet roomsch keiser. En alle volc riep driewerue leue en victorie gheschiede vten hemel Karle den vmeerdere va gode ghecroont den vredeliche roomsch keiser Ende dit geschiede als in e screef. vij. C. en ij En doe hadde hi xxxij. iaer. geweest con. va vracrjch En her was ocrene

CCC. en lxxij. iaer na d; de vside paus Syluester doopte de grote Constantij die keiserijc stelde te Constantino ple also vt is En so bleuet voortae h keiser die een va Griecke. in Orient. dan va Rome in occident. Ende recht waest dat d; keiserijch op Karle qua; wat in hem vgaerderde dat geslachte va Manie va vracrjch ven ooc va Griecke want sinre Serte h moeder was keiser Cracis dochter.

Int eerste iaer na dat con. Karel aldus keiser ghemaect was so sande hi door al kerkenrijc bode en legaten om iusticie en recht te doene. ende hy maecte sekere wette in xxiij. capittelen

Doert sande hy al die werelt doore om te ondersoeken die name dat leuen en dat steruen der hepligher dpe hy p vord de monich vgaeder dede in een boeck geheet Martirologiū dat welcke men noch inder kerche leest na prieme Ooc dede Karle vgaederen hy Paulū sine opake de omeliē en lessen vten scrifte der hepligher lerare dpe men noch houdt inder mettenen.

Int achtste iaer va Karels keiserijche so creech pippin h soe die con. va Italiē was die Stadt va Venegien En coets daer na sterf hi te Ripplan Ooc sterf daer na Karels ouste soe. die ooc Karel hiet

Int eerste iaer va sine keiserijche so croode hi Lodewijche sine ioncxte so ne metter keiserijcher cronē. en Bernarde Pippin h soens sone maecte hi conich van Italiē.

Dat xvij. capittel

Hier na volcht die salighe en schoo-
ne hystorie vande strijde des lants vā
Spaengie dwelc die grote keiser en
con. Karle by beuele van sint Jacob
den heyligē apostel tottē herstē gelo-
ue m; vele arbeide bekeert heeft En
es wren latijne in duytche int corte
wde tractate dat die eerwerdige bis-
cop Tulpū van Kiemen daer af ghe-
maect heeft die selue daer mede was
Prologhe

Die hemevaert ons on herē
Jhesuchristi als die apostole
tot uschepde lande reysden om die te-
bringe tottē heylighe geloue so trac-
te heylighe apostel sinte Jacob dpe
meerder in Galissie dair hi perst pre-
dicte Daer na heerde hi weder tot Je-
rusalem en wert van con. Herodes
gedoor dperste vande apostelē Wiē
lichaē; discipulē namen en vuerdē
ouer die zee tot in Galissien en spach-
ter volchden dat wert van predicacie
dwelc sint Jacob haer meester begō-
nē hadde Maer namaels heerde die
Galissianē vande heylighe gheloue
mits hare sondē en bleuē in dolingē
toter tijt vanden moghēden keiser
en con. Karlen den groten

Hoe con. Karle met grote ar-
beide trac in Spaengie en Galissie

Is keiser en con. Karele met
grote arbeide was ghecomen
wtē heylighe lande en veel lande tot-
tē heylighen gheloue bracht hadde
en veel lande en conincliche ghewō-
nen hadde bi der hulpe gods so meē

de hi voortaeen te rusten en niet meer
te orloghē maer ter doot waert hem
gherepde En so lach hy tot Alē in zū-
der deuotie. want hy blant daer om-
trent meest beminde. om dat sijnder
voovaderē rechte erue was te wete
vanden sijn totter schelt dwelc hiet
neder oostrijc oft oost vancrjic en na-
maels wert gheherē Vorhtich waer
in dat Grabat begrepe is stretchēde
vanden water der Maen tottē wa-
tere vander Schelt.

En corts hier na sach Karel in
hemele enē wech van sterre beghin-
nende vander vrescher zee en tref-
kende tussche Almaniē en Gallien
dais Vancrjich tot Aquitaniē ende
Spaengien en rechtevoort tot Ga-
lissie en dit sach hi dicwils hē seer v-
wonderēde wat d; betepkenē mochte
Ten laetste opēbaerde hē; Jacob die
meerder apostel bi nachte als eē scoon
ouderman segghende. Wat maect u
sone mijn Karel antwoorde Heere
wie sidp Sint Jacob seide Ic ben Ja-
cob gods apostel Sebede; sone brueder
van Johannes ewangelista dpe He-
rodes mette sweerde doode wiens ly-
chaē in Galissie rustēde is onbeket
onder die onghelouighe. daerom soe
kondighe ic dy dat ghelijc god dpe al-
moegende goedetierē heer dy den al-
dermachtichstē gemaect heeft bouē
alle aertsche coninghē so heeft hy dy
vcorē onder alle mensche om alle her-
sten mensche dē wech te berepde tot
mijnen graue om te verlossen mijn
land wtē handen der quader Mo-
abiten. op dat hi dy gheue die croone

des ewighē loōs. Die wech vanden
sterre die du ghesē hebste berecht d;
ghi met grote heere treckē sult in ga
liken om te beuechte die heydenē en
mū grachte vīstēren. En daer na sal
alle dat volck van allen kerstenlandē
daer pelgrimagie doe. ende van god
vcrige verlatenisse van haren sondē
totte epnde der werelt toe. Daerom
so rept dan sogheringe als ghi perst
moecht wāt ic sal alcht in v hulpe zj
En voor dinen arbeyt sal ic v vcrige
van gode die hemelsche croone. ende
totten vterste daghe der wereldē sal
dinen naem in eeren gheprelen wor
de. En in deser maniere openbaerde
hē sint Jacob driewerue con: Karlen
mits den welckē hi verghaderde d;
meeste heyr dat hi pe hadde. en alsoe
repsde hy in Spaengven Die eerste
stadt dpe hi belepde was geheete Pā
pilonien/daer hi dpe maenden voor
lach. ende hi en constese niet ghewin
om harer grooter sterch; wille. Doe
riep hy aē gode en sinte Jacop aldus
O heere ihesu criste om wiens geloe
ue ich hier in dpt landt ghecomē ben
om te beuechten dat ongheloonighe
volc/ gheeft mi dese stadt tot eerē dñs
gloriosen naems O heplighe apostel
Jacob eest waer dattu di mi gheopen
baert hebste. soe gheeft mi dese stadt
te crighenwende dat oghelouich volc
welck dat toch nwen heplighē naem
niet en bekenne. Als Karel dus zj ge
beth met grooter pnnicheyt gedaen
hadde. so gheschiedder bi der graciē
gods ende hulpe des heplighen apos
tels sint Jacobs dat die muren vande
stadt ter neder indē gront vande vel

ten vielen. En die sarassinen die ghe
doopt woudē sijn die liet coninc haer
leleuen. ende dpe niet gedoept en wil
den sijn dpe worden heptijuelijckē ge
doot. Als die sarassinen ouer alle clat
daer omtrent vernamen ende dit wō
derlijc wert bouen vclaert aensaghē
so eerden sy coninc haerle mit groter
weerdicheyt waer hi quam en gauē
hem tribut. ende leuerden hē ouer
in sijn handē alle die steden. so dat hē
in corter tijt alle clandt onderdanich
wert. Ende dpe sarassinen verwond
den hem seere als si saghen dit kerstē
volc so schone ende costelijken wel ge
cleet waer om dat syse eerlijckē ende
vreesdijck ontvingē in alle platze

Daer nae vīstēerde conic Karel
sint Jacobs graf in Salistie met gro
ter weerdicheyt ende deuocien. Ende
soe wat sarassinē dat hi vant in alle lā
den waer hi quam/ die kerstē woudē
werdē ende haer ogheloue oft mamet
terien laten. dpe dede hy doopen vā
den eerwerdighē aertschbiscop Tul
pijne van Aiemē. en die ghene de ont
ghelouich bliuen wouden dpe wordē
ghedoot oft beleuen geuanghē

Daer na so rare die wijse coninc ka
rele door alle clandt van Spaengven
vander eender zee totter ander. daer
inne dat vele goede conincrijcken en
landē begrepen zj. te wetene dat co
nincrijc van Portegale. Argon. Ma
uerre. Sittapen Salistien. een deel
vā moorē lāt. Poupcien en Cateloin
gpē. vā welckē landē die vmaerde ste
den alle ghenoeimt staen in den voor

sepden boeck vā Turphyn eersbisscop
Sompghē van welken steden coninc
Karel creech sonder stryden. ende de
sommighe creech hi met groten stry
de en arbeide. wtgenomen die stad
van Lucernen. de hi gheen slins ghe
crigen en conste. Ten lesten sobelach
hyse iij. maendē lanc. hy dede sijn ge
bet tot god en sint Jacop. en die muer
re vander stad vielen alter neder en
die stad vslanch. want daer middē in
quam een groot water Men leeft dz
coninc Karel. iij. steden heeft vmalē
dijt die vdrone en onbewoent sijn ble
uen. te wetene Lucernē. Vētosla Cap
parra. en Adama

So bleef coninc Karel in diē lande
woonēde. iij. iarē En vandē goude dz
hem die coninghē en princen in Spa
engven woonēde gauē. vmeerderde
hy sinte Jacops kercke inde stad van
Compostelle En daer stelde hi eenen
eersbisscop. en canonicē na s. Isidor?
des bisscops regule. En hy vcierte de
kerck met vele ornamentē
Item noch vanden goude en siluere
dat hi wt spaēgien bracht. maecte hi
vele kerckē. te wetē onser leuuer vrou
wen kercke tot Aken. en sint Jacops
kercke in te Tholousen in vancryche
en sint Jacops kercke in Gasconien
endē sint Jacops kercke te Paris tul
scen die sepne ende mont martere en
seer vele abdien die hi maecte in vele
landen

Dus so bestelde dese eerweedighe
coninc alle sijn goet dach op de heidē
gheconquesteert hadde ter eerē gods
daer af makende kerckē en cloostere
dye arme menschen lauende en ver

troostede. Hi en bestelde niet sijn rijk
dominē tot pomperijē oft houerdie
deser werelt. gheē ternopē steerspelē
oft ander pdelhedē hantierende. So
ledich was alle sijn hupsghefin/soe dz
zij hof wel scheē te wesen cē cloostere
Gheen oneerbaerhedē van woerdē
noch wercken en sachsen men daer
hantieren. Maer het is een out seg
ghen daer dye heere vanden hupse
duechdelijc is. daer na volghē gheer
ne sijn ondersaten etc.

¶ Hoe die hepdēsche coninc Np golāe
in Spaengie quā na coninck Karelē
m; grooter heer cracht om hem te be
uechten. Ende van twee stryden die
sp hadden. die welke dach haerle wan

His coninc Karel wed ghekeert
was in vrence so qua een hep
dens coninc wt affrike geheete aygo
lant die mit groter macht Spaengie
creech. ende hy doode. ende viaechde
uten lande en uten stedē die bewaer
ders en regeerders die coninc Karel
daer gelaten hadde. Dwelc onemen
de conincharel crach met seer groten
heere weder in Spaengie. En met
hem was Milo van anglere herto
ghe oft leysman vande heere. te we
tene Holants vadere En als coninch
Karel's heer omterne die stad vā bay
one quam. so liet god gheschpeet wā
derlijc tephen van eenē ridder gehee

ten Romarcus de sieck wert. en als
hy der doot nakende was. soe biechte
hy en ontfinch dat heyligh sacramēt
Ende hy beual eenen sijne neue. dat
hi sijn peert vcoopē soude. ende d; hy
den loon daer af den priesters en den
armen in almoesenen gheuen soude
Maer als hi doot was so en dede sijn
neue dat niet. maer als hi tpeert ver
cocht hadde. C. sel linghe. so verdede
hijse om cledere om spijse ende dranc
Ende als. xl. daghe. leden waren soe
openbaerde hem de doode riddere sijn
neue inder nacht segghede. dat hem
sijn sonden vergheuen wraen vā go
de wanc hy sijn goet in almoesenen

Apgolant hadde weder vergadere
een ontellic volc te weten sa-
ralien en mooren. moabten persien.
den coninc van arabpen. dē coninc
van alexandrien. den coninc van Si-
gyen. den coninc vā Alie. dē con. van
Barbarien. den conic van Marroch
den coninc van mairohen. dē coninc
van meke den coninc van Spbilpen
den coninc van Cordubia En so quā
Apgolant met machte int lant vā A-
quitaynen en in Goscopngpē totter
stadt vā Algenes die hi wan Daer na
sant hi tot coninc Kaerlen dat hy tot
hem vredelijc quame met cleyn sca-
ren ghelouende hem. xx. peerde ghe-
last met goude siluere en ander scatte
so verre hi hem woude sijn onderda-
nigh. En dat seide hi daerom op dat
hi Kaerle kinne mochte s naemaels
inden strijde hem te mogē winnen
Maer coninc Kaerle dz verspinnēde
trach mit. ij. M stercken mannen tot
byder stadt vā Algenes op. iij. mylen
na. en daer liet hyse heymelijc. en al-
leen met. lx. mannē repse hi voert tot
eenē berge byder stadt. ende daer liet
hyse: En hy wandelde sijn cleedere
en sonder glauie so trach hi als een bo-
de m; eenē riddere alleene totter stad
van Algenes. En eenpghe vand stad
vraechdē hem wat si sochtē. doen se-
den si wi sijn bodē vandē grote Kaer-
leghelonde tot Apgolande nūwē conic
En so werden sy geleydt voer Apgol-
lant. en sy seiden tot hē Kaerle heeft
ons ghelonden tot v want hi es comē
alsoe ghi begeert hebt met. lx. riddē
en hi wilt hem onder vghenē so ver-
re ghy hem gheuen wilt gheue dat

ghi hem geloeft hebt Daerom come
tot hem ooc met. lx. manen vredelijc
en spiekt met hem Doe wapende hē
Apgolant segghēde. Keert weder tot
kaerlen en segt hem dat hi my vber-
de. En apgolāt en wist nyet dat kaer-
le was die teghē hem sprac. En kaer-
le merctte apgolādē welen sijn macht.
en ooc die stadt waerse lichtelic te wi-
nen ware. En so keerde hy weder tot
sinen volche Ende apgolant volchde
hem haestelich met vij. M mannen/
wanēde kaerlen te vslane mettē sinē
Dwelc karel vnemēde nā de vluchte
Daer na keerde con Kaerle weder
in Gallpen. en vergaderde eē groot
hepr en quam tot voor die stadt van
Algenes daer apgolant in was en be-
lachse omtrent vi. maendē lanc En i
die seuēste maent so pynde hi hē met
menigherāde angvenē tcasteel van
der stadt te crigē. en apgolant dz vne-
mende vloot heymelic bi nachte met
synen coningē en meestē heerē doer
heymelike stedē comēde totter Serā
dē een grote riuierē by der stad. en al-
so ontghinc hi. En opdē dach daerna
so trac coninc kaerle met groter eerē
en segghē in die stadt. Doe vlodē vele
saraspen doer dpe gpronde en vele
andere tot ipē dupsent toe bleuend
verslaghen

Daer na so pynde hem conic kaer-
le te volghē apgolande die ghevlodē
was en lach te Sapytes. ende kaerle
ontboot hem dat hy hē dpe stad ouer
gheuen soude. diwelc apgolāt n; doen
en woude. maer hi quā vre om strij-
den met sulcher voorwaerden dz die
stadt des gheens sijn soude die dē an

deren vinnē conſte. En des auonts
voer den dach des ſtrijts. als coninck
Klaerls volck hem berepde inde beē
de vīd ſtad liggēde. ſoftakē ſi hair gla
upē int eerde voer haer logiſen. ds
anderē dages ſoe waſſer vele de haer
glaupe vōdē waſſende met ſcorſſen
en blaederē. te wetene die gene die in
dē aēſtaendē ſtrijde martelaers wor
den ſouden om dē naem cryſti. Ende
van deſer mirakelen hem vbljēde
ſneden ſi haer glauie af vand eerden
en te ſamē by een v̄gadert ſijnde ſloe
ghen ſp perſt op die ſaraſinen
dper ſp vele v̄ſloeghen. maer
int pnde ſtornē ſp ſelue marte
larē. En ſp waren int ghetal
iij. **N**oc wert dair v̄ſlagē
con. Karel ſpeert ſnaer Kiar
le ſt aēde te voete int gedrāge
vandē heidenē v̄ſloecher vele
met vromē moede. En die hei
denen v̄moepſijnde vanden
dooden die ſi v̄ſlaghen haddē
vloedē in die ſtad van Hayn
tes. en Karel volchdē hē ende
belepede die alomne. wtgeno
men teghen die riuiere. en ds
nachts daer na ſoe began Ap
golāt te v̄pedē door die riue
re. En Karel dat v̄nemēde es
haeſtelijcken ghevolcht met
ſinen volcke. en ſloech achter
in Apgolāts heyl. ſoe v̄reſtlic
ken dat hy twee van ſinen co
ninghen v̄ſloech. Te wetene
den coninck van Agabien. en
den wreedē coninc van Su
gpen. met vele ander heyden

ſche princen ende heeren. So dat ap
golāt daer meer dā. iij. **N** vā ſinē
volcke liet. en hy en konde ſelue nau
welijc ontcomē dan met grooten ar
bepde. ſo ſcarpelijc volchde hē con Kiar
el na met ſinen volcke

Hoe coninc Klaerle een alē grootē
heer cracht v̄gaderde. en vādē namē
ſijne heeren en capiteynē. als ſolāt
Oliuer. Ogier. die hē alle getrou
welijc te diēſte quamē. En hoe apgo
lant teghē haerle ſprac. **ac**

Is Hvgolant aldus gebloden
was so trachti ouer tot Danpi-
lonien: en hy onboot Kaerlen dat hy
hem daer verbeypde soude om te strij-
den Als Karel dat vernam soe trachti
hi wedin vracrijke. beuelēde nernste
lijc dat alle sijn heer van allen lande
to hem comen soude. en hi beual dat
alle eyghene knechten die bi quader
ghewoenten van quaden heereen v-
bondē waren. met alle hare geslachte
te van hem comende eewelic gebricht
sijn soude. te wetene die ghene die m-
hem crecken soudē om die ongeloo-
uighē te beuechten En alde gene die
hi vanc in hercheren ligghende die v-
loste hi En die arme begaefde hi. dpe
naecte cleede hy. die quaet willighen
stelde hite vreden. Dchilcknechten en
dpe in wapeningen gheleert waren
die cleede hi eerlijc En die ghene daer
hite rechte op voren hadde geweest
die ontfinc hi in sijnre vrienſcap om
die minne gods En aldus is coninc
Karel in Spaengien ghetoghen m-
C. xxxiij. M. strijde de mannē teghē
coninc Hvgolant

En die sijn die namē vande prince
en heeren die mit hem warē also dpe
heylpge man Turphn dat ruger seg-
ghede aldus Ic Turphn eertsbisscop
van Siemen die met weerdighē ver-
maninghē dat herſten volck vweete
tot strijdene en de absolueerde vā ha-
ren sonde beuacht dicwile die saras-
nē met mīnē eyghenē handē. Kōlāt
die hertoghe vande heere. graue vā
mayne en heere vā blaie Karels ne-
ue met. iij. M. strijde de mannē O-
liuier hertoghe vande heere een ridē

alder geleerst in strijde alder mogest
van arme en sweerde/ graue Sene-
uere graue Kēnpers sone m-: iij. M.
stridende mānen. Vā desen Oliuier
sijn sere schoon historien hy was dpe
alder wijske ridder bynnen jhre tijt
seer victor: poes int stridē Hi hadde eē
schoon suster die welc een die schoōste
maecht was die bynnē harer tijt leef-
de/ Dese maecht was seer bemint vā
den graue Kōlant waer o dat hy en
Kōlant alcht. ij. gesellen waren/ Deē
was gherne bidē anderē. Maer wā-
ter hier te lanc soude vallen te vellen
dpe seften vanden vromen Oliuier
So wilic nu van hem swijghē ende
voert scrhuen vanden coninc kaerle
ende van sijnen ridderē en capiteyn-
nē/ te wetene Estultus graue vā lan-
gre met. iij. M. strijde de mannē K-
stagnus coninc vande bytonen mee-
vij. M. strijde de mannē. Eugelerius
hertoge van Aquitaniē met. iij. M.
strijde de mannē. Sapferus con. vā
bourdeaus met. ij. M. stridē de mānē
Selerius Selinus/ Salomon/ Bou-
dewijn rolants broeder Sandellod-
con van vrieslant met. vij. M. ridde-
en. Gell? graue vā nātes met. ij. M.
ridderen. Raamā vā beperen met. ij.
M. ridders. Ogper vā denemerche
met. ij. M. ridders. Lābrecht price vā
Serrp ij. M. ridders/ Sāpſon herto-
ghe van bourgondien met. xij. M.
rids. Cōstantij perfect vā rome met
xx. M. rids. Kāpnout vā albeſppe.
Sātier vā turmē Willē. Sārj m-
iij. M. ridderē. Seggo Alberic? ber-
aert vā nublē Supnaert Esturmit?
dperic/ Puori? Serrēgier Sāweloe

diena werde een vader. Maer dat
heyr van coninc Karel's eyghen lande
was ly. M. stryde de mannen te peer
de maer die voerghangeren waren son
der ghetal. Dese voorseyde zyn genaect
de strideren moghende en sterck bouen
alle anderen inder werelt gods eedele
ridderen dat kerste gheloue inder we
relt openbarende. Wat met desen stri
deren heeft Karel die coninc van Gallien
en keiser vanden Romeynen ter eere des
godlyken naems Spaengniē ghecre
ghen ghelyc ons heere Ihesus Christ?
met synen apostelen en discipelen die
werelt ghecreghen heeft. Doen wert
alle dat heereveenicht int lat van Spur
deaus. En alle clant wert metten he
re bedect twee dachuaerden verre in
de luynde en inde brynde. en. xij. milē
verre hoorde men tegelpuē en gecrysch
vanden here Jte Erualt van Sellant
tooch ierst ouer dat pas van portifers
ter stont volchde hem Estultus in syn
nen here. Daer na quam coninc Alra
stagnus ende engelarius te samen in
hare here. Daer na tooch ouer coninc
Sandellodus met synen volche. Daer
na Ogper en Constantijn met hare
volche. En ten alder lesten quam co
ninc Karel met allen synen heeren. en
sy besloeghen alle clant vander runen
totte berghe dpe. iij. mylen staet van
Panpilonien. En. viij. daghen lanch
marreden sy int ouertreckē vanden ha
uene. Doen onboot coninc Karel Ap
golande die inde stad was. dachp hē
de stad weder ouer gaue die hi weder
betymmert ende ghestert hadde. oft
dat hy teghē hem comē soude te stry
de. Als Apgolant sach dat hi de stad te

ghen hem niet ghehouden en conste
soe woude hi lieuer stryden dan inde
stad oerlic steruē. En so begeerde hi
van Karel tijt ende spacy om alle zyn
heer vter stad te byngē om tot stry
den hem te bereyden. en dat hi teghē
hem spreken mochte mitten monde.
want hy begheerde Kaelen te siene
Doe wert bestant ghemaect en Ap
golant qua vter stad mit synen here
dwelc hy liet byder stad. en hy tooch
met ly. van synen meesten voer. dē con
nicken stoel van Kaelen. dpe met
synen volche lach eē myle vanden stad
Ende doe laghē beyde die heeren van
coninc Karel en van coninc Apgolant
in een schoon pleyn velt. vi. mylen lāc
ende breet op dē wech van sint Jacops
Doe seyde Karel tot Apgolant. Bistu
Apgolant die mijn lant bedriechlych
hebt afgenomen. Clant van Spaen
gpen ende van Gascoingnen heb ich
ghecreghen metten onuerwinlyken
arme der moegencheit gods die ker
stene wer heb ic daer ingestelt en alle
die coninghen des lants heb ic mijnē
gebode onddanich ghemaect dwelc
ic noch in meynighen ben van doe
ne op dat my god syn gracy ponne
wille. En ghy sult weten en bekinnē
op dat mi god gespaert dat ic noch al
dit lant totter kerstenē wet te bekeer
en en my onderdanich te makene en
n heydenen daer wt te verdrinē alle
die afgoden brekende en die vernielē
Ende dat ic ghedaen hebbe tot deser
tijt dat en heb ic niet ghedaen wt my
seluen maer wt beuele van gode al
machich die ghi nē kent. hoe groot
hoe wijs hoe moghende dat hi is

En ghy hebt gods kerstenē ghedoot:
als ic in landt vā Gallie gheroghen
was: mī stedē en borghē hebt ghi ge
destrueert. en alle dat land heb dy te
vier en te sweerde vdoen. wtē wel
ken dat ic mi nu van u met allē rech
te seer te beclaghē hebbe. Ter stot als
die con. Npgolāt vstont: zī tale van M
rabien die Karel sprach so werde hy
seer vdwondert en vblīdt. En Karel
had dese sarazische tale gheleert tot
Toletē: daer hi in sinder ioncheyt ge
woent hadde. Doe seide Npgolant tot
Karel. Ic bidde u seght waerom dat
ghi dānt dwel di vā eerflichē rechte
niet toe en behoort. noch dat oechdijn
vā noch dīn oude vader niet besetē
en hebbē en onsen volcke af genomē
hebbē. Karel seide. Daerōme heb
ich dat ghedaen. want ons lieue here
Jhesus cristus scepper ds hemels en
der aerde. dat kersten volc bouen al
le volc wtuercoren heeft. ende heeft
ghestelt oft geordineert om te hebbē
heerscappe ouer alle dat volc vā d
werelt. Dīn hepdensche volc hebbē
totter kerstenē wet bekeert alsoe vele
als ic vermoghē hebbe. Daer teghē
seide die hepdensche coninc Npgolāt
verheffende dpe wet vā Machomet
bouen der kerstenē wet. Maer die ge
leerde coninc Karel bewees mī goe
den redenen die kerstē wet beter te sijn
nē dā der hepdenē wet seggēde voert
hoe dat wy die ghebodē van gode sel
ue ontfanghē hebbē. ende die hepdē
nē hebben haer gheboden van Ma
chomet eenen verkeerden onghenual
lighen menschen ontfanghē. Wāt on
se sielen na onse doot comē door thep

lich kersten ghelooue totten ewigē
leuene. maer der hepdenē sielē ghaē
ter hellen. En dus soe vermaende die
duchdelike con. Karel Npgolāde d
hi met sinē volcke kerstē werdē wou
de. ende dat heplighe doopsel ontfā
ghē. oft comt seide con. Karel mī m
te stride om qualijck te steruen. Npg
lant seide dat en moet niet gheschpē
dat ic dat doopsel ontfange. Maer tē
iersten ic ende mīn volc sullen strīdē
teghē dy en dī volc. op dusdanigher
condicien: Eest dat uwe wet gode be
haechlijcker es dan dpe onse dat ghy
dan verwinnen sult. ende dpe ver
wonnē sullen wordē. dpe moet dat zī
tot ewighē laster en dpe daer vwin
nen sullen tot ewighen loue en bli
scapen.

Itē noch voert Pst dat mīn volc ver
wonnen wert. ich sal tdoopsel ontfan
ghen. op dat ich leuen mach. Ende die
werdt vā hepden spde geconsenteert.

Terstont werden daer ghecorē. xx.
kersten ridders teghē twintich sara
sinē int velt ds strīds die op de voer
waerde begonste op malckanderen
vreeslic te striden. Ende terstont wor
den alle die twintich sarasinē gedoot.
Daer na soe wordender noch gheson
den tsestich teghē tsestich. dpe ooc seer
vreeslic op malckanderen sloeghen.
Maer die sarasinē werden alle ver
slaghen. Daer na hondert tsege hont
dert ende die sarazinen werden ver
slaghē. dies hem Npgolant seer ver
wonderde. Doen werden dair weder
ghesondē noch ees. C: tseghē C. en ter
stont so vloedē die kerstenē en werden

verflaghen want si wt vreesen vand
doot vloeden Daer na werdē geson-
dē tweehondt eslegghen tweehondert
en alle dpe sarasynen werdē vslaghe
Daer na dusent eslegghen dusent ende
alle die heydenen werdē verflagghen
Doe werdē daer bestant gemaect en
Mygolant quam teghen Kaerle spre-
ken. seggende dat der kerstenen wet
beter was dan die heydēsche wet. en
hi beloefde kaerlen dat hi des anderē
daechs daer na met synen volcke dat
doopsel ontfangē soude. En hi beual
alle synen volcke dat se hem berepde
souden totten doopsel dwelc dpe som-
mighe consenterden ende waren bli-

de vādier bootschap. Ende door som-
mighe ander hertnechighe ende kind
des duuels wepgherdent. ende swoe-
re dat se om niemāts wille haer wet
laten souden

Hoe coninc Mygolant hem berepde
de om ghedoopt te worden. dwelc hy
nochtans niet en volbrachte. En vā
den alder meesten en laesten stryde
de hy tegē dē moghēdē keiser en con-
Kaerle hadde. daer hi en alle zyn volc
inne verflaghe wardt. **I**tem noch
van eenē anderē stryde daer inne dē
verflagghen werdē die prince van Fra-
uarre. en noch andere

Des anderē daechs omtrent tercl
cht quā con. Hpgolāt tot coninc
Karlen om ghedoopt te werden. En
Karle ter tafelē om ten eeten sittēde.
en veelverhande tafelē omtrent hem
daer veelhande mensche aen saen
met vsc̄hepde clederē ghecleet: so vra
gede hi Karlen daer af chediet Karel
arwoorde Die ghi siet hebbēde bonet
ten vā eenderlep verwē dat zj bissco
pē en p̄yesterē van onser wet d̄pede
wet vclarē en vā sondē ontbinden/en
ons benedijē Die ghi siet met swartē
habijte gecleet dat zj monichē en ab
tē/die alcht voor ons biddē die godlij
ke moghētheit Die ghi siet met wit
tē ghecleet heerē canonikē regulierē
die ooc biddē voor ons en singhē mis
se en ghechden by daghe en by nacht
te So sach daer ooc Hpgolant rj. ar
me mensche op een syde ter aerde ne
der sittē ghecleet met snodē clederen
sonder tafel en ammelake en sobere
spijse en dranc En hi vrachde hoeda
nighe mensche dat waren Karel ant
woorde Dat is gods volc en bodē os
heerē Jhū cristi die wy voedē indē na
me gods en der rj. apostolē Doe se
de Hpgolant Dye omtrent by sittē zj
dyne liede wel eetende en drichende:
en wel ghecleedt en si zj salich Maer
ghi segt dat dye and d̄s gods sijn en
sijn bodē waerom ljdē die hongher
en zj qualijc ghecleet en wordē van
d̄p̄worpe Qualijc dient die mēsche
sijn heere die zj bodē also oneerlijck
d̄rfaet grote scaemte doet hi sijn he
re die zj hupighesin also dient D̄jne
wet die ghi segt goet te zj/die thoōp
vā valsch te te wesen En nemende al

soe oorlof van hē keerde hi weder tot
synen liede weder segghēde dat doop
sel so othoor hi hē des anderē daechs
nauolghende strjdt.

Als con. Karel vstaē hadde dat Hpg
golant niet kersten werdē en woude
om die arme liede de hi ghesiē hadde
qualijc tracterē. so dede hy alle die ar
me die hi in zj hept vanc wel voorliē
en cleede en dede hē eerlijck spijse en
drac gheuen.

Des anderē daechs so quā te samē
al dat ghewapēt volc vā hepdē spde
om strj dē met voorwaerde om te be
soechē en te proenē welke wet dat be
ste ware so v̄sept es. En dat hept vā
con. Karel was omtrent int ghetale
hōdert en xxxiij. dusent. En dat hept
van con. Hpgolāt was omtrent hon
dert dusent ende noch een deel meer.

Die kerstē maecte iij. scharē/en de
sarasine vijf scharē/Waer af oerste
hepdensche scharē die ter stont voor
te strj dē quā vande kerstē v̄slaghen
wert en conderbracht Doe ghinc die
tweede scharē vande hepdē te strj dē
en wert ooc ter stont v̄slaghe En als
die hepdē saghe aldus haer volc con
derdoē en vanden kersten also lichte
lijck v̄slaen. soe vergaderden sy al in
een ende haer con. Hpgolant was ic
middel van hem Als de kerstē dat sa
ghē so omringhelden sy al gheheelijc
dat sarasijnsche hept aen allen spde:
te weten. Erualc van Sallant mee
sinen volck con. Krasagnus coninc
Sandelodus con. Ogier. En Consta
tijn al voorghenoemt En ten laetste
con. Karel met al sinen heeren Doen

so voor daer in alder perst die vſepde
 Gruale met ſinē volcke en hi vſloech
 ſe al ter neder, ter rechter ſpde en ter
 lichter ſpde tot dat hy quā tot Apgolā
 lande die int midden van hē was en
 met ſinen ſweerde doode hien En ter
 ſtont maecte ſy groot gecrſch en die
 herſten ouervielē die ſaralīnē vā bep
 dē ſpde en doodenſe alle ſo datter nie
 māt oeghic ſonder die coñ vā Sibiliē
 en Altrunaior van Corduba mē clep
 der ſcharē Als groten bloetſtoringe
 gheſchiedde op die dach dat de herſte
 ten haluen beene toe int bloet treden
 Want coñ. Karel aldus ſtride teghē
 Apgolāt met voowaerdē wiens ghe
 lone dat beter ware ſo bliket dat dpe
 herſten wet alle wettē te bouē ghaet
 Doe vſgaderde coñ. Karel ſijn volcke
 hem ſeer vblidende van dier victoriē
 en quā tot Pontarge dair hi ruſtede

Doe warē daer ſommpghe her
 ſte dpe bynachte ſond coñ. Ka
 rels wetē wt ghierichept ghingē tot
 ten doode die daer vſlaghe warē om
 die te ſpolierē dat ſy dedē en quamē
 wederom gheladē met goude en an
 der grote coſtelychedē En ter ſtont ſo
 ouervielē die vſepde Altrunaior dpe
 tuſſchen den berghen met ſommige
 ſaralīnē vborghen lach. En hi doode
 ſe allegader. te wetene omtrent M.
 herſtenen.

Des anderen daechs wert coñ Ka
 rel gheboortſcap dat byden berghe
 Saplin was een prince vā Pauerre
 gheheetē Furre die teghen hē ſtridē
 woude. En coñ. Karel tracten voorē
 berghe. en die ſelfde prince ſchicte hē

te ſtriden des anderē daechs. En des
 auonts voor den ſtrjdach badt coñ.
 Karel god dat hi hē roch kenlijch ma
 kē wilde die ghene dpe van ſinē volc
 des anderē daechs inden ſrjpe ſter
 uen ſoudē En den dach des ſrjts co
 mende als zj volc ghewapent was
 en bereet om ſtriden ſoe ſachmen op
 die ſchouwerē vandē ſommighen te
 weten op haer wapenē en pantiere
 root bloet Als coñ. Karel dat ſach ſo
 ſloot hiſe in ſijn bedehups op dat ſin
 den ſtride niet ſteruē en ſouden Spec
 hier de wonderlike werckē gods Als
 den ſrjdt ghedaē was en die prince
 Furre met iij. M. ſaralīnē ghedooe
 was ſo vant coñ. Karel dpe ſelue her
 ſte die hi gheſlootē hadde alle doot te
 weeten C. en l. die welke al en ſtoruē
 ſy niet bydē ſweerde nochtan en vlo
 ren ſy niet den looneder martelaren
 Doe nam coñ. Karel in dat caſteele
 vanden berghe Saplin. en alle dīc
 van Pauerre

Vandē vreeſlijckē reſe Feracu
 r gheſonden vandē coñ. van Bab
 loniē met C. en xx. M. mannen. En
 hoe ſolanchem verſloech

Et werde gheboortſcap dē ket
 ſer en coñ. Karel dat een gro
 te gigant oft reſe ghenoeint Feracu
 tus aencomen was wt Sprien. dien

ghesondē hadde die coñ. vā Sabplo
niē met C. xx. m. mānen om teghen
Karlē te stryde. dpe welcke noch gla
uie noch gheschuten ontsach hebben
de die cracht vā xl. stercke mānen. hi
was lancomtrēt xij cubit? dat iij elle
boghē en iij aensicht om trent eenen
ellenboghe iij nase lanc eenen palm.
iij armē en beenē lanc iij. elleboghe
en iij vingerē lanc iij. palmē. en coñ.
Karel reysde darwaert Ter stōt als
die rese feracupt dat vnam soetrack
hi wter stadt daer hi in was geheetē
Nagrea en begheerde te campē tegē
eenighe ridds vā Karlē volcke een
teghē een So sant hē Karel Ogierē
vā Denemerckē. Als die rese hē alleē
sach int velt so ghinch hi suetelijc by

hē en ohelsde ter stōt Ogierē m alle
iij wapē en droechē voor al tvolc ind
stad also sachtelijc of teē lam geweest
hadde Daer na sant coñ. Karlē kap
nout vā Albespine om te kampē. en
de rese nāmē m sinē armē en droech
hē in iij geuāgenisse Daer na sant hē
Cōstantij de roōliche capteij en Oell?
die graue. en die rese nam dē eenen
mette rechtē arme dē anderē mette
luchte en stacse in iij gheuangenisse
Daer na werdē xx. vrome stryds toe
hē gesondē vscheydē die een nadē an
dereē. en hi stacse ooc int geuāgenisse
als Karel dat sach so en dorst hi npe
māt meer sende om hē te bevechten.
¶ Hoe Rolant den rese beuacht. en
verfloech

¶ ¶

Als Roland die sach dat neman
den reise Ferracupt benechten en
dorste en dz niemant voor zyn cracht bli
uen staen en mochte. so nam hy orlof
van con. Kaerlen. en reedt totte reise
met groten moede als een vrom rid
der ghelijc hi was En bi de reise comē
de so greep hi Rolande terstot met zyn
recht hant en lepdē voor op sijn pert
rijdēde m; hem t sijnre stad waert ge
lijc hi m; den anderē ghedaen hadde
Dies hem Rolande seer schaēde en v
haelde sijn crachte in gode betrouwē
de aenveerde sijnē vianē bi d hinnen
die met lāg hē hare behāgē was En
terstot dede hien achter weert ouer
opt paert vallē. so dat se bepde vādē
paerde vielen ter aerde. Terstont soe
spronghē sprasthelic op wt rechede
haer swaerden. so waende Roland dē
reise slaen en doersloech met eenē sla
ghedes reisen paert. en die reise sloech
na Rolāde maer hy miste. dies de reise
seer conich was om sijn vlies /ende
verhief sijn sinche vupst na Rolāde
maer Rolande ontspranc hē. so dat hi
sijn paert geraecte / twee terstot sterf
Doen vochte sy lange te voete mitter
sweerde / ten laesten soe geraecte hem
Roland optē arm daer hi sweert m;
hiel so datter hem ontviel Doe voch
ten sy te voete sond zweerde m; hare
vupstē en met steenē totter noenē toe
En als den auont naecte. so begheer
de Ferracupt bestāt tot des and daegs
En ouerquamē dat se sond perde en
sond glauie te veledecomē sōndē En
so heerde elcherlijc wed tot sinen liedē
Des and daegs seer vroech soquamē
sy te voete alsoot gheseyt was Ferra

cupt noch tē brachtē sijn sweert. twee
hem niet en baecte. want Roland had
de bi hem eenē ghewonghenē stock.
daer met hi hē al dē dach sloech / maer
niet en quetste. hi sloech h oēoc met
vupstē en met rondē steenē dper ve
le laghē tot middaghe toe dicwīl bi cō
sente vādē reise. en hi en mochte nper
ghequetsten Doe nam die reise bestāt
van Roland want hy vaer hadde en
hi began te slapē En Rolāde was cloec
en ionc en lepdē eenē steen on dē re
sen hoot. om hem te baet doen slapen
En daer was alsulke ordinancie on dē
die herstene en die hepdene / wanner
sy malchaderē bestāt gauē dat nie
mant den anderē misdoē en mochte
En als pemāt bestāt braceert opge
seyt was / dat mē terstont dodē sōndē
Als Ferracupt dpe reise genoech gesla
pen hadde. so ontspranchi En Roland
sadt bi hem. en hi began hē te vraghē
hoe hy so hardt en so sterf was dat hi
sweert noch stock noch steen en ontsach
Doe seide die reise in spaensche tale al
lachende die Roland nochtās verstont
men en mach mī niet quetsten dan bi
den nauel Doe began Ferracupt Ro
lande te beken en vracchde hē hoe hi
hiet. en vā wat gheslachte dat hi wal
Roland sepdē Mīnen naem is Rolāde
en ic bē vādē geslachte der fransopzē
Die reise sepdē / Van wat wette sijn de
fransopsen. Roland antwoerde / Wy zyn
bi dē gracie gods vāder herstenē wer
en dē gheboden xpi sijn wy onderda
nich en om sijn geloue strijdē wi also
vele als wi connē Dit horende die re
se den naem cristi. soe sepdē hy Wy
is xpus die gods sone in diē du geloo

le vliedende. Doe warē de Sarasīnē.
vblīdē en vā achter volchden sy dpe
kerstē tot dat si quamē aē eenē berch
ij. milen vā dē stad. Daer sijnde vga
dert die kerstē. so rusten sy v wachten
de die hepdē om strydē. welc doe ach
terwaerts deysdē. Daer steldē die ker
sten haer tentē en bleuēder tot des an
derē daechs. Des smorghēs so beual
coñ. Karel aldē striderē d; si die hoof
dē vā harē paerdē albedeckē soudē
met doeckē en met lakē op dat se die v
vaerlijche aensichte niet sien en sou
dē. en dat se haer oore ooc vastē stop
pen soudē op dat se tgheluyt vanden
bellē niet en hoordē. dwelc so ghedaē
sijnde ghinghē die kerstē cloeckelijck
tē stride. Doe warē die hepdē vvaert
en die kerstē doodēder vele. Maer die
hepdē warē in een vga dert en ic mid
del vā hē was eenē waghē die. iij.
offen stierden. daer haer banier vhe
nē op was. die root was. En si haddē
een maniere dat niemāt vā hē vliedē
en mochte also langhe als die banier
recht op stōt. Dwelc als Karel beken
de. wel ghewapēt met sinē helme en
overwinlikē en vā dē godliker crach
te beschenē. so ghinc hi int hept vādē
hepdenē en werpt al ter neder dat hē
ontmoete. tot dat hy quā aendē vsep
dē waghē. Doe sloech hi af die banier.
En ter stōt so werdē die Sarasīnē ver
stroyt en begonstē te vlieden. En met
grote roepe en ghecrīstiche vā beydē
sydē so warē daer ghedoot. viij. M.
Sarasīnē mettē vsep dē coñ. vā Spbili
en. En die coñ. Antumaioz ontvlood.
met ij. M. Sarasīnē in dpe stad ende
kerckē. Maer des anderē daghes

ghaf hyse coñ. Karel ouer. met voor
waerdē dat hi kersten werdē woude
en des soude hi die stad vā coñ. Kar
lē houdē

¶ Daer na depldē coñ. Karel dlant
vā Spaēgiē sinen striderē dpe daer
wildē bliuē wonē. als dlant vā Pa
uerre den. Septonē. dlant vā Casty
liē dē Fransopsen. Magrea en Sara
gossen dē Griekē. dlant vā Aragon.
die vā Poyrien. dlāt vā Maudale. op
die zee den Dupyschen. dlāt vā Por
tegale den Denē. en dē Grabāteren.
mette Blaminghē gaf hy dlant vā
Salistien. niemāt en wasser nae die
rijt die coñ. Karel dorste beuechte in
Spaēgien

¶ Doe liet coñ. Karel ij. meeste volk
in Spaēghie en reysde tot s. Jacob
en alle die hy int lant vānt ghekeert
cottē ongheloue dē Sarasīnē die doode
hi. oft hy sandse in Brācrhē. Doe stel
de hy bisscoppē en priesterē. en hi ma
kede een vga deringhe vā bisscoppē
en vā princē vā Spaengie en Salys
tien teghewoordich en coecomēde ge
hoorsaem sijn soude den aertsbiscop
vā s. Jacop.

¶ Ter beden vā coninc Karel wif
de ic Turpij aertsbiscop vā Niemē
die kercke vā sint Jacops met ix. bis
coppē. in die kalenden Junij. En coñ.
Karel maecte der seluer kercken alle
Spaengie en Salstien onderdanich
beueelende voort elckē hupsmā iaer
lijcke gheue iij. peninghē vā sculde
en maecte die selue kercke vep vā allē
epgētheit. en noch meer pūilegiē zc.

Vandē vracſcap van Sauloen. en vandē grote ſtrijde die opden Aſcenale
gheſchpede. daer. xx. hepdene en al die meeſte kerſten princen vſlage wardden.

Nadardie alder vmaerſte hep-
ſer en coninc Karel alle tſant
van Spaengvē ter eerē god en ſyne
apoſtels s Jacops ghecreghē hadde
weder keerēde tot ſynē lande loe quā
hi tot Bāpiloinē met ſynē volcke En
doe waren tot ſarragoffen woenēde
twee coninge hepdē. te wetnee Mar-
cirus en Selegadis in broed aldaer
geſonden vandē ammiral vā Sabi-
loniē. dpe welcke Kaelē oſderdanich
waren en diendē hē. maer het was i
geuepſder minē Den welckē coninch
karel dede beuelen m; gauloenē ſinē
raetſmā datſe edooſel aē namē ofc d;

ſi hē tribut ſondē Doē ſondē ſe hē. xx
paerdē geladē m; goude. ſiluer en an-
der iuweelen en cccc. paerdē geladen
ſuerē wine o dpe ſtrijders te lauē En
vele ſcoō heidēſte vrouwē En gauloē
gaue ſi xx. paerdē m; ſcatte geladē op
d; hi die kerſtenē in haer hādē leuerē
ſoude. twelc gauloē beloefde te doē de
vraetſcap geſlorē in de keerde gauloē
tot co. haerlē en gaf hē die ſcatte de hē
gezōdē warē ſeggēde d; marciri? hee-
ſtē werdē wilde en d; hi hē berepde ſi
i vracſc hē edooſel te oſfagē En datſe
clāt vā ſpaēgiē vā haerlē hondē ſoudē
de vroēſte ſtrids d; ockē vādē w; mer

gheen hepdens vrouwen en woude
sp. maer sommighe vandē minē strī
derē namē van diē vrouwe Karle dā
ghelouende Suweloēs woordē repf
de voort na vancrīc ouer rvas van
Portifers En mits Suweloēs inge
uen so beual Karle sinen alder liefstē
neue Rolande graue vā Mars ende
van Blape: dat hi mettē meestē hee
rē en capiteynē en met .xx. M. vroom
kerstenē die hoede op dē hōceuale
houdē soude. en alle dant te bewarē
vandē onghelouighē Dwelt Rolant
volbrochte niet weetende vā Suwe
loens vāetscape Maer want inden
voorgaendē nacht sommighe kersten
dronckē vandē wijne v̄sept en oꝓ
hept ghedaē hadde mettē hepdēschē
vrouwe en ooc met kerstē vrouwen
die sp met hē hadde: so v̄diendē sp vā
gode geslaghē te wordē Als dan con.
Karel ouert rvas was en Rolant die
passagie wachte: so quam Marc
ri? des morghēs also Suweloē hē
beuoelē hadde en beuacht die kerstē
ridders aen alle spde: meer dan met
xx. M. sarasīnē: grote bloetstortingē
gheschiedder: die kerstē weerdē hem
vromelijc Rolant en dede niet dā ridde
rē vellē en dootlaē Olpuier: h̄liene
gheselle die aldergheleerste in stridē
de vroomste en sterckste vā armē was
bebloet vādē schouwerē tottē armē.
in dat sarasīnsche bloet Ogier en de
de ooc niet min. en al dander vrome
kersten en warē n̄p̄ledich: elc vacht
so langhe als hem god dieuen gonde
Maer die meestē menichte der sarar
spnē waert hem te swaer. hoe wel d̄
er nochtrans n̄p̄et vele en ontquam

En vandē kersten ridders in Rolāts
gheselschap: ende bleuender als ghene
reliue.

¶ Doe de zē anrtelijcē strīht dus was
gheschept tot groter scaden vā kerstē
rijche. so trocken die hepdenen achter
waert

¶ Hier mochten vragē waerōme
dat god die gheneliet steruen die geē
oncupſcheit ghedaen en hadden: als
die andere die welck oncupſch; ghe
daen hadden. Soe is dā te wetene d̄
god niet en woude datse tot harē lan
den weder keeren soude. op datse in
gheen sware sonden en vielen: en soe
woude god haren arbeit loonē met
ter cronē des ewichs leuens En die
oncupſcheit gedaen hadde liet hy do
den. want bi den swaerde woude hy
haer sonden wt plapnen. ⁊c

¶ Noch van eenen stride die Rolant
hadde alleen met. C. kerstenē de hi bi
een v̄gaderde metten ghelude vā sp
nen horen. teghen dpe felle sarasīne
dair hi dē coninc Marciri? versloech
en van sinen broeder beligant Hoe
rolant sterf en der clachtē dpe coninc
Karel ouer dpe verflagē kerstenen
dede. bisond ouer den graue rolant ⁊c.

Als den strijdt ald? ghe
 daen was. soe vant Ro
 lant alleē sijnde int bosch ee
 nen sarasijn wt den strijden
 moer sijnde en it bosch schul
 lende dien hy vint. en bantē
 vaste aē eenē boō. Doe clam
 Rolant op eenen berch bespye
 dende die heydenē. en hi sach
 dat se vele warē. en hi keerde
 achterwaert na dē wech vā
 dē Roncenale daer die gene
 repsoen die doer dē pas ljdē
 wouden Doe blies hi met sy
 nen hoerē vā puoirē. wt welc
 hen ghlypde tot hem quā mē
 om trent C. herstene. metten
 welchē hi doer dat bosch quā
 totten sarasijn diē hy gebon
 den hadde. den welchē hi ont
 bāt en hiele sijn sweert bouē
 sijn hoot seggēde Cest dattu met my
 comste en mi wijsst dē con Marcijns
 so sal ic di leuende latē. oft anders sal
 ic dy doodē Terstont so ghinc die sara
 sijn met Rolande en wees hē dē conic
 Marciri? onder dat heidensche volc
 met eenē baven paerde. en met eenē
 rondē scilde. Doe wert Rolant wel ge
 moedr. en hernemendē sijn crachten
 so sloech hi terstōt onder die sarasijne
 en siende eenē man bouē alle anderē
 groot en stout. den heydenē moet ge
 uende. dien hy doo: sloech mit eenen
 slaghe vanden hoofde tot doer den sa
 del. en sijn paert in middē dore. soedz
 deen helst des lichaems vanden hey
 denschen man viel ter rechter syden

endedāder ter lichter Dwelc als die
 heydenen saghen. so lieten si terstont
 haren coninc met luttel liedē int velt
 en synamen de vlucht. Terstōt tarde
 Rolant int heer vanden sarasijnē op
 der gods cracht die hi meest alle ver
 sloech ter rechter. en ter lichter syden
 ende hi versloech den conic. marciri?
 die vloot ende ooc synē sone. Olivier
 was seere ghewont vanden mooren
 dwelc hier alte langhe soude vallen
 te scriuen Alle Rolants ghesellen wa
 ren bina op iij. oft v. verflaghen En
 rolant was seer ghequetst van binē
 ouermits groten arbeide

Als Seligandis oft Seligandē nam
dat Marciri? zj brued doot was ble
nē sotrach met sinē volc achē Maer
zj volc sompghē morē ouermidts
groet nide die sp haddē op Olivieren
om dat hi Salafers harē heere vlla
ghē hadde/so cruystē si hē in de aerde
met iij. stecken. En coñ. Karele met
sinē hep: en wilt hier af niet

Die vromē graue Rolāt ald? seer v
mopt zj de vandē stride/droeuich vā
dē doot der herstenen quā alleen door
dat bosch gheredē tot by dat pas vā
Portifers. en onder eenē boom bi ee
nē Marberē steen die daer gherecht
stont in eenē beempt op dē stouale
sadt hi vā sinē paerde En hi hadde aē
hē noch zj n sweert dat v gult en seer
schoō was vā wercke/wel snidēde en
claer blinckēde/met eenē puorē hech
te/en dē appel vā Serillē steen. diwelc
hi wter schepden trac en metter hant
d; houdēde en aenliende sprach hy m;
droeuer hertē ald? Alder schoonste
en adsuertste sweert bequaē vā lengh
dē en brepddē in sterchedē aldsterck
met eenē gulde cruce blinckende m;
dē groten naē gods Alpha et o getep
hēt metter godelijcher cracht vchiert
Wie sal voortae d; stercheit gebruyc
hē. wie sal di houdē en hebbē/ wie dy
besittē sal die sal alcht zj ouerwōnē/ō
uer vairt metter godliker cracht ouā
ghen Sp dy sal wordē dat o gelouich
volc vnielt/Die herstē wet vhaue En
den lof gods en eerlike fame vcrege.
Salich sweert/die dy gemaect heeft
en heeft voor noch nae d; ghelijc ge
maect O lasen is dat di criget eenich
onwetende oft bloode ridder/oft sara

stijn oft onghelouich/so ben ic seer be
droeft Dit ald? ghesep: hebbēde ende
beduchtedē dat zj sweert onē der sa
rasinē handē comen soude/soe sloech
hi daer mede d; slaghe optē Mar
ber steen om dat te breken/maer aen
meret dat godlijc reekē/ In twee delē
schoorde dē steen vā bonē tot benedē.
en zj sweert bleef onghewerft.

Daer na bestōt Rolāt met sinē ho
rē te donderē en te blasen met groet
ghelupde op dat eenighe hersten die
wt vreesē d; sarasinē ghevloedē warē
tot hē comē sondē in zj wterste. en zj
sweert en paert nemē. en die felle sar
rasinē vvolghē wā hy wel wiste dat
Seligandis noch daer omtrint was
mair lasen n; emār quā bi hē dies hē
seer droeuich was/ Waerō dat die ge
trouwer id; gods graue Rolāt sinen
horen m; sulcher cracht bhes d; hi hē
seluē quertē d; herstenē schoorde
en die aderē en zeenwē borstē vāt
sinē halle. en oēdē hōrē. waer af dat
tghelupt quā tottē oore vā coñ. Kare
le bider pnghele hulpe die zj rentē ge
slaghe haddē na. Sakoengie toe m;
sinē volche in een dal vā milē verre
vandē plaetsen daer Rolāt was Ter
stont Karele dit hoorēde woude ter
stont tot hē repsen om hem te hulpen
Maer lasen. Souweloē wel weten
de dat Rolāt die vromē gods ridder
in ljdene was. septe totten alderuer
meersten heplere Kaelen. Heer coñ.
en wilt niet achterwaert heere maer
van Sauier die hertoghe riet Karele
wed te heere. Souweloē septe Rolāt
en behoefte uwer hulpe niet. mair hi

laghet nu eenich wilsdier in woude
O war bedruechlyker raet bid draet
scap vā Judas te ghelijckē

Als dan Rolant neederlach op dat
gras so was hi seer dorstich water be
gherēde om hē te laue. En soe quam
daer die vsepde Soudewij die hi bad
om luttel waters te hebbē. En so soch
te Soudewij water hier en ghinder
dwelch hi niet ghechijgē en conde dies
hy droeych was en anxt hebbende
voor die saraspe en bemerkende dē
Rolant der doot nake de soe screeft hy
op Rolant peert en reedt mer groter
droefheyt tot con. Karels heyt.

Als dan Soudewij van Rolant ge
schepde was so quam dair die vsepde
Diederijc vā Seizewout die deerlic
bestont ouer Rolant te weenē. vmanē
de hē met vāte gheloue en siele te be
warē. Maer Rolant hadde hem op die
dach ghebiecht en ontfanghē dat he
lich sacramēt eer hi te stride ghinc al
so die ghewoente was ond die kerste
eer sp te stride ghingē dat si hē biech
te en cheplich sacramēt ontfinghen
vande bisscopē en priesteren die daer
warē Rolant gods martelaer doe op
heffende en oghē ten hemelwaert sei
de aldus Heere Jhu Criste om wijs
gheloue ic mi lant ghelate hebbe en
ben hier ghecomē in dit onghelouich
lant om di kerstenheyt te vheffen. De
le stridē der onghelouigher heb ich v
wonnē bi dynre hulpe hunger dorst
en ontallijke seerichedē heb ic ghele
dē mi siele beuele ic op in deser vren
Also du heere voor mi hebt ghewe
ericht vōnd maecht mariē te worden
gheborē lpdē steruen en vrisen alsoe

gheweerdighe mi siele te vlossen vā
der ewigher doot. Wat ic teghen op
ghelondicht hebbe vgeuet mi en mi
siele voert in dpe ewigher ruste wā
ghi gesept hebt lieuer te hebbē vleuē
des sonds dan en doot. Ic gheloue mē
der herte en belide mettē monde dat
ghi daerom mi siele wilt welepde op
dat se mach ghebruyckē die ewighe
glorie. En houdēde Rolant en hāt
op sine boest also Diederic namaels
vdelde so sprach hi met grote vsluchtē
dese woorden Heer Jhesu Chyste v
leuendē gods sone en v maghet Ma
riē met alle mijnē binenstē belide en
gheloue dat ghy mi vlosser leeft. en
indē wterstē daghe sal ic vrisen van
der aerde en in mijnē vleesche sal ic
sien mijnē behouder. En dese vsepde
woorde sprach hi drieweruen. Desge
lijck leude hi en hāt op en oghē seggē
de Dien sal ic sien en dese oghē sullen
hē aensien. En weder opdoende sijnē
oghē sach hi opwaerts ten hemel. en
en boest te hēde hi mettē te hēde des he
lighē cruces segghende. alle aertiche
digē en mi snode wāt bider gāue xpi
so sie ic nu dē nopt oghe en sach. noch
oor en hoorde. noch nopt en quam in
des mensche herte wat god bereit he
uetdē ghenē die hem minnen. Daer
na wreckende sijn handen tot gode
soe badt hy voor die ghenē die inden
stridē door gebleuen waren. Heere
die binnenste aderen dijnre ontferm
herticheyt moeten verniert werden
ouer de ghelouighe kersten mēschen
onse medebuereden dpe heden in dē
stypde ghestoruen sijn. Want nu lig
ghen sp om dijnne wille vanden Da

raspne vslaghe. maer heere doet af
goedertierlijc haer vlecke en geweer
dicht haer sielē te vlossen Sendt here
dij enghelē die haer sielē vlossen wtē
regioē der duysterhedē. die ghelepdē
de tottē hemelschē rjche/ op datse met
tē heplpghē martelarē regnerē moe
tē. en met di sond epnde vbljndē. die le
uest en regneerste met god dē vader
en dē hepligē gheest in ewichz/ Amen

En ter stot so vrschiet de heplighe sielē
wtē lichaē des heplighe martelaers
Kolāts. en wert vandē enghelenghe
uert inden hemele/ daer si regneert
en vbljdt sonder epnde. En in dier v
ren so schiet Tydricus van daer

Hier na volcht een druckelijcke clach
te in rime vandē graue Kolanc.

W El droeflijc es te beweenen die doot
Vārolāt dē vromē graue eerbaer
Die nu leeft in vruchden groot.
Met gode vciert al onder die hemelsce schaer
Van edelen zeeden was hi so claer
Dat hē niemant en scheen ghelijc te sijn
Gods tempel hi oeffende deuoot dats waer
Den wonden slants was hi medetijn.
Een hope des lants was hi certepn/
Beschermer van weduwen ende vā weesen
Den armen/ den gasten/ een milde fontepn.
Van wter gracen gods gheresen
Sijn rijelijc goet en schat ghepreesen
Saf hi den kercken/ den armen vñ
Dat sendende ten lande daer hi wou wesen
Daer hi na volchde/ ende nu ewich sp
Een hert vol wijsheden hadde hy
Daer wt elc drinckē mochte vroech en spade/
Als wt een vloepende riuierē/ waer by
In allen wijs so was hi van rade
Goddienstich vā hertē groot van genade/
In woerden als een vader minlijc
Een vat der edelheyt in allen grade
Si wien gheert is alle riddercap ghesinlijc
Van allen riddercapen waren sy tgepn
Hien Oliuier gods wet alcht vermeerende.
Dies sy met vruechdē in hemels plepn
By gode ewelijc sijn triumpherēde
Amen

Is dan die siele vā Rolant dē sa-
 lige martelaer geschepdē was
 En ic Turpū in Karels dale ter vsep
 der plaetsen misse dede voor dpe doo-
 der en die coñ. daer bistaende te wete
 die rj. kalende van Julio. so werdich
 van my seluen op ghetoghē ende ich
 hoorde die choren der enghelen singē
 de niet wetende watter was En als
 die engelē hoeger op voeren so quā
 vā achter een leelike schare vā duue
 lē een prope michē vuerēde en leden
 mi voor bi En ic sepde wat draechd p
 Si seide wi dragē Marciri? ter hellē
 maer uwē trōper blaser vuert die pi-
 gel Michael m; veel ander tē hemel
 Als ic de misse ghedaē hadde so sepde
 ic dē coñ. Heere weet waerachtich d;
 die engel s Michael Rolants siel niet
 veel kerstenē sielē vuert ten hemele.
 maer ic en weet wat doot hi gestorūē
 es en die duuelē vuerē Marciri? sie-
 le met veel oughelouighe sielē ter hel-
 lē Als ic dit sepde so quā Goudewijn
 gheredē op Rolants peert die ons v-
 telde al datter gheschiet was. en hoe
 hi Rolāt hadde latē ligghē in zj wter-
 ste Ter stont so was door al chep; gro-
 tegheroep en al tvoltracdarwerts
 En Karel vant pestwerf sinen neue
 Rolāt deerlijc door ligghēde zj armē
 cruifwps hebbēde Doe viel Karel op
 hē en bestont met droeuer stēmen en
 onsprekeliē suchte te screpen zj han-
 den slaende seggende met luyder stē-
 men O rechte arm mīg lichaēs reere
 vā Drāctijc. sweert d rechte verdich;
 glauie onbupgelijc. pancier onbreke-
 lijc hellem d salicheyt bi Judas Ma-
 chabe? teghelijcken en bidē stercken

Sampson Saulen Jonathas in soe-
 tunen ghelijc Oridder aldoelste. in
 stride aldergheleerft. van sterche die
 alder stercke beschermē d kerstenen
 muer d clercken. stoder weesen ende
 spijse der weduwen. vsladinge der ar-
 mer en rijckē. O tonghe gheē oweer
 dich; wetende O edel graue der Frā-
 sopsen lepfman der kerstenē cāpioē
 o riddelijc grepn van edelē conicliē
 bloede ghesprotē Ep laes waerō heb-
 ic op in dit lant ghebracht. hoe sie ich
 di nu gestorūē Ach waerō en staruich
 niet met dp. waerom laetstu mi hyper
 in droefhedē Helas wat sal ic doe. ghē
 leeft metē pagelē vū huecht metē cho-
 rē d martelare. vbljdt met allē hepli-
 ghē Nochtans staet mi alrijt ouer di
 te weenē so David weende ouer Sa-
 ul Jonathas en Absolō O Rolant du
 wordes van dese leuē genomē ind ou-
 derē van .xxvij. iare en ontfangest
 dat hemelsche lant ons latēde in dese
 werelt. dattu dus os afgenomē wor-
 des des sucht die warelt en in eerē de
 hemel vbljdt. Met sodanighe en an-
 derē woordē so beweende coñ. Karel
 sinē neue Rolant also lange als hy le-
 uede. En stappans ter seluer plecken
 daer Rolants dode lichaē lach sloech
 Karle syn tentē En Rolant weert ghe-
 ballent met mirre en Aloē. en schoo-
 ne erequie dedemen ouer hē met sco-
 nen lichte en viere ic bosch otfekēde

Hoe coñ. Karel vertrack dair den
 strjdt gheschiedde En hoe die sonne
 bleef staende als coñ. Karel dpe Sa-
 rasinen vervolchde

DEs ander daechs wel vroech so
 crac dat heyt ter plechē daer diē
 strijt gheschiet was; en daer die herstē
 striders doot laghē indē Ronceuale
 Dair vant elc sinen vriēt die sommi
 ghe doot/sommige leuēde/mair doot
 lijken ghewonder. Si vonden daer
 dē goedē ridder Oliuer graue vā ge
 neuerē doot ligghende opder aerden
 cruilwys wtgherect met iij. ghevro
 ghē coerdē ghebondē aen iij. staken/
 int aerde gheslaghē en met scarpen
 messen gheuile. vandē halse tortē na
 ghelē van sinen handē en voeten. en
 doorsteken met gheschutte glauie en
 sweerdē. en met swarē stockē ghesla
 gē Doe was daer groot ghebaer en
 ghecrisich vā droghedē. wātelch was
 dair droene om sinē vriend
 Doe swoer die heyl Karel bi gode al
 machrich dat hi na die heydenē sond
 ophoudē loopē soude tot dat hise von
 de. En ter stōt als hi die alleē m; sinē
 riddscape begōt te suecke en te vvol
 ghē. so stōt die sonne stille/en diē dach
 wert vblengt iij. daghē lanc. en hy vāt
 die heyde bi een water Ebria ghehee
 tē bi die stadt vā Saragossen ligghē
 en etende; en hy vfloecher iij. M. en
 dander vdronckē hē seluē springēde
 in die riuierē Dye sarasine al gedoot
 en vdronckē; hē so heerde Karel we
 der opdē Ronceuale. En als die doode
 die cranckē en ghewonde ter plechen
 ghebracht warē daer Grolāt lach. soe
 ondersocht Karele oft waer was dat
 Sauloē dat herstē volc vradē hadde.
 also veel liegē sepde So warē dair ij.
 ridders die om die waerheyt tonder
 windē bi Karels cōsente eenē campe

vochtē te wetē Ppnabell? voor Gau
 loene. en Tidric? voor hē seluē. welke
 Tidric? vfloech Ppnabellū. En die v
 raetschap vā Sauloen ald? ondert; h
 de so geboodt cōn. Karel dat mē hē aē
 iij. stercke peerdē byndē soude. daer
 iij. mānen op sittē soude/en hē i stuc
 kē schoeren dwelc alsoe gheschiedde.

Voort so werdē de lichamē vandē
 herstē die vslaghē warē ghesalt van
 harē vriedē met mirre en balsemen.
 die sommighe met soute Dē somp
 ghē werdē haer lichamē opengedaē
 en haer inghewāt wtgedaē. die zōmī
 ghe sloetēse in houtē kistē. de zōmige
 voordēse op haer paerdē. dpe zōmige
 op haer schouwerē en andersins. die
 sommighe begroenēse aldaer. die zō
 mighe droeghē haer vriendē in vāc
 rht en i ander stedē. In die tjt warē
 ij. sonderlinge kerchouē in Gallpen
 oft vācrijote weten Arle en Sourde
 aus die god bi vj. heilighe bisscoppe
 gewijdt hadde. te wetē Sinte Mari
 min? vā Hys. s Trophyn? vā Arle. s
 Pauwels vā Parbone. s Saturnp
 n? vā Tholose. s Frōtin? vā Perigort
 s Marciael van Ipmogien. en s Eu
 tropi? vā Sapntes. tot welker plaet
 sen dmeeste deel van desen doode be
 grauē wert.

Maer dat lichaem van Grolandt de
 de cōn. Karel voeren bedect seer costē
 lijken totter stadt van Glape. ende
 begroef hem eerlijc in sinte Roman?
 kerche. dpe hy wplen eer ghestichtet
 had. en canonikē regulieren daer in
 ghestelt. Ende hy henck Grolandts

swert bouē zj̄ hooft/ d; puerē hoē aē
zj̄ voerē/ter eerē cristi en zj̄s eerbarē
ridēscaps Maer namaels wert dē
hoē conrecht geset in s̄ Seuerijns her
ke Jte te Belijn werdē begrauē Oly
uier graue vā Seneuere Sandelbo
d? coñ. vā Driellāt Ogier coñ. vā De
nemerckē Arastagn? coñ vā Britani
en Garin? hertoge in Lothryc en ve
le anderē

Jte te Bourdeaux op s̄ Seuerijns
kerchhof wordē begrauē Galtier coñ
vā Bourdeaux Eugleri? hertoghe
vā d' stadt vā Aquitaniē de nu vghae
is labrecht prince vā Geryp Galeri?
Gelin? Kapnaut vā Albepine Sau
tier Sinell? en Beggo met v. M. an
derē/ Oell? graue vā Rantes in sine
stadt met veel ander Britoenen.

¶ Na dese grauinghe vandē vsepde
princē en gheerouwe striderē/soegaf
coñ. Itarel voor haer sielen salicheyt
x. M. oncen siluers. en xij. M. talentē
gouts/ en veel clederē en spisen in ael
moessenē dē armē. En ter liefde van
sinē aldliēfste neue Rolāt soegaf hy d'
kerchē vā s̄ Roman? vā Slape tot ee
wighē daghē alle dāt d; daer orrent
der stadt lept. vi. milē verre en al de
stadt vā Slape met harer toebehoor
tē/ en die zee daer onō gheleeghe. En
des benal hy dē Canonikē der seluer
kerken datse ghenē mēscē der werelt
voortaen eenighē dpeft daer vore en
dadē. maer alleē d; se voor die salich;
zj̄s neuē Rolāts en der princē en hee
rē vsepē/ en harer gesellē iaerlijc op
den dach harer passien en doot cleedē
soudē xxx. arme mensche en hē allen

spijse gheue en datse niet alleen vore
die vsepde heerē en herste badē mair
ooc voor alle die ghene die in Spaen
giē om de mine gods ghestoruen wa
ren/ oft noch steruē soudē teghē dpe o
ghelouighē Doc alle iare xxx. missen
xxx. souters/ en xxx. vigiliē mettē ghe
heelē dienste vandē doode nernstelijc
doē soudē tot ewighē daghē/ welch
die Canonikē m; vaster voorwairdē
ghelooftē also te doen

¶ Daer na so reysde ic Turpij met zō
mige vā onsen ludē door Gascoēgiē.
en Tholose/ en wi quamē tot Arle/ en
daer vondē wi chep; vandē Bourgo
dienē die vā ons gheschepde waren
en warē comēde voorbi Mplanē en
Tholousen met harē doode en gewō
den/ die si met karrē en anderflins ge
uert brachtē o die te begrauē tot Ar
le opt kerchhof. aldaer bi onsen handē
begravē wordē Estul? die graue vā
Langres Salomō Sāpson hertoge
van Bourgoēdiē Erualt vā Sellac
Alberic? Esturmi? Yaco/ Cedric? P
uori? Gerrard? vā Publis en Berē
gari? en Raaman hertoghe vā Se
perē. met x. M. anderē En Constan
tij die prefect wert te rome gheuert
daer hi met veel rome pñē en Doelscē
begravē wert Voor welker sielē cō.
Itarel ooc dē armē gaf. xij. M. oncē.
siluers en xij. M. talentē gouts

¶ Doē reysde ic wpsamen te Dienne
daer bleef ic Tulpj siet mits dē won
dē ende slaghen die ich in Spaengie
ontfinck Ende die moghende coninc
gherancet sijnde trac met spnen vole
ke totter stadt van Parijs

Doe v̄gaderde Kēpser en cōn. Karel
 inder kerckē van s̄ Denijs bi Parys
 een cōsili van bisscoppē en princē dāc
 kende s̄ Denijs dē heplighē martela
 re apostel van Brācrhē die hē geghe
 uē hadde die crachte bidē wille gods
 te v̄winnē dat heydensche volck. En
 daerō gaf cōn. Karel al vrancrijē z̄h
 der kerckē. also s̄ Paul⁹ dpe apostel s̄
 Clemēt de pāus s̄ Denijsē vrancrijē
 gegheue hadde tot sinē apostolscapē
 en hi beual dat alle coninghē vā vran
 rijck en bpscoppē teghewoordich en
 toecomēdedē pāsoer der seluer ker
 ken ghehoorsaē z̄h soudē soudē in cri
 sto. en dat die coninghē sonder sinen
 raet niet gherroet en soudē werden
 noch gheen bisscoppē gheordineert.
 noch te rome otfanghē noch v̄wesen
 En na vele ghiftē gheboorhi noch dē
 elck hupsman van al vrancrijē s̄ sel
 uer kerckē van sinte Denijs om dpe
 te betimmerē geue soute iaerlic xij
 penninghen

¶ Doe aenriep die cōn. s̄ Denijs staē
 de bi z̄h heplich lichaē dat hi god bid
 dē woude voor die salicheit der gheē
 redie gheerne die penninghē geuen
 soudē. en insgelijcs voor die kerckē de
 haer goetō gods wil ghelate hadde.
 en in Spaēgiē indē stridē vandē sa
 rasinē v̄slaghe waren Des nachtes
 daer na als die cōn. sliep so openbair
 de hē s̄ Dyonijs segghede Den ghe
 nē die bidinē v̄wanē en exēplen d̄n
 re eerbaerheit in stridē der sarasinē
 ghestoruē sijn en steruē sullē heb ick
 vangode v̄woruē ghenade harer zō
 den. en die ghene die pēninghē geue
 sullē s̄ dese kerke te timere hebic vā

god v̄cregē in medecine dē wōdē harer
 sielē Als die cōn. dit ghecopēbaert had
 de so gaf dat volck seer mildelijc dese
 salighe pēninghē. en die ludē werdē
 geheeren s̄ Denijs Franckē. want bi
 dē gebodedes cōns warē si Franc dē
 is v̄rij van allē epghēdōme Daer wt
 quam die ghewoente dat dē lanc dat
 van oudts Salliē hiet nu genoemde
 wert francia. dats v̄rij vā epghēdō
 me.

¶ Hoe cōn Karel tot Mē trac aldaer
 hi sterf en hoe hi dē aertsbiscop Tur
 pijn v̄thoet wert. En vandē teekenē
 die voor z̄h door gheschiedden

Daer na repsoe kēpser en coninc
 haerle en quā tot Mē in Forth
 rijckelēdedaer dede hy maken heete
 bapē en coude getimperde bapē. En
 die kerke van onser sueter vrouwen
 die hi daer gemaect hadde dpe eerde
 hy seer tamelijc m̄ goude m̄ siluere
 en met ald̄hade kerckelike ornemēte
 ende hi deedt se schildere metter histo
 rien vanden onwen en nieuwen testa
 mente En desghelijc in sijn pallas
 dwelch hi byder seluer kerckē gemaect
 hadde. wardē gheschildert dpe striden
 die hi in Spaengien ghewonnē had
 de. en die vij. v̄ipe consten

¶ Daer na in corter tijt werdē m̄ die
 door vā coninc Karel aldus v̄thoet
 Als ic Turpijn te Dpenne indē kerckē
 voir dē outaer bedende was so was
 ic op ghetoghē indē gheest singhi de
 den salm Deus in adiutorium. ende
 so bekēde ic voor m̄p lidende eē onal
 likeschare vā swertē ridderē repzede

telorhrijcke wert Alse al voorbi ledē
 so sach ic eenē als een moriaē die and
 met slappē ghangevolgedē/die ic sep
 de waer ghadp/hi sepde. wi repsen te
 Alhen wert tot Karels doot/op dat wi
 zj siele ter hellen vuerē. doe sepde ich
 Jc besweere dy bidē leuēden god/dat
 tu wed tot my heerste als dñe wech
 ghedaē is Doe merdē si een wepnich
 en cume haddic dē psalm volepde als
 sy weder quamē/en ic sepde dē lesten
 die ic te vorē toe gesprokē hadde/wat
 hebdi ghedaē/hi sepde dpe Salissiaē
 sonder hooft de heeft so vele en so gro
 te steenen ende ontellike houte in die
 waghe ghelept vā sinē kerckē/dat zj
 goede werckē meer weghē dā zj qua
 de. daerom heeft hi ons dpe siele ghe
 nomē/En so vſchiet die vlat vā daer
 So vſkont ic dat Karle in die selue v
 re vſchepdē was/en darhy tē ewigē
 leuen ghevuert was/bider hulpe dē
 heplighē apostels Jacobs. die hi ve
 le kerckē getimert hadde Wāt op diē
 dach dat wi te Dienne van malchan
 derē schepddē. so vweerdē ich van hē
 so verre alst sijn wochte. dat hi mi ee
 nē bode sijnre doot sendē soude. op dē
 hi voor mi stouue. des so vweerdē hi
 vā mi dat ic hē mi doot cōdighē sou
 de. En daerom als hi sieck werdt soe
 gedacht hi deser ghelofte/benelēde e
 nen sinē ridder: als hi zj doot beken
 de/dat mi stapphans condighen sou
 de. So gheuelt dat ic ry daghe na zj
 doot vſkōt vande seluē bode/dar hi al
 tijt sieck geweest hadde vā dē tijt dat
 hi wt Spaēgiē schiet tot dat hi sterf.
 en dat hi opdē dach vande vſepdē do
 dē die i Spaēgiē vſlaghē warē te we

tē die xvi. kal. Julij voor haer salich
 ghegeuē hadde xij. M. oncé siluers.
 en xij. M. talentē gouts/en souters.
 missen en vigilien. hadde doe singhē
 En ghewoenlike cleder en spys den
 armē iaerlijcx gegheuē hadde Ende
 dat hy opdē seluē dach en vre als ich
 dit visioē sach. te werē die v. kalende.
 Februarij int iaer ons heerē. viij. C.
 xiiij. wt die werelt vſchepdē was. en
 dat hi begrauē was tot Alhen in dpe
 ronckerke tonser lieuer vrouwen
 die hi ghetimert hadde
Voort heb ic vnomē dat wōdſpke
 tekenē voor zj doot iij. iaer gheschiet
 zj/Te wetene dat die sonne en mane
 vij. daghē latic voore zj doot swertte
 pleckē haddē En sijnē naem te werē
 Karol? princeps die in dpe muer vā
 der vſepder kerckē ghescreuē stonde.
 alwerdt wghedaē vā seluē/En dat
 portael dat tusschē die kerckē en sijn
 coninclyc hups stont te gronde ghe
 nallē was opdē dach dē heerē hemel
 vaert. en die houte brugge te Mēns
 die hy binne vij. iare ouer den Rijnē
 hadde doen timmerē wert vbrāt vā
 seluē **A**v dan ghelouē wi dat dese
 salighe con. meede deelachtich is in dē
 cronē der vſepder martelare/ mette
 welken hi so grote arbeypden ghelee
 den heeft

Hier epndet die historie vā kepfen
 con. Karle als vādē spaēschē strijde
 int corte gheset wtē latine/so die eertē
 bisschop Turpij vā Siemē dat bescre
 uen heeft

Noch van coninc Karels loo
 uē ende goede wercken

Oninc Karel bghint in ynen
leuen sonderlinge iij. bisdom
mē Te weren Colene/ Menſe Triere
Saleſburch. Hi sondeerde ooc so me
nich clooster als daer leterē: ij inden
A. b. En elcken cloostere ghaſ hi eene
guldē litter weerdich: ij de veel goets
op datinē daer by wetē soude welcke
cloosterē verſt gemaect warē En als
die goede heſt en con. wtē spaēſchen
ſtrijde comē was tot Allen in Lothrij
he/ ſijnde in grote deuotie. en hē bere
dende teghen die doot. en ſieck ſijnde
ſo ghevoelde hi dat hē dpe doot nake
de was. en bouē die groote aelmoelle
nē die hi alcht ghegeuē hadde/ ſo gaf
hi allē ſinē ſchat den goede prelate o
te deplen den kerckē. Als dese groote
heplighe Karel dan oudt was lxxi. ia
rē en hi gheregneert hadde in Branc
rhe in Brabant in Lothrijc lvi. iaren
ondē welckē tijt hij iij. iaer geweest
had heſt/ Sijnde tot Alhe oterē. ij. ia
rē na dat hi wt ſpaengien comē was
ſo ſterf hi ſeer kerſtelijc en heplijch
en voer opte hemele opdē xxviij. da
ghe van Loumaēt Door wiens doot
grote en wonderlike teekenē geſchie
dē daer corts hier vorē af gheſeyt es
En hi wert eerlijc begrauen in ſijnd
ronder kercken tot Allen Tot ſijnd be
graninghe was die vſeyde paus Leo
en veel grote roomſche heerē/ herto
ghē/ biſſcoppē/ abten/ En ij doode ly
chaem wert ghebalſemt/ en met heſt
ſerlikē clederē ſittende in eenē guldē
ſetel. met eender croonen op ij hoof
daer een guldē ketē aen hinch/ met ij
o rechthāt houdēde dē boec vādē iij.
ewangelistē ligghēde op ſijn knpen.

en geſcreuē met guldē letterē En in
ij luchter hant een guldē cepter. En
voor hē ſtonc eenen ſchild van gonde
En ſo wert hi berauen

Wie is dā aengemeret ſijn vſcreuē
duerhdelijc lenē en grote werckē dpe
van die louē en edelhepdē ghenoech
ſoudē konnē vtellē dpe eenē printe v
naemt en eerlijc makē Int corte is dz
vā hē te merckē dat hi is een ſpiegel
van allē coninghē en princen. Want
vandē beghine tottē eynde toe heeft
hi hē ſo loeflijc ghedraghē in allen ſi
nen werckē dat hē niemāt begripent
en kan Dwelch gheen groot wonder
en is/ alſmen aenmerct dat hem god
geſtadichlijc beweghet en beſcher
met heeft

Te rechte moghē hē die Brabante
ren vbliden datſe alſulckē glorioſen
prince gehadt hebbē. Want Brabāt
en Lothrijc was ij proper patrimo
ny goet vā ſinē ouders ghecomē/ dat
hi aldmeest bemide/ en geerne daer
was. Vā welckē glorioſen Karel niet
alleē Brabant/ maer Bracrhe/ Alma
niē Spaengie en alle der kerſtenheit
ſo vele eerē en ſalichedē toecomen es
ſoe dat alle die werelt dore bekent is

Aldus heeft god dan clant vā Bra
bant hoochlijc vchiert met de zē weer
dighen prince/ en oock met veele van
ſinen voorderē/ en ooc met ſommigē
ſinen nacomere vā ſynen gheſlachte
gheborē/ die getrou/ wijs/ ende duerch
delijch gheweest ſijn. ende sonderlin
ghe beſcherimers der hepligher kere
kē/ ſoe in dic boeck vclaert es. Widen

die princen noch so leuen. aemerken
de dat gheen dinc dē prince spnē vol-
ke also otfāchelijc en genae en maect
als goedertierē hept en goddiensticheit
god soude hē sond twiuel behulpich
sijn. Maer elaes het is met vele prin-
cen en heerē seer vheert. Want sonder
gods vreesē sneckē sy meer te leuē in
weelden en bi quaden scalc hē rade te
vscatten ende vonrechten hair onder-
saten. Dan dpe te bestuddē en iustici-
e te doē. En daer bi comet dat die qua-
de dan groepen en die landen sonder
iusticie wordē moortculē. also sinte Au-
gustijn seyt

Desen heplighē Kēpser en cōn. en
Brabantschē hertoghe laet os dā in
gode hoochlyc louē en vheffen op dz
wi bi sinen heplighē beden moghē v-
trighē dat ewich leuen Amen

Van cōn. Karel 37 de
se nauolghende versen.
Hic rex cesar erat dixit? Forthari-
tis Atq; brabatin? in cui? iure q̄scit.

Hier epndet die historie en gestalten
vanden grootē sinte Karlē Kēpsere
Cōn. Hertoghe van Lothryc en van
Brabant. Vā wiens bloede comē es
die edel prince heere Karel. aertther-
toghe van Oostenryck. hertoghe vā
Brabant. &c. Te weren van weghen
sinē vad. hertoghe Philipp? saliger
ghedachtē die in Spaengie sterf

Dat rix Capi. Van Lodewijck dpe
goedertierē Kēpser en cōn. en vj. ste
hertoghe van Brabant

Lodewijck dpe goedertierē des
grootē Karelē sone. en cōn. vā
Aquitaniē. wert na sinē vader en na
die doot van sinen vscpde broed Kēp-
ser en cōn. vā Brancryc en van Itali-
en/Almaniē/ en hertoghe vā Brabāt.
Te weren int iaer ons heerē. vij. C.
xv. Van desen Lodewijck seyt meester
Huge van Florp dat hi was die goe-
dertierenste man daer mē af leest En
hi was wel gheleert inder wet gods.
en een deuoot onderhouder der ghe-
bode gods die heplighe kercke eeren
de en beschuddende En onder ander
so stichte hi dat clooster vādē regulie-
rē te Bruesel op Couwenberch dat
doe in Sonien was

Desē goedertierē Lodewijck vga-
der de een cōsiliē van veel bisscopē en an-
der prelatē dair ghetracteert werde
vāder reformatiē der clergie/ en des
gememepnē goets. En daer af were
een schoon boeck ghemaect en gekō-
dicht iñhoudēde veel salighe lopē en
ordinanciē. Ooc so thoode hi wel sijn
duecht in diē dat hi alle zj lant doore-
santē wise mannē om recht te doene
sonderlinghe dpe vdruct waren. als
weesen/weduwen/ ende meer ander
Ende dat onrecht vaerdelijc ghedaē
was dede hi oprechten. Ja oock van
rghene daer hy in misdaen haddē.
daer af dede hi openbaer penitencie.
nauolghende die seeden vanden goe-
den Kēpser Theodosi?

Oec hi hadde iij. sonen van sijnder

perster coninghinen geheete Erme
gaert te weten Tocharijs Dippij To
dewijc. En vā zjō tweester huisvrou
wē Judith geheete hadde hi eenē soē
die hiet Karel die Caluwe

Int vi. iaer vā sinē rjke so vgaē
de dese goedertierē con. Todewijc tot
zhen in zj sale een cōsiliē vā bisscopē
abten en prelatē En daer so wert die
heplighe scripture vclaert en gheordi
neert werdt daer hoe die religiose en
gheoerdēde mensche leuē souden en
dye regule vande clerche monike en
nonnē wert daer in gescriefte gheset
om te bat ghehouden te worden

Int ix. iaer sende hi Tocharijs sinē
sone in Italiē om datlant te regeren
Maer Tocharijs dede onghetrouwe
lijc wāt hi trac te Rome aen dē paus
Paschalis en dede so vele dachi van
dē Paus keiser ghewijdt was op dē
heplighe paesdach. twelt zj vader v
nemende te Rome waert reysde. en
daer sijnde ondsocht hi wie sy waren
die sinē sone desen raet ghegeue had
dē die welke hi dooden dede En wāt
mē op dē paus oock quaet vmoeden
hadde soe moeste hy hē daer af purge
rē met sinen eede en desghelijc vele
bisscoppen met hem

Als Todewijc xv. iaer keiser hadde
gheweest so quā hy tot grote lijde en
tribulaciē want zj sels kindere en
die heerē vā mancrjē en ooc vanden
keiserijck wordē teghē hē weedspan
nich en cōspiracie makende so dz hy
ij. iare in dooghene was. Maer by
hulpē gods so viaechde hi die sommi
ghe van sinen onghetrouwen heerē

en die zōmighe beroefde hi vā haren
goede en pyndele ander spns met lāc
moedicheit

Onlāge daer na vā hē dat Judith
sijn vrouwe en keiserinne sake was
vā alle desen quade en daerom voreef
hyse van hē Daer na ghinc sy als eē
ongetrou wijf en maecte noch meer
der cōspiracie teghē harē heere m; sy
nen hinderē en onghetrouwe heerē.
die dat volc tot hē trocken so dat dye
keiser en con. Todewijc vraden werdt
en quā in die macht van sinē hinderē
die hē dedē vordelē vādē bisscoppe dz
hi wapenē en tregiment aflegghen
soude en beslorē te wordē om penitē
cie te doen. Maer binnē dē seluē iare
dat hi aldē beslorē was en hē die gro
te oneer ghedaē was so berondē dat
sinē liedē en sy lietē hē wt restituerē
de hē weder in sijn eere en in sinē per
stē staet En doe also dwanchi doe To
charijs sinē oustē sone dat hi nēmer
meer tegē hem steken en dorste

In des goedertierē keisers en conis
tide so vthoode haer een alte grooten
en vreeslijckē comeete daer dye keiser
af vernaert was ende sprach dair af
met Egmardus den filosofhe seg
ghende datse berekende een verāde
ringhe van eenen conincrijcke ende
eens princen door. Maer want dye
philosophhe den goeden keiser n; be
droeuen en woude so antwoerde hy
sachtelijck hem segghēde dwoort vā
den prophete. En wilt niet vreesen
die teekenen der hemelen. xc. :

Daer op so antwoerde die kerstelijke
en goedertieren keiser en coninc al
dus. Wy en sullen niet vreesen

dā dē ghenē die onse en deser sterren
 scepper es: maer zjre goedertierē;
 zj wyl sculdich te louē dpe dse traech;
 daer wyl sonderē in zj gheweerdicht
 te vmanē met sulche tekenē. So vdiē
 de die dootmoedich; des goedtierē ke-
 pers en coñs. voor gode dat deese pla-
 ge ouer hē niet en quā. maer in Itali-
 en daer die sarasinē in quamē. en sy
 creghe Rome en maecte haer stalle
 ind apostolē kerche Maer deese goed-
 tierē Lodewijc met grote volc vdieref
 die ontallike menichte d sarasinē n;
 sond grote bloetstortinghe der kerste
 ¶ Doe Lodewijc xxv: iaer keiser ghe-
 weest hadde so orboode hi tot hē te co-
 mē dē seluē Lotharijs sinē ouste soē.
 en liete vloenē teghe synē vad. en hy

ghaf hē ouer tregiment en beualhē
 dat keiserijch. En int iaer daer na te
 weeten. Int iaer dō heere. viij. C xli.
 So sterf dese goedtierē Lodewijc en
 wert eerlijc begrauē te Metz in oost
 vrārijc in d Arnouts kerche bi sijnd
 moeder Hildegærde en veele ander
 edel vā sinē gheslachte. Vā desen Loo-
 dewijc sijn dese versen ¶ Iste Gra-
 batin? dur septim? austrasior Et pi?
 Augustus possedit plurima regna

¶ Dat xx. Capi. Vā dees goedertierē
 Lodewijc kinderē. hoe vreslijc dat si
 teghe malchanderē stredē. en hoe sy
 wed vloenden. En hoe Karel die Ca-
 luwe coñ. wert. En vande Denen en
 Noorweghers

O grote twist en orloghe gherees
tusschen des goedertieren Lo-
dewijcs kinderē na haers vaders doot
want die twee ionckste te weten Lode-
wijc en Karle die caluwe en woude
niet gehinghē dat Locharijs haer oud-
ste broeder kepsere sijn soude sonder
haer cōsent. en maecten cōspiracie te
teghen hem. en ontboden een groote
heertracht wt vrancrijche ende wt Al-
manien teghē haren broeder Locha-
rijs dpe hē oock seer sterc maecte ende
quam te velde. Scadeliken strijt aē
allen spden. Desen strijt geschiede by
Muforre in een dorp geheetē Foucne
dan. Nijt onblusshelijc hoe mochtē
so hittelijc cōstehē sijn. die gebroeders
beuochtē haren broeder den kepsere
met groten moede m: houerdie doer
ronnē Maer die kepsere weerde hem
vromelijc grote bloetstortine geschie-
der. Vreeslike strijt noyt ghesien in
vranrijc so deerlike mortorie. noch ooc
in spaengien opdē roncenale by gro-
tē co. Karle s:ijde so vele volcs wert
in beuden spde vslaghē. wāt tweeto-
ningē met groter macht vā volcke v
gaderē lietē daer byna al haer gespā
en de kepsere haer broed dsgelijcs Ja
so vele mānē warē daer vslaghē dat
si tegē vreedē viādē hem selue voert
aen niet beschermē en cōste. Hoe wel
nochtan dat de. ij: gebroeds voorsepl
cvelt tegē den kepsere locharijs behiet
dē En ald? bleef dit staēde ij. iare lāc
sonder vrede En int derde iaer bi tuf-
schen spreke vā legare en boden soe v
gaderdē dese. ij. ghebroeders in dpe
stad vā Verdun. en vsoendē ondlin-
ghe bi rade van hare baroenē En ho

sen wijsse mannē de elckē broed: ij: rijse
ke deplē soudē. dwelc also gheschiede
en wert geuect met eede en m: brie-
uē Olazē haddē si dit gedaē m: minē
eer sp vechtens beghonnen haddē. so
haddē sp hē selue groot goet ghedaē
en menighē man: ij: lijf behoudē dpe
iammerlijc indē strijdt vslaghen wa-
rē Karle dpe Caluwe had Westvran-
rijc. dat dē naem van Vrancrijch be-
houdē heeft Lodewijch hadde Alma-
niē. dwelc heet Dupsāt. vande rijnt
totter Eluen en Denouwē En Lota-
rijs bleef kepsere ende cōn. van Itale
En ooc vande lande dwelch tusschen
beude sijnre broeder landen lach. Te
weten vande rijne totter Schelt dat
is Oostvranrijc oft groot Lothrijche
dwelc spnē naem van desen kepsere
en cōn. locharijs nam also sommige
scriuē. maer dat en is so niet Wāt het
haddē langhe te vorē also gheheeten
na eenē Lotharijs die na dē cōn. Clo-
doue? regneerde. en es een seer oudt
conicrijc. hoe wel datter nu in vele de-
lē ghedept is. daer Sabāt een deele
af is
Alus bleuē de se ij. gebroeders hier
na in vreedē. En wāt die orie van de
sen vsepde kepsere Locharijs vghinck
en ihs broeders Lodewijcs gheslach-
te in Almaniē bleef. en ooc want dpe
hertoghē van S:dbant van Karlen
die Caluwe ghecomē sijn. so wil ic nu
weder keere tottē seluē cōn. Karle de
welche regneerde xxxij. iaer in vran-
rijche

Vanden Denen
en Noormannen

En in desen tīde so quāme de Denē
en Noormānen wt Denemerckē. en
Noorwegē en ander naciē die al hep
dene warē in Almanīe en in Drāch-
rīc. en quāme die zee omgenarē tottē
Sepnē en wōnē tot Parīs toe blāt
d; doe Neulstrē hiet. en nu heetē No-
mandiē na die Noorwegers oft Noor-
mās de dat tot noch toe behoude heb-
bē bi middele hier na vclaert. Maer
eer sp daer mochtē bliuē woonē soe
haddē se alte veel quaets gedaē i vrac-
rīc wāt sp quāme om die Baertsche
zee in die Topre en wōnen die stad vā
Rantes en sloeghē daer doot den bis-
cop die op dē Paelschauēt dpe vonte
wijdde/priesterē/cleche/man en wijf.
clepn en groot En so voeren sp voort
tot Tours in Tourayne en wōnēt en
vbrandē sūte Martīs kerke Daer
na voerē si tot Angiers En Ganul-
ph? heroge vā Aquitaniē en Robert
graue vā Angiers quamen teghē hē
so datter seer ghevoechte wert. maer
die hepdenē wōnen dē strīdt. en bep-
de selue princē werdē daer vslaghen
ooc wōnnē sp die stad vā Angiers de
sp veldē en tōdbrachte en bleuē daer
woenēde Maer con. Karel die Calu-
we dit vnemende en noch argher be-
sorgende toecomende. so creech hy in
sūnder hulpe con. Salomō vā groot
Britaniē dat nu Engelāt heet. welc-
he conigē nochtā viandē warē Maer
wāt dat hepdē volc vā Denē en Noor-
mānē teghē hem so sterck quāme. so
werdē si vriendē en belepdē die stad
vā Angiers met groter macht en de-
dē dē hepdenē so vele pants dat sp be-
dwonghē wordē hē op te gheue en

maecte voorwaerde met con. Karel
die Caluwe dat se hem die stad opga-
uē behoudelijc haer leuē En al was
dat so datter veel wise liede mishaech-
de. nochtā liet hise ald? vā daer schep-
dē/dwelc namaels tot groter scadē v
ghick sinē rīche wāt sp daer na meer
scadē deden/also hier na noch vclaert
sal werden

Maer hier valt te scrīnen vā dees
Karels strīde op Lodewijc; hīs broe-
ders sone die con. was vā Almanpē
Dat toe quā bi deser sake Kēpser en
con. Lotarijs was deser beyder con-
ghen ouste brueder so vsept is/welc-
he Lotarijs hē begaf int clooster van
Prumen in Ardenē in Tothrīche en
wert monich/en liet hē kēpserlijc en
conicljche cronē Lodewijc sinē sone
die cortelingē sterf En so creech Karel
le die Caluwe hē oom die hepf crone
intiaer ons heere vij. C. lxxvij. en hē
wert daer nate Rome ghecroet van
Paus Janne dē achste Maer Lode-
wijc die con. vā Germaniē oft Alma-
niē werdes seer toornich/dat hi son-
der sinē raet die kerker crone ghecre-
ghen hadde/en hy berepdē een groot
hep teghē sinē brued om datte wree-
ken/maer eer hēt volbrengheconste
so sterf hi En liet achter hē iij. sonen/
te werē Lodewijc Karel en Karel
man En als Karel die Caluwe vnam
dat hē broeder Lodewijc ghestoruen
was. soedachte hē op hē hinderen te
wreke dat haer vader teghē hem mis-
daen hadde. en hē trach int haer lanc
met. l. M. ghewapende mannen. en

quā tot Colene. dwelch vna Todewijc
die ioncke broeder van dyen en quā
teghē Kaerlen sinē oom te stryde on-
ueruaert. daer wert seer genochtē en
hi van den strijt. en vloech vele van
sinen volcke. verdriuenēde sinen oom
also wden lande

In dese Karels tijde so begonste
Hollant een grafscap te wordē. welc
te voren Opreslāt was. te weten Juc
taer. viij. **C**hrij Want Kaerle aensie
de dat dpe Denen ende Roowwegers
so geweldich waren ouer al. so gaf hi
dat lant eenen synen ghetrouwen die
nare geheeten Dierijc ende maecten
graue van Hollant om clant te bac
te bescudden teghen dpe noermannē
ic. Ende Todewijc Karels broeder co
ninc van Almaniē dpe meerderde hē
door syn palen. en gaf hem een deel vā
sinen lande

Dese voorseyde Kaerle die was de
caluwe na dat hi keiser was also **D**e
gebrecht vā Sēmelours scrijft. so v
onweerde hi die francschē maniere.
en hi aē nam die grielsche manieren
want hi droech sleppende cleeder. en
eē breet gordel totten voeten hangē
de seer costelijc ic

Item hi dede bringhē tot sinte De
nijs bi Parijs veel heilighe reliquie
die de grote kaerle in oude vader vā
Constantinoplē bracht hadde tot Ake
Te weten. die helft vā dōoer crō
nen ons liefs heeren. En eē grot stuc
van ons heeren cruce. en een vā dē
naghelen ons heerē Ende dat cleet of
sudaric ons heerē dede hi bringē tot
compiendiē. En na dat dit heylighdō
in vancrjche bracht en getoet was

so cesserde dē honger en dperen the
die te vorē so groot was. dat die liedē
atē ezelen en paerdē

In dese Kaerle stichte in vancrjche
alte veel cloosterē en kerchē daer geē
en warē. en die duallē warē die repa
reerde hi.

In dese tijde quā wt Enghelāt een
wijs weerdich man geheetē Johan
nes scoi? tot Kaerle: en door in bede
ouerlette hi wtē Grielschē in Latine
dē boeck vā dē hemelschē Ierarchie
die sinte Denijs maecte. en daer nae
heerde hy weder in Enghelāt daer
hi leerde der edelre liedē kinder ende
daer verthp doorghesche vā dē kin
deren met griffien

In daer na hadde dese Karel quā
de auenture in in kinderē. want die
een gheheten Karleman die dpa
hē en gheestelijc wordē was gaf hem
by apostasie weder tott werelt. stach
teghē sinē vader. maer in vādere be
duchtende dat in rijcke bi hē mochte
te verdoen wordē. so vinck hyen
en deden blinden. En in andere sone
geheetē Karle hē seer vlatende op in
crachtē. woude vechtē teghē eenē rid
der gheheetē albij. die seer sterckende
vroom was die niet wetende dat dpe
and een conis soē was hē doot sloech
dies Karle die Caluwe seer rouwich
was. dus bleef hē mair eenē soē gehe
tē Todewijc die na hē con werdē

Daer na int tweeſte iaer vā dees
karels keisersrijcke. so quā hem in sy
nen sin dat hi tot Rome trecken wou
de Ende als hi tot in Italiē quam. so
quamē hem die bootſchapē dat kaer-

Item an beyde kindender van coñ. To
dewic van Almaniē sinē broeder een
groot heyr vgaert haddē om teghē
hē comē en zj rjck te vderuē En mits
diē vnaert; zjde sodachte hi weder tot
sinē lande te heerē. mair onder wegē
in dpe stadt van Mancua wert hy v
gheuē van eenē valsche iode En dair
na wert hi mits godlyke vchoningē
gheuert tot d Denijs in vancrjck
en wert daer begraue voor sinē De
nys lichaē ¶ Van welckē zj dese vfen
¶ Hierex Frācor parti; Iohariog
Dux. romanor fit cesar more luorū.

¶ Dat xi. Ca. Van coñ. Iodewp die
Lipere En hoe die Denē en Noorwe
ghers weder int lande quamen

Iodewp des kepsers en coñs.
Karels die Caluwe sone wert
coñ. na sinē vader en was lypende
in zj sprake en zj coningine was des
coñs va Spaegigie dochter. In dier
cht quamē die onghelouighe Denen
en Noorweghers ofte Noormannen
weder in dland en sp destrueerde een
groot deel van vancrjck van Enghe
lant van Piccardiē Grabat Vlaēdiē
Hollā. en op dē dē dedē si veel scadē
Maer die borghē vā Brugge en vā
Omaers die blenē staēde niet te mē
so warē die Fransoyen hē volghēde
met grootē heyre en vloeghēder in
eenē strjck v. M. En daer na in eenē
anderē bi Darpo ix. M. nochtan ble
uē sprjck in vancrjck eermenle bedwi
ghē conste

¶ Itē int tweeſte iaer van des coñs.
Iodewps rjckhe. so wert te middage

die sonne al dicker datmē die sterren
inden hemel sach en coñ. Iodewpck
kerf gheē oor achterlarēde mair sijn
conighine was bevrucht Doē warē
die heerē vandē lande seer vslaghen
wāt die Noormannē en Denē laghē
int lant en sp warē van vlschepdē sin
nē wie d; lant regierē soude Ten pn
de ouerdroegē si te nemē Iodewic en
Karlēman beyde bastaerde vā coñ.
Iodewpck de gestorūē was d clatte re
gierē Hier en biinē so ghelach die co
nigine vā enē soē diemē hier Karlē
en wert gheherē Karlē die simpele
¶ Daer na quamē in vancrjck. co
ningē vandē Noormannē. die eene
hier Godenaert en dāder Degeſcht.
met alte grote macht van volcke en
hebbē vrecht ghedestruweerde en
so trockē si opwert tot Colēne in die
stadt die sp vbrandē en wonnē Bon
ne en Alē aldaer sp in dē kepsers pa
leps haer peerdē stadē En tusschē dē
rjck en der Masen en al dē dē door
destrueerde sp stedē en castelē. en v
le cloosterē roofde sp als Brunē Bra
beloe sinē Somakels. En sp destrue
erde Iudyc Tōgerē Maestricht Sic
rupdē en Grabant Dpt vnemende
kepsel Karlē die iij te weerdē des vlsch
Iodewps vā Almaniē sone so was
hi seer droene om deser landē vdarfe
nisse En om de te vloffen vandē onge
louighe Noormannē soē quā hy hē te
hulpe m; grote heyre en heefse also
omringheeldatse ghekeerē noch ge
vliedē en honden

¶ So maecte die eē coñ. Sonaert ge
heetē pepo mettē hepf m; voerwaer
den dat hi herstene werden soude be

houdelyc datmē hē een deel vā Driē
 lant gaue; en datmē hem ooc gaue te
 wīue Gille skoninc Lotharis dorhē
 die coñ. van Lothryc was En die kei
 ser ontfincken daer op. en wert gedo
 pet inder vontē Die ander coñ. Dee
 gheseyt en woude niet herstē wordē.
 maer hy vloot wt Lothryc en trac in
 vancryc met sinē volck En die. ij. v.
 sepe de ghebroeders de vancryc doe ar
 melyc regeerde niet wel cōnende die
 die selue Hoortmannen wederstaen
 maecte vrede oft bestant vā xij. iaren
 ouermits xij. M. march siluers die si
 hē gauē. en so rupindē sy dāt Maer
 int iær daer na soe storuē beyde dese
 bastaerde broederē Karleman en Lo
 dewyc Als de Hoortmannē d; vnamē
 quamē sy wed m; grote hept seggē
 ded; mits d; door der seluer ij. gebrue
 ders tbestant wt ware en ghinghen
 ligghē te Louene om daer na in vanc
 ryte comē Die Fransoyen aenmer
 kende dat haer coñ. een hint was vā
 vñ. iare so sondē si aen dē vseyde coñ
 Karel den keysere biddende dat hi in
 vancryc comē woude. om tregimēt
 vandē lande te hebbē Dwelch hi dede
 en was coñ. v. iare. maer hy cōste die
 onghelouige selle Hoortmannē nyet
 vdrūē wt Louene en Lothryche hoe
 grote macht dat hi hadde. Maer sy
 toghē van selfs wt Louen in vancryc
 om Paris te beligghen En keysere
 Karel sanc na hē hertoghe Henrych
 maer die Hoortmannē lepdē hē lagē
 en groeuen eenen putte inder aerde
 al bedect daer hertoghe Henrich in
 viel en wert ghedoot Keysere Karel
 volch dese met grooter macht. maer

hy en condese niet verdryuen En soe
 werdt hy beraden met hem peps te
 makene: ende liet hem dat lant ouer
 die Sepne dat doe Preustria hpet en
 nu heetet Hoortmannen. om dyes
 wille datet selue lant teghen Kacer
 len wederspannich was:

Dat xij. Capitt. Hoe vancryche
 gheregiert wert na coñ. Todewyc
 die Tispende was. ende van Karlen
 die simpele synen sone

N die doot vanden voorf keys
 Karle die des Tispenden coninc
 Todewyc ooms sone was aenmerc
 hēde die Fransoyē d; haer coñ. Karel
 le noch een hint was soe aennamē sy
 Odone graue graue Kobrechts sone
 van Angouwe/ welke Kobrecht m;
 Ranulph? dē hertoghe van Aquita
 niē vandē Hoortmannē indē stryde
 verflaghē was also hier voren geseit
 is Dese Odo was ix. iare coñ. Doen
 namē die edele van vancryc haren
 rechē heere den vseyden Kaerle die
 simpele en voerde hē met groter ma
 cht tot Kiemē. daer hi omtrint den ia
 re ix. C. coñ. ghewijdt werdt vanden
 bisschop van Kiemen.

Dear na quamē die Hoortmannē
 Paris beligghē. En vā daer trockē
 sy op die stad van Sens bi Bourgō
 diē. En als si die ooc niet ghecrigē en
 constē so trocken sy tot Tonrs in To
 rapne. en sy vbrandē die stad en des
 trueerde dat lant veel quaets doede
 I ij.

Die prince vā desen hooftmannē eff
Denē was hollo van edelē geslachte
wt Denemerckē. die vande con. van
Denemerckē wtē lāde ghebānē was.
so warē hē vele Denen en hooftwee
gers ghevolcht En hi hadde mer hē
sinē neue Sello Die ald? voortgaēde
altijt i quadē dadē. so quamē hē belig/
ghē die stad vā Chartres En dair in
warē hicaert die namaels hertoghe
van Bourgondiē wert En hobercht
van Paris. dpe aenmerckēde dat se
die hooftmānen niet en constē wed.
staē so namē sp onser lieuer vrouwē
hemde en steldē dat als een banpere
op die mure vander stad. Dwelc siē
de die ongelouighē so bespottē sūt en
sp schotē daer na maer haer ooghen
wordē so vdochert dat sūt niet aensē
en konsten En dit aenmerckēde die ghe
nedie in diestad warē. terstōt quamē
sp wtter stad en vīaechden die hooft
mannen

¶ Na die dat dpe Denē en hooftmā
nē xl. iaer lāc viancrep en ander lan
dē daer otreit ghetribuleert haddē so
dede god; hē otferrm hertichep. Want
dē hooftmānē begonstet te vdricten
en warē tot papse ghenepgt ghelouē
de ooc dat kerstē gheloue aentenemē
Als dit Karel die simpele vnam soe
was hi vbljdt. tot vastichedē vā dpe
so gaf hi dē vsepde hollo; hē docht tot
eenē wijue die Silla hiet en hollo de
wert kerstē en gedoopt en wert rober
t? ghehetē na robert graue vā Paris
die vāder hi vontē hiet En hē werdt
ghegeuē blant ghehetē Neustria. dz
na die hooftwegherts oft hooftmā
nē wert ghehetē Normādpē en noch

heet also. Dese Robert? wan eenē soē
gheheetē willem die goet en eerbaer
was. Willem had eenē soē gheheetē
rpchaert. Deese Rpchaert had twee
sonen/deen hiet rpchaert dander ro
brecht vīsaert welherobrecht so vro
me was dat hi namaels gecreech Ce
ciliē. Boelgpen. Calabre en hi vwan
die Venechianē in stride. en ooc Alex
ris dē Kiepf van Griekē oft Costāti
noplē En hē bastert sonē was herto
ghe willem van Normandiē die En
ghelāt creech daer af die coninghē vā
Enghelāt comē; hē. En eenē anderen
sonē had die vsepde robrecht ghehee
tē Soemund? dpe was met hertoge
Sodefroyt vā Sillōe int cheplich lāc
en als Anthiochiē ghewōnē was soe
was hi daer af heere ghemaect

¶ Sello die neue des vsepden hollo
wert oock hersten en Karel die coning
gaf hē die borch van Slops m; harē
bebehoort; ende hi maecte daer een
stad En omtret dier tjt int iaer ix. c.
xiiij. begōst die orden van Clupngn

¶ Itē doe leefde in Grabāt sinte wy
bert. en sondeerde dat clooster vā Se
melours in walsch Grabant daer hi
in lepdde een heplich leuen

¶ Als dan dpe plage der hooftmānē
gecessert was. en Karel die simpel
conit en hertoge vā Lothric oft Gra
bant in vrede mepnde te leuē soe quā
Robert die graue vā Paris die eē lif
tich man was en stont op tegē Karel
len seggēde dat die crone vā Drācche
hem toe behoorde. om dz Odo graue

van Angoultwē zyn broeder voorghe
noemt die cronē hadde en regneerde
Doe Karel dat vstōt soe creech hi hul
pe en quam teghē dē vscruē Robert
te stryde bider stadt vā Dopsion dair
seer gestredē wert en Robert werde
daer vslaghe en vele met hē. Mer te
min Karel daer na otlēde Roberts
gheslachte dwelc machrich was ma
ecte vrienſcap en alpacē met con: hē
rick van Sassen En toteenē teche en
sekerheit sandt hi hē die hant vande
weerdighen martelaer s Denijs in
goude beslaghe en vciert met costeli
ken ghesteynten

Daer na viel dese Karel die simpe
le in groot ljdē bi valschedē en vrac
scap die hē ghedaen wert. Wat Heri
bert die graue van Vermendops de
des voorē Roberts vā Parijs die by
Dopsion vslaghe vslaghe was susster
getrouw hadde siende dat dpe con. te
Vermendops weert quā. so ghinc hi
ootmoedelijc tot hem als eē heymē
lpe vradet. hē preſeeterende sine diēst
noodde hē ter maeltijt Die con. hē ge
louende en zylaghe niet voorſiende.
ghinc met Heribert diē vradelijc vic
en in die borch te Perone soe leyt hy
dē con. gheuanghē. daer hi van vele
ducs en ljdēs martelare sterf. alsoe
die cronpke seggē. na dat hi ovrēt xxv
iarē geregneert hadde Die coninghi
ne van vracrijch zyn geselline dat vne
mēdenā Todewpē harē sone dpe een
iōck hint was. en vloot wt vracrpe tot
con. Edwaert vā pngelāt harē vad

Van desen Karelē zyn dese vscu
Thic rex Francorū fuit i dur Totha
rior Perone vici i ibide martirisat

Dat xiiij. Ca. Hoe vracrpe na ka
relē dē simpele geregeert wert Ende
van Todewpē dē simpele sinen sone.

Enmerckē dedit sommige print
cē van vracrpe na des simpe
lē haerls doot dat se sonder con. warē
so aennamen sy Kaydolphe den her
toghe van Bourgōgie die sone was
van Aicarde dē graue die te Charls
die Normannē viaechde. en dese Ka
dolph regneerde i vracrpe. xiiij. iarē en
doe sterf hi So dachtē die Fransopzē
weder te crighē harē ionghē con. die
met zinder moeder in enghelant was
En sy sondē willē dē eerstbiscop van
Sens in Engelat om Todewpē harē
con. haerls des simpele sone Maer
die coninghine zyn moeder en woude
haer hint niet larē ghaen dan bi mid
dele van sekerē ghelofte en cōdicien.
Endaerop quam hi by grof macht
wt pngelāt En die eerstbiscop brach
tē tot Louwē i vracrpe daer hy gela
creert is int iaer ix. C. xxv. Dese Tode
wpe die ooc die simpele heete nam te
huwelpe con. Hendrics dochter vā
Sassen gheheetē Gerberga die sus
ter was vande persē kepler Otto. en hi
regneerde xix. iaren

Sinen desen iarē so leet hi wel per
secucien. want die meeste van vrac
rpe maectē cōspiracie en sonderlinge
Huge dpe groote graue van Parijs
des voorscreuē Roberts sone dpe by
Dopsion verſlaghen was. Ende hy
stont na die croone. om des wille dat
I ij.

Odo; hoom vleser con. gheweest had
de die wyle dat con. Lodewyck die lif
pere een kint was. So ghevielt dz de
se Lodewyck sone des simpele Karels
bi quader cōspiraciē gheuange wert
vande Roome māne spne ongetrouwe
ondsaet. En Karleman; hōudeste so
ne wert ooc gheuange bracht tot Aie
mē daer hi sterf. Dit vna hepe Otto
wies susse geheete Serberga con. lo
dewyck ghetrouw had. so quā hy i vrāc
rpe m; grote hepre als m; xvij. legvo
nē o Lodewyck sine swager te vlossen
Elck legioē is vi. M. vi. C. lvi. mā
nen Die viandē vā Lodewyck ontlien
de dese grote macht des keplers lietē
hē wte gheuangnisse los. en vrp De
se Lodewyck die simpele hadd h. sonē.
als Tocharps die na hē con. wert. en
Karle die hertoge vā Tochrjē en vā
Grabāt wert. te weetē cleen Tochrjē
vā d. Nasen nedwert totter Schelt
En so wert Grabāt doē vā Drācrjē
gheshepde diwelc vā con. Joppys
ridē des grote Karels vader die con
ghē vā vrācrjē te gader ghehouden
hadde Lodewyck die simpele con. sterf
en wert begraue tot s. Aemys te Aie
men

Dat rijk. Cap. Vā con. Tocharps
Lodewyck sone. En vander orloghe
tussche hē en dē tweeste kepler en con
Otto

Locharps dpe con. regneerde
na Lodewyck sine vader rxi. ia
ren En so hadde die tweeste kepler ot
to; hōoms sone noch een ander sus
ter geheete heplwich die te huwelijc

nam die vlespe Hūge grane vā Pa
rijs; en daer af hadde hi eenē sone ge
heete Hupetaper En dien name had
de hi vā dat hi ionck was om dat hi
dē edelē kinderē daer hi mede speelde
haer capryne plach te nemē vande
hoofde Con. Tocharps om dat hi vre
delijcker regneerē mochte so maecte
hi dē vscruē graue Hūge vader vā
Hughe capet maerscalc vā alle vrāc
rijc Maer coits dair na sterf Hughe
en wert tot s. Denijs begrauen

Daer na nam con. Tocharps orlo
ghe aen teghē dē tweeste kepler Ot
to; hōoms sone om des lants wille
vā groot Tochrjē dat hō vorders bese
rē haddē. en met grote hepre trac hy
in Tochrjē rouēde en veel scade doen
dē keplerike En dē kepler hier vo
re hē niet gehoet en hadde lach tot A
ien en dorste hē niet ruerē wāt hy n;
daerop vlien en was En als die con.
Tocharis weder geheet was in vrāc
rijc so dachte kepler Otto dat te wre
ken. en hy vū gaderde een groot hepre
en ontboodt den con. dat hyen meyn
de te vlsuechē in Drācrjē omtrēt s. A
mīs daghe En so trach hi in vrācrjē
en stichte roof en brāt alomme Om
Aiemē; Louwē; Sopson en Parijs.
en dorste hem niemant weeder staen
maer dpe kercken en destrueerde hy
niet. Ende otrent sinte Andries dach
als hi met sinen volcke op die Sepne
lach so werd hem vanden Fransop
sen scade ghedaen inden steerte vā
spnen hepre. Maer daer toe waest
ghebracht dattet op ghenomen wer
det eenen dach om met malchāderen

te spreke vādē peyse. soe datse vūgader
de op eē riuere En daer maecte sy dē
peys i dier maniere. dat con. Toarhs
vūcech Tothric swerde daer nēmer
meer te eysche. dz te vstaē is vā groot
Tothric vande rjine nederwert. En
hepser Otte gaf hē ooc ouer Dornich
en and plekē daer questie af was
¶ Int iaer daer na op s̄ Dimōs ende
Jude dach/ sachmē eenē strjdt vā lie
dē die al vierich schenē. ¶ Omtrēt de
zē rjē wert Hōgeriē en Polē bekeert
totter krrstēh; vādē hepligē bisscop
delbert? bisscop vā Prage die na vā
dē prupschē ghemartelijc was ¶ Int
vierde iaer dair na sterf con. Lotaris
achclatēde eenē soē die Lodewijc hiet

dien; veellāger dan een iaer regneee
de in vrācrjien sterf sonē hit of broe
der Maer hi hadde eenē dom; hē va
da broed vā vad en vā moed te weere
Karel hertoge vā Tothric en vā Gra
bāt. die meest te Bruesel woende bp
s̄ Gorichs kerche/en hi haelde s̄ Goe
delē lichaē vā Morsele tot Bruessele
in s̄ Gorichs kerche. wāt Morsele lee
ghet int lant vā Vermōde dat doe al
Grabāt was

¶ Dat xxv. Cap. Hoe hertoge Karel
vā Tothric en Grabāt vand cronen
heroost wert. vā Hugē dē graue vā
Parijs geheetē Capet. En vādē gro
tē stryde die sy hadden.

Is die v'screuē coñ. Todempch
Tocharis sone gestorūē was.

Doē sonden die princen en meeste
van viancrpe aē Karlen sinen oom
hertoghe van Tochrjē en van Gra-
bant op dat hi quame die crone des
rijcs ontfanghē. Maer want Karle-
hē bereyde woude met groet macht.
en eerē te comen niet v'sinnende dat
int merrē groot parikel was gelegē
so v'croch hy iij comste so langhe dat
die voorscreuē Hüge graue geheetē
Capet die een stout ende wijs man
was viancrpe in handē crech willē
de Kacē beroouē. nochtan warē sy
hepde twee ghesuster kinder alsoe v'
sept is En dit recht pretēderde Hy-
ghe om des wille dat iij oude oom O-
do graue van Angouwe coñ. gewee-
set hadde ic Vernemēde dit hertoge
karel van Grabant so quā hi met ee-
nē groet hepre van Grabanterē en
wt Tochrjē int iaer ons heere ix. C.
lxxx. En Hüge quam hē te ghemoe-
te met groote meniche van volcke
So dat daer eenē groet slach geueel
maer karele hadde victorie en hielt
dat velc en nam inne de stad vā Tou-
wē Hüge dit siende v'gaderde wē
een groot hepr en quam die stad vā
Touwē beliggē meer dan een maēt

Doē werdē die van binē beradē dat
se die portē open dedē en sloeghē in
Hughes hepr. diē si viaechdē en sloe-
gē veel volcx af Doē trach karel tot rie-
men ende hy v'inchden eerstbisscop
Silbertus die hem behielp ende de
vele wonders met nigromanciē diē
Hüge capet daer ghestelt hadde En

hy restitueerde wē eerstbisscop Her-
nulp? aliter Hernout in sijn stede. de
locharis natuerlic sone was dē welc-
ken Hüge capet vercoft hadde Item
karel dpe v'inch ooc dpe edele vander
stad van Epēmē en voerde se genan-
ghē te Louwen. Item hy belach oock
Montaguyt en hy crech onder hem
alledat lant tot Dopsen toe

¶ In selne iaer was groot hongher
ende dieren tijt Ende het was soe ve-
le snees gevallen dat mē niet gesapē
en comste Ooc sepdemen dat coen re-
gende in Haespegouwe En ooc clein
visselkēs v'te heimele. dwelt al tephe-
nē waren van toecomenden wōdere

¶ Als dan Hüge capet sach dat kaerle
macht alcht wpes so en dorste hyē nē
meer beuechtē maer hi maecte eē he-
melijc ouerdrach mit eenē ondē scale-
ken Anteluns bisscop van Louwen
om Kaerle hē te doen leueren nē dpe
hem nochtan wel betroude Ende de-
se bisscop dede binachte die poortē vā
Louwen Hügen opdoen: also hi hem
ghelooft hadde ende Hüge quā inde
stad met groter macht Ende hi v'inch-
den edelen hertoge kaerle in sijn bed-
de die eens conincs sone was en sijn
hupsrou mē vele anderen / en dede
se voeren tot oylpens gheuaghē en
sonderlinghe bleef karel daer ghenā-
ghen tot sijn re doot toe die hi sterfint
Maer dair na achē latēde eenē sone ge-
heeten Otte ende iij dochterē Gerber-
ga ende Ermegardis aldus wert ot
eerst vā dē cronē dat edel gheslachte
vanden groten coninc karel En Hy-
ghe mit sijnen nacommers iij coninc

ghen ghebleuē maer namaels is de
crone bi hūwelijche wed in coñ. Kar
les gheslachte gecomen ouermits Al
dela die coninghinne dpe des grauē
Epbauds vā Gloys dochter was iij
de van coñ. Karels gheslachte Ende
was moeder vā coñ. Philips die .ij.
gheheetē die vmeerdere des conincs
sinte Lodewyck oude vader. en was
die vj. coñ. na coñ: Hughe

Enoch bi meerderē bewise so iij bei
de deseliniē ofte gheslachte te wee
tē van coñ. Kaerlen den groet. en co
ninc Hughe vergadert te samē ghe
menghelt ouermids Elizabeth des
grauē Bandewijs vā Henegouwe
dochtere. die de selue coñ. Philips ge
trout hadde de vande rechte gheslachte
te vande groet Karel was ouermits
Ermegeert haere oudemoeder dpe
des vlepde hertoghen Karels dpe te
Giliens sterf dochter was so corteli.
ghe gheseyt is hier te voren

Dese voorsepde veranderighe en
de vervreemdighe der croonen van
francijche heeft den meninghe gro
te verwonderighe gemaect Maer
nochtans so en es dat so groten wō
deren niet. als wi aenmercken willen
daer die heplighe scrifture seyt Dpe
ist dpe daer bekenende is den sinne
des heren. ofte wie heeft sijn raetsmā
gheweest ofte hy wilde segghen nye
mant. wiens ordelen dat diep ende o
grondelijc sijn. In wiens handen sijn
alle conincrijcken vander aerde Die
dat rijcke ouerstelt van deē volc tot
op dander ouermids onrecht en be

droch dar inden menschen is xc.

In sommighe boecken van ouden
croonken oft historien so vint men be
screuen dat die voorsepde Hughe Ca
pet daer te voren bi nachte een ver
tooninghe hadde van sinte walerpius.
die hem van gods weggen bootschap
tedachp ende sijn nacomelinghe tot
eewighen tijden die croone van Brāc
rijcke besitten souden. mits dpen dat
die selue Hughe sijn reliquien en ooc
die reliquien van sinte Eucherius we
der gebracht hadde op harer plaetse
na datse wt vreesen vanden onghelo
uighen noormannen ende Denen el
ders ghetrasporeert hadden. doen si
alle clanc verdoruen also voor gesept
is xc.

Ic om noch meer hyper af te wetene
als vander veranderinghe van de
ser croone van Brācrijc. so eest te we
tene. al waert so dat dese voerseide re
uelacie vā gheenre weerde en ware
ende datmē die voor fantazie hielde
ende dat Hughe tonrechte die frāc
sche croone aengheueert hadde. so en
soude daer nochtans niet wel wt vol
ghē dat dpe goede coninc Robertus
sijn sone dpe welc een duechdelijc mā
was. ende sijn nacomelinghe daer so
vele heplighe coninghe af gheromē
sijn dat sy die crone tonrechte besetē
hadden. die so vierichliken in heilich
eden gheleest hebben datter wonder
is. vromelijc dōgelouich volc beuech
tende xc. Ooc so eest te weten dat na
doot vanden hertoech Otte van bra
bant. die welke was des voorsepde

hertogē karels sone. so en was gheē
manlijc oor meer van coninc karels
geslachte En want bider wet gehee-
ten ley salica en ooc bi onder ghewoō
tē ouer. Maeren in vrancryc onder
houden. dpe croone op gheē vrouwē
en vsterft. so waest gheorlooft dē prin-
cen mettē volkedes rijcs pemande co-
ninc te hysene. Ooc is te vmoedene
dat also bi gods wille gheschier is vā
deser derder generacien ofte genealo-
gien vā coninc Hugo want die ande-
re twee voergaende generacpē te we-
tene van coninc Clodoneus ierst herf-
ten. en vā Dyppline des grote karell
vader hebbēde gehadt gloriose ende
eerlike beginfelen. maer sobere ende
deerlijke pnden Maer dese derde ge-
nealogie oft linc ter contrarpē heeft
gehad een sober oft smoothe begin. en
eenen loffeliken en gloriose voortgac
also d; blijket in vele duechdelijke en
victorieusen coninghē van deser linc
en sijnde die kerstelijc gheleest hebbē
niet sparende hem seluē nocht haer
goet. om dat herstē geloue en die heyl-
liche kerche teghē die onghelouighe-
te bescuddene Sonderlijche was die
voers coninc Robertus een heplich co-
ninc en groot clerck. die de heilige ker-
ke en die clergie eerde En doer wpen
god wonderlijke dinghē wrochte hy
maecte de sequēcy Scilicet spūs affir nob
gratia diemen op dē heplighē lincen
dach singhet en meer andere sanghē
diemē noch houdt inder kerckē / Des
gelijcs coninc Lodewijc dpe seste van
dien name was eē deuoot en goeder
zieren man. en hi repde tweewerūē
op die sar arspnērc Jcē sijn sone conic

Philips die tweeste gheheerē die vee-
meerdere was seer victorpoes. en hi
repde oock op die sarasine En sijn so-
ne coninc Lodewijc dpe. vij. was een
kerstelijc prince die vā die onghelou-
louighe Albegonse Maer bouen al
andere es te louene die heplige con. s
Lodewijc; s sone diē hi wan aen sint
Blanchē die conighine die tweewer-
uē trach op die onghelouige. vā wpsē
lenē namaels ghesep sal wordē. Jcē
con. Philips die derde gheheeren Le-
hardis Lodewijcs sone was oock een
sachmoedich en victorioes con. ende
hi repde ooc op die onghelouighe.
Philips die vierde gheheerē die scho-
ne Philips Jtem ooc was vande sel-
uē gheslachte s Lodowic dpe minder
brueder bisscop van Tholose con. ha-
rels van Sicilien sone / welke karel
was des conincs s Lodewijcs brued
Jtem ooc varē duechdelijche conigē
die goede con. Jan en Karle die. v. s
sone geheeren Karel die wpsē. wiens
brueder was Philips Lehardp her-
toghe van Bourgoendien

Dat xvi. Capittel. van Hertoghe
Otto Karels sone Ende hoe Lothrijc
een deele van Grabant na sijn doot
quam in die handen vanden Graue
van Ardenen

Otte Karels sone was hertoghe
van Lothrijc ende van Grabar
hy regneerde na sinen vader xv iarē
en hy sterf sonder wettich oor Ende
als sijn suster Gerberga meende dat

lant te aenveerde als recht erfghena
me. so was daer eē graue vā aerdenē
geheetē Sodeuaert die coiten kepler
Henrich trach diemē s Henrich heet
hē gheuēde te vstaene dat al tgeslachte
te vande groten coninc Kaerle vgaē
ware: byddēde om dat hertoochdom
van Lothrich hem gegeuē te worde
ne. en een deel van Brabant. dwelch
de kepler hē gonde. en so vcreech hē
met machte Ald? bleef die edele vrou
we gerberga berooft. die vader ende
moeder vlozen hadde. en bleef alleen
gravinne van Brueffel en van Loue
ne. met eenighen dorpe ende anderē
plecken. 7c

So behielt die voerscreuen Sode
uaert van aerdenen thertoochdō vā
Lothrichē daer walsch Brabant een
deel afes En na Sodedewaerde quā
clant op Goselijn van aerdenē sijnē
brueder. dpe hadde. ij. sonē te wetene
den pāns Streuen dpe. xi. ende Sode
uaerde die seer vrome en duechdelijc
was. ende een dochter geheeten Ge
de. dpe namaels te wiue nā labrecht
graue vā brueffel. daer hier na afge
sept sal wordē. Na goselijn dan wert
hertoghe die voersepe vrome Sode
uaert sijn sone. de hadde eenē sone go
beuaert mettē bulce. die hiele ardenē
Lothrichē. eē deel van Brabant. en
ooc Holland. En hy wert tot antwer
pen met eenē ploech couterē doot ge
slaghe: ende en lpet gheen oor achter
maer sijn suster was sinte Pde herto
ge Sodeuaerts van bullion moeder
opden welken quā voerscreuē lant
van ardenen ende van Lothrichē. de
se goede sinte Jde hadde getrouw

stacius graue van bolonpe oft bonē
wiēs moeder was Machtelt graue
Henrich vā Brueffel dochter. Dese
Eustacius hadde van sinte Jden. iij.
sonenden voersepe Sodeuaert vā
bullion Soudewijn sijnē brued die
bepde deen na den anderē namaels
werden coninghen van Iherusalem
Ende si warē op gheuodt te Basin
bi genappē in walsch brabant dwelc
haer moeder erue was. ende noch ee
nen sone geheetē Eustacius die bleef
graue van Sonen

Item es te wetene dat na dē derde
kepler Otte die gheen oor en liet achē
ende was voerdē kepler sinte henric
so werden gheordineert die vñ. kuer
vorsten die dē kepler voortae lpesen
souden iij. gheestelike prelatē en iij
weerlike princen. te weten de eerstbis
scoppē van meyns. vā Colone. ende
van Triere die sijn iij: eerstancellpe
ren vanden keplerijche Item dpe co
ninc van Samen dpe is schincke vā
den rijche / Ende seer gaerdē kuer oft
kiesinghe na hem Sonderlinghe als
de ander kuer vorstē discoort oft twee
drachtich sijn Item die Daleps graue
opden rijn die wt dē hupse van Sep
eren is. en hy es drossaet vanden ho
ue ende spijdragher Item die herto
ghe van Sassen endede is zweert dra
gher Item die marcgaue van bran
dē vorch ende is die opperste Camer
linc oft proofft vander camerē Mer
dan so moerdē kuere also hi gesloetē
is worden ouerghebragē onsen aere
schen vader dē pāns van Rome dpe
den ghenē die welcke dat daer conic

van Almanpē ghecoē es. plegghet te
approberē also verre als hi daer toe
nut en bequaem is. Maer na deze
kiesene heeft dpe aerne zj vederē vlo
ren en sal int eynde al naect werden

Dat xvij. Capi. Van Serbergha
grauine van Louē en Gruessende
van Lambrecht mettē baerde haren
man En vande anderē grauē vā Lo
uene en Gruessel tot Godenaerde met
tē baerde toe

Die voorszreue Serberga herto
ghē Karels dochter en hertoge
Diten suster hadde getrouē Lābrech
te gheheerē mettē baerde des grauē
broeder vā Henegouwe Welche Lā
brecht eenē grote steyde hadde teghē
bisscop Salderpe vā Ludich tot Hoe
gaerde daer hi victorie had. En daer
werdē vele edele en ander indē stryde
vslagē die de bisscop dede halē tot Lu
dich en daer begraue. Daer dede hy
ēē abdpe maken in die eere van s. Ja
cob daer hi ooc zj sepulture hoest

Die daer na so nam aē dpe selue Lā
brecht ooc orlogeteghē Godenaerde
vā Ardēnen diē dpe Kiepler Lothryc
ghegeue hadde dwelchē drecht doch
ter en woude dat benemē. Soe datter
quā tot eenen stride bi Florines. daer
seere gheuochte wert in bepde spden
Maer Goedenaert had victorie. en
Lābrecht bleef daer vslagē doot met
veel andere Als dan Goedenaert in
zeghē wederkeerde. soe quā Kiepnier
de grauē van Henegouwe. des voor
sepedē Lambrechts broeder sone en v

volchde Godenaerde hē doē de grote
scade indē steert zjs heys Maer da
er dese grauē Lābrecht ald? doot bleef
so gheschiedder een wōderlijc teeken
wāt hi aen sinē hals droech heplighe
reliquiē oft heplichdom om in stryde
en ander teghē hepdē bewaert te zj.
so spronghē die reliquiē van sinē hal
se van seluē en vloghē op een houele
dwelcē ridder mercedpe namse en
berchdese in zj coussen Maer terstōt
so wert zj been swellēde tot dat hy bi
rade die reliquiē wech dede en weder
gaf. Dit gheschiede int iaer M. xij.

Dese grauē Lambrecht hadde een
soen achter ghelatē vā sijnd vrouwe
Serberga die hiet Henric dpe oude
grauē vā Louē en Gruessel en marc
grauē des heplichs rjcs En Serber
ga zj moed leefde een wile na haren
man en wert ooc begraue te spuele
daer haren naem op ghescreue stont
Omrēt dese tijt so sachmē wondli
ke tephē inder lucht. Die mane vwa
delē al bloedich. en was groote aert
beuinge. en grote dieren tijt In Loth
ryc stontē ēē fonteyne bloet wt. Daer
na wert een grote sterf bina ouer al
die werelt so dat die leuēde oermidts
dat vdriet vā menichfuldighē doode
neder vielē doot en wordē ooc begra
uen

Die voorseide grauē Hēric Ser
berghen sone liet achter eenē sone ge
heerē Lambrecht en een dochter dpe
Machtelt hpet. die namaels troude
dē grauē Enstaci? van Sonē. En sp
hadde van hē eenen sone dpe ooc En
stachi? hpet. grauē van Sonen: En

sp hadde van hē eenē sone die ooc Eustaci? hiet graue vā Sonē/ en dpe nā te wpue sinte Idē dpe dochter was vā Sodeuaert van Ardenē en vā Toth rijk Sosehns sone/ en sp was moed van hertoghe Sodeuaert vā Silloē daer vore af ghesep is

Die voorē Henrich die oude graue van Louene sterf int iaer ons heeren M. en xlvj.

Doē wert Lambrecht Henrichs sone graue en marcgraue na sinē vader En nam tot eenē hupsvrouwē Gode hertoge Sosehns dochter van Toth rijk/ Dese graue Lambrecht stichte rwe canonispē/ te weeten te Gruelle ter plaersen die hiet s Michpels berghe en heet nu tot s Goedelē. en de ander tot s Peters te Louene. en dese Lambrecht en Gode s hupsvrouwe met tē eerweerdigē deuotē bisschop She raert van Camerijc vdroeghē s Goedelē van sinte Gorijcs kercke totter hoofkerckē van sinte Michiels Des ghelijcx vdhief dese goede bisscop in di er tijt met graue Lambrecht sinte Wp dē van Anderlecht. Tē lestē wert graue Lambrecht verflaghen in eenen grote strijdē voor Dornicke. en wert begrauē ooc te Apuele als men screef M. liij.

En hi liet achter eenē sone die Hē rijk hiet en wert graue en marcgraue na sinē vader/ En hi hadde in een strijdē gheuaē eenē edelen man dpe Herman hiet. diē hi bracht tot Louē genāgē. en hi lietē daer gaē op seker/ h; binē s hof maer bi nacht quā her mā subrijlic tot graue Hēric daer hy liep. en vmoorde hem iammerlijcke

in s hē bedde/ en doen oetliep hi Dit geschiede als mē screef M. lxxvij.

Dese graue Hēric liet achter eenē sone die oec Henric hiet/ en was graue en marcgraue na sinē vader En in sinē tyde begonst dat cloostere en abdye van Hasslighē als men screef M. lxxxvi. En als mē screef xi. C. xxiij iaer. begonst sinte Michiels clooster tot Hanwerpen

Dese Henric hadde ghetrouwt des hertoghē suster van Dornpge/ daer hi s. sone af hadde. Die een hiet oock Henric/ die na sinē vader regneerde en tē eynde wert hy vslagē ooc i eenē strijdē voor Dornpche/ en werdt ghebracht te Apuele/ daer hi oock begrauē wart int iaer M. xcvi. Dand sone hiet Sodeuaert metten baerde. dpe wert graue en marcgraue na synen broeder

Om trent dese tyt beghā dpe heplige ordene vādē Carulers oft Char/ troysen die in stranghepdē van leuene alle andere ordenen te bouen gaē de is. also sinte Sernaert seyt en hy noemtse die alderschoēste colonne s hepligher kerckē Wāse noyt en viel van haren heplighē opsetten. Ende wert bi wonderlikē reekenen begon nē int bisdom van grenoble vā meester bruno een heplich doctoer vā Paris met. vi. anderē eerwerdpgē mā nē Doe leefde die heilighe man sinte Hughe bisscop van grenoble/ dpe in liij. iarē noyt vrouwē aēlicht en sach dan alleen eē arm weduwe. hoe wel hi nochtan dagelijcs allen menschen raet en hulpe gaf. ende biechte hoor.

de En namaels ontfinc hi ooc dat ha
bijt vander ordenen van sinte Gru
no voorsejt

Item in dese tijt wordē ghedoot tot
Iherusalē xi. M. pelgrims vanden
Arabienē

Item ooc waelt grote vloet vā wa
ter bouē matē. en grote pestilēcie soe
dat die menschen vbrandē swart als
hoelen En ooc waelt groten dierē tijt.
En xv. daghē lanc so vlopde een font
eyne al bloet

Daerxviij. Capir: Hoe die vaert o
uer zee began tottē hepligē lande die
seer swaerlic toe ghinc En hoe Gode
vaert van Sillioē herroge vā Iohā
he matē herste herē Iherusalē wan

Ner was een heplich priester eē
heremijt gheheeten Deetere
dheremijt ghebo:en van Himpē in
vancrēcht. Dese priester reysdē ten
hepligē lande in pelgrimagiē daer
hi sach veel herste in groter allendē
en tribulaciē vande onghelouighen
turchē en hepbendē iamerlijch vdruce
dies hi grote cōpassie had siende ooc
dat dat heplich lant vande hondē be
serē was Soe bestont hi te weenē en
seer droenich te zjn/gode dat claghēde
En doe vthoode hē god hoe dat hepli
ge lant noch cortelijc vande kerstenē
ghewōnē soude wordē des hy vblift
god gebenedijde. en hi nam vrieuē
vande patriarchaē dē paus Urban?
dē tweede van dien name spreken de
vande iammerlike state dē heplichs
lāto/Des die heplige vader die paus
seer beruert werdē wt medelpdē. En

quam in Vancrēcht tot Clermō in M
uernē daer hy hielt een concilie gene
raele vander hepligher kerchē. daer
vele prelatē ende heeren wt Vancrē
cht vergaderden.

Daer na hielt hi noch een and cōst
lie tot tours in Tourapnē om raet te
vindē hoemē dat heplich lant weder
crigē soude En hy vweete welc daer
toe/En men predicte dpe crupsvaert
met grote aflatē Doe scriften det ia
re ons heeren M. xvj.

En dperste die de vaert kestē waf
een goet ridder cloech ter wapē. ghe
heeten heer wouter Hausenier met
vij. ander machtyghe ridders/doen
viel daer toe een groot heyr gescaert
te voete wt vancrēcht en trocken in
Hongheriē. daer se de cōn. Calaman
cōn. van Hongheriē minlijc ontfinc
en liet se passeerē door zjn rijke so dae
se quamē te Malevpie en sceptē da
er ouer water Maer doe werden sy
met een groot ghetal in Sulgheriē
vande quade burgherē vslaghe En
heer Wouterē moste vlien met sinen
volcke vij. daghē lanc door dat Sul
gheren vauddt. maer god halp hem
dat hi quam tot Cōstantinopelen tot
den Kēpser Alexius Dese Kēpser A
lexius en was niet alte blide vander
kerstenen comste anxt hebbende dat
sy meer quamē om zjn lant te berouē
en daerō dede hy dē Frāsoysen meer
quaets dan goets Ende willende dat
se alte samen vanden turchen versta
ghen hadden gheweest Maer heere
Wouteren voorsejt wert gheraden

vbepdene heer Peter die heremijte
Daer na qua die selue heer peter wel
met .xl. Mannen doer hongherpen
met geweld. En quam te male vple
daer hy vloech. iij. Mannen ende
bulgherpen ende doer dat bulghere
wout. viij. daghe lanch so dat hy qua
voer Riche in bulgerie. daerlede het
toghe vade lande guetelijch ontfinch
Maer want sommige vande kerste
nen ouerdadich ware. so vloos Peter
va lijne volcke voerde stad ee groot
deel mannen wpuen en hinderen. goet
ende wapenen. so dat hy van .xl. Mannen
cume. xxx. Mannen behpelt. Met
ten welcke hi voort reysde tot Consta
tinopel. Daer hem die keysers Alexi
blijdelijc ontfinch. Van daer by rade
des keysers trach hi voort mette voer
sepden heere Wouter sauseuier ouer
die zee die heet s Jorhs arm en voort
na vitalie. Ende hi riet hem ende soe
dede ooc Peter die heremijte datse he
niet vhaesten en souden. want men
noch vele princen wt kerstenen ver
wachte te comene Ende datse he hoe
den soud voer die stad van Richea
daer vele hepdene in waren. Maer
hyer dede hy al contrarp teghen. wat
die fransoyse haelde roof tot voer die
stad va Richea. en daer na dpe duyt
sche. ende wonne ee casteel onder die
macht vande coninc Saleman staen
de. iij. milen vander stad ende sloege
al doot datter in was Dat vnam Sa
lema. ende hi quam dair met groter
macht om dat te wreken. ende hi ver
floech die beste vande duytchen vol
ke. ende vele werter geuaghē. Als

den anderē hoop vande kerstenen he
re dat vernam so waren sy vslaghen
ende mouden dat wreke. Ende want
peter de heremijte aldoe daer niet en
was so dwongē si heer Wouter sau
seuier met hem te trecken. Als si dair
quamē so vloeghe sy menighē man
maer daer wert so seer gesloten met
gescutte dat heer Wouter te. vij. stede
in sijn borst doerscore was ende sterf
desgelijcs heer Hernout van bypme
ende heer Folkert van Chaters. ac
Ende die kerstene vloede dpe stede. En
doe weken sy ende vloede tot eend ha
uenen die heet te timot. En die turke
vuolchden se en wonnen haer tynce
ende andere goet vslaede manne en
wiue ende ooc vangende. Maer. iij.
Mannen vande besten kerstenen maecte
hem dair sterck in ee oude veste. ende
die turken belaegde se van binnē en
daer in binnē vnam die peter de here
mijte die doe was byde keysers Alexi
die he gaf volck daer hy mede ontfet
redie kersten.

Daer na werdt die derde vaert be
gost van eenē priester die heere Sod
scalchiet. die heer Peter de heremijte
dat cruce hadde doe predicken. En hi
bracht met he een groot her van volc
ke. Fransoyse. Almāne. Seperē. Swa
ue. Dassen en Drielen en qua also tot
Nessenborch in Hogerē daerle coft
Caelman wel ontfinch he ooslof ghe
uende door sijn landt te passeeren. te
copene ende te vercopene. Maer die
Seperen ende Swaunen consten ha
re oude seden niet ghelaten berouen
dede volc daer biden weghen Som
M ij.

derlinge vinghē sp eenē iongelinc dz
een Honghere was. dē sp doode slaē
dē eenē staech door; zj lijf. dwelch dpe
coñ vñemēde vvolch dese met macht
en hi dede hem haer wapē aflegghē
en vñloechse alle dē vghinch die der
de vaert

Item coets daer na was vgaet tē
grote schare vā Engellschē Braban
ters Wlamighē en nederlands daer
veel ridders mede warē. mannē en
wiuē. oock was dat heyr vol lichter
wiuen. en waendē also treken om te
winnē dat heplich lant. En als sp tot
Colen quamē sloeghē sp dpe Jode al
door. en braken haer hupfen en sina
gogē; nemēde haer goet; meynende
alomme die Joden so te vderuē. niet
om gods eere; maer om haer goet te
hebbē; Soe trockē sp soe verre dat sp
quamē in Nessenborch door Honge
rien. en vñemende dat se die coñ. niet
enwouden latē lidē door; zj lant so be
stomdē sp die stad met machten had
den se bina gewōnē. Maer god sanc
ouer hē alsulckē anxt dat se die mure
begaue en vlodē; sp en wpten waer
Als die hongherē dat saghē vvolch
dē sp se haestelijc; en vñloegē dpe vech
ters en strijdtbaer mannē. En sp vin
ghē wjfe en kind; en namē al dē roof
die groot was;

Wādē gheenē die vvoloden warē.
ende niet verslaghen so reysden dpe
sommighe in Lombardien; ende dā
der reysden in Oostrijcke. Aldus ver
ghinch die die vierde vaert. Wār god
al sulckē volc en wilde niet latē drep

Denē dat heplich lant.
De begōste te nakē dat heplich

kersten heyr dat god daer toe vcoeren
hadde; daer thoofte af was dpe gorde
en vrome prince Godenaert vā Sil
spoē herroghe vā Lothrich s Jden so
ne grauinne vā Sonē daer af vñsept
is. Dese prince bescierte; zj dingē wjfe
lijc; zj epghe patrimonie vñsette. en
met goedē bistance die hē in Brabāt
ghedaē wert van alle dinghē diemē
daer toe behoefde soe nam hi Thant
werpē ane dpe heplighe crupsvaert
daer vele ionghe ridders en andere
wt Brabant en wt ander landē hem
by vielē. En so quā hi tot Cuneborch
in Oostrijcke met Soudewij spnen
brueder; en met āder ridders en edel
mannē. daer onder warē heere Hen
rijc en heer Godenaert vā Alsche ge
brueders bi Snuelle en vñemende
dat die pelgrims in Hongheriē vñ
ghē warē so wert Soudewij van bil
hoē ghesondē totte coñ. Caleman vā
Hongariē om sinē lant te weten. Ende
want mē ider waerh; beuant dat bi
harē schulde toecomē was; alsoot v
sept is; so gaf herroghe Godenaert dē
coñ van Hongariē teghpsēle Sou
dewij sinen brueder om vry passagie
te hebbē sonder misdoē. En gheboot
int heyr vrede te houdē opt lijf. En de
coñ. van Hongariē gheboot insgelijc
sinē volcke dā mē spyse noch dranch
en vdierte. Aldus so leden sp vrylijc
door Hongherien. ende quamen tot
Male vple. Daer na quam die Hon
ghersche coninc ende begaefden de
heeren mildelijken wederghenende
oock Soudewij nedien hy te ghysēle
hadde.

Doort quamen sp i Sulger wou

daer si viij. daghe in moesten bliuen
ende voort totter stad vā piche daer
hē die griecsche kepser Alexis vele v
taliē sandt.

Van een and spde so quā een groo
te heptē heplighen lande waert we
vancrēht. daer onder was de bisscop
van Dups in Aluernē legaet vandē
pauz. en graue hepnont vā sint gie
lis. graue Steuē van Slops. en Eu
staes vā Sonē Godeuaerts vā Gil
loens brueder. en veel ander die troc
kē en hepligē lande wert door slano
nē. En noch op een ander spde so troc
hē daerwaerts hughe die grote des
perstē con. Philips vā vrāerhe brue
der Kobrecht die die graue vā Vlaen
diē die Kobrecht die vriele hiet. en zj
re moepē sone hertoghe Kobrecht vā
Normandiē Wilems sone van Nor
mandiē die con. van Enghelāt was
met meer anderē die voere ouer Ro
me en Doellpē. Als dat vnam Boe
mōt die hertoghe van Doellhē so nā
hi dat cruce aen met sijn suster sone
Tancrept en sijn ridders. En want
hughe die grote voor gherepft wal
en geuaghē vandē kepser Alexys
te Costanoplē dpe de Frāsofē haet
te so repft de Godeuaert van Sillioē
neerstelijc daerwaerts. en vloste. oft
hi soude des kepsers lant vdoor nē heb
bē. En want hi dē kepser niet welen
betroude so creech hi vandē kepser si
nē sone Jan te ghisele Doe wert Go
deuaert en die ander heeren des kep
sers mannen. En toets so vsaemden
die voorē iij. heere. en als sp ghetroc
hē warē ouer sint Joris arm so qua
mē spin Capidociē Ende sp ordineer

dē te treckē in con. Salemans rijkhe
die dē kepser mer onrechtē othielt Pi
chea die schone stad. En sp quame
tot Kafauel daer sp vonden heer Pe
ter dpe heremijte hem vwachende
Ende voort trocken sp tot Pychea
voor die stad met haren wiuen en hi
derē. dat die hoofstade was van Si
cimiē in Grieche. en was seer stark
.x. voutogemuert. en Salema waen
dese met machte ontfetten En daer
gheupel eenē strijdt dpe Saleman v
loos so datter veel turcken vslaghen
werdē en cume conste hi seluē dē vlie
dē. Door dese stad laghe ons kersten
viij. weke. en iij. dagē Ten eynde wā
nē sijn die stad bidie dat se eenen gro
ten torre nedervellen deden bi mine
rene. En die coninghinne Salemas
wif ende ij. Salemas kinderē wer
den daer gheuangen En die hepde
nē vander stede warē gheuangen
ghesondē te Costantinoplen En dpe
kersten die te voren Saleman geuā
ghen had te Tpmot in die voorleide
hauene oft forresse die sp te Pychea
vonden werden nu verblpt en vloft
wt haren kettij uicheden ghebracht.
ende met groter feestē vanden prin
ten eerlijchen ontfanghen. Dit ghe
schiedde int iaer ons liefs heeren Je
su Chypsti als mē screef M. en xcviij.

En die tijde begonste die heplige or
dene van Cisteau int bisdom vā cha
lē in burgondiē daer sinte Sernaert
namaels in ontfanghē wert. daerō
heetet sinte Sernaerts ordene. Ende
es die tweeste reformacie en beterin
ghe vā s Benedict? orden. Dese orde

ne van Cisteau plach een seer heilige
ordene te sine vmenpichsalpcht in al
len landen want het sijn wel xxiij. C
abbdyn van dier ordene. Ende daer
af en isser niet bouē een hondert daer
men de rechte regel wel houdt oft ooc
dye. iij. geloften. Dwelc vele by dyen
coemt so men seyt. dat die hoofde der
seluer ordenen in haer abbdye de rech
te reghel oft orde selue nyet en houdē
Ende het is een ghemeyn woert So
wanneer dat die herder doelt so dolē
die scapen: Waer om dattet van noo
de wair dat dese abbdye gereformiert
waren vanden ghenen dpe sieerst re
formierden Te wetene. Sinte Gene
dictus ordene die sonderlinghe in Al

manien nu groepende ende in duech
den bloepende is in goede leuene vā
reformatien: dwelc voor alle clant eē
salige gracye is. want gemeynlichen
sijn die landē meer besermt voor ch
telicke plaghē dan ander landē dair
dese abbdyn onghereformiert en van
wilden leuen sijn ic.

Vandē groten stryde die Soemōt
hadde tēghē die Turckē en wat gro
ter scaden dat die kercken daer ghele
dē souden hebben. en had Godenaert
van buplyon met synen volcke dair
niet te hulpen gecomeu

Die heer ic weder totte kerstenē
die welcke nae dize de stad sy
chea ghewonnē haddē. trocken cortē
na sinte Jans dach indē somer doer
dat heydensche landt na Jherusalem
En als si quamē op een ruiere tus
schen twee berghē/soe trockē sy ouer
die brugge Doe schiedē sy haer hepe
van malchaderē om te batte passerē
Goemont de hertoghe van Boelgpe
Robrecht vā Normadien en Dreuen
die graue vā Sloys trocken op de si
de. En hertoge godenaert metē voer
sepden bisscop en mettē anderē herē
trac opt dander side En die conic Sa
leman met synen turckē en hulperē
die hem wt allē landē d heidenē in ba
ten gecomē waren/was die kerstenē
belagēde met seer grooter menichē
wel ingetale tot. ccc. M. op die scharē
die met Goemōde warē. die omtrent
noentūt neder gellagē was met sinē
pauwellponen op een groene plecke
Ende eer die kerstenē hem ghewape
nē en bereyden condē om dpe turckē
te wedstane. so wort daer vā bep sy
den vele vslaghē mannen en wiuen
Maer die kerstenē gewapent sijnde
hebbē die turckē otfanghē en stercke
liken ghedoot. Die manper d turckē
is dat sie vlyen als si gheschorē hebbē
en also vlyende. schpetē sy dē ghenen
dpe hem vvolghen/maer niemāt en
mochte daer wel ontvlien/so werden
sy omsingelt so wel int geberchte als
int pleyn Dpe lancie dus dā ten laet
tē ghebrokē wesende in dpe lichamē
der turckē so hebbē si hē beholpē met
ten swaerdē. O hoe veel lichamē son

der hoefden oft sonder andere ledē ; en
daer ouer een gheuallen Die achter
te iaechdē die vorste inden swaerden
der gheenredpe hem dooddē/afsinhē
de hoefde armē en ander leden Ende
doe men dus vechrēde was en deer
te deel der turckē dus vslaghen wert
so ; en die ander die welcke ouer die rui
riere ghereyst warē haestelic en ver
radelijc in dpe tenten der kerstenē ge
comē en hebbēse al vernielt/die moe
deren mettē kynderen ghedoot/en al
die si voden al warē sy ooc onbequaē
om strijdē. en sond wapē/sy dooddēt
al Dat roepen en karmen der kerste
nen die inden tentē dus beloopē wa
rē heeft Goemōt vnomē. en is haeste
lic daerwaerts geryst. en heeft den
grauē vā Normadiē dē strijdē beuo
lē. maer als de turckē boemōt vnamē
so hebbē sy ter stōt ghevlodē en van
daer geryst so sy perst mochtē. mair
die kerste vvolchdēse scarpelyc so dat
ter vele ghedoot was Die edelprince
Goemont siende daer veel mensche
vandē sinē som doot/som na haren a
dem gapen heeft deerlijc gheweent.
en god ghebedē dat hīdē doodē gena
dich en den leuendē behulpich wilde
sijn. en is haestelijc weder ghekeert
tē strijdē daer dē kerstenen seer kaim
pelijc stont Want sy warē so seer ver
mopt van arbeidē/ende vander gro
ter hitten der sonnen/datter vele vā
dorste vanden synen ghestoruen sou
den hebben/en hadden de kerstenen
vrouwen gheen drincken ghebrachte
vanden wateren der lopender rui
ren daer omtrent Die kerstenen had

den eens haren viandē geweken en
ten waer gheweest dat die grane Ro
brecht vā Normandien scuddende ee
nen vū gulden wimpel hadde omghe
heert sijn paert en hadde geroepē
dat riddelyc teyke God wilt/god wilt
dien dach soude dē kerstenē alte scade
lyc hebbē geweest. Maer dat die ker
stenen hebbē gesien den prince Soe
mont en den graef vā normadiē we
dom keere so hebbē sy eenē moet ge
creghē en hebben ghecoren heuer te
steruen dāte vlyen. Die turchē voch
te en arbepde so nernstelyc en so strā
ghelyc die een dreef den ander ane
want si en mochten nergheens vlyen
En sijn om sijnghelde die kerstenen dat
si nergheens geen ydele plecke en hiel
de dan bi haren tentē. Vele kerstenē
sijnder ghestoruen vande veningge
gheschutte der turchē. Niemand vādē
kerstenē en wasser ledich Die ridderē
die daer bequaem waren totten strij
de die vochten die priesteren en clerc
ken dyeschrepen ende badē gode al
machtich o vitorie. Die vrouwe wee
nende en haer handē wringhendeto
ghen die doode lichamen in die tentē
En doe dye kerstenē dus wordē in eē
ghedronghē datse werden bedect vā
den gheschutte der turchē soe is hier
tusschen toe ghevloghē hertoge So
denaert van buylspon en groore Hu
ghe door eenē bode dye Soemont ge
sonden hadde vande berghen ned co
mēde met elf dūsent vechtend mānē
tepaerde. Als sy saghe die tentē van
haren medebroederē al omme beuā
ghē vanden turchen. ende haer ghe
sellen tot allen sīdē benechten. en dye

vrouwe met grooten gehuple in die
tentē roepen ende kermē begonnē
sy in hare moet te bernē ende door
vloghē die dicke scharen van roerne
onsteken wesenē als eē aerne die
wordt ghedwonghē doer den honge
re schure iongheren een roof te halen
O hoe groot een gheclant der wape
nen was daer. ende hoe een ghetrac
der lancien ende speren de daer brekē
de warē. Och hoe lustelijcke stemmē
hoordenen daer vanden vechte der
kerstenen. de daer met lūder stemmē
te samē riepen dat riddelyc tecken
God wilt god wilt Ende maecten al
sulcken met desen gecrēschte dat hec
clanck in den dale ende donderde me
hoochster der bergē. O ghi hooge prin
ten die nu die landē in weelde rgerē
desijt wondi v voegē tot sulckē dien
te als v voor vaders ghedaen hebbē
so mocht v ooc gerekēt worden onder
teghet al der ridderē gods Maer laze
ghy besteedt uwe tijt al in ledichden.
xc. Die onsalighe turchē want sy ter
sont vslēghen werden als beesten.
en hem haer wapene n helpē mocht
te. so hupden sy als honden sloot de
met hare hiele tegē daerde ende also
woelē de beest sy it gras als beestē En
sommige die hoorēde vblide hē ende
die andē bedroefde hem Dye fransoy
sen de vstondē dat riddelyc teckē ha
rer vechtend manne en dye turchen
die dagelijche suchtingē die daer vsla
gē warē. d turchē cracht begāte slap
pē en die kersten grepē nu wed moet
Hier en rustē doe die turchē die daer
beuoche dē kerstenē om saghen ten
berghē waer. saghe sy den bisschop

N vele vechtighē en armoedē
van hunger/coudē / en ander
hertuicheidē die voor Anthiochiē die
kersten gheledē hebbē / dpe te langhe
hier al soudē zj te scriuē Maer ic wil
nochtas vtellē een wonderlyke victo
rie die de kerstē haddē voor dese stadt
Hoe groten neerslicheyt dat sp dedē
eer sp dpe stadt ghewinnen consten.
Si hebbē geordineert een blochups
oft bolwerck te stellē bouē dpe brugge
omtrent haer kerchhof. en die werclie
dē die daer int gheberchte laghē / en
mochtē dat niet volbrēgē sond hulpe
van meer volcx. so zj die prince Soe
mōt en dpe graef vā s Sielijs ghetog
ghē tot eenre hauenē dair o'trent lig
ghēde / en cregē daer wercmannē. en
sochtē listē om die werclpedē bidē an
derē te bringhē int gheberchte voor s
En als de princē dus reysende warē
mette wercmānē natgheberchte soe
hebbē sp ghevondē turckē indē wege
die des nachts wter stad comē warē
en haddē hē seluē in laghen ghelept
Welche turckē als sp die kersten vna
mē haestelijc en onuersienlijc besprō
ghē. en hebbē die kerstē soe sterckelic
ende vradelijck aen gheghaē dat die
gheene dpe te paerde waren vloten
int gheberchte En de voetghāghers
die niet o'tvliedē mochtē hebbē sp al
le een swaer bitter doot aenghedaen
maer hoe die doot bitterder is hoe sp
vdienceliker is Aldus mochtē sp dair
omtrent. M. mannē dootslaē. mair
die dootslaggers en zj daer niet lan
ghe af vbljst geweest. noch en hebbē
dies ooc niet langer room ghedraghē
wāt dese moort was ter stot indē ten

ten der kerstenē ghebootschap Ende
vwerre tot wreake alle die kerstē prin
cen en heerē. die daer te hant met ha
ren paerdē stoutelijc aē vloghen als
sp haer scaren haddē geordineert om
de doot van harē ghesellē te werken.
En sp vondē noch dpe turckē int velt
om die hoofde der vslēgēder af te snij
dē. Die felle turckē terstont als sp die
ōs kerstē volc vernamē. nyet vuaert
wesende noch ontsiedē. maer in haer
grote menichthepēde. en vgaederdē
hem seluen om in ordinancie te stellē
en teghē die kerstenē te vechte Maer
de kerstē die met alle harer macht en
crachtē in god hopēde. vgaederdē dpe
voetknechtē bidē mannen te paerde.
en int aengaē terstont werdē die viā
dē vwonnen. Want soe gheringe als
die turckē saghē dat dpe wed toe qua
mē die speens int gheberchte ghedre
uē haddē: en dat die scarē o kerstenen
waren wed wassende stercker en gro
ter. doen keerdē sp dē rugghe. en we
kē ter bruggen toe. Maer diē wech
was seer nauwe. aldus en mochtē sp
achē noch voorwaerts vlpē. Achter
waerts en mochtē sp niet. want daer
haddē sp harē viant opden hals. ter
gheenre spde en mochtē sp wijkē om
die nauwichēyt des weechs Dus is
hē door dpe vhinghenisse gods ghe
schiet dat se niet vlpē noch vechte en
mochtē. daer en hadden dpe turckē
niet venhē scuts genoeg / en die snel
heyt harer paerdē en halp hē n: En
daer doodēder die voetknechtē meer
dan die mānē te paerde wāt die voet
knechtē sloegen se voor voets op ghe
lijc dpe mapere den schoef doet Daer

mochtē die swaerden vslaedt worden
en dpe pilen vandē bloede der turchē
Maer wāt sp dē kerstenē toe behoort
dē so en mochtē sp niet plomp werdē
vād turchē lichamē te doersijne noch
de vūmopedde hāt en mochter so vele
n; vūpelē. sp en wantē alcht meer o
te slaen. Die dodē stonde daer onddē
leuende/want sp warē so vandē leuē
dē onder set darsē n; vallē en mochtē
En sp warē so seer met vāghichedē i
malchaderē gedroge darsē dē dē an
derē doot drongē Dachterste stierē de
vorste ter aerde om te vlpene ter stad
inne Dit siende die edele hertoge So
uaert vā Guillpoen heeft hē dē wech
der bruggē onder redē slaē de ter sīdē
wtot voor de bruggē. so darsē al ver
bi hem līdē mostē. Wat tonghesou
de connē wt spreke hoe vele datter de
hertoge alleene vūloech. Daer vocht
dpe gelegētheit vandē plaetsen. dien
toerne d; sweert en die mechtige hāt
en d; viel al indē lichamē der onsalī
ger turchē. Daer was eē wtē turchē
de veel stouter en stercher bouē hem
allē meed vā lichaē als een and. Soli
as. en dese doe hi dē hertogē so wree
delic op de sine so sach slaē. so noopte
hi; h; paert met bloedigē spore; en; h;
lancie vellēde m; grote inde doir tac
des hertogē schilt bouē dē cop; en en
haddē dpe hrtoge dē steer niet gewe
hē en ouer dand sīde gesprōge hi sou
de daer ghestorūē hebbē. Maer gro
heeft sinē ridder bestermē. en m; god
ten toerne ontske h; inde de edel her
toge heeft hem gellagē mettē swaer
de aen sijn rechte spde vandē scouderē
met sulcher crachtē. d; hi hē die boest

te middē cloefde en dat hi hē dat rug
been en dat ingewant al doorscoorde
Alld? viel dat hooft metter rechte sīdē
indē vliet en dat and deeld welc daer
bleef hangē opt paert. Iper h; drinē t
stad waert in Dit siēde die vader stad
warē seer vūwōdert en vūtoort om dē
amirprael. hebbē so vreeslijke gesco
tē d; de hertoge vā dair is gewekē tot
den anderē princē. daer warē op die
bruggē vūslagē vūf dulent mēschē be
haluē alle dāder die int pkn en i de
vloet vūdrōckē warē. daer wasser vū.
dulent geuāgē Doē was den turchē
hair grote houder die benomē. wāt ve
le vā hemlpedē sijn smachts daer na
heymelicken vter stadt ghewekē En
dpe kerstenē hebbē gode gedant vā
der groter victorē en sijn met blijfca
pen in haer tentē ghekeert met vele
rijdommē.

Daer na sijn tottē kerstenē princē
ghecomē ambassaten des coning; of
soudaens vā babiloniē om peys m;
ten kerstenē te makē maer te vgeefs
hebbē sp gearbept/want dpe kersten
princē en woudē haer wapenē n; af
leggē. en die ambassatē; h; weder na
Babilonien ghekeert ic.

Ten laetste na vele vechtinghē so
werdt dese stad ouer ghegeuē in der
kerstenē handē van eenen capitepne
doer Soemonts wijsheit. die vele re
denē mettē voer capitepn vādē hep
ligē geloue had. En indē nacht broch
tē die kerstenē haer leederē en āder i
strumentē om die stad mede te beclī
mē. en een wincket wert benedē opē
gheuōdē. dacr die kerstenē door qua
mē in die stad. en sp sloegē die sloetē

vanden portē en deden se wyde open
doe quamē sy alinne en doe sloeghē
sy die turckē door in allen pleckē: En
Cassiaen die con. van Antiochie ont
vloot maer hi wert ghegrepē vande
Sarasinē die hi gheuaghē hielt de
hem 39 hoor afsloeghē en brachtē dē
den kerstē. Ald? wert die stad ghewō
nē int iær M. xcviij. op eenē donder
dach voor Dooft na dat sp ix. maend
dē belegghen hadde gheweest daer sy
niet veel vitalien en vondē. en cume
haddē si ij. C. paerdē magher en on
gheuallich

Des saterdaechs daer na quā voer
die stad Corbahan die con. vā Coro
saim om dpe kerstē te beuechtē/en hy
belach die stad mettē con. Suleman
vsept/want hy wiste wel datter nyet
meer volcx en quā wt kerstērijcke
en dat dpe vitalie dunne was. en hy
benam dat vander zee gheen noot
droeft gheromen en conste. Doe ledē
die kerstene so grote honghere en sulc
ken ghebreck in die stad datter veele
storuen. en sy aten peerden/mulen e
zelen hemelen/en dode honden/die sy
soden. Aldus en hadden sy gheen ho
pe dan op gode alleen. Als sy in deser
noden waren soe en wasser niet veel
syen hadden wel willē vlpedē Doen
was daer een goet gheestelijc clerck
wt Tombaerdie dpe den gheest gods
hadde. dpe badt den heeren dat si hē
hooren wouden spreken Daer vtelde
hi vā eene goeden priester wt Italiē
dien hi goet van leuen kinde. die wel
ke int beghin van deser vaert op een
tijt als hy ouer wech ghic ter plaetse
daer hi misse soude singhen ontmoet

te hi eenē pelgrim dpe hē aensprack
vander crupsvaert die doe begonste.
segghēde datse van god geordineert
was. die priester septe hoe weerti dat
die pelgrim septe Ich ben Ambrosi?
die bisscop vā M planē. en dit littenē
suldi dē kerstē draghē Quer iij. iærē
van desen dage sal god den kerstē ge
uen Iherusalē. En met die woorden
schiet sinte Ambrosi? van daer. Doe
septe voort dpe vsepte gode clerck tot
dē kersten. het is gheledē .ij. iærē dat
dit gheschiedde. en tiste hopen datter
inteynde niet kapliere en sal. Si dee
sen woordē wert dat volck al vtroost
en gesterct datse nēmermeer vlpedē
en wonden

Item eenen anderē goedē priester
opēbaerde os lieue vrouwe m; hare
kinde Ihesu en met sinte peter En hē
wert gheseyt dat hi totte kersten seg
ghē soude datse hē tot god bekeeren
souden aflegghēde haer sonden ende
datse god dan vhooren soude

Item ooc openbaerde sinte Andries
eenē goedē clerck wt prouencē. en hy
wysde hem een stede in sinte peters
kercke tot Antiochien/daer dē speer
ons liefs heerē Ihesu Chrysti begrā
uē lach En men vantē met groter
blijtschappē en met groter deuocien
wert hy gheert.

Doen soe worden dpe kersten prin
ten beraden wt te treckenteghen den
coninck Corbham diese drie weken
belegghen hadde met groter menich
te vanden Sarasinischen volcke soe
stranghelijcke datter nyemant dan
god almachtich hem ghehulpē en kō
de/Die kerstenē biechtēde hem ende

ontfingē theilich sacramēt. en wāter
maer y. C. mager peerde en warē so
most menich edel ridder te voete gaē
die sommige satē op eselen. doe vpel
eenē suetē dau op die kerstē en op ha
re paerde daerse seer by ghelacft en
ghelsterct waren. en die paerde bys
scedē en neyde En mē sach bi mirake
lē wt eenē berghe comē grote schare
van ridderē sittende op witte peerde
al met witten banierē daer onder dē
was sint Jorij/s/ sinte Demetri/s/ sinte
Maurici/s/ Dye heyde siende al sulch
danpghē riddercap dē kerstenen te
hulpe comē werde vuerē en begon
stē te vlpeden en al vlpende werde si
gheschoffiert En die kerstē volchden
se velij. milen. ia Tancrept volchde
se vi. milen Doe werde ons lieden al
rijcke vande turcken. En dat mē ach
ter velde vanc sloechmē doet wiuen
en kinderē Daer nae wert dese stadt
van Anthiochiē ghestelt in dye hādē
vanden hertoghe van Boellpē gehe
rē Soemōt om dat die stadt perst by
synen toedoene den kerstē ghelouert
was En hi woonde al meeste opt cas
teel buten der stadt. Daer na quā in
die stadt soe grote sterfte datter veele
ontvloede Die ander bleue in Anthi
ochien ligghē v. maende en ix. dagē.
En die graue van Slops dye gheto
ghē was viden keiser Alexi/s/ die heer
de weder tot Anthiochiē daer die ker
sten printen blide af waren
Alle dye princē ordpneerde tsamen
eendrachtelich te repsen tot Jherusa
len en dat was voor lychemis En al
dus repsende wonnen sy veel landts
onderweghē. en vslorghē veele vian

den gods dat hier te lanc ware te scri
uen. Maer Soemont die te Anthio
chiē ghebleue was om die stadt te be
warē en was niet mede doen die ker
sten Jherusalē wonnē om eenighe re
denen wille/maer doe Jherusalē ge
wonnē was so besocht hi dat heyligh
graf ons heeren en de ander heilige
plaetsen. en keerde so hi perst konde
tot Anthiochien. daer hy dicwille na
maels hadde veel stridē teghē sy ge
buerē. die hi als een vroom priēc mā
nelic beuacht. Maer na veel stridē
soe is sy ten laesten thupswaert ghe
rept siende en merckende dat hi dye
stadt van Anthiochyen niet wel ghe
houden en soude konnen.

Die ander kersten princē en herē
maecte hare wech te Jherusalem mē
grote verlanghen en als sy dye stadt
so bi warē dat sy se metten ooghen aē
saghen so wepnden sy van bliscappē
menighe tranen god danckende dat
sy so verre ghecomen waren. &c.

Hoe die kersten Jherusalem belep
den bespronghen en beuochten. En
hoe syt wonnen die heyden vslaende
en noch ander dinghen

O eenē morgenstont vielē die
kerstelijche prince ende ridderē
met groter heyr cracht voor de heylighe
stade vā Iherusalē. daer sprax
daghe voor laghen. ljdende groten
hongher ende dorst. want die schepē
en mochten nī so wel comen alst hē
noothē was Ende die fonteyn Siloe
en mochte nauwē die mensche lauē.
Als sy dus een wile in groter armoe/
den gheleghe hadde dattet den som/
mighen begonst te vdiēten. soe heb/
ben spracet ghehoudē om houtē balc/
hē en and gereescap ic bosch te halen
daeraf blochuzē makende en and en
gienē die sy met machte aē dē muerē
drongē vā Iherusalē om daer op te
climē. en also dpe vā binnē te beuech

ren: Godenaert en Estachi? sijn broe/
der stondē bouen op met vele stryde/
ren. En benedē hem stonden. ij: alre
vrome gebroeders de van Dorniche
waren geheerē Iudolf en Enghelber/
tus. die van binnen dedē grote were/
niemāt en wasser ledich dpe kerstenē
clommē met leederē aen die mueren
die heydenē sloeghen se en worpen se
manlikē met steenen af wāt het was
ō haer leuē te beschermē. Dese twee
gebroeds voorsept sprōgē perst opter
muren vstaende dpe sarakinē vande
muerē Godenaert en sijn boerē stede
dese vromicheyt volchdē manlijchen
Als dand kerstē dz sagē en vna mē dz
die kerstenē int stad warē so volchdē
se en met groter menichtē clommē sy

met lederē in die stat. Doe vſloeghen
ſp die ſaracinen al rome die ſp vonden
mans wijs en kinder In Salomōs
tempel vlooter menich dpe hē māne
lic weerde Maer te laetſte ſo braken
de kerſten die doore op met bomē en
ander instrumentē. daer wordē vſla
ghen. **M.** ſaraspnē Hoe veel bloets
was daer dat die afgheſneedē leeden
als beēnē armē. hoofdē. handē. inne
ſwommē ghelhc oft ſi inder riuieren
gheuallen hadde Hoe vele rhdōmē
warē daer vandē kerſten ghecreghē
wāt die ſtadt vol van allē goedē was
daer heeft god die arme kerſten rijk
ghemaect vander onghelouiger mē
ſchē goet Maer hertoge Godenaert
van Sillōe en ſette gheen ghedachte
op roonē. want hi hē becomerē wilde
met onſen lieue heere. en ghinc met
veel cranē viſteerē dat graf ons hee
rē. en dē berch van Caluariē daer ie
ſus ghecrupſt was. en danctē god vā
ſijnē graciē. Dpe graue ſtepnout vā
ſint Sielis belach den torre vā Spā
daer iij. ridders vandē ſoudaē ghe
vloede op waren. die hē opgaue opse
ker rancloē **D**eſe victorie gheſchie
de op ald apoſtelē dach in Hopmaect
die Iuli? heet int iaer **M.** xcix.

De vſepdē graue ſtepnout gafmē
die hoede vanden heplighen graue
En Godenaert wardt ghecorē vādē
kerſte prince en cōn te ſine van Jhe
ruſalem Maer want ons lieue here
Jheſus met doornē ghecroet had ge
weest. ſo en woude hi noyt ander cro
ne draghē Daer was een goet kerſte
die openbaerde hoe hi wt vreesen vā

den heydenen een cruce gheborghen
hadde vandē houte daer Jheſus xps
aen ſterf. dwelc men haelde en werdt
gheacnbedt met grooter eeren ende
blijſcapen

Doe vnam Godenaert dat die ſou
daen van Babiloniē eē otallhc groot
volc ſandt ghelhc dē ſande vandē ſee
om Jheruſalem te vilegghe Doe be
ſette hi met volche dē torre van Spā
en hi tracmet Kobrecht vā Vlaēdrē.
en met Tancrepre tot Aſcaloē. Doen
ſandt hi om Kobrecht vā Normādpē
om ſtepnout van ſint Sielſp. en om
Peterē dē heremijt. diſe darwaerts
brochte dat cruce os herē. Als ſp daer
quamē ſo ſteidē ſp hē in ordinancien
en warē blijde als vwaert met cē cru
ce ons herē. En dit was op eenē vſij
dach in oogſte. En ſp warē ſterck on
der te peerde en te voete. omtrent xx.
M. mannē En der ſaracine warē
meer dā dpe hondt. **M.** wt vele lan
den vſgaderen: Dpe Amprael des ſou
daens was ſeer vſwondert dat hē die
kerſte ſo verre teghē comē warē. ſeg
gēde datſe dul en buitē ſinne waren
want hi meynde niet datſe noch bin
nen die murē vā Jheruſalē hē ſoudē
hebbē doore vſbepdē. maer hp en ken
de die wōderlyke werckē gods n: En
hi ghebode ſinē volche dat ſp die ker
ſte al omſingheldē op datter niet een
af en ontghinghe

Hoe die Turckē en dpe Ker
ſten in een vſgaderden
daer die Kerſten vic
torie hadden..

H Idus so zj die kerste en turcke
 vlammer in ee velt Die stouterid
 der die graef van Normandie heeft be
 gone de aenganc met zjder scare ae
 deen syde vand turcke heve daer hy
 de standaert sach des amiraels van
 Babilonie En heeft dair die babiloe
 sche scare geschoort: en isser midde
 door ghetoghe en heeftse al vslaghe
 tot dat hi qua bi den ghenē die de sta
 daert hielt de welke hi voor de voete
 des amiraels ter aede gheslagē heft
 en de stadaert die hi hyle heeft hi he
 crachtelic ghenome Die amirael dic
 siende is ghevluht totter stadt van
 Alcolō. en dair comēde bleef hy voor
 die poorte staende. en sach van verre

zj volc so katiuelijcke als honden en
 beesten slaen en vernielen Dye con.
 Die con. van Jherusalem en dye an
 der grauen met haren Fransopsen
 en hebben gheen minre seften van
 wapenen ghedaen dan die graue be
 dreuen hadde/laende ende lemende
 alle die in haren wech quamē Daer
 en heeft den Turcken haren booghe
 niet gheholpen want dyen aenloep
 der kersten was soe snelle dat gheen
 van hem allen en mochte boghe spa
 nen noch hem ter weer stellen/maer
 een peghelijcke arbeide om wech te
 comen Menich dusende wasser dair
 vslagē. dair was so grote meniche dz
 die acheste n: wiste wat daer voor ge

schiede dronghē haer epghe volck in
dē swaerdē der kerstē. Danhaert en
die graue Sustaes vā Boloen vpele
crachtelic in dpe tentē der Turckē en
hebbē daer soe veel costeliker inwēle
gheuondē dat sijs weerlich warē tot
een ewich ghedenckenis bescreuē te
werdē. Niemand vande kerstē en es
daer traech noch beangst geuonden
maer allegader met eenē gheest ghe
moet wezē dē volchdē eendrachtelic
die viādē des cruys christi. Het was
wonder dat die kerstē daer harer soe
wenich was niet meer en vreesdē de
menichte vā so veel ghewapēder mā
nē. maer door die biltandicheyt ende
hulpē gods wordē sp al meer en mee
re vroemer en stercker. en bupchden
die nachē hare viandē. Die moghet
heyt gods had al haer so mare en moe
deloos op die tijt ghemaect dat si alle
sinneloes warē dat se noch vliē noch
hē seluē behelpē en mochte. Sp clom
mē op die bomē menēde hē seluē soe
te beschuddē dat sp vande onsen niet
ghequetst en soude wordē. Maer die
kerstē schotē se ghelijc de voghelaers
die voghelē schietē en alsoe ter aerde
ghestort zijde hebbē se daer ghehou
wē ghelijc als mē vleesch ter banckē
hout. Dpe and houwende die swaer
dē in haer handē vielē neder met ge
bupchdē knpē voor die voetē der ker
stenē en dorstē hē nper oprechtē voor
haer aensichtē. Dz perste deel der ba
biloenscher scharē was nu gheheele
ghedestruert. en dat achterste deele
twijuelde noch wie de victorie hebbē
soude. dan sp haddē althit anxt dat ha
re volck soude vlien en dpe kerstē dat

velt metter victorien soude houden.
Maer doen sp van verde saghē den
horen vlien ende lopē ouer dat velt so
meendē si dat haer volck de kerstē ver
uolcht haddē. maer na dat sp vnamē
dat die kersten die ouer hant hielden.
so verwan haer droefheit de blijscap
die sp ghehadt hadden. Ende sp wer
dē so seer veruact dat haer die moet
al te samen ontghinc. ende elck vloet
als hi alder eerst mochte ende hilden
gheselschap alle den ghenē dpe met hē
vlien wonden. Ende gelijc den noor
den wint verstroyt de wolcken. ende
dpe stormpghe wint voert drijt dat
ghehoopte raf. also hebben die kerstē
voert ghedreuen dpe gheen dpe daer
vliende warē. Ma dat die ridderē cris
ti die voer vechters des dunels dus v
nielt hadden. en die graef van sint gil
lis die dair vacht bider zee sonder ge
tal dpe turken vslaghē hadde. en veel
meer dwanchi der dz si in die zee spri
ghē moesten en vdrinckē hem seluē.
Wat dpe admiral der turckē staede
voer dpe poort van ascalonē ghesep
heeft dat laet ons hoorē gelijc als die
voir geseide turckē dair bekeert was
binnen Jherusalem heuet vrelc welc
hebekeerde turt was bp desen admi
raldt als een van synē principaelstē.
Dese admiral septe als hy sach dat
die kerstē sijn volck dus hieuwen en
kerfde. O machumet ons gebpeder
ende patroen. waer is nu dī crachte
waer es die macht der hemelscher go
dē metten welken ghy in vroechden
leefc. waer es dpe vduerige craft des
scpeppers. in wiēs tegenwoerdicheyt
ghy althit staet. waer o hebste dus dī

volc achter ghelate het welck dat als
armste naecte volc datter is scuyt
sel en wt vaechsel van alle menschen
dus beestelikh vnielt en dootslaet. Dit
volcke dat dese septe bedijft pleecht
broot te biddē vande osen: en pleecht
niet te hebbē dan een mael en eē pal
ster. So dic wil hebbē wy hē aelmisse
gegheue. so dic wil hebbē wi hēlpede
ontfermt. Doch ooch waerō hebben
wi gespaert waerom hebbē wi hair
carijnicheit dus toe ghegeue wareē
en hebbē wyse niet al door gheslagē
Nu moghē wy weete dat sy hier qua
men nyet als waerachtighe aenbee
ders waer als bedriechlike vspiers
Sy hebben onse rijkdome begheert
daerō stortē sy dus wredeleic os bloet
sonder ghenade. het en schinē gheen
mensche maer hellsche gode. Si auen
tueren dpe helle is gheschoert en dpt
volck isser wt gheborsten. dit volc es
van daer ghecomē sonder eenige cō
passie. Deser ghelijke claechlike woor
de heeft dāmpael ghesproke. maer
ons volc en heeft niet opgehouden
sy en hebbē dpe turckē al vslaghe. en
zā al rijk ghewordē. En so heerde sy
met groter bliscap gode danckēde
vander victorien.

¶ Courts daer na so isser veel na huis
ghetrockē tot hare lande waert. Als
Kobrecht van Normandie Kobrecht
van Vlaēdie en noch meer anderen
Sodenaert behyelt dat rijke in sijn
hant. en hi stichte kerckē en cloostere
Dperste cloche dede hy hanghē binē
Jherusalē. Jndē tēpel vādē graue fō
deerde hi canoike reguliere. en hi stel
de eenē patriarc binē Jherusalē. Jnt

dalvā Josapah fundeerde hi eē cloof
ter vā nonnē die hi wt lochrjē dede
comē. Hi sandrooc ouer i Grabāt die
besnidenisse os herē ihesu xpi. Thane
werpē in osen vrouwe kerckē daer hi
die canoshe gesticht hadde. Welcke be
snidenisse schoō mprakelē dede hy ee
nē bisscop dier beproeuē wilde oft wa
rachrich was. En i stlste vād missen
vāt hy. iij dropel bloets opt corporael
en tgenas een coninghinne van ceci
lien die ongheneselijc was en eē mā
wert vādē vian vlost xc. en noch an
der tephenē die te lanc te scriuē warē

¶ Ende als Sodenaert vā Supllio
een iaer dreedaghē min coninck ghe
weest hadde. doe sterf hi seer herstelic
Kiepe ende onbesmet: vā sijnē spue
in sijn leuē. des seer grootē rouwe die
kerstene haddē. En hi wert begraue
aendē voet des berchs vā Caluariē.

¶ Doe werdē dpe kerstene heeren te
rade dat inē Sodewijne sijnen brue
der dpe te Noas lach ontbyede soude
om conincte makene. dpe welcke ont
bode sijn de groten rouwe maecte vā
sijns brueders door. Ende m; drie. ¶
mannē te peerde ende dusent voertgā
ghers reisde hi te Jherusalem weert
Ende onder weghē sijn de vnam hy
dat die turcken ende sarasinen die sel
dē vriende plegē te sijn ne vereenicht
warē om sijn vaert te Jherusalem te
belettene. Daer af sijn geselschap seer
veruaert was soe datter vele achter
weert trac ende ontvloon hem ende
maecte hē liet. so dat hi cume behielt
C. lx. manē te peerde. en v. C. te voete
En m; deze volck gaf hē god victorie

teghen so meinch. **N** hepdene inden
stryde. Daer werden genaen. xliij. vā
den meesten heerē der hepdenē. Doe
hadden die kerstene eenē groten roof
En so trach Soudewij voort tot Jhe
rusalem. En wert coninc gesacreert
tot bethleē daer Jhesus gebroē wert
En doe screefmen dat iaer ons heerē
xi. En een Ende doe warent gelede
ij. Ende. xv. Jarē dat dpe grote con
linre kiarle de Jherusalem had ghe
weest die de hepdenē vten lande ver
dreef. ende maecte daer een hospitael
voor die plegreemen. ende heerde we
der in sijn lant. Welcke kiarleē So
denaert en Soudewij vā bullpon wt
Brabant ghebozen waren. ende wa
rē hepdē dese gebroederē vā kiarle
gheslachte. want graue Eustaes vā
boloniē oft van bonē haer vader die
sinte Jdē getrouw hadde was sone vā
machtpden des ouden grauen Hen
richs van Bruesel dochter de vande
rechtē geslachte. conns kiarle was al
so desedingē hier vore noch vclaert. **I**n
Als Soudewij aldus conic wordē
was. so en was daer niet vele volchs
te voete oft tepeerde daer hi hē in stri
de mede behulpen mochte. En nyet
meer besloten steden dan Jherusalē
kame. Jaffe oft Joppen. ende sinte A
brahams casteel. Ende op dē paelsch
auont was in Jherusalē groten vaer
en vreesē. want d; vier dwelt iaerlics
vten hemel pleech te comene en te o
stehene die lāpe int heilich graf d; en
quā niet voor op dē heplighē paelsch
dach. doe otfack die selue lampe ierst
en daerna alle de andere lāpē dair af
sonder mensche toedoē Doe wasmen

blīde. en dancte gode

Coninc Soudewij was coninck o
trēt. xviij. iare. In xij. perste iaer had
de hy weder eenē grote stryck en victo
rie int dal vā Hamas tegē dē soudaē
vā Babiloniē. en wert alte seer otfie
vande sarasine. Item hi wan cesariē
in palestiniē. achers Alur sarepte en
meer ander stedē daer hy kerstene in
stelde. Jte naem ales wert co. bouden
indē stryck tegē dpe sarasine geuangē
Doe vgaeder dē vā alle plaetse groot
volc o die kerstene geheelich te vdy
uene Doe hadde dpe kerstene geē ho
pe dā in gode alle. en gelijc die vā ni
niue insette de te vastene mā wijf en
ionge kinderen. en dē dach vā stryde
wert ghenomen. en die kersten prin
cē ende prelatē met clepnder menich
ten vancume. ij. **M**. manen voerde
met hem dat cruce ende d; speer ons
heerē ende onser lieuer vrouwē melc
ende al werde si omringt vande hep
denen. nochtās hadden si victorie. en
vsloge vele. **N** hepdē bi gods gracie
In tijde vā coninc Soudewij sach
mē. ij. sonne indē hemel In antiochiē
werde vele hupsen vslont inder erde
het regghende bloet in Italpen. Jte de
mogēde stad van Tirus wert vāden
kerstenē gewonnen Jte die heilige leer
aerō Sernaert religioes te cisteau be
gōste te vlichtē die heilige kerche met
vele scrifte. met heplighē leuē en hep
ligē woordē. en wert na abt tot Cleer
ualle. it clooster d; hy fundeerde. door
wie god veel wondlike tekenē en my
rakelē dede vā alle staten der menscē
was higheminc. xc.

Jte doe begonste oock die orden vā

den templieren. en die orde vande wic
te heeren van premonstrept

Itē meester Hūge vā s victoerte Pa
rīs. en corts hier na meester Sicart
vā s victoer warē grote leeraers ve
le boecken scriuende.

¶ D: xxi. Ca. vā Godeuaert mettē
baerde. hoe hi thertochdō wed creech
en vande onderscheede vā Lothryc
en van Brabant

Odenaert diemē heet metten
en vā Smeffel. ende marcgraue des
heplichs rīcs na Henrīckē sinē broe
der. daer af v̄sept is. te weete allmen
screet M. xcvi. En hept Henrīc gaf
hē; s̄ dochter te wiue die des ioncs kep
lers Henrīc suster was Dese Gode
uaert hiet mettē baerde want hi ghe
loofde sinen vād dat hy nēmermeer
baert scherē soude voor d; hi Lothryc
of brabāt wed bracht had tot sinē pec

ken name En hi quāmer toe in deser
manieren

¶ In tiden van kepler Henrīc dē der
den Godeuaerts mettē baerde sweer
so roech hertoge Souaert vā buillon
ouer meer tē heilige lāde die welc her
toge vā Lothryc was als afghedaelt
vande graue van Ardenē van eenre
spde also voor gesept is. En hy liet d;
hertochdom vā lothryc daer Brabāt
meest deel in begrepē is in handē en
in bewaringe van hertoge oft graue
Henrīche van Limborch sinen neue
dye een dobbel en ongetrou mā was
Sondlinge indē twist tussc den voor
sepdē kepler henrīc; en Henrīc sinē
sone die teghē sijnē vader op rees; en
woude selue kepler; s̄; als voornemē
de d; s̄; vād tsege dē paus en dē stoel
van rome misdaē hadde; en trac also
aen hē vele princē en heeren. sondlin
ge viel met hē partye dese henrīc vā
līpborch. en stercte dē sone tegē dē vād
Daer na liet hi dē sone en trac b̄yden
vād; en līpborch was doe eē groot lāc
daer Lutzēcorch of Lutzellīpborch een
deel af was Tē laetstē sterf doude keif
Hērīc te ludyē; als hi xlvij. iaer keif
geweest had dair hi gevlodē was wāc
hi genāgē hadde geweest lidēde vele
gewelts Doe wert hērīc; s̄; sone kep
ler; en wert gedēckende der ongetrou
wichet Henrīc vā limborch en de
den vangē. maer hy otghinc met list
Wāt hi als erfgenaē vā Souaert en
Soudewij vā buillō thertochdō vā
lothryc dair meest brabāt in leyt hou
dēde was; so beroofde die kepler dair
af; en gaf dat Godeuaert mettē baer
de sinē swager dye graue vā Louene

hier En merkeperliken vonnisse soe
maecte hi hē herzoghe. en doe had hi
xv. iaer graue van Louen gheweest.
En de kepler ghat Soden aert te dra-
ghen eenen wapen schilt van siluere
daer in eenē leeuw vāgonwe/ gedaent
getogt en ghetāt van kelegelijc wile
herzoghe Anghis since Begghē mā
Dit gheschiedde int iaer on heerē. xi.
C. en viij. en doe ware ledē C. iaer en
eē vā dat Otto con. Karels sone sterf
en Serberga zij suster berooft werc
vande hertochdome behoudende al
leen Louen en Brussel Maer Sode
uact crech weder lothrijck en Gra-
bant vā dē Māsen totter Schelt dat
sinē voor vaderē af ghenomen was
die van groten Karels gheslachte ge-
romen waren

En om des wille dat veel liede niet
en weren wat van Grabant en loth-
rijc is. so sal ic onder correctie vā diet
har vstaē vclarē tghene dat ic daer af
beuinde Grabāt dat is blant tusschē
die Māse en Schelt tot bi Dornpche
En dat casteel vā Herstal op die Mā-
se tusschē Iudich en Maestricht was
dat hooft en casteel vā Grabant. En
hoort noch toe den hertoghe En Gra-
bant heeft ghenomē sinē naem van
Grabon den perstē kersten prince in
Grabant. dat niet is te vstaē vā Gra-
bons die dē reke Thantwerpe vloech
die voor die ghebuerte ons heerē ge-
maect was con. vā Agrippinē dat
alle blant van Colene en op den rijn
totter Schelden toe. alsoe int beghin
van desen tweesten boeck en anders
hier voor verclaert is Maer is te v-
staen van Grabone des con. Anstles

van Agrippinē sone. daer hiet vorē
int vi. Capittel gheseyt is. En desen
naem Grabant wert daer na bi tide
vande tweedē Grabon verdonckert
als die con. Clodi? vande Fransopzē
wan en onder hem ghecrech dat co-
nincric van Agrippinē en alle tlant
van op dē Rijn totter Schelt en ooch
totter Sommen en Vermendois So
dat Grabant doe bleef sonder Clodi?
en sinē nacomers coninghē vā Diac-
rijc tot dat Pippin van Landē bi con.
Lotharis tide ghemaect wert sweert
dragher en opperste des hups van
Diancrijck en dierste hertoghe oft soe
sommighen segghen aertshertoghe
van lothrijck en Grabant. diwelc doe
was een deel van neder Oostrijc oft
Oostfrancrijc So was blant dwelc
Pippin vā sinē ouders comē was. en
blant dat hē con lotharps gaf na hē
gheheertē lotharingia dat is lothrijc
begripende in hē Grabāt gelijc Gra-
bant te vorē lothrijc begreep noch
stater een casteel by Iudich lothrijck
geheertē dē hertoghe van Grabāt toe
behoerende. This te weertē datter twe-
derhande lothrijc is. deen daer after
stont gheseyt is. heetende neder loth-
rijc dander hooch lothrijc begripēde
veel lādē tusschē dē rijn en de mase als
thertochdō vā lothringē i walsche
Torapne gelegē op de moesel. thertoe-
chdom vā Saren. lutsenboorch elaltē
en blant vādē paleys graue En be-
de dese lothrijckē te samē warē cē co-
nincric. bi tide vādē kepler en coninc
lotharjs dō goedtierē keplers en co-
nincs Lodewijcs sone. die vā Pppp-
ne vā lādē ierste hertoge vā Grabāt

afghedaelt was. En deese Lotharijs
wert coninc vā groot Lothrijc Lodewyc
sijn brueder wert coninc vā Germa-
nien of Almanpen. dat was oost vrac
rijcke. ende Kaerle die caluwe werde
coninc vā West vancrijcke. dwelc
den naem behouden heeft. Ende hy
werdt oock na keiser alsoe hier voor
int. xx. capittel gheseyt is Ende lange
vande voorsepden Lotharijs keiser
ende coninc ende syne kinderē. so depl
dē beyde sijn voorsepde broeders slāt
vā Lothrijc Lodewyc behielt hooch
lothrijch daer Forapnen innelept en
Kaerle de caluwe behielt nedlothrijc
daer Grabant inne leyt En dit wert
namels ee aertshertoeddom. Ende
Kaerle die hertoghe dpe namaels vā
Hughen capet geuangen wert dpe
was hertoghe vā neder lothrijcken
Grabant. dwelc hem coninc Lotharijs
sijn brueder liet volgc. als af gedaelt
vande voorsepden kaerle die caluwe
haren derden oude vader Ende dair
toe liet keiser otte desen Kaerle syne
neue volghē ee ndeel vā hoochloth-
rijcke. maer ick en vinde niet hoe vele
noch wat Ende na die doot vā herto-
ge otte dees Kaerles sone. so is loth-
rijc met Grabant vā anderē keiserē
weder ghedept geweest en wert ge-
geuen den graue vā Ardenē nyet
gheheel maer som Want de keiseren
behielde te hemwaerts Aken / Colen
Pussen etc. ende si gauen dat som der
hercken vā Colene / En dpe hercke vā
Tudich coste ooc vele daer af als ther-
toeddom vā Suploen etc. Aldus soe
was Lothrijc en Grabant seer vūm-
dert alst Soeuaert mette baerde we-

der creech Roctās sond arbept so en
honde hijt niet besittē. wāt Henric vā
Liborich oorloochde teghē hē. om dat
te belettē Maer Soeuaert stelde hē
vromelijc daer tegē dat hien wt bra-
bant en Lothrijc vdrceef. pmmers be-
dwāchp hē so verre dat hy hē liet vol-
ghē al die weestlye vāder Masen/
Als dan hertoghe Soeuaert tot de-
sen state comē was so ontboort hi dpe
sijnē voor vaderē leenwannē plaghē
te sijne sonderlige die heer vdn Horn-
ne. vā Saelsbeke. vā Edinghē. en
sy warē ghehoorsam / en sy ontfinghē
haer leen Daer na ontboort hi dē heer
vā Sribghē die heer Arnout Ber-
thout hiet dat hi quame en ontfinge
zū leen Maer hi was so machtich en
rijck en so groormoedich. dat hy den
hertoghe niet kēnē en woude eenich
recht te hebbē int lant vā Sribergē.
Hi was oochere vā half Mechlen
die ander helft creech bi rope die kerck
vā Tudich. Ooc was hy herer vā
Duffele vā Walem vā Supinā / vā
Hepst. vā Herlaer / vā Gheele / vā
Aethi / vā Berlaer tot postel m; ha-
ren toebehoortē Oock was hi grooe
en machtich vā vriendē en maghē.
en daerom so en achte hi op dē herto-
ge niet vele. en en woude hē in ghes-
der manierē onderdanich sijn.

Vander perster ologhen tusschē
den hertoghe vā Grabant en den he-
ren vā Srimberghen.

DWist en groote orloge begōster
te rīsen tusschen den voorseide
heer Arnout Gertout met synen vrie
den ende maghen. ende den hertoge
Godeuaert mettē baerde elc vīgader
de zj macht mer die hertoghe creech
vele dorpen en heerlichen met ghe
welde van heer Arnout. elcherlyche
schadichde en bedorue malchanders
lant Si leuerden malkanderen strijt
met grooter menichten van volcke.
so datter seer geuochten wardt daer
Grabāt groote schade vercreech wāt
daer vele ridders ver slaghen warē
Heer Arnout was eē grooemoedich
man. seer sterc ende cloet ter wapenē

seer bloetghierich. Hi doorschoode de
barailpen so strengheijc met groter
couragiē. hy dreef zj volc seer vrome
lijc ane. Soe dat hy ten laetsten doot
sijn groote vromicheyt velt behiele
hoe wel nochtan dat hy groot volc v
loes. want hertoghe Gouaert was
seer victorios ende dede groot won
der met wapenen onder sijn viandē
Maer doen hi sach dat hem heer Ar
nout te machrich viel it velt so eerstel
de hi met sijnē volcke vten velde En
van dier tijt voort hieldē sy sware or
lāghen langhen tijt duerende tot dat
Godeuaert sterf. Int iaer ons heere
xi. Cē. xl.

fers stoel en liet hē daer i formere en
condigē die rēte heerlicheidē toe beho
rēde dē hertochō vā lothye. En hy be
dwāc die poorterē vā dē stad dat se aē
hē vielē afslaēde dē voorf hērc vā li
borch. Doe heerde gouaert thuis mē
eerē. Hi oeloechde ooc op die griber
se tot cleenē profite / wāt si wedcregē
tghene d; z; vād op hē ghewōnē had
In diē tide dawde otrēt Louē honich
Als dese .ij. gouaert geregneert had
ij. iare en een half so sterf hi achēlate
de eenē sone / min dā eē iær oudt / dpe
hiet Gouaert in die wiege En begra
uē wert hi te Louē in ā pees kerche ē
zupelidē als mē screef .ij. C. xliij.

D; xxi. Ca. Vādē derde hertoghe

Godenaert die in de wiege hinc daer
die griberse vslagē warē en genāgē
Diederde Godenaert was noch
gheē iær oudt als z; vād sterf.
welche kinde hept Coēaert cōfir meer
de al tghene d; z; vād hē vleet
haddē. Naer o; z; der iōchept wille so
warēder zōmige herē te stouter te re
bellerē. sondlinge heer wouē diemē
hiet Bertaut des herē vā Gribergē
sone en heer Geraert vā Gribergē.
z; broed / dpe mē hiet drahebaert / bep
de heer Arnouts kind Dpe wōnē en
destrueerde indē gront die borch vā
Netelaer tusschē Dilvoerdē en Eppe
gē op die zenne. Noch liet mē dē berch
daer staen. Och verbranden sp dpe

O ij

borch die sale en dat dorp te Wilfordē
rouende opt lant/Als die banper hee
rē vā Grabāt dat saghē so gebodē sp
een heyr vaert en vergaderdē al dpe
macht die sp constē in Grabāt oft tot
rpe. en cregē ooc grote hulpe vā gra
ue Dierhc van Vlaēdrē En doe wa
rē des ioncx hertoghē mōborē gecorē
die heerē van Dpest. van Weefm ale.
van Sierbeke van Wemele endes sp
trochē anderweruē tot ghendt aē dē
graue van Vlaēdrē noch om bstant
want alle volc dat hi gesondē hadde
ware vslaghē vande Griberlce/dies
die Graue niet wel te vreedē en was
Maer nochtās bi rade van zōmighe
sinē liēdē en heerē sandt hi noch vee
le edele mē grote volcke op cōdicie dz
dpe ionghe hertoghe als sp beiaert
ware zj lant vā Grabant vā hē te lee
ne otfangē soude En ald? dan trochē
sp met macht tot Griberge dwelcge
bolwerct was. Maer sp wōnent en
vbrādēt mettē cloostere. Des anderē
daechs trochē si voor Mechle. en si v
brandē dat lant van Gribeghen dat
tusschē daer en Mechelē stōt En sp
belepdē Mechelē Maer want si vna
mē dat die heerē van Griberghē gro
te macht van vrienden en and soude
niers gecreghe haddē. so lietē die bra
banterē Mechle staē/en quamen bi
nachtelegerē bi Griberge/des ande
rē daghes trochē sp noch naerder als
bereet o te stridē Maer vā graciē son
dē speenē herant aē dē heere vā Gr
berghē. hē ocbiedende dat hi quame
tot genadē dē iongē hertoge. en dz hi
als van zjder mē daet hē heerde in
die baeroetfen van Grabāt die hē eē

genadich vōnisse wpsen soude. oft en
wilt hi dat niet doe dat hi dā hē berei
de te stridē. en wort hi dan vōnē soe
sal hē dan na zj vdiēte geschiedē. dpe
heer vā Gribgē atwoorde dat hi hair
vōnisse niet en begheerde maer strp
dē wilde hi Doe gaf de here vā Sael
beke dē raet dat mē harē iōghē herto
gete Grueffel halē soude o dē brabā
terē dē moet te sterckē en te vromelijc
ker te stridē. wāt de brabāterē vā sulc
ker cōdicie zj eer sp harē geborē here
lietē oteruē dz sijer liet om steruē sou
dē En so wert dit hūliggēde in een sil
uerē wiege gehaelt vā heer Nerde vā
Crāphē en gehangē aē eē willige int
veltdaermē street/staēde aē eē hage
dienoch heet d wēzē hage Doe wertē
vreeslic gestredē vande morghē totē
nacht/des anderē daechs wertē wēd
bitterlic gestredē tot dat die branterē
victorie haddē. dwelc menigē mā zj
lijf coste eert daer toe quā Doe was
die borch vā Griberge dē hertogē en
wert indē grōt afgheworpe Dese vic
torie en haddē die Grabantē n; sond
grote scade. wāt vādē harē was vsla
gē dhere vā Dielt/weefmael/roetse
laer/bierbeke/leefdale/horne/trazen
gys/raines zē en veel ridds wt vlaē
derē/dwelc dē hertoge namaels ghe
noech coste wāt hi moste dē graue vā
vlaēdrē latē dlāt vā Vermōde dz tot
rijcē Grabāt plach te zj. noch halē
si hair hooovōnis Tātwerpē Vādē
griberlce. was heer Arnout here vā
gruimbergē so gewōt dat hi sterf En
daer bleef doot Seraert zj sone. en
dpe graue van vierlon. dpe here van
Conchi. van arcle. van Gronckvort

van Keppel van Plestein. heer Jan
en heer Degher des heerē sonen van
Breda die herē vatter van scoude
broeck. van Saerleghe. heer henric
van Oepēbrugge heer willē van mas
senhouē. en heer henric van hōbeke.
En her Arnout die oude heer vā Gri
berghē wert daer geuaghē met sij
nē sone heer woutere. en veel anderē
En hi was soe seere ghewont dat hy
maer dīpe weken en leefde En die v
sepde heer wouter Bartaut des herē
van Grimberghē oudste sone bleef
ghenuanghen en meer andere totter
tijt datter eē crupfuaert began ouer
tmeer En doe creech hi orlof vanden
ionghē hertoghe en sinē rade tot eer
nen sekerē tijt So tooch hi met ander
re ouert meer. en hi liet eenen sinē iō
ghē brueder te ghisele in s'herdoghen
handen

In desen rīde als mē screef ix. c. en
xvi. predicte sinte Bernaert dat cruce
te/bi benele vandē derden paus Eu
geni? En hi gaf dat cruce den kēpser
Coenrart en den goeden coninck Lo
dewijck van Brancrīch die seste van
diē name En als sy met ontellike sca
ren van volcke ouertoghe waren op
die Sarasinen. so heerden sy wedere
met luttel volcs. want si ghenē spoet
en hadden in die vaert maer sterfste
en veel onghenals dwelch men mey
net dat daer bi quam dat vele sonde
in heyr gheschiedde Oock dedē hem
die grieken als si door Grieken pas
seerde veele quaets doende calck int
meel daer sy broot af bicken. ende v
deruenle alsoe want sy alcht nīdich
sijn op die latine

Item Als die vsepde heer woutere.
Bartaut langhe in heidenisse had ge
wept stridende vromelijc op die hey
dene so keerde hi weder te lande om
sinen ionghen brueder te verlossene
vrenghen angensijste. maer hy vant
dat hi ghestoruen was Ende by deze
occlusie eest dardie ioncste bruedere
int landt van Grimberghē en in ve
le plecken die onder Grimberghē wa
re dat leen goet houdt Heer wouter
vnemende dat hy te langhe ghebepte
hadde tooch hi haestelpe ouer tmeer
daer hi vandē Sarasinen vslaghen
wert voor Damiatē en seer beclaget
vanden kerstēnen

Item als hertoghe Soeuaert be
iaert was trach hi te Sendt om sijn
momborē tontlaē aenden graue al
soot hem beuoelen was. en de graue
vdelde hem alle dīpe saken voorreghe
schiet. hoe hi zī lant van Brabant te
leene van hem moest ontfanghe. soe
zī mōboers hē hadde ghelooft te doe
om dat hi hē v. weruē wt synē noode
daer hy in gheweest was noch ionck
sijnde gheholpē hadde. knipde voor
hē neder zī sweert wter schep dē trec
kēde presenteerde sinē oom den gra
ue segghende dat hi lieuer van hem
zī hooft afgheslaghe te hebben dan
dlandt van Brabāt dedel hertochdō
van eenē graue te leene te ontfangē:
Die wise graue van vlaēderē aēlien
siende dē grote moet vā desen iongē
Soeuaert hadde sijn compaffie en
scant hē quijt van allē verbande dat
sine mōboers met hē ghemactt had
dē ouergenēde die vrienē en alle vaf
tichedē daer aen cleuende. ic

Van desen heer Wouter zyn bleue. ij.
sonē geheet wouter en Sheeraert
En als hertoghe Godeuaert tot sinen
iaren comē was so hebbe sy door vrie
de den hertoghe om gracie ghebede
die al dānt in syn hanchielt en sy ble
ue dies in zyn segghē dat ghelouede te
houde tot ewighē daghe En die her
toghe daer op wel berade dede zyn wt
sprake daer af. perst dat dpe borch vā
Grimberghē nēmermeer betimert
en soude werde Ten anderē dat sy en
haer nacomelinghe dē hertoghe on
ddanich zyn soude. en haer landt van
hem te leen ontfāen en manscap doe
en sweere ghetrouwicheit. Ten der
de. om deswille dat heer wouter haer
vader sinen ioncken brueder liet ster
ue int geuāgenis. soe soude voortā
int lant van Grimbergē ouer al dpe
die ioncke broeder die heerlicheit heb
be En die oudste brueder sal ontfāe
dat leen vande ionckre: dwelch men
noch ter tijt also houde So behielt ge
raert die ionckre sone dat lant vā gri
berghē en ontfinc te leene vande her
toghe en wouter die oudste sone be
hielt half Mechelē met anderē heer
lichepde. en ontfinc te leene vā sinen
brueder. dān helst hadde dpe kercke
van Ludich

Item als hertoghe Godeuaert out
was xvij. iare so nā hite wiue Mar
griete hertoghen Henric van Tim
borch dochter En ouermits die wert
nederghelēpt den twist en gheschille
dat lange ghestāe hadde vā dē tijt dē
Godeuaert mette baerde lothric we
dercrech reghen Henrick van Tim
borch dees Henrics vadere Metter

welcher magrieten desen derde So
denaerde te huwelike ghegeue wert
casteel te siode by lken met spne toe
behoorten. ende die voochdie vā sine
Truden. Endena dpe doot vande sel
uen Henriche was hē toe ghesep te
hebbē half lant van Timborch. De
se Godeuaert wan aē dese Margrie
te twee sonen. Die eē hiet Henric en
weert na hē hertoge. dādere hiet Mel
brecht ende werdt bisscop vā Ludich
Den welckē namaels keiser Hēric
dpe vijfste veruolghende met qua
dē lpeden tot by de stad vā rpe mē in
prancrich daer sy hē int velt dooden
of martelidē op dē. xxiij. dach vā no
uenmbry noch staet daer een stepe
cruce int velt daer dat gheschiede En
dese Melbrecht wert begrauē ide gro
te kercke van onser lieuer vrouwe te
rpe mē voor in den thoor Ende daer
es beset een schoon costelijck iergetij
de vā hem dat mē ierlijck doet Doe
hadde Godeuaert eē dochter de Alht
hier. die was coninghinne van Puge
lant En na die doot vā synre perster
vrouwe trouwede godeuaert dē gra
uen dochter van loen Daer af hadde
hy eenē sone dpe Wplē hpet en wert
heere van Barweps. van wpen ghe
daelt sijn die van perweps

In desen tijde regneerde die mogē
de ende victoriose keiser Frederic die
perste. die teghē den paus Alexander
den derde misdede. maer hi dede dair
af penitencie aēnemēde dat cruce en
crack ouert meer teghē die ongheloo
uighe. Ende na vele victorie wedkee
rende so verdranch hi onuerstelijck
in een riuere.

In sijnē tijde wett d: herttooch dom van behem gemaect een coninc rijk Ende die sonne wert al donker in i aer .xi. C. lxxviij En het was grote diere tijt ende eertbeuinge. Mē sach oock .iij. manē ende in midden eē cruce Ende oock .iij. sonen ende daer na wert de sonne weder verdupstert vā sexte tijde tot noen tijde

Item de .iij. heilighe coninghē werden bracht van Milaenē te Colen in i aer .xi. C. lxxij. En o Thomas eertbis scop vā cātelberge wert gemartelijt De voerseide hertoge Godenaert trach namels ouer tmeer tot Jheru lē als hi .xl. iare hertoge geweest had de. en weder gecomē vā daer soe sterf hi .iij. Jare daer na En hi weert oock begrauē te louene in s Peters kerche ter noort sijde by vrouwe Magrietē sijnre wettigher geselline Int i aer os heerē .xi. C. en .lxxiiij

Dat .xxxij. capit Vande vromē hē rijk dē perstē hertoghe vā diē name die de wapē hier gefigureert aen nā

Dese hēric dierste hertoge vā diē name nam weder ane de ierste wapene vā brabāte werene dē scilt vā sabel mette guldenē leeuwe Om crēt die tjt so wā Saladij die soudaē of co. vā babiloinē de stat vā Jherusalē en wert bi gods gehigene d: heplich lāt vter kerstē hādē wed genomē daircōrtēt. lxxi iare ond geweest had de vā godenaerts van buplpon tijde dwelc god gehigde ouer mits de ouer uloedicheit vande sondē de vādē kerstē inc heplich lāt geschpeden onder weerlike en gheestelike. dair na wert bidē derdē paus clemēs tjdē eē cruif naert begōst En die voerf hepler Fre derick en vele anderē princē namē d: cruce aē. en trochē op de heidenē mer niet vele orbers en dedē si inde vaert **I**cē de ordene vādē dupstchē heerē vā prupstē. en die ordene vādē hepli ger diuuldicheit begōstē alle in dier tjt. **D**ie voorgenōde hertoch hē rijk nā te huwelijc vrou machtelt des graue Matheeus dochē vā Soloniē oft bonē daer hp. vi. kind aē wan. als hēric die na hē hertoech bleef. en godenaert die mē hiet vā louē. Eē dochter de marie hiet en troude dē iij. hepler Otte. de and troude graue otte vā gelre die derde troude die graue van Aluerne in in Brancrht En die vierde dochter geheetē Machtelt troude die palsgraue op dē rijnē. en daer na troude se graue Floreys van Hollāt en graef Willē vā hollant haer sone wert nadhāt gecorē con. vā Almaniē die vllagē wert vādē vriezē. haer and soē hiet Floris die de vlamigē te west cappel vā En had eē dochē de wert

graafne van Henegouwe Vande
 sepde hertoghe Henric daelde oock
 Henric van herstal. Int ij. iae re vā
 hertoge hēric so destrueerde hi dat ca
 steel van Duras indē gront en daer
 maecte hi dat weder int. vi. iae. Doe
 voor hi met heyracht teghē graue
 Gheraert van Loen verbarrēde en
 destrueerde; ij lant. waer af de sake
 was die voochdpe vā sinterupde. wel
 ke stad hi belach en beuacht seer vro
 melijc

Indesen tijde waren de werelt ver
 lichtende die heylige sinte Dominic?
 vervolgher der heretiken. ende begā
 die ordene vanden predicharen. En

die vierige sinte Franciscus die begā
 die ordene vande minderbruederen
 Item coirts dair na instelde Albertus
 patriarch van Iherusalem de ordene
 van onser vrouwe bruederen inden
 berch van carmelē Ende Guillelm?
 van Paris die ordene vande Augus
 tinen. Oock leefde in dien tijden sinte
 marie van opguies ende meester Ja
 cop van vitry, daer int perste boec af
 ghelept is

Hoe dat hertoghe Henric met ve
 le ander heerē wonnē die grote stede
 vā Saurth. en Cōstātinoplē daer na
 7 cet

En itiaer. xi. C. xliij. nā hi d; cru
ce aē ondē derde paus innocē
ci? en crach met Coentraet dē eertsbis
scop van Nepus ende met vele ande
ren te Iherusalem weert Ende was
capiteyn vādē kerstenē en hi hielp be
uechten en winnē de machticge stad
van Saruth: so dat die hepdene vlpe
dē moestē Ende daer na hielp hi win
nen cōstātinoplen En graue Soude
wij van vlaēderē en vā Henegouwe
wert dair gemaect heysler vā grpeckē
allinē screef M. C. en. iij. Daer na
heerde hertoge Henric wed te lande
Item int. xviij. iaer vā sijnē hertooch
dōme beuacht hi bi vādē inde pele gra
ue floreps vā hollā: en graue otte vā
ghelre en hi hadde victorie en hi vinc
te bepde Maer hi was hē ghenadich
dē leeuwe gelijc de ouer die vwonene
goedrierē es want hi liet also soenē d;
hi bepde dē voorf graue gaf te huwe
lijke bepde; ij voergenoēde dochterē

Item int. xviij. iaer allinē screef. xij
C. en. xij. op dē heilige ascēsidach te
cūthde wā hi de stad van ludic. en quā
daer in m; grof macht en grote man
nacht geschiede daer. ia vele vrouwē
en hindere werdē daer gedoodt en v
dronckē vrouwē en maechdē werdē
genioleert. Vele nochtan religiose en
duechdelike maechdē en vrouwē wer
dē by groc miraculē daer af behoedt
also os lieue heere d; opē beerde sinte
mariē van opguies te Grote roef ge
schiede daer ouer gheestelike en weer
lijke psonē. so dat die kerckē oock nyet
gespaert en werdē ia dē outair van
Iabrechtē was geverwet m; bloede

Als dit gheschiet was so hielt bisscop
Huge van Ludic eē sente en vgaeder
ghe vand clergie i die stad Hoepē. en
daer dede hi hertoge Henric swaer
lijc indē ban om der vgenoēder mis
daet wille Maer lange dair na wer
det dē peps gemaect rustē dē bisscop
en dē hertoge. die der kerckē grote be
ternis dede. Int iaer na dat hi Ludic
wan desteneerde hi Tōgerē en stich
te roof en brant daer omtrēt: Maer
in sijn wedkeerē rustchē Mōtenakē
en Landē opt velt te seps wert hi be
laecht vandē voorf bisscop van Lup
dic en vandē graue Lodewic vā Loē
die met grote hepre op hē quamē. en
vbloeghē wel ij. M. mannē van sinē
volcke. die meeste deel warē vā Louē
en Iperē. en veel werdē daer geuan
ghe. so dat die hertoge met luttel lie
dē moste die vlucht nemē. Dwelc soe
mē meynt de wrake gods was ouer
mits der vgaēder misdaet sondlige
ghedaē tegē die heplige kercke Dair
na trockē die bisscop en die graue tot
Leuwē ende Landē en vbrandēt

Item int iaer M. C. xliij. coninc
Philips van Branchrijcke die twee
ste die sinte Lodewijchs des conincs
oudenader was/beriep tot Sopfont
eenen grooten raet van edelen man
nen daer Hertoghe Henrich bi was
Ende alsoe sijnē perste hupsvrouwe
ghestoruen was soe gaf hem dpe coi
ninch Philips te huwelijch vrouwe
Marie; ij dochtere/daer hi aen wan
een dochtere/die namaels wert gra
winne van Cleue Item int selue

laer als hertoch Henric te Bruesel
lach so quamē daer voor ligghē met
machte graef Ferrand van Vlaēdrē
die graue van Saelberge, des conis.
brued van Engeland, die graue van
Hollā, die graue van Sonē, daer sy
veel volcs lierē. En dic beleg gheschie
de om datle dē hertoge dwingē wou
dē dat hi con. Philips vā vancrjch de
zj swer was niet helpen en soude te
ghē hem, want con. Philips woude
Vlaendrē dwinghē en hi hadde dair
te vorē dē graue vā Vlaēdrē grote sca
de ghedaē, want hi hielte vele stedē in
Vlaendrē, daer hē hertoghe Henric
behulpich toe gheweest hadde.

Oec hadde con. Philips vele scepē
met wapenē en engpenē ter oorlogē
dienēde tot Shend gheladē en lagē
int; wjñ om ouer te varē op Englād
maer sy wardē met groter listicheit
vandē Enghelschē ghenomen.

Als dan hertoge Henric ald? bele
ghē was om zj voorghedaē vlies see
re droeuich, als een heere dpe zj volc
seer lief had, soe vskerde hi dē graue
van Vlaēdrē en spnē adherentē als
dē con. van Vancrjch niet behulpich
te spne, en liet hē daer toe zj. h. sonen
te ghisele, maer coets worden sy hem
weder ghelouert.

In desen tiden warē vñgaderd in Al
maniē. xx. m. kinderē die cruce aen
namē, en vmatē hē dat heyllich lande
wed te crigē. Maer de duuel bedroech
se, want als sy quamē ter zee soe wor
den sy vandē zeerouers gheuanghē
en vele vñdroncken, en vele vandē Sa
rasinen vñrocht.

Atem desgelijcs vñgaderdē i Spaē

giē vele m. scaepherders, en quamē
tot Darps in Vancrjch en vñdronē al
le die goedē der clergie en der gheeste
lijcheit, waer af hem dat ghemeyne
volc vñblijde, maer als sy der leechen
lyeden goedē oec begonden te roouē
doe wordē sy verflaghen.

In int iaere m. cc. en xiiij. quam
die keiser Otte de iij. tot Maestrict
en hi nam te houwelijch hertoch Hē
richs dochter geheiten Marie. Ende
also die keiser beradē was mytē gra
ue vā Vlaendrē te stridē op dē con. phi
lips. so bracht hi hertoch Henrichē
oec daer toe met hem oec vñbont te ma
ken, want dpe coninc vā vngelād hē
daer toe vñsocht hadde. So vñgaderdē
sy alte samen mettē vñf. iij. graue
bi Dornijche aen die brugghē vā To
uines met grooten hepre, teghē dpe
macht des coninc van vancrjche.

Vandē grote stride dpe voor Doer
niche geschiedde, dair die graue vñf
sept gheuanghen worden. cc.

Die coninc van Brantjche aen
 siēde die grote menichte zijder
 vpandē stercke sijn volc en verweete
 se om striden. want sijn sake rechtuer
 dich was. en de keiser was indē ban
 vandē paus. En die coninc dede doe le
 sen sommighe spalmē om victoriē te
 hebbē. Als Benedictus. Expugnat.
 Dñe in virtute tua. En hi ginc selue
 in eē kercke daer by gode biddēde mē
 cranē/stellende sijn hope op god wāt
 zj viandē op diertjē veel stercker wa
 ren dan hi Ende het quam tot eenen
 strijde. dyē seer vreeslijchen begonnē
 werdt Delocht wordt vervult mettē
 geschutte vādē artchierē. dairde beef
 de vandē ghedrussche der loopender

paerden de so snellijc op malchaderē
 in een gedrongē lpepē datter menich
 ter aerde viel. groot volc wertter ver
 slaghē. maer die coninc Philips had
 de victorie doer gods v̄hengeinse en
 die. iij. grauen werden geuanghaien
 dwelc alen groten volck costē Maer
 die keiser ende hertoch Henric met
 haren volcke hieldē hem soe vast in
 een dar se niet geuanghaien en waren
 maer spontvloedē. en haer volc wert
 vele verlaghē Coninc Philips hiele
 sonderlinge lange geuanghaiē dē gra
 ue van vlaēdren en dē graue vā Bo
 nen tot dat hi sinen wille vā hēlieden
 had. ¶ Dese coninc Philips was seer
 victorpoes. en de alō vroemste diē na

den groten Kaele in vrancrijche ge-
regneert hadde. want hy vele stryde
gheuan in sinen leuene. En op die sel-
ue tijt als hi dese victorie by Doornyc-
ke hadde. so hadde beyde syn sonen in
verscheidē steden in vrancrijche oock
stryt en victorie teghen haer viandē.
Ooc leestmen van con. Philips van
Vrancrij dat hy twee vruen trach-
ouer dmeer op die onghelouighe die
vromelijc beuechtende ic.

Item herzoghe Henrich voorlept
van Grabant wan en destruerde in
zij ouderdom. Anden rode by beuel
des neghensten pous Gregori. Wat
het ware alle ketters en quade here-
tiken.

Omrent den selue tijde te wetene
int iaer ons heere. M C C. xxiij. soe
waller een ghemeyne cruplaert op
dye onghelouighe Stadighers. En
Henrich die oudste sone van hertoge
Henrich was capiteyn vande gecrup-
psten volcke van verscheidenē landē.
En so trach hi op dye Stadighers dye
welcke als sy vernamē soe grote volc
op hem te comene om te beuechte. so
maecten se hē seer sterck in groter me-
nichten. en ordinerden hē in batapl
ghie te stane voor scerp en achē breet
so dat se seer qualijckē te become wa-
ren. want sy hielden hem seere vas-
te in en so datter seer geuochte werde
Maer int eynde met subtilē rade en
groten arbeide en aldermeest bider
gracien gods soe werden si ghescoert
en verstroyt. en waren meest alle ge-
doot en verflaghē. meer dan duisent
mannen behalden wyuen en kinde-
ren die sonder ghetal waren die alle

ghedoot waren. Aldus danceten onse
liede gode vander victorie en heerde
weder elc it sine.

En int naeste iaer daer na so wert
hertoghe Henrich met eender siecken
beuaghē so swaerlijc dat hy die bise
doot ghesmaect heeft. en sterf te Cole-
ne. als hi elvij. iare hertoge geweest
hadde. En hy wert ghebracht tot Lo-
uene daer hi begrauen wert in sinte
Peters kercke in middē vande chore.
En in die selue ligghe ooc vrou mach-
telt zijn perste hupsvrouwe. en vrou-
we Marpe keplerinne van doome
zij perste dochtere. En vrou Marpe
zij leste hupsvrouwe dye leyt tot Haf-
signē in die abdie.

Hier mede so swighic van deze her-
toghe Henrich van Grabant achē
latende sommighe pesten dye n: au-
tentijc en zijn ic. en sal u voort bescrij-
uen van synen sone den tweeste her-
toghe Henrich van dien name van
Grabant.

In noch in des voorsz. herroge He-
ricotide leefde paus Innocent die iij.
die seer oorboorlyc was der hepliger
kercken. hi destrueerde veel heresien
En hy maecte veel rechte en decreta-
le: En hi hielt dat consil van Latran
te Rome, daer warē vgaert. M.ccc.
xv. prelatten.

In ooc leefde in die tīde sinte Elisa-
beth lantgrauinne van Doringhen
en sy was des conincs van Hongerie
dochter, god dienende in wondlijker
heplicheit des leuens

In sinte Lodewyc de con. vā vanc-
ric leefde doe En sinte Lodewyc die
minderbueder en bisscop van Tho-
losen, en was des anderē Lodewics
ooms sone, ghebuertich totte coninc-
ric van Siciliē, en totten lande van
Angouwen.

In die heplighe Stadt van Jeru-
salē wert vande Sarasine gedestru-
eert totter aerde toe wighenome de
tēpel en Davids Stadt

Dat xxxij. Cap. Vande. ij. herroge
Henric geheete dpe grootmoedige

In. ij. Henric geheete die groot-
moedighe wert herroge int ia-
re M. C. cxxv. die vijzē vaders tij-
de die Stadingers wonne had, als
voorsept is, seer vroem en grootmoe-
dich was hi teghē zū viandē En per-
ste nam hy tehuwelijc vrouwe Ma-
rie con. Philips dochter vāllmanie
oft anders roomsch con. dpe des per-
ste keiser Frederics sone was, daer
an wan Henric eenē sone die ooc He-
ric hiet en iij. dochterē Dperste hiet

Machte, en was tehuwelijc ghege-
des conincs vā vancric bueder. en
was graue vā Artops en Sintpoel
Daer af quam die vroeme Koberche
van Artops. dpe ander dochter hiet
Marie en die hadde te wiue dpe her-
toghe van Seyerē, die derde hiet Be-
arich en die had die lantgrauue van
Doringhē, die vierde hiet Margrie-
te en bleef maecht die weerecbeghe-
uende, en wert nōne in s. Sernaerts
orden, in die abdpe van Hertoghē da-
le die haer vader die ij. herroge He-
ric stichte daer toe besettēde die gro-
te thiendē van ouer Pische met ande-
rē goedē: namaels wert aldaer de sel-
ue Margriete abdissē, Als dpe perste
huyfrouwe van herroge Henric
ouerleden was, doe troude hi een an-
der edel bloeme Sophie sinte Elise-
tē van Doringhen dochterē, die seer
duechdelijc god vresende, en otferm-
hertich was, En nauolghede dat exē-
ple van harer hepligher moeder, soe
plachse gheerne te visiterē en te troo-
stē die arme sieckē daer syse wiste, en
gaf veel aelmoessenē, hair leuē voert
reguleerende na dpe werckē, die sy in
haer moeder ghemerct hadde, Dese
goede Sophye hadde van herroge
Henric eenē soē die hiet ooc Henric
die wert namaels lantgrauue vā Do-
ringhen Dese vseyde herroge He-
ric had in ijder tijt grote orloghe tus-
schē dē Kij en die Mase, wāt kande
rode wan hi en destrueerde idē grōt
Daer na belach hi Colē m; grōt ma-
cht en streef tegē dpe vā binē, en wac-
bute d. stad stōrd; destrueerde hi. En
wāt Colē m; te crighē en was so trac

hi tot Sone in die wijngaerde die hi &
derue dede. en hy doorreet alle blant
so dat he niemāt wederstaen dorste
Maer als hi noch voor Colē lach soe
gheuielt dat hi sommiers dpe totten
hepre waert quamē m; vissche die sp
voerde. so ledē sp voorbi dz casteel vā
Daelhem dat nu de hertoghe toebe-
hoort. doe quamē die kinder des hee-
rē van Daelhe en roofde dpe vissche
m; ghewelde ouerlast doede des her-
toghe dienaers: dat sp namaels met
tranē claechde. die hertoghe dat hoo-
rende so wert hi veruert en hi swoer
dat hi dat wreke soude eer hi in Gra-
bant wedheerde Doe quam hertoghe
Hērich en belep Daelhem diwelk hi
reecch met alle hi behoortē. daer bra-
bant seer mede gesterct was vā dper-
spden

In des hertoghe tide was die hep-
lighe kerke vlicht van grote leere
als sint Thomas van Aquinē. en Al-
bertus magnus bepde van predicarē
ordene En s Soneuentura. en Alexā-
der de Hales vander minderbruedē
ordenē. en meer ander.

Secker weder op hertoghe Hērich
den grootmoedigē. de welckē die iij.
pauz Innocenti? grote eere bewees
he presenterede dat hepsenrīch. wāt
hepsen Frederic die ij. was afgheset o
ijre tprāscap wille. en sterf namaels
haestelijc wāt hi wert van synē soē v
moort. also hi daer te voorē sinē ande-
rē sone selue vwoget hadde Ald? ge-
schiede he also hi selue ghedaē hadde
Maer als Frederich noch leefde so
was die vi. Hērich tottē hepsenrīc ge-
roē geweest. die niet en vmocht Fre-

deric vwinē. Ma welc? Henric dooe
hertoghe Henric van Grabant daer
toe vsocht wert. Maer hi excuseerde
he van chepsenrīc te aenuerdē. en hy
recomendeerde dair toe synre suster
sone graue Willē van Hollāt. die hy
beuele vande vscpde pauz Innocēti
us con. van Almaniē ghecorē werde
vande kuervorstē En trach tot Aken
daer hi blidelych ontfanghe wert. en
daer hi hoochlijc hi edelheit choonde
En als hi indē wille stōt van daer te
repsen tot Rome om die hepsen croon
te ontfanghe. so werdē de Vrielen he
oprechtende teghe con. willē. En soe
trach hi met grote hepre op die Vrielen
daer hi bi onghewalle vslaghe wert.
diwelc namaels graue Floreys hi soe
swaerlijc wrach op die Vrielen.

Als die ij. hertoghe Henric xij. ia-
rē gheregneert hadde so sterfhte so
uē int iaer M. CC. xlvij. En hi wert
begravē int clooster te Vileer vā sint
Bernaerts orden

Omtrent desen tyt so ontfinc dpe
heilighe con. s Lodewyc dat cruce. en
hi trach ouer meer op die ogelouigē.

Capit. Vanden heiligē
con. sinte Lodewyc van vrāc-
rīch Ende van synen doc-
trinen ende heplighe
leeringhen.

Om merckelijke redenē so wert hier inne ghebracht int corte d; heplich leuē en leringhē vande con. sinte Lodewijc als een spyegel alder duechdē daer hē alle princē en herē sonderlinge in spiegelē moghē Van wiens heplighe gheslachte dpe hertoghē van Brabant afghedaelt; hē van vrouwe Janne van Brabant voort also dē vscruē boō dat wewijst Doe was s Lodewijc van des groetē con. Karels gheslachte van; hider ouder moeder weghē der goeder coninghine Elizabeth die de tweede con. Philips gheeront hadde. daer hier voor al gheseyt is; die aen haer wan dē senendē con. Lodewyc die alte kerstelihe en heplighe con. was En hi hadde ghetrouwē s Blanche des conics van Spaēgiē dochter. En daer aen wan hi desen heplighe con. s Lodewyc dē viij. en karle dē graue vā Angouwe die wert con. vā siciliē en Napels en was s Lodewycs vader die minderbroeder en bisschop was

Die vscerde con s Lodewijc was vā sinē ionghē iare een suet iongheline. minlyc en ontfanclijc in ald mēschē oghē opwasschēde in alder heplich; en puerheyt van leuen En als hi te wiue ghenomen hadde die edel bloeme Margriete des grauen dochter van Prouenciē Doe abstineerden si dicwils vander huweliker schult in reynichedē leuende. sonderlinghe al dē aduent dore. en in die xl. daghē vā der vastē. en op ander vasten daghē Item; hē hinder dede hi m; neerstich epden opvoedē seer kerstelijc en met

ōmanigē ende goede exempelen seerde hysse dpe werelt versnaden hem seluen kinnen ende gode deuotelijck dpenen. Ende hy plach te vertellē vā synre moeder sinte blanchē der conic ghinnen segghende aldus Mijne lieue moeder seyde van my dpe sy bouē alle sterfliche creatuerē mide. waert soe dat ick sieck werde totter door toe ende dat ick nyet ghenesen en conde sonder pette doene dwelck dootelihe sonde ware. sy soude milieuer hebbē laten steruen. dan dat ick mijnē sepper dotelijcken vertoont hadde En de dit voorseide woert van sijnd moeder hadde s Lodewijc so vaste gepreēt in synre herten. dat hy ~~al~~ al so lange als hi leefde hem seluē bi der gracen gods hielt onbepleet vā allē doorfondē. also syn biechtvader ditz ghede die eē rechtneerdich en geleere man was. dpe welc. iaren lanc syn biecht gehoort hadde

Icke alle wehē des vridaechs plach sinte Lodewijc te biechten. en dan oē finch hy discipline van syn biechtvaders handē op syn bloot lichaem m; vñ pserē kerckē te gader geuoerhe En als syn biechtvader wt compassien suetelijchē sloech. dan dede hi hē een tephen dat hi spuer slaen soude. Item inden aduent en oock in dpe vastene. ende inde liij. vigilien vā onser sueter vrouwē. soe droech hy hepmelijck wt grooter deuocien eē hare cleet op syn naecte lichaem. dwelc d; namaels syn biechtvader als hijt vā nam hem verboot ouermits die grote teederheyt syns lichaems etc.

En op dpe vigiliē onser sueter vrou-
wē en op dē goede vrijdagh vastē hy
te water en te broode. Sonderlinghe
blinckede in desen heplighē man dpe
duecht der ootmoedichēpt. ghelijc dē
carbonchel gheset indē goude. want
hoe hi meerder waashoe hi hē meer v
ootmoedichde in allē dinghē. Wāt al-
le saterdaghē plach hi in een hepmē-
liche stede sommiger armer mēschē
voetē te wassē mer gebuychdē knpē
en dāerna duechde hise en custese oet-
moedelijc. Desgelijc bestorde hi haer
handē en custese. en dan gaf hi eē pe-
ghelijchē een somme vā pēninghen.
It ouer die siecke ende allendige mē-
sche had hy grote cōpassie en was hē
seer oetmōertich. die hy dicwile diē
de met sinē handē. Want als hy quā
tot Parijs en in anderē stedē. hys rijk-
hes so ghic hi visiterē die hospitalen
daer vele sieckē laghē en sonder scro-
mē oft verepsen hare onreynichept
ofte onbequaemhept so spijde hys
dicwil en diende hē met sinē handen
en buyghdē knpē. En op een tijt diē
de hi eenē lazerschē monic op. hē knie
die seer vreeslich was om te aensien
want hē ooghē en nase warē van see-
richedē door gheetē. en sinter Lodewic
stach hē ootmoedelijc spijle en dranc
in sinen mont sonder verepsen. Dat
aensach die abt en wert suchtedē en
cranē stortende om dpe grote goeder
tierēhept des coninc.

En regiment. hys rijcks so be-
wees hem sinter Lodewic mē sulker
macht en wijshept. dat hi mē neersti-

ghen ondersueke der saken eenen pe-
gelikē recht dede sonder wineminge
der personen. Ende want hi besorge-
de dat der armer liede sake cume tot
hem souden moghē comen. so sach hy
ter weken tweewerū in eenē opē ste-
de om te aenhoorene die clachten vā
den liede. endedicwile dede hys haef-
telijck ontcommeren.

¶ Sinter Lodewic ordineerde de
rij. genootē van francrijke. om dize
in grote saken raet vander croonē. hē
souden. te wetene vi. gheestlike ende
vi. weerlijke. Ende die hebben elck. hē
officie omtrent den coninc sonderlin-
ghe als hy wordt ghesacreert te kē-
men. Ende als sy enighe ghenooten
daer niet en comē soe werden op dpe
tijt andere heeren van sconincs bloe-
de geset in haer stede. Die. vi. gheeste-
like ghenooten sijn perst die eerstbis-
cop ende herzoghe van Aemmen dpe
sacreert oft saluet den coninc metter
olpen ghenomen wter hepliger am-
pullen die wten hemel quam als sin-
te Aemijns den con. Clodouens doop-
te. Die tweeste is die bisscop en her-
zoghe van Louwen die draecht die hep-
lighe apulle. Die derde is die bisscop
en herzoghe van Langre. die draecht
des conincs ceptre. Die vierde es die
bisscop en graue van Beauaps. dpe
draecht des coninc wapenrock. Die
vijfste is dpe bisscop ende graue van
Chalon in Champanien. de draecht
des conincs signet. Die sesste es de bis-
cop en graue van Ropen die draecht
des conincs gordel. Dpe sesste weerlij-
ke sijn. perst die herroge vā Bourgo-
gien. dpe draecht die coninclyke croo-

ne: en hi gorderde con:; hi sweert Die
ij. is die hertoghe vā Normandie die
draecht des coninc perste baniere De
iij. is die hertoghe vā Aquitanie; dat
Swiennē en Salconien die draecht
des conincs tweeste baniere Die iij.
is die graue vā Vlaēdrē; dpe draecht
des coninc sweert Die v. is die gra
ue van Chāpanie die draecht des co
ninc standaert; Die vi. is die graue
van Tholousen die draecht des conis
guldē sporen

Die vseyde heplighe con. Lodewyc
stichte een alte schone capelle i; hi pal
leus te Parijs. daer hi de doorne cro
ne ons liefs heerē in stelde: een groot
stuc h vande heplighē cruce. en dat p
ser vande speere dat de syde ons liefs
heerē doorstach. met veel ander cosse
liche reliquie die daer noch; hi. Item
s Lodewyc hoorde daghelijc alle die
grote ghetide ghesonghē mettē geri
de van onser vrouwe. en die selue las
hi ooc stillyc met syne capellaē. en vi
gilie vā ix. lessen alle dage En als; hi
edele op hē murmurēde dat hi soe
veel missen hoorde. so seide hi aldus
waert dat ic met terlinghē spelende
oft iaghēde oft vlyeghēde meer tijts
v dede/licht soe en soude niemāt mur
murē Als hi dē dieft gods hoorde:
so en woude hi niemāt toe spreke het
en hadde groot noot gheweest en dat
seer co: t

Item dese deuote con. een groot mi
naer des gheloofs. nam dat cruce aē
in; hi iongher tijt/ en trach met gro
ten hepre ouer dmeer in heydeniss. n
en int heplich lant. dair hi veel kerstē
vloste vten herckere. en veel sarasinē

bekerde hi en dedese doopē. de stede
van Cesariē Joppē en Sydon dede
hi sterckē met vastē mure Delgelijc
die vestē vande stadt van Athon De
se heplige con. leede vele om theplich
geloue want hi wert gheuaghē vā
den sarasinē met vele van sinē edelē
Ten epde wert hi vloft en heerde we
der in vancrjē daer hi m; groter ee
rē en blijscapē ontfanghē werdt Int
iaer M. C. liij. En sinte Lodewyc
bracht m; hē een groot gental vā brue
derē die hi ghetreghe had indē berch
van Carmelen int heplich lant daer
Helias en Helizeus dpe heplige pro
phetē plaghē te wonē; diemē nu hee
tet onser vrouwen bruechē. En mits
diē wert die orde in vancrjē begonē
te Parijs en elders. en ooc in de; lā
dē/als te Bruesel te Haerlem/ en in
ander plecken

En van doe voort was s Lodewyc
leue te bouē ghaende; hi voorgaende
leue/also vele als gont bouē ghaende
siluere. Dē goede religyosen was hy
aengaende als een vader hi maecte
vrede in; hi rjche/hi dede veel aelmiss
sen hy maecte salighe statuten/ en hy
arbejde wt sinē rjche te vdriven dat
spel vande terlinghē/blasphemie en
quaderedenē. bordelē in stedē/woc
kerē ghifte en gauē vande rechterē
iusticieren

Item langhe iare daerna als dese
heplighe con. hē in allē duechdē ghe
oessent hadde/hoorende die allē dich;
en desolacie vande hepligē lāde/so be
repep hy tot hem eene groote menich

te van prelatē prince baroenē en rid
derē ihs rijcs en met groter deuociē
ontfinck hi tot Darijs dat cruce van
den handē des legaers van komen
daer na Philips iij perste sone en bei
de iij ander sonē Jan graue van Br
uers en Peeter graue van Alençon
en veel ander grote herē En met gro
te hepreghinghe si tenghenoemden
daghe te scepe tot Aquemortes in La
ghedoch voor Sardinie en voort vo
re Tunes in Affrike En want die con
van Tunes oft affrike dicwile te kin
nen gegheuen hadde dat hi wel wou
de hersten worden. en dede die vreesē
van sinen volcke. so hadde sinte Iode
wijch so groten begheerte om den con
met sinen volcke totten ghelooue te
bringen dat hy hem ontboot. dat hy
sinre sielen salicheit so seer begeerde
dat hi wel woude inden gheuange
nisse der sara sinen sijn al sijn leuē lāc
sonder dat licht der sonnen te siene. al
so verre als hi ende sijn volc met goe
der hertten hersten wouden worden
Daer na ghinghen sy ter hauenē in
affriken. ende sy wonnē met crachtē
dat casteel vader voornoemder stadt
van Cartagē En tusschen Cartaghē
ende Tunes stelden sy haer tentē

¶ Ende onlanghe eer sinte Iodewijch
in affriken sterf so screef hy sijn testa
ment in latine met sijns selfs hant in
houdende vele goede leeringē tot in
formacien vanden menschen. en son
derlinghe van princen en heeren

¶ Dit is sinte Iodewijchs testament
dewelc hy gaf sinen persten sone phi
lips. hem beuelende dat te voldoene

Lieve sone. die perste leeringhe
die ic v leere es. dz ghi al v her
te stelt om god te minnē. want daer
sonder en mach nyemant behouden
worden

¶ Gewaert v dat ghy niet en doet dz
hem misghaghe mach. dat es te werē
doorlijke sonde Ja lieuer en eer waer
dy sculdich te lyden alle maniere vā
tormentē dā dat ghy dootlic sondich
det.

¶ Ist dat v god teghēspoet toespne so
lijdet danbaerlijc en in goeder lijde
saemheyt en diet dat ghyt wel vdiēt
hebt en dat god die teghēcheyt behee
rē sal tot uwe oorbore

¶ Ist dat god v voorspoet gheeft soe
dancet hē ootmoedelijc so dat ghi des
niet te ergher en wort bi houerdie dz
ghi schuldich sijt beter te wordē wāc
niemāt en is sculdich god mits sinen
gauen te vrozen

¶ Biecht dicwile v sondē en kiest wi
se biechtvaders die v weete te leeren
tghenedat ghi schuldich sijt te doene
en te late oft vhoede En alsoe suldy v
draghē. dat uwe biechtvads en uwe
vrienden v derren vryliken begripē
en uwe ghebreken thoonen

¶ Den godlijc diēst suldi horē deu
telike sonder clapperie en truserie en
sonder alōme hier en ghinder te sien
maer bidt god mettē monde en met
ter hertē aendenchende. en sonder linc
ghe als dpe consecracie gheschiedt in
der missen

¶ Draecht een suet en goedtiere her
te tottē armē en alendighē personen
Cōforteerse hulpe na v vmoeghen

Hebdi eenighe perste oft bangichz
van herte/segghet dpe ter stont uwē
biechtuader/oft eenighē eerbarē mā
en so suldisse te bat d'aghe

Sdiet dat al uwe geselschap eerbaer
mānē zj/wed sp religieus oft weerlic
zj/en spreec hē dicwils toe/en scrivet
dat gheselschap vanden quaden men
schen

Men hoort dicwil die sermonē gods
het si int openbaer oft int heymelijck
En weest neerstich om te crighē ghe
bedē van goedē menschen ende par
doenen

Minnet al dat goet is/en haet alle
quaet/in wat stede ghi sijt

Niemāt en sp so hoene die in dijnre
teghewoordicheyt spreke eenich wo
ert treckende of verweckēde tot doot
sonden

Van niemāt die niet tegewoordich
en is en spreect in eeniger manieren
vā achterspraken

En ghedoghet niet in uwer coninc
liker teghewoordichet pet dat vkeert
is van god oft van spnē heplighē ge
sept te wordene ghy en doet daer af
wrake

Dancet god dicwils van al dē goedē
die hi v ghegheuen heeft.op dat ghy
weerdich werdt noch meer van hē te
vcrighen

In recht ende iusticie te houdē sijt
straf en wettelijc tot uwen ondersatē
niet nepgēde ter rechter sīdē nochter
lincker sīden.maer alijt om iusticie
te doen weest geherrich. En gedoget
die clachte der armer mensche/tot dē
die waerheyt sp vclaert

Heeft pemant clachte oft sake tegē

u so sijt voor hē teghē v seluē/tot dat
ghi die waerheyt vā d' sake weetēde
sijt/want soe sullē uwe raetslieden te
roēliker recht doē na de rechtuerdich
eyt en waerheyt

Eest dat ghi pet vrents houdt by
v oft bi uwē voorvaders/en dat dick
seker is/so gheuet weder sond eenich
meerē. Maer is die sake twijuelach
tich so doet onsoeckē bi wise mānē
haestelpc en neerstelijc

Daer toe spdy schuldich sorghe te
draghē dat v volck en ondersatē on
v leuē in vrede en in iusticiē onder v
regiment.ende sonderlinghe religio
se/ende ander personen der hepliger
kercken

Owen vader en moeder spdi schul
dich mine en reuerēcie/en hair beuel
te houden.

Kerchelike beneficiē gheeft dē ghe
nē die des weerdich zj.by rade vā
eerbarē mannen/sonderlynghe den
gheenen dpe gheen beneficiē en heb
ben/

Wacht v dat ghi sonder grootē ra
de gheen orloghe en beruerte.en son
derlinghe teghē eenighē kerstenen.
Jst nochtans also datter orloghe ghe
schiedē moet/so bewaert en bescerme
die heplighe kercken na v vterste vmo
ghen.en die ghene die niet misdaent
en hebben als dōnosel arme lātsiedē
bevrijt vā scadē. Orloge oft twist vā
v oft van uwē ondersaten brenghet
tot vrede alsoe vele als ghi vmo ghēt

Weest neerstich om te hebben goe
de preuoeftē ende ballpuwen. Ende
ondersuect neernstelijcken van hem

en van uwē raetslieden hoe datse hē
draghen en hoese cōuerteren

In allen tyde sij denoet der kerckē
van Rome. en obediert de paus als
uwen ghestelijken vader

Aerckelijc doet versien dat die cos
ten van uwē houe redelijc sijn en mē
maten

Osuete sone ic enjde so besweer ic u
en versuechte pē dat ich voor u sēue
dar ghy besorget mynre sielen te hul
pen te comen in mislen en oratiē ouer
al dat conincricke van vrancrijck

In laetste mīn alder liefste sone. so
gheue u alle dpe bendictien dpe een
goet en goedtieren vader sinē sone ge
uen mach. en die salighe en ghebe ne
dide driuuldicheit. en alle heylighen
moetē u bewaren van allen quade.
en god moet u geue gracy wel te doe
ne in allen tyde. en te voibringe sijnē
wille so dat hy van u gecert sy. ende
dar wi na dpe tegewerdich leuē te sa
men met hem sijn moetē. en hem siē
en louē sondēpnde. Amen

Corro na dat sinte Lodewijc de hei
lige coninc sijn testament aldus sijnē
sone Philips ghegeue hadde en na
vele loffelijke werckē der duechde en
vele arbeidelike rhyde en teghē heyl
den die hi om dpe vmeerdereinge des
kersten ghelocks vdraghē hadde son
der vdriet daer inne te hebbē. so wou
de ons heere sinē arbeyt salichlijc vol
epden en loonē. die seer cranc vā lich
ame was ende nakēdedie laetste vie
woude hy ligghē op aischē en wt rec
kende sijn armen in maniere vande
cruce so sprach ic tot gode Vader in dy

nen handē beuelic mīnē gheest. En
also verschiet hy vande werelt en gaf
sinen gheest inden handen sijnē scerp
pers. ontfangēde die gloriose vuerche
sijnē arbeyts Int iaer ons heere. M.
CC. lxx des ander daechs na s. Bar
tolomeus dach En sijn heilich lichaē
brachte Philips sijn sone tot sinte De
nys in vrancrijcke. daer hy begrauē
wert bi sijn voorvaderē.

En op den dach sijnre begravingē
dede hy een schoo mirakel ac cē blinc
wijf van Normadiē. die bi verdicntē
van s. Lodewijc haer ghesichte wē
creech. Ende daer na geschiede daer
vele mirakelē vā alderhande sieckē
die op sijn graf gesont werde. Mid
den welken en oot gemerct sijn voer
gaende heylighen leuen ende vduidich
dese heylighen coninc hy voorgaen
der stangher examinacien namaclo
ghetanomiseert wert vādē viij. paus
Bonifaci? bi ghemepnē rade en con
sente vande cardinalē. Int Jaer ons
heere M. CC. xvij.

Item als s. Lodewijc noch leefde so
wert bidē viij. paus Urban? ingesle
die gloriose feestē vande weerdighen
heylighen sacramente metten astatē.
En die selucpas maectē Karlen sint
Lodewijcs broeder con. van Sicilien
en Napelle die dat ontfinch ende hielt
eenē tyt van iaren Maer daer na so
schiet dat lant vander ghehoorsaem
heylhaers conincs en der heyligher
kercken en aēnamē con. Peter van
Arragoen de namaels vanden vier
den paus Martē die cē heylighen paus
was / inden banne ghedaen warde
En sijn nacommer de viij. paus Yons

en dede dat cruce predichē teghē coñ.
 Peter/ vſueckende aen coñ. Philips
 dē iij. s. Todewpex ſonedat hi Karlen
 ſinē oom/ en der hepligher kerckē te
 hulpe quame. dat hi dede en vvolch-
 de met ſtride dē ſelue coñ. Peter/ dat
 hi indē ſtrijdt gequetſt wert/ en ſterf
 indē ban/ ſo dat ghewoenlyc is vādē
 vvolgers en viādē d' hepliger kerckē

Dat xxxv. Cap. Vandē iij. herroge
 Henrijch gheheerē die ſachtmoedighe

N den tweedē hertoghe Hērijc
 ſo wert hertoghe die derde Hē-
 rijc/ en ſone gheheerē die ſachtmoedijc
 gehi was zeebaer/ minlic/ en ſuet int
 aenſchouwē/ datmen nauwelijc/ en
 ghelijc en vant En was van ſeer ho-
 ghē en edelē gheſlachte/ van allē ſidē
 alſo voorgheruert is Deſe Henrijch
 troude een alte edelē en duechdelijc
 bloeme des hertogē dochter vā Bor-
 gondiē gheheerē Aleijt Dair aē wan
 hi iij. ſonē en een dochter als Henric
 Jan Godenaert/ en dpe dochter hiet
 Marie/ die was conighine vā vranc-
 rijc/ die ghetrou hadde die derde coñ
 Philips ſinte Todewpex ſone na dat
 en perſte vrouwe gheſtoruē was/ en
 hi hadde van deſer vrouwe eenē ſoē
 gheheerē Todewpex graue vā Eureux
 Godenaert die ionſte broeder hadde
 voor/ en ghedelte in Grabāt Kerſchot

Sierbeke Sichenen en ſint Nechten
 rode/ en hi was een edel eerbaer vro-
 me heer/ en hi troude een edel vrou-
 wedaer hi mede ghecreech dat lande
 van Operson. daer aen dat hi wan e-
 nē ſchonē ſone gheherē Jan/ en ooch.
 dochterē En deſe edel Godenaert en
 Jan/ en ſone wordē namaels vſlaghē
 indē vreeslycē ſtrijdt van Cortrijche
 daer ſo veel edele bleuē dattet ſchade
 was god vūgheeft hē bi wpen ſchulde
 dat den ſtrijdt toe quam 25.

Sijn oudſte dochtere gaf hi e hū-
 welike dē graue van Harcourt/ ende
 gaffer mede dlāt van Kerſchot/ ende
 van Sierbeke Vādē ſen gheſlachte
 vander eendē ſpde is ghecomē die he-
 re vā Crop nu leuende/ En en ander
 dochter troude dē graue van Loē/ en
 gaffer mede dlāt van Spchenē/ en
 ſint Nechtē rode En hy ghewan aen
 haer eē dochter/ die namaels troude
 dē graue van Sulpc. dwelch marck
 graue willē van Sulpc/ namaels v
 rochte den heere van ſchoonvorſt

Dpe voorſepde hertoghe Henric
 die derde en ſcreef hem nyet alleene
 Hertoghe van Lothrycke/ alſoē ſijne
 voorvaders ghedaen hadden. mair
 oock ſoelcreef hy hem hertoghe van
 Grabant. dwelcke dat hi al dede ont-
 onderschept te makene tuſſchen dpe
 hertoghen van neder Lothryck daer
 Grabant inne beſloeten is Ende
 dpe hertoghen van Lothrycke op de
 Moelele. datmen in die wallſche tale
 heet Torapne. en al iſt ſo d/ beyde deſ
 hertogē landē in Lothryc comē. noch

rāo hoort dē titel vā Tothriche bat toe
 den hertoghe van Grabant: dan dē
 hertoghe van Lorepne. also dat claer
 lijc bewijst Deghebrecht van Sem
 melours in zj Cronijche want bi her
 toghe Goseloēs tide van Ardennen
 so sterf sonder manlijc oot Frederijc
 die hertoghe vande lande opder Mo
 selē was En doe creech Goseloē oot
 dat lant op dē Moeselē dat nu Lorep
 ne heet En besadt also beide die lan
 dē Maer na zj doot wordet weeder
 vā een gheschepdē. want dlandt op dē
 Moeselē wert ghegeue eenen heere
 die Helbrecht hiet. dpe namaels van
 Goseloēs sone Godenaert doorge
 slaghe wert Daer na wert selue lāt
 ghegeue Gheeraert van Ellatē. die
 met sinē nacomere behielt dē naem
 van Tothriche al waest tōrechre vā
 Godenaert Goseloēs sone en van si
 nē nacomere als Godenaert vā bpl
 liōē. xc. is v̄lept in xxviij. en xxx. Capi.

¶ Itē Oot scrpuē hē dpe hertoghe te
 rechre hertoghe van Grabant. wāt
 dien naem veel onder is dā Tothriche
 Maer Tothriche wort voor geset wāt
 een eerst hertochdō is. Oot ist een de
 le van wilen groot Tothriche dwelc eē
 conincriche was en heeft sinē naeme
 van con. Totharijs vā vancrich. xc

¶ Hertoghe Henrich voorlept reg
 neerde xliij. iaer en regeerde zj lande
 wijslyc En doe sterf hi in iaer M. cc
 lx. En wert begrauen tot Louen int
 clooster vande predicarē. dwelc hy
 ghesicht en ghefondeert hadde. En
 zj vrouwe Alept wart namals oock

aldaer begrauē by harē man Oock
 so stichtede hy in hare lenē dat clooste
 re van tshertoghe dale by oureghe
 en zj nōnen vander preharē ordene.

¶ Omtrēt derē iare hielt paus Gre
 gori? die x. dat cōsilij te Lyons in vrac
 rich: daer warē. CCCC. bisscoppē
 lx. abtē en andē platē otrēt M. Daer
 quamē oot Sueckē en Tartaren

¶ Na dees hertoghe Henrichs doot:
 leefde vrouwe Alept langhe tijt wijs
 lijc dat lant regeerde wāt al haer kin
 der ionc waren. en haer oudste sone
 Henric was onbeset van sinnē. ende
 onbequaē om dant te regeere So dz
 die edelē en dē raer vande lande viij.
 iaer na heroghe Henrichs doot aem
 namē en hoefden dē middelsten sone.
 ghenoeint Jan om hertoghe te sijne
 En daer na werdt Henric die oudt
 ste broeder so onderwisen dat hy hē
 begaf in een abdie in Bourgoedien
 daer hi monich wert. dwelc meest toe
 bracht dpe heere van Mechlen ghe
 heetē die grote Bertour die eē wijs
 en vroomhe heere was Hy was alle
 den raet van vrouwe Alept die herto
 ghinne. die dat landt langhe tijt wijs
 lyc regeerde en van schaden hoedde

¶ Wt desen spruyp te groten twist tū
 schē Louē en heer Herdē Bernapgē
 heere van Weesmael met sommigē
 anderē op die een syden. en den voer
 leyden heere van Mechlen op dand
 syde. Want die van Louē woudē seg
 ghē dat niet redelijc en was dat men
 dē oudste sone al was hi dom vā sin

ne. van zyne vaderlijcher erue beroo-
 uē soude. wāt mē hē goede regeerds
 hadde moghē toe schickē. En Jan en
 woude sy voor gheenē heere kennen
 Ja sy sloetē voor hē en zyn moeder die
 poortē vande stadt. En op een tijt quā
 die heere van weesmaels metten lo-
 uenaers in die heerlicheit vande he-
 re van Mechle. om hē schade te doen.
 Maer des heerē van Mechle lpedē
 wardē des gheware en maecte hem
 sterck. en wederstondē die van Louē
 so dat dair seer gevoechtē was. Maer
 ten laetste wordē die van Louē vū-
 nen en ghescoffiert mits dat dē here
 van Mechle hulp toe quam van an-
 derē steden. Daer na so bleef hertoge
 Jan gheweldich hertoghe. Dit ghe-
 schiede int iaer. M. CC. lxxvij.

Dat xxxv Capittel Vande persten
 herzoghe Jan van Brabant en
 vā zyne hups vrouwen zc

Die verste hertoge Jan vā Loth-
 ring en vā Brabant wert oock
 voecht vā Alē. En hy troude Marg-
 grietē des vſepdē con. Philips dochte
 vā vrācht. En con Philips hadde zyn
 suster te wine alsoe voor is. En dese
 Margriete sterf indē arbeit van hū-
 de en haer hint mede. Daer na trou-
 de hertoghe Jan Margrietē des gra-
 uē Swydo vā Vlaēdrē dochter. daer
 hi aen wan h. sonē Jan die na hē her-
 toghe wert. en Godevaert dpe ionck
 sterf. en h. dochterē. Margriete dpe
 keplerinne wert. en Marie graue
 van Sauopē. **D**ese Swydo van
 Vlaēdrē had in zyn der tijt grote oorlo-
 ghē teghen Brācht. En con: Phis.
 die iij. gehetē die schoone vinck derē
 graue en werdt namaels wtgelatē.
 ouer mits seker beloften dat hy hem
 teghen dpe croone nyet meer oprech-
 ten en soude in gheender manieren

En daer na so had hy weder orloghe
teghē dpe crone van vancrjē. maer
die con. wan hē af vele steden/als. rp
sel Duwap/en Dorchpes. daer na so
steldē hē al Vlaēdrē in handē vandē
con. En dpe graue als een arm slap
mensche ouermits bedwanc quā ter
ghenadē des conincs/en quam te pa
rjē in des conincs gheuaghensse.

Edel prince die de landē nu regere
de sijt weest sachtmoedich met stran
ghichtē discretelpe ghemengt Dwe
ondersatē bedruet sijt behulpich regē
haer viandē die se vdruckende; hē en
engheef: dijnē ondersatē geē macht
bouen dy te regere die arme gemep

te buten dynē wetē. Wan een rjche
ghehoorsaem gheemeente maect enē
armē heere rjche

Maer hier af wilic nu swigē en co
mē ter materiē van hertoge Jan vā
Brabant/die seer victorioes was scri
uē/hoe dat hy dē strjdt wan te Woer
ronck/dwelcke een ewighe victorie
werdich om scriuē voor dē Brabant
schē hertoghen is ic.

Vanden groet strjde die her
toghe Jan van Brabant
hadde voor Woerōck
daer hy victorie
hadde ic.

En de om te wetē den oorsprōck
van hertoge Jans orloghē. so
is wair dat hertoge henric van lym
borch sterf welchs naeste erfgenaem
was Adolf graue vādē berge. die wil
len eer hertoge Janne vcocht had al
le dat recht dat hē int hertoedō vā
līborch bi vsterfniſſē toecomē mocht
So trac hertoghe Jan in sijn lāt van
līborch om dat te beschiekene. dwelc
hi bi wettigē coope vcregē had. mair
dpe graue Aepnout vā gelrefette hē
daer regē seggēde dat de tocht vande
lande hē toebehoorde ter sake vā sijn
re hupsvrouwe die des voorſ wilē
hertoch Henric vā līborch dochter
was. Op dan sīde sepde hertoge Jā
dat desselfs graue hupsvrouwe lāge
voor sijn vād gestorūē was. en so be
hoorde dā clāt hē toe geheel. en herto
ge Jan dede sijn wapene quartierē al
so ghphier bemerckē moecht metter
wapenē vā limborch

Die graue vā gelre socht al omme
hulpe o dē hertoge van brabant te wed
stane als dē aerstbisscop zweer vā co
lene. graue Henric van lucēborch en
Walrauen sijnē broed. en heer walra
uē vā valkēborch de al tsamē tegē de
hertoge woerē Dwelc de hertoge vā
staēde so mēpde hise te bestadigē dat
hemliedē van dier conspiraciē geenē
orber maer scade en last comē soude
So trac hi idē lādē vādē aerstbisscop
en vande graue groote scade doende
mz roue en met brande En die voorſ
garue quam ooc rouē en brandē om
trēt dē palē van tshertogē lādē Daer
na so wert gesprokē o te vāgaderen te
tricht o peps te tracterē teenē sekerē
dage daer die hertog trac o hē te quij
rē maer die graue en achte daer mz te
comē en was mettē sijnē getrockē toc
valkēborch So vnam hertoge ian dz
die graue bi rade vande voorſ aerst
bisscop dē graue van lutzēborch ver
cocht had sijn recht in līborch o eē som
me van pēningē Doe wert die herto
ge seer toernich aendoēde eens leens
moet en trac te Valkēborch weert o
dē aerstbisscop van Colene daer in te
beligene. maer als hijt vnam so trac
hi wt vrezē van daer. En die hertoge
volchde hē na in sijn lant. dwelc hi al
door reet en destrueerde En tot ewi
ger memoriē en cōfusen sijnre vian
dē so dede hi sijn paerdē drinckē in den
rijn Van daer trac hi te Sōne weere
ane en daer dede hi dpe wīngarden
wt snijde En noch daer toe sandt hy
in brabant om sijn iacht en hondē daer
mede hi ginc iagē in die forrestē van
den aerstbisscop

Daer na quamē tot hertoge Jāne die graue vande berghe ende graue Walraue van gulich en ander edele en ooc dpe vand stad van Colene hē neerstelijc biddende dat hi in hēliede soude willē beliggē tcasteel vā woer- oncdwlc ond dē aertsbiscop vā colē was. eē quaet roofhups dar die coop liede en die pelgrīs af beroofc merdē seggēde dat eenē hertoge vā spborch toe behoorde die strate veplich te hou dē. So vūhoorde hertoge Jan haer be gheerte. en hy ghinc met hē hebbēde godenaert vā vperson spnē broed d; roofhups vā woerōc beliggē willen de also de strate veplich en vūp makē en die rouers te vdrinē. Als die aert- biscop Dweert dic sach so sanc hy al o me in almanie aē sijn vriedē o hūlpe en bistant tegē dē hertoge vā brabāt En hi crech te hūlpē dē voorē graue repnout vā gelre. graue hērtē vā luc zeborch met walraue sijnē broeder en noch ij. and broeds heer walraue vā valkēborch graue adolf van nassou. die namaels gecoren wert coninc vā almanie en dē graue vā meurs De se quamē al met grooter heprcracht te Woerōch. opdē voorē hertoge Jan mepnēde sond arbepc hē wel te criggē want hi hem nper en mocht ontvūpē so sp mepde En sp brachtē mede vele veterē kettē en zeelē om die brabā- ders daer mede te bindē en geuange re houdē Als hertoge Jan dic vūnam so hadde hy sijn betrouwē op god en op sijn getrouwe en vrome volc. en hi brack op vā voor woerōc. en als eē leen ghinc hi sinen viandē tegemoe- re. en hi stelde sijn volc in batalepē in

dip scarē doespac hi sijn volcke toe troestelijc en hi gaf hem moetsodatte wel geherde warē om strijc en sp sloe ghē in die viadē die wel x. mānē tegē een haddē so. datter vreselijc gheuoch tē wert vā beyde sidē van terciē tijde tot vespertijde. daer hadde hē die her toge seer vromelijc als dād Ector ofc als een vādē machabeen. wāt vele vi adē op sijn psoon volchdē. Tē epnde crech hi seghe en victorie Daer blenē vūslagē doot graue hērtē van lusen borch met sijnē ij broederē en wel. M ridderē en otallike adere en oech wel iij. M paerdē. En daer blenē gheuā ghē die voorē aertsbiscop van colene dpe graue van nassou heer walraue van valkēborch en een groot ghetal van ridderē en edelē. Vele ander dpe niet vūslagē en warē vlodē scādellijc we dē velde En vā des hertoghen side en bleetter niet vele vūslagē daer af dpe v naemste warē her wouter berthout heer eensdeels vā mechlē die den her toge seer ghetrouwe was. on heer M nout vā zele dpe eē seer eerbaer ridde re was Desen strijc geschiede int iaer onā heerē. M. cc. lxxvij. op sinte boni- facius dach in Junio. daer afeen scoō memorie en seeste vā oser lieuer vrou wē beferis te bruessele in s goedelen herche

Jtem als den strijc genochtē was soe wert woerōc gedestruert in dē grōt Ende als hertoghe Jan sijn dingē ge schicht hadde tusschē dē rijn en die ma ze so heerde hi weder met sijn volcke in brabant gode danckēde ende louē de vander victorien

Item als mē screef M. cc. en lxxx. soe
gebuerder dat her Peter vader broot
sen die seer groot was bidē derden co
ninc Philips van francrich sinte Lo
dewijcs sone. berichte conrechte die co
ninghinne die hertoghe Jans suster
was van leelijke sake: om des wyl dat
hi sinen wille van haer niet gecryghē
en cōde. en dede so vele als dat se genū
ghen wert: en in perikel was om ghe
doot te worden. Dwelc sy haren broe
der dē hertoghe heymelijc ouer screef
met haers selfs bloede. En so reedt her
toghe Jan haestelijck na parijs toe al
dair sijn suster genūgē lach ouer dach
ende nacht: en met hem liepen man
te voete van groot meer beke ende eē
haeswinde. betorēde dien wech vant
bruessel op couwēborch tot parijs op
ij. nachtē ende eenen dach. En hy dede
aen den coninc als sulcken ondersuet
mer grooter subtylheit die sake wel v
nemende dat die coninghinne sijn sul
ter vloft wert tot harer eeren. ende dē
valschen man. heer Peeterē vander
broosen dede hi hanghen aen die gal
ghe te monfaucon.

Doert septmē en leest men in somi
mighē boeckē: maer in die brabant
sche croniken en vindict nper. te wetē
Dat coninc Philips met hertoge Jā
ne daer na quam tot sinte Quintyns
in Vermēdons daer sy te samē feestē
lijc houeerden. Ende als die hertoghe
schepdē soude van daer soe vracchde
hem dpe coninc. wpe van hem beydē
den anderē te maelijde hebbē soude
Doe antwoerde de hertoge dat die iij
soude die sijn spijse perst bereet hadde
dwelcke dat die coninc consenteerde.

Maer hy dede vbiēde dat mē des her
toghe lieden noch hout noch colē ver
copē en soude om den hertoge alsoe
bestamē. of selicht dede hij om met dē
hartoghe minlick te bourderē. Dwelc
hartoghe Jan vstaēde so dede hi coopē
al dpe platele nappen en schotelen de
hi crighē conde. en daer mede werdē
sijn spijse gecooct. Ende als dpe coninc
quam te maelijde so verstonc hy dat
ds hertogē spijse niet so costelijc vie
te gecooct was. Doe sepde hy dat dat
quam wt hooghē ende edelen moede
Ende op dar dair af ewige memorie
sijn soude. so gaf hy den hertoghe een
velt dar dair bi lach in vther erue her
welcke in fransoyse heet terre de bra
bant. Ende so schiet die hertoghe min
nelijc vande conic.

Item int navolghēde iaer. M. CC.
lxxi. so trac hertoghe Jan ende Sode
naert vā vperson sijn brueder mettē
seluen coninc Philips in Argoen tse
ghē den coninc Peeterē van argoē
die inden ban was vanden paus. En
teghen hem was een crups vaert ghe
predict om des coninc rics van Sicilē
en Napels wille. dwelc hy conrechte
bestitten woude. En ten eynde werdē
hi verflaghen ic.

Item int iaer ons heeren. M. CC.
lxxii. so sterf vrouwe Alijc hertoghe
Jans moedere. dpe groote couerlacie
hadde mettē heplighē man sinte Tho
mas van aquinē doe ter tijt leuende
vande predicharē ordene te parijs wo
nende. En als sy eenighe twivelachtē
ghe saken in haerer concientiē hadde

so screef si aen hē om raet/ēn hi screef
haer wēd minliche antwoerde. Si
werdt begrauē te predickarē te Louē
ne by hertoghe Henrijcharen man
¶ Icē allinen screef. M. cc. lxxvi. so
toech hertoch Jan miz groter macht
voor hūelsoepn. ēn hy wandpe borch
ēn besette se met volcke Doē toech hy
neffens die maze. ende wandpe borch
van malrepas

¶ Daer na inciaer M. cc. xcij. so gat
hertoge Jan sijn docht Margriete
te huwelijche henrijc graue van lut
zeborch. wpen vād door bleuē was
indē strijt voor woeronck: die welke
Henrijc namaels wert hepser. ende
men hietē die goede hepser. henrijch.

¶ Icē inciaer. M. cc. xcviij. so troude
dpe graue van dē baren des conincs
dochter van Engeland/ende hertoge
Jan traceerlijc derwaerts ter feestē
vander bruilof: daer vele edele heerē
ēn vrouwē v̄gaderē waren. En daer
wert gehouden een ternop spel. Int
welcke ach lasen de fortune die dē ede
lē hertoghe dicwils daensichte gebo
den hadde: hē doe contrarp wert wāt
hi wert daer geraect in dpe mups vā
sinen arm: van welker quetsueren
hi aldaer sterf als hi ondt was xli. ia.
er daer grote droefhiz om was bedre
uen. Sijn doode lichaem wert miz ve
le tranen ghebracht tot bruessel/ende
wert begrauē te minrebroeders: die
in die tijt deuote brueders waren

Sijn door wert te rechte in brabāt be
claecht. wāt in sijn leuē was hy vroē
ende groetmoedich: zeer sedich ēn goe
dertierē. Den armen ridderē ēn ede
len die hi eerbaer kende. dede hy vele

goets ēn so wat hi ghelooftē hielt hy
sonder falperē. Deer was hi gemit
ēn ontsien houdēde: sijn lanc in goeden
vrede. En in al sijn manieren bewees
hi wel gecomē te sine vādē edelē ge
sichte des groten Karels

¶ Dat xxxviij. cap. Vādē ij. sten her
toghe Janne in wiēs tijde dat geuiel
dē strijt bi Corrike. ēn van sinen oer
loghē. als teghen mechlen. En daer
na teghen bruessel

¶ Icē dese waepene dus gequartiere
vuerde dese tweede hertoge Jan van
brabant also sijn vader ooc ghedaen
hadde

Die tweede Jan wert hertoghe
na sinē vader. die hē wan aē dō
grauē Swido vā Vlaendē dochter
daer voor af gheseyt is. En dese ij. ste
Jan nam te wiue vrou Margrietē:
des goedē conīs Eduwaerts dochter
vā ynghelandt die de sale ter vuerē de
de makē. En van haer had hi eenē so
ne die de derde Jan hiet
En als mē screef M. CC. xxi. so cracht
herroge Jā mer heyr cracht voor waf
senberghe. en belach dat langhē tijt
en ten eynde creech hēt m; al datter
toe behoort.

Omtrent desen tide began de vree
like orloghe vandē iij. con. Philips
vā vrancrijch gheheeten dpe schone

Philips teghē die Vlaminghē die lā
ghe iare duerde tot groter scadē des
lants van Vlaendē ic. dat nam synē
oorspronck wt diē dat graue Swido
een; ij dochter gheheetē Philippa te
ghē dē wille van con. Philips te hu
welijc gheuen wilde des conincs sone
vā Enghelandt. welke dochter con.
Philips vand vontē gehauen hadde
en hielese bi hē om dat huwelijc te be
letten. En want die graue den coninc
als sinē ouerheere anderzints nyet
ghehoersaē; ij en woude. so cracht dpe
con. met sinē edelē en ontallijc volc
ke op Vlaenderen. dwelche hy eens
deels onder hē creech na veel strjden
bataellie/oplopen/ghenechtan ende

destruction. En die eerste coninc edw/
waert van Engelât quaem te hulpe
de voorste graue tot Ghendtoe, meer
hi en conste hem nyet gehulpe. Ende
die graue gwido met bepoe sine sonne
werde vande coninc Phûs geuaghe
gehonde in diuerse plaetse. En coninc
philips creech doe al vlaendre onder
he. en trac metter coninghinnen alle
vlant dore Dair na weder heerde in
vrancrych. soe maecte hy den graue
Jacob van sintpol goeuerneur en re
gent vā vlaendre. welke graue seer
ongenadelijc die vlaminghe vdrutte
met grote scarringhe. ende brach haer
redelike statuten en priuilegien ooc hy
de coningē van vrancrych he vleent
sodartē epde die vā Brugge als eerst
en dair na alle die ander tegē hem re
belleerde en wederstode in tprāscap
want die con. dat niet en beterde. en
so die graue te Brugge quā wer vele
ghewapende omte corrigerē eenmī
daet te Brugge gheschiet. so werdē se
bina algad van die vā Brugge vlla
ghē. maer die graue ontreet mettē zō
mighē. en als woedich in de track hy
tortē con. claghēde ouer die vlamī
ghē en vwerde de con. daer toe dat hy
al vrancrych dore die prince grauen
baroenen/en edele vgaederē dede wil
lende vlaendre al bederne. En van
open edelen en machtyghē hepte dat
die bloeme der riddercap was vā al
herstērike maecte hi regierē den gra
ue vā Artrops. die metten voorsepden
grauē vā sintpol met aldē hepre quā
tot hy Corriyche. hebbēde oec in in
hulpe. Sodanaert de graue vā Diet
sō des ierste hertogē Jās vā brabant

brued met veel edel wt brabant. en de
grauē van henegouwe ooc niet vele
edelē. En want die vlamingē die sū
de sond hooft oft capiteyn warē. so heb
bē sy neernstelijc vsocht met bedē in
ghelde/heer Willem van gultic. heer
Jāne vā namen/en heer gwypde sū
brued om bistāt. dpe welke tot Cor
riyche binnen quamē. En want se vā
clepder machte warē te ghelijchen hy
de fransopse. so stelde si huer hope op
godalmachtich. de alsowel machtych
is te gheuen victorie den clepnen ge
rale als den groten. En so ordinerde
sy die van pperē tot bewaringē van
den castele te corriyche. En voort soe
maecten sy alleen ee baraillye vā alle
harē volcke te voete. de scutters voer
stellēde. daer na dpe pīken en glauie
en pseren stocken. daer na die andere
En die capiteinē vwerde se tot striden
voor hem seluē voor huer wīuen en
huer kindere. en voor haer rechtē en
vphede. Ende daer wert gheroepē
soe wie dat vlode oft roofde eer dē
strīt voldāen ware. die soude mē ter
stont dooden. Ende hemlieden werde
beuolen dat se dpe paerde vande frā
soplen perst met pīken en stockē doo
den souden. Op dandere sīde stont de
grauē van artrops mettē fransoplen
ghestelt in. in baraillyen wel met xx.
duzent mannē te paerde sonder dan
der te voete. En lasen niet en achredē
sy die vlaminghe te voete staēde. En
sloeghe also te sū. hoecken op die vla
minghe. die welke stende dat se hem
naecten met sulcher menichtē en aen
hoordē dat gheroep en geclanch van
den trompeten. ende ghecrīsch van

den mensche. dat ghenep vande peer
de. so begonsten die sommighe wt v
uaerthept te vliden. maer die capitep
nen wederhiel dese Doe sepe die gra
ue van Artois. dat niet en betaemde
dat die onedele als de vransche schut
ters die victorie hebben souden en hi
dedese achter stellen ende die peze vā
horen boghen suiden Doen sloech hi
mette ij. hepe op dpe vlaminghen
dwelc alte vreeslic o sien was. maer
die vlaminghe wederstode hem man
lijcken. ende arbepe die peerde ierst
te doden. en hadden he als vwoedde
lieden slaende. stekede. vechtendeso
langhe tot datse victorie haddē: en sp
duolchden die ghene die vlode tot Ai
sele toe Also wert daer op dien dach v
slaghe en onder voete ghetreden die
bloeme en edelhept van alkerstehz
bi onedelen liede oft weners volders
ende ander. Propt en wistmen so vele
edele op eenen dach vslaghen wordē
als doe. wighenome biden grote con
Rarls tpe inden Roncenale bi ver
rade van Suveloe. Onder dandere
so bleef daer doot die v. Sodenauert
die heere van Dierlon des perste her
roge Jans vā Grabant brued. en hee
re Jā zj soē. en veel edele wt Grabat
als die heere vā weelinale dpe heere
boutersem die heere van walem en
heer Laurens zj sone heer Aert van
Echouen en Jan zj sone. heer Hen
rich vā wilre. heer aert vā hofstade
met sinen ij. neuen heer Geldolf vā
wpnighen. heer willem van Gedige
en vele ander Dese strijt gheuuel ic
iaer M. cc. en ij. opde elfsten dach in
Julio

Daer namits deser victorie so had
de die vlaminghe grote moer en cre
ghē wederomme Apsle Duway en
veel ander plaetsen.

Daer na so quam dpe vsepde conic
Philips weder met groter menichte.
en volcke op vlaendren tussche Aisel
en Duway En hi ordinerde zj volc
in ij. battaelgientseghē die vlam
inghe En daer so wert van beside ghe
scharmuft en veruaerlic gheuocht
ten soe datter veel dooden ghemaect
worden En daer hpeelt con. Philips
die vlaminghe staende vā smorgē
te tercietide tot na v sonne ondergac
in die grote hitte der sonnen want hi
mepndese also te vmoeie en dan te v
winnen Ten epnde wert daer gestre
den seer bitterlijcke soe datter in bep
departien een groote menichte vsla
ghen wert vā volcke Maer die nach
te ouerquam he daer so datse vā noo
des weghē schepde mostē. en elc int st
ne En dpe vlaminghe ghinghe een
groot deel water suecke om hare gro
te dorst te lauen. en alsoe schpeden sp
van malcanderen deen hier ende dā
der daer

Ende die con. Philips van vranerch
he hielt hem met veel volcs te peerde
heymelijch in een bosch daer omtrēt
ende siende dat die vlamieghen ald
bupten ordinancien waren ende ooc
van een gheschepden waren. doen so
quamē sp op hemlieden seer vreeslij
ken met grooten ghecrifste ghesla
ghē. Dpt vernemende heer Willem
van gulick stelde daer dpe vlamingē
in ordinancie so hi best mochte als eē
proē heere. maer de macht dfrālopzē

was so groot dat hi en die sijne dair v
 daghē bleuen. Daer na belach die co
 ninc rjsele en hi bracht m; hē dē gra
 ue gwpdo vā vlaendē. En daer wert
 ghinaect en tractaet vā pepse. soe dat
 die coninc behouden soude in sijn hādē
 Rjsele en duwap metē castelrjē tot
 dat hē vij. m. pondē erfelijcherē
 op vlaendē wel beset waren. En bp
 open middele quā graue gwpde met
 Robrecht Willemē en gwide sijn iij.
 sone en uter vangenissen en quame
 weder in vlaendē. daer sp blidelijch
 ontfanghē warē En dpe graue sterf
 courts daer na seer oudt vā daghē Int
 iaer m. ccc. en. iij

Daer na omtrēt. iij. iare soe werde
 graue Robrecht vā vlaendē te Parijs
 sijnde daer toe gebrocht vā ds coninc
 liedē dat hi Apfel duwap metter cas
 telrjē den coninc erfelijc opdioech. en
 so bleef dat in de hanc des coninc vā
 francrjck tot dat Philips le hardp
 des vijftē coninc karels brueder de
 dochter en erfghename vā vlaendē
 trouwede. want doe gaf hē de coninc
 te huwelike thertoechdō vā bourgoē
 dien. en dpe voorē stedē metter castel
 rjē.

Int iaer m. ccc. en vij. ten vvolge
 vanden voorē coninc Phylips aē dē
 vijftē paus Clement die de concillie
 te Vienne hielt in dalphinaet. so wer
 den die templierē gedestruert en ge
 heel te niēutē ghedaen ouermits ve
 le dolinghē en onghelouicheit daerse
 mede besmet warē: Die meester vā
 dordenē wert te parijs vbrāt m; vele
 ander templieren.

Keer weder op dē. ij. stē hertoghe

Janne tusschē dē welchē en dpe stadt
 vā Mechlen groten twist opghest aē
 is. Maer om den oorspronc te wetē
 so is waer d; die bisscop Hoge vā Lu
 dic die dat een deel vā mechlen toe be
 hoorde aē merchēde dat die berthuo
 wers die de ander helft vā Mechle
 toe behoorde der kerchē vā ludic haer
 rechtē ontweldichdē. soe ouerquant
 die voorseide bisschop mettē hertoge
 Janne dat hi hē op droech al d; recht
 dat hi aē mechle had int iaer m. ccc.
 Aldus is hertoge Jangehuldt en ont
 sangē geweest ouer heere. En bp stel
 de dair die scepenē en d; recht na sijnē
 wille. En hi crech weder al gene dat
 der kerchē vā ludic te voren ontrockē
 was. En dand helft vā Mechle hielt
 Jan berthout vanden hertoge te leē
 Ra desen so hebbē de hertoge en Jan
 berthout als heere vā mechle samē
 lijck der stadt vā mechle serker poē
 ten vā vphedē vleent en ghegeuē
 Int iaer. m. ccc. en ēē op o lucie dach
 Ond welchē voorē puntē sp vleendē
 der stadt die vischmert die soutmert
 en dpe hauermerc mettē opslage be
 houdelijc haer heerlijcheit. Vā wele
 ker ghisten die vā mechle dē hertoge
 ondarbaer waren. Oc is mids dien
 vele twistē en onledē inlāt opgerejē
 Want als die vā Antwerpē vstondē
 dat die voorē ij. mercten tot Mechle
 ghelept warē. die van oudts tot Ant
 werpē gelegē haddē. en dat se die her
 toge te leene vādē kepser hielt mettē
 mercgraefscapē: sond wiēs cōsent sp
 mēpde dattet n; geschiedē en mochte
 so hebben si dat geclacht kepser Hen
 rjche vā lutzborch dair voorē gesept

is. ende was swager van hertoge Jan
voorleit. ende dede so vele. dat die kep
ser voorseyde voerlegge vand' merc
te weder riep. ende restitueerde d'per
stadt van Antwerpen weder in haer
rechtē. en gaf d'pe voorseyde ij. merc
ten hertoghe Janne weder te leene te
houden vande keiserijcke alsoe hy te
vorenghedaen hadde eer hy mechlē
creech En hier afgaf die goede keiser
Henric sijn beseghelde brieuē
Int iaer ons heerē M.ccc. en ix. op dē
xxix. dach vā october. Int eerste iaer
sijns rijcs. Ende dese ij. merctē wer
den namaels van hertoge wencelij
ne en vrouwe Johanne van brabant
der stadt van Antwerpē met openē
brieuē gheconfirmiert om die posses
sie daer af voertaen te gebruyckene
d'welc gheschiedde int iaer M.ccc. en
lvi. optē ix. dach van derē bri

Ick heer weder op dē tweede herto
ghe Janne die welke cortē na d'pe v
leeninge vande voorseyden ij. merc
te op Mechlē verbolghē werdt ouer
midseene eerbarē man d'pe daer vā
der ghemeyntē gewont wert. So d'
hi te mechlē waēde comen om dat te
corrigerene. Maer d'pe vā mechlē be
dachtēde dat hi groote stranghicheit
ouer hemliedē rhonen soude. so slootē
sp haer poortē toe en wonden den
hertoge n: in latē. Doe wert hy noch
toerniger dan te vorē en hi vbrande
d'pe huplen butē der poorten staende
En so quam hi en die voorseyde Jan
berthout als heerē van mechlē te sa
mē met heyracht die stad belegghē
En die hertogemet sijn scaren lach

op dē sīde vā d' stad te brabant weert
En die van Antwerpē metten lande
van tē hē en d'pe van Iperē lagen op
dander sīde. so dat dē dē anderē niet
te hulpen ghecomen en conste alst ee
nich noot ware So ghebuerder op dē
heplighē wittē donredach datter tuf
schen bepde gesprokē wert om tot ee
nen tractate van pepsle te bringhē so
datter eenige goede minrebroeds en
predichaers dair inne seer neerstelijc
arbeypden gaende vande eenē totten
anderē. bi dē welckē die van Antwer
pē ende die van Iperē meynden dat
paps sijn soude en en waren op haer
hoede niet Als die van mechlē d' hey
melijc vernamen aenghemerct dat
sp seer bestrickt en nauwe in haer stad
gehoudē waren. so quamē sp met ge
wapend hāt seer haestelijc en hebbē
ouerstenlijc geslaghē op die van Ant
werpē ende die van Iperē. soe datter
vele doot bleuē. onder dē welckē twee
alten vromē eerbaer ridders versla
ghē werden. wantse niet vlpeden en
woudē. te werene heer Seeraert vā
vorselaer. en heer Souaert vā Tere
maer die vā mechlē wordē nochtanc
wed int stad ghedreue En dese orloge
geduerde voort tot int oogstmaēt en
die hertoge dede stranghelijckē ghe
biedē datter nyemāt binuē der stadt
van mechlē eenige vptalie vuerē ofc
dragē en soude So dat die vā Mech
lē dicwils om vptalpe met macht wt
trockē int lant vā brabant ende som
wilē wordē sp vslaghē en geuaghē
Doe dedē sp maken groote ende hoo
gescepe. waer mede sp te water me
dē haer viandē te wedstane en te ha

lene datse woude maer het viel ande
wac des hertoge liede vname dat en
vslaghe he daer teghe So datse in bei
den spde op een vgaederde op die sel
de bi Kuyelmonde int vliethe daer se
re vreeselijck ghevochte wert soe dat
ten eynde die van Mechle sonder ble
ue vele werde sp vdröche en vslaghe
en nyet veele en conster gheulpeden
maer die principaelste en notabelste
opletters worde daer gheuaghē. En
so ware die vā Mechelē der orloghe
moede en vsoende mette hertoge he
berernisse doende en settehe in hāde
die portē vā stad die hi mette muerē
vander veste op dpe spde te Brueffel
waert eens deels afworpe dede Ma
re die stad van Mechelē vcreeth vā
he gracie bi ascope datmē affiet / dat
gheschiede int iaer M.ccc. iij. des sac
daechs voor sinte Lambrechts dach
Albus behielt die hertoghe Mechelē
vū. iaer Maer doe die vā Iudic sagē
dat die heerlijck; van Mechelē van
de hertoghe wederbracht was in ha
re state so sepde sp dat gheen bisschop
machrich was per te vsette dā; jū leef
dach sonder cōsent vande paus en d
capittelē en des landts vā Iudiche.
So dat Gewout die bisschop vā Iudic
hertoge Jan dede daghe te rome vo
re dē paus. daer hertoghe Jan lande
jū abbaſſiatē. en her woortten einde
vande paus ghewesen voor recht d;
bisschop Inghe des gheen machten
hadde Al? quā deen helft van Mec
chle weder aen die kercke van Iudich
En die ander helft behieldē die Hert
houwers
Comtredeſen tide soe stont op dpe

ghemeynte te vele plaetsen tsege die
edele. so dat die edele en rijcke der ghe
meynte wijke mostē. en drie iaer na
die voor orloghe teghe Mechelē so
werdt hertoghe Jan toornich op dpe
ghemeynte van Brueffel die doe se
re pūlycen ouerbadich was. verder
nende sommighe heerē hupfen. En
die hertoghine jūde te Brueffel bade
hem liede d; sp aſſatē woude / maer si
en cesteerde daerom niet So wert de
hertoghe seer beruert. en met synen
volcke hielt hi he ter Duerē en viluor
de Die edele en die rijcke en dorste te
Brueffel niet bliue so datter veel vee
trach wt vreesen En op dē perste da
ge van Mepe quā die ghemeynte wt
Brueffel met machte met oppgerech
te banierē tot in die viluoorſche beē
den Sommighe meynde dat sp quā
mē ootmoet suecke aen dē hertoge de
doe te viluorde lach. Andere sepde d;
sp dat qualijc bewesen in dpen / datse
quame met oppgherechten banierē o
te willē stride So ghinc die hertoghe
he liede teghemoeite met luttel volck
op he liede staende soe datter wel lxx.
doot bleue En dand vloede Daerna
was die ghemeynte vā Brueffel seer
vslaghe en gauen he ouer tot herto
ghe wille En desghelijc werde so da
re bi vresende die ghemeynte vā ande
re stedē. En deser tijt vgaerde veele
leeche ghemeyn liede wt vſcheyde lā
den. als wt Almaniē. vācrich. Gra
bant. vlaendren Henegouwe. en an
der contrepē. en vmatē hem te ghaē
winnē theplich lant op die ongeloue
ge. sond te hebbe cōsent vanden stoel
van rome. ofte oock te hebben eenp

En int iaer dair na op onser lieuer
vrouwen hemeluaert dach in de oost
maent sterf die goede keyser Henric
hertoge Jans swagher. na dat hi in
groter herperacht door Italië getroc
kē was te Rome daer hi die keyserly
ke crone ontfangē had Daer men af
seyde dat hi op dē voorē dach dat hey
lige sacramēt ontfangēde vgeuē wert
vā eenē predicaere Alair de ordene
ōrschuldiche dz. wāt die gene die daer
mede beticht was een eerbaer ende
duchdelic religioes vā edelē geslach
te geheetē heer Sernaert. die welcke
in die stad vā areten hem opēbaerlic
pfeeteerde voor shepfs vriedē te recht

te stane. en dat te bantwoerdene
Die voerf ih. se hertoge Jais wel
te prisenen wāt hi was schoene graci
oes suet vā sinne en vā sprake. Rode
orlogede hi maer als hys gheē ver
drach hebbē en mocht. so quam hi te
velde als eē leeu. d; alle mēschē hem
des ūwōerde

¶ Dat xxxviij. cap. Vādē iij. dē herto-
ge Jāne en vādē plagē de doe waren
En vā sinē orloge in zijre ineche

Als die ijste hertoge Jā ghestor
ue was. so was sij sone xij. iare
ouder. en hi wert hertoge. En als sij
vā noch leefde: so was dat huwelijc
begrepe tusscē hē en vrou marie gra
ue Iodewijcs dochtere vā eurus de
des derde coninc Philips vā vrāche
rijcke sone was vā zijd tweeſte hup
vrouwe mariē des eerſten hertoghe
Jās vā brabāts dochter so darſe mal
kaderē beſtonde indē tweeſte en indē
derde graet. Mins welckē eert huwe
lijc volquā / so moeste d; geschiedē bi
diſpēſacien vāden ſtoele van roomē

Int beghin dā als dese iij. hertogē
 Jā begōlste te regnerē. so opstōt in bra
 bāt grote turbacie. wārdie coopliede
 wt brabāt wordē tallē plaetse gehou
 dē enigenāgē butē slāts voir de sculdē
 die bep. ij. voorde gemact hadden oñ
 mides harē orlogē daer voor af gesei
 is. die noch ōberaelt stōden. noch tās
 hadde. ij. vād alte grote zōme vā gelde
 daer toe vādē lāde ontfāgen mē sijn
 ōgetrouwe regeerder. haddē hē daer
 in mēdragē so dat set slāts orber daer
 inne niet en bewaerden Als dese ketē
 uichept vādē coopliede ōtrēt een iaer

ghestaē hadde so ghinghē die coophe
de wt brabāt aen dē hertoghe; clacht
doende maer wāt hi ionck was en zj
raetliedē hairs selfs profijt voort ge
meyn profijt sochtē/soe en wert haer
clachte niet gheacht. Doe vondē sy ee
nē anderē raet en ghinghē tottē her
toghe en presenteerdē hē al zj vads
schult te betalē also lange als hi ionc
ware. Endat cōsenteerde hertoge. Jā
Dus was die scult betaelt en mochtē
doetreckē daer sy woude. Dwelc som
mighe heerē en regierders qualijck
namē morrende op die ghemeynte d
dat sy die handelinghe vandē pēnin
ghē niet en hadde so datse dē cabbas
daer op nēt slaen en mochtē alsoe dz
ghewoonlijc is.

In desen tide waren die edele in
brabant so vstoruē mita voirghaēde
orloghē en anderstints datmen daer
nauweru. ridders vant.

Intē int nauolgēde iaer allinē screef
M. CCC. en xv. so begonden dpe iij:
plaghē die god liet gheschieden ouer
mits den sondē. Dperste was datter
begōst te reghenē indē Mepe en her
bleeft regēde omtrēt een iaer lanc so
datter horē en āder vruchtē al meest
vdoen.

Die ander plage was dat int selue
iaer begōst te wordē dierē tijt n; alleē
vācorē. mair ooc vā anderē nootdurf
tē. en wert so groorē dierē tijt en sulc
hē iamer onder volc dat n; wt te spre
hē en ware en mē meyn dat van be
ghinne d werelt gheē meerder dierē
tijt gheweest en heeft die viertel roga
gale. Tātwerpē sy. conict ternopse. De
arme mensche laghē opder stratē en

claechden datter steenē herten hadde
moghē dīfar mē. en storuē van hon
gher en ghebreke.

Die derde plaghe was dat int iaer
daer na die grote vvaerlijche sterfste
quam ouer rijcke en arme. Doe batet
dē rijckē vreckē n; haer goet dat sy ot
spaert hadde sonder dē armē te hul
pē te comē die sy indē dierē rpt lietē v
gaē van gebreke. Al sulckē sterfte wast
datmē sepde dat wel tderdē deel d mē
schē gestoruē was. En die niet en stor
uē hadde ghemeynlijc grote slecten.
Doe vkeerde alle vrucht en bliscap
d mēschē in droefhedē. En omtrēt def
tijt sachmē indē lucht een grote come
te hebbēde dē ster westwaert. dwel
ke pleecht te bediedē doot van prince.
oft plaghē vandē volcke.

Hier na soe claechde heer. Otte vā
buerē die in Ghelderlant wōde her
toghe Jan dat die voorwaerdē die sy
nē vad gedaē warē van des hertogē
voorvads niet ghehoudē en worden
maer zj clachte en wert niet geacht
so dat hi met ghewapēder hant quā
voor die stadt van Tpele. dpe doe ter
tijt dē hertoge toe behoorde. Doe qua
mē die van binnē reghē hē vte maer
hi vwanse so datter vele vslagē wor
dē. en dandere vervolchde hi tot inde
die stadt die hi so wan. Ende daerna
berooftē hi de ingesetē. en vuerde dē
roof wech. Als dit hertoch Jan vnam
so was hi seer tornich en daer werde
grote bereetschap gemaect van hepe
crachte. maer die hertoge was ionck
en die heerē sijn raetliedē warē slap
int vvolghē beduchtende dat graue
willē van hollāt vianit wordē moche

om deswille dat heer Otte; h̄ bastar
de dochter ghetrouwt hadde Ten eēde
wert te Hoochstratē ghetraectert bi
dē v̄lepde graue van Holland; en̄ bp
dē graue van Selre. dat heere Otte
comē soude te Louē in des hertoghē
gheuangenis dat alsoe gheschiedde
Maer corts daer na bi v̄riēdē en̄ ma
kelaers die de graue vā Holland aē
dē hertoghe maecte; so wertheer Oc
te v̄p wtghelate; dair vele lieden hē
af v̄wōderde dat so swarē misdaet so
lichtelc v̄gheue wert

Maer om te wetē dē oorsprōc van
der oorlogē die hertoge Jan ouer die
Mase hadde soe eest waer dat rusticē
graue Seraert van Sulic. en̄ heere
Reynout van Valkenborch grote oor
loghe was; so dat se op malcanderen
richtē roof en̄ brant Tē eēde wert he
re Reynout gheuangē en̄ gelepdt te
Nidberge opt sloot En̄ niet en mocht
te hi v̄loft; h̄ dan bi grote rantsone
so scatte heer Reynout niet alleē; h̄ oō
satē maer ooc die borgerē vā Tricht
die in h̄ lant eenich goet hadde Dat
die vā Tricht hertoge Jan claechde.
die aen heer Reynout sandt hē oēbied
dēde dat hi sinē liede haer ghelt wē
restitueerde. maer hi en woude dat
niet doe seggēde dat; h̄ recht was So
datte grote twist v̄pel rusticē hē en̄ diē
vā Tricht; diē hi grote scade dede m;
nane met roof en̄ brant. dz die herto
ghe niet langer lijdē en mochte Dus
v̄gaderde hertoge Jan. xviij. iare; h̄
de oudt grote heyracht van volcke
wt dē steden en̄ lande van Grabant
en̄ trach daer mede door Tricht ouer
die Mase; daer se iij. daghē toe dedē.

eer dat sy daer ouer quamē Mē sep
de dat noyt so schoonē heyr ouer dpe
Mase ghebracht en was van eenigē
prince En̄ noyt en sachmē so ionghē
prince so vele volcs te samē brenghē
so quamē sy it lant van Valkenborch
roouēde en̄ brandēde. en̄ trockē voor
die stad van Dittert die een rijke en̄
vaste plaetse was met dobbelē gra
uē daert tgoet vādē lāde in gevlucht
was; en̄ daer inne warē capiteynen
en̄ cloeckeruters gecomē o te hōdē.
En̄ opdē perstē dach vander Vogst
maent inciaer. M: CCC. xviij. belei
dē sijn al omme. en̄ die van Louen be
stormdē opdē seluē dach een bolwere
dat sy wōnen en̄ v̄brandē Dpe van
Mechelen en̄ van Antwerpē hē des
schamende dat se stille sōdē ligghen
liepen doe haestelic sonder ordinanci
ter naetster portē die stad bestormē
de dwelck lange duerde. en̄ de vandē
lande van Breda quamen hē te hul
pe Maer die weere van binnē was
se groot dat se op de tijt af mostē late

Soe quam die bisschop van
Ludich ooc met groten heyre ouer de
Mase door Tricht om die salue se he
want sijn lieden oock vanden heere
van Valkenborch beschadicht wa
rē En̄ hp wan met vechtender hant
die borch van Haren bi Tricht; dwel
ke altē vaste torre was. daer die poo
ters van Tricht mede bedwōgē wa
rē. so dat al te sweerde ghedaē was
ridders en̄ knechtē

Icē hertoghe Jan aldus ligghen

de voor. Sittert dede makē subtile in
struente om daer mede die stad te
winnē dat die edele en ruters de bin
nē warē vernamē so gauē si die stad
op dē hertoge op sinte Laurēs dach.
behoudt haer leuē En die hertoge
namse in synre ghenadē alsoe zyne e
delhept toebehoorde. wāt gheen edel
princē en pleghē ogenadicheit te tho
nē ouer die ghene die hē seluē ouerge
uē. Nochtā misghede dat der ghe
mepntē en veel onedele hertē dpe lpe
uer die stad weder bestormt hadden
Dit onemēde dpe vā Harle so warē
sp vāert en gauē hē ooc op in t her
toghē handē welcke bepde stedē dede
wel m; sinē volcke besette en trac m;
sinen hept in Brabant.

Daer na gheueel twist tusschē her
toge Jan en graue willē vā holland
ouer mits dant van huesdē / dwelc
heer Jan vā huesdē die ghestoruen
was te leen hielt vande hertoge van
Brabāt. So was comē die here vā sassen
erge als van synre vrouwē we
ghē aerfgenaē des vsepde heerē van
huesdē. en vtocht graue willē hollā
des graue willē sōndevader die tseg
ghē sepde tusschē hertoghe wencelch
vā Brabāt en graue Lodewijc vā vlā
diē. Soe besette dpe graue vā Hollāt
die stad vā Huesdē met volck. Naer
die borch was vande hertoge wel be
set met volcke en met vitaliē. en dair
wert dicwils ghestormt en gevochtē.
so dat die hollanders meest vloē. Dit
aenmerckende graue Willem dachē
niet dan schade daer af en quam soe
bleef hys mechertoghe Janne in seg

ghers en middelaers / dpe welcke hē
die stat en tlant vā huesdē geheel af
sepde en tosepden dē hertoge vā bra
bant die dat voert aen behielt. Dwelc
siende die voorsepde heere vā sassen
ge so wert hi dē hertogē vā tlant. en hy
vbrande op eenre nacht Turnor. en
dede vele scadē in brabāt. Dair na soe
wert tusschē dē hertoge ende dē voor
sepden heere also ghetraecteert dat dē
hertoghe voortā behoudē soude die
stad metter borch mette lande van
Huesdē voor hē en voor zyn nacomeli
ghē. des soude dpe heerē vā Sassen
ghē en zyn nacomelinge hebbē eerf
hē. **C**realē op de rentē vā dē stad
van t hertoghe vossche wel beset. Al
dus behielt die hertoghe Huesdē
en na hē vrou Janna een wijl ches

Ic heer wed op heer Kiepnout van
Dalkē borch die Sittert en Harle vlo
rē hadde als voorsept is. So quamē
die naeste vriendē tot hertoge Jan.
en sp maecte sinen peps in al sulcher
manierē dat die hertoghe Sittert en
Harle behoudē soude. en dat heer Kie
nout die van Tricht niet meer quellē
en soude. Naer desen peps en werde
niet langhe gehoudē. want dē gront
beel altoes quaet tusschē hem en dē
stad van Tricht. ende claechdē ouer
malchanderē. So dat daer toe quam
dat Kiepnout in brabant tot Louē co
men moeste als des hertoghe genan
ghen man. En so was hi te louen een
wile ches niet vastē geuā ghē mair
op zyn gheloue mocht hi gae daer hy
woude. behoudelijc dat hy clauonts
chups quame

In deſe tīde leefde heer Jan vā
 Nādeuile ridder en doctor in medeci
 nen. en was wt Enghelant. dpe een
 wonderlyche pelgrimagie dede bina
 alle die werelt dore. die hy in drie talē
 beſcreuē heeft.

Dat xliij. Cap. Hoe con. Jan vā Se
 hem in Grabant quam. en hoe herro
 Jan tweewerf belach Valkenborch.
 en ten eynde wan hijt. en noch meer
 ander dinghen.

An. Jan van Sehem des goe
 dē keſer Henricus ſone quam
 tot hertoghe Jan te Gruel eyſche
 deel in Grabant. als dpe vſterſenille
 van ſijder moeder Margritē der kei
 ſerinne des verſten hertoghen Jans
 dochter was altoot vghelēpt is Daer
 op hertoghe Jan antwoorde den con
 door heer Rogiere van Leeſdale dat

gheen rechten ware noch coſtume dē
 een dochter in Grabant deel hebben
 ſoude daer een ſone. En des preſente
 rede hi den con. crecht van ſynen va
 roenen ende vaſſalē of ſhem ghelief
 de. Mer deſen werde dpe coninc ſeere
 verbolghen ſegghende dat hijt crige
 ſoude als hi konſte.

Daernagaf graue Willē van Hol

Iant; in dochter te heutwellic con. To
dewijc vā Almaniē daer af gelept is
dat die feeſte gheordineert was tot
hē te houdē en dair woude die voor
con. van Behem comen met groter
macht Dit vnam hertoge Jan en hi
meende daer teghē te comē so mach
rich om te bewisene dat die con. van
Behem op in palē niet comē en sou
de En hi dede tot Alē in herberge ne
mē en wonderlike grote prouāce ma
hē dat mē des gelijcs niet gelie en had
de. en dede in liedē al npeu cleedē Als
die con. vā Almaniē dpe brugom en
die graue dar vnamē so vlepde si die
feeſte tot Colene

¶ Nu als heer Kiepnout vā Valken
borch te Louē lach en vstōt dz die con
van Behem hertoge Jans viāt wor
dē was. so vnam hertoge Jan dz her
Kiepnout heymelike vā daer mēde
te treckē om mettē con. aen te spanē.
so dede hien vuerē tot Genapiē daer
hi in jaren genanghē lach Daer nae
wert hi op sekerhept wighelare met
borghē so dat die bisscop van Tuidich
die graue van Hollāt die graue van
Selre vborchdenē teenē sekerē dage
weder in te comē op die peine vā xxi.
M. pondē daer af dat besegelde brie
uē gemaect werdē Naer als her Kie
nout los was so werdt hi anders be
dacht en hi en quā niet weeder mair
hi liet in borghē beschaet Ja daer toe
wert hi weder viāt d stad vā Tricht
ende bereetse vroech en spade En dic
dorste hi aldus doe wāt hi coenerlaet
hadde vandē vlepde con. vā Behem
en vandē aerstbisscop vā Colene. en
meer ander graue en heerē vā ouer

Male die al des hertoghē vlanden
wordē en vmatē hē quā hertoch Jā
ouer die Male sp soude hē doe otgel
dē tghene dat in vader en ouden vā
daer ghedaen hadden.

¶ Als hertoge Jan dat vnam so trac
hi nochtās weder ouer die Male in
groter macht voor die stad vā valkē
borch die hi al omme belach die metē
borch seere sterc was daer Kiepnout
in was met vele cloche mānen Ende
daer vbepte die hertoge alle de gene
dpe comē wonden om valkē borch te
ontsetten. ix weken lanch Naer dair
en quam niemāt want alle die heerē
russchen den rinnen de male ontsage
die macht vā hertoge Jāne so dz hie
vmetē ond die voete genallē was en
die hertoge aenmercte die stad en die
borch also bewaert dat se niet gheenē
assaute te winnen en waren. so dede
hi dpe stad verdijhē met eenen dijke
daer men die stad mede vdranch En
volck vā d stad moeste comē bi die
borch in grote iāmer siende haer hie
sen vdrinchē Als dā dpe con. vā behē
lach dat hi niet gheenre macht dē hee
re van valkē borch ontsetten en hōste
so socht hi vrientscap aē den hertoge
daer middelaer af was grane Shee
raert van gulick daer af die hertoge
verblift was so dat se vergaderdē bp
die stad vā rode die hertoge iāne toe
behoorde. ende werdē daer vzoent bi
sekerē ghelofte die de coninc den her
toge dede Dair en bouē dachre de co
hoe hi Kiepnout otsette soude En wāt
hertoghe Jā i hē betroude wāt hi een
con was en in hē mope soē so liet hem
dair toe briggē bi d conis gelofte cedē

en schonē woordē; dat hijs van al in
 zj segghē bleef. Maer eer hi zj seggē
 daer af seggē soude; soe wert daer be-
 sprokē dat demurē en poortē vā val-
 kenborch af ghelept soude werde. dz
 eens deels ghedaē wert maer niet ge-
 heel alsoot gheseyt was Doen trach
 hertoghe Jan weder thupswert in
 Grabant ontrent tbeghyn vā Octo-
 bri en had drieweef meer vteyrt en
 cost ghedaē dan Valkenborch weert
 was

Daer na dede hy dē con. vā Gehē
 grote eere in Grabant met seesteren
 en houere also dēdelheyt toebehoort
 En dede hē te Gruessel zj hint heffen
 tot eenē teekē van minnē; nochtans
 en woude die con. zj segghē vanden
 heere van Valkenborch niet wespēkē
 dwelc hi dede sterck makē En hoe dic
 wijl dat die hertoghe aen den con. v-
 socht om zj segghē te hoorē; soe vtrach
 hi meer dan een iaer Daer na wert
 een dach vaert gelept bi Ruiele; daer
 die con. en die hertoghe tlamē vga-
 den Daer ley die con hē te vorē seer o-
 redelijc dat hi Valkenborch weder op
 makē soude alsoot te vorē was dā sou-
 de hi zj segghē wt sprekē. dat dē her-
 toge seer v wonderde. so datter ruste
 bepde scherpe woordē gheuielēnde
 schiedē met euēlē moede vā malcan-
 derē Daer na corts landt die con. tot
 ten hertoghe eenē bode hē ocslegghē
 de. en die hertoghe ontboodt hē oock
 tselue weder

So ruste hē hertoghe Jan diē win-
 ter die seer coudt was. Maer ortrent
 vā stelanot vga derde hi weedeē gro-
 te heyrtracht en trach die derde reyl

seouer die mase voor Valkenborch dz
 wel voorstē was van vitaliē En rep-
 nouts sone lach op die borch met .iij.
 C. cloecke knechte; maer zj vader en
 wasser niet. En wāt hertoghe Jan vā
 daer niet leuende en meende te schep-
 dē die borch en ware ghewōnē. so de-
 de hi alderhande prouoancie doē ma-
 kē die hē langē tijt van node mochte
 zj En mē ghinc de van binnē quelle
 met minerē en blpen te werpē en an-
 derlins; so dat mēse wacker nacht en
 dach hielt; bi dē welckē als die braba-
 dero ix. wekē daer voor ghelegē had-
 dē so gauē sy hē op. nochtans hadde
 sy vitalie ghenoech Jnc iaer ons hee-
 rē M. ccc. en xxix. op den ix. dach van
 Mepe En hertoghe Jan dede zj edel-
 heyt sparēde die vdwōnē en liefte gaē
 Maer om dat noch niemāt hindere
 voortā vā dē borch crighē en soude.
 so dede hise vderuē en in dē gront af
 worpē En als die borch ghewōnen
 was so vancmē daer eenē grote me-
 talē pot dpe daer opt velt bleuē was
 van hertoghe Jans onde vads tijde
 des perstē hertogē Jans. dē welcken
 zj cokē inc opbrekē voor Valkenborch
 daer gelatē hadde; dat .xl. iarē en vij.
 wekē gheledē was; en wt genuchte
 brochtē spen in Grabant.

Omtrent desen tijden vā dē
 iare so werdt een wonderlijche visio-
 ne verthoont eenen heplighē heremi-
 te in presentien vanden seften Paus
 Innocentius die doe noch cardinael
 was Die heremijte seyde Ich heb
 begheuen dpe sielen der menschenē
 ter hellen waert dalen ghelijck seere

dichē sneew. en ten vageupere gelijc
seer dunne snee. en alleē. iij. siele heb
ich gesien ten ewighē leuen gearē
Te weren/ de bīstop/ die weduwe vā
rome. en den priester vanden chartop
sen. En dit vant die voorē Innocēci?
namaels al warachtich. Op dē welc
ken te radē is (also sint Anselm? sepe)
wildi seker sijn vā uwer behoudenis
sen. soe sijt vādē getale der wepniger
Maer wildi sijn ald sekerst. so sijt vā
den getale der ald wepnichste. En dē
daerom/ want wepnich is getal van
dē geenē die de geboden gods houdē
die men houdē moet. wilemē tē ewi
ghē leuē comē. Maer ald wepnichst
is tgetal vande ghenen die volcome
lijc alle vū ganchelike dingē vū smaden.
en gode met vieriger liefde aenhāgē

Icheer weder op dē coninc vā Be
hem die welcke siēde dē hi aepnoute
van valkēborch nper helpē en hōste
so crach hi byden. vi. sten coninc Phi
lips vā vrāckerrijc diemē hiet vā va
lops. en bat hē dat hy dese sake op hē
nemē woude/ want hi en die heer vā
Valkēborch warē bereet te stane tot
sijnre sentenciē en te houden wat hy
daer af segghē soude. So sandt coninc
philips van vrāckerrijc bepeuē aen her
toge Janne vā brabant diemē hiet vā
coudē berge hoe dat die coninc van
behē en die here van valkēborch hē
liedē ouergegeuen haddē in sijn seg
ghen. so vsocht hi hē ooc op dē voor
sepde orloge en geschille in hē te bly
uene. So sandt hertoge Jan bi rijpē
rade wise en bescepdene mānē aē dē
coninc van vrāckerrijck om hem van

allen dinghē wel te informeerē. dat
hy dadē/ so wert dat opset van sinē vi
andē weder gebroken/

Maer daer na ghebuerde te comē
twist tusschē dē con. van vrāckerrijc en
hertoghe Jan midts diē dat hertoge
Jan in sijn landt herberchde en otfan
ghē hadde dē graue Robrecht van Ar
tups sinē neue die reghē den con. mis
daē hadde sodat hi wt vrāckerrijc ghe
bannē was en ghelate van alle sijn
vriendē. So otfboot con. Phi hertoge
Jan dat hi dē vū Robrecht wt sinē lā
de verdriue soude. oft dē hi hē ghenā
ghē leuerē soude. So wert dpe herto
ghe hier af in hē seluē vū slaghe. Apet
te mi aenghemerct dat hi vande con
gheē leen en hielt/ noch sijn vassael nē
en was sodede hi sijn begheerte niet
maer hi liet Robrecht sijnē neue met
wede in sijn landt/ en mits desen werde
con. Phi sijn vianant. Dwelt dpe conic
van Beheim vū nam en wert seer blij
de met aepnout van Valkenborch
hopēde mits diē dē hertoghe te cranc
ken

Dat xl. Cap. Hoe hertoghe
Jan oorlochde reghe xvi.
landtheeren En hoe hi
daer na sinē sone hu
wede aen des co
ninc dochtere
van Vrāc
kerrijche

offerde eenē gulde pēnic/des die he
rē hem vnderdē wie dat; h̄ mocht
te. Doghinc dpe hertoge terstōt vter
herckē opt herchof en̄ gaf dē armē oec
eenē gulde pēnic/en̄ op; h̄ paert scr̄h
ende so sepdē hy tot eenen heraut die
daer stōt ald? **W**iet ist d; iemāt vādē
heerē vraecht/wie die mā is dpe daer
offerde so segget dattet Jā vā couden
berge is. en̄ d; ic hairs raets getroost
ben. en̄ ic ontspede hē veltende strijc
waer sijt begerē. En̄ so reedt die her
toge haestelijc wech. Twelc die heerē
vnemēde sijn hē genolcht met gewa
pendē/maer het was te vgeefs/wāt
sijn paert was auerecht beslagē/en̄
hi reedt tot Lpborch in sijn stad; dair
hy vñ was

Als coñ. philips vā valops dā vnā
d; sijn gels so vlozē was en̄ sijn soude
nierē hē so qualijc gequerē haddē/so
was hy toerinch. en̄ vādē sijn pro
poest; h̄ herte keerēde tot hertoge Jā
En̄ sandt aē hē dē aertsbisschop van
sens en̄ bisscop van Terwane hē bid
dēde vriedelijckē d; hi hy hē in vanc
rijc comē wilde. dwelc vstaēde herto
ghe Jan heeft die heerē vriedelijc ot
fangē hē minlike antwoerde geuen
tē. En̄ trac met schonē state tottē co
ninc. Dwelc vnemēde sijn viandē so
crochē sp oock derwaerts meynende
aē dē coninc grote clachte te doe ouer
dē hertoge Die conic vnemēde des
hertogē comste so is hy hē teghē ghe
comē te Compendiē/en̄ ontfincē m;
grooter eerē **D**odedē oock die conic
van Pauarre. endedpe graue van
Stampes die hem tē derden lede be
stonden. en̄ vele ander baronen. En̄

die coñ. en̄ die hertoghe hadden veel
minlijke cōuersatiē te samē **T**ē vnde
gaf hi; h̄ dochter dē ionchere Jan dē
hertoghē perstē sone niet veel goets
en̄ so quā die hertoghe weder in Gra
bant. En̄ die vseyde landstherē vtrroc/
oocsonder haer begheerte getreghē
te hebbē. wāt die coñ. wel voelde ha
re grote ongetrouwichēp/en̄ dē her
toghē getrouwichēp en̄ oprechtich;
Corts daer na sandt hertoge Jā sinē
ionghē sone eerlic in vancr̄h tot; h̄
der bruyt also de voorwaerde gema
ket was Maer niet lang daer na soe
sterf die coniche maegt. daer na sand
die coñ. weder eerliken dat kint gots
nen vader den hertoghe.

Dat: xli. capittel Van hertoch Jās
tweestē orloge tegē. xvi lantsheerē bi
toebriughene graue Lodewijc van
vlaendien/ten oclupne vand stad vā
mechlē. En̄ hoe co. philips vā vanc
herijcke die sake op nam. xc.

Het ghebuerē dat graue Lode
wyc van Vlanderē cochte die
helft van Mechlē vandē bisscop van
Ludich die des gheē macht en hadde
langer dan hy leefde Maer die van
Mechlē en woudē dē graue niet ont
fanghē. waerō d; haer goedē ligghē
de in Vlanderē genomē werdē; en̄ sp
viele aen hertoge Jan vā Grabant.
die haer ouerheer was vand andere
helft. en̄ die graue Lodewyc creech i
sijnō hulpē xv. lantsherē. als dē graue
vā henegouwe/ hollāt/zeelāt/en̄ dan
der vñ. wighenomē dē conestable vā
Bracr̄h. en̄ dē graue van Sarē. xc.

Dese vlgaderde te samen tot Val-
lench en swoor: Grabant te hi-
deren malcanderē gelouede datse deē
sond dand gheenē peys makē en sou-
de. Maer want sy hē ocsaghe teghen
die Grabanders te stryde te comē so
sochte sy een ander manier om hare
wille te crūgē en ouerdroegē te samen
dat se peghelijc van hē in zyn quartier
op Grabant brande en rouē souden.
op dat de hertoghe in vscheydē plaet-
sen dat niet en soude konnē wedstaen.
En die graue van Vlaendē ghelooftē
de heerē die ouer de mase ghesetē wa-
dat hi de hertoge so veel te doe gheue
soude datse zyn landt van ouer Mase

lichtelijc soude moghen winnē en be-
houde. So ocslepde alle die lanttheerē
hertoghe Jan op een vre in zyn sale ter
Duere. Welc gheschiede int iaer M-
CCC. en xxxij. Doe ghingē dpe vscer-
nē lanttheerē in allē hoeckē Grabāt
bestorē met roue en m; brande soe d;
Grabant meer dan x. maendē besloe-
te stōr datter gheē vitalie vā buce co-
mē en mochte vās Martē misse tot
s. Jielhs dage. meenēde also die voor-
scerue herē Grabāt te vthongerē. En
die Vaminghen begonsten Grabāt
perst werven aen te tasten met branc
om trent Maldre ende Typpeloe. en
wedkerende haestelpc te Dermonde

Corts daerna is hertoge Jan selue
met ontploechē banierē wt Alste ge-
varē tot voor Dermōde/ en het wert
al vbrant ruffe Dermōde en Alst.
Daer na quā hi weder in Grabant

Doenainē die monichē van Alfligē
haer goet haer boeckē/ haer reliquie
en lietē die plaetsen wāt sp dē vlamī/
ghē so na gheserē warē/ en quamen
woenē te Brussel. Welc die vlamī
ghē vnemende soe quame sp int cloo-
ster en roofdē datse vondē en vbrant-
den die hupsen aldaer.

Om beter bescheet te wetē van de/
ser vlaemischer ologhē/ so is wair dz
graue Lodewijc vā vlaendē dpe ou-
de cocht reghē heer Adolf vā dē mar-
kē bisscop vā Ludich die helft vander
stadt van Mechelē om C. M. realen
Met cōdicie. dat hi die selue helfte vā
der kerckē van Ludich te leene houdē
soude met meer seker voorwaerden
begrepen in briuē daer af gemaect
En corts daer naer na cocht dpe sel-
ue graue met sinē pēninghē die and
helf vā Mechelē teghē graue repn-
nout van Selre als mōboor vā sijn
re oudster dochter/ daer af wylē hee-
re Floris Berthout oude vader waf
want haer moeder was des selfs he-
re Floris dochtere Als dit aldus ghe-
schiet was so sandt die graue vā vlā-
dē tot Mechelē sijn procureurs mette
briuē vā beyde coopē Desgelijcs zō-
den daer ooc die bisscop vā Ludich en
die graue van Selre als mōboor vā
sijnre dochter hair procureurs om de
van Mechelē quijt te scheldē hair ee-
dē die si hare ouderē ghedaē hadden

die ooc v sueckende datse dē graue vā
vlādē ontfanghē huldē en eedt vā ge-
tronwicheidē doē souden. Opt welc die
vā Mechelē begheerdē respijt om hē
te beradē. Welc siende die procureurs
soe schiedē sp van daer Als graue Lo-
dewijc sach dat hē die van Mechelen
niet ontfā en wildē so wert haer viac
en besette sijn palē dat hē gheē puacie
comē mochte En dpoortere goet vā
Mechelē i Vlaēdē ghelegē Noech hy
die hant op Doe schiectē die van me-
chelē aen hertoge Jan van Grabant
clagē dē en neerstelic biddē dē sijn hul-
pe in harer noot Doe dachte hertoge
Jan dat hi hē schuldich was bite staē
niz alleē om dē dpe dpe sp hē ghedaē
haddē mair sondlinge want sijn rechte
daer in geleghe was mits diē dat mē
die helft van mechelē van hē als ouer-
heer te leene schuldich was te houdē
Mits welchē dē coop die graue Lode-
wijc teghē dē graue vā gelre als mō-
boor sijnre dochterē ghedaē had gheē
cracht en hadde. maer was dat leen
vbuert tot thertoghe behoef. want
sond sinē cōsente geschiet was En dē
anderē coop vā and helft reghē dē
bisscop van Ludich ghedaē. diē mē dē
hite quijtē en te lossen/ want hy was
na rechte die naeste. aengemerct dat
Mechelē wt Grabant comē is en al o
megelegē binnē dē palē vā grabant
ende ooc om dat die ander helft hem
toebehoorde als ouerheer. Dōc mē
den die hertoghe ende dpe stad van
Mechelen dat dē coop vā dē vseydē
bisscop vā Ludich ghedaē i gheēd wert
den en was. om dat niet gheschiet en
was met assulc dan pgher manieren

en solēpniteptē als vā recht daer toe
behoorde. Als hi die hertoge en die
stadt van Mechle te samē ouercomē
datse malcanderē hair recht sullē hel
pē hondē teghē alle die waren

Item noch meer sal hper na
van Mechle gesept wordē

Als graue Lodewijc dit vna tghē
datter geschiet was. so vwerre hi xv.
lanttheerē teghē hertogh Jan alsoot
voorgeseit es. en oorloechdē al op hē

In deser tijt aensach graue Edu
waert vandē Sarē dat onrecht dat
men hertoge Jan sinē neue dede. En
na dat hi hi vian tgheweest hadde so
wer hi hi vrient en quam hē in hi
noot te hulpen mettē graue vā Sab
mē m. iij. C. platē dwelc die hertoge
vnmende so reede hi hē feestelijc te
ghē en brachtē tot Bruesel. en hi be
wees hē te liggē in die stad van Vpl
noerdē om daer wt en in te ridene

Daer na quamē des bisscops liedē
van Iudich met machte en bestorm
dē dat stedē van Landē die wile dz
die knechtē wt ghetrockē waren die
daer in ghelept warē en sp creghent

Die graue vā Selre belach op diē
tijt die stad van Tiele die sterck was
ende vā binnē wel bewaert. maer sp
waren tweedrachtich: en so werdē de
stad dē graue op ghegheuen

Tot Alche lach een clef ghetal vā
hertoghē volche om die palē vandē
landē te bewarē teghē dpe Vlamingē
En vnmende dz die Vlamingē wel
xx. A. sterck warē. so en dorstē si dair

niet blinē maer trockē vte. Doe qua
mē die Vlamingē en vbrandē Alche
en daer otrēt. daer na heerde sp wed
te der mōde en tot Alst

Op eē and tijt olange daer na qua
mē oterēt. v. hondt vlamingē te perde
wel gewapēt en die als best die i vlaē
diē warē o voor bruesel te comē also
mē sepde. En dit vnamē zōmighe hee
rē diete bruesel warē en edel mannē
die tot xxvi. toe die bi nachte trockē tē
hellekē weert dair dpe gemeyne stra
te is daer de vlamingē door lidē sondē
en dese xxvi. hieldē hē vā bespde en lie
tē die vlamingē passerē. Dyt had ooc
vnomē die graue vā barē die welcke
met. C. C. platē daer tegē quam. en
so vgaerdē die veorē heerē edelinge
van bruesel met hem. te wetene dpe
graue van vpanē. heerdiederic van
walecourt heer Jan vā leedale. heer
ghijf brecht van wese male. heer won
ter van huldeberghe. heer herman
van os. en vele and edele wt bruesel
En de graue vā Sarē sloech verst op
die vlaminghe mettē Grabanders.
daer vreeslic ghevochtē wert. Maer
ten eynde mostē die vlaminghē rug
ghe geuē so bleuē daer nyet veel dode
En alleē een mā bleef vslaghe vādē
Grabanders. Maer wel C. en l. Vla
mingē werdē dair genāgē en te brue
sel bracht bidē hertoghē En hi dedese
genāgē leggē som tot Louē. som ter
vuerē aendē welckē hi namaels toō
de. hi edelhept want hy lietse op haer
gheloue thuplweert trecken

Item die wile dat dit geschiede soe
was stode ouer de maze des hertogē
stadt belegē vandē coninc vā behem

vandē aertsbiscop van Colene. vādē grauen van geldre. en van Sulic en van her Jāne van beaumōt. en noch meer and heerē m̄z grote volcke En binnē der voorst̄ stad vā Rode warē die heere vā steēvoert her Jā oestwil re en meer ander. dpehē alte vrome. lijc ūweerden tot dat hem vitalie begonst contbrekē. en doe gauen sp die stad op te werē m̄z sulcher voerwaer dē. dat hertoge Jan vā brabant binē eenre maēt dair comen soude om hē allegaē strijt te leuerē. en en quāē hy daer niet so soudē sp dpe stad behou dē. 3c.

¶ Jte wt vranckijck quamē dē hertoge te hulpē die coninc van n auarre. en noch andere herē mair de graue van henegouwe en woudtse m̄z lare passerē doer sijn lanc. dwelc ūnemen de hertoge Jan so crach hi mettē graue vandē baren sinen neue met. iij. M̄: platen oft helmē te ghemoete dē heerē wt vranckijcke En als hi comē was tot Apuele: so en dorste de graue van henegou die fransopsen nyet belette: maer hi lietse passeren

¶ Doe trac die hertoge met sinē volcke haestelijc te Rode waert ouer m̄ze haer hi voor quā binē dē derde da ge. en d; daer o. want het was opt eijde vandē voorgenoēde tide om met strijde die sake te becortē En dpe graue van loen lietē doer sijn lāc passeren hē ooc spnē dienst presenterende En als die hertoge nakēde was die stad vā Tricht. so ūnam d; die cō. vā behē en die and heerē voorst̄ dpe terode lāgē. en sp sondē bodē wtrom die sehere waerhy te werē. want aēgemerc d;

die hertoge alōme besetē was van sinē viandē. en sondlinghe dpe graue van vlaendrē hemlieden soe schoone gelofte gedaen hadde: so en konstē sp nierghelouē dat die hertoge wt spnē lande hadde dorē trecken. Maer als sp seker wistē d; die hertoge also sterc quam. so warē sp alle vslagē: En dpe cō vā Gehē spract tottē āderē lanttheerē. ¶ Wat wōdis dit vā de zē brabant schē hertoge. die alleen met sinen brabanters ons allē comet beuechtē die daer toe onberept sijn. des hy eewelijc sal hebbē eere. en wi sullēs hebbē on eere en scande Doe antwoorde dand heerē dē cōn. ald? Heer cōn. wi hebbē ūnomē dat die bisscop van Audichsal. comen met groter macht en dē hertoge dē wech ondgāē. en dan sullē wi hē crighē leuende oft doot Doe sondē sp bodē wt te Audichte Colē en thare vriedē om bistant en den hertoge te beuechten

¶ Jte heer wed tot hertoch Jan die des and daechs na s̄ Sheerrudē dach in dē Merre trac ouer Mase en vachte in sijn vīadē lanc daer hi spijse noch drācken vāt want dat lanc volc al gevlucht was En so trac hi des morgē vroech voor Rode. en stelde sijn volc in battallie om stridē. Op dpe selue tijt sandt die voorst̄ graue vā Loen sijn oetsegbrieuē aen dē hertoge hē oetseggē de van lūue en van goede. en trac ouer bi des hertogē viandē hi dede de brugghē in sijn lanc afwerpen om dē wech te besluten. op dat dpe hertoge niet wēden heerde Doen ghinc daer ooc die mare d; die Audikers in roerē warē en mepde dē hertoge dpe stad

vā Tricht te ōdergane. Als hertoghe
 Jā dā ald? gebattapllpeert stōt voor
 Rode en niemāde en vnam daer tegē
 comēde/soe sandt hi tottē lāttheerē te
 rode liggēde her dperic vā walcourt
 en heer Jāne vā orstwilre die rode vā
 dē alomgrauē/soe datter gheenē toe-
 ganc en was En heer dperick sprach
 dē heerē toe van ouer die veste en sep
 de hemliedē van hertoghe wegē/ hoe
 d; de hertoge vā brabāt dair getomē
 was met ontplohē banieren/en alsoe
 de voorwaerde gemaect was so wou
 de hi met stride becortē wie heer van
 rode bliuē soude/ōsuechēde alsoe dpe
 heerē datse wt soude treckē hē latēde
 zj vādlike erue. en die hertoge soude
 achēweert treckē oft d; se wt quamē
 teghē hē te velde hi woude hēliedē le-
 uerē strjht Die heerē vā binē ātvoer
 dē datse noch niet vechten en woude
 En als de hertoge dese ātvoirde vā
 so was hi toernich d; hi sijn recht m;
 striden ppet becortē en mocht/wāt sijn
 volc so willich daer toe was En hoe
 wel dattet al diē dach seer regēdeen si
 broot noch spys en haddē/ wāt hair
 vitalpe ōder wegē gehoude warē. soe
 hieldē si noch trācvelt totten dōcherē a-
 vōt En des and daegs smergēs dede
 die hertoge sijn trōper slaē sijn volc
 te vgaederē/en hi tracna Tricht ō we-
 der te heerē in brabant/ō dat te bewa-
 rē tegē die vlamingē hollanders en
 zeeiāds etc. Doe quā die bisscop van
 ludickane met menigē man/mepnē
 de hē Tricht te ondgane/en alsoe be-
 nemē dat dē brabāters gheē vitalpe
 comē en soude/maer hi en quāē nper
 tē hēde alsoor god woude En de herto

gereet in brabāt door slant van Toe
 daer een dorp n; staende en bleef ond
 wegē ten wert vbrāt En die braban-
 ters roofdē dat lant m; hē brēgende
 grote roof in Brabant

Die wile dat hertoch Jan voor Ro-
 de quā lygghe so mēde dpe capitef
 die hite Dittert gestelt hadde dair ooc
 te comē om dē hertoghe byte staē in
 dē stride. En als hi wt Dittert getroc
 hē was so gauē die vā binē dpe stadt
 op den hinderen vā valchenborch. en
 daer na af naemt hem dpe graue vā
 ghelre en behielt

Die wile dat die hertoge van Bra-
 bant was in die voorf repse ouer die
 stase. so warē die Fransopse comen-
 te priuele in Brabant. en daer trach
 weder die hertoge en offinse minne
 lijce en brachtē tot bruessel daer hi hē
 lpedē veel eerē dede op eenē dōderda-
 ghe. En des vridaechs daer nahielt
 mē raet daer mēhē gestotē wert d;
 mē wed met hepicracht treckē soude
 ouer maze dair menich man hem af
 vbljde Maer ds and daechs dair na
 optē palmauōt wort desen raet ōge-
 heert biden heerē wt vancrjche die
 meer comē wāren om ptiē te verac-
 corderē dan om stridē. So d; se tussē
 dē hertoge en zj vpandē een bestand
 maectē. daer die hertoge herde node
 toe quam maer hi en hōstet nper wel
 ōgghaen metter heeren sijnre magē
 dāche. die machtich waren Ende het
 wert also gemaect dat sjs in bepden
 spden bleuen int segghē des conincs
 phūs vā vācrhch gehetē vā valop;

die in seggē daer af wtspreken soude
binnē rijn. dagē na paellche. En des
soude Brabant in sijnē state gheslote
bliuē tot dat tsegghē gheschiet ware
Daer na vtrach con. phūs in seggē
bouē dē ghenomē dach noch tussc
vi. en vii. maēdē En also lange bleef
Brabant gheslote staende datter ghe
goet van butē en quam. maer god v
laecht datter gheē ghebreck en was.
Want. in wōderlike dingē geschiedē
doe in Brabāt Opperste was d; wt ve
le landē ridderē en knechtē tebrabāt
weert quamē om dē hertoge bi te sta
ne/dpe door sijnre viandē landē redē
Als in hemliedē vraechde so antwoer
den spwp varē daer dand varen En
als si in brabant quamē. so gaf hē de
hertoge soudie. Dand wond was
d; binnēdē voirf besloetenē tidenoch
broetnoch corē noch vlees noch visch
in brabant en vdiēdē. mair het was
daer beter coop dan in and landē sijn
re viandē. nochtans so was doe vele
vreemts volcx in brabāt comē Dat
derde wōder was d; die visschers wt
vlaendē hollāt en zeelāt dpe ter zee o
harinck voerē noyt auētuer en had
den te vangē in diē zomer also lange
als brabant aldus beslote stōt Naer
als brabāt wed opē was. so vingē sy
vele harinck dat sijn cume te lādē cō
den bringhen
Item daer na alst co: phūs vā vrāc
rijck goet dochte. soe sepde hi sijn seg
ghē tussche hertoge Jāne en die voor
sepde heerē In deser manierē dat Jā
ds hertogē sone soude hebbē te wiue
des graue dochtere van henegouwe
en van hollāt En dat Henrijck herto

ge Jans sone hebbē sonde des graue
dochter van Ghelre En des graue so
ne vā gulhc soude hebbē hertoge Jā
dochter En daer toe souden bepde de
grauē hebbē eē somme gelts vā her
toech Jāne. en die stad vā Thiele sou
de bileuen andē graue vā ghelre. en
hertoge Jan soude daer tegē hebben
ander goet gelegē aētlant van huel
dē dwelchem beter was Desgelijcs
had dē die coninc vā behem en die bis
scop vā ludickooc vā thertogē gelde
En als vāder stad vā mechlē daer af
en woude con Phūs sijn seggē noch
niet wtsprekē tot dat hi bat gheinfoz
meert ware En hi hielt mechlē in in
handen. En hi hadde daer te vorē ge
sonde eenē ridder geheeten heer Fre
derijck van pykengyn om die stad te
bewaerene/de dair ordineerde vā sco
nincs wegē dat des heerē dienarē de
macouwe dragē soude also dat noch
ouderhondē wort En mids desen seg
ghene des conincs die mechlē behielt
so wert dat vbonc gebrokē welc gra
ue lodewijc metten anderē heerē tse
ghē hertoech Jāne gemaect hadde
En so ouerquam hi dair nae met her
toge Jāne als vā stad vā mechlē
onder hem bepden te houden en ha
erer bepder oor en erfgenamē herto
ghē vā brabāt en graue vā vlaēdren
te weten half en half ouerscepdē. ghe
lyc die bisschop vā ludickē ioncfrou
we margriete vā gelre en haer moe
der vrouwe Sophia d; te houdē pla
ghen met voorwaerdē dat die herto
ge en sijn erfghenamen teewighē da
ghē haer helft te leene houdē vā dē
grauē vā valendē die welke graue

vā dyer helst der kerckē vā ludic mā
nē met eede vōndē soude bliuen. En
dye graue vā vlaēdrē en sijn erfgena
mē souden haer helst ooc te leene ont
faen. en hulde swerē dē hertoge van
brabant. Itē so soude dair vā hē beide
weghē gestelt werdē een scouthet en
een rentmeester die alle gād de vualle
heffen soude. En die souden sy setten
die eē deē iaer dye and dāder iaer. En
als deē den scouthet sette dan soude
dāder ic selue iaer dē rentmeester sette.
Mer vele āder voorwaerdē besprokē
dwelc aldus gestoren was tot der mō
de op dē leste dach vā meerte int iaer
M.ccc. xxxvi. En i deser manierē hiel
dē sy mechlē onder hē bepde een wijl
tijts. Mair dair na ouerquam herto
ge Jan met graue lodewijc dat hi die
helst soude mogē lossē met sommen
vā lxxv. duisent en vijfhōdert goudē
reale. m; voorwaerdē dat hertoge Jā
op sinē cost vande paus absolucie of
dispēlacie crigē soude vande eede des
grauē die hi der kerckē vā ludic te vo
rē gedaē hadde. dat hy dese helst van
mechlē nimmermeer van vlaēdrē en
soude latē scēpde. Doe stelde hertoge
Jā graue lodewijc borgē vād voor
sommē. En wāt hi vā paus Clement
gheē absolucie vande voorē eede ge
crigē en conde. om dat dye bisscop vā
ludic en capittel dat beletten so badē
hi cō philipe vā vācrjē d; hy hē daer
in behulpich sijn woude. dwlc cō. phi
lips gheerne dede. en sant eenē nota
blē ambassiaer aē dē paus. vcrpgēde
dat de sake gecōmitteert wert dyp bis
scoppen in vāncrjē. die welc parthē
gehoort hebbēde dair mede van des

paus wegdē dispēleerde. Int iaer. M.
ccc. xlvj. op dē xxix. dach in Junio

Daer na als graue lodewijc doot
bleuē was idē strjct te cressp dair hier
na afgelept sal wordē. so ouerquā cō
philips van vācrjē met lodewijc vā
male dē iōgē graue van vlaēdrē ouer
mits seker recōpensacp de hem die cō
dede. dat hi hērijke hertoge Jās ouer
ste sone willichlic op droch alle trechte
dat hi te vorē hebbē mocht in de stad
van Mechlē. om d; ganstlic te behou
dē voor hē en voor sijn erfghenamē
hertoge vā brabāt. sond te betale die
voorē somme. en oec sonder dē graue
van vlaēdrē vāder helst eenigē eede
te doe. also d; begrepē staet in de brie
uē daer op gemaect. int iaer. M.ccc.
xlvj. Mo; behielt hērijc van lpborch
hertoge iās sone vā mechlē. en na zj
doot behielt zj vād hertoge Jā paple
lic al zj leuē. Mair dair na creecht se
telic graue lodewijc wed. also hier na
inexpliij. capit. gesept sal worden

Int iaer M.ccc. xxxv. sterfde edel
vrou Marie hertoge Jās hupsvrou
we en wert te bruesel cē minrebroe
derē begrauē. hair vād was lodewic
grauē van euereurdes. iij. cōis phi
lips sone. En haer oueroude vader
was s lodewijc die heylige coninc die
sy in vele cōdiciē wel gelijctē. want hi
was oetmoedich sinpele deuoot en
god vrichtich: en geerne wass alleē
Goedertierē en oetfermhertich was
sy dē armē/dpen sy gheerne wel dede
Ooc vbeterde sy alledinghē. So bere
was sy en gestadich in alle dinge. zc.

Dat rijk. Cap. Hoe con. Eduwaert die iij. in Grabat quā en vā spnē olo ghē op Brancric. en vā iāmerlykē iare ic.

In iaer M. CCC. xxxviii. quā con. Eduwaert dpe derde van diē name tot Antwerpē met sijnē coninghinē en spnē kiderē m; CCC. hootscapē om te treckē in Brancriche op con. Philips dē vijftē diemē hiet van Vallois om te crighē dat landt van Normandiē. En by middele vā graue siepnout vā Gelder: en vā dē graue vā Gulic. so vcreech hi aliācie en vbot met tē kepler Lodewijc vā Soperē ouermits ghelde d; hi hē

gaf. En als cō. Eduwaert wel eē iaer gebept hadde na de hulpe vā dē keiser die niet en quā noch en sandt. Wāt con. Philips hē meer ghelcs gheghe uē hadde somē sepde en hadde afghecocht. Do trac con. Eduwaert self tot tē kepler te Couelēs. En dpe kepsere gaf hē wijwater vādē houe. en maecte hē scalclic vicarijs vā dē kepserrijk. Doe quā hi wed en satte rechte tot Eche en Mechle als vicarijs des rijcs. En ghinc tot hertoge Jan van Grabat die zinder moeyē sone was. en vlochte vā kepsers wegē d; hi hē bistode teghē con. Philips die dē kepserrijk te na ghetredē hadde in dyen

die stad van Camerici genomē had
die onder dat keiserijc is. Hertoghe
Jan beriet hē hier op. en ten eynde so
wert hi beradē om con. Eduwaerdē
te helpē Doe trac con. Eduwaert om
trent onf vrouwē dach in Deytē bri
w: brabāt te vancrijc wert door He
negouwe en Camerijc En hertoghe
Jan berepde hē ooc eerlijck met veel
grauē/baenreheerē en edelē En die
hertoghe vā Shelder dpe een graue
pleecht te jē en die Marcgraue van
vā Gulijc. die marcgraue van Brā
dēborch dpe graue vā Loen/vander
Marchē. die heer van Valckēborch.
en noch meer ander herē quamē ooc
ind hulpe vā con. Eduwaert. Maer
die con vā Behem en die bisscop van
Audich en die graue vā Henegouwe
en van Hollāt daer con. Phō oom af
was trockē in Brārijc bi con. Phō
in jhre hulpe. Maer con. Philippus
hielt dē graue vā Henegow spnē ne
ue suspect. dat hy Eduwaerdē gonstī
gher was die jē suster ghetrouw had
de dā hē. also dar namaels wel bleech
En graue Lodewijc de oude hielt ooc
met sinē edelē met con. Phō sinē leen
beer Maer dlāt vā Vlādē niet. wāt
die ghemepnē warē op gestaē ende
warē gōstiger con. Eduwaert dā ha
rā heere Doe quā gertoghe Jan tot Al
perē by Camerijc: en hy woude noch
gheē vianc wordē van con. Phō hy
en hadde perst met die van Camerici
ghesprokē/die vsocht tot hē te comen
en gaf hē gelepde Als sy bi hē comen
warē/so sepde hi hē. wāt Camerijc o
der dat keiserijc van Almaniē stont
datse misdaē hadde datse die Priālop

zē daer in hieldē En so vsocht hise als
marschalck vande keiserijc datse hē
die stad opē doe soudē En wātse dz nē
en woude doe so had hi ocslip con. E
duwaert dē vicarijs bi te staen. Doe
sande hi tot con. Phō en dede hē ont
segghē. en hi en and lanttheerē trot
hē met con. Eduwaert in vancrijche
roouende en brandēde ouer al tot pe
rone en tot squitjs toe. en tot bi Lou
wē En con. phō quā met grote volck
te perone. maer hien en woude noch
niet stridē. Doe berepde hē hertoghe
Jan om thupswaert te treckē: wāt dē
winter aen quā Dwelc vnemēde cō.
phō so berepde hi hē con. Eduwaert
te beuechtē Maer als hi vnam dz her
toge Jan noch daer was so heerde hi
wed. Doe trac con. Eduwaert na hinc
werpē bisjnre vrouwē. en dand he
rē na hē Dit geschede int iaer M.ccc
xxix. omtrent s Denijs dach

Itē in deser tijt wert Jacob vā Erte
uelc eē stout en listich man te Shēdt
vand ghemepnē opgehaue en al dlāt
vā vlaēdrē gemeelijc trac hi aen hē o
der die scape vā cō Eduwaert. En cō.
phō had bi na al vlaēdrē doe stellē i
celle en interdijt o haer rebellscap/ en
oghehoorsaēheyt tegē hē en harē gra
ue Dese Jacob vā Erteuelc brachtet
daer toe dat eē vborc gemaect was mē
briene tussē con. Eduwaert en blant
van vlaēdrē/ en dē hertoghe van bra
bāt en dē graue van Henegou/ ihou
dēde dz se malcādē hulpe soudē haer
palē bewarē Doe trac con. Eduwaert
tot Shēdt mē wyl en kindrē En men
sepde dz Jacob cō. Eduwaert de lēlie
vā vancrijc in spnē schilt stellen soude

in quartierē En dat hi hē scriuē sou
de co. vā vrāchrjē als naeste oor. Ter
cauzē vā vrou s̄abeelē sijnē moeder
de coninc phūs des schoone dochter
was En der welckē s̄abeelē. iij. broe
ders sond oor gestorūē warē. en bi de
sen mepde Jacop in goet verwē toe
re bringē dz vladrē by co. eduwaert
bliven soude als co. vā vrāchrjē haer
ouer heere. en hy had dz geerne vād
stad vā Send doer beſegelē. Doe wou
de hi dz de graue vā vladrē māscap
doen soude dē co. eduwaerde als con
vā vrāchrjē. oft ands mepde hi hem
te onteruē. Om dwelck hi namaels
vā de vā Send doer gellagē wert ic
ald? hyelt hē graue lodewijc in vrāc
rjē. Dēzē raet volchede co. eduwaert
die wapē vā vrāchrjē aēnemēde dz
zedt alle dē gellse coningē gedaē heb
bē. Nair int ierste maectē si. ij. quar
tierē besapt vol lelien. Doe aē namē
die vranſſe coningē dēz lelien die te
vorē dē scilt besapt vol lelpē geuoert
haddē. Mer dengellse dedē ooc alsoe
En eduwaert screef hē ooc con. van
vrancrjē. n. regēst aēde dat co. phūs
van mālikē oore comē. iij. de de naeste
was. en dat van beghin dē croone
noyt op dochter en vsterf. Want had
dz mogē sijn so had die co. vā prauar
re en die graue van vladrē naerder
geweest. wāt de coningine vā nauar
re was des ix. con. Lodewijc docht
En s̄grauē wijf van vladrē was co
ninc phūs des langē docht ic. ald?
is co. eduwaert ouer in Engelandt ge
rept gelouēde wed in vlaendren te
heeren. latende daer wijf en kinderē
Daer na trach hertoge Jā vā normā

die con. phūs ouerste sone in henegou
we roeuende en brandēde. Jā con.
philips hadde wt gelondē. C. C. sce
pē van orloghē in cloeckē volcke tuf
schē Engelandt en vladrē. o coninc
Eduwaerts comste te benemē En si
lagē int win ter slups. dwelc con. E
duwaert vnemende quā met groter
macht wt engelāt vallēde op die frā
sopsen. so datter seer vreeslic genoch
tē was opt wat daer wel xxx. mā
nē vslaghē bleuē. meestdeel fransop
sen wāt dengelsche hadden victorie.
en de zee was roet vande bloede der
doodē. en in vele scopen ghinch men
torre enkelē toe int bloet. Dēsen rjē
geschiede op s̄ians auont dē somer
Jntiaer M. ccc. xl.

Daer na traccon Eduwaert mettrē
engelschē en vlamingē voor dpe stad
vā Dorniche En sy vsochtē hertoghe
Jan van brabāt dz hi daer quame en
hieldē. iij. vbon. Doe trach daer herto
ghe Jan in s̄inē edelē en gemeynten
wt Brabant Doe quamē dair ooc de
hertoge vā Gelre. de marcgraue vā
Sulic. die graue vā Henegou en vā
Hollant. So wert Dornike alōme be
leghe in so veel volc dz mē desgelijc
n. ghesien en had En hertoch Jan de
de bruggē makē ouer die selde daer
hi ouer trach als hi wilde En con. phi
lips van vrancrjē lach met grooter
macht oock wel beschermē. iij. milē vā
daer

Als die ald? stont so hadde die oude
duchdelike vrouwe vā henegouwe
die con. Eduwaerts van Engelandt
geswegher was. gheerne een midde
legheuōdē om sulckē quaet te heeren

als daer op hande was En aenmiere
hede dat alle die price in beyde syden
hertogh Jans maghe ware En dat
oft quame tot eenē stride so en moch
te kerstenheyt die stade nēmermeere
winne. so badtse hē dat hy arbeyde
woude om peys te maken Hertoghe
Jan dan aenmerghede datter goeder
vrouwe raet goet was. so arbeide hi o
per goets daer in tedoe En hi bracht
daer toe datter een bestant ghemaect
wert tot sint Jansmisse. des die conin
ghē blide ware aen beyde syde. wat
con. Edwaert was ten eynde vā sy
nē ghelde. so dat hi in crone en in wee
len te pande gheset hadde En in con.
Philips heer was grote sterfte En so
brake si op aen beyde syde in voorf
iaer M. CCC. xl.

Item it naeste iaer vā x. i. dede her
toghe Jan Lillo bedijche. dat wel liij.
iaer toeghevlopt en vdronckē hadde
gheweest

Int iaer M. CCC. xlij. inde Mepe.
was de grote brant te mechle soe dat
elste deel vande huizen nauwe bleef
staende

Int selue iare vlochte dpe stadt
van Hope hertoghe Jan dat hyse te
rechte houdē wilde teghē hare heere
de bisscop van Ludic/diese seer vonge
lychte so sy sepde. Ooc hadde hi dicwyl
hertoghe Jan leyt ghedaē Mids de
welckē hi hemliede ontfinch/en sette
die stadt en borch in in hande. Daer
na dede hi een hepruaert ghebpeden
op deen syde en bisscop Adolf van Lu
dich op dander syde Maer die graue
van Henegouwe brachtse tot eender
dachvaert in dpe stadt vā Leuwe soe

datter sond orloghe ned gelept wert.
Item in deze tide was so grote sterf
te vā pestilē die dat die leude nau
ghenoech ware om die dooden te be
grauen

Item die paus Clemēt de seste. wt
vrancrijche geboren. veranderde dz
gulde iaer vā iubileē te Rome dwelc
bonifaci de achste paus geordineert
had daer te vorē te sine alle hondt ia
ren/mer Cle mēt vanderde dat tē si
ne alle vijftich iaren

Item int iaer M. CCC. xlv. wert dpe
vrome en victoriose graue Wille vā
henegouwe en vā holland die liij. m.
sinē edelē vslagē vanden vriesen. die
welcke vrouwe Jāne vā brabant ge
trout hadde

Int it naeste iaer daer na was gro
te orloge tusschē de voorf bisscop vā
ludic/en tanc van ludich Sodat die
bisscop beradē wert op die stad van
ludich te treckē En hi creech te hulpe
den voorf coninc Jan vā behem met
heer Maerle sinē sone die coninc van
almanpē wert. de graue vā marc
hē des bisscoppē broed. de heere van
valkeborch/en meer and. en die luke
naers ware wt comē Maer si hadde
hē begraue m; eēder gracht/so dat
maer eē gat en was in te comē Doe
noech dpe heer vā valkeborch op hē
liede. en hi wert met vele ridderē en
knechte vslagē wāt die and en volcht
den niet/maer si trockē achē rugghe
al bescaet En mits desen wordē delu
dichers de wreet vā natuerē in noch
felder en ouermoediger dwelc hē tē
leste qualijc loonde/also hier na ghe
sept sal worden

In t'iaer M. CCC. lvi. quā con
Eduwaert wt Engelāc in Normādie
met groter macht en belach die stad
van Canedie hi wan met crachte Vā
daer roech hi ouer dpe Sepne tot by
Darius roouende en brandende en o
uer die Dore en Somme quā hy inc
lant van Donrpe daer hy swaerlijck
bestaē wert tot Cressy van con. Phs
van vrancrijck met ih. hepre die in zj
der hulpe hadde de vseyde con. vā be
hem. de hertoghe van Lorepne den
graue Lodewijc van Vlaēdre de gra
ue van Alenson. van Harcourt. van
Musoire en veel ander So dar con. E
duwaert met sinē Enghelsche dpe al
te voete warē grote last had de wāt
zj verste hepre bina sonder was mair
hi quam hē te hulpe met sinē archie
rē en anderē also dat hi ten eynde dz
velt behielt en con. Phs trach achē
rugge. daer bleue vslagē wel xxx. M
mannē. daer bleef doot dpe con. van
Schē die graue vā Alēson con. phs
broeder die hertoghe van Lorepne
graue Lodewijc van Vlaēdre de gra
ue van blons van harcourt en meer
ander Dit gheschiede des saterdaechs
na sint Bartolome dach. Int voorē
iaer Doetrac con. Eduwaert rechte
voert voor Calyps dwelc onder vrac
rijck was omtrent sint. Sielps dach
i septembri en hy lachter omtrēt eē
iaer voor en hi creecht
Als die ionge graue Lodewijc vlaē
derē geheetē van male die met sijnre
moeder in vrancrijke woende vnam
dat sijn vad te cressy vslagē was vā
de engelsche. doe wert hi ridd en ont
finck vlaenderē te leene vā con. phs

en dede hem manschap. ende trac in
vlaenderen. daer hy voor heere ont
fanghen wert. mer also die vlaemin
ghen sinen vader gehoudē haddē. so
woudē sy desen iōghē graue oochou
dē en hy moeste na haer hanc dāssen
En si leyden hē te voren dat hi soude
moeten trouwen. Seduwaerts doch
ter alsoe eduwaert dz begrepē hadde
En al wāt so dz die graue dz wepger
de te doen. wāt co. Eduwaert. cortz sy
nē vad in vrancrijck vslagē hadde En
ō vele ande redenē wille seggēde ooc
dz hi sondē de raet vā sijnē moed en zj
der vriendē dar n; en behoerde te doē
So namē si nochtāsharē graue tegē
sinē dāc en voerdenē voer calys daer
tot cō eduwaert dair hi doe noch voie
lach. en dedē hē cō. eduwaerts dochē
sekerē en ondtrouwē. En so crockē si
weder o in vlaēdre om die brulof toe
te makē. maer graue Lodewijc otreet
in vrancrijke **I**n t' ooc dwānccon E
duwaert seynout de iōgē hertoge vā
gelre sijnē suster sone te trouwen ocs
marcgraue dochē vā gulic tegē sinē
wille. want sijn vad had hē beuolē te
trouwē des hertogē dochē vā brabāt
Mair wat hi seide tē mocht niet batē
Emmers wachte hē die iōgē hertoge
reynout dz hy sijn bruyt niet en bekē
de. maer cortz reet hi hepmelic wech
en quā m; sinē broeder de noch iōger
was tot hertoge Jā vā brabāt Thāt
werpen dpese minlijc ontfinc. en gaf
hem paerden en cleederē. en so bleue
sy bi hem.

Dat rijk. Ca. Hoe hertoge Jā vā bra
bāt vō; i sonē en dochterē te huwelijc
bestede. En vandē strijde die hi op de
Judekers wan.

Hier te voer als coñ edwaert
i brabāt lach so wast voorwa
erderustichē hē en hertoge Jā dat sijn
sone hertoghe Jans dochter te wiue
hebbē soude. maer wātse malcander
bestondē so soude Edwaert dispēsa
cie aen den paus crigē op sinē costē bi
nē sekerē termine. en anders en sou
de die voorwaerde niet iij. Doe lande
coñ. Edwaert aendē paus Clemēt
die vi. tot Auenpoē om dispēlacie vā
dē vō huwelijc. mair de paus en wou
de daer op niet dispenserē. want coñ.

phūs vā vrācrjke belette dat aendē
paus daerhy seer wel mede was vōc
so en cōste hertoghe Jā mids letsele
vā cō: phūs sijn kinderē nerghe ser
lijc te huwelijc bestede wāt die heerē
alom sijn kind magē waren en opē
paus en wondet nyet dispēserē daert
cō. philip se hinderen mochte. Ma dan
hertoghe Jans kinderē groot werdē
en elant gheschapē was sond oorte bli
uen. so keerde hi hem weder tot conic
philipodien wed ontfinc in gracie. en
hi bestede sijn kind in vrācrjke eē delg
alsoet den cō. beliefde. en hy bestadde
henrike hertoghe vā lymborch en he
re van mehlē sinen ousten sone aen
die dochter van hertoge Janne van

normandië die cō. phūs oudste sone
was: maer spen was maer vi. iaerē
oudt. En godeuaerde sinē iōckte sone
bestaede hi aē d's hertogē vā bourbō
dochter. welcke beyde sonē sond wer-
rich oor. storuē. en Jā hair oudste broe-
der was ooc sonder oor. gestoruē. En
margriete; jū. ste dochter gaf hi te hu-
welike dē voor. graue lodewijc van
vlaēdrē. En graue Aepnoute vā gel-
dere die sinē oom conēduwaert otte
dē was also voor. geseit is. gaf hi ma-
riē sijn iōckte dochter. En al dese wa-
rē ghemagē. nochtans dispenseerde
daer mede die paus ter begeertē vā
cō. phūs. En die sone Johāne herto-
ge Jans oudste dochter was dair te vo-
ren in huwelike gegeuē te wiue den
tij. graue Willē vā henegou en hol-
lāt die vandē vrie; vā slagē wert. En
namaels gaffe hertogē Jan te huwe-
like Wētelypne van behē hertogē vā
lutseborch daer ic hyper af segghē sal

Nē want die ludickers cortē hiet te
vorē voirsport gehadt hadde tegē ha-
rē heer en bisscop. so wies alsoe harē
moet dachē docht datse niemāt crēc-
hē en mocht. en so trockē sp met groc-
scarē als sinloose menschen al dānt
dore. ter nēd velledder edelre lpedē
hupzē. en woude dānt selue besetten
met harē volcke. gelijc die gemeynte
vā vlaēdrē pleecht te doene. En si horē
eenē molenacer tot harē hoorlma. en
tē lestē vielē sp neder voor dpe borch
vā archentele staēde op die mase. So
trac heer repnere van archentele aen
hertogē Jāne. en desghelijcs die bis-
cop van ludich. hē biddede want mē

Archēteel vā hē. te leē hiet. dat hijc dē
sette woude. En dpe bisscop claechde
dat hi soude moete vūdreuē; jū vten lā-
de ten ware dat hē dpe hertogē bistō-
de. ootmoedelijc hē biddede dat hi vo-
re die rechtē vandē kerckē van s. lam-
brechts stridē soude. So dat die herto-
ghe beradē wert dē bisscop te helpen
En hi nam; jū repse met Henrich sp
nē sone met groter macht na ludich.
Ooc trac hertoch reinout met herto-
ge Jā sinē sweer. en desgelijc die gra-
ue van loē. Maer die booscap quā
dat die ludickers Archēteel in hadden
en indē grōt afgheworpē. Doe trac
die hertoghe tot Malepne in wallsch
Grabāt. dāder kerckē van ludich toe-
behoorde. Dit vūamē die ludickers
en quāmē daer met xxx. M. mannē
eu bodē velt en strjdt. Maer herregē
de so vreeslijc d; tot gheenē strjde ge-
comē kōste. Maer des ander daechs
des smoēghēs eer die sonne opghinc
quāmē die ludickers vreeslijc ghes-
laghē opdē hertoghe vā Gelder soe
datse hē een groot getal vā sinē vro-
stē mannē afloegē. des sp seer hooch-
lijc hē vbljden wel mēpnēde dat sijc
alghewōnē hadde. Maer onlanghe
duerde die bljdschap. wāt hertoch Jā
met sinen Grabancers quā hē haef-
telijc te hulpē en begoste seere scerpe-
lijc die ludickers te beuechtē. en haer
battaellien te doorbreken. Doen wa-
ren die ludichenaers soe vervaert d;
sp begosten achterwaert te depen en
te vliedē. Maer nochtans wasser
daer verslagen omtrēt xv. M. en dā-
der otvloedē. als vbael de liede dē hie-
re dānd daer. En Henrich vā lpborch

des hertogē sone hadde hē dair seere
vromelijc. en wert daer ridder gesla
gē. Maer niet lange en leefde hy dat
schade was; want seer vroē was hy
en wel gemint van vele princē

Doe dede hertoch Jā d; stercke hups
te Malepue daer Grabāt dic wil sca
de bigenomē had; tottē grōde af bre
kē in teghewoordicheyt des bisscopē
vā Ludich dien dat toe behoorde den
hi weder in zj lāt brachte. En dpe vā
sintrupē dat siende so gauē si hē oock
op in shertoghē handen diese otfinch
Dē voorf strjdt geviel int iaer. M.
ccc. xlvij. op eenē saterdach op s Ma
rie Magdalenē auōt

Itē wāt vrou Janne hertoch Jans
oudste dochte weduwe was des gra
uē Willē vā Benegouwe en Hollāt
die vande vipesen vslaghē bleef also
voorf is. en ooc wāt haer. iij. broeds
gestorūē waren sond wettich oor. soe
gasse hertoch Jan te wijue heer Wē
celj vā Behem hertoghe vā Turzen
borch graue vā Cini en voocht van
Elfatē daer vad af was die voorf cō
Jan vā Behem des grote kepf Hen
rijcx sone. En kepsere Kaerle die iij.
was Wēcelj's brued. en die goede cō
Jan vā vancrjch Philips soē hadde
zj suster getrouet. daer hi aē wan cōt
Karle vā vancrjch geheetē die wijse.
Sj tweede sone was hertoghe Tode
wijc van Anpouwē. daer dpe conigē
vā Siciliē af getomē zj Sj derde so
ne was hertoge Jan vā Gerypende
vā Aluerne. En zj iij. sone was Phi
lips gehetē le herdp. dats coene. dpe
sond lant was. seer wijs duechdelijc
en vreedtsaem. En cō. Karle zj brue

der gaf hē d; hertochdō vā Bourgō
diē dat d cronē was aen ghestorūē
wāt die hertoge vā Bourgō sond mā
lijc oor gestorūē was Vā welckē Phi
lips en zjnder edelder generatiē na
maels gesept sal wordē. Ald? meyn
de hertoch Jan van Grabāt mits dē
grote vriendē en maghē vā hertoge
wencelj dpe meeste vā al hersterijck
dat Grabāt met hē wel bewaert sou
de zj. en ooc mits diē dat die hertoge
van Selder. dpe graue vā Vlaēdrē
zj. ij. ander dochterē hadde Maer la
sen then quam also niet als hyper na
blikē sal Welc huwelijc tusschē herto
ge wencelj en vrou Jāna met dispen
satiē vandē paus gheschiedē moste.
want cōt. Jan wencelj's vad. en her
roge Jan vrou Jannē vader waren
gebroeder en ghesuster kindere also
voorf is int xxxix. Capittel

Als hertoch Jan sijn kind en zj lāt
ald? besocht hadde na dat hijlij. ia
rē hertoghe geweest hadde. so betael
de hi die schult der natueren en sterf
op s Nicolaes auont. Int iaer M. ccc.
lv. en hi wert eerlijc begrauen in die
abbie van Dileer. in walsch Grabāt
der ordenē vā Cisteau daer Grabāt
veel aen vloes want hi was wijs en
voorlienich/ suet en simpel van gela
te/ luttel sprekende/ nauwe mercken
de. vroom in strjde. en seer otfien vā
sinē viandē. Goet recht dede hi ouer
rijcke en ouer arme. en en gedooch
de niet dat die edele vonrechten die
arme. Ende den ouerdadighen men
schenende van quade seypen was hi
seer scerp in iusticie te doene Hi schu
wede alle flatteerōs plupmstrikerōs

clappaerts en aenbringhers dair so vele prince en landen by vdoore zyn gheweest Deer minde hy zyn hupsgesin hi hielt die beste sale vā etene dpe men pewers vīdē mochte in enige houe. hi was mīlde en liberael. wat hi geloofde merre monde oft metbrieuē dair in was hi nē gebrekelijchac.

Dat elij. Cap. Vande orloge dpe na hertoge Jans doot opstot tussche Grabat en Vlaēdrē En hoe graue Lodewyc tot Mechelē ontfanghē wert Jre een recapitulacie en vhalpunge vā dē stad vā Mechelē. hoe datse vā verst geregiert heeft gheweest tot vrou Johanne toe inclups

In die derde hertoghe Jans doot was so wert hertoge Wencelij met vrou Jānē ontfanghē voo heer en vrou i Grabat ontfangē en gehult verst tot Louē in die hooftad op dē iij dach in Januario intiaer M. CCC.

lv. daerna te Brussel en elders en ooc te Mechelē **C**orts daer na stoc op een groot geschil tussche graue Lodewyc vā Vlaēdrē en hertoge Wēcelij met vrou Jānē. wār graue Lodewyke eyschte een seer grote suster deplinghe in Grabat vā vrou Margrietē. Jnder wettiger gesellinē vrou Jānē suster Rochtā en eyschte dat niet graue Kejnout vā gheld die de iōste suster getrouwt had maer was te vreden met tghene dat hē bewesen was So wert vā desen geschille te Mechelē eē dachuaert ghelept om een accoord te vīdē. daer sy beyde ter dachuaerde quamē En eer de dachuaert schiet so waest gheordineert datse beyde wter stad rīdē sōdē. dat sy dedē Daer na quā graue Lodewyc subthylt weder te Mechelē en met vriendē en subthyl hedē dede hi so vele dat de vā Mechelē hē ontfingē sōdē slach ofte stoot voir heer en sworē hē trouwe en hulde. niet teghēstaēde datse hertoge wēcelij en vrou Jānē eedt gedaē hadde en ontfanghē **O**m des ontfancs wille gaf hi dē stad vā mechelē die iij. merce. vā hauere. vissche. en soute. dpe de stad vā Antwerpē te voorē hadde. en d; die poorters vā mechelē indē stroē sōdē mogē varē sōdē afslach etc. na dinhout Jnd brieuē daerop gemaect. itiaer. M. CCC. lvi. dē xx. dach Augusti **D**oe besette graef Lodewyc mechelē en ooc zyn palē met volc vā wapen En hertoch wēcelij besette ooc die spne En die graue vā Bergē en veel ouerlantseeruterē quamē hē te diēst die de vā mechelē seer nauwe hpledē d; sy n; wel wt en dorstē comē in bra

bant om prouande en anders te halen
En die van Brussel en die van Ant
werp hielden die Vlaeminghe wac
ker Ja die van Antwerp door rede di
lant van Waes tot Ghendt toe ende
deden groten schade.

Maer wāt Mechelē dicwil vmaent
is. en veel liede den staet en natuere
daer af niet en werē. so sal hier it cor
te vclaert wordē hoe dat Machelen
vā perst gheregert gheweest heeft.
en hoe dat aen Grabāt comen is ghe
weest Te werē dat Mechelē van ou
der tijden dē heere vā Grüberghē toe
behoorde. maer het was doe onna so
groot alst nu is. welke heere vā Grū
berghē al haer lant te leene hielden
vande hertoghē van Grabāt. totter
tijt toe d; vrou Geerberga/ dochter vā
hertoghe karel des simpelē con. To
dewijcs sone. van Hughē Capet te
Louwē gheuaghē wert/ vloes dat
hertochdō van Lothrijc oft Grabanc
daerse al af berooft werdt van Gode
naertgraue van Ardēnē bi den wille
des keisers. behoudēde alle met hē
rijck hare sone Louen Brusselē ende
ander plckē: en Tmarcgraefscap vā
Aken so hier voor gheseyt is int ruij
cap. Sodat die heere van Grübergē
en meer ander de haer leenen vande
hertoghen te ontfanghē plaghen/ d;
niet meer ontfanghē en woude/ hou
dende haer landt sonder ouerheer te
kennen tot dat Godenaerdt metten
baerde titel en landt wedercrech en
hertoghe wert. Sinnen welckē tijde
wordt dat lant dē heeren van Grū
bergē toe behorende bi menichtē vā

oorpen also gedeelt. dat eenē daer na
te deele viel de helft vā dē heerlicheit
van mechlē/ dpe welke hem wt deno
ciē begaf ter religie/ en wert monich
in die abdie te lobes. dair hi al zj goet
gaf. Maer dpe heere van grumber
ghē open dandere helft toe behoorde
van mehlen. waren den abt van To
bes also hardt. dat godshups clef pro
fijt daer af hadde. Midts welckē dpe
abt sijn deel vercocht dē bisscop vā lu
dic. maer als hij hadde soe en crech
hi niet vele meer dan dpe abt te vorē
ghedaen en hadde:

Item als godenaert mettē baerde
thertochdom weder ghereghē had
de. so hadde hy lange ende grote orlo
ghe teghē heer Arnoute van grūm
berghē ende Wouter berthout ende
gheeraerde sijn soen. den welckē dpe
eē helft vā mechlē toe behoorde. wā
hi sijn leen vande hertoghe niet ont
fanghen en woude/ ghelijc dpe ander
ghedaen hadden Sodat hertoge go
denaert den heere van Grumbergē
ontweldichde ende af nam sommige
sehere dorpen enderentē. die welke
werder vloos die tweede hertoge go
denaert na zjns vaders doot. daer ve
le af te scriuē ware. dwele men breed
bescreuē vint hier vore. Maer inder
tijt vande derde hertoge Godenaer
de. die noch ionck sijnde in die wpege
lach/ ende metter wieghē aen eē wil
lighe hanghēde. so werden die grū
berliche heeren verwonnē ende con
derbracht vande brabanter. na dat
sy dpe daghē lanck ghestredē haddē
seer bitterlijck/ en sy wordē bedwōgē
so dat se haer leen vort aē ocsinghen

vanden hertoghe van brabant en de
 de hē māscap also wel vā dē helft van
 mechlē als vādē lāde vā grōbge so d;
 breder vclaert is hier bouē int xxi. ca
 pit. En dā dē helft hielt die bisscop en
 die kercke van ludic. so d; die hertoge
 mids die haer oude leen nyet en cōdē
 weder gecrighē. **M**air die van mechlē
 maecten den bisscop vele swarichede
 want sy en wonden hem sinē chys en
 vualken nyet betalē. ten ware datter
 ij. canonikē van ludic quamē tē chys
 dage sittē. **O**oc wonden sy dat se haer
 corē hauer en hōp binnē der stad vte
 ren souden. **W**elch die berthouwers
 al toe brachtē hōpē de also die helft vā
 der kercken van ludic te crighē. welc
 he berthouwers huer leē alcht vādē
 hertoghē ontfinghē en diendē hē ghe
 trouwelijck. **D**aer na vcocht bisschop
 hugē van ludich sijn helft dē ij. herto
 ge Janne vā brabant. diese wed vloes
 na d; hi Janne berthout spnē vassael
 vā dē andere helft der stad vā mechlē
 vleene hadde die iij. merctē. also hier
 voor breeder vclaert is int xxiij. capit
Ite na Jans berthouts doot is dpe
 helft vā mechlē bleuē op. **G**ielis ber
 thout. vā gielis berthout op heer flo
 reps berthout sinen neue. die dat ooc
 vanden hertoge te leene ontfinch/ ge
 louendē hē ooc te dpenen op sinen cost
 En hi behinde d; hy schuldich was te
 houdene en te doen houdē in die stad
 van mechlē alle tghene dat die herto
 ghe met sinen gemēpnē rade beuāle
 en ordinerde. **x**c. gelijk dpe brieuen
 daer afgemaect dat inhōdē vander
 datē. **M**.ccc. en xij. op s. peeter ende s.
 pauwels dach

Daer na it naeste iaer heeft heer
 dolf vād marchē bisscop van ludic ij
 helft van mechlē bicōzēte vādē stoe
 le van Rome vledt aē graue willē vā
 Henegouwe en van hollant de derde
 van die name voor. **xv**. **M**. guldenen
 met voorwaerdē d; hijt weder soude
 moghē lessen binnen v. iaeren

Daer na it iaer. **M**.ccc. en xvi. roch
 te die selue graue willē tegē heer Flo
 reps berthout voor dpe and helft vā
 mechlē. En graue willem ontfinght te
 leene vādē. iij. hertoge Janne. gelo
 uēde en bekēdē de al tghene dat heer
 Floreps te vorē geloofst en bekēt had
 de En ald? mehde graue willē gehee
 lijcheer van mechlē te bliuē want hy
 bepdedie helften vercreghen hadde
Mair coets dair na quijte ende loste
 bisscop dolf ij helft voor vā mechlē
 len wt des garuen handē **D**oedachte
 graue willem dat hem cleyn beholpē
 ware metter anderen helft alleene te
 behoudene die hy vanden hertoghe
 van brabant te leene houden moestē
Ooc soe en lach mechlē nergheens by
 spnen lande **A**ldus so dede hy so vele
 neernstichept dat dpe voorsepde heer
 floreps berthout dē coop weder ouer
 nam. die welke heer floreps eē doch
 ter hadde geheeten **S**ophia. dpe ghe
 trou hadde graue siepnout van gel
 die des grauen **O**ttensone. so d; op
 haer vsterft die selue voorsepde helft
 van mechlē. En na haer doot soe ver
 sterft op haer oudste dochē dpe welc
 he namaels grauine vā cleue werdt

Item voert so eest te wetene dat de ou
 de graue **L**odewijc van vlaēdrē beide

die voorſ helſte vā Mechelē deen na
danſ getocht heeft. Maer die vā Me
chelē en woudeſ niet onſanghē wāt
ſy warē doe goet brabanterſ en vie
len aen hertoghe Jan dē iij. hē biddē
de dat hē te recht hielde. diwelck hi
alſo dede ſonclinge aengemerct d; dē
coop ſoncl; in cōſent gheſchiet was. da
ermē pmerſ die eē helſt te lee af hielſt
Daerna bleue hertoghe Jan en graue
Todewijc en ſubmitteerde hē int ſeg
ghē vā cōñ. Philips vā vā achrē dpe
hpet van Valloys. En daer na ouer
quamē ſy beyde onclinge dat ſy ghe
liker hant Mechelē hōdē ſouden.
Daer na creech hertoghe Jan bi coo
pe dpe helſt vande voorſ graue. het

welc dpe ionghe graue Todewijc na
zjns vaders doot van wer dē hpet. Al
ſo al die vſeyde dinghē breder vclaire
zj hier voor int xli. capittel. En na her
toge Jans doot creecht die graue we
der. elſo hier na int xliij. capittel ghe
ſept ſal wordē. en mechelichē vclaire

Dat xlv Cap vande wondlike ver
bonde met Karle dē iij. Keiſer. En
voort van graue Todewijcs orloghē
vā Vlaēdē teghē Brabāt. En hoe de
ghemeyntē vā Louē en vā Brueſſel
ouwlijc op die Vlaminghē vochtē

Als hertoghe Wencelſ van Gra-
 bant zyn palē vande lande teghē
 die Vlaminghē beſet hadde alſo hier
 voorſ is ſo heeft hi raet gheſocht aen
 ſynē brueder Karle die iij. keſer en
 con. van Behem ſoedatter een dach
 naert te Tricht gelept wert. daer her-
 toghe wencelſ en vrou Jannetoghe
 bidē keſer En daer werdt tuſſchē hē
 liedē ghemaect een wondelijc vbonde
 ſo dat onder ander dinghē een voor-
 waerde ghemaect dat die hertochdō
 mē van Grabant en Limborch bly-
 uē ſoudē aen hertoghe wencelſ ende
 aen vrou Jannē als haer natuerlike
 wettige princē Behoudelijc dat her-
 toghe wencelſ ſonder conſent vā zinder
 vrouwē gheē eerſlijche oft onberuer-
 lijche goedē der voorſ landē en ſoude
 moghē vropē vanderē oft belaste
 Jte oft vrou Janna ſtorue voor herto-
 ghe wencelſ ſond wettige oor van hē
 te hebbē. ſo ſoude hertoch wēcelſ die
 ſelue voorſ lādē behoudē als natuer-
 lijc heere En ſtorue wēcelſ voor ſijn
 vrouwe ſonder oor van haer te laten
 ſo ſoude ſy haer leuē lanc vrouwe bli-
 uē En creech ſy na wēcelſ doot wet-
 tich oor van eenē anderē man dat ſel-
 ue oor ſoude dan ſuccederē na haer
 Jte oft ſy bepde ſtoruē ſond oor vā ha-
 rē lijnē. ſo ſoudē die voorſ landē vā
 Grabat en Limborch bliuē op dē voor-
 ſepdē keſer Karle als op dē wettigē
 ſuccelloer En oft keſer Kaerel dan
 niet en leefde. ſoē ſoudē die landē bly-
 uē op die naekte leuende gebuerre vā
 Lutzeborch Vā welckē en meer ande-
 rē voorwaerden brienē ghemaect wa-
 rē Int iaer M. CCC. lvi. des manen

daechs voor alſchdach en des anderē
 daechs daer na volgedē ter begheer-
 tē van hertoghe wencelſ en vrou Jā-
 nen ſo gheloofde die ghedeputeerde
 vande ſtedē van Grabant daer zyn de
 bi goetdunckē van ſommighē edelē
 dē hertoghe hertoghine in dē keſers
 hant taſtēde dat ſy en elck vā hē deſe
 vſepde puntē houdē en volvuerē ſou-
 dē voor hē huer oor en eerſgenamē.
 ſo verre alſt hē aenleefde Ja behou-
 welijc den chartre preuilegiē vryhei-
 dē rechtē en caſtumē. die de voorledē
 keſerē Conighē Hertoghē dē lādē
 van Grabat oft eenigher ſtadt biſon-
 der vſeent hebbē. En hier af worden
 oock brienē ghemaect onder der ſte-
 den ſeghelen
 Welcke voorſ wondelijc vbonde ſond-
 lynghe als vanden lande van Gra-
 bant en van Limborch bi ghebreeke
 van oorien te comene op dē hertoghe
 wencelſ oft op dpe ghebuerre van
 Lutzenborch alſt was dat vrouwe Jā-
 na des gheen macht en hadde te ma-
 kene ſonder ander redene en ſonder
 conſent des ghemeynē lants en der
 gheenre dpe dat aenghinck ſoē lpet
 ſijt nochtans ald? makē ter begheer-
 tē vande voorſ keſer des hertoghe wē-
 celſ haers heere brueder om biſtāt
 te hebbē want ſe in noode waſen vſe-
 ſen vā graue Lodewyc die machrich
 was van vele landen.

En ooc ſchijt dit voorſ vbonde ſeer o-
 redelijc. behouwelijc alcht dē goet-
 dūckene der gheenre dier bat verſtāē
 Jndē perſte wāt al was Margriete
 die keſerine des ierſtē hertoghe Jās
 rrr ij

dochter: en was moeder vā con. Jan
vā Sehem hertoge wencelijcs vader
so es nochtā claer dat vrou Jannen
suster oft haer oorie veel naeder is
Ite oft eenighe hē vmatē te seggē dat
Lothrijc oft Grabant op gheē dochte
vsteruē en mocht. maer dat bigebre
ke vā mālliche oore op dē kepf vstor
uē ware: bicrachte van eenighe ke
serliche statutē ic. En dat kepf Kar
le mits diē vvoorē vbonc liet maken.
waer dat also. diwelck neen. soemoste
dan Grabat daer vstoruē zij n: op ee
nighe kepsere maer op die coninghē
van Sehem. als van hertoge wence
lij van Lutzenborch na wiwisen der
voorsepde briuen van kepsere Karle
Ite alsulche vmeteliche liede choonē
daer bi niet te weten dat ghescreuen
recht is. dat lopen oft struture alleē ge
cōfirmeert en gheuesticht wordē by
dē zede oft castumē der gheenrediese
ontfaē oft vserē Nu ist so d: die castu
mē in veele hertochdomen int kepsere
alfulces d: se op vrouwē vsteruē
Als in Lothrijc in walsche gheheeten
Lorapne: d: een oudt hertochdom es
en ooc thertochdom vā Sarē dpe nu
vstoruē zij op Aene: graue van Van
demōt. die hertoghe van Loranpē en
van Sarē is. ter causen van sijnder
moeder die een dochter was vā con.
Aenier van Siciliē en hertoghe van
Aniouwē Op welc conic hups vrou
we ooc daer te vorē Loranpē en Sa
rē oft Sarops besat hi vā zijder moe
der weghē. Insgheleijc pleghe meer
hertochdomē int kepsere op vrouwē
oft op haer oorie te vsteruē als Shel
re Sulijc ic. En sondlinge thertoch

dom vā Lothrijc en Grabant. Wāc
sintē Segghe dochter vā Dppph vā
Landē perste hertoge van Grabant
bleef na Grimolde hare brueder her
toghinne van Grabant dat doe veel
meerder was danc nu is. want ghic
al tor by Dorniche Desghelijc vrou
we Sherberghe dochter hertoge Ka
rels die te Siliens int ghenāghenis
sterf al wardt sp en haer oor by wille
des kepsers berooft bi Sodeuert vā
Ardenē vā eenē dele des hertochdōs
vā Lothrijc daer walsch Grabat ee
deel af es. so behielt sp nochtā en haer
oor dat principael van Grabant als
eyghē goet en alop. te weten Louen.
Bressele mettē lande daer otrent. en
ooc so men hout Thienen Leuwe en
Thertoghenbossche ic. Desghelijcs
behieldē sp t marchgraefscap vā Aijē
oft Antwerpē

Item is ooc wel te wetē dat na vvoor
sepde hertochdom van Lothrijc vā
den graue van Ardenē lange gehou
dē hadde gheweest so quaemt op her
toghe Sodeuaert vā Sullion ter sa
ken van sijne moeder sintē den gra
uinne van Boloniē oft Soonē na de
doot van hertoghe Sodeuaert mer
ten Sulte haren brueder die sonder
oor sterf. Dwelc hertochdom nper te
min daer na vanden kepsere gherest
rueert wert Sodeuaert mettē baer
de als vore vclaert is int. xxix. Capit.

Item ooc so ist vvoorē hertochdom
van Lothrijc en Grabat namaels v
storuen op die vvoorē vrou Janne En
na haer vsterft op diē oorie vā Mar
griete haer suster. te wetē op hertoch

Antonij's etc. Daer af die roomsche
coñ. en coñ van behem in sijn openē
brieuē in huweliker voorwaerdē vā
vrou Ijsbette vā gourlier hupsvrou
we verclaerde Int iaer M. cccc. en ix.
op den xxvij. dach van april dat de sel
ue Antonis tottē hertochdōme van
brabant rechtuerdelijc en bi wettiger
successien comen was. en dat hy dat
met al sinen toebehoorten ghebruyc
te met goeden titele

Item ten eynde ist verstoruen op
vrou Marien hertoghe karels doch
ter van Bourgoendie en Brabant.

En van haer op hertoghe Philips
die in Spaengie starf

Au heere ick weder op graue Lode
wijc van vlaēdie die vstaēde dit voor
sepde vbonc mettē kepsen ghemaect.
mepnde sijn sake te vorderen eer dat
die kepsen zj volck soude konnen ver
gaderen. Ende hy maecte een grote
hepvaert op Brabant dwelch herto
ghe wencilijn vernemende so ontbo
de hi ooc sijn edele ende sijn stedē vā
brabant die hem bereyden te Brues
sel waert te comen. Maer eer dpe vā
Antwerpē ende vanden Gossche. en
meer ander vergaderen konsten. soe
was graue Lodewijc m; groē macht
in Brabant comen brandende ende
roouende Doe hadde hertoghe wen
celijn oock vele edele vergadert ende
die van Louene waren te Bruessele
gheomen Ende als dpe gherrouwe
ghemeynten van Louene ende van
bruessel vernamen de vlaminghē in
brabant ligghende so woudē syse zō
deenich vbeypdē haestelic beuechten

Dpe edel ende wise mannē riedē dat
men vbeypden soude tot dat die herto
ge met sinen edelen aengheromē wa
re. ende ooc die ander steden. want an
ders was hem die graue Lodewijc ve
le te machtich Maer ach lasen na de
sen goeden raet en woude die gemeyn
te niet horen. noch gheenrehande ont
derwijsen hadde daer stede. also dat
ghewoenlijch is van allen ghemeinte
dpe beruet sijn/ende ouer een loopen
sonder eenich beschick Aldus dan soe
trockē wt bruessel die voorsepde ghe
meynten van louene ende van brues
sel als onbestierde lieden tot Schotē
metten graue vandē berghe tegē die
groote macht van graue lodewijcke
Ende die graue vandē berge schoer
de ende door reede de vlaēsche machte
twee oft dyp repsen Ende daer na soe
sloech hi weder achter in dpe vlamin
ghen seer stranghelijch: Maer lasen
ten halp al niet: wāt in die perste vga
dernighe werde die baniere van bra
bant ter neder gheuelt ter aerden en
die heer vā Alsche diese vuerde wert
ghenoteer daerom/en men spracs hē
velestandē ende oneerē. om dat hyse
also slechtelijc als vnaert sijnde val
len liet. maer sommige sepdē anders
als d; hē zj paert doer stegē was etc.
Als dā dese banpere ald? gheuelt en
geuallen lach. so werden die brabant
ters alle verslaecht ende vstroppt. en
een pegelijc die cōste pijnde hem nae
zj vterste macht te vlpene na brues
sel. ende sommige na louene. elc daer
hi hem mepnde te beschermen. ende
en bodē gheen were wātse sond ordi
nancie warē/en vele wasser vslaghe

Margraue Lodewijc vssloecher vele lancesdē weghe vele vlodend in ha ghē en in bosschē. en zōmighe sprōgē in die zēne en gractē en vdrōnchē. Al dus quam graue Lodewyc strpdend hantbinne Bruesel en nam de stad inne die doe ter ryt noch gheebuten vestē en hadde En hi stach zj banier ter stadchups wte en zj wimpelē op die poortē En hi dede hē hulde en ontfanghē al wast met ghewelde. en hy maecte eenē kinnman en schepenen. Dit gheschiede intiaer M. CCC. lvi op eenē goēsdach dē ruh. in Oostmaent dat noch te Bruesel heet dē quada woensdach

Daer na dede die graue onbiedē al spnē liedē datse wel betaelē sōdē en niemant vōnghelijckē. En voorliet ljc besette hy die stad met sinē volck en tractot Louene. En ondweghen creech hi die borch ter vuerē So quā hi voor die stad vā Louen die in haire seluē vslaghe was mydts den vlpese van haren liedē die bi Bruesele vslaghe warē. so dat die stad van Louen dē graue in liet comē. En binnē zjde so dede hi al die goede mānē en de gemeynte vggaderē. en dede hē opdoen dat hi begheerde ghehult en ontfanghē te spne ouer heere In des vnairt hept en vbaesthept vandē volcke soe wert daer vā eenē grote getale ouerdraghē te doene des graue begheert So begonstmen dē volcke dē eedt te staene. en vele begonstē haer vingerē op te stekē om te zweerene Doen hoordemē sprekē daer met luyder stēmē een priester regulier van s Seer trupdē vā Louen gheheertē heer wil

lem die zadel aer segghēde ald? Shp vmaledide liedē wat wil di makē. wil di afgaē uwē gerechtē heere en vrouwē die ghi eens gheswotē hebt. en ontfanghē eenē ongerechtē here. die scāde en vwindp nēmermeer Alst volck dar hoorde soe werdet vslaghe in hē seluē en anders bedacht en en woud de dē graue niet hulden noch ontfanghē voor heere. maer elcher ljc ghinc chupswaert Doe en dorste die graue daer niet langher bliuē anxt hebbē de voor eenich misual en is haestelic ghetrockē weder na Bruesel. dwelc hi weder besettē met sinē volcke. En als hi alle dinghē na zj begheerte te Bruesel gheschiet hadde. so is hy vā daer in Vlandien ghekeert.

Hoe d; heer Euer aert tserclaes die vlaminghen wt bruesel vdroef met groter cōfuspē als een vroom getrouw ridder die stad bedimende ic.

Dese voorespde geschiedenisse v
nam eē eerlijck en vrom ridder
vā bruesel doe tijt liggēde bi herto
ge Wēceline te Tricht. geheet heer
Eueruert tserclaes. brued vande goe
dē heere Janne tserclaes bisschop vā
camerijcke. soe hadde hys in sijn her
te verdriet. en hi vūgaderde hepmelijc
een groot ghetal van sijnē vriēdē en
maghē. en hi quam hepmelijc op een
der nacht tot inde vestē vā bruesel ter
plaetsen gheheete dat wer moesbroec
en met leederē beclam hi die stadt son
der wetē der vlamingē die dair bleuē
waren. En als Eueruert binnen der
stade was. so sprac hi sijn vriendē toe
En hi begreep ter stont der stathuyse

En hi trac af de banier des graue vā
vlaendre. en sijn wppelen vand poer
ten. en hi stac daer wt de baniere van
hertoge Wēceline en vrom Johānen
Doe quamē dpe goede liede vā bruesel
ter merce en vielē aēdē goedē ridd
elēp achte dē dat se bp bedwāge graue
lodewijc gehulchaddē. Als die vlamī
gē dat vnamē. so trockē sp hepmelijc
vā daer na vlaēdre. diē onculpē cōdē
maer vele werter vslagē Doe zācher
Euerairt aēdē hertoge en hertoghin
ne te tricht. en liet hē wetē die geschie
denisse. dpe welke seere vblit in de te
bruesel quamē bewijzēde hare getrou
wen ridd groote eere en vriēscap. So
dedē ooc alle dedelē goede mānē ic.

Daerlvi. Vand' wtsprake en seggē
hertoghe willē van Beperē graue
van van Henegouwe en Hollant op
tgheschille tusschē hertoghe wencelij
en graue Lodewijc En hoe graue Lo
dewijc Antwerpē dwanch aengaen
de den iij. mercken

Is den twist en orloge ald' stōt
tusschē brabant en vlaēdrē. soe
dede hertoghe willē van beperē gra
ue vā Henegouwehollant en zeelant
en heer vā vpestant grote neerstich
ept aen hertoghe wencelij vā brabant
en aen graue Lodewijc van vlaen
drē die hem in beyde syde bestondē dz
sij in hē sōdē willē bliuē vā allē ge
schille dat sy hadde Dwelc' sy alsoe de
dē En daer af wordē ghemaect bpe
uē en submissie inhoudēde dat sjs hē
gheheelicheerdē met ghelofte in her
toghē willē segghen En het wert ooc
beseghelt vandē eedele en stedē van
beyde landen

Daer na heeft hertoghe willē gepro
nūcieert sijn seggē in walsche seer on
redelijc so dat schijt en seer gonstelijc
voor graue Lodewijc En onder an
der veele puntē aenghaēde der stadē
in die vsepde orloghē gedaē en ander
dinghē so sepde hertoghe willem dat
want zōmige stedē en edelei brabant
eedt ghedaē hadde so sōdē dpe stedē
Louen Brussel Apuele Thienen hē
eēs des iaers dienē tē costē des lants
van brabant elc met eēder banierē
vi. weken lanch elc xv. mannē gewa
pēt soe wannneer si vandē graue da
er toe versocht warē om hem te hul
pen En mits dien sōde hi den steden

voorsepēde edelē quijtschelden ha
re eede hem ghedaen ende die brieuē
daer af weder ouer ghegheue: Item
want die graue hē hertoghe begonst
te scrinē van brabant by vlsuecke of
rade van zōmighē stedē en edelē des
lants so sōde hy moghē den titel be
houdē sijn leefs daghe lanch op dat hy
woude.

Item voor dese costē en schade die de
graue in dese orloghe had gehad soe
sōde hi en sijn nacomelinghē herē sijn
van Mechelē met harē toebehoortē
na dpe forme van brieuen des coops
en eede manscap dē bisscop en den ca
pittel van Ludich ghedaen sonder pe
mant ander enighe anders heelerijc
hept oft recht daer in te hebbē En dz
hertoghe wēcelij en vrouwe kenne al
le die brieuē van coen. Jhs van vranc
rijc die hi op Mechelē hadde weder
ouer gheue sōde.

Itē dz Margriete grauine van vlaē
drē en huer ooc dwelc' sy van graue
Lodewijc heeft oft vcrigē sal voor hair
vādlijche vsterkenis x. M. guldē vā
Florencien eerflijche Door welcke
somme sy en haer ooc teleene en in
māscapē otfāē sal van vrouwe Johā
nē van brabant en van harē oore de
stad van Antwerpē m̄ harer toebe
hoortē met ned en hoogher heerlijc
hept in aflage vander voorf somme
En oft die vvalle en rentē vāder stad
so verre niet en strectē soe sōde dat
met anderē goedē v̄vult worden. En
de stad vā antwerpē sōde dier voirf
grauinnē en graue als harē mōboir
midts desen hulde en eedt doe Maer
des sōde si gelouē en cōfirmerē d' stat

vā Antwerpē al haer chartre preuilegiē en vryhedē ic. En sy sullē daer af vron Jāne als voorsept is māscap en eedt doe En vron Johanne en hare oore den name van Grabant sal behoude den oude titel vande Marc graefscap des heilich rijcs ouermits die souuerapnlicheit en wantment van haer te leene houdt ic. Dit seggē wert ghedaē tot Mech i Henegouwe Jnr iar M. CCC. lviij. op dē. iij. dach in Junio

Daer na bleef hē graue Lodewick na inhoud des segghes noch scriuēde hertoge van Grabant Naer wāt hi van hertoch wencelē en vron Jāne te leene houdē moeste ooc na inhoud des segghes. so screef hertoghe wencelē als hi aendē graue screef aldus. Onsen lieue ghetrouwē Lodewyche graue van Vlandiē Als dat dpe graue sach die seer grootmoedich was so schaemde hys hē en screef hē niet mere hertoghe.

Itē al ist sodat een ghemeyn saem is dat hertoch willē graue van Hollandt int voorē segghē septe. Hues dē mē nochtās en ist so niet Naer wāt hēt vron Jāne ontracē en afnā ton rechte. so maecte hijer af Hues dē mē dwelt voor doelloghetusschē Vlaēdiē en Grabant vron Jāne toe behoore. also dat hier voor vclaert is.

De se hertoghe willē van Seperē graue van Hollāt: corts nadat hi dit segghē ghesepē had wert hi iāmerlic gheplaecht als sinloos te zj. En her

toghe Melbrecht zj bried dpe Dalep graue was dedē genanghē legghen tot Kiepnout in Henegow: daer hi zj leefdaghe butē sinnē bliuēde gheuāghē bleef langhe iarē. welck die sake vander plaghē was is te beuelen d vborg hē chept gods

Nachtervolghēde dē voorsepde segghen van hertoch willē van Seperē die graue Lodewyck en Margrietē zjre ghesellinnē Antwerpē en Mechelē aenghesepē hadde. so quamē sy bepde tot Antwerpē. en wordē daer ghehult en ontfanghē ghelouende en zweerēde te houdē dē stad vā Antwerpē haer rechte/castumē/preuilegien. en chartre/en die doe houdē i al haer vryhedē: also si te vorē gehoudē was by den hertoghe vā Grabant.

Daer na vvolchdē die vā Mechelē neerstelijc aen dē graue hē claghēde ouer die stad vā Antwerpē. om dat se hēliedē die marctē ontrockē hadden. daer af hier vorē int xxxviij. capit. breder vclaert is Segghēde voort ooc dē hē die graue gheloofte hadde die te doe pepselijc sondē eenigē twist te gebruike daer te voren als sijen ontfinghen voor heer en hulde: afghaende vron we Johannen en hertoghe wencelē.

Doe aenmercte ende ghedachte dpe moedighe graue Lodewic van Vlaēden hoedat dpe van Machelen hē alderperst ontfinghen. ende op dander spde ghedachte graue Lodewick noch wel van te vorē der groter schaden ende der swairder ende stragher

orloghe die de vā Antwerpē wylē eer
op hē vuerdē also hier voorhesept is
so dat hi der stad vā Mechelē veel gō
stigher was dan van Antwerpē. die
hi vsocht neerstelijc begherēde datse
van desen gheselle vande merctē tot
hē waert bliuē soude in zj seggē Die
van Antwerpē weygerdē dat te doe
segghēde datter die hertoge en herto
ghine te leene hieldē vande keyserijc
ke en datter de graue en grauine ooc
te leene ontfangē haddē Doen moch
ten sij dan nper doe sond cōsent van
dē keyser en hertoghe en hertoghin
ne daermēt af te leen hielt Seggēde
voor datse die graue in possessiē vāt.
als hi ghehult wert swerende hē doe
en ghelouēde in haer rechtē te houdē
Mits welckē sp hē ootmoedelijc ba
dē dat hise in haer rechtē houdē wou
de nadinhout en beuele van des key
sers en hertogē brienē dair af voor
is en anders en woude die van Ant
werpē graue Lodewic gheenē troost
toe segghen. waerom dat hi seer ghe
stoort van daer reet. maer die vā Ant
werpē en achredē daerop niet vele.

¶ Corts daer na quā graue Lodewic
ke weder tot Antwerpē ghewapend
hant en mer veel volcx diwelc hi allē
hēs inneliet comen so vele dat hi der
stad machrich was En hi vinck van
dē bestē en rijckē poortere vā stad
wel tot C.C.I. toe die hi teghē der stad
rechtē vuerē dede in vlaēdiē te ghise
le. te Ghend te Brugge en tot ppren
En hi liet tot Antwerpē so vele Sp
gantē en orloochsvolcx datse der stad
machrich warē seer vdruchēde die in

ghesetē en burgherē So dat die stad
dē graue Lodewic ghelouē mostē vā
noors wege al dat hi begheerde sou
dē die geuange die te ghyzele oft i ob
stagiē sarē gheloft moghē wordē En
eer datse dpe graue lossen woude en
ooc eer die Bugantē wt rijdē souden
so woude de graue in sinē handē heb
bē vander stad alle die brienē en pre
uilegiē die vande voorleide mercten
mentie maectē en die graue ghelooft
dese hē weder tegheue gheheelc als
hysē gheuispteert en ouerlien hebbe
soude. Op dpe condicie so leuerden sy
den graue die selue brienē nae sijne
begheerte

¶ Daer na als hise een wylē tijt ge
hadt hadde soe achter volchden sy dē
grauē al omme na daer hi reedt. ma
er nochtans en conften si haer brienē
niet ghecrighen noch ooch haer poor
teren die te ghisele laghen. voor dper
tijt dat die inghesetene poorteren hē
submitteerden ende keerdē in die or
dinancie vanden Graue Ende corts
daer na eer die ghiselen weeder ghe
leuert worden so pronuncieerde gra
ue Lodewic sijn segghen alsoot hem
gheliefde. toe segghende der stad vā
Mechelen die in vseyde mercten die
nochtans dien van Antwerpen van
ouden voorleden tijden toe behoort
hadden Maer sy mostent alle syden
want sy niemant en haddē diese ver
antwoorden tsegghen den graue dpe
hem te machrich was Ende nochtas
en cregghen sy haer brienē noch niet
weder op die tijt. maer namaels.

Daer lof. cap. Hoe dpe ghemepte
te Louē en te S:uessel opstōt. En hoe
hertoghe Wencelij Louē belepde. Itē
hoe hi voor stauesten trac. daer na in
sauopen. En daerna voir Hymers-
bach. dwelch hi wan.

En grote beruerte is te Louen
op ghestaen. dpe begonst wert
van peter cōtereel dē mepere van Lo-
uene. die eē alte listighen en forchlijc-
ken man was. En dat quā toe bij die
ocsupne. datter een mā met vissche te
Louene quā en waert gheuare en hi
bleef stekende inde leeps. so d; hi daer
niet wt gherakē en kōde. En om dat
hi gheerne te Louē ter ventē geweest
hadde. soe nā hy een paert daer by in
dpe wepde gaende. daer hi hē met be-
halp en gheraecter vte. doe dede hi d;
paert weder in die wepde. Dit sacht eē
quaet mēsche dpe dit int quade ouer-
droech peeter dē dē meper dat die an-
der tpaert ghestolen hadde. Dus soe
wert dpe mā gheuāghē en vā dieften
aen ghesprokē. maer hi wert vanden
scopenē los en vry ghewesen. dwelch
die voorleide meper seer qualic nā. en
en woude dē onnoselen man niet latē
ghaen. Soe dat dpe meper twistende
werdt metter wet. En want hy hem
niet en queet executerēde d; vōneste
soe hi sculdich was. soe en woude s;js
voor gheenē meper houden. Doe trac
peeter cōtereel by hertoghe Wencelij
ter vuerē ligghēde. segghēde dat dpe
wet hem af geset hadde. dē hertoghe
veel re cort doēde en claechde ouer die
wet. Doen was daer een vandē mees-
ten dpe bidē hertoghe warē tottē her-

toghe segghende ald? Heere ghy en
wert iwer stadt nēmermeer mach-
tich/ghi en doet so vele dat die gheme-
pnte op sta/en datse dpe gheslachten
tondbreghē. Desen bosen raet gaf die
mā. en al en antwoorde die hertoghen;
dair op soe ghic peeter contereel daer
op nochtā te wercke en vgaēde die ge-
meinte en maecte een muterie teghē
die heerē vand wet/en stōt m; groter
scharē ghewapēt op eend nacht op de
grote merct aē die halle. En des mor-
ghes ghic hy met sinē liedē op dē stadt
hups en dede hē gheuē dpe stotelē vā
der stadt/en hi vick die goede mānen
vand wet die vandē gheslachte waren
en dedese legghē op die borcht. en ma-
ecte die wet vand ghemepte/en hi gaf
dē hertoghe en sinē rade vele ghelto
om datse door die vingher sagghē. xē.

Daer na int iaer. M. CCC. lx. so
opstōt te S:uessel een grote beruerte
ond dpe ghemepte te S:uessel wāt sy
wildē makē. xij. raetsliedē na haer be-
liefte. Die goede heerē en wet dit ver-
nemēde en vstaēde/om allē twist dier
wt risen mochte neder te legghē. So
brochtē s;js daer toe datter wordē ghe-
ordineert. ij. cōmoingmeesters. maer
die wardē afgheset vand ghemepte
binnē min dā een half iaer teghē der
heerē cōsent/en maecte groote verga-
deringhe ond malcāderē om teghent
die heerē op te stane. Die herē en wet
houders die dit ghewaer werdē ghin-
ghēte rade datse dpe ambachtē orbie-
dē soudē. om te wetene wie dpe opset-
ters warē vā deser beroertē. Die vles-
houwers en wildē n; comē en maec-
tē hem sterc. maer als si ordinacie ge-

maect hadde om dpe heerē te benech
tē so wordē si ghescoffiert en dpe prin
cipale opsetters gheuāgē In haer hu
sen warē gēuōdē siedende ketels met
calck peck en and dingē om dpe heerē
daer mette bedaruē hadde si cothair
der meynige gheromē En aē die van
d capellē prochie die met grote gecrijs
sche aē die steepoorte warē die bestor
mede om na d merct te comē hē warē
ghelondē. ij. gheestelijhe mānē om tō
dwijfen vā haer dolinge/ so datse ghe
stilt wordē En dpe heerē m; wijshede
vingē die principale vā deze cappellop
sen en dedē iusticie daer ouer wāt dā
der simpel volck als sp vnamē dattet
so mette vleshouwers vgaē was/ so
vloot elckerlijc so hi prst mochte. en d?
vghinc dat sorte opstel d ghemeynten.
¶ Itē na d; die goede mānē soe bouen
gheseyt is te Louen lāge geuāgē had
dē gheleghē op dpe boorch en datse vā
hertoghe wencelij gheē succours en v
namē so hebbēse haer rātsoen gema
het met Peter cōtereel na sinē epsch de
helft wel meere dā si volleeftē konden
En wāt hy dē hertoghe oft sinē heerē
grote sommē vā gheldegaf so dede hi
al dat hi wilde met sinē hulpers twee
iaer lāck en een half. Maer dpe goede
mannē volchdē so lange dē hertoghe
en dē rade vā Brabāt d; de hertoghe
voor Louē quā liggē met grote volck
Tē laetstē was dair een peys ghema
ket also dat die vlespe goede mānē int
regimēt comē sōndē en dat recht hou
dē so si ghewoelijc hadde geweest. en
haer rātsoen datse ghegeuē hadden
sōndē spop die stad vā Louē weder v
halē Maer sp rochtē errentē en lijfrē

ten om also rotten huerē te comē wāt
anders en kondē sp daer niet aen ghe
rakē rē. En hertoghe wencelij brach
op; ij beleggheē creech wed een som
me gheltes menich duisent wāt mē sep
dat hi binnē desen voor termijne wt
Louē meer schats ghecreech dan dpe
stad wtē grōde weert was/ Hy maect
temet diē ghelde tslotte Diluoerdē en
daer en bouē behielt hi noch eē grote
somme gheltes op Louē tlinē behoene
als hy die epschē soude. Om welker
scattinghe dat die stad seer vāruit en
als epghe werdt dwelc scade was vo
re dat ghemeyne lādē. dwelc der stad
hier inne seer behulpich gheweest is
sonderlinge die vā Bruesel dpe hē ge
trouwelijc daerin quijtende warē en
hebbēse op hare pste staet bracht hy
behulp van sommighen heeren

¶ Als men screef. M. CCC. lxxij. soe
werdt die vijfte Kjaerle cōn. vā vrāc
rijc ghecroet seer eerlijc te spemē die
mē hiet die wijse cōn. wiens vad hyet
cōn. Jan/ en hadde te wijue hertoghe
wencelijns suster Dus was wencelij
oom van deesen cōn. Kjaerle. daeront
so trac hi darwaerts met grote state.
daer hi blijdelijc vandē cōn. ontfangē
was. Daer was die cōn. van Cppers
en veel ander heerē rē Die feeſte was
seer costelijc ghehouden vijf daghen
lanck duerende

¶ Als hertoch Wencelij in Bra
bāt te Bruesel comē was bi sijnder
vrouwē otrēt een iaer daer na so trac
hi met machte voor Kjaerle tē ghē
dē heere vā Valchēboorch daer hi vele
assaulten op dede. mer tē epnde so liet
hijc sta en

Innē dē seluē iare quā ēē npeu-
 mare tottē hertoghe datter in sauop
 en een groot gheselschap v̄gadert was
 gelijc wilē eer dpe ōghelouige hupnē
 of wādelē dpe groot quaet inlant al
 ōme deden. Si warē v̄gadert wt vele
 landē. en mēpndē alle die edel dootē
 flane en waren in diuersche plecken
 meer dā. C. dupsent en si roofoē vele
 lādē tusschē dpe sepne en die loyze tot
 Vendomme en Montargis. .x.
 Si hadde eenē coninc ond hē liedē ghe-
 corē dpe bouen alle and quaet en vol
 ouerdaets was geheetē Jaques bon-
 hom vā Clermōt gheborē. Genē rid-
 vinghen si diē si brieden int ghesichte
 vā sijnre hupsrouwē en sijnē kiderē
 haer dwinghende daer af teten daer
 na doodē sijn dpe kinder metter moedē
 noch eenē ridder bondē sijn aen eenen
 stake. sijn vrouwe violerēde in sijn pre-
 sencie en sijn dochterē daerna so doo-
 dē si die vrouwe die bevrucht was en
 haer kinderē daerna dē riddere. sijn
 māten hōdese wederstaē. want si wa-
 rē meer dā. C. dupsent vechtēder mā-
 nē. Nochāt so wasser een groot deel af
 verflaghē in vancrjē vande coninc
 vā naurre. Ende haer Con. Jaques
 was gheuāghē en leuēde gheuplōt
 daerna ghehanghē. Maer nochtās
 soe ontvolotē daer die meeste menich-
 te en maectē weder v̄gaderighe leer-
 sterkeleijc. en quamen na almanien
 maer Hertoech Wencelijcrechedē na
 sauopē mettē hertoghe van Barē en
 lorapnē wederstōdense en iachdēse
 tot in sauopen daer sijn alle verflagē
 En ald? v̄ghint dit quaet gheselschap
 en sijn alle quader doot ghestoruen.

Daer na is hertoge wencelij m̄z sinē
 volcke i brabāt gheheert m̄z bliscapē
Inciaer daer na als mē screef. M.
 CC. en lvi. soe trach hertoghe wēce-
 lij voor tslot gheheetē Heymerbach
 met groter machē dwelc sijn al omme
 belepden want hi die stratē en cooplie-
 dē vā brabant en van anderē contre-
 pen beroofdē daer si mochtē. En dpe
 Brabāters bestormdē tslot en wōnēt
 tē lestē. en wart al in dē gront ter nedē
 ghevelt en slecht ghemaecht

In desen tijde was al ōme d; volck
 altelichtueerdich; ydel verwaet ende
 boes. So datter dē wijlen en geleerdē
 alte grootē v̄wōderē maecte hoe dat
 volck soe in quaetheidē verandēt was
 daer vele redenē toe allegeert werdē.
 Onder die welcke dpe meeste redene
 gheuōdē werdt als om des willed; de
 ouds haer kindere vā ioncks n; open
 voedē wijselijc corrigerēde noch leerē
 de hoe si kerstelijc leuen selē. maer la-
 tēse i weeldē en in sondē opwassen En
 dan en hebben sijn schaēte noch vreesē
 maer wordē hertnackich. .x.

Dat. xlvij. Capi. Hoe hertoge Kei-
 nout die outste brued van Selre ghe-
 uāghē wert van sijnē ioncken brue-
 der. En hoe dpe oorloghe beghā tuf-
 schen dpe Brabanters ende die Sel-
 dersche

Repnolt die hertoge vā Geldere
 die hadde van sijnen ysten wij-
 ue. sijn dochterē. doudelste gaf hi dē gra-
 ue van Cleue daer si gheen kinder af
 en creech. en na de doot troude sijn den
 graue van bloys. Die iōcke dochter vā
 Kejnout vō nā te wijue graue Willē
 van Suplijck. en wert namaels ghe-

maect marcgrane; dese ghewan aen
 zj wijs eenē soē die ooc willē hiet Her
 toge Kēpnouts and vrouwe was sco
 ninc dochter vā ynglāt vande derde
 Edwaerde Ken dese vrouwe wā her
 toge Kēpnout ij. sonē en niet meer. de
 oudste hiet Kēpnout die na sinen va
 dtroude vrou Mariē vā Brabācher
 toge Jans dochter vrou Johānē sus
 ter/olādē vā Gelre een wijsletjns met
 ruste regierēde hoe wel noch rās dz ee
 nighe sepde datter bat toebehoorde d
 ondtster dochter vande vōe oude Kēp
 nout gheboze vā sinē pīstē wijue dpe
 dē graue vā blos ghetroude hadde.
 ¶ In desen tjdē so was binnē dē lāde
 vā Geld grote tweedrachticheit van
 tweerhande partijē/dē hietē bronck
 hoisterē en dand heeckerlige die mal
 cāderē seer haredē/maer hertoch Kēp
 nout doe regierēde vhiēf die heecker
 lighē. waer af de brōchoisterē n; wel
 te vrede en warē en claechdent sinen
 broeder/Edwaerde die met groter
 macht tegē sinē brued Kēpnout te vel
 de quā teghē die heeckerlige/daer rep
 nout gheuāghē werdt en die heecker
 linge haddē die nedslaghe.
 ¶ Als vrou Mariē harē heer ghenā
 ghē wiste so claechdē sijt harer sus
 tē vrou Johānē vā Brabāt tghēene
 datter gheschiet was. Dies hertoch
 wencelj met grāmē moede volc van
 wapenē inclādē sandt op Edwaerde
 die hem met forsē af wōnē Somelre
 weerdt. maer nad hāt maecte hē sterē
 en creecht tgenē d; hy vlorē hadde te
 ¶ Groot discort begōster te risen tū
 schen hertoge wencelj vā Brabāt en
 dē hertoghe vā Gelder/soe dat herto

ghe wencelj met groter hepercracht
 vā brabanter en and volck int lant
 vā Geld quā vangende en spānende
 Maer by middele vā sommigē herē
 so wordet eenē pepse gebracht. noch
 tā bleef Kēpnout vlepē ghenāghen so
 langhedat Edwaert indē strjdt vo
 re Saeswilde vādē brabāters vōla
 ghē bleef also hier na volghē sal. Die
 gheschiede int jaer. m. ccc. en: lviij

¶ Dat. xlij. capitel. Hoe dorloghe be
 ghan tusschē hertoghe Wencelj van
 Brabant en marcgrane Willem vā
 Sulich En vāden strjde te Saeswil
 dere. daer hertoch wencelj gheuā
 ghen werdt

¶ Gote wijs beghan terijsen tū
 schē dē hertoghe vā Brabant
 en dē marcgrane willem vā Sulich
 om d; hi die scadē d cooplidē vā Bra
 bāt die in zj landt ghedaē was bouet
 dē ghesworē landt vrede nper oprech
 tē en wilde also zj voorders gheloof
 haddē te doene. hoe wel noch rās dat
 tet hē die vā hertoghe wencelj nōmaēt
 was. maer willē vā Sulich vōmaede
 die brienē. om dat hi in Brabāt nper
 te vliēsen en hadde. en also brack hē
 vbonde dat sijn voorders met hē herto
 ghe van Brabāt ghemaect hadden
 Des die hertoghe gram was en met
 hepercracht is hi ghecomē te Saeswil
 der int gulicher lant. hi hadde met hē
 Groot dē graue van Saintpoel. Goo
 drecht sgrauē brued vā Ramē en ve
 le baeroet herē wē brabāt en lutzboz
 ge/so had hi vgaet. viij. m. mātē oft
 meer rouēde al d; hi i; j gemoet vā

celij victorie hadde en dpe voorsepde
Sheert van Obpes van Gruessle
gheboire en nader hant so ghy gheho
ret hebt wordē die Grabāters int pñl
gperen vstropē ende gheuange. en de
se voorsepde Sheert wort mettē her
toghe sinē heer inlant vā Suplic ge
uoert. en willē vā kees en wiste niet
waer zij meester was diengheuange
hadde. en bleef te Gruessle als een ge
trou man soe lāge om sinē eedt te hou
dene diē hy ghedaen hadde als pñso
nier tot dat die voorsepde Sheert zij
meester mettē anderē wtder gheuan
ghenisse gheloft thups quamē dat hē
seer te prijsen was.

Els Kiepsker Naerle hertoech wēce
lijns broeder vnam hoe zij broeder ge
uā ghē lach. soe was hi seer toornich
en begonst een proces te makē mettē
princē vandē rijke o met vonnisse te
beroouē heer willem van Snyllijche
vā allē sinē heerlichede Doe wert her
toech wencelij wter gheuā ghenisse
ghelaten sond eenich rantsoen los en
vrij. Maer die ander geuā genē wt
Grabāt bleuen noch gheuā ghen

Daerna werdt hertoghe Keynour
vā Sheld wter gheuā ghenisse ghela
tē bp den ghemeynen rade des lants
maer hi sterf corts daer na ouermits
die vanderigē lucht. waer o d; vrou
Marie van Grabāt zij hups vrou en
al dāt seer droenich was. wāt hi noch
zij broed gheē ope acht gelatē hadde
Vrou Marie weduwe zijde vrou Jā
nē suster. dede makē op die aerde van
Grabāt slot van Oepe. en dpe borch
van Turnout. dwelck haer goedinge

was daer si haren tijt almeest op lep
de na haers heeren doot

Grote twist en discoot ghereesser
int lant vā Sheld wāter noch. ij. sus
terē warē vandē voorbedde. wair af
doutte ghetrou hadde de graue van
Glops en dander hadde ghetrouwe
Marcgrauē willē van Suplic voor
sept die van sijnder vrouwe hadde. ij.
sonē en een dochter. Dese Marcgra
ue woude clant aen hē treckē segghe
de dattet op gheen vrouwe vsteruen
en mochte alser mans gheslachte le
uende ware vandē bloede ghecomen
Dpe graue van Glups woude seggē
clant zij te sine. om dat hi doutste doch
ter hadde. so datter groote orloghe en
discoot tusschen dē. ij. heeren gheuēl
Maer tē laetstē wordt die ioghe willē
willem van Suplic sone hertoghe
van Sheld en na zijns vaders doot
hertoghe van Suplic dus quam d;
landt van Sheld en vā Suplic eerst
te gader en ond eenē heere

Ich heer weder op hertoech wēcelij
die welcke al was hi los en vrij wter
gheuā ghenisse ghelatē. so en warē zij
edelē nochtans die met hē gheuā gē
warē niet los noch vrij. mair si mostē
haer rantsoē swaerlijc betalē. en her
toghe wencelij om dat hy huer heere
was woude dat betalen. en daer omē
socht hi aen die statē d; lants vā Gra
bandt hulpe en succours om ghelt te
hebben ende scartinghen. dwelck dpe
steden van Grabāt hem cōsenteerdē
ende beloofden hē te gheuen neghen.
hondert dupsent Wiluoertsche Mot
toene. Maer de steden van Grabāt

en wildē niet dat men elders gheuen soude dā voor dē vreemde en wclant sche heerē en rupterē die mettē hertoghe geuange warē op dize namaelē gheen scade en dadē dē cooplpedē vā Brabāt. ende ordinerde selue goede mannen dpedpt gelt bestellen en ontfanghen soude. ten profijt des lants Waerom dat die hertoghe en sommi ghe heeren bi hem sijnde gestoot wa ren op de stedē van Brabant. wāt aē de handelinghe gheē verlies en was En hy trac wt Bruesel en maecte zj ligghinge te Senappē in walsch bra bant daer hi grote vergaderinge ma ecte van volche van wapenen. en be reet die stad van Ryuele intiaer al mē screef. **M. CCC. en lxxij.** op den neghedē dach April. Naer doer dpe wijshept dōs bisscopē en capittel. ende stede van Lupdic wartter eē tractaet van papse gemaect tusschē den herto ghe en hertoghinne en den stedē van Brabant. en waren geaccordeert in desen manieren hier na Jnden perstē dat die stedē van Brabant. als Louē Bruesel. v. verghiffenisse biddē sou den tot harer beliesten als si dat bege ren selen Ten anderen so moosten die steden van Brabāt om dat se eenighe vbon den met malcāderen ghemaect haddē die wile dat de hertoghe genā ghē gheweest hadde. die brieuen daer af thoonen na sijne begheertē. Ten derden dat dierenten vande lāde die bi tijde van hertoghe Janne vrouwe Johanne vader vser waren. weder o me ghequetē en gheloft soude wordē vanden scatinghē in brabant dpe af cortende. **ix.** Item vanden voersepde

ix. C. dusent mottoenen selen de stedē en d; plag lant salt betalen. **vij.** C. **N.** en dpe gheestelijchept. **C. N.** Ende noch om meerder vrientcap ronder houden. so moesten die steden en t; plac lant dē hertoghe gheuen **xxv.** C. van den seluen mottoenē en die gheestlijc hept noch **xxv.** C. Item dese betalinge voersepde soude ontfanghen zjn van den ghenen die vande staten des lants van Brabant daer toe gheordineert waren en die hertoghe soude ooc toe scicken vā sinē volche. **ij.** personē dpet hē beliede die bi dē betalighe zj soude. Itē voort so wart wt gesproken want dpe somme voerf van. **ix.** C. dusent mottoenē nper ghenoech zj en soude voort ranloen te gheuen vande genē die daer gheuange waren soe was gheordineert dat die hertoghe en her toghinne betalen soude datter gebra ke. En waert dat sjs niet en dadē en datter tlant eenighe schade bi creghe of eenighe cooplpedē na der hāt besfra dicht warē damē dat op dē hertoge en hertoghinne vhalē soude aē haer demepnē. En voert o dat maer dpe stedē als Louē Bruesel chienē in de zē raet tegēwoerdich en alleene haer tōsent daer toe ghegeuē haddē so sou dē moerē nochtās alle dander steden elc na aduenant haer aendeel dair af betalen. En waert dat hyper eenpghe faute inne gheuele soe soude dese v; steden den hertoghe hier inne behul pich zjn Item voert soe soude allen twist en tweedracht vā eenighe woer dē gheschiet vergheten en vergheuē wesen teewighē daghē behoudelijc d inrisiclien vande hertoghe en herto

ghe en hertoghine en doe vrijheden
en preuilegie vande goede steden etc.
En oock was gheordineert dat die
hertoghe en hertoghinne de lande en
der gheestelich; brienē gheue souden
hier meede quijt te sijn en te staen voort
aen ter ouder taracie so si ghewoelijc
ware en niet meer etc. Dit aldus geslo
ten sijnde so is die hertoghe te vreden
gheweest en es wed na Bruesel ghe
rept daer hi langen tijt in groter ge
nuetheit gheleest heeft.

Hier en binnē als inē screef M.ccc.
en lxxvi. so is Kaerle die iij. keijser her
toghe brueder in Brabant gecome op
sinte Andries dach met groter eeren
ontfanghe en vande eedele van Bra
bant beschōckē en beghift was. Daer
na is hi na vranckrijck ghetrockē dair
hē die hertoghe gheleide al tot in vran
ckrijck met groter state. en es weder tot
Bruesel in Brabant ghekeert.

Omtrent desen iare so werde scisma
van .ij. pausen in die heplighe kercke
also sinte Katherijna vander Sepnē
vander prediker orden coets te voorē
ghepropheteert hadde. Ende warē
eerst ghecorē die .vi. paus Urbanus.
en die vij. paus Clement. En also vo
ert althet regneerēde .ij. pausen otrent
xli. i aer lanch etc.

Dat vijftichste capittel. Vande ghe
mepntē die te Louene opstōt. En hoe
die heerē te Louene in die pijken ghe
worpen wordē. En hoe hertoge wen
celijn Louen weder belach. en van sijn
te doot te Lutzenborch

Die ghemepntē van Louē begōst
weder groote beruerde te makē
om der groter scaeringē wille die si ge
uen mostē. en nochtan werdē sy butē
al omme gehoudē en geraesteert van
den pensionarpsen die niet betaelt en
waren. Maer dpe heerē en wethou
ders van louene maectent so dat se hē
seluen en haren vrienden betaelden
dwelt der ghemepnten begonde te v
drietē en maectē heymelic v gaderige
en belepde ter stōt der stad hups met
groter menichten en die ghemepntē
maectent also si woudē. stellēde com
mopngmeesters/ scopen en raet na
hare wil en trockē vā lāde te lāde m
te zeghel vād stad. lijf tochtē vropēde
En si gheduerdē. iij. i aer lanch in desen
state. en ghauen dē hertoghe en synē
rade groot goet om in regimēt te bli
uen.

Hier en binnen so heeft die hertoge
Wencelijn in sijn stad vā Bruessele
raet ghehoudē daer alle dpe statē vā
de lande van Brabant v gaderen wa
ren. En soe ghebuerdet datter oock te
Bruesel quam van Louene die com
mopngmeestere gheheertē wouter vā
der Iepen. Die principael van desen
oplette vād gemepnten van Louene
Ende hi wert doot gheslaghen van
heer Janne van Kallsteren. dpe wt lo
uene te Bruessele midts synen roebri
ghen ghevloeden was. Waer
omme dat dpe ghemepntē te Louen
herde gram was als sy dat vernamē
ende ontboden alle die goede heeren
ende die beste vande gheslachten. dpe

sp op dē heerē hups vinghē en maer
te grote gherijch en gheroep vā bin
nen. die van butē riepen met luder ke
len als dulle liedē tottē ghenē dpe opt
hups bidē heerēn waren/werpet ons
desen en dien/dwelt laten so ghedaen
wert/en sp ontfingē se in haer pphen
wel tot. xvi. oft. xvij toe. Daer werde
heer Jan platvoet iāmerlijc vmoort.
en dootgheslagē. omits eēs weuers
kint diē sach ligghē onder een bancke
vborghen/diet sinen vader sepde hoe
hi daer lach achter eenen scuttere die
hēgherne bescutd hadde vandē lijue.
maer lazē hi en de scuttere warē bep
de iāmerlijc daer vmoort. Daer stō
den die ghemeptē bebloet vandē el
leboghe totter hant toe. oft sp rinder
oft offen ghekeelt en ghedoot hadden
en alledander die wordē gheuangen
en iāmerlijc ghepersequeert.

Als hertoch wencelij dese grote ty
rāscap vnam so quam hy met groter
heyracht voor Louē int iaer. **M. C.**
CC. lxxij. op sinte claes dach. En lach
daer vore vij. wekē ende. iij. daghen.
Maer het wardt gheordyneert ende
ghemaect biden capittel van Iudich
dat dpe hertoghe binnē Louen inghe
laten wardt/en die principale van de
sen opsette worden ghebannen wten
lande van Grabant. Maer niemant
en dede hi ontlūuen dan eenen ridde
re gheheetē heer Jan die swartere/de
metter ghemepten van Louen aen
ghehouden hadde/die werdt onthoot
voor der stadthups

Door so wast gheordineert dat tē
ewighē daghen iij. scopen vanden
gheslechthē/en dpe scopen vanden

ghemepten int recht sitten souden/en
een cōmoengmeester. En alle die ghe
sworen souden van beyden parthen
ghedept sijn half en half. Dus heeft
hertoch wencelij alle dinghen gheor
dineert en es vā daer te Bruesel ghe
rept daer hi een wile tijts sijnē tijt
in ghenuechten ghelept heeft

Corts daer na so is hertoch wence
lij wt Bruesel ghetoghen na Lutzē
borch. j. landt visiterē en besien daer
hy met siecten beuangen wert so sey
re dat hi ordineerde sijn testament en
alle sijn dinghen so hi best mochte na
den tijt dien hi hadde/want hi correlē
ghe sterf dies alle dlandt en vrou. Jā
ne utermaten droeue waren. En hy
waerdc eerlijc begrauen te Orpnaels
int clooster int landt van Lutzenborch
beghifstende rijchelijc tgodshups met
ij. C. gulde erflijch/en alle dlandt dore
warden hē schoone exequiē ghedaen
hy sterf int iaer ons heerē **M. C. CC.**
en lxxij. op onser vrouwē concenpt
en dach den vij. dach in Decembri

Dese hertoghe wencelij was seer e
del wt sijnder moeder lichaem gesne
den/en sijn moeder en sterf daer af nē
Sijn oude vader was die goede heyr
Henrich die. vij. Dese heyr liet ach
ter eenen sone dpe Jan hiete/en was
coñ. van Semen. En die hadde twee
sonē/die oudste was die heyrer Kāer
le. en dander was hertoghe wencelij
daer nu af gheseytis. En noch so had
de hi een dochter die coñ. Jan vā vrane
rijcke te wihue troude Dese hertoghe
wēcelij was eē schoone man blide vā
aēlichte/suet vā sprake/ mylde en seer

liberael: so dat hem veel edelen volch
dē/gheerne plach hi te caetsen te tou
nopē/ en tot alle gennuechte was hi ge
negē/maer niet en was hi victorieus
Hi hadde vā vrou Johānen eenē soē
maer hi sterfionc. en leyt begrauē te
Suessel ten carmelihtē/daer vrou Jo
hanne nader hant oer begrauē wert.

Dat. li. capittel/ Hoe dorloge opstōt
tusschen hertoch Willem vā Shetre
ende vrou Johanne van Brabant.

N die doot vā hertoghe wēce
līn als vrou Janne m; droef
hedē beuaghē binnē Suessel bleef
sittende als een bedruete weduwe so
begonster discoort te risen tusschē her
toghe willem vā ghelder margraue
willem vā gullichē sone/ om datmē
hē niet en wilde ouergheue de heerlic
hedē en sloten Ducht Sāgel/ en Mil
le. dpe vandē heere vā Hepnberghe
diese erflich toebehoerde vset waren
aen hertoghe Edwaert van Selre.
om. xxiij. M. onde schilde Dese herto
ghe vā ghelre wt gebreeke vā ghelde
vsette dese plaetsen en sloten. en daer
toe dlandt van Crieckē beke aen heer
Jan sgrauē van moirs iōghē bruede
re voo. xxv. M. onde schilde Hier na
genielt dat een machrich ridder heer
Jan vandē velde geheetē/ viant wert
van desen vset heere Jan van Moirs.
Waerom dat hi hem beduchte dat hy
niet machrich en was teghē dē voo
Janne vandē velde/so hadde hi deese
heerlichheede hertoghe wencelī ende

vrou Jannē vrocht om een grote som
me gelts. Coirs daer na so is heer Jā
vā moirs ghestoruē Dus so was mil
le en Sangelc vstoruē op des grauen
van moirs; ihs brods sone. want dpe
vā des kits ooc doot was/ So is dese
voers lgreuē sone ghecomē tot herto
ghe wencelī en vrou Jannē en heeft
daer ganslich bi rade vā sinē mānē al
le sijn recht en aensprake vā dezē heer
lichhedē vā Ducht Sangelc en Millē
vrocht. Waer vore dat hē hertoch wē
celī en vrou Jāne goede brieuē vleent
hebbē iaerlic te heffen op de stad vā
Tricht een somme vā pēnighē erflic
ke rentē. welke rentē ihs erfgenamē
hielde vandē hertoghe te leene/ Maer
na die doot van wēcelī so heeft herto
ge willē vā ghelē dese plaerzē aen hē
willē trecke/ segghēde hoer de here vā
hepnberghe; ihs oom vset hadde en d;
die pātscap hē vstoruē ware. ni; willē
wetēde d; se; ihs oō hertoch Edwaert
ooc vset hadde alsoet vset is/maer sepde
een paerlich datter hē van; ihs ooms
weghē toebehoorde/ en om d; mēt hē
niet ouergheue en wilde soe werdt hi
viāt llandes/ en sandt otfeg brieuē aē
vrou Jannē te Suessel daerse noch i
roucamer harē heere bedlaechgende
was. Als sy dese otfegbrieuē otfangē
had so sepde sy sy ist tīt dat ic wt mī
re camere ghae en doē ghic wt hair
camerē. en twas meer dan eē iaer d;
haer heer ghestoruē was Doe sandt si
bi rade harē drossaet vā brabāt Ther
togē bofice m; volc vā wapē die it dlat
van Ghelder grote scade deden/ ende
die gheldersche in Brabant des gheli
hē so datter een swaer rijdē de orloghe

gherees tot groter scade vande lande
and halfiaer lāc. Maer cortso daer na
als inē screef M. CCC. lxxvi. op sinte
Nycchiels dach so tractghemeyn lāc
vā brabāt m; groter heyrtracht voor
de graue. dwelc mē scerpelijc beleyde
dpe hertoghe Willē haddet soe vāste
beset m; sinē volcke; dattet quaet om
winē was. En de brabāters bestorm
dē dpe stadt m; grooten assaultedaer
menich mā dleuē liet daer clā diderijc
vādē heetvelde vromelijc op die muer
ren en dede dpe viādē achwaert dep
set. maer ten laetste was hi vādē soe
d; hp vādē muerē neder gheworpen
was in dē grāfē. daer menich mā niet
voetē ouer hē liep eer hi op gestaē kō
de. Dpe stadt hadde in diē storme ghe
wōnē gheweest haddet per lāgher ge
duert. Maer doer tmidde vā sommi
ghē heerē was tstormē ghelaten. om
dwelc diē gelōsche seer blide warē. En
hertoghe Willē vā Seldē sandt aē her
toge Albrecht vā beperē paleysgraue
op dē rijn. rewaert vā Hollār; zeelādt
en henegouwe diēs dochte dat hp ghe
trout hadde. hē biddēde d; hi hē peps
makē wildetulscē hē en vrou Johānē
en harē lāde vā Grabāt want hysete
velden; beuechte en dorste. Dwelc her
toghe aelbrecht gheerne dede en quā
bi vrou Jānē tot hertogē bōschedaer
hi so seer arbepde; als dat hijt in hādē
creech vā bepdē sīdē. duit sprake de hi
seggē sōdte achē volgē en vā weer
dente hōndē. Waerō dat hi gheloofde
den ghenen te hūlpē die; hē wtsprake
van weerde hieldē. en dē anderē in cō
trarien te vallen die dē peps pīst bra
ke. Dus; hē vrou Jānē m; dē lande vā

Grabāt ter eenre sīden. en Hertoghe
Willē vā Selre ter anderē sīdē in her
toech Albrechts wtsprake ghebleuē
hē daer af gheuēde brieuē vā submis
sien. Dese hertoghe Albrecht hielt sinē
broed gheuāghē willē van Seperen
die wilē eer also bouē gheset es dūpt
sprake dedetusschen hertoghe wence
līn ende graue Lodewijc van vlaen
deren xē

Dese hertoghe Albrecht na dat hijt
in hādē hadde alsoot voorē is so heeft
hi daer af ghedaē; hē wtsprake. Als d;
vrou Jānē vā Grabāt al haer rechcen
in dē stadt vādē Graue hebbē sonde. so
si gewoelijc hadde gheweest voor der
oerloghē. En d; eē pegelijc staē sonde
op; hē leet en op; hē goet als voor aen
bepdēde partijē. En d; alle doode roo
vinghē; brāt; en andē bestadigē die in dē
oerloghē gheschiet warē vā bepdē sīdē
dē voode dāder staē sōndē. En alle ghe
uāghenē en obetaelt ran sōē los vūp
en quijt te wesen. noch dair af nēmer
meer malcāderē te beschadighe xē
Dit was dwitsprake de hertoghe Al
brecht dede; welc d; vrou Jānē vā bra
bāt; en hertoghe Willē vā Selder ap
probeerdē daer af vāleēde seker brie
uen belegghelt m; harē segghelē. en nū
mermeer dair tsegghē te doene. Dus
was dit discōort vāden lande vā Gra
bāt en dē Hertoghe vā Selder ter ne
der geleit en ghepapst midts hertoghe
Albrecht wtsprake

Maer onlāghe was desen paps ge
houden; want die hertoghe vā Selre
na dat die Grabāters wte lande ghe
trochē warē elc in tēspne en vrou Jānē

weder te Gruessel binnē was. so oset
te die hertoghe vā Shelre die goede
mannē die vrou Jāna binnē dē Gra
neghestelt hadde wtē rechte. en dede
die stad sterck makē en viraelgieren
en mandese met sinē volcke. daer wt
vdrinēde al die gheene die vrou Jāna
daer in gheset hadde. En desgelijcx en
wilde hi sinē seemannē gheen nēw
briēnē vleenē alsoot indē pepsghello
tē was noch ooc die gheuange die hi
gheuange had indē orloghē en wilde
niz quijt latē. noch ooc meer andigē
die hi dede die hier te lanck soude val
lē te scriuen. Waer af dat vrou Jāne
ne seer tō vrede was. en claechdet her
toghe Melbrecht die daer niet veel op
en achte. so d; vrou Jāne der af geē
remedie en koste ghecrighē. En heeft
tē laestē dē con. van vancrjhc haren
neue gheclaecht en hertoch Philips
van Bourgodiē geheetē lehardi dpe
des qualijc te vrede varē. en screuen
aen hertoghe Melbrecht voorseit dat
hi hē hier in quijt soude also hi schul
dich was. So dat dpe con. van vanc
rjhc sinē raet sandt int stede vā Came
rjhc. en hertoghe philips van Borgon
diē quamer self i persone. daer herto
ge Melbrecht ooc quam. so datter gro
tē raet ghehondē werdt van deser sa
kē. En van daer wast gheslotē Thant
werpēdē raet te leggen mair door her
toghe Melbrechts neersich; so werdt
dē raet vā Antwerpē ghelept tot sin
te Geertrupēberge in hollant. Daer
warē vgaet dē raet vā Vancrjhc vā
Bourgondiē van Brabāt. mair her
toge willē van Selre noch zjraetlie
dē en quamēder niet. Dan een bode

die vā raetlie van Selre oerschult dede
datsp niet comē en mochtē. so dat dpe
dachuaert sondeenich profijt vghick
Maer daer na was noch i hertogē
bostche eē dachuaert gelept. daer die
hertoge van Bourgōdpē. dē raet vā
vancrjhc. vrou Jāne. en de hertoge
van Selre alle warē. en twas daer
gāstijc gheslotē dat hertoch Melbrecht
sinē behuwedē sone ondwisen sonde
vand misdaet die hi vrouwe Joanne
ghedaē hadde. dat hy beloefde te doe
i presencie vā aldē heerē. en dat vrou
Joanne indē Graue gherecht soude
wezē indē maniere so si gheweest had
Maer lazē na dē vtrecke vandē herē
so is hi seer slap hier in gheweest. So
dattet oorloge weed began tusschē dē
lande van Brabant en gheldscē. En
elck beriet dē anderē scade en hinder
daer sp kondē en mochten

¶ Sinnē desen tide vandē welspreke
nē payse voorē. soe is dpe heere van
Saelbeke gehetē heer Swed vā op
coude aē vrou Joānē ghecomē o vā
haer te crighē sommighe dorpē ende
heerlicheyden ghelegē in die Mepe
rie van Rode gelegē ond die Amme
nie van Gruessel. dat dpe wechoude
rē en heerē van Gruessel niet cōsente
rē en wildē. Sōdliche was dair cē sce
pē gehetē her Eueracrt tē claes. Dic
was die selue die de stad vā Gruessel
den graue Lodewijc van Vlaēdrē af
nam. en die vlaminghe cōfuselijken
daer wtiaechde. Dese heer Eueracrt
was wel ghesien bi vrou Joannē. en
veel heerē hi was een wijs welspre
kēde mā. daerom haddep alrijt vvoor
sprekē bouē dan scepē en heerē.

vander stad. so was hy die gene diet
dwoert wt sprac boue alle dander. dz
dye heere van gaesbeke in geere ma
nierē aen dese voorleide heerlicheidē
mz rechte comē en mochte. noch dat
vrou Joāne dies n: machrich en wa
rete doē. al hadde spr willen doē om
dē eede die sy der stad vā bruesel doe
sy gehult wert gedaē hadde. belouē
de der stad vriedē niet te vnderē
ic. Waerā dat die heer Euerart tser
claes on d wegē tynneke en bruesel
iāmerlic vande ballw vā gaesbeke
en vādē bastaert vā gaesbeke gella
ghē en gequetst was. want sinē voet
hem af was gehouwē. en sijn tonge
half af gesnede. Dies alle de stad en
dye gemēste van bruesel in roerē
wert. En vrou Joanne quā selue ter
meert o volc te bestierē. en her Eue
raert op dē wagē liggēde sprac haer
toe so hi best cōste al waest onbeschee
delic. So v gaderdē de vā bruesel in
groter heyt cracht butē d stad dē sel
uē auont tot vlezēbeke. nochtans so
waest dy v rē na noene eer dat mē te
bruesel dē goedē voorleide heere ge
quetst brachte. Des āderē daegs het
welck was den goedē vrydach sner
ghē. so trocken sy voor gaesbeke. en
belepdē alōme. En heer Euerart
sterfdes dijstendaech daer na in dye
paeschdage it iaer M. CCC. lxxviij
¶ En alle die stedē van brabant qua
mē daer met gewilligē moede. d dat
sept te wrechē op dē heer vā gaesbeke
sonder rthertogē bofse alleē. de hair
palē sterckelic besettedē tegē die gēd
sche. Wāt die orloge wed began door
dye grote ongerouh: van hertogē

Willem vā gelre en gulijc die sijn be
lofte zeghel en brienen al brac ic. En
daer in binnē trac die heere vā gaes
beke heymelic vande stote d hulp vā
sinē vriendē te crighē. Als die vā bra
ban otrēt vhf wehē daer gelegē had
dē. so gauē hem die vande stote op te
wetene mē vrou van gaesbeke niet
harē liedē behoudelijc lijf endegoet
En de heer vā gaesbeke oīsculdich de
hē seer dat hyper nyet af en wilt. noch
en hadde doē doē. also hy ooren dede
Maer daer mede had hi hē berschul
dich gemaect dz hi de voorf mesdadi
ge op sijn slot oīfinc doe sy dat quaet
gedaē hadden. So wert dat slot ghe
destruert. ¶ Vā daer trockē die bra
bāters it lāt vā gelre grote scade doē
de en beleidē de stat vādē graue daer
sy clep proffijt dedē. wātse die stad n:
gewinnē en cōstē ouermits dē winē
die aēstaēde was. En ooch had die her
toge groot volc v gader. als west valin
ge. coelsche. en gulijcste. Des die bra
bātsche heere met gemēste qualijc te
vredē warē. en belepdē die stad seer
sterckelijc. en maecte een brugge m:
grotē arbeide ouer de mase meer dā
half weghē. en sōndēse volmaect heb
bē. en hadde dē swarē stroom en me
nichfuldighē reghē hē niet ouerual
len. Maer principalijc wardt dat be
nomen en belet vande Selderschen
die op die brabanters schote met bō
baerdē en ander gheschutten. Ende
daer na als dye brabantēren heym
lijc voorbp. Kanestēpn ouer ghetroc
ken warē om ouer dander spde vād
rasen die brugge te helpen staken
ende op te rechten. so vernam dat die

hertoge vā Selre en die Selderſche
quame met groter macht op die Gra-
banterſ die ſom vlodē ſom wordē ſij
genāgē en veel vdrācker in die Maſe
wā hē dād niet te hulpe ghecomē cō
dē Dit voorſiede dpe oude ende wiſe
voorſichtighe mānē dat haer opſet v
lorē was en ooc dat hē die vinter op
die hant quā en dat ſe nē veel profijts
daer ghedoe en koſten. ſo zjſe vā dair
opghebrokē al ghememepnelijc mee
eenē ouerdraghe weder te comen int
landt vā Shelder als die ſomer aen
ſtaendeware. en zj ſo thups ghetroc
hā elc int ſpne.

Als hertoge willē vā Selre wpte
dat dpe Grabāterſ thups getrocken
warē ſo vūgaderde hi een groot hepre
En i ſijnd hulpe quame ooc die aertſ
biſſcop vā Colē die biſſcop vā Gremē
die biſſcop vā Mūſter dpe biſſcop vā
Vtrecht die graue van Cleue die na
maels hertoge werdt. die abt vā pro-
en die graue vā Moirs ſo dat hi gro-
ot volck vūgadert hadde wel. xxiij. C.
glauie. En xxiij. C. mannen te voete.
En die capiteinē warē meeft al ghee-
ſtelijche prelatē die arme ſchamellic
dē der welker ſondē ſi eten en des ge-
crupſtē Jhūs goedē hē vleeēt zjnde om
duchdelijc af te leuen onnuttelijc vte-
rēde warē Deſe bedructen en beſcha-
dichdē die ſchamel of ſculdigelandt lie-
dē ſtichtēde roof en brāt int landt van
brabant teghē een weduwe Si aue-
tuerē haddē ſi geradē dē hertoge vā
Shelder alſo wel om peps als om or-
loge hi en hadde licht dat niet beſtaē
Ach lazē o gheestelike ſtaer hoe doeldi-
gēfangēde de offerāde des volcx niet

vele weldadē dair voor doēde dē leuē
dē noch dē doode en dē armē ſielē in
dē vaghenier. Na daer toe ouer/
brēgdē dat patrimonie goet vanden
gheruyſtē Jheſu in ſondē in ſcandē.
in quadē exemplē. Olazē ghi gheeste-
like prelatē na duprwifinge vā geloo-
ſlike ſcriptē ſo leeſtmē dē edelē Karle
mardeel indē ſtate der vdoemō te zj
in ſiele en in lījue om dat hy die kerc
hē en clooſterē ſcattēde was en haer
goedē afnam mits welckē ſo vele ſuf-
fragiē min ouer die ſielē ghedaē wer-
dē als hi hē goets afgenomē haddē
Nochtant ghebruycte hi dit ghelt en
goet ter orloghē om dpe ōgelouige te
dwingē Maer nu ghi geeſtelike pre-
latē dwelt argher is ſpdi hier niet or-
loghēde op die kerſtē gods knechten
die arm makende

Dus dan ſo trac dpe hertoghe van
Selre it iaer M.ccc.lxxxviij. ierſt toe
Ooſterwijc dat hi vūbrande en die ſco-
nelinde mede op ſinte Laurens auōt
En dapr na vūbrande hi Sheſtel Be-
ke. en Sourtel butē maer binnē niet
Dpe daghē lanch lach dus die herto-
ge vā Seldre mettē biſſcopē en dē an-
derē heerē int landt van Brabant en
toech ſo weder verbi weert in zj landt
Dus waſſer een rijdende oorloge tul-
ſchē dlat vā gelder en Brabant aldē
wpter duerēde daer en bpnen dat
vrouwe Johanne alſo vele dede aen
hertoghe Philips van Sourgōdien
haren neeuē dat hy haer hede goede
hulpe endē bpſtandichz want hi ſan-
de vrou Jannē ſijnre moepē wt vrac-
rijc vpf hondondert lancie oft glauien

die hie altemael betaelde hi. maende
te vorē. Dair capiteynē afwarē heer
willē vā Latrimoillie en her Odaert
van Chaleron En dit orloochs volck
was gheordincert en gedeplē te Nil
lētē Sanghelt en te Duecht om den
Seldersche hinder te doe En die bra
bantche heere laghe te Herp en Os
En die Fransosen wōnen op heroge
willē van Selre en Gulich die stad
van Stralē die sy destruerden

Daerna trach hi van ghelder in vrac
rijc tot Darts en uwerf so vele aen
dē hertoghe van Oiliēs des conincs
van vranerijc brued. dat mē hertoge
Philips ondwees dat mē dese orloge
schoofte op hope van pepsel Want her
toghe Philips mepnder daer toete bri
ghē dat vrou Joanne zū mope en dpe
hertoghe van Selder vā als bliuen
soudē in sijn segghē. en so mepnde hy
die stad vande Graue aen Grabant
weder te brenghe Maer daer in bin
nē wordē die brabantche herē ands
bedacht hy vvolghe vande hertoge
van Selder dat vrou Janne en hi ho
sen elck vi. heere dat zū rij. te samen.
die alle dē twist en orloge termineer
den en te neder leyde Jntiaer M.ccc.
xx. op sinte Seuerijns dach.

Maer om te weetē hoe Graue en
Cupch perstwerf aen Grabant qua
mē. so ist waer dat indē tidē vanden
derdē hertoch Jan vrou Jannē vade
re was een heere gheherē heer Otte
van Cupch heere van Henerle ende
hi hielt danc van Cupch te leene van

dē heere Ende die stad vande Gra
ue met haren toebehoortē was sijn
epghē goet van synen vader vstorie
hy hadde eenē broeder die heere van
Hoochstratē was. Dese heer Otte v
tocht ende opdroech hertoghen Jan
voorseyt dpe vooreghenoemde stad
vanden Graue met harē toebehoor
ten voor epghen goet. En doen gafse
hem hertoch Jan weder te leene van
te leen Jntiaer M. CCC. xxij. En
hi gaf hertoch Jan quitancie vande
penninghen vanden coope van vñf
dupsent ponden swarte ternoysen
Shelouende dpe voorseyde heer Ot
te dat Graue altoos soude sijn herto
ghe Jans open stad so wanneer dat
ter hem liefdoe

Item na heer Ottens doot. so ontfinc
heere Jan van Cupch sijn neue ooch
Graue te hondē vā hertogewencelij
en vrou Jannē. en ouermits een bee
ternisse die daer te doene was vā een
der sake so ouerquam heer Jan van
Cupch metten hertoghe en hertoghē
nen dat hi dlandt van Cupch van hē
lieden oot te leen houden soude. dwel
ke hi alsoe dede. En oot so ontfinc na
hem Jan sijn sone die welcke sterf zō
der oot achter te laten. Doe stont op
heer Jan van Cupch wilen heer Hē
rijcs van Cupch sone om dpe naeste
te spne Maer heer wemaer vā Cupe
der voorigenoemden heere Henrijcs
jongste brueder woude selue die nael
te sijn. ende hi trach aetelijc met volc
ke binne de stad van Graue en nam
se inne mits hulpen En hy ontfinc

Grane en Cupckteleene vā vrouwe
 Johannen. en diender af als leeman
 Dese her Weemaer hadde eenē iōgē
 sone ootgeheten Jan: dien hertoghe
 willem vā ghelder sijn bastaert doch
 te huwelike gaf. Daer nae soe zande
 vrou Janne heer Jan vā wittē harē
 drossaet vā brabāt tot her Weemaire
 te graue. versueckende haren inganc
 in die stad. also sp altoes sculdich was
 opē voor die hertoghinne te sine Her
 wemaer beriet hē hier op En die som
 myge van sinnen lieden rieden hē de
 stad o hertoghinne te openē. Andrie
 den contrarie. sondlinge dpe geldsche
 die met sijns soens wiue daer bi hem
 waren Ten epde sprac heer wemaer
 dat swerde met eede. ich sal brabant
 steruen. Doe ouervielen hem die gel
 dersche bi hem sijnde ende vinghē hē
 en bondenē op een kerre. hem also te
 Nymaghe voerde. daer hi alle sijn
 leedsage bleef geuāghē. Daer na soe
 bleef Jan sijn sone heer vande graue
 en van Cupc. En hertoch willem vā
 Selre sijn zweer ginc tot graue ende
 sterctedat tot sine behoeue ende hielt
 also.

Dat li. capittel Hoe wed eē nepwe
 orloge begōste tusscē brabāt en Selre

Als vrou Johanne vā brabant
 ende hertoch willem van gelre
 ende haer landen eē deel iaren in pap
 se ende vreden haddē geseten. so ston
 ter wed eē nepu orloge op ouermids
 eenen van hertoghe van gelder die
 naren: de thertogē bosche bi iusticiē
 gerecht was gheheerē wouē vā ouer

rhin Jut saer. M. CCC en xviij. Dese
 wouer met sine hulperē dronckē in
 de sloech dooreen van vrou Johāne
 dienaarē. waerō d; hi gheuāgē werdt
 en onthoot Dies die hertoghe vā gel
 re aen vrou Johanne ontfeg briuen
 sandt om dper sake voor en maecte
 hem sterct met alle sinen hulpers als
 daertsbisscop Frederic vā Colene bis
 scop frederic vā monstre. die bisscop
 vā Drecht en meer and heerē die al
 le gad met grooē macht in Brabant
 quamē. Vrou Johāne dic vernemen
 dedede thertoghe bosch māne en be
 settē in harē volcke. te wete die drof
 saet vā brabant de heerē vā perweis
 vā Diest vā wesenmael en noch and
 baere heerē en deselietē dē hertoghe
 passerē verbi dē bosche sonder vechte
 want hi vele vriendē binen der stadt
 hadde. anxt hebbēde voor vraelcap.
 maer nochtans dedē si hē scade achē
 in in hepe slaende en vanghēde som
 mighe van sine volcke Hi trac al ver
 bi voort tot Oosterwijch daer hy des
 nachtes logierde. en des anddaghes
 meinde hi die stadt van Endouē ine
 te nemē. maer dpe heerē die tē bosche
 laghē haddē sond vtreck dpe hōdert
 glauien daer gesondē om die stadt te
 bewarē. so d; hi daer meer scade ghe
 creech dan ghewijs en liet so de stadt
 onghewōnē. berouēde en bescadpgē
 de darm lāt volck Dwelt vrou Johā
 ne vnemēde ontboot hē in harē her
 auten dat se hē strijte leuerē wilde bijnē
 den derden daghe waer hi woude
 het waer in in lant dat hy derweerts
 croche. oft wilde hy bliuē in brabāt d;
 hi darm lāt volck obescadicht liete. sp

sonde hem sendē. ¶ Voeder wjs. ccc.
offen en broet en ander prouade ghe
noech om drie daghen tot datse malc
anderē stryde leuere souden. en vrou
Jāne v̄gaderde eē groochē wt bra
bant en quā na t̄hertoghe bosse tot
omtrenc Herēals. Doe quā die t̄jn
ghe dat die hertoghe van Selder m̄
spnē bisscoppē en herē scādelyc v̄troc
ken was ouer die Mase. en en dorste
velc noch stryde leuere also vrou Jan
na begheerde Als die Grabanteren
wistē dat hi aldus wē velde geschep
dē was. soe trockē sp al ghestoort na
Tricht daer vrou Jāne bleef liggen
de En dat heyr trach ouer dpe Mase
tot Vlpringhē en bleef daer ligghen
de dē perstē nacht Des ander dages
trockē sp int lant vā Gulijc v̄brandē
de alle die dorpe in hare wege tot Hu
dēhoue toe dwelc sterck gemaect wal
maer sp wōnēt en v̄brandēt en j̄ al
so eenē anderen wech doort landt vā
Gulic gherepēt en na Tricht gecomē
daer sp vele schadē dedē iae twintich
weert meer dan die hertoghe vā gel
der in Grabāt ghedaē hadde En ver
maet hē nochtas dē toecomendē som
mer als die winter leedē ware wees
te reysen int lant van gultich dwelch
sp volbrochtē also ghy na hoorē sult.

¶ Binnē desen tijde dat die gheschpe
de so j̄ die Iudekers mettē Graban
ters v̄eenichtē en v̄bondē om datmen
datmē die borghere vandē stedē vā
Iudich en vā Loē en andere niet me
re rasterē en soude of houdē voor lijf
pensē oft and rentē die sp dē ingesetē
van Grabāt sculdich warē maer m̄

termynē souden laten betalē. En soe
wert daer v̄pen wet alsucken v̄bont
als in voortijde ghemaect hadde ghe
weest tusschē clant vā brabāt op dē si
de: en clant vā Iudich en vā loon aen
dander sijde. die mids die nu gheloef
dē dē lande vā brabāt hulpe en bijstāt
redoene tegē eenē peggelijc En son
linge tegē dē hertoge vā gelre dē toe
comendē somer dwelc sp dedē. maer
oneerlijc schiedē si v̄ē velde. Wāt doe
dē somer aē quam. so trocken die bra
banders m̄ grooter heyr cracht dooe
tricht daer vrou Joāne lach. en beual
se gode En si trockē tot v̄leptigē daer
sp haer tētē nēd sloegē v̄beptē die li
ken aers. die daer ooc met schonē volc
ke quamē so si geloofte hadde En met
hē was haer elect en heer hertoge Jā
vā beperē. en die heer vā pweys met
meer anderē En hertoge Philips vā
burgondiē hadde wed vrou Joannen
te hulpe gezōdē dē graef waltrauē vā
sintpol. m̄ j̄: ¶ Glaniē op sinē cost Al
dus waest genuchlic tae siene so scho
nē hoop volcs. wāt de brabānds had
den in haer gespan meer dā xl m̄ mā
nen seer wel gewapēt en die vā ludic
en loē niet veel min: Dus sijn dese. j̄.
heyrē gerepēt int lāt van gultich. roof
uēde en p̄lgerēde aldze in hare we
ge vondē. En hebbē hē ghedept om
te bat viraelpē door clant te crigē En
die brabānters sijn gecomē voor der
nuwer stad: daer de hertoge vā geld
met vele mannē binnē was. Maer
sp en droffen die stad niet houdē hoe
sterc datse was en j̄ scādelyc vā daer
gerepēt. en staken vier in haers selfs
stad: en die vā ludic quamē ooc corte

daer darwerts o die stad te belegghe
 Maer want die stad soot voorlept es
 vbrant was. soe sijnse tlamē ghetroc
 ken tot voor: Auermōde. die van ludic
 sloeghe nedere tusschen dpe maze en
 die roere. en de brabanters sloeghen
 ned op dand side ouer de roere Maer
 wāt hertoge Jan die elect vā ludic dē
 hertoge van gelre sinē swager gonst
 rich was hem niet willēde latē beder
 uē. soe wert daer eē v̄bont en tractaet
 ghemaect mettē hertoghe van gelre
 sond weten vandē brabanters/ geuē
 de vaste bypenē en wel beseghele om
 eenē tractaet vā pepsēte ondhoudene
 En sijn so thupswaert ghekeert latē

die de brabanters alleē int velt ligghē
 die van desen tractaet niet en willen
 voor: der tijt dattet hē lie dē kenlīge
 maect was vandē here vā perweps
 en meer ander die mettē ludikers ge
 comē daer warē. hoe die ludikers ge
 maect hadde peps met hertoge Wil
 lē van geld en vā gulpe en doe screef
 men M.C.C.xviiij..

Hoe vreeslijc dat dpe Brabāteren
 trocken door: slant vā gulpe bernēde
 ende blakende. stedē en slotē destrue
 rende en meer ander dinghen.

Als die heer vā brabant die vā
dē lukenaerts vnamē. soe heb-
ben se haer beleg op gebrochē vā voor
Auer mōde. want hē haer vitalpe vā
dē lukenaerts oder weghē benoemen
werdt. die butē Tricht hē liedē geson-
dē was. En die brabanters zj weder
getrockē int lant van guldē. En zj ge-
comē tot voor Tennich een seere goet
vā stede hē wel om graue/maer die
van binē en dorstē hē daer binē n: oē
houdē/maer hebbē die stad int vper
gestelt daer wt nemēde al dat se wech
gedragē hondē/maer die Grabāters
vōdē nochtāns vele wjns inder stad
daer sp hē met hebben ghesustineert
maer si ledē ghebreck van brode. en
si slechtē de die stad idē gront en van
daer trockē si voort door clāt na Aken
barrēde en blakēde.

Doe badē de cappteinē die vō heer
Walraue graue van saltpol die her-
toech Philips vā Sontgōdpen dair
ghesondē hadde vrou Johānē te hul-
pen diens vad was vande gulichschē
vslaghe indē strijt voor Saelwilde
en om dpe door vā spne vad te wreke
so badē hi dē ghemeinē brabāschē ca-
piteinē vādē hepre/om te trecke vbp
guldē die stad. Die heer aenstēde die
grote septe en ghetrouh: dpe zj vad
dē lande van Grabānt hiet voort hē
ghedaen hadde so cōsenteerdē sijt en
trockē vbp Gulpc. en heer Walraue
met som mighē diert hem belpesde en
best berroude trach metē vōleke wel
wjlē gheordineert voor Gulic dair
hi neder sloech en die van binē ruy-
den die stad en vloden ter anderē sp-
den wt met hem nemēde al dat se ge-

trighē hondē/maer binne der seluer
nacht so heeft se die voor heer Walra-
nē vernolcht en gebrātsat na syn be-
liefte voor xxx. M. gulden

En des anddaechs so si geheel hepre
biē vgaert en hebben hē beraden
wē om te heerē. en si sondē tot Aken
om vitaelgie te crighē. maer si en cre-
gēse n: so zj se gepouret raken weert
vbrādēde alle die dorpe die se int lant
van gulpc vōden. En dit was in dpe
rijt d: tot Aken dpe begāchenisse was
en wel vijf duysent pelgrēps hebben
hē alle bi een vgaert beduchēde vādē
Grabāters berooft te wordene. en so
zj sp dē Grabātschē hepre al te moet
ghecomē Maer doe si wplē dat pel-
grēps warē/soe hebbē si se late passere
vyp en vranck sonder mēl doe En die
cappteinē hebbē andwerf gesonden
binne der stad vā Ake om prouande
voor haer gelt/maer si hebbē se hē ge-
wepghert wt ghenomē een karrenz
broode die die Grabāters wederom
sondē tot Aken want d: hepre daer bp
n: gelpjst en mochte worden mpyds
welckē groot vdrēt en scade toe quā-
dē borgerē vāder stad en dē lācliedē
want die Grabāters alle die dorpe v
brandē dpe omtrēt dpe stad stōdē tot
sinte Saluatoers berghe toe daer sp
qualic aen dedē/die donsel vderuēde
En vā daer sijn se te hups in Grabā-
comen na dat se xxxvij. daghe wt ge-
weest hadde.

Corts dair na so quā her Grobreche
vā beperē paleys graue dperoomsch
cōn. ghecoren was tot Aken: om zjn
perste crone te ontfangē. nochtāns so

leefde doe noch coninc Wencelij van
behem die lāge ooc roomsch coninck
geweest hadde. Maer om sijne ohe
quaetheit wert hi vworpe en afgeset
vande oore vorste En bi desen coninc
Robrecht quam hertoge willem vā
Selre en vangulijc hē clagēde van
der groter scadē die die brabāters dē
hepserijche en oochem in sijn lāt ghe
daen hadde. en verwerf so vele aē co
ninc Robrecht als d; hi dē toecomēdē
somer op Brabāt treckē wilde maer
zū opset was terstōt opēbaire hertoge
Philips vā burgondiē die een groot
hep; vūgaderde vā riddscapē om sijn
re moepē vrou Joannē vā brabāt in
barē te comen. Welc die hertoge vā
gelre vnemēde. heeft peps en vrede
met vrou Joāne gemaect. sond wete
van hertoge philips. en d; bi middel
van sommighē vriendē die hi in bra
bant had bi vrou Johāne. Dit geschie
de int iaer M. CCC. en. xcix. Waerō
dat die edel hertoge philips seer grā
was. wāt hi hadde menich dūzēt cro
nē daer op wt gelept. Sōndlinghe so
was hi gestoot op dē ghenē die ouer
dē peps geweest hadde. Als die proest
vā Tricht die nochtās it heymelijc bi
hē seer groot geweest hadde. Maer
npe sinten quā hi wed in sijn graciē
Ite int iaer vooledē al sinen screef
M. CCC. en. xviij. so sterf sond ooc vrou
Joāne suster vrou Marie wilen eer
hertoghine van gelre hertoech Kiep
nours hupsvrouwe. Si stichte i haer
leuē die canospē te Turnout. Si son
deerde ooc een clooster van regulierē
butē Turnout gheheeten te Roessen
donc. Si stichte oock die borch te Tur

nout en tslot tot Oepe. en woende al
meest te bruesel by haer suster vrou
we Joāne in Brabāt. tot dat se vader
werelt schier en si wert te minre broe
deren begrauen.

Dat liij. capi. Vande oore hertoge
philips vā burgondiē En sonderlin
ge vā Anthonijs synē middelstē sone
dpe ruwaert van brabāt wert. en vā
vrouwe Joannē vā barbant cōdicie
en hoe sp afluich wert

Die goede hertoge philips van
burgondiē die men heet Phi
lippēle hardp. dat is coen. welckē na
me le hardp eerstwerf hadde dpe. iij.
coninc philips vā vrācrhc sinte lode
wijcs sone. Die was derde ouden vā
vā desen philips vā burgondpē dpe
aēmercte hoe dat vrou marie vā bra
bant voo; sonder ooc gestorū was
en dat vrouwe Joanne van brabāt
die oudste suster so oudt was d; se geē
oor ghetrigē en mochte. en so moeste
brabant ende Lymborch comen op
dpe oorijē vander middelster susterē
vrouwe Margriet en de graue lode
wijc van vlaendren ghecrout hadde
Daer hi aē wan een eenighe dochter
die ooc Margriete gheheeten was.
die eenen edelen hertoge van Sour
goendiē te huwelijche ghegeuē was
die sterf sonder ooc vā haer telatene
En soe viel Sourg ndien op die cro
ne van Brancrhc Ende dpe vijfte
coninck Maerle die men hiet die wi
se. die seer bemide spnē alderiongste
broeder philips voo; sept. wair ome

dat hi hem hielp aē dese weduwe vā
burgondien Margriete graue Lode
wijcs van valenderē dochter. Ende
hi gaf hem wtgonstē te houwelijche
dat hertoechdom van burgoendien
en vele andere goedē ligghende int
graefscap van burgoendien en dair
toe Rijssle, duwap, ende orchpes De
goede coninc Jan van varnkerhich
was dese Philips vader en sijn moe
der was ds coninc Jans van beheim
dochter. Aldus was hertoge wente
lij sijn rechte oom ende vrou Joanne
was rechte moepe vā zhs hupsvrou
wē. Dese hertoge Philips wan aen
sijnre hupsvrouwē vi. kindere te we
ten dyp sonē Jē āthonijs en Philips
en dyp dochterē. dpeene had temāne
hertoech Lupold vā oostrijc. en sterf
sond oor. Die ander had te māne her
toge Willē vā beperē graue van He
negone hollant en zeelant en sy had
de van hem eē dochē die Jacoba hiet
de namaels troude hertoech Jā van
brabāt. dpe. iij. dochē had te māne dē
graue Amédens van sauopē die her
toge wert. die welchē tē epnde begaf
tot geestelike leuene. so d; hi vādē cō
siliē te Basel paus ghecorē werdt. en
hiet Felix die. vij

Item Jan die oudste sone vā herto
ge philips troude hertoge aelbrecht
vā beperē dochē. dpe paleys graue en
graue vā henegouwe hollāt en zeelāt
was. en si was ds voorē hertoge wil
lems suster. Aldus hadde sy deē des
andē suster Anthonis de middelste so
ne had te wiue des voorē walraues
van sintpolepgē dochē: dair hi mede
had na elvads doot dpe graefscappē

vā sintpole en van lignp. en meer an
der stotē en heerlycheyden. Philips
die iongste sone had te wiue des gra
uē van Eu dochter daer hi aen wan
ij. souē Philips graue vā pners en
vā rethel. en Jan graue van stāpes
Die na philips zhs broeds doot gra
ue van pners en van rethel werde
Oock creech hy na hy versterckenisse
tgrafscap vā Eu. Dese Jan hadde eē
dochē vādē ierste wiue de troude her
toge Jan van cleue.

Als hertoge Philips dan alle sijn
kindere alus ter eerē ghestelt hadde
so heeft hi met vrou margriete sijn
vrouwē bescheyden synen dyp sonen
haer landen die si na sijn doot besitē
soudē. So dat Janne sinē oudsten so
ne toe geschiet was te syne hertoghe
vā burgondie en graue van blaē dē
van Artops en van bourgondie En
āthonis die middelste sone soude sijn
na vrou Joanne doot hertoghe van
lothrijc/brabāt en sporch en mere
graue des heplichs rijc En Philips
die iōgste sone soude zhs graue vā p
ners en van rethel. Dit was altema
le aldus gedaē bi consente vādē co
ninc vā vrārchiche en van vrou Joā
nen Oot geloefden dpe dyp sonē dpe
scheydinge te houdē. met voorwaer
dē oft eenich van hē dypē stotue son
der mānelijc oor van sinē lyue. so sou
dē sijn landen comē opdē anderē out
stē broed. oft op sijn mans oot

Maer wārdit niet geschiet en was
bi consente des lants van Brabāt en
wāt hertoch philips beduchte dat An
thonijs sinē soen na vrou Jānē doot
eenigē stoot hier ine gemaect mochy

wordē sondlinghe ouermits seker be
loofte die hertoghe wēcelijn en vrou
Janne te Tricht in node ghedaē had
dēdē iij. kēpf. Maerle herroge wence
lūs broeder. daer hier af voor is So
quā hertoghe Philips tot vrou Jānē
in Brabant te Brussel. En tot sijnd
begheertē dede sp v̄gaderē die iij. sta
tē vande landē den welckē spalle bep
de baden datse hertoghe Phūs vrou
we en haer kinderē bekennē woude
voor die naeste oot vā Brabant en sp
vorch na vrouwe Jannē door: Daer
op die iij. statē antwoorde datse ghee
nē ander heer noch vrouwe en kende
van vrou Janne so langhe als sp leef
de En na haer door so soude hē dlant
quire inden gheenē die schuldich wa
re huer heer te zij En ands gheē ant
woorde en consten hertoghe philips
noch vrou Joanna gherrigē vanden
ij. statē Nochtans boot hertoch phip
lips dē lande vā Brabant ouer te ge
uen Antwerpē en Mechlē om ewe
lijc aen Brabant te bliuē. Voort boot
hi hē dlant van Dermonde in handē
te stellē totter tijt toe d; hi Graue m;
dē lande van Cuyck op sinē cost wēd
ghecregē en aē Brabant gheknocht
hadde Maer op die tijten cōste hi an
ders gheene antwoorde gherrighe.
En so trach hi weder in vrancrijk

Dit vnam con. wēcelij vā Sehem.
die wt crachte vande voorē ghelofte
kepler Maerlen sijne vader ghedaē.
pretendeerde recht in Brabant te heb
bē. en sant spnē ambassade tot Louē
opdaende dē iij. statē dat inhoudt vā
dē brieuen vander voorseider ghelof

ten versueckende also dat sp con. wē
celijne bekennen woude voor haren
rechten heere na vrou Johannē door
ic Daerop die dīpe staten antwoor
dē ghelijck si hertoghen phlips ghe
daen hadden. en alsoe voor septe is. en
anders niet.

Daerna dede hertoghe philips toe
sprekē int heymelijc enige baenrehe
rē van Brabant om tot sijne ment
ghē te comē soe dat hi goedē troost v̄
creech en quā wēd in brabāt tot vrou
Jannē in die stad vā Brussel die we
der die iij. statē dede v̄gaderē: En hy
ōwerf so vele datse Anthonijs spnen
sone ghelooftē tōtfangē voor enē ru
waert vā Brabāt also lāge als vrou
Janne leuē soude En mits desen gaf
hertoghe philips ouer die stad vā Ant
werpē Anthonijs sinē sone om onge
schepdē althit aē Brabant te bliuene
Maer Mechlē Graue en dlant van
Cuyck creech dat lāt niet. d; sp had
dē moghē crighē haddē sp te tijde cō
nen gesprekē maer het is der brabāt
terē maniere datse harē raet dicwyl
te langhe vertreckē en datse nar aec
houden ic.

Als hertoghe phlips te Brussel noch
was so gecreech hi een siecte in zij lee
dē. en hy nam orlof aen vrou Jannē.
en trach also na vrancrijche weert op
een oefbaer Maer onder weghē als
hi te Halle was indē hert ghelogeert
soe verswaerde hem dīpe siecte alsoe
sere dat hi corts daer na sterf int iaer
ōs herē. M. CCCC. en iij. op dē xij.

dach vā aprilte. En sijn doode lichaē
wert genoot tot Dpgoen in burgō
den. sijn siele wil god ontfenē

Corts daer na quā Anthonis vā
bourgondiē in Brabant. en wert oē
faen ouer rewaert op dē vijftē dach
van Junio int selue iaer. En sijn perste
iaer dede hi dē heere van Alste am
man van bruesel vangē. en dede leg
ghē te Senapien int slot. om des wil
le d; hi bi bedwāge der stad vā bruesel
ouer eenē ban gestaē hadde tsegē
te gebot vādē ruwaert. diwelc dpe wet
houderē vnemēde so vīgē si meester
Symone vā fremellis dpe raet van
dē ruwaert was: den welchē sp npet
en wondē oēslaē voor d; die ruwaert
dē amma oēslaē. Alste bepde dā wt
ō vangenissen warē: so rhoode hē die
ruwaert seer toernich op die stad vā
bruesel en hp dede dpe borch van vil
uordē sterf makē dē stad vā bruesel
te berijden en te quellene. Naer
twert gededingt dat de scepenē ende
raet vādē stad teghē dē ruwaert mer
processiē quamē tot aet siechups tuf
schē bruesel en scarē beke en op haer
kynē vallēde badē si hē ootmoedelic
genade. En sp gauē hē daer toe. vij
dusent peninge van goude

Daer na int iaer M. CCC. en. v.
optē xvij. dach i maerte. sterf vroūt
margriete Anthonis vā bourgōdpe
moeder

In dāer na int iaer. M. CCC. en. vi.
optē seltē dach vā Junio so wert ghe
maect eē vbonc vā vrieſcapē tusschē
anthonys dē ruwaert en die stad vā
Alste mer vele voerwaerden die dair
gemaect warē. En die van akē schōt

kē hem. iij. M. gulden.

In it iaer M. CCC. en. vi. op dē per
te dach vā decēber sterf die edel vrou
we Joāne vā brabant die seere beweēt
wert van vele liede want se seer be
mint was vādē volcke. En sp wert
eerlic begrauē tot oēser vrouwe brue
derē te bruesel indē choir. na d; se eē
en vijftich iaer hertoghine geweest
hadde. En in harē tijt wasse seer oēstē
want se armē ende rijcken dede goet
recht doē sondlinge liet si sterp rechte
doē ouer die ghene dpe vrouwe vpo
leerdē. oft ontsaectē. Deer was si ooc
ontsiē vādē baēroetsen en edelē vā
dē lande. Want si niemāde en spaer
de alstē teghē haer mēdeden
Ite alle princē en heere haddē haer
in groter werdich; als oft hair moe
der gheweest hadde. Sondlige was
sp een moeder van ionghē heere die
sp in haer hof tot duechdē ophypelt en
leerde die stellende ter eerē. Als die iō
ghe heere van Bourboē van Cleue
van Namē van Hephberge; ende
des graue soen van zeyn. Ende veele
huwelijckē maectē sp van princē als
tusschē dē seltē con. Karle van franc
rijck. en hertoghe Steuens dochter
van Seperē daer sp ter brulof was
tot Ampens.

Ite ooc maectē sp huwelijc tusschen
hertoghe Jan van Bourgoēdiē. en
hertoghe Melbrecht van Seperē doch
tere die paleysgrane was en graue
vā Henegow/ Holland en zeelant
Desgelycs ooc tusschē hertoghe wille
des sels Melbrechts soē en Margrie
te hertoghe Jās vā Bourgoēdiē suster
daer sp ter brulof was te Camerijc.

daer haer van aldē heerē grote eere
ghedaē wert. En tallē anderē plaer
sen eerdēse de heerē diese hieldē voor
die edelste vrouwe van kerstēheit. Si
was seer milde vā gauē en iuwelen
te gheuen dē princē en edelē personē
die vā butē stāts tothaer quamē. Des
ghelijcx wert se dicwils costelijc bega
uet vā coninghē en princē die haer ia
relijcx ghyften sonde en sp. hē weder.
met gode moets leuen Amen

**Dat liij. Cap. Hoe hertoge Antho
nys van Bourgondiē in Brabant voor
hertoghe ontfanghē werdt. En van sp
nē hogē gheslachte. En hoe hi en twee
huyfverquwē trouwede**

Anthonys van Bourgoēdyen
wilē hertoch Philips soē wert
na die aflijuecheyt d'voorseyder vrou
Jannē voor hertoghe vā Brabāt on
tfanghē met groter eere te Louē ghe
hult. Int iaer ons heerē M. CCCC.
en vi: op dē xvij: dach in Decēbri. en
doe te Brussel en in anderē stedē / al
soot ghewoenlijc is. En so wert Bra
bant weder verlaemt aent edel bloet
vā vrāchē. wāt Philips vā Vallopg
con. vā vranchē was en oueroude
vader. Coninck Jan van Sehem. dpe
derde hertoge Jan vā Brabant. gra
ue Lodewijc die oude vā Vlaēdiē. des
gelijcx warē ooc en oueroudenaderē
Con. Jan van vranchē. en Lode
wyc die grootmoedige graue vā vlā
diē warē bepde en oude vaderē. Dpe
iiij. keysē Karle / hertoghe wencelij
van Brabant warē bepde hertoge
Anthonys oude oomē Coninck Lode
wyc van Cecilien. en hertoghe Lode
wyc vā Orlēs warē beide en ooms
kinderē. Hertoch Philips van Bour
gondiē was en vader. en hertoge Jā
sijn beueder. dpe na sijns vader doot
hertoghe van Bourgondiē wert en
grauē van Vlandere. en sijn ionckste
broeder graue vā Fyuers en Bethel
Die hertoge Rupold? van Oostērijc
en hertoghe willē van Seperē gra
ue van Henegouwe. Hollant. en see
lant. en die graue van Sanopē had
de sijn suster te huwelijch also voore
gheseyt is. Aldus was dese hertoghe
rijck en machrich van vriendē wt ho
ghē en edelē tronche ghedescendeert
Hi was seer scerp van iusticie te doe
ne ouer die misdadighe / sondlinghe

ouer roeckelose gaste/ die de arme lie
de vdructe oft transoneerde/ ofte sloe
ge so darmē npe so goede iusticie sacht
gheschiede in Grabat. en geerne gaf
hi een pegelijc audiccie/ en hoorde die
clachte van armē en rijke

Daerna als hy blant in goeder po
licie ghestelt hadde soe ouerdacht hy
hertoghe Aepnout vā Selder die na
willem zjns bruedrs doot hertoghe ghe
wordē was. te ondwisen om d; hi d;
lant vande Graue also dat voortijf
bi vron Jannē tide ghestoren hadde
gheweest niet te leene ontfanghē en
hadde Maer zj opset werdt gebroec
kē want zj edel vrouwe Janne van
Sintpoel zj wettige ghesellinne dpe
alder schoonsste in die tijt leuēde wert
bestaē merē natuerliker doot/ en sterf
int iaer ons heerē M. cccc. en viij. den
rij dach vā Oostmaet. en leyt begra
ter Duere Si was een duechdelijche
vrouwe in haer leuene simpel en oot
moedich Men seide van haer als sy
rodē wijn te drinckē plach darmē die
door haer kelesacht ghaen Hertoghe
Anthonijs hadde vā haer iij. kinderē
Jan die na hē hertoghe wert en Phi
lips die wert graue van Sintpol en
Ainsp. en een dochter die ioncksterf

In desen tijde leefde te parijs twee
alte grooten doctore in theologie. als
meester Peter van Ailly/ diē na wert
bisscop van Camerijc/ en Cardinael
En meester Jan Gerson zj discipel
cancellier vād vniuersiteyt vā parijs
dpe de heilige kerche seer vlicht heeft
mz sinē besceyde en troostelike scrifte
Hie ooc sachtmen een vreeselijke to

mete in die lucht En cortz dair na so
volchde dē dootslach des hertogē vā
orlpens. en dē strijt van ludych. daer
hier na af gesept sal worden

In die doot vā vron Joānē vā sint
pol hertoghe Anthonijs ghesellinne. so
heeft hi eē groot volc vgaert wt bra
bant. sondlinge vā Antwerpē en vte
marcgraefscapē vā Aijē en vā tsher
togē bosse. en hem is te dienste geco
men sijn voorf broed Philips graue
van npuers met veel edel mannē. en
die graue Walrawē van sintpol sijn
sweer Maer die stad vā Louene noch
bruessel en dedē hē ands geē volch/ dā
die op haers selfs auētuē mede trec
kē wildē om datse niet en wistē waer
datse treckē soude En dpe hertoghe is
getrockē tot valkēborch/ om hertoghe
Aepnout te dwingē clāt vādē graue
van hē te leene ontfanghene. Maer
hertoghe Aepnout aēsiēde dat hi niet
machtich en was hem te dwieren tse
gē hertoghe Anthonijs/ sandt hi te val
kenborch eenē notablē ābassiate En
daer wert gheslotē d; hy hertoch An
thonijs gheuē moest veel duisent cro
nē en dat hi in Grabant comē soude
en blant vande Graue van hem te
leene ontfanghen En daer na te wee
re int iaer M. CCC. en viij. op sinte
Seuerijns dach/ ontfinch hertoghe
Aepnout van Selre dat te leene van
hertoghe Anthonijs tot Emple bidē
Goffche op dē cant vander Māzē en
dede sinē eedtdat alle man sacht
Maer eer die ghesiet was/ so werde
hertoch Anthonijs te Tricht ontfan
ghē met processien en dede eedt tot s
Deruaes. en wert ghehult

En want dpe ludichers met groeter
macht voor Tricht geslaghe waren
om dat hertoge Jan vā beperē huer
elect die te Tricht lach na dat hy lāge
iāre elect gheweest hadde gheen prie
ster scap aen nemē en wilde en want
sp eenē āderē elect gemaect haddē te
wetene. heer Dperic vā perweps bp
consente vādē paus Benedict die te
Auenpoē sadt en niet bp consente ds
paus die te Rome sat dpe sp en elanc
van almanie tot dier tijt toe gheobe
dieert hadde. soe haddē si heer hēric
hē vā hoerne des voorf npeus elects
vader tot eenē monboor getorē Doe
heeft hertoge Anthonijs seer rustichē
bepde gearbept om peps te makene
maer hi heuet tot eenē bstaēde bracht
vā vi. wekē rusticē den elect die binnē
Tricht was en der gemeptē van Lu
dicke en loō. die doe met huerē mōbo
re thups weer trockē. En also ruck
hertoge anthonijs met grote volcke
dwelchi daer vūgader had oot thupf
waert geuēde pegelijke orlof om int
spnetē heerē Maer sinē ionghē broe
der philips vā burgondie graue vā
npuers hielt hi bp hē en dede hē gro
te chiere

¶ Cort daer na te werē int selue iaer
M. cccc en viij. wert hertoge lodewijc
van Orlpēs des conincs vā franche
ric broed vūslaghē bi nachte inde stat
van Paris. bi eenige liede vā herto
ge Jan van burgondie hertoech Ant
thonijs oudste broeder Daer af dat
namaels groot oorloge liden en tri
bulacpene gcomen sijn daer hier na
af sal geleyt worden

¶ Dese hertoge vā Orlpēs was eēs
conincs sone en eēs conincs broeder
En hi was hertoge Jans vā bonrgō
dien ooms sone En want de. vi. ste co
ninc haerlesijn broedere die seer scoō
was en wel gemint bi sortilegien be
roouert was. so d; hi dicwile niet wel
bi sinen sinnē en was. so woude dpe
hertoge van orlpēs als dpe naeste d;
regiment vā d; cronē hebbē. dwelch
hertoge Janne vā burgondie missha
gede en woude ooc regeren. want hē
dochte datter des conincs en des lārs
orbere niet en was En daer wt quāē
die partiscap rustichē bepde

¶ Nu heer ic weder op die lukenaers
en loonere die wed voor Tricht; h; ge
comē om den elect heer Jan van be
perē te vdrinē: en haren anderē Elect
heer dperickē vā pweps te verheffen
En wantett doe soe coudē winē was
dat vele mēschē en beestē van coudē
storuē So trockē si weder thups wert
na dat se daer. vi. wekē gelegē haddē
En daer na bleef eē ridende orloghe
rustichē bepde partije tot int eēde vā
dē mēpe daer na volghēde Int iaer
M. CCC En viij: en doe wert triche
wed m; groter macht belegē vādē
ludichers en slooners. xvi. wekē lanc
durrende So dede hertoge Jan dpe
elect grote neersticheit dair in binnē
aen hertoge willem vā beperen gra
ue vā Henegouwe hollant en zeelāt
sinē broeder. en aen hertoge Jan vā
bourgondie sinē swaghere so dat sp
met groter macht van volcke int lāt
van ludic quamē. En graue philips
vā npuers quā ooc m; hertoge Jāne
vā burgondie sinē broed Doe brabāt

die Iudekeers op vā voor Tricht en trockē thupswaert meynēdē des anderē daechs wt te comē met meerder macht om die voorē heerē te benechē. Hertoghe Anthonis vā Brabant had langhe tijt vsocht gheweest van beydē lide om aen te hondē en om seker reden en had hys hē nyet willen moepē. Maer doe hi sach d; beyde; hē brueders selue mettē lue dē elect hertogge Jan vā Seperē te batē quamē. so ondwant hys hē ooc en vergaderde veel volcs in Brabāt. maer eer hi selue in persone te Tricht gecomē kōste so was dē strijde genallē by Tongerē wāt die Iudikers dē ghesette tijt verhaestēdē stridende op eenē sondach. teghē d; wille van harē momboore. so dat seten eynde dē strijt vloerē. Dair vslaghe bleue omtrent xl. m. menscē. En die edel heer Henric vā perweis met heer Dierich sinē soē warē daer ooc vslagē die alte seer beclaecht wordē wāt die her vā parweys had geerne dē strijde vtrockē en sondlinge op den heplighē sondach niet te striden. Maer die Iudekers diepche hē doot te slaē om dachpse niet gheringe aenlepde en wilde. Ooc so dede die heere vā parweys te velde comē; hē ondsueckē of mē op dand spde vnemē kōde die banier vā hertoghe Anthonis; hys leenheerē wāt soe en soudē teghē hē niet gestredē hebbē. Dit gheschiede int iaer. m. cccc. en. viij. op dē xxiij. dach van September.

Dus was hertogge Jan vā Seperē vandē voorē hertogge Jan vā Sourgodiē en van sinen bruedere Willem graue vā Holland en vā hertogge An

thonis vā brabāt m; machte te ludic binnē bracht ende gheweldich heere van ludic en alle den ganssen lande doēde synē wille ende beliefte ouer die ghene de hem contrarie geweest haddē.

Omtrent dē voorsepde tijt vloren die prupscche heeren ooc den strijte teghē dē coninc van polē. daer ooc omtrent xl. duisent mannē vslagē wordē.

Daerna so troude hertoghe Anthonis die schone Elzabeth dochter des hertogē van Sourliz beyde der coningē van hongherē en van behem broeder. dair af d; die brulof te bruesel seer costlijck ghehouden was op couwēberch. En hertoghe Jan van bourgondiē en de graue vā clermōt des hertogē van boorboēs broedere lepden die bruyt. En haer was te huwelicke ghegeuen dat hertogedom vā luxēborch. en tgraefscap vā Epnē metter voechdiē vā Ellarē om ewelijc en erflijc te besittē. en vā oore toore daer in te succederē. En dese ghifte dede haer huer oom die coninc Dēte sijn van Behem die ooc koomsch coninc was. sijn brienē beseghelt daer op vleenēde. Daer inne hy onder andere dinghē vclaert dat hertogge Anthonis rechtuaerdelijck ende bi recht ter successien comē es tottē hertogedomme van brabant. en met goedē titule dat gebruyckende is.

Daerna so vsochte hertoghe Anthonis aen hertoghe Willem vā beperen graue vā henegouwe hollandē zeelant synē swagher. te wetene om

dat hi dpe resten vanden duwaren van
wile vrou Joannē vā brabant sijnder
moepen oplegghe soude dpe mē haer
noch tachter was van hare ierste mā
ne die ooc hertoch willem hiet diende
vipesen vloghe. En ten eyde bleuen
sijns beyde in hertoge Jāne vā bourgō
dien dpe sinē broed Anthonis aēwees
lxx. M. oude scilde de hertoge wille hē
gheue moeste

In iaer. M. CCCC. en x. so gerees
daer een gesclle tussche Antwerpē en
mechle om der dyp merctē wille vādē
vissche/soute/en hauerē En hertoghe
Jan vā bourgondie āthonis broed
hielt mechle te rechte. en hertoghe an
thonis hielt m; sijnd stad vā Antwer
pē. so datter groten twist gheuiel tuf
schen dese twee steden Elc vmat hem
recht en beskeet te hebben. thoonende
huer vrienē. en hoe seere dats hē dpe
and steden ondwonden. sp en condent
torgheenē payse gebrēngē. En die ij.
gebroeders warē op malchaderē ghe
stoot en elcherlijc stercte in pype/ ordi
nerēde capiteynē in beyden stedē En
die van Antwerpē stelde eē blochups
ten bo ome bi Aumpst op die ruipe re
doende dien vā Mechle groot hinder
datter gheen scepē na dpe stad comē
en mochte. noch ooc van Mechelen
nederwaert. Dic gheschil duerde soe
langhe tot dat hertoch Anthons vā
Lutzeborch wed in Brabant quā die
een scerp ghebot dede doe d; niemāt
in al Brabant wie hi ware eenige goe
dē binnē der viphēpt van Mechelē
vuerē en soude. En mits desen scher
pē ghebode wordē die vā Mechelen
seer bedwongē. so dat se aen hertoge

Jan vvolchdē soe verre dattet tot een
der dachuaert die Antwerpē geleit
wert Daer beyde hertoghē ghebrue
derē quamē met vele heerē/ Donoli
ghe was daer de voorf graue vā sint
poel die doe Conestabel vā vācrliche
was Si middele vā hē datter soe ghe
maect wart onder dander. dat die vā
Louen en Brussel als vandē sout te
vuerē op en neder die Dile en die Sē
ne vseren selen/ also sp dedē in tijden
dat hertoch Philips van Bourgōn
diē sterf dpe beyde der hertoghē vā
was Voort werden comissarij gheor
dineert dpe tot Louen Brussel Ant
werpē Mechelē die vrienē visiteren
soudē vandē rechte en preuilegiē die
sp hē vmatē te hebbē. En so schepdē
dpe heeren van malcanderē minne
lijc en met vrientcapen.

In it iaer. M. CCCC. en x. sterf
die roomsche coñ. Kobrecht vā Bepe
rē Doe wart ghecorē coñ. Segemōt
vā Hogherē des voorf coñ. wereljs
brueder van svaders weggen. daer
namaels af gheseyt sal worden.

Dat lv. Capi. Hoe hertoge Anthō
nis blant vā Lutzenborch met veele
arbepts hem onderdanich maecten
En van coñ. Segemont van Honge
rē ende Behem die ooc roomsch coñ.
was Ende noch ooc van meer ander
dinghen

In iaer. M. CCC. en. xi. soe
trach hertoghe Anthonijs na
Turzenborch met sijnder vrouwen
Elzabeht. om aldaer ghehulde ende
oncsanghen te worden. alsoe hem be
loeft was in huwelicheit voerwaerdē
Ende als hi daer quam. so wordt hy
minnelij oncsanghē vande prelaten
ende riddercappe meest in alle dē ste
den vanden lande. Maer heer Hu
waert van Eltere die vā sconinc we
ghen van behem daer hoofmā was
met sommighen synē hulperen dpe
machtich waren en woudē hem hul
de noch manscap doen. waer omē d;
die hertoghe met machte getoghē is
voor Eltere dwelch hi swaerlichen be

stormde. so d; heer Huwaert vnaere
sijnde. hepmelijc boden schicte totē
hertoge van Orpens: dat hy hē wil
de ontfet doe ende bijstant: want die
hertoghe van Orpens hadde vande
marcgraue van brandeborch vpanc
dese. ih. slotē. te werene. Danuillper
mōmadp/ēn orchpmonr/ Vā welckē
voorslepde sloten heer Huwaert capi
teyn ghestelt was om die te bewarē
Dit is die ionghe hertoge van orliēs
wiens vader vslaghen was alsoe vo
ren gesept es. dien hi hadde van des
hertoghē van milanen dochtere En
wedien ocuine scrjft hem die herto
ge van Orpens hertoge van milanē
So sandt hem dpe hertoge vā Orpēs

eenen capiteyn ghehetē her Clinger
van borbant met groter macht van
franſoſen die alle van hertoghe An
thonis gheuange en vſlaghe waren
op eenen morghē ſtont voor mōma
dp. Sonder heer Clinger die capiteyn
die op ſlot was ghegaen miſſe horen
ſo dat hi ontquam. Dwelc vernemē
de heer huwaert maecte eē traectaet
vā peple met hertoghe anthonis vā
brabāt. In ſulcher maniere dat heer
huwaert die ſlotē beuaren ſoude en
dat hi den coninc van Behem en dē
hertoghe vā orlpens ontbiedē ſoude
oft dat ſo ware dat ſi deſe ſloten niet
en verſlaghe inne te nemē binnen dē
termine van vi. weken. ſo ſoude hi dā
die ſlotē ouer geuen in dees hertogē
anthonis handē en ſo langhe ſoude
viede zyn thuiſchē beyde En alſo is
hertoghe anthonis op ghebroken en
na brabāt gherepft en bleef dair een
wile tijts.

¶ Cortz hier na ſo is hertoghe anthonis
met groter heyracht wed ghe
trockē in lāt van lutzēborch en heeft
daer belept eltere en alle die ſlotē ver
wachtēde ofter pēmant comen ſoude
om die ſlotē conſettē. dwelc hi meyn
de te belettē. Maer daer en quāē nie
mant. ende daer quāē oeck brpeuē
vāden voerſepdē coninck Segemōt
van Hongherē oeck roemſch coninc
dat men den hertoghe die ſlotē ouer
gaue. So dat hē die twee ſlotē op ga
uen in hāden vā hertoghe anthoniſe.
Maer her huwaert en noch zōmige
van ſynen meplichter en wondē
hertoghe anthoniſe hulpe noch mā
ſchap doen. alſo hemlieden vanden

roomſchē coninck voerſept / dicwijls
en menich weruē beuolē was te doe
Waer omme dat de hertoghe ſeer ghe
ſtoort belepde en beſtormde vele ſlo
tē int lant die hē contrarie warē dpe
hy wan. ende vele werp hyper indē
gront ter neder die hem niet opgeuē
en wilden. ende bracht almeest clant
van lutzēborch onder ſyn obediencie
als een vroem heere

¶ Deſe hertoghe Anthonis was ſeer
vroem ende cloetter wapenen. ſinen
volch gaf hi ſelue dē moet als eē vroē
riddere. alcht was hy vande perſten
hem niet ontfiende van eenighē ghe
ſcutten oft ſtranghē bataelgē. maer
gelijc den leeuwe ſo was hy vreeſtlic
ſinen viandē. ſeer goedertieren was
hi den verwonnē hemlieden doende
gracie als ſijs begheerdē. Wpe ſoude
conne vertellen dpe menichfuldighe
beſtorminghen en affaulten dier ge
ſchieden eer die ſlotē alle ondt herto
ghē ſubiectie gebracht warē die hier
te lant ſoudē vallen te ſcrinē. ſommi
ge met bōbaerden doorſcotē / ſommi
ghe vechtend hant ghewōnē / ſommi
ge verbrant en ſo vdoerue etc.

¶ Cortz hier na ſo is die coninc Sege
mōt van hongherē en vā behem tot
Aken gecomen met .x. duſent paerdē
daer hi als roomſch coninc wert ghe
croont. daer dpe hertoghe van brabāt
oock ontboden was. ende hi berepde
hē daer toe. en was ghetrockē tot lee
we Doe waelt dē hertoghe vande ſont
migē ontradē. en hi en trac niet tottē
coninc takē. waer o dpe co. ſeer gram
was wāt hi om ſynē wil principalic

tot die te langher bleuen was. Doe
trach hi van daer tot Colen en tot Co
stance int concilie.

In desen tide arbeyde seer die stede
vā Louen Brussel en Antwerp om
gracie te crighē voor heer Thomas
heere van Diest. waerop dat die her
toghe langhe verbolghē hadde ghe
weest om deswille dat die heere van
Diest en hē rentmeester meer ontfan
ghē woude vande heerlyke rentē dā
in voor tide dē ouden grote hogher sto
tēde dan die hertoghe dyē seluen ont
finch vā sinē chijse En wāt dye heere
en rentmeester hē af niet en wildē
onderwisen hē. so heeft die stad van
Dyest dat gheclacht dē hertoghe als
ouerheere en sinē rade so langhe tot
dat hē dē heere van Diest beual dat
hi niet meer en name voor dē ouden
grote dāde hertoghe seluedede na dor
dinacie vādē lande. Hierna gebuer
det dat die heere vā Diest oerboode dē
scapenē vā dē stad vā Dyest te comē
op dē stadchups. en so wasser een goet
duchdelijceerbaer scapen genoēt hē
rijc poppe een goet gemeyne naer die
seer geclacht hadde aen hertoghe An
thonis ouer dē heere vā Dyest om dē
voor sake wille so wert hi dootgella
gē ond weghē al daer hi te stadchups
gaen soude om welker sake wil alst
die hertoghe vnam seere gram was
Oock was hē ghekōdicht hoe dat die
heere van Diest ghecocht hadde Dy
chenē reghē dē heere vā Schoōvorst
dye oom was vādē heere vā Mont
iou. die dat vā rechts weghē toe ghe
comē soude hebbē. En dese heere vā
Montiou was treforier vā hertoghe

Anthonis So stelde en nam die her
toghe die stad vā Diest en Dychenē
in hēre hant en stelde daer eenē ande
rē capiteyn die seer ghetrou was ge
heete heer Jan die waef. en maecte
schoutet eenē anderē geheete Sielhs
vādē Berge. en die scapen en rent
meesters vstelde hi al na hēre blifstē
Maer alleē behield die here vā Diest
elot vā Dychenē Die welc als hi ver
nam aldus te stane ind grāscapē des
hertoghe so heeft hi hē vstellet mettē
goede stede Louē Brussel Antwerp
hēliede biddēde om aendē hertoghe sp
peps te makē en hi hielt hēre Louen
als pooiter vā dē stad doede seer hē
onschult vādē dootslaghe voor alst
dat niet benoelen te hebben te doene
Maer niet en konde hi spne peps ge
crighē. dā te lestē door hē ghetrouwic
heyt diemē in hē beuant te spne also
hier na volcht

Als dye voor coñ. vā Hongheren
die roomsch coñ was vhoorde dat ge
schil tusschē hertoghe Anthonis en dē
voor heer vā Diest was. so sandt hi
dē bisscop vā Straesborch dē broeder
vādē heer vā Diest in Grabat aēdē
hertoghe om spne peps te makē. En
waert sake dat hi dā sinē brued niet v
eenighē en konde mettē hertoghe so
soude hi hē dā biddē om elot te Dicke
nē te opene om also eenē inghanc in
Grabat te crigē als hi woude Maer
die here vā Diest voor als eē getrou
man seyde ald. Onse vords heere vā
Dyest hebbē alcht dē heere en den lā
de ghetrouwe gheweest. En ich heb
lieuer mē er uete verliesene dan mē
eere. En om goets wille so en wordie

hemmermeer minē heere noch dē lā
de ongetrouwe Doe schiet zyn brue
der van hē En midts deser ghetrou
heyt so quam die heer van Diest tot si
nē papse aendē hertoge bi bedē van
dē stedē en ooc vandē banierheeren
des landts. Niet te min moeste hi hē
noch gheue vij. M. cronē. Doe maec
te die hertoghe een tractaet vā pepse
tusschē dē voorsēdē heere vā Dpest
en die Stadt die in beydē spde ten heyl
lighē ghesworen werdt te hondene
Daer na hertoch Anthonis vnemē
de dat Segemōt die roōschē coñ. te Cō
mans in Almaniē ter cōcilie was om
dē scisma te ned te legghē die langhe
inder heyliger kerckē gheweest had
de. so vanchi daer vele princē en pre
latē vgaert. En daer sandt hertoge
Anthonis ooc eenē notablē ambassi
aer en hoopte also mettē roomschen
coñ. te ouercomē vandē geschille dat
tusschē hē en heer Huwaerde stonde
En daer warē enige heerē gesprokē
van des conyns houē om hertoghe
Anthonis te excuseerē aendē coñ. dat
sp dedē. so dat zj ābassiate vā hē guet
lyc ontfangē wert En die coñ. gaf hē
voor antwoorde opt tghene dat se aē
hem versochten Dat dpe sakē nyet
te ontcomerē en warē met ambassia
torē oft met brieuē. maer warē se bep
de te samē so soudē sp wel ouercomē.
So begheerde die coñ. weder dat die
hertoghe bp hē quame in Sauopen
daer hi corts mēde te repzē. en daer
soude ooc zj hertoge Jā vā Bourgō
diē zj broed. en die graue van Sauo
pē zj swager Dit was int iaer M. cccc
en xv. ds vrydaechs na paestchen.

Daer na optē xij. dach in Junio soe
sant hertoch Anthonis wedē groot
ābassiat aendē roomschē coñ. Segē
mōt tot Perbone in Langēdoch. en eē
vandē ābassiatuerē was die heer vā
Hepstherch En die ābassiatuers wor
dē vandē coñ. guetlyc ontfangē excu
serende harē here dat hi op die tijt nē
comē en mochte bi cōciliker maiel
tept. om deswille dat die coñ. vā pinge
lant ouercomē wilde in vancrjcke.
so moeste daerō hertoch Anthonis zj
stedē en slotē in pickardiē die sinē hi
derē vā harē oudēuad dē graue vā
sintpol vgenoēt vstoruē warē besettē
en bewarē moeste En daer na begeer
de hi vādē coñ. tijt en plaetse besceidē
te hebde om bp sijnd moghēlyc selue
te comē en vā hē te leē totfangē en
manscap te doe vā al dat hi schuldich
was ic. So begeerde die coñ. wedē dē
die hertoge bi hē quae i psonē seggē
de Als wy bi malcanderē zj dan sullē
wy wel ouercomē en dat hi quame i
Sauopē ofte tot parhs daer hi corts
mēnde te zj. Maer doe quā dābassa
te des paus vā Huēpoē gehetē petr
deluna en mē hietē Sndict. En mē
hē ouerquā de coñ. te treckē tot perpi
niaē bidē seluē paus. en bydē coñ. vā
Argoē oēdracht in die heyligkerke
te makē Doe sprac die coñ. tot hertoge
āthonis liede wāneere ic hier ocom
merc sp wil ic mits hulpē ws heeren
peps makē tusschē dē frasscē coñ. en
dē pūgelschē coñ. En dan woude hy
tot Parhs comē. En wāt dpe mare
bi coñ. Segemōt comē was dat dū
gelsche Harfleur genomē hadde en vo
re Kuwaē neēflage waerō dat coñ.

Seegemōt zj abassiatē sendē woude
aen dpe coninghē vā vrārijc en van
Enghelāt om een bestant te maken:
Waerō als hertoghe Anthonijs dyc
vstont vandē ambassadeurs. so vloot
hi dat hi ter stont treckē soude totten
coñ: Segemōt met iij. C. paerdē ofte
meer ghelijc een hertoge vā Grabāt
wel toe behoorde En dies sandt hi zj
nē bode Martē tot Perpiniaē aē coñ
Segemōt begeerēde in zj briuē te
wetē rijc en plaetse o bidē coñ te comē
Maer laze eer hi dē bode mits an
derē sakē die hi voor hant hadde ont
cōmerē konde so quamē hem niema
rē dat die frānsoplen met harē hulpe
rē dair hertoge Anthonijs eē afwas
ter eenre sijde En coñ. Henrijc vā pn
ghelant mettē pnghelesche ter ander
spden ghestredē haddē. en dat herto
ghe Anthonijs en die graue van Ap
uers zj iongste bruedaer vslaghen
waren: daeraf coñ. Segemōt groote
droefheyt hadde. Tot desen stryde te
comē was hertoch Anthonijs cortē
te votē vandē princē van vrancrijck
vlocht geweest te comē dat hy niērla
tē en woude. want hi dē cronē so na be
lāc was Oec hadde hertoge Philips
zj vader hem en beide zj ander brue
derē i zj leuē beuoelē dat se der cronē
nē mer meer afgaen en soudē.
In desen stride haddē die Fransop
len x. mannē teghē eenē pngheleschen
nochtāt en wasser die coñ. van vranc
rijc noch die Daulphij niērl En sp vlo
zē dē strydt ouermits harer houaer
diē. wāt als die coñ. Henrijc vā pnge
lant sach die macht vandē fransopzē
so presenteerde hi hē ouer te gheue af

alle die stotē en stedē die hy ghewōnē
hadde en weder ouer te varē in En
ghelant sond eenighe schade te doene.
Maer die fransche princen en wou
dens in gheenre maniere doen. dan
eenpaerlijc woude sijn genanghē heb
bē coñ Henrijc met spnē edelē. en soe
begonste daer dē strijc soe ghi hooeren
sult

Vandē bitterē stryde tusschen den
Fransoplen en Enghelesche. Daer de
fransopse die nederlaghe haddē. En
hertoghe Anthonijs met veel edelen
ooch verlaghē werden

En d'enghelsche vstaē hadden
dpe begheerte vandē fransop
sen. so vielen se op haer knyen en ver
ootmoedichdē hē voor god. En die en
ghelsche steldē haer aertchpers vore
en dpe fransopsen wt groter vwaent
heyt dedē al haer scutters en aertchi
erē en ander gemeyn striderē wt ha
rē bataellpē staē segghende dat se al
leene mettē edelē dē enghelschē con.
met alle zinder macht beuechten wil
dē. So ghebuerder dat die twee par
tien malckanderen ghenakeden. En
der fransoisen ordinacie was als dat
se heer Clinghet van Sorbant met
xij. hōdert paerdē voor sondē om der

enghelschē battalpen te schorenē en
also te openē. maer hy wert wedstaē
so seere dat hē niet en mochte volbrē
gē. hē opset. en es haestelijc vābestidē
om gheredē van achter int engelsche
heyl. rouende en nemende alle con.
Henric bagagpen en inwelen. En
binnen desen middelē so zē die ij. heyl
ren onder malcanderē vwerredair
alte vreeselijc ghestredē wert. maer
die aertschiers vandē engelsche wed
stondē die fransopsen seer mannelijc
hē vast in een houdēde. so dat die frā
sopsen meer vloren dan wonnē en tē
laetstē begonden te vlypen. Hertoghe
Anthony was met groc haestē wt

bi abāt. en als hy misse hoorde te per
pes soe quam daer eē bode tot hē seg
ghede datmen voor noene stridē sou
de. Doe en beyde die hertoge niet lan
ger dā dat hi die eerste benedicte vā
der misen ontfinc. En hi reedt met
groter haeste sonder ordinacie en mē
clepder menichte. wāt meest deel sijn
edel en die hem volchdē noch niet aē
gecomē en varē: want hy dach noch
nacht opgehondē en hadde te ridene
anxt hebbēde dat hi niet te rīde comē
en soude. So haestelic waest te doene
dat hi sijns selfs wapene noch n̄ ba
niere n̄ yet en hadde te rīde. En reedt
so gewapēt met sijns camerlinc wa
pene daer hi hē vromelijc had roepē
de brabant brabant. Maer lasen eer
de vrome heere iet lāge gestredē had
de. so gauen dpe fransosen rugghe.
daer wert menich edel mā vslagē en
geuanghē. En heer Clinget die des
coninc hērijc iuweelē gerooft had
de. quam doe wed van achter n̄ yet o
te stridē. maer om die met hē te vne
ren in sijn behout. so mēden doe den
ghelsche dat die fransosen weder eē
npen v̄gadernige gemaect haddē en
waendē noch eens beuohtē te sijn.
Waer om dat coninc henric van pn
gelant alle die geuanghenē gheboot
te doodē op dat se hem niet hinderlic
wesen en soude. dwelc lasen ghedaen
wert. Alch dair wordē doe so vele edel
gedoot die gheuanghē warē dwelch
gheē noot en hadde gheweest hadde
heer Clinget daer niet gecomē. On
die welcke de edel hertoge Anthonis
ooc ghedoot wert. wiēs siele god ont
fermen wille

Deze strijt gescpede bi Slagh in o
heerē iaer M. cccc. en xv. op sinte cris
pijn en crispiniaes dach op eenē v̄p
dach.

Hoe wel nochtans dat d̄ngelsche de
se victorie haddē so bleuend noch tan
vele edele en andere. als die hertoge
van Forche: de graue vā arondel En
ander grote heerē en edele En vand
fransosen n̄de bleuē daer doot her
toge anthonis van brabant. de herto
ge vandē barē. die hertoghe van M
lison. die graue vā n̄puers hertoech
Anthonis iōgste bruedere. En daer
wordē geuangē die hertogē van Oe
liens en vā bourboē. en ander grote
heerē en edele mānē bleuē daer doot
en geuangē. so vele d; die bloeme vā
v̄acrijche daer wert on̄de voete ge
tredē. En ooc vele ādere wt pichaer
diē en wt Henegou. En als vā edelē
dpe met hertoghe Anthonis dē daer
gecomē warē bleuē daer alle v̄slagē
Dpe h. bruedē vā liederkerch de scoo
ste ridders diē mē wiste. ooc so bleef
daer her Ingelbert van herstergate
die ouer iij. dage onder de doodē ghe
uondē wert leuēde. maer hy sterf cor
telinge. Joncheer Jan vā fontepnes
heer Operh̄c vādē heet uelde. en vele
andere En daer bleuē geuangē dpe
heere van rotselaer. iōcheer cornelijc
van lpedekerche Jan van glymes.
heer claes van o gorijcs. en vele an
dere. maer dpe heer van assche was
alleē ogequets en ōtquā ogescadicht
daer zōmige afsepde dat hi noit indē
strpt geweest en hadde
Daer nae als dē strpt ghedaen was
en die doodē ghepillpert warē. daer

die pynghelste ontalliken scar vonden.
Doe werdt hertoech Anthonijs doode
lichaem des sondages dē derden dach
na den strijdaer gheuondē. en werdt
bracht tot sintpol. en vā daer te donijc
ke. En die vā doniche quamen met p
cessien wt. en die biscop metter clergie
gelepdē dlichāē weerdelich en die cloc
ken van alden kerche luidden. Vā daer
bracht mēne voert te halle. en daer na
tot bruesel in S. Soedelē kerche daer
vigilien ouer hem ghedaē wordē met
vele tranē en droefheden vā gheesteli
ken en weerliche persone. En ijn doo
delichāē wert daer geuisciteert vā den
iij. staten des lants. En doe wert hi ge
uoert ter Ouerē. daer werden ijn ere
quien tamelijc ghedaen. en wert daer
begraven bi ijn ierste huysvrou vrou
we Joanne vā sintpol in presentie vā
den. iij. staten op dē derde dach van no
uēbr. der sielē wil god ontfermen

Dat lvi. cap. Van hertoge Jāne an
thonijs sone

An anthonijs sone en was maer
iij. iare oudt doe ijn vader doot
was. Doe ontsagen hē die iij. sta
ten van brabāt en vā lymborch te hul
lene bi gebreke vā manliker ouderen.
En iij. steldē hem eenē schonē staet vā
notabelē heerē en wise mānē. Daer na
wert gesprokē om hē te huwen en te
ontfane voor hertoghe. En iij. vonden
bi rade van geleerdē datse hē wel hul
len mochte. en dat hi oec wel eedt doe
mochte die rechte vā dē lande te hou
den. Niet te min om meerder sekerheyt
soude hi ghelouē dat hi binne iij. iaren
na dat hi xij. iare oudt ware ijnē eedt

wederom vnpewen soude. En of hi
des niet en dede. so soudē dā alle sine
lieden in brabāt vlaten ijn vā allulc
ken huldingē gelofte en eedē als iij. hē
ghedaen hadden. Dwelck alte mael al
so geschiede. en hi wert ontfanghē en
ghehult te Louene te bruesel tot vne
werpen en tot hertogē bosche. en so
voert in dānē steden.

Daer na quā vā Turnout tot brues
sel vrouwe Elisabeth hertoghinne vā
Turzēborch. wilē hertogen anthonijs
ghesellinne bi hertoge Jāne hare stief
sone. Daer sprac mē van harer duwa
rien. en hertoge Jā presenteerde haer
laerlico te bewijse vñ hondt cronē.
En haer wert eenē notablē staet ghe
sedt om te bruesel oft elders in brabāt
te woonen. Maer na een wyl tijt soe
wertse also bedacht datse vā bruessele
trat ghestoort na turzēborch. dwelc dē
lāde van brabāt niet seer profitelijc en
was. want haer oom die roomsche co
ninc seghet nōt hem des oech stoeke
datse also slechtelijc wt brabāt geson
den was.

So sandt hertoghe Jān aē dē room
sche co. segemont te ludijck iijnde dē he
re vā dieste en andere in ambassiaten
presenteerde dē coninc vā hem te leene
ontfangē alle tghene dat hertoge Jā
vanden keijserlijc te leene houdende
was. en daer toe en om māscap te doe
ne was die here vā diest van hem ghe
machtich met breien. En als den co
ninc gheliefde so soude hertoge Jā dē
selue in psonē vnpewē. Dit tweper
de die coninc te doene totter tijt toe dē
vrouwe. In steten iijnder nichten vol
daen ware ic.

¶ **C**orts hier na so hoorde mē tīnghe als dat die elect van ludich hertoge iā van beperē hertoghe iāne vā brabant sinen neue benemē wilde die passagie als hi na Tricht trecken woude om al daer gehult te sine. En dit was alsomē sepde bīd informacien vandē tresouier des elects ionchere ian vā montouwē die seer gearbeit hadde d; hertoge ian van bourgōdien des iongē hertoghen zjns neuen momboor soude werden dwelch die iij. statē gewepgert hadde. Dwelch den ionchere vā mōpouwen niet en behaechde. want hadde hertoghe ian mōboor gewordē so soude dese ionchere vā mōiouwē alle tregimēt in iijn stede gehadt hebbē.

¶ **D**it was dpe hertoghe ian vā bourgondien die in zjnder tijt ouer meer trach m; veel edelinghe ridderschaps wt vranckerijche. dair si grote victorie hadden op die hepdenē. maer ten leste lazen bleuen zj daer alle vslaghen en som geuangē en deerliken gemartelt seert wāt die wreedeturken woude niet te ransoene laten stellen. en lietse deē vord; dāb na moednaect met sweerden doerhouwē onō die welke hertoghe Jan mits sondlinger auenuerē oet quam so datter een wijs meester seer expt ind const van astronompē dē sou daen riet dat hi hertoghe Jāne stellē soude te ransoene. want bī zjnē geslachte in toecomēden tijden noch vele kerstenē verslagen souden wordē. en dus so onquam die hertoghe Jan vā bourgondien. welke pphete lazē warachtich geutel. so na gesept sal wordē. xl.

¶ **O**n heer ick weder op hertoghe Jāne van beperen die elect van ludich was

so beraden: dat die hertoghe Jāne vā brabant gheen passagie verleenen en woude. Maer als hertoghe Jan dese tīnghe hoorde so vergaderde hi groot volck van ridderscape wt brabant. en passeerde also met machte van wapeninghen door iijn lāt daert hem beliefde na Tricht daer hi ghehult werde al so dat behoorde doende den behoerliken eedt. En is weder thups geheert in Brabant. en dese huldinghe is gheschiet int iær ons heeren als men screef **M:CCCC.en.vij.**

¶ **D**at toh. capit. Vanden huw elijche tuschen hertoghe Janne van brabāt en vrou Jacoba. hertoghe Willē dochter grauinne vā yenegouwe holland en zeeland

Hertoghe Willem vā beperen graue vā Henegouwe hollā: zeclāt wien s broeder was heer Jan hertoge van beperen. elect vā ludich. hadde eē dochter ghietten Jacoba die seer schoon was. die welcke te manne gehadt hadde den dolphijn van vrācherijcke den hertoge van Tourapnen. die sond oor gestouen was Dese dochter begheerde hertoech willē in: ijn vierste dānne geuen soude dē hertoge Jāne vā brabāt niet tegēstaende datse malchāderen tē tweedē grade bestōden. wantse beyde brueder eñ suster kinder waren Wāt hertoge Willem voorleit hadde te wīlie vrou Margrietē hertoech anthonijs vā brabāt suster. Als hertoge Willem dā ouerledē was In iāer m. cccc. eñ xviij. op den heyligē sinxtendach eñ hertoech Jā vā brabāt dīt vnomē hadde. so toech hi mit schonē state te merchlen eñ van daer tot Ghend. daer hi te beydē steden sprack met hertoge Jāne van bourgoēdien sinē oom vā dē huwelike tusschen hem ende vrou Jacobē: ijn nichte So wert daer gesloten een dachuaert die liggē soude te Bieruliet Daer hertoghe Jan vā brabāt quam met graue philips vā charloys hertoghen Jans vā bourgondien sone sinē neue. Eñ met vele andere baēroosten eñ edelen Op dāndere side was daer vrou Jacoba dolphinopse van Opēne eñ grauime van henegouwe. xc. met vrouwe margrietē van bourgondie haer moeder. eñ met heer Jamme van beperen Elect van ludich haren oom eñ anderen edelen haers lants. Ende daer wert gesloten eñ gemaect eē tractaet van huwelicke tusschen hertoghe

Jāne eñ vrou Jacobē. Eñ: iij sekerden malchāderen ghelouende voert te varen. also verre als die heilighe kercke dat o:loefde eñ: iij vā dē stole van romedispensacie crigē mochten. Eñ des ander daechs daer na op eenē sondach den ierstē dach van oigstmaēt. so sworen: iij beide metten huwelic voert te varen op condiciē voert: makende daer af opene brieuen met vbonde vā peynen. Eñ onder dān wert daer gesloten dat heer Jan vā beperē die elect vriedelic behoudē soude alle tghene d: wilen eer hertoghe Melbrecht ijn vād eñ hertoge willem: ijn brueder hē gegheuen haddē. Ende ooch tghene dat hem van ijnre nichtē vrouwe Jacobē toe gheseyt was. xc. Ende so droech die elect: ijn consent in dīt huwelic Aldus schiet dese dachuaert minnelijck

Ende want des hertogē staet eñ ordinancie die vanden depen staten van Brabant ghemaect was begreep dat hi sonder iij. ghenoemde raettheren gheene officierē settē en mochte. noch oech eenighe brieuen met sinen groetē: zghete besegghelen So was nu dē ionghen hertoghe gheraden dat te bickē eñ so dede hij also als hē gheradē was eñ maecte Willem vā assche anuman tot Brussel

Corts hier nae so sandt hertoge Jan van brabant eenen ambassaet tot Constance in almanien aen coninck Sege monde van almanien eñ van hongheren eñ van behem: die aldaer ind concilien was: ende dede hem presenterē sinen dienst: ende versoechende aendē coninck die beleeninghe van alle tghene dat hertoech Jan vanden keysertijc

B H I

he hielt ende schuldich was te hondene
Maer die coninc Segemot en wou-
de metten ambassiatuers daer af niet
tracteren om dat haer machtna eend
instructien daer af ghelimitteert was.
Ende is te merckene dat hertoghe Jan
niet en versocht te leen te hondene bra-
bant oft Lotryche vanden roomschen
coninc. want dat en pleghen die her-
toghe van Brabant niet te doene maer
alleene hebben sommighe hertoghe
van Brabant alsomen seyt vandē kep-
sere te leene ontfanghen al datse van-
den kepsere hielden ofte schuldich wa-
ren te hondene. Als merckgraeffchap
van Aepn. ende also die sommighe seg-
ghen die ghemeyn strate. &c. Wat To-
uene & viessel (hertoghe) hofliche Thie-
nen en leewe met vele anderen allop-
plecken en goeden in brabant worden
ghereken voer des hertoghen allop-
ende eyghen goet

Item bij een groote redene schijnt dat
hertogedom van Brabant vij te we-
sen en niet te leene ontfangē te wordē
wantet af ghedaelt is van oore te oore
vandē groten coninc Kaerle dye oec
kepsere was. des welcs principael pa-
trimonij goet Brabant was vandē ma-
sen totter scelden toe En oech wert bra-
bant dwelc namaels lothrijc hier bese-
ten van vele coninghen vā vrācherijc
zinnen nacōmeren dye dat vry hielden
sonder yemānde anders daer inne te
kinnen &c.

Daer na arbeypden zij aen die hepli-
ghe concilie om te crighen dispensacie
vanden voerseypden huwelike. Want
hertoghe Jan van brabant ende vrou-
we Jacobe waren brueder ende suster

hinderē. Ende oech die Dolphijn hāse
perste man ende hertoghe Jā van bra-
bant bestonden malchanderen inden
derden graet Maer zij en konstē gheē
dispensacie ghetrighen vander concil-
lien. Want die voerseypde coninc Se-
ghemont ende heer Jan van Seperē
die elect van ludich beletteden dat met
alder macht die zij konden Ende heer
Jan van beperen werdt soe ghesind-
dat hi int voerseypde iaer van. xviij. ind
maent van september wt der stad vā
ludich trach ende daer na nye sint we-
der in en quam. en trach tot dordrecht
daer hi veel vrienden hadde. ende wert
daer ontfanghen ende ghehuldt. En
hi sandt tot Constance in almanien in
der concilien om die dispensacie sterche-
liker te beletten van den huwelijche
voerseyp Dwelch hertoghe Janne van
Brabant te wetene ghedaen was vā
sommighe heuvelijche vriendē die hi
hadde. Doe screef hertoghe Jan van
beperē aen die steden van hollā datse
hem als ruwaert ende momboor ont-
fanghen souden. wāt rijn nichte vrou-
Jacoba een weduwe was. en oec om
dat concilie opt voerseypde huwelijc niet
dispenserē en woude. Ende des wou-
de hi rinder nichten vrouwe Jacoben
niet hinderen. maer voerderē in al dat
hi vermochte also hij seypde. maer con-
trarie was waer. En int dachuaert
die daer af ghehouden werdt te schoe-
houē. soe wordt hem dat gheweygert
van vrouwe Jacobē bij rade van hare
zij. landē hare oom pēnterēde alle dat
ghene dat inden tractaet van den hu-
welijche voerseyp hem toe geseit was
&c.

Daer na in die maent van nouēber
so creech ioncheer willem vā arcle die
erfgenaem was vanden lāte vā gelre
en van gulich die stad vā gouchem bi
hulpe vande heere vā Egmōt en van
anderē vriendē heer Jans vā beperen
maer die vrienden vā mīnre vrouwe
vā hollāt behieldē dat slot aldaer Doe
quam zij daer selue met hare edelē en
met groten volckte te watere int slotte
gouchem En haer volc tradt int stad
op die viandē daer seer geuochte wert
So dat die hollādērs reghe hadde En
die stad quam o vrouwe wed in han
den. Maer vand vrouwin; inde bleef
daer vslaghe waltraue van brederode
Op dāns side bleef vslagē de ioncheer
vā arcle voers. die iochere vā pieterē
met meer anderē. Ende die graue vā
Bernēboich bleef geuāghē met meer
gelderischen

Item daer na int voers iaer vā M.
ccc. xvij. op sinte Mertens auont den
x. stē dach vā nouembri werden inder
cōcilien te Cōstāce die ander pausen af
gheset die dat scisma gehouden hadde
dwelch ach lasen geduert hadde octrē
xl. iaren En daer wert eendrachtelijck
ghetoren Odo vand colompnē vā Ro
me en werdt gehietē ppe vijfte paus
Mertē die een machtich en rijk paus
was. en een goet iusticier die strātē vū
houdēde die vele goets dede ind heili
gher kercken sonderlinge bi hulpe vā
den edelen ende mogendē coninc He
ghemonde voersept

En op den. xxij. stē dach vā nouēbri
heeft die selne paus ghedispeert opt
huwelijck vā hertoghe Janne en vrou
Jacoba niet tegēstaende die voerseite

maegscap en; wagerscap. en die bulle
daer werdt heymelijck af ghesonden
vanden ambassatuerē hertoghe Jans
Dwelch vnemēde die vriendē vā her
toghe Janne vā beperē hebben dat ge
claecht cōn Segemōde. die des qualic
te vreden was. en ghinck totten paus
hem seggēde dat vande huwelijcke ve
le scanden pūscap en; orloghen comē
souden mogē. So dat die paus tot; zinn
re neernstiger beden wedriep die voirs
sepde dispensacie. Vā welker reuoca
tien oft wederroepingē heer Jan van
beperē saen coppe gecregē heeft die in
eenē beslotenē brieue hertoghe Janne
vā brabant ghesondē om dit huwelijc
te belettene

Daer na trac hertoghe Jan met gro
ten state van grauen baenroetsen rid
derē en edelen cot in hollan; en quam
tot des grauen haghe bi vrou Jacoba
En daer ghingē zij te rade Daer was
die bisscop vā Dornicke. met anderen
ambassatuerē hertoghe Jans vā bur
gondien en die raetsliedē hertoghe Jās
van brabant en die raetsliedē van vrou
we Jacoba. En die ghedeputeerde vā
den steden van Brabāt Hen; gouwe
hollant en; zeelant En daer visiteerde
zij die bulle vāder dispensacien. en oec
die copie vand reuocacien. daer af dat
si gheē bulle noch vidimus autentijck
ghesien en hadde En alle dinghē ouer
lept en geweghē so wert daer gessotē
datmen metten huwelijcke voert va
ren soude na forme o heiliger kercken
So dat hertoghe Jan cōns trouwede
en bestiep vrouwe Jacoben int slot vā
sgrauen hage. daer vrou Margriete
haer moed oeck was. en vele and hee

ren en vrouwen. doe was hertoge Jā
oudt. xvi. iaren. En een langhe wyle
daerna. so creech hertoge Jan meer
sekerheyt van paus Martene. die hē
ontboort met notablen mannen en oec
met besloten en brieuen. hoe hi alleen
wt vreesen vanden voerslepden coninc
die dispensacie wederroepē hadde en
anders niet Ende dat hertoge Jan en
vrouwe Jacobe sonder scrupel van cō
sciencien tamen mochtē bliuen inden
huwelike bi hem ghedaen Welc oec
ruijchden en certificeerden met haren
brieuen die cardinael van ostien. ende
die patriarch van Constantinople

So is dan hertoech Jan vā brabant
als wettich man ende momboor van
zijnre vrouwen ontfangē gheweest in
die steden van henegouwe van hollāt
ende vā zelāt met groter solemniteit
Desghelijcs wert daer na zijn vrouwe
als hertoghinne ontfanghē gheweest
met processien in de steden en landē vā
brabant.

Ich heer weder op heer Jāne vā bei
erē die na dat hi elect vā ludic geweest
hadde xxviij. iare. ende so menich M.
menscē om sinēt wille haer bloet ghe
stort hadden alsoe ghesindt werdt dat
hi bi eenē procuruer daer toe gemach
ticht gherenuecieert en verteghē heeft
op zijn kercke en bisdomme vā ludic
inden handen vande paus ind concili
en te Constans. en heeft daer toe bi dis
pensacien vanden paus ghetrouwet
vrouwe lijfvetten hertoghinnen van
luzēborch weduwe wilen hertoghen
Anthonijs vā brabant. niet teghēstaē
de dat hi was subdpaken. en oec dat
hi haer ghenader was. want hi den so

ne ghehauen hadde dpe si vā hertoge
anthonijs hadde. die ghestouē was.
Doert heeft dese hertoghe Jan van
beperē subtilijck vōwouen aendē roo
schen coninc dpe zjnre vrouwen recht
oom was. dat hij hē gheheuē heeft die
graefscapē en landen vā henegouwe
vā hollāt en vā zelāt als opt keiserijc
vstouen. om dat hertoge willem vā
vā vrou Jacobe sonder mans oot ghe
stouen was En dit cōdichde die voer
seyde coninc hertogē Jāne vā Bra
bant met sinen brieuen te Constans ge
ghenē Inriaer. M. ccc. en. xviij. optē
xxix. dach in meerte hem scerpelijc be
uelende dat hi hem den voerslepde lā
den niet meer en onderwōde En heer
Jan van beperen heeft oech grotere
sticheyt ghedaen aen die voerslepde lā
den ende steden om voor heer ghehult
en ontfangē te werdē. en om zijn nich
te vrou Jacoba en hertoge Jāne harē
man en mōboor te berouē. Opt welc
ke perst die stedē vā hollāt en vā zelāt
voor antwoerde gānē dat se mī vrou
Jacobe voerf gehuldt hadde als haer
gheboorene lāns vrouwe als dochter en
rechte oot vā hertoge Willē voerf. en
dat se heer Jan haer oom selue daer vo
rē gehoudē hadde zjn leen vā haer oot
fangēde. En so en woude zj haer nī
af gāe Doert seydē zj dat die selue lan
den te iij. malen op dochterē vstouen
waren. bi den welc hē het blijcē en oec
bi keiserliken brieuē die si daer af sep
dē te hebbē dat die selue landen onuer
sterfliche leenē waren hē daerom bid
dēde dat hi af latē wilde etc En clāt vā
henegouwe heeft dē voerf heer Jāne
vā beperē zjn antwoerde in ghescrijft

sonden. Onder dā d' hē scrīuēde noch
claerō beicheyt vāden seluen iij. landē
Maer sonderlinge vā Henegou scre-
uen; ij. dat mē dat vādē hepsere niet en
houdt te leene al ist int hepsere ghele-
ghē. en datter oech dicwīl op dochterē
vstoūen is. x.

¶ Als heer Jan vā beperē dā dese ant-
woerde vstaen hadde. so is hī viāt ge-
wordē dē steden vā hollant en van zee-
lāt. En hī vūgaderde te dordrecht en tē
bricte vele oorloochsich knechtē en bal-
lingen daer hī den lande vele hinders
medede.

¶ Doe wert biden staten van brabant
mettē hertoghe ouerdragē dat mē der
vrouwen bijsant doē soude en trockē
voor dordrecht En clāt vā brabāt trac
met heyr cracht tot f. geertrudē berge
En vā daer is hertoge Jan mettē heyr
re voor dordrecht getrockē Daer had-
de die ionchē vā Wese male als marc-
scalch vā brabāt die voorhoede. so qua-
mē ij. tot dordrecht op den dijk. Daer
werdē die vā bruesel naest d' stad ghe-
logeert daer naest die hertoghe mettē
edelen daer na die vā louene daer nae
die van Antwerpē. en daer na die van
thertoghenbossche

¶ Daer na wert een groot bollewerck
ghemaect om te belettene dat gheene
prouande te dordrecht quame. Ende
albus daer liggende. wertter dicwīls
gescremuut vā die van būnē tlegghen
die Brabanders Ende als si daer om
trent vi. weken ghelegghen hadden so
verbranden si selue dat bollewerck en
braken op Dīc siende die vā dordrecht
so quamen ij. vte te watere en te lōde
en sloegghen van achter op die vā Ant-

werpen dpe achterhoede doē hadden
maer; ij. steldē hem ter weren datse on-
geschendt bleuen Maer te watere de-
den si scade dē sieckē en gequetsten wt
brabant die te scepē ghegaē waren en
roofoeden oech eenige wapenrockē van
edelē die si in die scepē vonden. x.

¶ En alsoe dat heyr vā hollāt op dā d'
sīde onledich was met eenē blochupse
te stellē voor dordrecht. so es hertoghe
Jā vā brabāt daer getogē bī den hollā-
ders daer hī bleef tot datse haer bolle-
wert volmaect en beset hadde. daer af
dat Adriaē die bastaert vā hollāt capi-
teyn was: en die hollāders; iij. oet op
gebrokē metten hertoge En hier nae
hebbē die vā dordrecht thollewert be-
stont en met crachte ghewonnē. En
si vbrandent doodēde alle volck daer
binnen

¶ So heeft na voerseite opbrekē Wil-
lem vādē berge trezorier vā Brabāt
en heymelijc raet des hertoghē dē ion-
gē hertoge int oore gestekē en vmaect
dē goedē ionchere vā nassou. heer van
brēda en vāder lecke heer Hērijhē vā
Sergē en heer Hērijc van heeswīck
so datse die hertoge sien noch hoorē en
wilde. en mē seide d; hī dē hertoge ge-
radē hadde dat hī hērijhē van bergē
en noch. ij. oft. iij. vādē meestē ter doot
brēgē soude: oft anders en soude hī nē
mermeer geweldich heer; iij. x. Daer
na wert die selue willē te louē opēbaer-
lijc gebānē bī dē stedē vā brabāt. x. en
d; selue woude die stad vā bruesel oec
doē. Maer willē vā affc dpe amman
was en woud niet ouer staē. en doe en
wilde hē die wet voer gheene amman
houdē maer dedenen vanghē

Int laer van xviij. op den x. stē dach
in octobri so cregghen subtilijck die vrie
den van heere Janne van Beperē die
stadt van Rotterdamme

Daer na bi vvolghe van Philips gra
ue vā charlops hertoge Jās vā bour
goendpē sone wert te Worichem eenē
vterliken peps ghemaect tusschē her
toghe Janne vā Brabant en vrowwe
Jacoba zyn ghesellinne ter cenre sidē.
en heeren Jāne vā beperen ter ander
siden. die daer tegēvoerdich warē m
vele heerē en wise mannē in bepdē zyn
den En daer wert ghemaect dat heer
Jan vā beperē behoudē soude die stad
vā Dordrecht metten ballpyscape en
dijcgraefscape. en die stad vā gorichē
metten lande vā arcle vander bede etc.
en die stad vā rotterdamme. Ende al
dit soude hi van hertoge Jāne vā bra
bant en vā zyn vrowwen te leen hou
den En voert soudē zyn bewisen heer
Jāne van beperē en gheue C. dupsent
noblen En soe vrecht hi daer alle zyn
recht en eysch d; hi hadde op hene gou
we. hollant. zeelant en vriellant

Daer na zyn die hertoghe en herto
ghinne wt hollant getrocken in hene
gouwe En te berghē zynde so geuielt
op eēre tijt als mijn heer en mī vrow
we waren nae maectijt wt gheredē ia
ghen en vliegē. so quamen die bastaer
den vā hollāt daer willem vandē ber
ghe die tresorier lach en sliep in zyn ca
mere en sloech hem doot Dwelck als
die hertoge vnam. so was hi vter ma
ten droene so dat hi wel. iij. dagē lanch
hem beweende. Daer na wert die hee
re vā rotselaer tresorier ghemaect vā
brabant. Item daer nae bi middele

van vrowwe Jacoba. so creggē aenden
hertoge haren peps die ioncheer van
nassou. en heer henrich vā bergē die
niet lange en leefde daer na

Item int laer ons heerē M. CCC. C.
xix. inder maet van mepe zyn die her
toge en hertoghinne wt Henegouwe
comen in biabant. En somtijts was
die hertoghe te Dueren. en te viluoer
den: en tot Antwerpē. Maer te buel
sel en quam hi niet. om datse Willē vā
aflche den amnā geuangē hieldē.

Daer na trach die hertoghe therto
gēbostte weert En daer zynde so betee
kēde hi den goeden liedē dach en vrie
met hem te spreken Ten welken da
ge des moigēs hepmelijc voer die da
geraet die hertoge wt reedt mettē ioc
heer van wesenmael sonder weie des
tresoriers mijns heeren vā rotselaer.
daer inne zyn lieden vā sinē houe ente
oek die stad vandē bostte besaet wa
ren So quam die hertoge tot grobbē
donck daer warē die heerē vā gaesbe
ke. die ioncherē vā Wesemale en van
monpouwe. die welke eenē npeuwē
staet vandē hertoge ordineerden. En
den heer vā Rotselaer sette zyn vā zyn
officien En allen dē vrowwen en ionc
frouwen vandē hertoghinnen gahnen
orlof sond. ij. En in hare steden werdē
andere gestelt. als die moed vandē ioc
heer vā Wesemale en oek zyn huyf
vrouwe. die vrou van Aflche en meer
andere Dit was den oorsprōck; vrou
Jacoba namaels vādē hertoge schiet
Albus dā quam die hertoghe metten
voorgenoeden heerē tot viluoerden.
daer die hertoghinne was Ende daer
wert den staet gelesē daer mīn vrou

we qualijck in te vreden was. Die her-
toghe reet ter stont ter Dueren weert
ende si reedt na hem met vijf paerden
Ende dair comēde so beclachde se mē
weenenden ooghen aen den hertoghe
dat men haer ionckfrouwen oelof gege-
uen hadde die al meest met haer opge-
uoedt waren. segghēde dat hi van ha-
ren weghē so vele landen besate dat hi
haer staet huer wel hadde mogē laten
Tot deser tijt toe hadde grote minne-
tussche bepde gheweest die vā nu voort
aen seer deuelde. want die npeuwe or-
dinancie bleef staende

Item int voerseide iaer vā .xix. opre-
rvi. stēdach van iunio na die doot van
heerē ianne van Daleiroode bisscop
vā ludich. so wert vād capittelē aldaer
ghetoren oft ghepostuleert heer Jan
vā heynsberghe out omtrēt. xxiij. iare

Daer na int selue iaer van xix. in de
maent vā Septēber. wert hertoge ian
vā bourgondien te monstreul in vāc-
herijc doot gheslaghen. diwelc aldus bi-
quam Na dat coninck Hērijck vā pn-
ghelant in normandiē comen was soe
wert tusschē heerē kaerle vē dolphijn
vā vācherijche en hertoge ianne van
bourgondien en heymelijc vōont vā
vriendscapen ghewaect en beseghelt.
Dair na werd die Dolphijn die noch
ionck was van omtrēt xiiij. iaren ghe-
brocht tot Monstreul te wetene. van
her taneghy du chastei prenoost van
parijs en den viconte vā narbonne dpe
hupsghesin waren vanden hertoghe
van oispenis des dolphijs oom die te
parijs doot gheslagē was die hertoge
Janne seer haetten. So was hertoge

Jan vā tes dolphijs weghē ontvode
bi hē te comē om te tracterē hoe mē dē
co. vā pngelāt wedstaē soude die mee-
ste deel vā normandiē getregē hadde en
lach voer die stadt vā Quaz En herto-
ghe ian betrouwede opt voerf vōont
trach opt slot te Monstreul met clepnd
macht. En als hi daer binne was. soe
werdē die brugge op getoghē En int
psencien des dolphijs comēde soe de-
de hi hē reuerēcie so dat behoorde. En
hē wert gewaecht met scerpē woerdē
waerō d; hi dpingelāte niet wedstaē en
hadde .x. en ter stōt wert hij daer doot
geslagē vande genē die daer biden dol-
phijn warē. Die here vā sint george wt
bourgondie vōpel opde hertoghe ende
wert oer doot geslagē Hier af wert na
maels grote wrake gedaē vā hertoge
Phijs vā bourgondie sinē sone die doe
ionck was. ende maecte verbont met
coninc Henrijc van pnghelant. En hi
brachtet daer toe dat coninck henrijch
reecch te wille vrouwe Katherine die
ionckste dochter des conincs vā vāche-
rijche harels die seste. die bi wille als
wilsinich was alsoe vore ghesep es.
Ende dese coninck wert daer toe ghe-
bracht dat hij coninck Henrijc vā pn-
ghelandt met zijne dochteren gaf te
huwelijche om te leene te houdene dat
hertoeddom van normandien. en hij
ontfinc dat te leene en dede hē man-
scap. Oech soe waest benowaert dat
oft dpe coninck Henrijc van pngelāt
mannelijck oer ghetreghe van vrou-
Katerinen voersept. soe soude dat oer
die crone van vācherijche besitē na
des voerseiden conincs doot. ende die
dolphijn soude dā daer af beroeft zijn

Maer die dolphijn en woude die van
gheenre werden houden. segghende
dat in zijns vaders macht niet en was
hem te onteruece om vele redenen. **Ic**
So dat doerlogē menich iaer duerente
op geresen. iijn sonderlinge na de doot
zijns vaders. want hi hem gepijnt heeft
dat rijcke te aēuerdene tegē den voer
sepden coninc henric die hem te Pa
rijs coninc dede cronē en tegē herto
ge philips van bourgondien als met
hem v̄hontē. so dat se mēste deel vā
ter cronē cregghen als pi hardien nor
mandien gascoengie tlant omtrēt pa
rijs die champaingie en meer ander
landen. v̄an cherijck seer destruerēde
Maer dpe hertoechdōmen vā oylpēs
van berry. vā tourapen. vā bourbon
en meer ander en cregghē. iijn niet. noch
oock dat Dolphinaet

Item int iaer vā xx. coits na paesche
hertoge Jan thanwerpē in iijde maer
te eenen staet vā raetliede. cenē rege
lare en andere officieren. als den heer
van asse met sine oustē sone meester
Jāne bont. clasc vādē werue en meer
andere. om in allen saken met hem te
beradene

Vā daer trac hi tot sinte merctē dīc
ke in zeelāt En daer gaf hi ouer bi qua
den rade seer onwyllich heer Jāne vā
beperen daer regimēt zijns lants. vā
hollant vā zeelant en vā v̄iellant En
maecte daer af regent en ruwaert. in
zijne stadt met openē brieuen

Coits daer na quam hertoghe Jan
te buessel daer hi bleef ligghede ende
dede daer muntē pēninghē die diplā
ders hieten. als geconsenteert vā dpe

landen. te weten brabāt henegouwe
en hollant. Doe gaf men wed olof al
den vrouwen en ioncfrouwen vādē
houe. wt ghenomē die vādē nieuwer
ordinancien waren als voer gesept is
So quam te buessel vrou margriete
ter hertoghinnen moeder en quā ge
reden int hof op rouwēberch bidē her
toghe om die npruwe ordinacie te bre
kene Maer die hertoge die ionge mā
hadde so quaden raet dat iijn noch haer
dochter niet en mochten verhoor. iijn
So dat vrouwe margriete reet tot ha
rer herbergē inden spiegel. ende haer
dochter vrou Jacoba volchde haer ter
stont al weenende te voete alleen met
eenē man des menich mēsch hem be
droefde En des andē dages redē beide
moed en dochter met eenen schoonen
state te heynouweert.

Item so die baet roetsen vādē lande
metten edelen dā in discoet te en. wist
stondē tlegē die ghene die dē hertoghe
qualijc en scadelijc regeerden. so dat se
niet meer comē en wouden tottē dach
uacrdē des hertoghen so heeft die her
toghe en wondlic heymelijc v̄bondē
latē makē. tot xxv. personen te Buessel
d welc en oorspronck was vā veel prijs
schapē. wāt begreep vele articule tot
onminnē en wist diaghēe. En daer
af werdē vele beseghelde brieuen ghe
maect die de hertoghe confirmeerde.

In die gedeputeerde vādē stedē vā
Buessel van Antwerpē vā iij hertogē
bolsche iijn tot Courberghe ghetroc
kē om en acroert te makē tusscē dē her
toge en iijn edelinge En die stadt vā

louene Maer aeghemerct dat die her-
toghe so scadeliken dienaers bi hē had-
de die zyn eere noch zynre landen wel-
uaren niet en besochden so men seide
maer lieten hem zyn goeden vcoopen
oft belasten. daer af dpe penninghē tot
sinen orbere niet bekeert en wordē en
twist ende discoert maecten tusschē dē
hertoghe en zyn edele en zynē landen
en oock die sake waren alsoe zj septen
dat die hertoghinne van hare heer ge-
scheiden was. So en konden die gede-
puteerde vanden voerseiden. iij. stedē
gheen accoert gemakē. Maer die ba-
roosen en edele die te louene lagē heb-
ben mids desen en anderē abusen ve-
le van hertogē raetspedē als dē hee-
re van assche Janne sinē sone. en and
zjn dienaarē ghebānen te cppers en el-
ders. en niet wēd te comen in brabant
tot dat dpe landen vā hollāt zeelāt en
Willelant weder souden comen zjn in
die handē vanden hertoghe xi. Ende
daer bi waren oock die ghedepuceer-
de vanden steden vā Tricht rhyenen/
leuwe mpuele. Ipere. en vande anderē
cleppen steden van brabant. En cours
daer na hebbē die stedē van Brusselle
en vā Antwerpē aen die edele vā bra-
bant en aen die stadt van louene ghe-
sondē haer brieuen dat se die voerseide
correctien approbeerdē

Daer na veranderde hertoghe Jan
wēd om sinen staet en maecte andere
raetslieden die de selue macht hadden
die hi den heere vā assche en den ande-
ren te vorē ghegeuen hadde.

¶ Dat viij. capit. Hoe philips graue
vā simpol en van luep hertogē Jans

briue rruwaert vā brabāt wert en ho-
dpe hertoghe metten heyn. Berghhe i
briuesel quam

¶ Als dā hertogē Jā dus sāmterlijē
geregeert wert bi quadē scalchē en zj
vrouwe die hertoginne Jacoba vā hē
gestepdē was. siēde die baēroeten en
edel die te louē lagē dat op gheē betere
en stont. so hebbē zj gesondē dē comen-
deur vā chaitrañ in vācrichē tot den
graue vā S. pol philips hertogē Jā
briue die op die tijt vādē co. vā vāche-
richē gemiaect was oterste capiteyn
vā parijs. dwelt hertogē Jan gherne
belet hadde met briue die hi aē zynen
broed en aē hertoghe phīs vā bourg
zjnē neue sandt. Maer dpe heere van
chaitrapn dede sulche neersticheyt dat
de graue voerf af quā tot in brabāt in
de maēt vā septēber int voerseide laet
vā r r visterēde minlijck sinē briue dē
hertogē te briuezel dair na irac hi tot lo-
uē aē dedele vādē lādē en dede soe vele
dat die hertogine en haer moed wt he-
negoutwe quamē tot louene. Oet quā
wt vācrich en ābassiate vādē conic en
oet en and vā hertogē phīs vā bourg
Die welke en die graue vele spraken
hielbē met hertogē Jāne op een sīde
en metter hertoginē en haer moed en
metē baēroetē en edelen van brabāt
die te louē lagē op danō sīdē So dat en
dachuaert te Wiluordē gheordineert
wert dair de hertogine en haer moed
en die gūe vā simpol quamē. met her-
togē ian en quā daer niet. wāt hi reet
heymelijc vā briuesel bi quaden rade/
so verre d; hi quā tot herlaer bi dē bos-
sche daer die heer vā assche en iā zjn so-
ne met ander gebānenē bi hē quamen

Oech track hij inde stad te bossche. en
elders En quam tot hees. daer hij hē
quam die ioncker van cleue. die heere
van heynsberch dpe pidoft van Alken
ende die heere van assche metten sinen
ende daer hielden si heymelicken raet
Daer na trac hij opt hups te nuvelāt
daer quam dpe ioncker van gaesbeke
bi hē en die here van assche Doe track
hij voort op een plecke indē velde daer
die heere van heinsberch die heere vā
assche ende dandere bij hem quamen
ende hielden heymelickē raet Daer na
track dpe hertoge tot tricht daer bleef
hi ligghende.

¶ Maer binnen den tijde dat die voer
sejt geschiede. so hieldē die baenre hee
ren ende die edele metten steden dpe te
Willoorden gheromen waren haren
raet en ouerquamen dat; hij bij rade si
voerseider ambassaniers des conincs
van viantrich ende des hertoghē van
bourgondien dē voerf graue philips
hertoghen Jans bueder ruwaert vā
brabant maectē Doe quamē die voer
seide vrouwe en die ruwaert to bues
sel metten etlen en steden voerf Des
anderen daerhs wert ouerdragen dat
men huedepn en sinte gheertruden
berghe weder crighen soude en sterck
maken soude want hertoghe Jan als
voer gheset is hadde hollant en seelāt
gheset inden handen van here Janne
van beperen. So dat hij versueke der
hertoghinnē en des voerf ruwaerts
die edele en steden van Brabant met
eenen schoonen heye trocken seist tot
huedepn daer die hertoginne en dpe
ruwaert mede trocken En daer wer
den; hij metten edelen in gelatē. Ende

die hertoginne wert daer ghehult. en
ontfaen als hertoginne van Brabant
die welke settede dat slot te huedepn
inde handen van ioncker Herde van se
uenberghe om dat te bewarene met
ter stad ende lande tot behoef des lā
des van Brabant Daer na track dpe
ruwaert metten edelen en steden vā
Brabant wgenomen hertogenbos
sche. tot S. gheertrupdē berge dwelē
vaste beset was van heer Janne van
beperen Maer; hij hebbēt al omme be
legē. Ende Dperich vā merwep was
rastelapn vanden stote. ende hielt met
mijn vrouwen der hertoghinnē. ende
hij en woude heerē Jāne van beieren
laten niet binnen. die welke volck vā
wapenen inde stad ghelept hadde om
te beletten dat men slot niet en soude
prouancerē Maer binnen den. x. dagē
dat slant van brabant daer voer lach
so hebben; hij slot geprouaceert met
italien ende ghesteret met enginen des
hē behoefde. Daer na brack heer vā
Brabant oppe van sinte Gheertrup
den berghe opden. xxix. dach octobris
Ende daer na op sinte Martens dach
schoot die rastelapn vier vten stote in
de stad die al overrēde en oech die her
ke.

¶ Daer na opden. xxiij. dach van no
uēbrp quamen tot Brussel die herto
ghinne ende haer moedē Ende die ru
waert metten. iij. staten des lants En
des anders daerhs hpelmen raet op
rouwenberch Ende des dylendaerhs
daer na wert dpe graue van sinpolte
Brussel op der stad hups inde voerf
ruwaertscap gerōfirmeert Doe maect
te hij Willeme van mōtenaken; hijne

broffaet van brabāt. en hi maecte Jā
ne van dpege amman vā bruessel. af
sette de Jāne cluerinck. Daer na heb
bē die hertoginne en die ruwaert en
die iij. statē ghesonden aen hertoghe
Jāne te tricht/de abtē vā s. michiels
vā perke: van helespm vā tōgerloe.
en dē proefst vā sint geertrupē vā lo
uene. om van hē te vueruenedachp
in Grabant quame. So datse van hē
vcregē datmē te dpest een dachuaert
houden soude opten. iij. dach in derē
vri. Doe quam daer hertoghe Jan en
ooc dpe voorf abten van weghē des
ruwaerts; iij. bruedē en der iij. statē
En die gedeputeerde vā bruessele en
van antwerpē dpe badē hē seer ooc
moedelijc dat hem belieuē woude te
comē in eenich van synen stedē. den
welckē niet al teghē staende. so es die
hertoghe ghetrockē tot tshertogē bos
sche weert. Naer eer hi trock so wert
eē āder dachuaert bi hem ouerdragē
weder in die stad vā Dpest daer die
comissarisen en gedeputeerde in bep
de sīdē quame. Daer na noch een an
d tot Endouē en n; en weterer gheslote
wāt daer was wat ands op handen.
Wāt die hertoghe berede hē m; macht
te Bruessel in te comē bi gōsten vā zō
mīgē heymelijcē vriendē daer hy hē
te bruessel op vliet die ouerdragē had
dē dat Jan Cluerinck dpe amman af
gheset was vande ruwaert. hem tse
ghē riden soude metter roepen alsoe
hi na dede.

¶ So is dpe hertoghe vande bosche
ghecomē tot Diest. en na middnachte
toech hi van Diest en met hē die hee
re van Hephnberch en die iōchere vā

Hephnberch. en heer Jan vā bueren
prooft van Alhē/tresorier vā brabant
met menighē man En dpe graue vā
Neurs was ooc op wege. maer hy
en quā niet te tijde te Dpest. om d; de
van Tricht hē niet doorlatē en wildē
maer hi passeerde elders en hi volch
de na te Bruessel

Dit vā die stad van Bruessel en mē
hielt daer op raet ind stadhuys daer
gheslote wert datmē den hertoge inla
tē soude met sinē huysghesin met C.
en xx. peerde en niet meer. So dat die
Louensche poorte gheslote wert daer
die hertoghe voor. stōt vbevdēde. En
die vij. scepen ghinghē ter poortē en
deden se oetflutē En als des hertoghē
volck begoft in te comē so quaemt al
inghedrōghen aldore en die hertoghe
quā inteynde Dit geschiede int iaer.
xx. voorf op dē xxi. dach vā Loumaet
En die ruwaert; iij. brueder ghinc tot
hē op Couwenberch en sprac hē toe.

Des ander daechs ghinc die hertoghe
op der stadhuys; en dede daer opdoē
den rade vā dē stad dat hi te Bruessel
comē was o eēdracht en vrede te heb
bē met sinen brueder dē ruwaert; en
mette baēreherē en synen lande; bid
dēde dat sijer om arbepdē woude. x.
Des daegs daer na reet die ruwaert
te Louē bi dpe baenreheerē. doe had
die hertoghe grote sorghe; dat; iij. brue
der metten baenreherē met machte
te Bruessel comē soude; en hy oetboot
hy hem die scepenen hem vragende
oft so gheuiele dat; iij. brued alsoe qua
me oft sjen inne laten souden. Naer
die scepenen antwoorde datse bereet

ware d'pessotese vande stadt te bringe
in z'n hande so mocht hi die stadt selfs
bewaren. Doe was die hertoghe ghe
papt seggende dat hi he wel betroude.
Maer die gemeynte van Bruesel was
qualijc te vrede o dat die vrede gaste
achte strate ghinge met haer messen
in de hat en sprake moedige woorden
sittende int wijnschups dat sy al meyn
de rijc te worden eerste wt. Grabat scap
de souden. So dat die gemeynte op de
xxvij. dach o voorf maect ind nacht op
stot. en vugaderde op die marct wel ge
wapet. wat veel goed manen ware te
Bruesel geïnformeert dat die heere
van Heppelberge mette andere e opset
gemaect hadde. als sy ind nacht elck
een clocke hoorden lude op couweber
ge ten reguliere datse dan needer ter
merci comen souden om die stadt mach
tich te worden. Doc beuante daerna
dat die vreemde gaste bi nachte in ha
re herberghen wel ghewapet lage op
haer bedde. Maer si oerschuldichde d
namaels seggende dat si gheen opset te
samenemaect en hadde. maer als si
vstonden dat die ghemeypnte opgestae
was. so dede sy haer harnas aen. wat
sy niet en wiste wat he nakende was.

En als die gemeynte dus op merce
stot. so qua die hertogetweereyze van
sine houe totter merci om die gemeyn
te te laten en te doen schepden. maer hy
en kodes niet ghedoet. So wert daer
na op de xxix. dach die heer van Heppel
bergh gheuange en ghelept opt stadt
hups. Doc werde die vreemde gaste
al die meche quame gheuange die
me getrige konste. En die graue van

Neurs wert ghesekert in z'n herber
ge te bliuen. Op de selue dach qua pyp
lips die ruwaert van Loue tot Bruesel
mette baenrooten en mette gede
puteerde van Loue en van Antwer
pe. seer danckende die ghemeypnte datse
haer so eerbaerlyc gequeete hadde ic
besorch vande lande. Doe ghinc de
ruwaert des andere daechs metten
baenrooten op Couweberch in s'ns
brueders sale en hi dede vange meel
tedeel van t'herogedienaers. en de
aderen gaste oorlof. En ja van diege
wert wed amanghemaect vande ru
waert. en opte vi. dach o voorf maect
werde veel poorters genage die herto
ge heymelijche vrede hiet. En opte
perste dach van Sporck wert metten
sweerde gerecht. Jan cluetinck de am
man had geweest. en noch een ander
Des and daechs op onse vrouwe lich
tmis dach werde noch veel poorters
gheuange en ghepint.

Corts daer nae werde der vreemde
heere knechte otslag die te Bruesel
comen ware. maer die edele en heeren
die wel. en l. ware. moeste daer alle
bliuen. En d'pe ruwaert dede nemē al
die peerde en harnas dat die heer van
Heppelberch mette andere en knech
te daer gebracht hadde. en gaf dat al
sine vriende diert he belofde

Doe reet die hertog tot Loue. En
mer hem rede die heere van Diest. van
Kortelaer. en daer baenrooten bleue
te Bruesele. Doe wert daer raet ghe
houwe watme doet souden mette poor
ters die genage ware. en daer wert ge
not datse genange souden bliuen haer

leefdaghe lāndwelc te Gruessel m; ve
le and dinge wtgeroepē wert op dē ix
dach vā sporkille So werdē daer xiiij
mannē vandē notabelste op herrēge
bōdē en genuoert in diuerse geuange
nissen dairse bidē edelē en stedē vūw
set warē als tot Louē/Thātwerpen.
Wiluordē/Sreda/tot Sichenē Weef
lo/Korselaer. tot Cranēdōc/tot bergē
Indē voorē rade wert ooc bidē Ku
waert ouerdrage d; die stad vā brues
sel bidē vū. geslachte en ix. naciē van
dē ābachtē alcht geregiert sal werdē
tot xix. personē toe te wert vū. scpen
h. borgmeesterē. iij. rentmeesterē en
vi. raetlieden En dit wert namaels
vandē hertogē gecōfirmeert. Ooc cō
firmeerde hi die ruwaertscap van sp
nē bruedē al dat hi dair i gedaē had
Op dē vi. dach vā Martetrac vrou
Jacoba wt Henegou in pūgelant op
haertstels hāt/en op dē ix. dach i mert
quā herttoech Phūs van Sourg te
bruessel daer hi blidelic cōtfagen wert
en mē stac daer m; glauie iij. dagelāc
Dair na wert te Gruessel noch opē
baer meer dē hemelphē raet en vūbōt
die de here van Mēte te vorē gemaect
had So dat op dē belokē paelsdach ic
laer M. cccc. xxi. die gemepnt weder
te mert quā En daer werdē metten
swaerde gherethet ende onthoofdet
heer Eueraert tēclaes riddē met h. ā
derē vandē geslachte En des anderē
daechs trockē die hertoghe en dpe ru
waert; hē bruedē tē stespele te brugge
bidē hertoghe vā Sourg; harē neue
Daer na quā die mare te Gruessel
d; zōmige vandē geuāgen de butē ge
uert waren also voorē is/hē vūmacē

noch te wreken op die gheene diese in
dien last gebracht haddē. soe d; de ge
mepte weder ter wapen ghic willen
de dat men se al wed te Gruessel brīgē
soude en oclhuen/ Sōdligē mits die
darmē nad hant meer mis dadē beuā
den had dan mente voren wiste eerste
gebānē waren Doen kōstent die baē
roetsen m; belettē sp en mosten al xiiij
te bruessel geleuert worden/ En daer
worden se gebracht ind stad hups op
dē vū. dach vā Junio/ daer die gemeptē
te op die mertt gewapēt stōt/en daer
werdē se som voor noene som na der
noenen alle xiiij. ghericht in presenci
e des voorsepden Minmans
Als die graue vā Ruers/ die heere
vā Hēstberge/en; hē sone en de proost
vā Mēn metten anderen te Gruessel
lagen. so screef die rosch cō. segemōt
aen die staten van Grabāt biddende
en beuelende op dē nēpserliken band
d; lise ocllaē souden vād vāgenis ofc
d; si hē gauen een halfiaer dach Ooc
screuē die cōre vorstē aen dē graue dē
ruwaert en aen die iij. staten/en zōdē
aen hem notable heren dat selue bid
dende Daerop dpe ruwaert alcht an
woorde dat hy den vōf genāgen alcht
geplenteert had trecht vāden lāde op
dat sūt begheerden/ daer mēp dē te ge
stane En dit bleef ald; staende dat hy
m; ocllagen mochten worden tot dat
hy so lief spraken Seeraert vāden; hē
pen die bidē ruwaert aldoen en laet
was d; hi dē ruwaert ands iformeer
de/ bi wiēs middel sp aendē ruwaert
gracie wozuen hebben So dat se ocl
lagen worden vandē geuāgenisse op
cōdicien dat se weder int gheuāgenis

se comen soude op alder heyligē dach
naestcomende so schiedē si vā byuelle
le: Maer die proost van Xhē en zōm
ghe andre woude dpe geloofte n; doe
maer bleue geuange En die graue
van Meurs wert geheel otflagē m;
alle synē gheselschap bi middel van ee
nē oorvrede die hi dede den hertoge
den ruwaert. en dē iij. staten. na din
hout; hre beieue Xte daer na zj alle
dander teharē dage te Gruessel wed
in comē sond die here vā Hepsber
ge Maer namaels hebbē hē die hee
rē vā Hepsbergē en zj sonē daer die
heer vā Ludicheen af was gesubmit
teert van alle rallē in seggers Desge
lijc; die ruwaert mettē ij. weerlphen
staten .so datse bi middele van eend
wysprake otflaghē werden

Ma dese dinghē heeft dpe graue vā
Simpol wedouergegeue zj ruwaert
scap hertoge Jan sinē brueder. de als
doe bidē iij. statē weder gestelt en ont
fangē wert tottē regimēt vandē lan
de En sy cōsentteerdē hē een beede vā
C. en lxx. M. vrāsche cronē met ter
minē betale. om eens deels sinē staet
met te houdē Des belooftē die herto
gedat nē alle vloedē costē daer af be
talē soude. So dat die graue zj broe
der daer af had xxi. M. cronen x.

Dilp. cap. Hoe dorloge begōt tuf
scē hertoch Jā vā brabāt en dpgelste.

In voorē Capit. is gheseyt hoe
vrou Jacoba hertoch Jās hupf
vrouwe is getoghē in Enghelāt. En
daer sūde so heeftse gesondē int hof
van Rome te kennē gheuende d; tuf
schē haer en hertoge Jā gheē wettich

huwelijc en was God; paus Martij
voorē de sake cōmitteerde ij. cardina
lē; die her. oge Jan te rome dedē dach
bescheptē teghē haer. soedat hertoch
Jan bi rade des lants vā Brabāt en
henegouweseler procureurs int hof
vā rome gestelt heeft om zj sake te v
antwoorde Als vrou Jacoba dat sach
so en vbeptese niet vōnis d hepliger
kerckē. maer is haestelijc vsetlet met
tē hertoge vā Gloucestre des coninc
vā Engelat brued. waer af namaels
dē lande veel scadē gecomē zj. dat de
cō. vā pigelat en die hertoge vā bour
godiē gheerne belet haddē. en sondē
aen hertoghe Jan van Brabāt huer
ābātiāte vfuetchende aen hertoch Jā
dat hi hē wilde submitte indē voor
sepdē cōn. en hertoge om die sake int
hof vā Rome hangende bi rade van
notablē clerckē te minere bi cōsente
ttheplichs vads des paus Int welch
die hertoge zj cōsent gedraghē heeft
so verre als hi vmochte behoudelijc
dat vrou Jacoba oorsoe dede. Maer
vrou Jacoba noch die hertoge vā glo
cestreen wildē dit n; doe. En hertoch
Jan landt sinē heraut in Engelat o
alle sake te vnemē. welckē heraut de
dertogē vā Gloucestre vangē dede en
tertoerdē treckē Maer ten laetstē ot
quam hi mits hulpe des cardinaels
vā pigelat daer hy mede te Jherusa
lē hadde gheweest

In int iaer van xxij. op dē xij. dach
vā Mey werdē te Louē bidē iij. statē
ds lants gemaect en gellorē veele ordi
nāciē die hietē d; nuwe regimēt d; be
segelt en cōsentteert vā hertoch Jā en
vandē iij. statē wtgenomē die steden

Brussel en van Hertoghe bosche.

¶ Int iær van xxij. des nachtes na des heylighe sacraments dach so brake wt gheuanckenis te Brussel heer Jan vā Suere proost vā thē mē meer anderē en toghē wech ind duisterheit des nachts

¶ Daer na int iær xxij. op s Jorhis dach na paessche als Seeraert vādē zijpe die groot was bydē graue van Sitpol vādē vuerē quā geredē daer hi bi hertoge Jan gheweest hadde so quam hē te ghemoete heer Jan Blā deel riddere die zyn vianant was. en hi slooch Seeraert daer doot opt stede

¶ Cortes daerna quamē sehere npeit marē hoe dat dpe hertoge van Gloucestre die wt pngelāt tot Caleys gecomē was van Caleys ghescepdē was met vrou Jacoba. en quam met groter macht bi daghe en by nachte om blant van Henegouwe in te nemen. En hadde zj volck ghedeylt in ij. hoepē so dat in zj voorhoede warē otrēc r. C. peerde En tussche beyden was die hertoghe en vrouwe Jacoba met xvi. C. paerde so datter warē. v. M. paerde En die moed van vrou Jacoba dede biddē en scriuē dē edelē en hare vriendē al Henegou dore dat se mē haer ridē woudē teghē haer dochter om die te ontfanghē En in deser manierē is die hertoge van Gloucestre met vrou Jacoba int lant van Henegouwe gecomē. sondlinge by fauore en gūstē des heerē vā Hanerers. dpe nochtā van hertoghe Jans vā Brabāts weghen capiteyn daer gheordineert was die dē seluē hertoge mē zā mighē edelē contrarie vielen Maer

die meeste en machtrichste van Henegou bleuē hertoch Jan getrou en onderdanich so sy schuldich waren En als die van Brussel dese thinge hoorde vādē pnghellischē herroge. so sonde sy hare Ammā mettē schutters en veel cloecke mannē binnē Halle en bewaerde die stad tot hertoch Jans haers heerē behoef. En hertoch Jan sandt aen sinē neue dē hertoghe van Bourg en aen hertoch Jan vā Seperē om hulp en bistant dwelt sy geloofde minnelijc te doe Oec sandt hy aē dē bisscop van Ludiche en aen tcapittel metter stad van Ludich Maer om dat die Lukeners so langhe haer vtrece maecte met dach vaerde te houdē. so zj dābassiatē thups ghecomen Want se hē beduchtedē dat die heere vā Hepsberge en die bisscop zj soē eenich heymelijc vbonthaddē mogē makē mettē hertoghe van Gloucestre Om dwelt te vhoede so wordē tussche hertoch Jan vā Brabant en den heere van Hepsberghe sehere vbonde gemaect. xc. En die stad vā Trichte gheloofden oec hertoge Jan met al harer macht by te staē teghē dpingelsche En dpe stad van Dornick desgelijc des hē die hertoghe seer bedancete Oec so beloefde hē die twee weerliche statē des lants van Brabāt behulpich te zj tot sijnre begheerte teghē den hertoghe van Gloucestre.

¶ Sinnē desen tide dat hertoghe Jan vā Brabāt hē bereide en bñstāt sochte aen zj vriedē so zj hē thinghē gecomē hoe dat hertoghe Jan van Seperen die grote reeriscap ghemaect had om hē te hulpe te comē gestorue was

Van welcher thinge hertoch Jan vā
Brabant seer droevich was o dat hi
mits iijder doot groot vistant vloren
hadde. en ocom dat hi beduchte dat
die hertoch vā Gloucest mī vrou Ja
coba die lande Hollāt zeelāt in nemē
soude also hi Henegouwe gedaē had
So ordineerde hertoge Jan bi auise
vandē seluē statē seckere capiteynen
als dē graue van Sicpol spnē bined
ouerste capiteyn om Brabant te rege
rē en bewarē in iijnd absentie. en he
re Pieter van Lutzeborch graue vā
Cōuersant heere van Edinghem en
heere Thomaes heere van Dpest.
en dē graue van Passou heer vā Bre
da En die hertoge trac selue met veel
ridderē en edelē tot in Hollant/zeelāt
en Vriessant/daer hi vandē edelē en
stedē seer eerlijcōtfangē wert mī gro
ter blijscapē als haer gerechtich heer
en wettich mōboor van vrou Jacobē
harer geboortiger lantsvrouwē En
sp onieudē harē eede van getrouwie
hedē. En ald? creech hertoch Jan vā
Brabant in iijnder obediencie en ge
welte na die doot heer Jans van bepe
rē iijns ooms/Hollant/zeelant/en een
deel van vriessant
Als die hertoge van Gloucestre vno
mē had dat hertoch Jan van brabāt
in hollant getogē was/so heeft hy ge
sondē iij volck van wapē op die fron
tierē int lant van brabāt met oiploec
kē banierē stichtē de roof en brant al
omme vder uēde kerke en clusen gee
stelihe personē violierende nēmant
sparende. diwelc lasen darm onnosel
volc al becōpē moest. dat hē hier voo
re niet gehuedren hadde. wāt hy her

toch Jan van brabant nyet ontfepde
en hadde als die die graue van Dine
pol en dander capiteynē vname. soe
sondē sp dpe ioncheerē van Weefma
le en van Moniowē te Ryuele mī
volc van wapen. en ooc sondē sp den
heere van Aootselaere en heere Jan
van Glimesheere van berghen op
den soom tot Halle/besettende alsoe
de palē vandē lande. daer dicwil gro
te schermutsinghē ghevielē. dair die
yngelsche meest staden vcreghen.

Van die schermutsinghen die voo
re Grepne ghevielē. en hoe die Bra
bātērs met macht voo die stad qua
mē en bestormden/ en destrueerde
die stad daer vele Enghelschen vsla
ghen waren

Die hertoge van gloucestre had
de oochijn garnisoē ghelept bin
nē Grepnele conte. dwelch den Bra
banē dicwils grote scade dede mair
opeē tijt so sijn dpe ioncherē vā wese
male en vā monpouwē en heer En
gelbrecht van edinghē met harē ge
selscape voor Grepne getogē. en dijn
gelsche sijn met groter macht wt ge
comē en hebben die brabanters ghe
iaecht eenē grote wech de al willens
genēpsolijc vlodē vā stadren als
sp verre genoech waren. so hieldē sp
stede dair alte bitterlic gestredē was
so lange tot dat die brabanters victo
rie creghe. en iaechden opngelset tot

voor die stadt. so datt vele beluē ver
slaghē gequest en gheuanghē.

Corts hier na teenē sekerē dage so
zj die stede vā brabant bi eenē gemey
nē ouerdrage met heercracht te vel
de gecomen bp brussel om mettē ca
pitrepnē daer toe gheordineert te trec
hē in henegouwe. Maer wāt die vā
thertogē bosche noch niet gecomen
en warē. so wert de repseru. daghen
vlengt En hier en binnē so gereser
weder dat oude gescille tussē dpe vā
louene en vā Antwerpē. om die van
lpere en van Santhouē m: harē bij
uangē. want elc woude datse hē vol
ghē soudē/maer bydē graue vā sint

pol wert gheordineert datse hē volge
en haer tentē bi die line slaen souden
behoudelpke een peghelijc zj rechte

¶ En die vā shertoghē bosche zj ooc
met harer meperie aēgeromē En de
graue van Sintpoel en die ander ca
piteynē mettē baēreheerē ridderen
vassalē en edelē en mettē stedē en lā
dē en metter stadt vā Tricht zj voort
ghetogē met groter heyracht wel
tot .lx. M. sterck onō te paerde en te
voete Ooc so sandt hertoge Philips
van Bourgondiē hertoge Jan spnē
neue groot bistāt vā volc vā wapē wt
vrācht m z iij. capiteynē als den her
vā Crop vā Ipleadā en heer Andriē
van Selly Ooc quā die balttaert vā
Sintpol heere van Habourdyn den
herroghe te dienst. En die stadt van
Dornich sandt ooc schoone gheselschap
van wapenē alsoe dē hertoge toe ge
sept hadde. En dus zj nse met groter
macht voor die stadt van Grepne ge
comē daer veel ynghelsche in waren
Die sp alōme seer stachelijc belepde
en al d; lant daer omtrent vbranden
sp. En als sp langhē tijt voor die stad
ghelegē haddē soe zj nse ghecomē seer
vast aen die stadt die seer sterck ende
vaste was van grauen / van vesten
van muerē / van torrē vā portē Doe
hebbē sp die stadt alte vreeselijc bestor
met. en d; ynghelsche met die vā binnē v
weerdē hē vromelijc. so dat menich
edel man vander muerē geworpen
wert inden graue. En dese stormige
duerde lāge tot d; dupster werdt. en
dē dach dē Grabācs begaf En d; an
der daechs vsochtē die van binnē om

te tracterē Maer het en hadde ghee
nē voortghanc So dat een iegelijc hē
ghereet maecte om die stadt weder te
bestormē. Welc d; ynghelsche siende
wordē vvaert en gauē hē op in sgra
uē handē vā Sintpol behouden haer
lijf. en dan soudē zj tshnē wille met
ter stadt en al haer goet. Dus werdt
die stadt van Grepne ghewōnē opge
geuē en gedestruweert. en te grōde
vbrant Dit gheschiede int voorē iaer
van rxiij. op den xi. dach in Maerte.
Tgoet vand stadt werdt ghedept soe
dat ghwoenlijc is. En eenighe van
Grepn die de principaelste warē om
hair onghetrouwicheyt wordē gehā
ghē en zompge gerecht mettē sweer
de en zomige simpel onosel liedē wer
dē vandē lūe ghelspaert. en d; yn gel
sche d; pe inder heerē handē ghecomē
konstē wordē gheuanghē. Maer ve
le bleeker vslaghe vander ghemeyn
tē die de herē niet beschuddē en kostē

¶ Ende als dese mare in Henegou
we quam dat d; pe stadt van Grepne
aldus ghewonnen en ghedestruert
was so sp nre veel stedē als Valēscij
en andere tot ghenade ghecomen vā
dē hertoghe en hebbē d; ynghelsche v
iaecht die daer waren. En sond twij
uel hadden die Grabācs voort ghe
roghe sp souden alle Henegouwe ge
wonnen hebben. Maer het was soe
swaren tijt van sneuwe ende van ree
ghen datse weder na Grabant heerē
mostē. Maer eer s; wten velde schie
den so sandt die hertoghe van Glou
cestere spnen herant aen den graue
vā Sintpol hem ontbiedende strijt.

Daer af die graue en alle brabantſche
heer ſeer vbljdt was ſo d'ſe iij. dagē
lāck daer bleuē liggēde; ij coemſte v
wachtēde/maer warſe bepddē hy en
quam niet. Als die Brabanters dan
chups trockē ſo hebbē hē die pughel-
ſche die te Denneke laghē hē liedē na
gevolcht mepnēde alſo die Brabant
terē achter indē ſterr te Anehindljc
te; ij haddē ſpſe bloot geuōdē Maer
alſte die graue vā ſintpol vā de dach
choede hieldē met vele edelē En bi hē
warē die ſtedē vā Louē vā Brueſſele
die noch haer carijnē haddē Doe ſtel
de hi; ij volck in ordināciē en deedſe
ſtadt houdē So ſagē ſp die engelsche
opeen ſtaende ghebattaelgiert. En
doe wordē die vogelaers en buſſchē
wegelāt onō d'p'ngelsche. ſo datſe hē
ſchiedē en p'jden hē wech te vlieden.
en die Brabanters ij met bljtscepē
chups ghecomen

Als heeft de graue vā ſintpol mettē
Brabāters hertoge Jan trouweljch
ghedient in; ijder abſenciē. die in hol
lāt en zeelāt ghetrockē was alſo voor
ſept is

Daer na heeft hertoch Jā te Roome
geſondē aendē voorſ paus Marten
ij notabel abaffiate/te wetē dē biſcop
vā Camerjic meeſter Jā bōt/en noch
meer and gheleerde mannē om d'pe
ſake vande voorſ huweljche int hof
vā rome te vvolghē. daer ſp met gro-
tē ſtare liggē bleuē een wjletjcs

Int iaer M.cccc.xxv. in Mepe
ſoe berepde hem hertoghe Jan van
Brabant met grooter machre om te
treckene voor; ijn ſtadt vā Berghen
in Henegouwe dair vrouwe Jacoba

in was Doe oerdineerde hi dē graue
Willē van ſepne heere van s aechtē
rode dē heere van Dpeſt heer Herde
vā crajhē meeſt Corneljcs proeſt vā
camerjic en ander ſijn raetſliedē om
te bewarē dlāt van brabant in; ijder
abſenciē die wjle dat hy in henegou
we ſijn ſoude. En ſo is hy gerepſt tot
Riuele daer hi vbejde; ij volc vā wa
penē Doe ſandt hy dē graue van pē-
cheuere dē graue vā cōuerſant. heer
Angelbrecht van Edinghē. en dē iōc
here van moniouwē om die ſtadt vā
berghē te beriden. en hi volchde mer
ſinē hoope binnē ij. daghē Ende als
die ſtadt belegē was ſo ſchootmē dair
vreeſljc met donrebuffen en met bo-
ghē/en daer gebuerdē vele ſcermue
ſingē tegē die vā binnē die wt qua-
mē Sinnē deſentide vande beleggē
hertoge Jans voor bergē. ſo heeft de
hertoge vā bourg; ij neue ſo vele ge-
arbept dat hertoge Jā vā brabant ge-
comē is bi hē i de ſtat vā duwylātē
de ſijn heer voor bergē liggē wel be-
wairt En vrou Jacoba heeft dair ooc
eenige vā hare vriendē geſondē. En
daer wert bi ripē rade geſlotē als d'z
vrou Jacoba die te bergē i de ſtadt lach
ſo lāge hair houdē ſoude en wonē i de
ſhercogē lāt vā bourg; i enen ſtede/
tot dat vōniſſe vande huweljch enſte
haer en hertoge Jan int hof vā rome
geweſen ſoude; ijn Oft totter tijt toe
dattet proces ſoude ſijn volepdt bi de
doot vā enich vā hē bepde/en datmē
vā Henegouwe Holland; zeelant een
redeljche ſom wie ghelcs iaerlijcx ne-
men ſoude om haren ſtaet te houdē.
en hertoch Jā ſoude ij gereſtitueere

totten lande van Henegou) also dat eenen lantsheere toebehoorde. En als die possessie daer af genomē ware, so soude hertoghe Jan stellē eenē nota blē gouverneur oft capiteyn des lants van Henegouwe dpe dē hertoge vā Bourg' gename soude zj/ duerende tot dat die vlespe sake ghepdet soude wordē also vleys is.

En dat mē inden lāde doen soude een generael abolitie en remissie vā alle misdadē criminael en lichamelijc/en vā allē cōfiscatiē. Maer om te doe civile correctie op die misdadige in Henegou soe soude hertoch Jan iij. wylse notable mānē stellē, daer af die hertoge van Bourg' die ij. noemē soude

Als dā dit voor tractaet te duwap gestotē en gepubliceert was, soe trac hertoge Jan met sijnē state tot Valēciē, daer hi met sulcker eerē reuerenti en en mine ontfanghen wert vā allen statē d; n; meer en had mogē zj. Alle die statē daer hi liden moste waren aen allē syden bestropt met costelike laken, en veel ander properhedē. En die werhouderē vā dē stad schonckē hem costelijke presentē

Des derden daechs trac die hertoge wt valenciē tot in zj heyr dat voor Serghē lach/en daer bleef hi tot dat vrou Jacoba wt Serghen quam in dpe handen vanden gbedeputeerdē des hertogē vā Bourg', en so quam sy int heyr vā Brabant begherende te spreken met graue Enghebrecht vā Passowen heer Henric vander

Lecheide welckē sy hadt met weenē dē ooghe dat se aen den hertoge van brabant so vele doe woude dat se blif uē mochte in eenige stad oft slot van brabant daert hē belienē soude/sond te comen in dpe handē des hertoghe vā bourgondie. Maer het en mochte haer niet geschiedē. En so wert se correcte. Sendt geuert/ō daer te bliuene en hare staert te houdene, na inhout des tractaets

Als d; geschiet was, so dede hertoge Jan possessie nemē vā dē stad van berghē bi den heere vā Edinghē/en bi dē ioncher vā Monionwen/die de eede vā getrouwich; en vā gehoor, samhedē ontfingē vā dē ingesetenē tot behoef vā hertoge Jāne, dpe welcke maecte heer Jāne vā lusenborch gouuerneur vā dē lāde vā henegouwe. So o ordineerde hi. iij. cōmissarisen/als heer Deeterē vā lutzēborch heer van Edinghē sijnē heere, en den ionchere van monionwē m; noch. ij. and ridders dpe dē hertoge vā bourgondie daer toe bequame dochten te wesen om correctie te doe vā dē ghenē dies beschuldich warē ic. En hertoge Jan dede ooc alle die goeden en duwarie vā vrou Margrietē vrou Jacoba moed tot behoef sijnē tafelē arresterē want se tegē den hertoghe noch rebel bleef

Dair na ic selue iaer vā. xxv. in die maēt vā Julio is hertoghe Jāne seheren pemare getomē hoe dat dyngelische haddē gecōfenteert dē hertoghe vā gloucestre eē bede van vij. C. dy, sent salutē vā gonde/en. xx. m. mānē om sijn leet te wreke dat hem vā dē

dat hē vande Brabanters in Yene-
 gouwe gheschepet was. en dat hē dpe
 co. van Scotlant. zede soude viij. **M**
 scottē die welcke geseekert hadde des
 hertogē nichte die hy cortelinge trou-
 wē soude En ooc soude hi hebbē viij.
Mperstche in sinē dienst En dander
 pngghelsche die met hē warē laghē in
 Normandiē vwachtede dē hertoghe
 om met hē te treckē als hi op deffpde
 der zee comē woude Als hertoch Jan
 dese niē warē vnomē hadde. soe dede
 hi die palē zhs lādts vā Yenegouwe
 bewarē. en die stedē en stotē wijslic
 besettē: en dede bereetschap makē om
 dē hertoghe van Glocestre te weder-
 staē oft hi ouerquame. Ooc othoode
 hi dese niē mare dē hertoge vā Bour-
 gödiē sinē neue ende badt hē om suc-
 cours en bijsstant. diwelck de hertoge
 hem consenteerde alst noot ware En
 aenmerckende hertoge Jan dat hi in
 persone alle zj landē niet wel regere
 en konde. so wert hy beradē dē herto-
 ge vā Bourgōdpē in handē te setten
 en tregimēt ouer te gheue van Hol-
 landt en zeelant. en dair af werdē brie-
 uē ghemaect maer die statē vā Bra-
 banten woude daer in niet consente-
 rē ten ware dat die brieuē redelijc ge-
 modereert werdē Ooc en woude die
 proost vā Camerijc die zegelaer was
 die brieuē niet bezeghelē. Nochtans
 wordē se besegelt want mē eenē nieu-
 wen seghel te Mechelen maecte
Cha dezē als vrou Jacoba een wyl
 tirs te Sendt ghewoent hadde. soe
 is sp heymelijc van daer ghetrocken
 en is ghecomē tot Schoōhouē in Hol-
 landt en heeft sommige edele en stedē

aen haer getrockē met subthijheeden
 welcke dingē dē hertoghe van Glou-
 cestre ghekōdicht warē. dpe ter stont
 dē heere van Filwatere met veel p-
 ghelscē ouergesondē heeft o bi vrou
 Jacoben in Hollandt te treckē en met
 harē vriendē te orloghē En is gheco-
 mē met sinē scepē in zeelant. Diwelck
 hertoch Philips van Bourgōdien v-
 nemēde heeft ter stot als regēt doē be-
 uelē van hertoghē weghē van Bra-
 bāt dz mē hē volgē soude om dypngel-
 schē te wederstaē So is hi met grote
 volcke so zhs selfs volck soe hollandts
 ghetrocken teghē dypngghelsche dpe te
 Srouwers hauene in zeelant comen
 warē Doē sondē dypngghelsche tot hem
 eenē herant geheetē Gloucestre v-
 ghēde dē hertoghe vā Bourgō oft hē
 beliefde met hē daer te stridē die heer
 van Filwater haer capiteyn soude hē
 daer toe vleenē plaetse en velt Daer
 op hē hertoge Phūs arwoorde sandt
 met sinen herant die hi daer toe hoeg-
 gheheeten Bourgondiē dat dē heere
 van Filwater niet en betaemde hem
 plaetse te offeren om stridē Maer dz
 hi selue machrich ware om plaetse te
 nemen om stridē alst hē beliefde En
 so is hy mānelijc opt dlandt ghetoc-
 den met sinen volcke.

Vanden strijde dpe te Srouwers
 hauene gheschiede.

Die Enghelesche al beret zijde en
ghebataelgert om striden heb-
ben des hertoghe volck beuochte eer
dat wel bereet was en in ordinacien
ghestelt. Maer dyc hertoghe als een
leu is den yngelschen cloetelich in
ghetredē en in synē persoē wert hi v-
last. Doe quam hē te hulpe heer Jan
Villain een vroom ridder en dede hē
plaetse maken daer veel yngelschen v-
slagen worden. En die hertoghe dede
wonder van wapen door slaede haer
bataelgien hē seluē auētuende so
langhe tot dat hy den strijd wan en
dat velt behielt. En daer en bleef nye-
mant van synen edelē door, dan heer

Andries van Selyp een seer vrome
ridder. Maer vande Engelscher par-
tijen bleuen al dyc meeste capiteynē
door sonder dyc heere van Hamstede
die dē Engelsche daer te hulpe ghero-
men was met orenten. M. zeelandē
die wert geuāgē en otreit. C. Engel-
sche En daer bleue wel iij. M. Engel-
sche vslaghen. dyc welke na rughe
der Engelscher herauē wtghesocht
waren voor die bloeme vande beste
volcke van wapen en aertschiers die
in Enghelant waren. Desen strijd
gheschiede in zeelāt te Brouwers ha-
uene. In i aer M. CCCC. xxv. op dē
rij, dach in Toumaent

Item int selue iaer en maet. so hebbē
die cardinalē vā vline en vā venegie
die rechters waren vander saken des
hinnelijc tussē hertoge iāne en vrou
Jacoba bij ouerdrage vandē anderen
cardinalē ic. bi eenre wispakē gewe
sen dat vrou Jacoba onbehoorlic ghe
scapden was van hertoech Jāns ghe
selitape. En hoe wel datse midts desen
billic den hertoge wed gherestitueert
soude zijn. So ordinerde zij nochtans
om seker redelike saken hem daer toe
beruerde datse totten vterlike vōnis
se vand principaelē saken bewaert en
gehondē soude wordē op haren costē
bi den hertoge van sauopen. die herto
ghe Jāne van brabāt en oech haer vā
maesscāpe ten derden lede bestont. en
vā swagercāpe ten tweedē lede. Welc
vōnissē als de hertoge vā gloucestre
vnam. so heeft hij zijn herte van vrou
Jacoba afgekeert en heeft cortē daer
na een and vrouwe ghetrouwt in Enge
lant. En als die hertoge vā brabāt vō
nissē vernam so was hijs wel gevreed
in zijne consciencien. maer vrou Jaco
ba was qualijc te vreden en zij en wou
de in des hertogē handen van sauopē
niet comen. En zij hadde lieuer in her
togen handē gecomē maer hi en wou
dese niet hebbē seggēde dat hi vōnissē
ondhoudē woude. En so is si scoōho
uen bleuen.

¶ Binnen den voorē iare van xxv. soe
rees eenē groten twist tussē dpe stad
van Antwerpē en heer Jāne van gly
mes heere van berghen op den zoom.
daer vele dachmaerden op ghehouden
werden en dat ten oclupne van eenen
man die poorter van Antwerpē was.

die met valschen ghelde betaelt hadde
tghene dat hi daer mede ghecoht had
de. ende wert te hants gheuanghē en
daer na swaerlijc ghepijn. Soe dede
dpe stad van Antwerpen versuecken
den drossaet ende scouthet van bergen
datse haren poortere ontslaen souden
want hi nerghe te recht en hoorde te
stane dan tot Antwerpen. En wande
dat niet doen en wouden. so bandē sise
vten marcgraescāpe van antwerpen
mepnēde datse also te berghen niet en
souden mogē bliuen. om dat int quar
tier van Antwerpen is. Maer die hee
re van berghen hieltē daer nochtans
seggēde dat bergē in brabāt ghelegen
is en houdt dat vanden hertoge te lē
Daer na wpes den twist alijc. En die
van Antwerpē en van berghē vasteer
den malchanderen. So dats hē herto
ge Jā moestē ondwindē. en hi vsocht
bepde partiē datse vā harē ghesillen
voer hē als voer harē prince te rechte
quamē. Maer die vā antwerpē weder
sepdē dat seggēde datse vā sakē die der
stad aenghinghē naectelijc niet schul
dich en warē noch en mochtē haer pri
uilegiē oft rechte thonē dā binnē haer
stad. daer af die hertoge qualijc te ve
dē was. Die vā antwerpē vsochtē ha
ren scouthet om op dē heer vā berghē
pēdinge te doen. en zijn wel met ij. M
mānē mettē scouthet getrockē int lanc
vā bergē. daer zij grote scade dedē. vā
gēde die liedē ic. Des die hertoge qua
lijc te vrede was. Maer bi middele vā
dē anderē goedē stedē werdet daer toe
gebracht dat die partiē voer dē herto
ge en dē ij. statē cōparerē souldē dwelc
so geschiede. En als die stad vā antwer

pen en die heer van berghen een wyl
rijtes teghen malchanderē bh ghescrij
ten ghedinghet hadden. so bleuen; hi
en epnde bi rade vā vriendē en submit
teerden hem inden heer vā Endingē.
en den ioncheer vā moniowen die se
te vreden setten 36.

X Item die edele hertoge Jā heeft we
mūnen die hi hadde totter hepligher
kercken en totter clergien vande voir
sepden paus merten vcreghen die ge
priuilegieerde scole en vniuersiteyt vā
louene. om in allen kostē al daer te stu
derene. sond alleē in theologien dat
ind godheyt. maer dat wert namaels
ghetreghe. En hi dede ontbieden vele
doctoren en meesters van alderhande
konstē die hi stipendieren dede vā ihu
re stad van louene. die welch haer ier
ste lessen aldaer begonsten op den per
sten dach van nouēbr. int iaer ons he
ren 1544. 1545.

Int selue Iaer in beghin van meye
ontlaste hertoge Jan sinen neue heer
Jāne van lutzboech vande gouerne
mēte des lants vā henegouwe. Daer
na in de maent vā septēbr trach hi sel
ue in henegouwe tot Sēneke. en van
daer tot berghen en tot linte. Sietē
Daer na quam hi weder tot brussel.

Int soe vrou Jacoba te Schoōhou
lach. en hadde te hare accorde gecre
gen die stad vāder goude houdēde ve
le volcs van wapenen die dē anderen
steden vā hollāt die haer ongehoorsal
waren grote schade deden. So hieldē die
heere van Seuenberghē partye met
haer oech schade doende op watere
1545 den welken hertoghe philips

van Bourgondien als regēt van hol
lant van hertoghen Jans van brabant
weghen Int voorsepde iaer van 1545.
met groter macht voor Seuenberghē
is ghetoghen dat belegghende te wa
tere. so dat die van binnen beslotē wer
den. Ende hoe wel dat die heere vā se
uenberghen bi vrienden van hertoge
Philips weggen seer versocht werdt
dat hi stille hadde willen sitten hē pre
senterende een grote somme van gel
de. nochtans en woude hys geessints
doen. wamen hē septe oft boort. Daer
na dede die hertoge die stad noch val
ter belegghen dan te voren soe dat die
stad heel besloten wert. Als dat lagen
die inghesetene van seuenberghen en
aenmerckende tghene dat haren hee
re ghepresmeert was. soe hebben; hi
die stad tseghen haers heeren danck
ende wille op ghegeuen in handē des
hertoghen van Bourgoendie en dpe
heere van Seuenbergē wert daer we
voren.

Item want vrouwe Margriete vā
bourgondien die moedere vā vrouwe
Jacoba van harer duwarien herooft
was mids harer rebellicheit also hier
voor gheruert is. so wpes alcht haren
toenende haet op hertoghe ianne vā
brabant. Soe dede; hi hem laghen leg
ghen om te vanghen en tot heynout
te bringhene int voerside iaer in dpe
maent van decembri. als die hertoge
op jonpen iacchde bi der vueren. Soe
wert daer een mangheuangen wi he
negouwe gheheetē Jan cheualier dpe
welche namaels als hi op de pñnbāe
ghebonden was. begheerde gheloff

te; zijne. want hij woude die waerheyt
al bloot segghen van alle dinghen. En
doe kende hi en leedte dat die oude vrou
we duagiere hem daer ghesondē had
de. om te vnnemen hoe en waer en hoe
sterck die hertoge plach wt te crecken
te paerde ende te voete. want si meijre
den hertoge also lichtelijck te crige ge
uangē tot Ptepnout. Oech sepde hi vā
eenē wonderlike halssbande die wt yn
ghelant ghebracht was die. St vā d
motten hadde. maer wien dat nē dien
aen doe soude en wist hi niet. Ende dit
met vele ander dinghē bekinde hi on
ghelijc tot v scheidenē tijde. als voor
die raetslieden des hertogen vā bour
goendie voor dpe. iij. statē vā brabāt
en andsints. So werdt de Jancheua
lier op die steenpoorte te bruessele geuā
ghē ghelept. Die graue vā sintpol des
hertogē brueder hadde gheerne gesie
dat menne vā dē līne ghericht hadde
na zjn vdiēte. Maer dpe sasnoodige
hertoghe Janen woude niet gedogē
segghede dat hi schuldich ware recht te
doene ouer die ghene die ander lieden
mesdaen hadden. maer als men aē hē
seluen mesdade. en hij dat om die min
ne gods vgaue. so vwerre hij daer me
de gode om hem zjn sonden te vgeue.
Ende so mepnde hi desen mā te hondē
gheuanghē tot op dē goeden vrydach
naestcomēde. en dan mepnde hije los
te laten gaen en hem zjn mesdaet on
gods wille te vghenue op dat hi voert
vlatenisse creghe van zjnre mesdaet.
Maer god en gehengde dat niet. wāt
hertoge Jan doe selue afstinch was al
so hier na vclaert sal werden. So bleef
die man gheuanghē tot dat die graue

van sintpol hertoge worden was. dpe
welche den voorsepde mesdabigē dete
rechten te bruessele voor d stad hijs op
een hoghe stellagie. en daer na vieren
deelen.

Item als hertoge Jan met sinen iij.
staten een dachuaert te Liere gehoude
hadde so keerde hi wed met sinē brued
te bruessele weert op den palmanont.
En comēde tussē bruessele en viluwer
den we. dt hi beuaen niet groter siectē
en quam des auonts tot bruessele ende
diz siecte meerderde vā dage te daghe
tot op den witten donredach. Doe bat
hi sinen brueder ten graue van sintpol
dat hi zjn testamēt dwelc hi voert hys
ghemaect hadde tot volcomend exequi
tien bringhen woude. twelck hem zjn
brued also geloefde te doene. Doe dede
die hertoghe. iij. missen voer hem cele
breren die hi deuotelijck hoorde. Ende
als hi zjn biecht ghesproken hadde so
ontfinck hi met groter deuotie dat lich
aem ons liefs heeren. en dat heplige
sacrament des olpsen. Daer na beual
hi den heer van Kotelae in sinen na
me te doene dat mandaet. En ontrent
x. vren na der noenen ghenoele die e
del heere vol duechden dat die tijt zjn
re pelgrimagien op dese werelt vuilt
was. ende hi begōst te lesen den psalm
Misere mei deus scdm magnā mi
sericordiam tuam. Ende met dien per
stē vterse verschiez zjn deuote siele wt
den lichaem inder ouden van. xxiij
laren. In te laer ons heere. M. CCC.
xxv op den heplighen witten donder
dach dē. xvij. dach van april. Ende doe
wert zjn lichaem ghebakent en ghe
houden tot des dīnsdages in die paes.

daghe Jnt laer vā 1205. Doe wert hi
ghzhaelt na s noenen op couwēherch
met groter processien ende vele torchē
ende met vele tranen. ende wert tot s.
Goedelen inder kerckē ghedraghen.
Ende daer werden vigilien ghesongē
met vele ceremonien Ende des ande-
ren dages wert daer een misse ouer dē
lijck ghesonghen met groter solemni-
teyt Daer na werdet lichaem weder
op een rostaer ghevuert totter vuere
in sint ians kercke daer weder ouer hē
vigilien ende missen ghesonghen wer-
den En daer nae werdet lichaem in-
den choor begrauen bij hertoghe An-
thonys sinen vader ende bi zynē moe-
der Ende in dese wuaert waren met-
ten grane van sint pol des hertoghen
buedē vele abten en prelaten grauen
baenroossen riddersen en edele. en dpe
ghedeputeerde vanden steden. Daer
na trach die graue vā sint pol toecomē
de hertoghe te brussel opt hof vā cou-
wenberghe daer hi beweeede die doot
zijs broeders.

Ende want men also sinte Ambrosi-
us seyt. den mensche sal louen na zyn
doot alst al volbracht es: als hem den
lof niet en hindert. so en is den lof van
desen goeden songhen hertoghe Jan-
ne niet te vswighen. want hi vele loef-
like condiciē aen hem hadde. daer al-
le menschen. en sonderlinge dpe edele
exempel aen nemen moghē. op datse
gode behaghen en herstelijck steruen
moghen ghelijck hi ghestorūē is wāt
also dat leuen is also pleecht gemeyn-
liken dat pnde te sinen Dese edel her-
toghe regeerde brabāt tusschen. xi. en
xij. jaren binnen welken tijde hi vele

onghenuechten hadde als voor gestre-
uen staet. En in allen sseghenhepden
was hi verduldich. ende en v gat gode
niet te louēne nacht noch dach dien hi
seer vrezelē Ende hi was den armen
so goedertieren die v sientē met mildē
aelmoessenē. datē die arme gemein-
liken hieten der armen vader. Itē hi
was ghespraecclē. goedertierē saft-
moedich. zedich van manieren. en hi
antwoerde so gruetelijc dē armen als
den rijken die met hem te sprekē had-
den. Ende so wert hi vter maten seere
berlaecht van sinen ondersaten. ende
sonderlinghe van sinē dienaren. ende
oock van anderen vreemden Met go-
de moet hi leuen Amen.

Dat ix. capittel. Vanden persē her-
toghe Philips hertoghen Jans broe-
der graue van sint pol. een seer duech-
delijc prince. die wert nu hertoge van
Brabant.

Al die doot vanden vserdē her-
toghe Janne van brabāt daer
hier voor af gheseyt es. soe es
Philips die graue vā sint pol ende vā
linē zyn bueder die naeste erfghena-
me gheweest. dpe welke daer te vorē
bi zyns bueders tijde ruwaert vādē
lande van brabant gemaect was ont-
clant te regerene want zyn bueder eē
slap mā was maer die kercke bemin-
nende en gode te dienen. ende daer ont-
aen nam hi den last van zyns broeds
weghen vander orloghē in henegou-
we teghen den machighen hertoghe
van Gloucestre ende dpe Engheleche

also voor vclaert staet. En na dat land
van henegouwe wed ghebracht was
ter ghehoersamheyt zyns brueders soe
crach hi tot tiome biden voor paus
merten om orlof te crighen te moghe
crochene ten heplige graue te Jerusa-
lem en die and heplige plaetsen te vi-
siterne Maer want te dier tijt eenen
strijt gheweest hadde tusschen den sou-
daen en den coninc vā rippers daer die
kerstenē grote stade bi ghenomē had-
den. soe en woude hem die paus ghee-
nen orlof gheuen En so bleef hi eē lan-
ghe wile bij den paus die hem vele ee-
rē bewees. daer na is hi weder in bra-
bant ghekeert

¶ En als zyn brueder ghestorū was
hertoge Jā so dede hi cours na paesse
int jaer. m.ccc. xxvij. die statē vā bra-
bant en zynre landen vūgaderen in die
stadt vā viluorden. daer hi sommige
rechten der landen heeft laten vclare
en verbeteren Daer na wert hi verst
te louene als hertoghe gehuld en ont-
fanghen Daer na te bruesel en in an-
deren steden met groter eeren

¶ Daer na stelde en ordīeerde herto-
ghe philips van brabant zyn raetcame-
re en sinen raet in brabant En hi maec-
te meester Jāne bont doctoer in bepde
rechten zynē cācelier. die een seer wijs
man was. en die hertoge anthonijs si-
nen vader en hertoge Jāne sinē broe-
der langhe ghetroulijc ghediēt hadde
¶ Daer na vlocht hi aen die. iij. staten
om hē geconsenteert te hebben een be-
de om sommighe renten en heerliche-
den die becōmert waren te lossene en
te onlastene So dat hem in een dach-
uaert tot Antwerpen ghehouden een

grote bede gheconsenteert was tot se-
heren terminen te betalen. om die tot
proffijte vanden hertoghe en van zyn-
nen lāde te bekeerne. also dat gheordī-
neert was. En daer toe werden gecon-
senteert. iij. notable personen. te we-
tene. twee nanden edelent. en. ii. ander
borgheren vā dē stedē: dpe welke de-
se bede ontsaen en wt gegheue hebbe
na begrip harer commissien. en heb-
ben daer af goede rekeninghe ghedaē
en quitācie ontfanghen (Nota dit wa-
resalich voor den prince en voor dē lā-
de dat men dese maniere noch onder-
hieldē. &c.

¶ Item nae dese voerseide dachuaert
verstonden die heeren vā Edingē. die
ioncheere van Rassou. dpe heere van
Kotselaer. die ioncherē vā wessmale
en van monpouwe. dat dpe hertoghe
op hemlieden verholghen was noch-
tans sond haer vdiēte Om dwelche
die. ii. weerlike staten als middelaers
aen den hertoge vōnomen hebben dpe
sake waerom hi verbolgē was. Ende
daer op gehoor die antwoerde vā dē
heeren voerseit soe hebben zyn wel ver-
staen dat eenighe dienaren des herto-
ghen hem tōt rechte gheinsfirmeert had-
den om dpe heerē teghen den hertoge
te vūmaken. Insgheleijc als te vorē bij
hertoghe Jāns tide. daer so vele twist
en lammers af quam. alsoe hier voor
gesept is. Ende aldus hebbe dpe twee
weerlike staten den hertoghe ondwē-
sen ende met beden van hem vūwōnē
dat hij dpe voerseide heeren weder in
zynre grācien nam. hemlieden beuelē
de den last van zynen houe ende state.
Doert hebben die twee voerseide sta-
aa ij

te samen daer om v'gadere zijnde in die stadt van herentals bij orlone des hertoghen ghercorrigeert. vi. persone van sinen huyfghesinne die si sculdich vonden inder saken. te dien eynde dat dandere hem des wachten souden haeren heere aen te bringhen onrechte saken. Ich hoe salich waert allen prince en landen datse die quade oostekers en aenbringhers aldus lieten corrigeren. want bi desen ghebreke gemeynliken alle twisten en discordpē op staē inden landen

In iaer M. cccc. xxix. optē. xix. dach in iulio. so wert meester Jan bontcancellier van brabant van hertoghe philips ontfet te louene op d' stadthuis bi den. iij. staten des lants. en wert quijt gesconden van allen eede en geloften die hi den. iij. statē ghedaen hadde int aennemen sijner officiē. En daer gaf hi ouer den. iij. staten tot d' hertogē behoefden groten segel en den clepen conter. eghele En des anddaegs werden die selue reghelē aldaer ghegeuē meesterē Janne gillapne vand' laert. wt walsch brabant ghebooren de hē vā sinte denijs te ludiche. die welcke tan derentidē cācellier vā ludich geweest hadde en hi wert ghemaect cancellier vā brabant. En hij pīnde hem daer na beyde die landen van brabant en van ludich te houdene in goeder eendrachticheyt En oech bi sinen middel blēz beyde die heeren vā brabant en vā ludich te samen v'bonden in minnen en vriendelijcheyt

Daer na gheuyelt d' arden lāde van ludiche grote schade gheschiedte doer clant van Ipmborch. dwelch die ludic

haers censdeele aen teghen dē graue van vernēborch dpe clāt vā Ipmborch pantwile hielt en besat voer een somme ghelts. en seiden datse mids zijnd ooghelukinghe seer bestadicht warē. So badē si hertoghē Philips dat hij den graue vā vernēborch gheē bijstāt doen en woude. want ij he vmatē die pantschap des grauen te crighene sondē dē hertoghe in sinen rechtē eenichsins te v'cortene Daer af si den hertogē boden te gheuenē haer reghelen en brieuen en goede vasticheit te doene. Op dander side versach hem die graue vā volcke ende van gheueae En hi riep in iijnd hulpe den hertoghe sinen heere Die welcke als hi die sake in beyde siden wel vstaen hadde. so nam hi den graue vter hant clant van Ipmborch. En sette daer sinen d' oslaet henrichē vā gronsfelt die hi beualclant te regeren Ende also wert den twist ende oerloghe gherist en ter neder gheueit die op handen was

Item daer na es op gheresen een oerloghe tusschen die van ludiche en van namen. ten o'cupne van sommighen dorpen die de graue van namen ghehouden hadde Daer af die van ludiche meynden datse hem toe behoordē En soe clant van namen na des grauen doot quam op hertoghen Philips vā Bourgondien ende dat bi coope ghe daen teghen den graue daer te voren Ende hi woude houdē also iij voerders ghedaen hadden. Doet roche we die van ludiche ende van Toē met groter macht int lant van namen en wānen daer vele slotē. dpe iij af werpē in den gront Ende ij belepden die stade

van Gouines ende bestomdē seere
vreeslijcken. Op dander side die heere
van Erop dien de hertoghe van bour
goingnen met vele volcs bīnen Ra-
men ghesonden hadde deden dicwils
groote schade int lant van Tudich wt
en inne ridende. Doe arbep de herto-
ghe Philips van brabant seer met si-
nen dīpe staten om een goet ocoert te
vinden. Dwelch als zijt niet toe gebrē-
ghen en consten. so brachten zijt tot ee-
nen bestande hopende daer in bīnen
wat goets te doene inder saken.

Item want een huwelijck ghetrac-
teert was tusschen hertoghen Phūs
van Brabant en vrouwe Polente co-
ninch Lodewijcs van Sicilien en her-
toghen van anpouwen dochter. daer
die paus Martin mede dispenserde
wantse malchāderen ten derden lede
bestonden. so wasser enen dach betee-
kent om die bruyt te leueren des her-
toghen vriende in die stadt vā Aiemē
Die welcke hertoghe daer sandt herē
Engelbrecht van Edinghen den hee-
re van Kortelaer. den heere vā Gouē-
zem en de heer vā Avuierē. met meer
anderē ridderscapetot. CCC. paerden
toe. Maer elacs daer in bīnen werdē
hertoghe Phūs sieck. en die siecke wies
alrijt. so dat hem die meesters in medi-
cinen niet ghehulpen en konden. So
ordineerde hi zīn testament. en sprac
zīn biechte en ontfinch zīn sacramen-
ten. Ende daer na so verschiet hij ende
sterftot Louen op die borch int iaer os
heeren M. cccc. en. xxx. op den vierden
dach in oogstmaent na dat hij. iij. iarē
en iij. maendē hertoghe geweest had-
de

Als die voorsepde heerē dat vnamē
so heerden si wed om in brabant met
grooter droefheyt. En die voorē vrou-
we Polente troude daer na des herto-
ghen vā britannien oudstē sone. Ende
haerle die vij. coninch vā vācherijcke
hadde haer suster ghetrout. En conic
Aenez vā sicilien was haer broed. En
daer om sepde men dat hertoghe phūs
van bourgoingnen dat ouerbrenghē
vā vā vā vrouwe gheerne belet had-
de want hi op die tijt mettē pngelscen
orloechde tegē den voorē coninch haer-
len van vācrjcke die haer suster ghe-
trout hadde ic.

Die voorē hertoghe Phūs vā Bra-
bant was in zīnre tijt vrome en sterc
van lichame. en hi was seer vrome tē-
ternope en tēspere. dwelch hi gheer-
ne hanteerde. so dede hi oech die vogle
daer in hadde hi grote ghenuechte

Althus ghestouen zijnde te louene
die voorsepde hertoghe Philips so qua-
men die. iij. staten van brabant tot loue-
ne. om dat doode lichaem haers herē
te siene. En zij ouerdrogen datmen bi
ordinācien vā medicīnē en chirurginē
dat doode lichaem op doen en vīlterē
soude. om te besiene oft hi natuerlijck
oft anders ghestouen ware. Doe vā-
men een grote apostomie ond zīn leue-
re. daer af hi ghestouē was. Daer na
deden die raetlieden ende die iij. statē
dat doode lichaem bāssēmen. en dedēt
met groten lichte setten in dīpe capelle
op de borch. Daer ordineerden die. iij.
staten dat thertoghē raet tlant besor-
ghen soude ende die staten vergaderē
alst noot ware. totter tijt en wīlē datse

van eenen nyen prince versien wa-
ren Daer na maecte den raet eē dach
uaert vanden dyē staten in dye stad
van louene. Ende daer worden ouer-
draghen. iij. dinghen eendrachtelijck.
Perst datmen den dooden lichaem on-
begrauen laten soude. tot dat clā had
de eenen nieuwen heere. het en waere
dat die princen. en dye heeren van sinē
naesten bloede daer op anders ordneer-
den

Item dat die munneester voert mī-
ten soude also langhe alst doode lichaē
bouen der aerden ware

Item dat dye cancellier den regele be-
houdē ende daer mede beseghelē sou-
de Item dat die meesters vander re-
hencameren en dander officierē haer
officien bedienē soude also zij plaghen
Maer die ionchere vā wese mael met
sommighen edelen. en dye stad van
bruessel hielden contrarie opinien als
vanden drie leste punten Gehoudelij-
ken dien dat aengaende der iusticien
ende om recht te doene die officien be-
dyent souden worden als voot tot dat
zij eenē nyen heere hadden Maer
die meeste deel vanden staten bleef bij
deerste opinie En daer in bouen sloot
die stad van bruessel dye rehencame-
toe zeghelēde die sloot. so datter voere
aenghehen reheninghe meer ghedaen
en werdt ic.

Dat xii. capittel. Vanden tweeden
hertoghe Philips die oech hertoge vā
bourgoungnen was. seer vrom ende
victorioes. En van sinen orloghen in
vele landen. &c.

Mer tist als hertoge
philips vā brabāt af-
linich wert. so hadde
hertoghe phīs van
bourgougnē metten
pungellē beleghe die

stadt vā Cōppengnē in vārechthe en
inmēde die doot vā sinē neue. so quā
hī nē en corts hier na alst dode licha
vādē voerē hertoge phīs noch onbe-
grauē stōt tot louene op die borch. soe
warē aldaer notabelijc vergadert dpe
statē vā brabāt en der landen vā ouer
māze en daer quam bi hēlieden vrou-
we Margriete vā bourgoingnē doch-
ter wilē hertogē phīs vā bourgonig-
nien diēmē hiet le hardy. en weduwe
wilē hertogē willēs van beperen gra-
ue van henegouwe en vā hollāt. en si
gaf te kinnen dat lant van brabant op
haer als naest leuēde vstomē was ge-
merct dat thertoechdom vā brabāt ge-
heelic tanderen tijden comen was op
vrouwe yfone. seggēde oech dat na pri-
uilegiē des lants wel geschiedē mochte
Wāt si wilē hertoghe anthonis suster
was. en so wasse moeye vā hertogen
phīs die nu aflinich wordē was. Op
dand side quamē daer notabelijc van
hertoghe phīs van Bourgondiē we-
ghen die biscope vā doruēke vā amīēs
en vā attrēcht met vele anderē groten
heerē gheestelijc en weerlic segghēde
dat die landē vā brabāt van lymborch
en vā ouer māze verschenē waren vā
rechts wege op dē hertoge vā bourgō-
diē harē here Wāt vā vrouwe Johan-
nē dpe hertoginne en erfrouwe was
van brabant. so waren die landē bi ha-
rer doot vstomen op hertoge Jāne vā

bourgougnien hertogen philips vā-
der. die welcke die hadde ouergheghe-
uen hertoge Anthoniē:ijnen brueder
Met voorwaerdē. so wāneer d; jins
ghebrake. oft dat jinn oor sonder man-
lijke geboorte stouue. dat dan die voer-
sepde landen keeren souden op jinn ge-
boorte Van welken voorwaerdē be-
seghelde brieuen ghemaect waren bi
consente des coninc van brancherijck
ende hertoghen Philips le hardy en-
de midts gaders vrouwen Johannen
harer moeyen Daer af; j thoonden
vidimus autentick vten principalen
brieuen Ende want dan hertoghe An-
thonijs saligher ghedachten ende bei-
de; jnn sonen afspuich worden waren.
sonder wettige gheboorte achter te la-
ten. soe sepden si dat haer heere die her-
toghe Philips van bourgoingnien die
naeste was

¶ Teghen dese voersepede dinghen so
replieerde die voorghenoemde Mar-
griete van bourgoingnē. die daer oec
haer ambassiaten hadde segghēde dat
alle die voersepeden voorwaarden wij-
len eer ghemaect rusten hertoghen
Jāne ende hertoghe anthoniē harē
brueders haer niet letten en mochten
Ende dat daerom want die voorwair-
den biden heylere niet geconfirmeert
en waren noch gheconsenteert. Van-
den welken die landen in leene ruer-
den

¶ Opt welcke die voersepede ambassi-
ateurs vanden hertoghe van Bour-
goingnien wederomme antwoeden
segghende Of men segghen woude.

dat die voerf voerwaerdē vā gheend
weerden en waren. so moeste dā daer
wv volge dat hertoghe anthonijs ente
beyde zyn kindere slant conrechte be-
seten hadden. en datter dā bi d door vā
vrou Johānen vstouen ware op her-
toge Jāne vā bourgoingnen. en daer
na op sinē sone Weder dā die voerf
de voerwaerden cracht hadde oft nyet
so sepde si dat pmmers die lādē op ha-
ren heere vstouen waren. Dese ende
meer and redenē van beyden sidē doe
aeghehoort en wel ghewegen. so heb-
ben die. iij. staten d voerf der landen
rendrachtelijck ouerdraghē datse dē
voerf hertoge Phūs van bourgoing-
nen voer haren prince sculdich waren
tontfangen Dwelck vslaende Mar-
griete voerf. soe trach si wederom tot
heynopt in henegouwe

Enige lieden sepdē dat graue kaer-
le vā npuers hem recht in brabāt ver-
mat te hebbē. Want men sepde dat bi
vrouwe Johānen vā Brabāt gheordi-
neert hadde gheweest Waert also dat
hertoghe Anthonijs zyn oom stouē oft
zyn oor sōd eenich wettich oor achter-
te laten. dat dā slant vā brabāt comen
soude opden graue van npuers oft op
zyn oor want hi minst ghegoedt was.
Mer gheen claer bescheet en heb ick
hier af vonden

So tracteerden die voerf iij. staten
wyllykē mentē voerf ambassadeurs
van Bourgoingnē vandē rechten. en
vriheden die de hertoge vestigen ende
vleenen soude en in zynre inkomste cō-
firmeren Dwelck in den voerf herto-
ge te mechlen doe zynde ouerdroegen
En alinen daer af met hē ouertome

was na wttwisen d buenen daer op ge-
maect so ouerdroechmen den dach dē
die hertoghe zyn incoest tot lōdē doen
soude Dwelc geschiede int iāer M. cccc
en i. rr. des donredaechs opden vijftē
dach vā october. En des laterdaghes
daer na vuerde mē toode lichaem wē-
len hertoge philips zyns neuē ter vne-
ren. daer hnt eerlic begraven dede bi
hertoghe anthonijs sinen vader: en bi
zynre moed. en bi hertoge Jāne sinē
brued. En des sondages daer na wert
hi inet groter eere en blijsappe ontfā-
ghen en gchult te buessel.

Dese. ij. hertoge Phūs es dpe mee-
ste en machrichste heere die brabāt in
meer dā. cccc. iaren ghehad heeft. Te
wetene vā dier tyt dat dpe coninghen
vā brātrijcke dat niet meer en besaten
Wanchi was hertoge vā bourgoing-
nen. vā lothrijcke vā Brabant. vā lū-
borch en naemaels crech hij bi coope
luzēborch. Item graue vā vlaēderen.
van Artoys vā Bourgoingnē: vā he-
negouwe. vā hollāt vā zeelant. en vā
namē. Margraue des heplijchs rijck
Heer van vrieslant. van salins en van
Mechlen

Om trent desen tijde so sachmen. iij.
sommē inden hemel En vollic daer nae
was dperhade regimēt ind hepliger
kercken. te weten die sommige aghin-
gē dē pause Eugenio den. iij. die som-
mige d conciliē die mē doe te basel hiele
En die zōmige warē neutrael. In dīc
cōcilie warē vele salige dinge gheordi-
neert. maer het quā tē cranchen eynde
wāt het wert scisma ind hepliger kerr
kē van. ij. pausen xē.

Item dese hertoghe hadde perst ge-
trout eē duechdeline vrouwe Michie-
le dochter des sesten con. harels van
brancricke. Ra d welker doot hi trou-
wede bi dispensacie dpe weduwe wile
grauē philips van spuers zins oos
En si was dochter des grauen vā Eu-
van welken. ij. vrouwen hij gheē oot
en hadde Daer na troude hi mon Pla-
beelen des conincs dochter van porte-
gale. int iaer m. cccc. xxix. daer af had-
de hi. iij. kinderen. die een hiet Antho-
nijs. dander Joes die bepde ionck stor-
uē En zyn derde sone hiet Naerle gra-
ue van charlops die geboren wert te
dijon in bourgondien

Dese hertoghe phūs was seer vroē
en victorios Ende cer hi hertoge vā
brabant was so hadde hi grote oologe
in hollant en zeelāt van hertogē Jans
van brabant zins neuē wegen. die hē
ruwaert vā hollāt en zeelant gemaect
hadde En hi wan Denenbergen. Hij
wan den strij te brouwers hauene in
zeelāt tegē die Engellse. also hier voer
gheseyt is Int. lviij. capit. Oeck hadde
hi oologe mettē lande van namē tsegē
elādē vā ludich als corts lper voor ge-
seyt is

Item hi hadde oeck groote oorloge
met con. henricke vā engelāt teghen
den dolphijn vā brancricke. die na-
maels coninc wert en dat mids dien
dat hi noch ionck zijnde tegēwoerdich
was daer hertoge Jan vā bourgoēdie
hertogē philips vader te monterran
doot geslagen wert van zynre partiē
vā oelpens. daer hier voor af geseit is
Welcke oologe hi hanteerde ruij. iaer
lanck. tot dat hi omcēt. ij. iaren herto-

ghe van brabāt geweest hadde En hij
hadde bi na den coninc so vdieuen dz
hi hem nyewers te velde verwerē en
konste. Maer mids hulpe van eenre
maecht so hadde die coninc wed vele
lants ghetregen op die Enghellse en
bourgoingnoene die Johāna hiet die
vrome was. doende schoone septe vā
wapenē En si was comē wt loapnen
segghende datse die pynghel gods totte
coninc gesonden hadde. tot eenen te-
hene dat god des landts ontfemē wil-
de en vlossen van sinen viandē Maer
hi voorfide haer dat ijer o soude ster-
uen moeten dwelch alsoe ghebuerde.
want ten eynde werdtse vandē bour-
goingnoenē geuangen in een sprinck
repse En want vele lieden seggē wou-
den dat haer dingen trufferie waren.
so werdtse van vele doctoren te Beau-
uaps ind godheyt gheexamineert op
vele artihelē. daerse also kerstelijc en
tamelijc op antwoerde datmēse niet
begripē en hōste Niet te min. si werde
vrocht dē engellse die se wrahe vbra-
den wē

Hoe dat den paps ghemaect ende ghetraect was tussche coninc Karel vā
 brancherijche en hertoge Philips vā bourgoendien en van brabant. vergheuen
 de daer die doot van sinen vader hertoghe Jāne van bourgoendien ic.

Soe ghebuerdet dat dpe paus
 n Eugen'us voorlept neder sant
 den cerwerdighē cardinael van
 sinte crups om te maken den paps tuf
 schen con. Karel vā brancherijche op
 deen side. en dē con. vā Engelande
 hertoghe Philips van bourgoendie op
 dander side En die dachuaert wert ge
 lept tot Nirecht. maer dpe pnhellsche
 en warē daer niet toe ghesint En her
 toge phūs maecte seer swaer zjns va
 ders doot en en woudse niet vghenē.
 Maer die cardinael een heplich man
 vā leuenen nam daer een wit broot en

ūmaledide dat in des hertogē teghen
 woerdicheit. en het wert al swert En
 hi die vchde hertogē phūs oech also te
 ūmaledien woude hi die doot zjns va
 ders niet vergheuen Doe wert herto
 ghe phūs vernuert en vgaft bij goedē
 middel die doot zjns vaders den ghe
 nen dper mesdachinne waren ende
 die zoene wert daer ghemaect met ve
 le ander voerwaerde also hertogē phi
 lips begeerde Onder danē wert daer
 gelloten en getraect. dat hertoghe
 phūs behoudelichē den con zjns soune
 rapulijcheit behouden soude seker ste

den in vrancrijche als Ampes Abbe
uille Mōstroel. ſinte Quintens ende
meer and ſtedē in Vermēdops en op
de Somme gheleghe als vnderpāt
voor een ſomme van pēninghē daer
mede datſe die co. namaels ſoude mo
ghē loſſen Deſghelijcs behielt de her
toghe noch ander ſtedē opdē cant vā
Bourgodiē als Muſoire Marons etc
En vaer na wert ooc gheſlooten een
huwelijc tuſſchē vrou Kathelijne ds
comiis dochter. en heer Karle graue
van Charlops hertoghē Phīs ſone
die noch ionghe kindere warē En de
ſen paps wert gheſlotē int iaer. M.
CCCC. xxiij. En in deſen tractaete
was die coñ. vā Engelandt ooc begre
pen op dat hi woude in dier maniere
dat hi thertogh dō van Normandien
behoudē mochte Behoudelijc dat hi
dat te leen otfangē ſoude vande coñ.
vā vrancrijē en manſcap doen alſoe
dat van oudes behoorde. Maer dpe
Engheſche coñ. en woude dat n; doe
En vā dier tijt voort ghighe dpe En
ghelſche al achterwaert en hadde al
teghēspoet en vloze veel ſtridē teghe
die Franſopſe. ſo datſe vādē coñ. van
vrancrijē en heer Lodewijc dē dolphij
ſpne ſone vorenē werdē wt Normandien
die wt Aquitaniē dats Swienne en
Salcoingie. en wt vele anderē cōtre
pen des rijcs

En keere weder op hertogē Philips
diem; groter macht ſonderlinge vā
dē vlaminghē trac voor Caleys daer
ſp noch profijt noch eere en behaeldē
wāt ſp ootvloedē harē prince wtē vel
de. daer na was grote cāmocie en be
ruerte onder die ghemeynte in Vlaē

derē. en ſonderlinghe in die ſtad van
Brugghe.

Daerna waſt groten duerē tijt en
ſterfte die meer dan ij. iare duerde

Item hertogh Philips creech vā vrou
we Liſbetten der hertoghinnen van
Turzenborch weduwe wilē van her
toghē Anthonijs van Grabant dat
ſe hem ouergaf dat lant van Turzen
borch voor ſeker pēninghē en bewij
ſinghe van iaerlijſche rentē. wāt; ō
mighē iōckers en ruyters in ſtedē en
op ſlorē maecte haer des lants ōghe/
bruyckich. En daer na want dpe gra
ue van Stampes van hertoghē Phip
lips; ijs neuē weghē had in dpe ſterc
ke ſtadt vā Turzēborch. en voort cree
ghe hertogh Philips dpe ander ſtedē
mette lande int iaer M. CCCC. xliij.

Item Int iaer van xliij. was
dat groote ſchierſpoel in die ſtad van
Brueſſel. deſghelijc in gheenē ſtee
den vore noch na gheweest en is

In deſe tijden leefde Sernaerdij
in Italiē. die begonſte een nieuwe re
formatie vander minderbruederē or
den die doe tijt ſo vāvallē was al ker
ſterijc dore dat cume ij. clooſterē wa
rē daer die ordene te recht ghehoudē
wert. hi dede veel mirakelē in; ij leuē
en na; ijne doot. Spnen dach comet
opden. xx. dach van Mepe.

Int iaer M. CCCC. l. was dat gul
dē iaer van Jubileen te Rome. dwelc
van alderhande naciē van volcke in
groter menichfuldicheyt begaē wert
met alte groc deuociē bp ds v. paus

Nicolaus tide

In i aer van li. werdt Cōstantino
pē die hoofstade vande keplerijc vā
Griekē en die bloeme van kerstērijc
vande grote turch ghewōnen/dyese
nachte en dach bestomde wel. i. dagē
lant En ten eynde werdtse ghelouert
van eenē brader geneuops de kerstē
was. die vande grote Turch con. ghe
maect was also hi hē ghelooft hadde
maer als iij. daghē ledē warē so dede
hi hē othallen also eenē brader toebe
hoorde/ Van desen vliete was groot
iammer in kerstenh; Want die turch
ken deden daer soe groote blaffemie
gode en dē heplighē datter niet te scri
uē en is Den keplere van griekē de
de hi othallen na dat hi doot was. en
winnemende groote blootstortinghe
was daer vande kerstenē. en tprant
scap onwtsprekelic Dese grote turch
creech oot op dpe kerstenē dat kepler
rijc van Trapelson. iij. conincrijcken
x. prouincien. en Clander stedē dz
seer te beclaghē is dat dpe kerstenen
princē dat niet en pijndē te belettē
In i aer van li. was den groote af
laet van Rome tot mechlen
In i aer vā li. opstont die stade
vā Sendt teghē hare heere hertoge
Jhūs dpe sp niet obedierē en wondē
noch cesserē vā wonderlikē abuseli
ken dinghē die sp voor rechtē puile
gien houdē wonden En wt groter v
metelhept en vwaenthept trockē sp
wt met grof heptcracht opdē goedē
vypdach en namē tslot van gauer in
die wile datmē vande pepse tracteer
de Doe trocken sp dair na in die paef
dage m; groter heptcracht voir on

denaerdē. maer dse hertoge ontfette
die stadt. want die grane vā Stāpes
met luttel volcx sloech opt hept van
Sēdt so dat vele vslagē wordē Doe
Ipepē si thupswaert in vele minderē
getale dan sp wt getrockē warē. dair
na nochtans vbrandē si die poort vā
Rupelmōde Doe vslach de princē sijn
stedē in vlaendē vā volcke van wape
nē en hi lach tot dermōde Corrs dair
na trac hi ouer die scelde tot rupemō
de int lant van waes En dz lant volc
quam ooc gewapent tegē ds princē
volc alsoe datter een deel vande lant
volcke vslagē wert binnē rupelmon
de op eenē goelbach En ds vridaegs
daer na quamē die vā gēdt met tē lār
volcke teghē des princen volck. ende
int toelopē wert daer vslaghen heer
Corneljs van bourgongnē gonuer
neur van lutzēborch des princen bas
taert soē die seer beclacht wert. wāt
hy een wijs ende vrom ridder was
En daer werdē vele vlaminghen v
slaghē Doe bleef grote orloge want
deen partie brande op deē side en dā
der op dander side Doe dat vlaendē
in des pde die stat vā brugge almeest
vbrant ende verdoouē wert. Ende
sp vinghē malchanderen en hinghē
deen dandere aen boomē met grote
ghetale En ter meniger stadt werdē
gestredē ende gheuochtē. als te ouer
mere. te lohere bouen Hulst ende el
derwaert daer die van Ghēd meest
vloren en verflaghen waren Daer
na omtrent Sigstmaent int i aer vā
liij. wert een bestāt ghemaect so dat
den winter ouerleet. en inden somer
daer na so op rees weder die orloghe

En hertoch Phūs trac voor: Doch en voor Scinderbeke, welke ij: slotē hy wan Daer na trac hi voor tslot te gannere En daer quamē die vā Sendt i grote getale om harē price te beuechtē En haer capiteynē diese wt gelept had, die lietse en trac ouer bidē hertoge En daer geniel een strijt diē die vā Sendt vlootē, wāt sy vloodē, en al vlpe dēde opt velt wertē vele vslagē tot bi Sendt roemenich M. en vele vdranc her i die selde En viij. dage daer na namse die prince in ghenadē by middele van ghelde en ander voorwaerdē van sommighē oredelike abusen, die sy voor recht blaghē te houdē dpe te nientē gedaē wordē ic: Dit geschiedē int iaer M. CCC. liij.

In cortē cortē tijde daer nae track hertoch phūs in Almaniē tot eender dachuaert die te Keijserich lach om te spreken van een cruysvaert om te trecken op die Turckē daer nper afen quā. En hertoghe phūs was wel ij. iaren absent wt syne landē, so dar mē niet en wiste waer hy was Maer tē eynde quā hi weder int lant int iaer van lvi.

Daer na gebuerde d; hertoge phlips vcreech vande paus Calixt? dpe ij: dpe puiſie en confirmacie des bisdoms vā Vtrecht voor heer dauid syne natuerlike sone die doe bisscop vā Truwanewas Maer de vā Vtrecht ende ooc dat ouersticht en blant van ouerspsele en woude hem voor geenē bisscop noch voor heer ontfangē wāt trappitel vā vtrecht hadde gecorē dē domproest des heerē sone vā Bredē

rode die dat sweert en weerlike iuridicte ooc vanden keiser gecregē had desiet te min bi middele d; hertogē van cleue na vele bedingē ouer quā hertoge Phūs metē stad vā vtrecht en met harē Elect vā Brederoode dat hitot vtrecht binnē quā m; sine voir sepdē sone dauid met groter macht van volcke, en sy ofsinghē heer dauid voor harē bisscop En die Elect religneerde; ij recht en wert anders voer siē met beneficiē en ooc met iaerliche schē pēſioene oft bisdom Maer wāt clant vā ouerspsele heer Dauid voor heer niet ontfangē en woude, so trac hertoge phūs vā vtrecht met macht voor Dauēter, daer hi voor lach om rret. viij. wekē En in die tijt regēder dach bi dach, so datter niet vele bedre uē en wert aengaēde werckē vā orloghē Maer daer wert gededingt dat d; ouersticht oft lant vā ouerspsele dē voor heer Dauid voor heereontfanghē souldē

In dit selue iaer vā. lvi. opdē vi. stē dach vā oigstmaēt so hadde die kerstē in hongherinē ouer die denowe en miraculose victorie tegē dē grote turck die vloot, wāt d; gelē gods wer den daer gesiē in hulpe d; kerstē Die heilige Johānes de castilstrano mire brued sterctē d; kerstē volc Daer bleuē vslagē omtrēt C. M. heydenē En te dier gedēckenissen in dāchaerhedē tot gode, so instelde paus Calixt? die ij. opdē dach de feestē vā d; trāſtgu racie vlenēde daer toe de selue aflatē als totter feestē vā dē heylighē sacra mēte gegheue sijn

Omtrēt desen tide so trockē de kin

deren wt Almanien en oot wt ander
landen met groter searen en in gro-
ter deuotie in pelgrimagie tot sⁿ Mi-
chiels berghe in Normandien

Dat lxx. cap. noch vā hertoch Phi-
lips Hocheer, Lodewijc dpe Dolphijn
vā vrācrjē bi hē quā. diē hi namaels
behulpich was totter cronen En
vand orloghē in Vrācrjē. en opt lanc
vā Iudich.

Innē diē tidē dat hertoch phip-
lips noch becōmert was met
zij nū voorē repfen voor Dauenter so
quā heer Lodewijc die dolphijn vā Vi-
enne des vij. stē coñ. Karels vā vrā-
crjē sone tot Louen/wāt zij vader op
op hē vbolgē was; en had hē beroofte
vandē Dalphinate. en meyndē sinē
ionckstē sone Karle hertoge van Ber-
rp die crone telatē Als hertoch Phip-
lips dat vñā so trachi haelijc te brues-
sel daer hi dē Dolphijn eerlijc oetfinck.
en dede hē altijt coninclike eere en re-
uerēcie. also die princē vandē bloede
van vrācrjē den Dolphijn als toeco-
mende coñ. schuldich zij te doen. En
hi hieltē v. iare in zij lāt m; zijre vrou-
we die Dalphinine. en hy gaf hē gro-
te pensioē op te leuē; en al meest wa-
rē sp te Senappē in walsch Brabāt
en te Rinele Dwelt dpe dalphijn na-
maels qualijc bekēde En hy had vā
haer ij. kinderē. eenē sone die hiet Jo-
achim dpe sterf ionck. en een dochter
die Anna hiet die hertoghine werdt
van Sourbō Als dan coñ. Karle zij
vā d ghestonē was int iare M. cccc.
lxi. so trac hertoghe phūs; en die gra-

ue vā charlops; zijn sone. en die herto-
ghe vā Cleue; en veel ander heerē en
edelē met groter mache en schonē sta-
te mettē Dalphijn tot Riemē in vrānc-
rijc daer hy gesacreert en ggecroont
wert met wondliker groē solēniteit.
En daer dede hertoch phūs dē conic
māscap vā sinē landē die hi vand cro-
nē celene hielt. d; was thertochdōm
van Bourgōdiē/ tgraefscap vā Vlaē-
derē; vā Artops Vand aer trach hi m;
dē coñ na parijs met groter triūphē

Wt vrāncrijc schepdēde so quā her-
toch phūs int lanc van Tuzenborch
daer hi als lantheere ghehult en oet-
fanghē wert; daerna quā hy te brues-
sel daer hē een grote siecte aen quam

Corts daer na loste en afqueet dpe
coñ van vrāncrijc met pēningē aert
hertoch phūs die stedē op dpe Dōme
en in vñā dōps. als Amies Abbeuil
sⁿ Quirens Mst ruel/perone; en her-
toch phūs gaffe hē ouer

Inē tot bruesel quā bi hertoghe phūs
vrou Agnes hertoghine van Sour-
bō weduwe; zij suster; daer se feestelijc
oetfanghē wert; en sp bleef langē tijt
hy harē brued^r Daer na trac die prin-
ce met zij suster te Brugge dair hem
grote feestē gedaē wert En van dair
trachi tot Hef dñ in Artops; en daer
quā die coñ. van vrāncrijc en die con-
ghinne; so datter grote triūpheringe
was. Daer quamē ooc dpe abassiatē
des keplers; vandē conigē; vā Englāc
vā Spaēgiē vā portegale En die pri-
ce schiet daer na minelijc vandē coñ.
en quam te bruesel. dwelt hi vā ghe-
woentē sinē thups hiet

In die tijt was hertoghe phūs
in sijn reouchept beradē te treckē m;
grooter macht op die turckē metten
paus Pius die. ij. dpe de crupsuaert
dede predickē en hy sandt aen dē her
toge hertlike brinē. wār hi had al sijn
betrouwē op hertoge philips dpe hē
toe geseyt hadde selue i persone te co
mene. dwelc groote beruerte maecte
en gheruchte in sijn landē die dair af
qualijckē te vrede waren. sorghende
daer bi in last te comene. Doe dat her
toge phūs ondwēzē wert d; hi chupf
bleef. mair hi sandt heer Anthonis si
nē bastaert sone m; groter machtvā
volckē ter zee met vele scēpē om den
paus genoegh te sijn en hem bijstāt
te doene. de welcke paus in psone self
gerepft was tot Ancone. Oock trach
te hertoghe philips landē vele ghe
meyns volcs metten cruce geteekēt
tot Rome. en tot Venegine om te trec
ken op die turckē. Maer die venechi
ane en woude nymant te scepe late
gaē dan die gelts genoegh op te terē
hadden. So dar se alle beschaemt ar
melijc weder om keerde. en die paus
Pius al bedruet en niet konnēde vol
bringē sijn goet opset sterf in Ancone

In hertoghe philips werdt seer v
bolghē op mīnē heer van charlops
sine sone dien sommige heerē tseghē
hem vmaect hadde also mē sepde. soe
darten sijn vader vstach. En die statē
vande landē arbepden seer om hem
te vzoenē tegē sine vader dwelck ghe
schiede op dē goedē vrydach

Corts dair na wert ondeck die gro
te valschept die te vorē begrepē was

van groet personen teghē hertoghe
phūs en dē graue van charlops sine
eenighē sone. Om dwelc ten vvolge
vanden graue van Charlois Johan
Constē die hertoch phs heymelijc
raet was en bi hem vhaue bouē veel
grote heerē. te Rupelmonde geuert
was gheuanghē. en noch een ander
man die medeplechtich gheseyt was
en wordē daer onthalt. En Jan Con
stēpn bedroech sommighe grote hee
ren. maer nyet en waren sy al schul
dich die daer af befaemt warē onder
tghemeyn volck. want den clap en v
moepē vanden volck achterstratē en
is niet te achte. welcke Jan Constēpn.
gheē edel man en was. en was perst
knapē van hertoghe camere om we
en inte draghē hout en ander dingē
Daerom doen die princen dwaellijc
als sy die keerele en vīlepns so hoge
vheffen. want al ist so dat sommige
sulche liede somwīlē getrou. ij. so crī
gē daer bi die edele vande lande lich
relijc afkeer vanden prince alse sien
darmen die keerele so hoghe vheft vo
uen hemlieden:

Wandē stridete Mōtherp, daer die
Fransosen tonder ghinghen

Oets hier na gheupelt dat dpe
princē en meeste heerē vā vran-
cric reghē dē voorf con. Lodewijc be-
gonste op te staen. wāt hi bp hē seer v
hief oneedele kerels. als iagers en an-
der oorstekers En dē hertoge vā Ber-
rp sinē brued en and princē zhs rhes
liet hi ongheacht En hp dede groote
schattinghe settē opt volck en dat lāt
wert qualijc geregeert So datter ve-
rē wt vrancric ouerd: oeghē metten
graue vā Charlops hertoghe Phūs
sone. die tsamē maecte eē alliance en
vbont met brieuē befeghelt reghē dē

con: om die sake voorf. Ooch so was
die graue vā Charlops voorf qualic
te vriedē dat zū heere vādē con. had
latē quijtē en hē ouergegeuē hadde
die voorf stedē op d' dōmē en in vme
dops/ die indē peps vā Alrecht begre-
pē warē ic. En so wert eenē sekeren
tijt en plaetse ond hē liede gestotē dat
se te samē m: groter macht in vran-
cric vū gaderē soudē Te wētē karte die
hertoge vā Berp d's cōs brued. her-
toch Jan vā Calabriē en vā Toirapnē
con. Genez vā Sicilē sone: die hertoch
van Bourbō des conic swagher. die
hertoch vā Britaniē/ die graue van
Charlois. die graue vā Arminac/ en

Charle vā āgion ds co.oom' en meer
andere Aldus dā soe trach die graue
van Charlops met groter macht vā
edele sonderlinghe wt Brabant dpe
hē willichlyc op haer selfs cost te dpe
ste quamē als die heer vā Aauēstē
die oude heer van perweys en noch
meer ander edele Ooc volchdē hē ve
le edele wt Vlaēdrē Venegouwe Ar
cops etc. En die graue vā Sirtol wal
hē seer behulpich Ald' dan trocken si
ouer die Sōme en ouer die Maerne
en ouer die Sepnet tot Mōtherrij bo
uen Parijs En op dpe selue tijt lach
die co in Sourbōnops m; macht o dē
hertoghe met macht te dwpngē wāc
hi mede vande vbonde was En vne
mende die co. dat die graue vā char
lops so diepe in zyn lant comen was.
So v gaderde hi zyn capitepnē en al
tvolc van wapen dat hi hōste en quā
min dan in vi. daghē tot Mōtherrij
m; alte groter macht van zynre ordi
nancie te peerde veel meer dā die gra
ue van Charlops En wt Normādpē
en anderslins quam hē ooc groot ge
tal van archiers En ooc quā hē tehul
pē heer Chaerle van Anpouwē gra
ue van mepne co. Genez brueder de
hadde vi. C. glauie en vi. M; franch
archiers maer hi stont stille En die se
nestal van Normādiē etc. En also saē
als die co. aecomē was al vmopt zj
de so en woude hi zyn volc niet laten
rusten. maer met groter haestē ghic
hi dat hept vanden graue van Char
lops benechtē en seer fellijc aecomē
de so depdē die ghene die des graue
voorhoede haddē En daer wert alte
vreeslijc gheuohtē so dat den graue

seer scerp stont. en nalp; soe was hy
daer bleuē. wāt een vrancksch captepn
haddē ghegrepe metter baupen seg
ghende kende; vons Dit sach een ee
del man van Brucssel dpe daer ridd
gheslaghē wert geherē Kobrecht Co
tereal. diē m; zynre glauie vādē peer
de stac. en wert doot ter aerde benele
Daer bleef alte veel volc vslaghē en
en veel edele gheuaghē aen bepde
spde. Daer bleef vslagē die vrome he
re vā Soechout. daer dpe prince alte
droeue om was Maer ten eynde be
hielt die graue vā Charlops welc na
alte vele vechtinghē en bloecstortin
ghē sonderlige bleuē daer vslagē al
te veel Frāsoysen. en die co. molle dz
velc rumen en vloot tot binē parijs
Desen strijdt gheschpede int iar M.
ccc. lvi. dē xvi. dach in Julio

En daer na quamē bidē graue vā
Charlops die voorē hertoghē vā ber
ry vā Calabriē vā Sourboē vā Ber
taniē die graue van Arminacelt m;
sijnd macht En langhē tijt langhē sp
omtrēt Parijs en sinte Denijs
Die co. vā vācrhē liende dat hi duf
oueruallē was van zjs selfs princen
en ooc ouermerkende zj vlies teghē
den graue vā Charlops. so dacht hy
subtilyc te schepdē En hi liet tot Con
flās bi Parijs eenē tractaet van pep
se makē na sgrauē van Charlops be
gheerte. hē wederouer latende dpe v
sepde stedē in Vermēdops en op dpe
Sōme daer vooren af ghesep is En
dpe hertoghe vā Berry soude zj her
toghe van Normādien. ende die gra
ue van Saintpol wert ghemaeco
nincstabel van vranckijche etc. Daer

na schiedē die herē minnelijc vā mal
canderē. en die graue van Charlops
is ooc vā daer gherepft / als een vroē
here met victoriē. dair hem die edele
wt Brabāt getrouwelijc gediēt had
dē / sonderlinghe wtē martgraefscap
vā Antwerpē. als die vā Berchē / vā
Tyere / die dair mits haer vroomichz
ridders ghemaect werdē vandē gra
ue van Charlops / en noch meer and
wt brabant die hier te lanck souden
vallē te scriuen

¶ Op dpe selue tijt wordē die van Lu
dic met fellē moede vwer op hertoch
Philips en heer Harle spnē sone. ter
causen van Lodewijc van Bourbon
harē elect daer hertoch phūs oom af
was / diē sp vdreuē haddē om dat hy
noch gheē ppester en woude werdē.
So dat dpe stad van Ludich of finck
den martgraue van Sadē voor gou
uerneur oft mōboor des lants vā Lu
dich En sp dedē hertoch phūs ontfeg
ghē en zj landē En doe dede hertoch
phylips zj palē besettē met volck en
maecte seker capiteynē So datter zō
wilē gescharmuelt werdē sonderlin
ge gheuēl eenē grote slach voor mō
tenaken daer wel ij. M. Ludichers v
slaghē bleuē

¶ Coets daer na quam wt vancrjhe
mij heer vā Charlops met sinē volc
hetē lande van Ludic wert En hi quā
in die stad van scrupē Dairna trac
hi na Ludic En als die vā Ludic dat v
namē. so quamē tot hē vele goede en
wise mannē van Ludic dpe mishagē
haddē vandē voorstelle der quaden
en badē om gracie So dat hi die lan
den van Ludic en van Loen ontfinch

in gracie by sekerē middele van trac
tate

¶ Daer na quam mij heer van char
lops bi spnē vad in Brabāt / doe was
ghestoruē vrou psabeel van bonr bō
des graue van Charlops wettighe
ghesellinne dpe begraue werdē tot s
Michiels cloostere Thātwerpē daer
hi seer droeue om was / want hi daer
af maer een dochter behoudē hadde

¶ Dairna werdē die Ludichers arge
redan te vorē sonderlinge en bouē al
die stad van Dynant. die ooc lasterli
ke woordē sprakē op hertoch philips
en sinē sone Soe dat hertoch philips
selue in sijnder onthept en zjn sone
die graue van Charlops trockē met
hep cracht int lant van Ludic. en vie
lē neder voor Dpaant. dat si belepde
en dedent besformē en beschierē. so dz
die stad niet langeteghē en hielt dpe
nochtans seer sterck was. Maer sp
wert ghewōnē en al vdoenē. gerooft
en ghedestruert so dat den eenē steē
op dē anderē niet en bleef Ja die pooz
tē en muerē en dpe kercken worden
verbrant en neder gheworpen. En
Dynant wert al slecht gemaect. Dit
gheschiedde int iaer M. cccc. lxxvi. om
trēt s Bertholome? dach En al soē
langhe als mijn heer vā Chaerlops
leefde als hi namaels hertoghe was
so en liet hi dpe stad gheen sijn beti
merē. maer al meest onbewoent Als
dit gheschiet was so trockē bepde de
se prince te Ludich wert. en die Ludic
hers warē te velde maer aenmerckē
de die grote macht des hertoghen so
baden sij weder om ghenade. Ende

die prince namse weder in genade bi
middele vā grote sommē vā pennin
ghē voor sijn scade. en vele goede en
rijcke mannē moeste si den prince te
ghijsele gheuen. En behouwelijc ooc
dien datse haren heere dē elect in ne
mē soude. hem doede datse schuldich
ware. Daer na trocke beyde die prin
cen tot brussel.

Corts na dezē roech hertoge phūs
tot Brugge in Vlaēdē. daer hi sieck
wert. en sterf out. iijde. lxxij. iare. Int
iair 88 herē. M. cccc. lxxvij. op dē xv. stē
dach in Juino als hy xxxvij. iare her
toge vā brabant geweest hadde. En iij
doode lichaē gebalsemt. iijde wert ge
houden langhe tijt in die kerke tot
donaes. Daer na wert hi geuoert by
Dijon in bourgoingnē om te ligghē
bi sijn ouders stotten chartrop. En
sijn herte was gevuert vādē bisscop
van dorincke tot Iherusalem: also hi
begeert hadde. wāt hy hadde groote
mine tot hepliger plaetsen en plach
dē mindbruederē aldaer wonēde in
dē berge vā syon vele goets te doene
in sijn leuen.

Dese edel price wert seer beclaecht
van alle sijnē lādē. want hi was wijs
natuerlic. milde. en liberael. verresie
de. wel kōnēde simulerē en vdraghē.
Hi was ooc seer vroem en victorioel.
En hi hield alte costelike staet en hof
daer mē in hvelt vele schone septe vā
wapenē tot sijnre eerē. en grote eere
bewees hi allē prince en heerē vrou
wē en ioncrouwē. Hi minde alle cōs
tenarē. en hy hadde so vele goudē en
siluerē vaten en costelike inweelē en
dierbaer gestēpte als eenich price de

mē wiste. Sodderlinge had hi ond ve
le anddingē een lēpe daer in was eē
stuk van 88 herē naghel. die ghepre
sen was. C. l. M. goudē cronē. En ooc
haddē eenē grote balaps die bi nach
te een geheel camer vlichte. Dese her
toge phūs in zijder tijt ondhield seere
hoochlijc en eerlijc dpe ordene vādē
gulde vliēse die hi seer princelijc inge
stelt hadde.

Vele prince ia die meeste heerē vā
al herstenheyt sonde dicwijls aen hē
ambassiatē. hē schēckende dperbaer
presentē. dair teghē hi dan rhoode. iij
edelheyt en liberaelheyt gheen goet
sparende. Ooc sande hi dicwile grote
ambassiatē aē pausen. keysere. conin
ghē. en andere princen.

Dat lxiij. Cap: Van hertoghe Ma
rel vā Bougoingnē van Brabant. 16

O hoedie moghede prince hertoghe
haerle orloechde op dlat vā ludich en
in vrāchrjke. en hoe hy die stad vā
Ludich wā. daer die con. vā vrāchrjke
oor mede jh moeste. 11

Als hertogephūs die edel heere
ouerledē was. so wert heer Ka
rel jh sone hertogē vā Lothrjke vā
Grabā en vā Lpborch en margra
ue des heilichs rjchs. en hi wert ghe
hult te Louene. te Brusselle ende tot
Antwerpē Int iaer. M. cccc. en lxxij
Oec wert hi here vādē āderē landen
die jh vād besat. En als hi perst i vla
ēdrē tot Ghendē offanghē wert. soe
was daer eē oploopen en rebellacie vā
der gemeptē also si vā ouds ghewoe

līc; jh En si creghe also eē deels met
gewelde vā harē graue sehere preu
leggen dpe si niet lāghe en gebruecē
Want hi dwāse coets daer na d; se in
jh handē ouerbrēghē moestē alle ha
re priuilegiē die si haddē En daer na
moestē si voerdē prince comē te Bru
essel daer si harē voetual deden

Item ooc soe was te Mechlen een
grootē cōmotie beruerte ond die ghe
mepnte tegen die sommige die vādē
regimēte der stad warē die si vā aeth
den ende veroofden hare huplen.
Ende ooc ghinghē die sommighe tot
Heffene en trockē die ketene op aēde
brugghe die ouerlanghe iaren vā al
popnten mente indē gront gesonckē

lach etc. En daerō wert hertoch Karle so toornich en so berueet op Nechle datmē seide dat hy die stad aban donerē en vderuē woude. dat groot iāmer geweest hadde Maer die baē roetsen en die edele wt Brabāten ooc die wethouders van Brussel badē dē hertoghe langhē tijt op haer kniē voor die goede stad van Nechle En hi quāte Nechle binnē met grooter macht en die baenroetsen vā brabāt hadde meest deel die poortē vā dē stad inne. Te wetē die heere van Saelsbeke. van parweys. van Serghē. van grimberghē en andē So dat hertoghe Kareltē eynde zj gracie dede by middele van veel gelts dat sy genē mostē en ooc dede hi die ghesworene vā dē ambachtē bannē wt alle sinē landē o dat se die bernerte niet wijslyck belet en hadde etc.

Die hertoghe was doe zōd huiusvrou wāt sijn ij. huiusvrou vrou ysabele vā Bourbon cortē gestorūē was. en sepe begraue tot s. michiels Chātwerpen.

Van des hertogē Karels oorloghē en vromē septe die hi dede bi zjns vaders leuē. dair hi dē strijt te monther ey wan. en noch ander reysen die hy dede is ghesepint voorsepde capittel

Inder tijt als hertoch Karle eerste btfanghē was in zj landē so begōstē die van Ludich weder te rebellerē te hare bisscop en heere en teghē hertoghe Karle sinē swager en neue. en si toghe wt en belaghē met heyracht die stad van Hope. die si gecreghen

En al oboode hē hertoch Kareldat si afrechen / soudē houdende den peys die sy met hē ghemaect hadde Maer sy en achtens niet en hebben die stad en ooc die borch ghewonnen Als dpe hertoghe dat vnam so trach hi derde werf int lande van Ludiche met alte groter heyracht Als die van Ludich dat vnamen quamen si op eenē auōt stonde met xx. M. mānē om die stad van sintrupē tontsetten. en daer ghe uiele enen strijt daer hertoch Karle victorie hadde en de van Ludich vlozē ij. M. mānen die daer vslagē warē En daer bleuen doot heer staes van Strael haer banier dragher en heer Harry ridderen Item daer werden van thertogoghē ridderē gheslagē CCC. ridderen.

Item dpe hertoghe dede doe Sintrupen bestormen met busen en anderen enghienē. en die van Sintrupen ghauen hem op in thertoghē genaden want sy wel saghe dat se syne macht niet wederstaē en konde En quamen wt in hair lijnwaet als verwonnen liede. beruoets ende bloots hoofts biddende den prince om syne gracie ende ghenade ende si brachtē met hem die sloelen vander stad die sy hem willichlich in synen handen o uergauen. Soe dat ten laetsten dpe prince sijn gracie ende edelheyt wed aen hem lieden choonde en nam se in ghenaden tot sijnz selfs segghen en by sekeren voowaerden. dats te weten dat se doen ter stont mosten hair poorten / torren ende muren selue ter neder inden gront vellen en slechten

en haer grachtē te vullē: en een som-
me vā penningē gheue. **D**oe moestē
si alle haer boghē pikē hameren har-
nasch ende andere wapenen binnen
der stadt sijnde. blyuen der stad brin-
ghen. en ouer eenen hoop legghē in
des hertoghen haddē. Ende daer na
quamen dpe andere steden vanden
lande vā loen dē prince in handē als
Hasselt Borchloen Harche Maesep-
he Sillen. Green. &c. En oock Tonge-
re. Welcke stedē die prince dwāc hair
poorten en mueren af te legghen en
neder te worpē. En si warē blijde dat
sp daer mede gestōdē. Maer der stad
van Hope werdt gracie gedaen dat
poorten en muerē bleue staende.
Door soe trac de prince wed voor
Tupdic met so groten volcke dat son-
der getal was. En als volc was voor
Tupdic neder gheslagē doe werden
die borghers van binnē so seere ver-
uaert. dat si wed groote genade soch-
tē en quamē wt in haer linen cleede-
re voor hertoge. Karels tente. biddē
de om sijne ontfersm herticheyt. Als si
lange op hair knien geleghē hadden
so heeft hysse op sommige condicē ghe-
nomē in genaden. En dwert ouer eē
ghedraghē dat si wt soudē comen in
haer linen cleeder en om gracie ende
genade biddē. daer na quamē sp vte
voerdē prince in haer līnwaet ende
brochtē hem dpe stotel vander stadt.
En omē dat sp niet en quamen soet.
ouerdringhē was. so en wondese dpe
prince niet ontfāen ende keerde hē o-
me. En doen moesten sp al weder om
me inde stadt onghetroost keere. En
als mē binnē wiste en vnam hoetū

gaen was. doe wert die stad al in roe-
ren mer sp ouerdroghē ten pnde dat
men des princen begheerte doe sou-
de. En si quamē wt in haer līnwaet
xvi werf. mās. en badē genade dē
prince. settende die stad in sijn handē
en badē om haer līf. So dede die pri-
ce aē hemliedē. sijn gracie. Met condicē
indē eerstē dē sp alle haer wapenē oū
gheuen soudē. en haer poortē torren
en muerē af worpē en die graue vul-
len soudē. daer die hertoghe mē sp nē
volcke in comē soudē. als si dedē. En
daer die vā ludich harē voertvaldē?
dedē daer stondē in presenciē die am-
bassatē vā vrācherhē: vā Engelāde
vā Britaniē en vā Serp die totten
hertoghe gesondē warē. En na vele
hantierighē so quā dpe prince binen
ludich mer heer Lodewijcke vā bour-
bon harē bisscop. En daer moestē de
vā ludich alle haer lussen/coloueren
harnas stockē/sweerdē bogē al ouer
gheue in des price hāden diet al dede
vuerē daer hē belpesde en alle haer
poortē/torē en muerē moesten sp af
worpē. en harē pperoen daer si haer
iusticie voir hieldē op dpe mercc dpe
werdt afgebrokē en de price dedē vū-
erē tot Brugghē daer hi geset werdt
op die borse. **N**och wert daer iusticie
gedaē oū die gene dpe dē borchmeestē
vā Dpnāt voertijts tōrethre oūchoofc
haddē. **I**n die vā ludich moestē ooc
in des hertogē hāden bringē alle ha-
re hācuelstē en priuilegiē die si haddē
vā keysere/ conigē/ hertoghe en allen
anderē. en die hertoghe gaf hē lpedē
andere rechtē na sijnre beliestē. ende
si moestē betālē die oude zōmē die sp

schuldich waren en noch ander somme
 van penninghen daer toe. Item oech so
 wert de hertoge gemaect eē erfvoecht
 en momboor des lants vā ludich ente
 van Loen. en oech alle zyn nacōmerē
 hertoghen van Brabant zynde Ende
 des soude hi vanden lāde laerlycs en
 erfelijck heffen menich. *M.* guldens
 En die steden vande lāde vā Loen sou
 den huer hoortōnisse tot eewighē da
 ghen halen tot louene in brabāt Ende
 haren bisscop en heerz soudē si ontfā
 ghen en hē betalē en doen in allen ma
 nieren als si schuldich waren. En dat
 hertoge haerlede ludikers ald? dwāc
 ic. daer toe was hi vsocht vādē paus
 paul? die. ij. om haer grote rebelscap
 en onghelooisamheyt also mē sepde
 Aldus werden die landē van ludic en
 van loen al binnen eend maent vwon
 nen ende tonderbracht. die te voer soe
 sterck waren datse niemāt en ontsagē
 noch en weelden

¶ Daer na quam die prince victorioes
 in brabāt tot brussel. en also voert tot
 brugge. daer hi doen troude tot eenē
 wive Margrieten van Porck des co
 nincs edwaerts suster vā enghelant
 Te wetene omtrēt sint ians misse. Int
 iaer. *M.* CCC. lviij. Van welchen
 huwelike die con. van vāckerhē niet
 welte vreden en was Wantter vboedē
 was allenden heerē die ond die crone
 vā vācriche zyn. datse in pugelāt geē
 huwelic doen en moghen Ende so en
 woude hi niet houden den paps die ge
 tracteert was int iaer van lxx. na den
 slach te montherrp: mer hi woude dē
 prince wed af nemen die voerf steden
 en sloten op die somme ic. Oech voer

hem nemēde dat gheen vassael oft on
 derlaet zyn ouerhoofd dwinghē soude
 oft in eenigher manierē prangē. ende
 dattet al van gheemreweerdē en was
 ic. So vgaadde die hertoge groot volc
 wan wapenen en omtrent bamisse so
 trach hi weder nae vācrichē. en hi
 lach tot Perone En die graue vā sint
 pol en een legaet vā rome arbeypden
 seer om den paps tusschen den coninc
 en den hertoge te makē Aldus dat tē
 lesten ouerdragē en gesloten wert dat
 die coninc en die hertoge vgaaderē sou
 den tot perone ende dpe coninc quam
 daer sonder wapenen met een deel vā
 sinen edelen. en gaf sinen volche van
 wapenen orlof om dē hertoge te cōte
 teren En daer wert dē peys gemaect
 want die con. dete al dat hertoge harel
 begeerde. daer op beide theilige sacra
 ment ontfanghēde also men sepde
 En binnen dyen tijde maectē hē wed
 sterck die ballinghē en dpe groentēte
 vā ludich en quamē binnen ludich en
 bedreuen daer wonder want si verdre
 uen daer wt alle die gene die hertoge
 haerle daer in geset hadde Ende heer
 lodewijck van bourbon haer bisscop
 was op die tijt tot Tongeren met veel
 edelen als die heer vā berghen en an
 dere. Die welke vernemēde dat peis
 was tusscē dē coninc en den prince soe
 waren si vblit. en si deden vier makē
 op die strate Ende ind seluer nacht soe
 quam die voerf groentēte van ludich
 subtilijck binnen tongherē al ghewa
 pent met menichtē vā volche en riepē
 ter merct Dine le rop. en si vinghē ha
 ren bisscop en voerden hem te ludich.
 En si maectē die stat sterck met graue

bollewercken En hertoge karel te pe
rōne zynde dit vñemēde hoe dat zyn sco
nincs roep hadden geropē en haren
bisscop genanghen en hoe die groēte
te binne ludich seer stert was soe wert
hi seer gram en hi ghinc tot in des co
nincs camer dpe noch te Perōne was
en sprac hoe die van ludic metter groē
tentē warē comen tot Tōgherē roepē
de Vñe le roy en haddē harē bisscop
geuāghen tot ludic geuoert zc. En dz
dit aldus geschiedde dat woude die prin
te den coninc opleggghen als des mete
plichtich zynde aēgesien datse des con
roep geroepen hadden Maer die con
loochende dat sterckelijc en swor dat
hi vā haren opsette niet en wiste noch
dat hi sinē cōsente noch wille niet ghe
schiet en was en dat hi dat vāntwoer
den woude en oft noot ware hi woute
selue metten prince voer ludic trecken
So hi oerdede en quam m; hem voer
ludic en belepden die stad Ende daer
werden buten ludic vele lukenaers ge
doot vā mñs heerē volcke vā rauestij
die toe die vāngaerde voerde van des
princē heye en die van ludic dit weite
de quamen wt met sint andries cruce.
en si dooden vele van sprincē volc eer
dannēt wiste int heye Die van ludic v
uaert zynde sprakē tot harē bisscop diē
si geuāghen haddē dat si hē souden late
gaen woude hi hēlpēdē paps vweruē
aendē hertoge sinē neue dwelc dpe bis
scop hē geloefde te doene En so trac hi
wt tottē hertoge Maer die wile dymē
vā pepse sprac soe zyn. CC. lukenaers
heymelijc bi nacht wt gecomē in sprin
cen heye tot bi zyn cēte. en si stakē vñer
in sommige logijē dooddē vele goete

mannē eermē vñam maer si bleuen
daer meest alle vñaghe Doe wert die
prince so gram d; hi die stad woude be
stormē. en dede so vreesliken assout op
die stad dat hijse wan met geweldiger
hant. En hi quam metten coninc van
vñactijcke daer binnen met groē volc
ke en het werdt al door geslagghen dat
men vant mans en vrouwen sondlin
ge datmen ter wapenen vant. en wer
dender inder mazen vñdroncken. ende
vele vrouwen werdē daer geuioleert
kercken cappellen en cloesterē en wer
den oec niet ghespaert. maer werdē be
rooft En al die vter stad geraken con
sten die liepen wt om hem te salueren
En vele nonnen en baghyngen werdē
te sepe wt gheuoert op dat hem nper
medaen en worde.

Aldus werd die stad van ludic gewon
nen met assaute Inuaer. M. CCC.
lxvij. des sondaechs voer aldē heyligē
dach op dē xxiij. dach in octobri te hoetij
misse tijde als dē introitus en. beghin
vander missen was wel openende ter
materien Omnia que fecisti nobis do
mine in vero iudicio fecisti quia pecca
uimus tibi zc.

Daer na werdt die stad van ludich al
berooftende gespoelgiert ende die her
toghe deedse alre samen verbranden
ende die huysen af breken. wt ghenō
men kercken ende cloesteren ende dat
selue straetkē daer hi inne ghelogeert
lach. Grootte forse ende ontamelijcke
wercken werden daer bedriuen van
den volcke van wapenen dwelck nper
betamelijck en is te scriuen zc.

Daer na reysde die con vā vñactijch
tot in zyn lant. Ende hertoghe karel

bleef daer tot dat hi dānt al in ordinā-
 cien ghestelt hadde alsoot hē goet doch-
 te. en daer na quam hij tot bruessele in
 brabāt en voert trach hi in veel ander
 plaetsen van sinen landē. en hij sat ter
 audiencien. supplicatiē en clachtē ont-
 fangēde van armen en vā rijken om
 eenē peghelike recht te doene. wāt hij
 een sondlinge prince van iusticiē was
¶ Voert trach hertoge karel tot brug-
 ghe dair hi; zijn feest hielt vand' ordenē
 vanden guldenē vleysē oft topson En
 daer warē bescreuen alle die heerē vā
 der ordenen om ter feesten te comene.
 En mijn heer vā Croy quam dair wt
 brancherijche. wāt al was hi vdiēuen
 geweest. nochtan en konde men gheē
 valschept aen hem vinden. Naer dpe
 graue vā Apuers en van Stāpes en
 woudē daer niet comē ouermits open
 dat hi daer te voren te Perone geuāgē
 hadde geweest en beschaemt vā herto-
 ge Karels weghen etc.

¶ Item int iaer ons herē. M. CCC. lxx. so wert wt Enghelāt vdiēuen sūt
 zaert graue vā werwijck. en hi trac bi
 con. lodewijche vā brancherijche wāt
 hi meide bi; zijne hulpē co. Edmwaer-
 de te vdiēuen en coninck henrijche die
 geuāghē lach wēd coninck te maken
 Want dē prince vā galles coninck hen-
 rijcs sone hadde desen graue; zijn doch-
 ter te wiue gegheue. die welke prince
 van galles was coninck lodewijchen
 na belanck vā zijne moed weghē dpe
 co. Rone vā Siciliē dochē was beslaē
 de den con in dē ii. stē grade Aldus pyn-
 de hē dese graue vā Werwijck partpe
 te makē regē hertoge Kaerle. ende hij
 roofde op die zee die vlaemsche hollāt

sche en zeelātische schepen En hij trac al
 soe met macht in. Engelāt met hē oec
 hebbēde eē deel frāsoijē o co. edmwaert
 te vdiēuen en hi quā te Dortemupe in
 Engelāt. so dat hi bi cōspiraciē vā sinē
 vriedē die hi heymelijc in engelāt had-
 de co. edmwaert vdiēef. die welc siende
 dat hi vradē was so weech hi wt enge-
 lāt en quā in hollāt omcēt bamisse en
 hi lach indē haghe tot kersmisse Daer
 na trac hi bi hertoge karel tot Hesopn
 in artops en bi; zijn suster hertogē Ka-
 rels huisvrouwe om hulpe vā hem te
 hebbē om weder engelāt te crhgē En
 hertoge karel dede hem bistāt vā volc
 he ende van schepen so dat hi inde vastē
 daer na trach in Engeland En op den
 heplighen paesdach bij de stad vā lon-
 den haddē si eenē strijt reghen coninck
 Henrijcs sone voersejdt en den gra-
 ue van verwijck. En coninc edmwaert
 hadde victorie mits; omige heerē. en
 die graue van verwijck bleef daer ver-
 slaghen. ende coninc Henrijc wert toe-
 der geuangen Ende zijn sone en wou-
 de coninc edmwaerde nper kinnē voer
 coninck. en hij wert gedoot En coninc
 edmwaert wert weder gheweldich co-
 ninck van enghelant.

¶ En binnen desen tijden als dpe gra-
 ue van werwijck tusschen den coninc
 van brancrjck ende hertoghen karel
 twist en omminne gemaect hadde soe
 nā die coninck weder inne die stedē vā
 Ampens en sinte Quintens etc.
 So heeft dpe hertoge groot heyr van
 volcke vdiēert en is getrockē int iaer
 van. lxxi. na dertiedach weder in vrac.
 slaende; zijn perck voer Ampens daer
 hi bleef ligghēde tot inden mēp Ende

daer wert dicwille gekarmust. Want
die grote salhaert lach binnen ampēs
en quāē dicwilt wt op des hertogē volc
en worden dā dicwilt int stad gedreue
veel mīn dan si wt quāē Ten eynde
wert daer een bestāt gemaect een iaer
lant duerende

Daer na int iaer vā lxxij. als tbestāt
wt gegaē was so is hertoge karel we
der met groter heernaert gherepft in
viankerhich en hij belach en wan die
steden vā Relle in vermandops die al
gedestruert wert Desgelijcs wan hij
Roepē en Mondidier Daerna is hij ge
trocken voer die stad vā Senaps dpe
hi met groter haestē vreeslijc bestorm
de met assaute maer die vā binē weer
den hem vromelijc vandes moirghēs
totten donkerē auonde en des auōts
quam daer binnen versch volc vā sco
nincs ordinancie en als die op de muer
re begonsten te comene. soe trac tsher
toghē volc af en hī ghinc ligghen daer
bi int cloester vā Luciaen. Daer nae
ghinc die hertoghe wed die stad noch
vreeslijc bestormen met volcke m
bussen en engienē. Maer wanter ve
le volcs versichelijc inne comē was
soe en konstese hī niet ghewinnē te diē
male. So op brac die hertoghe van
daer en trac met ouermoede te Rou
wāen weert. en ond weghen heeft hij
vbrant dat lāt vā Caup in normandie
wel. Maer doirpē en meer also men sepe
So quam die hertoghe voer ruwāē en
die tonestabel was daer binē seer stert
maer hī was des hertogē vrient alsoe
men sepe. En ten laetsten weter
een bestāt gemaect tottē iare vā lxxij
in april Ende soe is die hertoghe ghe

keert in zijn lant

Item in dit iaer vā lxxij. ontrent sint
agneten dach in loumaent sach mē in
die lucht alten vreeslijc comete ende
dierde langē tijt tot bi paescē. Ende si
was vlamich met eenē langē en bree
den steerte bij nachte lichtende als die
mane En betephēde vele plaghen en
tribulacien in vele landē bi orloghē en
sterften. x.

Item want Adolf hertogē Arnouts
van ghelre sone sinen vader geuange
hielt wel vij. iaren lant. hem seluē he
re makende bi toe doene van sommi
ghen heerē en steden vandē lande. soe
waller grote partijscap en orloghe op
gherelen tusschen hem op deē yde en
hertogen Janne vā Cleue zijne moe
der bueder en den here van Egmone
zjns vaders bued met sinē kinderen
op dandere side daer vele bloetstou
ghen en ander scaden afquamē. x.

So is waer dat die keysere Frederijc
te verueche vandē heer vā Egmont.
hertoge Karelē commissie gaf en rech
ter maerte indē saken tusscē hertoge Ar
nou vā Ghelre en Adolph sinen sone
So dede hertoge Karel so vele aē den
sone dat hī sinē vader vter vanghenis
sen liet. En hertoge karel othorē bi hē
te comen gheuende hē ghelepe. so dat
hī in psonē bi hertoge karelē te Hēldij
quā En so hī seer obehoeft vā woerdē
was. so sprac hī spitige woerdē in her
togē presencie so dat hī daer gehouden
wert. en en mocht nyet wed tsinē lāde
keerē noch vādē hertoge orlof crighē.
Maer heymelijc zjnen ander ontrent hī
en quā tot namē. en vā daer meinte hī
te sepe te varen lant dpe mazenē.

Maer hi wert daer bekent van sinen
weert die dat te kennē gaf so dat hi ge-
uangē wert en wed bracht bi den prin-
ce. die welcke desen Adolf van ghelder
vast geuangē dede leggē tot vliuwerdē
En hi bleef geuangē man so lāge als
die prince leefde

¶ Voert meer want hertoghe haerle
metter waerheyt beuant dat hertoge
Arnout en Adolf zyn sone slant vā gel-
re tonrechte besaten. als comen zynde
vand iongster dochtere en dat die her-
toghe van gulik was als af comē zyn-
de vand oudster dochter. en hem oech
bi hepselighē vomisse aen ghewesen
was so heeft hi teghē den hertoge vā
gulic zyn recht ghecocht om. lxxx. M.
gouden guldene die daer voor betaelt
werdē. Oech seydemen dat hertoghe
arnout adolphe sinen sone onterfde o-
uermids die grote mesdaet in woerdē
en in werken die hi tegē sinen vadere
mesdaen hadde. en ouergaf hertoghe
haerle zyn recht daer hem oec toe por-
redē die quaetheyt zyns volcs want si
riepē al na sinē sone. en en wouden dē
vader voor gheenē heer hēnē daerom
en eest gheen wond datse daer na vele
lijdens en tribulacien gehad hebben

¶ Dus dā so is hertoghe haerle getroc-
ken met heptcrachte na dē lande van
ghelder al door maestricht Doe vant
hi daer bereet hertoghe Jāne vā cleue
sinen neue. en den heere van egmont
met sinen kinderē ope hem te hulpen
quamen En ierst belach hi vendeloe.
dwelch hem op gaf en voert crech hi
al meest dat lant inne Want vele edele
heeren vandē lande waren bleuē ghe-

uanghen binne hēdōhn als adolf haer
heere heymelijck van daer reet Oech
hadde die prince te hulpē sommige ste-
den indē lāde vā ghelre met vele edelē
die op die side vandē prince waren
Maer want die stad vā npeumaghē
haer niet ouer gheuē en wilde soe trac
die prince daer vore met groter macht
en m; groten bussen op deen side van-
der walen En die hertoge vā cleue en
zyn broeder heer adolph heer vā rauē
stepn. en die heere van Egmōt met si-
nen sonē laghen op dand side vāder ri-
uierē En op die stad wert seere gescho-
ten Oec deden die vā binner stade int
shertoghē volc Sondlinge bleef daer
doot een groot heere wt engelant met
vele enghelsche archieren die eē buite
poorte vander stad ghewonnē hadde.
Maer hem lipden en quam ter stont
gheen volck te hulpen Also dat si daer
ope en ontrent vslagen werdē vanden
volcke vāder stad dwelc die poorte we-
der inne nam. Maer int leste gauē zyn
hē op in shertoghē handē. en die prince
namse in genadē mits sekerē tractate
dier gemaect was Alsoe dat die prince
slant vā geld in korter tijt in hadde en
liet hem daer hulden ghelijc eenē lant
heere En die oude hertoghe sterf daer
na in die stad vā graue En hertoghe ha-
rele vuerde met hem wt npeumaghē
die. ij. ionghe kinderē vanden hertoge
adolph vā gelre die geuāgē lach. eenē
sone en een dochter en hi brachtse met
hem in brabant en dedese eerlijc hou-
den Want des prince vrouwe ouerle-
den en deser kinderen moed warē. ij.
gesusterē van bourboē Oech was die
prince en deser kinderē moed bueder

en suster kindere Dit voerscreuē ghe-
schiede indē heeten somer int iaer M.
ccc. lxxij. daer af men seyt aldus. Als
hertoghe karel voer Apemaghē lach
men nops so heeten someren lach

Item int selue iaer vā lxxij. omtrēt
sinde M. p. chiel's dach so is die keysere
Frederijck ned gheromen tot Tere
met vele bisscoppen hertoghen mar-
grauen en heerē. om te tracteren met
hertoghe kaerlen vā vele lachē. die welc
he met groten state en soe vele costelic
heden totten keysers crach. dat des ghe-
lijcs niet gesien en heeft gewest Doe
dat die keysere en die hertoghe daer ver-
sacinden in grooter minne en vuerch-
den. en elch dede daer den anderē gro-
te chiere en weerdicheyt. en si vga-
den menich werven alle dage bi malc-
handeren om trent. viij. daghen lanch
Ten laetste dede hertoghe karel een al-
ten costelike maeltijt bereyden en no-
de de keiser ten eten met alle sinē herē
Daer thoonde die hertoghe; ijn costelic
he iuweelen vā goude vā zeluere ende
vā gesteyte indē maeltijt so dat nie mā
desgelijc en lach En men seide dat die
keysere daer comē was om hertoghe ka-
relen coninc te maken vā Bourgong-
nen begripēde daer inne alle dese ned-
landen. maer die keysere werd anders
van sinne en crach heymelijc wt Trie-
re steype om dwelche hertoghe kaerle
seer geturbeert wert. en quam weder
in ijn lāt. En in die vastenē daer nae
volgēde instelte hi te methlē eē walsch
parlemēt van. cxx. heeren. dwelc hem
die keysere alsomen seide te Triere ver-
leent hadde

Item int iaer van lxxij. als dat be-

stant wt ghinch tusschen den coninc
vā macthē en hertoghe kaerlen so pl-
ser weder een bestāt gemaect een iaer
lanc duerende

Dat lxxij. capl. Noch van hertoghe
karels orlogē in Almantē. Switzen en
in lotapnen

Int vooft iaer M. cccc. lxxij.
vnam hertoghe karel tynge vā
de lade vā ferretten dwelc hi ge-
rocht hadde tsege hertoghe zegenot vā
oistrich en hi hadde daer eenē capitein
gestelt gheheetē Peter hachebach die
welche om ijn tpiāscap daer genagē
was en ter iusticiē ghestelt en daer na
onthoofte in eē stad geheetē Wislar. om
dwelc die prince seer gestoot werd en
vmarhem dat op hē lēdē te wekene.
Also datter lant vā ferretten wt vreezē
is geslaghen onder switselant

En op die selue tijt es oec gheromē
heer Kobrecht vā beperē. aertsbisscop
van Colene. en heeft hertoghe kaerlen
sinen neue geclaecht ouer die stad vā
Colene van Ruys ende andere. dat se
hem onthielden; ijnne rechtē en demet-
nen die hem toe behoordē. Also dat
die prince den aertsbisscop cōsenterte
ijn wapen binnē Colene voer; ijn hof
te slane dwelc hi dede. maer si werdt
bi nachte af getrochen en int si ghe-
treden Dwelc vernemende hertoghe
kaerle so was hi des qualijc te vreden
Daer na es hi met groter heyr crachte
te paerde ende te voete wt sinen landē
ghetrochen doer Tricht hebbēde met
hem oech vele Enghelesche ende Tom-
baerden die wt gesocht ende seer moe

waren. en hi ghinck ligghen voer die
stad van Nuyssen omtrent sinte ma-
rien Magdalenen dach int voert laer
En hi hinch in wapene costelijc aē ēē
nen stake in eenen scilt midden in velt
En hi heeft menich swaer assaut ende
storm gedaen op die stad en heeftse al-
te vreeslijc bescoren grote scade doede
aen poorten toren en mueren ende ve-
le borghers doot gescoren Maer dpe
vā binnen werden hem vromelijch.
en scoten veel volckis doot vā therto-
ghen lieden want si waren binnē wel
bewaert vā cloechē liede van wapenē
daer thoofst af was heer Herman des
langgranē broeder van hessen. die van
sinte lizbitten bloede is. en werdt na-
maels aertschbisscop vā colene. Mer
heer gheerlof vā Bredenbach ridder
hadde tmeeste regiment en bestier vā
den mueren. die hoe langer hoe stran-
gher werden En die keiser hadde der
stad ontboden dat hise ontfetten soude
Maer het viel so lange dat die vā bin-
nen alsulcken ghebreck hadden. datse
aren wel. iij. c. paerden van hongher
nochtans en wilden si hem nyet op ge-
uen. maer bleuen euen cloec. want hi
quamen dicwil vter stad en sloegē dē
prince groot volck af. Oeck quamen
daer op eenē morgēstont heymelijchē
van vter stad van Colene ghesonden
iij. hondert voethnechte en ēē peghe-
lijck droech met hem salpeeter daer si
binnē der stad vā nuyssen seer met ge-
sterc waren

In desen tijde maecte die keiser Fre-
derijck en die konvorsten ende die rij-
steden een grote alliancē en vbonc met
coninc Lodewijck vā vācrrijckē

Ende omtrent sinte Garbelen dach
soe quam daer bi hertogē Karel die
coninck vā Denemerckē van scoone
comēde. en hi hadde bi hē grante ghee-
raert vā olden brugghe sinen brueder
en hertogē Frederijck vā buynswijck.
en meer ander grote heerē. en arbep-
den seere om den peys tusschen beyde
te maken. maer het was om niet. en
so vtrochen si

Item in die vastene tijt die vā Colē
wt gherepē. en hebbē haer logijs ge-
maect neffens die stad van nuyssen o-
uer den rijn. en hebben grote scade ge-
daen met schietene in hertogē Karels
hep:

Ten laetsten is die keiser selue gheco-
mē tot Colene met hertogē bisscoppe
marcgrauen en anderē heerē. en met
groter heyracht. al op den kost vādē
keiserijcke om nuyssē tontfettē en dē
hertogē daer af te slane. en sloech nedē
omtrēt een mijle vā Nuyssen en van
sprincen heyr. daer hi hē sterck maecte.
en begroef hem in een waghenborch.
En bracht met hē vele reescoppē van
bussen bombaerden om den prince te
beuechtē. maer dpe hertogē en slaude
niet. en zijn capiteynē stelden zijn volc
in ordināciē vā daghe te dage strijt v
wachtede maer die keiser en quā niet
So ordineerde dpe prince iij. c. glantē
wt te treckē. welke hē heimelijc steldē
omtrēt skef's heyr. Daer vā wt reden
cc. paerdē voer die wageborch vanden
keiser hē vtoonēde als vianden Soe
datter vele vā des keisers volck sterc-
kelijck wt quamen om dese te beuech-
ten.

sonderlinge de bisscop vā munstere en
die martgrauē vā brādenborch. mēp-
nēde dese. **E**. lichtelijc ned te trecken
So dat die ij. hondē die vlucht namen
En de dupstē en westvalinge vūoldē
dēse tot daer die **E**. glāuē laghen
die welcke in ij. heprē opresen. so datse
de dupstē oft almaēsche nistchen hem
beydē besloten. daer sile deertlic vūoe-
ghen. Oec spronghēder daer vele indē
rjn en vūdrōnchen hem seluen. Want
hem vter wageborch geē hulpe meer
en quam dan datse daer wt vreeslijckē
schoten. daer des princē volck niet seer
na en vūaechde. en dpe almaēsche en
do. stē daer na niet meer te velde comē
So begōstmen te sprekene. van pepse
oft bestant te makene. daer seer in aer
beyde een seer eerwerdich prielaet hee-
re Alexander bisscop vā forlūnen. legaet
vandē paus gefondē en hi dede die wt
spake. dat ons heplige vad dpe paus
dese sake soude epndē binnē eenē iare.
en hier in binnē soudē partijē aflā-
ten van o. loghen en die stad vā nupf-
sen soude blyuen staēde onbeuochten.
ond die ptectie vandē seluen legatē. al
so ijn beyde die heprē op gebrohe om
trent sint iāsmisse En die hertoge quā
weder in zjn lant

Item indē tijde dat hertoge Kāerle
voo: nupfsten noch lach so wert die sa-
lighe broedscap van onser lieuer vrou-
wen souter oft rotenhoede. tot Colene
ingestelt en vūpeut biden eerwerdige
here meester Jā sprenger doctoer indē
godhepr prioer vandē predikarē cloosē
te colen. en wert vanden voerf legaet
en daer na vādē paus Sixt? selue ghe-
cōfūmeert met vele schoonen aflaten

daer toe ghegeuen En in deser broed-
scap heeft hē die keiser Frederijc doe-
perst inscriuen met vele andē heerē. en
daer na is dese broedscap bi ingheuen
des heplichs geests gebiept en geme-
nichfoldicht in almanē in viancherijē
in Engelāt. in dese nēdlandē. en in ve-
le ander landē En een peggelijc men-
sche mach dese broedscap aen nemen
tussē god en hē. oec sond inghescreuē
te sine en lesen daghelijcs gaende oft
staende knielēde of sittende een roten-
hophen. dat ijn v. pē nē en na elcken
pē nē. x. aue maria. Ote hi sal lesen ter
wehē eenē souter van onf lieuer vrou-
wen. dat ijn. iij. hophens. te weid. xv.
pē nē en **E**. aue maria. Nochtā al ijt
so dat pemār so vele niet en leest. hi en
doet gheen sonde. maer hi derf alleen
die medelachtich hepr van alben ande-
ren bruederen en susterē die op die tijt
lesen x.

Item int iær. m. cccc. lxxv. alst
bestant tussē dē con. vā vūaerliche en
hertoge kaerlen wt was. so hebbē die
frāsope op ijt hertoghen landē groote
scade ghedaen te water en te lande en
branden in artops. en namen somni-
ge cleyn steden inne.

Item want indē tijt dat hertoge Kā-
rel voer nupfsten lach een verbont ghe-
maect was tussē con. Eduwaert vā
Engelāt en hertogen karel teghen dē
coninc van viancherijc so is con. Edu-
waert met groter macht comen tot ca-
lepe. en trach voert in pikardpen om
dant van Normandien weder te win-
nen Maer die hertoghe en woude vā
nupfsten niet scepden. en dpe coninc vā

Enghelant aenmerckende dat die frā
soplen veel machtingher warē dan hij.
en dat hi niet vele gheden en konde.
so liet hi hem onderwisen vanden ba-
staert vā bourbon amprael vā vrā-
kerijcke een wijs man die vā konincs
wegē hē schoone dinge presenteerde so
dat den paps gemaect was met voer-
waerden dat des con. vā vrākerijcke iō-
ghesone namaels trouwen soude des
conincs van engelāt dochter En voer
zijn costē soude coninc Edmwaert heb-
ben grote sommen van penninghē 4c
En hepde die coninghē v̄gaterdē min-
lijc tot Ampens

Daer na trac con Edmwaert wedom
ouer in Enghelāt daer opngelste seer
op murmurēdē. want hi hadde gro-
ten scaet vādē engelsē op die reple ont-
fangē Oec was hertoghe kaerle hier
af qualijc te vreden want hi mettē en-
ghelschen ghemeynt hadde dē coninc
vā vrākerijc te dwinghen

Daer na heeft hertoghe kaerle aē co-
ninc lodewijche een lanck bestant ghe-
epscht van ix. iare om te gaen en te ke-
ren en comāscap te hanterene En dat
daer om. want hi hadde in sinē sin om-
te ologhene in loyapnen en op de swit-
sen. alsoe hi lazen sonder ologhen niet
ghezin en kostē. daer hem seer toe ver-
wette die historie vā den groten coninc
Alexander die hi seer gheerne hoorde.
alsoe men sepde. meynde hem na te
volghen. die een hepdēsch coninc was
die met groter houerdie ende eerghie-
richeyt regneerde. dwelc al es teghen
die herstene wet ende leeringē ons he-
rē ihesu cristi Het hadde hem saligher
gheweest te studeren die historien van

kerstelijcken pūncen als coninc Clo-
wijs van vrākerijcke coninc Joppij
coninc Kaerlen die groote. sinte lode-
wijc. van welker coningē bloede her-
toghe kaerle af comen is en andere

En als coninc lodewijc vernam dat
hertoghe kaerle ologhen woude op
die witsen die hi wel kende. want hise
beuochten hadde noch dolphijn zijnde
Doen sepde men dat die coninc seide
seer blidelijc Wilt ons neue van bour-
goingnen. ix. iaren bestāt hebben om
te gaen ologhene op die witsen ende
in almanie. so bidt hem dat hi x. oft xij.
iaren neme bestant. want daer in bin-
nen sal hi hē seluen anders bedincken
Maer bidesen bestāde wast voorwaer
de dat die grane vā sintpol constable
vā vrākerijcke daer buten ghesloten
soude bliuē: wāt hertoghe kaerle oec op
hem vgramt was En wāt hi wt vrā-
kerijc tot bergē in henegouwe gheulo-
den was so dedē hertoghe kaerle des co-
nincs volche leueren tot Perone. En
vā daer wert hi geuoert tot parijs ge-
uanghen. en daer wert zijn proces ge-
maect int parlement. ende ghetughē
gehoort. En bij arreste vanden parle-
mente daer lx. heeren zijn. so werdt hi
ter doot verwesen. Ende hi werdt ont-
halst voor alle die werelt tot Parijs in
grene. ende werdt begrauen ten min-
derbruederen

Dese edel heere grane van sintpol die
meynde lazen twee heren te dienen
die malchanderen contrarpe waren.
dwelike niet wel moghelijcken en es
te doene. also die heylighe ewangelie
dat tugēde is. en daer om ist met hem
qualijc vergaen

Item int selue iaer vā lxxv. na sinte
 Michiels dach so is hertoghe Karel
 met groter macht gereist int hertoch
 dom van baren en lorapnen. Wā tie
 ne die graue vā vaudemont dpe coirs
 worden was hertoge vā lorapnē bi af
 liuthept van hertoge Procolaes van
 Calabriē die hadde hertoge kaerle ont
 sepe die wile dat hi voor Rupffen lach
 meynēde den coninck vā vrāckerijche
 daer mede vrientſcap te doene. ghelijc
 hi oech dede maer die coir. vepnsde hē
 des n; aē te trecken Aldus dā is herto
 ge Karelle getrocken voor die stad vā
 nācp. die hi in coter tijt wan. en desge
 lijcs die andere steden en sloten vandē
 lāde. en die hertoge vā lorapnē weech
 in vrāckerijch die op die tijt omtrēt xx.
 iaren oudt was

Als hertoge karel olār vā lorapnen
 met sinē volcke beset hadde so is hi ge
 repst in sauopen om den hertoge van
 Houopē te hulpe te comē tegē die swit
 sen wantse hē grote scade ghe dāc had
 den om sinē wille. Oech hadde herto
 ge karel actie op die switsen wāse clār
 vā ferretten teghē hem besuddē wou
 den. achter dese tijt en hadde hertoge
 Karel nopr victorie. Maer hi verloes
 sijn. striden op een iaer. Erst trach her
 toge kaerle voor dpe stad vā Grāzoē
 in: witslerlant. die hi wan metten flore
 en hi dede daer alte veel; witsen hāgē
 aen boornē. en hertoge karel hielt sijn
 volck buten d stad. Hē hadde bi hē ve
 le vrome lombarden. daer dpe graue
 vā Cāpebas capiteh af was. dpe hē al
 so mē seide niet alte getrouwe en was
 Oech hadde hē vele vrome artchiers
 int Enghelant. Doe hielden die switzē

grotē raethhoe si dē hertoghe souden
 moghen wedstaen. En dit switzē volc
 is een onversacht en sterf volc. groot
 van moede en vā lichame. rechweer
 dich nochtan en goedertiere. malchā
 deren seer getrouwe. zijnde ende sijn
 vliedē deen vanden anderen niet om
 die doot te steruen. Ende als si te stride
 treckē dan biechtē si hem en bereiden
 hem of se steruen souden. Aldus vga
 derden die switsen in eenē hoop volcs
 en quamē bi gransoen daer die herto
 ghe lach. En die mare liep int hept. dat
 die hepler en alle die macht van alma
 niē aen quam. en daer om vloter vele
 als si die switsers sagē aen comē. en
 vele weterer vslaghen. en hertoge ka
 rel aenſende sijn volck dat vluchtich
 was. is oec van daer ontcomen. maer
 hi verloes daer een groot volc en alle
 sijn costelike artelrie vā busſen. ende
 engienē. en sijn costelike iuweelē ende
 sinen ſcat en cleederē en tapetē. Dit ge
 schiede inde vastenen int iaer M.cccc.
 lxxvi.

Daer na heeft die moedige hertoge
 karel wed veel volc vga dert. en had
 de met hem oec vele sauopene. ende hi
 ghinc ligghē voor die stad vā Morat
 bi losanen in sauopen die de switsen in
 haddē. En altemet so trac sprincē volc
 worden perche tot op den hāt vā switzē
 land om met hem te schermutsen maer
 si en dorſten niet seer diep int lāt rydē
 om t grote gebercht dat daer inne leyt
 want die switsen lagē in die valepē soe
 dānēse niet wel sien en conste. En sijn
 quamē somtijts onuerſienlijc vte slaē
 de op des hertoghē volc seer vreeslijch
 datse hem vele volcs af sloegē

En in dien tīde wert inden lande van
zwitsen ghepredict van vele pīesterē
en gheleerde mannen. religiose en ve
le andere dat in op den hertoghe van
bourgougnē mochte vechte sonde son
de ghelijc op die nīchtē. Sij dē welc
hē dat gemeyn volc in zwitsen seer be
ruert wert tegen den prince te stryden
Doe vīgaderen die zwitsen een groot
hep vā volcke. en si sprake haer biech
te en namen haer rechten vā dē hepli
gher hērc met meīninghē niet wēd te
keeren si en sōdē den prince perst be
uechten al souden sīer alle doot bliuē
Oec hadden si grote hulpe van herto
ghe Segemōt vā oīstrīke. en die her
toghe vā lorapnen was daer oec met
vele frāsopsen die wt vācrīht gheban
nen waren Als us quamē dpe zwitsen
ane en vielen perst op haer knyē lesen
de vīf pē nē ter eeren den vīf wondē
ons liefs heeren En doe sprongē si op
met eenē bliden moede en traden doe
ane. maer int eerste werden si vromē
lijhē wēd staē vanden enghelschen art
ciers so dat se wepnīch depfen en recu
leren moesten Maer doe quamen hē
te hulpen die hertoge van lorapnē en
andere sīnde te paerde En si quamen
ane met vreesliken toeloope. en vpele
strengelijc op die Bourgouingnoenen
welc si vīwōmen. En si sloget al doot
edel en onedel en al dat se vōndē Daer
bleef vīslaghe die graue vā Marle des
grauen vā sint pol sone die ionge heer
vā grīmbergen die alten vromen rīd
der was. en meer andere goede heerē
en vele edel mannen En daer bleuen
vīslagen wel xvi. Mēnschen vā sīher
toghen lieden. dwelc gheschiede int i aer

M. CCCC. lxxvi. op sint ians battistē
dach mīdsomer des morghēs vroech
Alle dier daer konstē ontcomen vlodē
om haer lijf te saluerē en te onthōdē.
Die prince ontquam met groter list
en saluerde sijn lijf met luttel volcs.
Ende quam int graefschap van bour
goingnen in sijn sels epghen landt.
daer hi al stille lach op eē sterck casteel

En also gheringhe als men vernam
dat die hertoghe noch leefde so waren
sijn vrienden blide. want sī beduchte
den dat die hertoghe verflaghen had
de gheweest Ende doe wies hem wēd
groot volck ane. soe dat hij een groot
volc bi een vergadert hadde ende doe
vernām hertoghe Kierle oec dat het
lant van lorapnen weder ouer gegāē
was aen harē hertoge Daer die prin
ce qualijken inne te vreden was.

Dus soe versaemde hi alle volc dat
hi konde en quam weder om ligghe
n voor die stad van Mansy int hertoeth
dom van lorapnen. Ende als hij daer
voor vaste bleef liggheende so en quāē
hem niet vitalien ghenoech noch pro
uande aen Oeck condē si qualijken
voeragie ghecrīghen voer haer paer
den ende ander dīnghen die hem van
noode waren Ende dat daer om wāt
alle die straten ende passagien waren
belepdt ende beset van sīnen vīanden
seer stercklijchē. Alsoe dat hi ende sijn
volc daer moesten bliuen liggheende
in grooter armoeden van honghere
van dorste. ende anderen ghebreken.
soe datter hepi seer machteloos werdē
ghelijch dat wel te ghelouen es Oeck

was doen alte couden winter soe datse
alten groten conde leden. En hertoge
karel screef vele brieuen seer cōpasse
lyche aen sommige heeren vā sinē lā-
den om biskant van volcke vā ghelde
en van vitalie te hebbene. want hi vā
daer niet geraken en konste sonde hul-
pe en bijstāt van sinē lāde. Maer laze
hi en creech gheen bijstāt noch hulpe.
Hem wordt gesondē eenē wagen met
ghelde geladen. maer hi bleef onse we-
ghen vdonckert bi eenige ogetrouwe
wel gelijckende dē vradere iudas. tot
lucēborch 11. Soe dat die edele prince
vol vromē met sinen edelen en anderē
volcke bi hē zijnde in deser groter ar-
moeden en hertuichedē moeste bliuē
liggende sonder eenigē troost. midis
den welckē si haer cracht en moer vlo-
ren. Dit wetende die hertoge vā lorai-
nen dat hertoge karel met sinē volcke
in desen state warē. so vūgaderde hi we-
der om groot volck. Oech creech hi wt
vāckerijc heymelijck 11. C. lancie die
mē sepde dat die con. hadde doe barmē
uten lāde vā vāckerijc en heymelijck
daer ghesondē 11. Oech creech die her-
toge vā loraynen een groot heyl van
wissen dair hi hem mete vbonde had-
de. Op den heylighen dertien anont
op eenē sondach Int iaer 85 heerē 11.
cccc. lxxvi. quam die hertoge van lorai-
nen met sinē volcke te paerde op deen
side en die wissen op dander side. en
beuēlē hertoge karelen vreeslijken.
die daer dē strijt vloos ouermidts dat
zijn volck lazen al crachteloos en moe-
deloos was gheē grote were biedēde.
Maer peghelijc pijnde hem te vlpene
die kōste En so bleef daer veel volck v

slaghen. Also dat die edel prince herto-
ghe karel ten eynde vliedēde met ve-
le volck vslaghen wert omtrētē cleē
riuperken daer hij binnen 11. daghen
vonden wert. zijn aensichte aent hē v-
voren. zijnde en wert te Rancp binnē
gebracht en opēbaerlijc gethoont den
volcke. en is daer eerlijckē begraven.
hangēde in een loten vat En bij hē soe
lept begraven die edele ridder sonde re-
proche heere Jā van Aubenpre heere
vā bpeuene die daer oech vslagē bleef
met meer ander heeren

Daer werden oech vele herē en edele
gheuanghen als die graue vā nassou.
die graue vā chymap. heer Anthonis
die grote bastaert vā bourgougnē en
vele andere

Als die tijnge vā hertoghen karels
doot quam in sinē landē soe warē vele
menschen droeve. sommige ander bli-
de. en dat daer om. mis. hūre orlogē
en grote scattungē die hi vandē landen
nam. Maer si hadden met meerdere
redenē mogē bidden om. zijn lange lijf
Wāt het ghinck vele qualijcker na. zijn
doot in sinē lāden dant in. zijn leuē ghe-
daen hadde. Item vele ghecke. lieden
sepde daer na menich iaer dat hertoge
Karel noch leefde sommige sepde dat
zijngesie hadden en si wedden en de-
dē grote comāscappe op. zijn leuen 11.
En na hertoge karels doot so stōde op
die gemeynen vandē stedē reghen die
weihouds en regeerds. sondlinge in
Grabāt en in vlaēdie hem opleggēde
corruptien en ander excessen en vūngē
se en tracteerde se ongenadelijck
En hertoge karelliet achter vā. zijn

middelster hupsvrouwē vrou **M**abe
len van Sourboē een eenighe dochte
gheheeten Marie

Dactru. Ca. Van vrou Marie ee-
nige dochte hertoge Karels vā Sour-
gondie en van Brabant En vā herto-
ge Maximiliaē vā Oostrijc haer mā

Aldus vsterf Brabant en die an-
der landen van hertoch Karle.
op ionfrouwe Marien zijn eenighe
dochter/die na haers vaders aflijnich-
lach tot Ghend en tot haer quā hee-
re Lodewijck van Bourbon bisscop
van Tudiē haer oom. en hertoch Jā
van Cleue. en heere Adolf sijn brued-
heere van Auensteyn haer neuen.
om die landē in papse en eendrachtē
te houden En daer dede die gheme-
te tot Ghend met ghewelde onthal-
sen opten heplighen wittē donsdach
die Cancellier van Bourgondie/dye
een wijs rechteveerdich/en goedertie-
een man was. en den heere van Hū/
bertcourt ooc een wijs heere. en dat te-
ghen dē wille vander princersten/en
van alden heren. en ooc vandē rade
vander Stadt niet teghenstaende/dz
sp presenteerden te rechte te stane. en
hem te veranwoordē vā tghenedz
men hem oplept/xc.

Nte die prinsesse werdt ghehult in
haer landeen

Item veel grote heeren van herto-
ghe Karels dienaeren. die ende dper
ghelijc aenmerchende xc: trockē doe-
ouer bi coñ Lodewijc van Brancrich
als die prothonotarijs van Clug-
ny. heer Philips van Creuehur/ heer
vā Cordes dye heere vā Noichē en

and. daer mede die coñ. vā vrāchicht
seer ghesceert werdt. Ooc creech die
coñ heer Anthonijs dē grote bastart
dye te Rācp geuāghē wert En dye
stat en clāt vā ludic begōst ooc te mor-
rē en bernerte te makē/soe dat mē hē
wed gheuē moest harē peroē die doe-
stōtte brugge op die borle. Dye cō vā
vā vrāchicht nā doe voor hē dz bi dōer
vā hertoghe Karle tbestāt wt was
dwelc hy mē hē gemaect had. En hy
gic in nemēde die and stede in vman-
dops en op die somme. dye hertoghe
karle zedert die reyse vā mōtherp be-
houdē had. en daer toe meer and ste-
den in Artops en in Henegouwe. Ja
hy creech dat hertochdō vā Sourgō-
dien dwelc hy meidedz dēronē aē ge-
storuē was en dachtet op ghee vrou-
wē vsteruē en mocht. ooc creech dye
graefscapē bourgoignē van Artois
en vā Soudonops.

Om dan die palē vā Henegou wel-
te bewarē so weroē wt Brabant ge-
dē tot Auenne te ligghē/die herē vā
Barweys vā Ghete/ heere Jan van
Kotselaer/en die Joncher van Culen-
borch heer van Hoochstrate met gro-
ten volcke. Maer die fransopsen wō-
nē de stad En die voorē heerē wordē
gheuāgē en swaerlijc gerāsoent

Item die coñ/lepde sterck garnisoē
in die Stadt van Dorniche vā veel frā-
sche capteynē/als die heere vā Rop-
en anderē die scade deden in de landē
van Vlaenderē/vā Artops vā Hene-
gouwe vanghende die rijke liede xc
So steldē hē die vlaminghē op de vā
dē frānsopsen meest ghequelt waren
En sp wonden heer Adolphē dē sone

van Shelre tot eenē capiteyn hebbē
die op die tijt tot Coetrijcke gheuāgē
lach. en hy werrōtflagē vānō ghenā
ghenis. en hi nam dē last aen hopēde
also weder te crighē Gelderland. En
die Vlaminghen trocken met groo
ter macht vān dwelck hy int beghin
wyllychen bestierde. En hi leyde se
tot voor Dorupke. daer sy roofdē en
brandē al dien dach. En als den Frā
sopsen tijt dochte so sloeghē si wt Doe
nicke comende op die Vlamingē dat
siende heer Adolf van Shelre en nā
zij glauie en sloech wt zij derder seer ō
wyllychen om haer glauie te breken
die ooc also vele daer teghen quamen
Maer heer Adolf werr daer vān enē
fransops ter eerdē gheuelt. en werdt
vslaghē dat iamer was. want hy soe
verre wt sinē hope gheredē was dat
hē gheen ōtlet in tijts te hulpe geco
men en cōste En die fransopsen vuer
dē dē doodē lichaē vāndē voorē heer
Adolf tot Doruike op een paert han
ghēde m; spnē ghelē cranse seer deer
lijc En hi werdt daer begrānē in die
grote kercke Doe vlozē die vlaēmin
gē harē moet maer n; te mī die ghe
meinte in die steden vān vlaendē en
Brabāt blenē seer sel en vreet op die
heerē en wethouders alsoe voor ghe
sept is. en sy steldē voort wonderlijc
hed inghē En in sommighen dingen
en haddē sy gheen onghelijc. want zō
nighe regeerders haddē quaet regi
mente en quade rekeninghe ghedra
ghē Nochtan eest seer quaet dat een
ghemepnte beruert wer; wātse gheē
dinch met wylsheden regeren en kon
uen. so datter veel iammers af come

ende grote partijscap op staet.

Die iij. hoefstiedē in Brabāt waren
al in roeren en oock sommighe clef
steden. so darten sommighen plaetse
iusticie gheschiede ouer eenighe vān
den regeerders. En want die stad
vān Bruesel althit haer vij. scepenē
plach te kiesene wtē vij. gheslachte
so dat se dicwil onhequame personen
hadden op de stad qualijc regeerdē
So creghen die vān Bruesel dat hē
verleent werdt vten gheheelen licha
me vānder stad haer scepenen te kie
sen eens deels also die stad vān Lou
uene plach te doen. En ooc maectē si
vij. policimeesters die de stad die seer
tachter was weder op haer voeten
brachtē Maer dpe heerē ende die ge
slachten vān Bruesel en hieldē nyet
op voor dat dit weeder af ghebroken
werdt en dat die stad weeder quam
op sijn oude plope. Biden welken d;
si weder qualijc gheregeert es ghe
weest. ende seer tachter gheghaen.

¶ Item die ghemepten
vānder stad vān Louene is langhe
ghebleuen in haer dolinghen; voort
stellende veel wonderlinche dinghen
Sonderlinghe verhieuen si ende so
sen tot haren capiteyn eenē vleehtou
wer gheheeten Dauidels Toenkē die
te sinen rade hadde eenen smet die de
quade smet hiet En sy deden groote
fortsen ende excessen teghen dpe weth
houders/ende teghen alle goede rech
ten/maer ten epnde wordē se alle bei
de veriaecht wter stad vān Louene.

revolt

En Pauwel wart gegrepe in zeelāt
van mī heer van Cruningē en wer
det onthalt als een mupmaker

En want mē vā cortō na hertoghe
Karel's doot ghetraecteert hadde van
dē huwelijc tusschē heer Maximilia
nedes bepfers soe en iōffrouwe Ma
riē onse prinsesse so ginc nu die maer
dat twee huwelijc ghesloten was
En dat hertoghe Maximiliaen van
Oostrijc af comē soude tot zinder brui
pe. Doe cesseerde eens deels deese be
ruerte vander gemeyntē En al viel
langhe eer hi quā nochtans ten eijde
quam hy int iare vā lxxix. inden some
re met grote gheselschap van heeren.
en knechte in Brabant. en passeerde
oor door Antwerpen. dair hi triūphe
lijc in ghehaelt wert. ghelijc in dand
stedē. En voort van daer toech hy na
Sint. daer hi vant hē begheerlijc v
bepdende onse hertoghinne iōffrou
we Marie vā Bourgoignē. zū bruyt
die hi daer trouwē met groter eeren
nochtans bi voorgaēder dispensatiē
vandē stoel van Rome. want si malc
anderē bestondē ten derde lede vand
siden van Portegale. want die keyse
rinne hertoch Maximilian's moeder
was des con dochter van Portegale
en hertoch Karel's van Bourgōpē
moeder warē bepde van broeder en
suster kinderē

Itē van Sente soe toech hertoghe
Maximiliaē te Brugge tot ppen te
Apsele en in anderē stedē daer hi on
fanghen en ghehult werdt. als man
en mōboer van sijnre vrouwē onser
hertoghinne. En des ghelijcs werdt

hi ooc in Brabant ghehult en otfangē
tot Louen Bruessel. Thantwerpe en
thertoghē bōsche. en soe voort in an
derē landen

Itē binnē dē seluē iare had ons her
toghinne eenē sone die ghehetē wert
naer sinen ouer oude vader Philips
en wort gheborē te Brugge op dē xxiij
dach van Julio die in Spaēgie sterf

Item na dē iare van M cccc. lxxvi
na hertoghe Karel's doot die binnen
sinē leuē dlant van Ghelder ghecoht
had met sekerē peningē en bedwanc
le met orloghē tot ghehoorsaemheyt
Die na hertoghe Karel's doot als die
van Niemaghen en ander stedē en
plaetsen van dlant vā Ghelder hem
afkeerde butē der obedienciē vandē
hijle van Bourgondiē en van Bra
bant. en ooc de stad vandē graue dair
ionffrouwe Katherijne van Shelre
hertoge Adolfs suster seer behulpich
toe was. so bleuen sy een wijle aldus
staende tot dat hertoge Maximiliaē
vrou Marie ghetrouwt hadde also vo
ren vclaertes

Item want willē vā Arēberch m
sinen maghē en ander quaetwilligē
sinē adherentē vele plaetsen ingeno
mē hadde in Ardenē ende deden veel
quaets daer en elwaerts daer otreē.
voore die comste van Maximiliaen
en na zū comste So trach tghmept
landt van Brabant met groter hepe
cracht int lant vā Fudick en in Arde
nē en int lant van Fransmōt. dair si
wōnē vechted hant dz stedē vā Tri

buyt mette stote. en noch stote en ste
de. en heerde weder sonder eenygh
merchelike scade En daer ware capi
teyn Phylips van Cleue heere van
Auenstein. die prince van Craeghe. die
prince van Chymai. en heer Anthonys
dye bastairt van brabant. en meer and

Item na dit soe vorde vhaelt is wer
de die geldersche oppinieu ende be
gondē op te rysen teghen die van her
toghe bosse m; hare quartiere. dye
welcke de ghelōsche wederstoden en
matteerde se want si toghē ouer met
groter macht int lant van Ghelre en
dede daer vele scade rouende en bra
dende. en belaghe die stad van graue
met vele edele. en stelde daer voor ee
blochups so dat si hē benamē prouā
de en vptalie die hē van bute comen
mochte so dat die stad op ghegeuen
werdt metten stote. xc.

Daer na wert dat lant van ghelre m;
vele onledē/costē en orloghe wed ge
bracht ter obediēcie aen Brabant
also wylē hertoge Maerle bi coope bi
bedwāghē gheordineert hadde

Item int iaer M. cccc. lxxi. toech her
toghe Maximiliaen m; vele edele en
metter ghemeintē vande lande van
Brabant en vlaendē tot int lant van
Artops met grote heire. om eenighe
stede en castele en plaetsen van die lā
de te winnen die de fransoyse in hiel
de. En si laghe langhe tijt tot pont
uendp bi Lens. en con Lodewijck van
brancrēch lach nyet verre van daer
doer Les En met vele practike en be
lofte dede hi dat hepe vertreckē ende

scepede. sonder vette doe. en dairwert
een bestant ghemaect. en elck quam
chupswaert daer hi behoorde
Item omtrent deser tijt began de dierē
tijt dielanghe iare duerde

Item daer na ghinc al wonderlyc in
desen lande ouermits de smode regi
mente ouer al wat dye princelike de
mepnē van Brabant Vlaenderē Hollāt
werde soe becōmert en belast dat et
noch te claghen es

Item want dat bestāt tusschen de
con. van brancrēch en hertoge Maxi
miliaen wi gheghaen was. soe ordi
rede die hertoghe den graue van Ro
mont capiteyn van Artops. die welc
he met anderen edelen creghen sub
tilyc die stede van Camerhē metten
castele. en ooc Sohayn. En graue pe
ter van Brianē die graue van Sint
pol worden was en had des grauen
suster van Romont wert geordineert
capiteyn van Vlaenderen. al hadde
hi seer die artike oft fiederhē. want
hi was wijs en vroem. Doe berepde
hem Maximiliaen met sinē capiteyn
hē en edelen te weten den graue van
Romont/Sintpol/Rassow en heeren
Phylips van Cleue des heeren sone
van Auensteijn die noch ionck was
en den heeren van Fienes/Seueren
Waleyn/Chanteraen. en met gro
ten gheselscape van Vlaēminghē te
voete met pphē. en tooch om te beleg
ghen Terwane Dostelde hi zū perch
bi Terwane Maer vnemēde dat die
fransche capiteyn en sonderlinghe
heer Phylips van Creuecent heere
van Cardes/capiteyn van Poycardp
en al quamē om hem te beuechtene.

So liet die hertoghe dat perck bewa-
ren met heer Philips van Cleue met
omtrent viij. C. peerden/ en die vitali-
iers en ander in grote ghetale bleue
int perck En hi tooch den fransopsen
te ghemoete op eenen saterdach den
vij. dach van Oogst. daer stelde dpe
graue vā Romōt dat volck in ordinā-
cien en dede den hertoghe staē onder
dat volck te voete en onder die pijken
En daer voren wert ghestelt de auāt
gaerde met engienē. So sach mē dpe
fransopsen den berghe af comē seer
machtrich omtrent ij. vren nader noe-
nē/ en sloeghe seer fellich op die auāt-
gaerde: nemende eenige engienē en
scade doede En die graue vā Romōt
en vā Nassau hielden de vlaēminge
staende met haren pijken En dair en
teghē stondē die frācarchiers int vele
wel vij. M. Op die tijt quā dat garn-
nisoen van Terwane wtgheslaghe.
op die achterhoede en opt perck van
den hertoghe/ en quamē int perck ro-
uendede in welē/ en vslaende en van-
ghende die sp daer vonden/ en die ar-
riergaerde iaechden sp tot voore dpe
poortē van Arpen. dwelc vnemende
die frācarchiers ghperich om den
roof te deplē stelde sp hem wter oordi-
nācie/ en liepn ten perck weert o te ro-
uen. dwelc siende Maximiliaen met
sinen edelē en metten Vlaminghe so
vloeghen so die frācarchiers wel tot
v. M. toe En in bepde spde was oock
veel volcx te paerde: en eenighe edele
waren daer gheslaghe en gheuāgē.
Dit gheschiede bi Terwane in Sep-
negate bi Opeuille Int iaer M. cccc.
lxxix. En dpe hertoghe trach doe in 20

rien. En die graue van Romōt ghic
doe met enige Almans en vlamigē
bestormen dat sterckcasteel van ma-
lōnop/ dat hi wan En die capiteyn ge-
heetē cadet een edel man wt Salconi
en dede hi bringhē voor dē hertoghe
op hope van ghenaden Maer want
hi seere stranghe gheweest hadde in
septen van orloghe voor dē coñ. so de-
de die hertoghe hem hanghē wel mē
l. van sinen knechte/ maer want hi eē
edel man was so liet hien begrauen
op tghewijde tot Krie. dwelc vnemē
de die coñ. die sinē capiteyn seer weert
hadde/ so wert hi seer geturbeert. En
want die ghene die desen Cadet ghe-
uanghe haddē hem ghelooft hadden
dat hi niet steruē en soude. so dede die
coñ. daer ouer alte swarē wrake/ wāt
wtē ghetale vandē gheuāgē bour-
goenschē indē slach van Terwane de-
de hi nemē. l. mannen niet vandē mē-
sten/ en dedese alle hanghen bi sinen
prouoost in Atopsen in vlaenderen
vij. werdē ghehanghē ter pleckē dair
die frāsche capiteyn ghehanghē had-
de. x. voor de poorte vā Dowap. noch
x. bi Kysle. x. bi sint Omers x. by 20
recht En op dat des conincs prouoest
dit doende wel bewaert soude sijn so
sant die coñ. met hem vij. M. peer-
dē/ en vi. M. frācarchiers. die wel
ke wederkerende al ghysen so roofde
sp vele stercke plaetsen/ en deden gro-
te schade int lande
Indien tijde so ledē dpe vlaminge
hollanders en zeelands grootē scade
op die zee vā schepen die quamen wt
Oostlant die coulou capiteyn vā den
Fransopsen roofde

4 **W**te also die soghe Karle des herto-
ghen van Ghelder sone int hof van
hertoch Maximiliaen bewaert wert
en die hertoge van Cleue veel plaet-
sen des lants van Gelder innehyelt
so oorloechde die Geldersche op Gra-
bant en op den hertoghe van Cleue.
en hadden grote hulpe van hertoge
Frederich van Sijpmswijk. en van
den bisschop van Munster. En dpe
Grabantters sonderlinghe dpe van
hertoghen bostche deden grote cost
om Graue weder te crighene want
dat aen Grabant behoort. maer op
die tijt en deden se gheen profijt.

Op een ander tijt trocken die Graba-
ters int landt van Gelder veele qua-
des doende en spaken vier omtrēt
Simele en Guere En die Cleefse be-
laghen Wagheninghe langhen tijt.
dat si namaels ghecreghē

Item in dit iaer so wert vrou Ma-
rie barende te Brussel haer dochter
Margriete die met grooten staet en
blitscap ter kerstenheit ghedraghe
wert

Item in dpe heplighe weeke vooor
paeschen werdē eenighe vandē fran-
sche garnisoen van Bethune vslage
en gheuanghen van die van Aijsele
en vanden lantvolck

In paesche in iaer vā lxxx. worden
veel Geldersche vslage vādē brabant

In it eynde vā Junio so toech vrou
Margryete weduwe hertoghen en
grauen Karels tot Caleis: ende van
daert tot Eduward van Enghelāt
haren brueder om hem te informee-
ren teghē den con. van vrancrijch en
om sijn vrientcap en hulpe te vercri-

ghene.

Item in Julio so waren die franse
capiteyn wt Bourgoendien neder-
ghedaelt doore Lorapnen in Lutzen-
borch. en heer Karle van Amboyse
gouuerneur vā Champaignen was
dat hooft vander armepen en hadde
nenighe plaetsen inghecrege Maer
hertoghe Maximiliaen vghaderde
veel volck wt Grabant en Henegou-
we en tooch in Lutzenborch daer ge-
vochten wert teghen die franlospen
die vele van des hertoghen lieden v-
loeghen. Maer ten eynde als eenen
deel Almans onsen lieden te hulpen
quamen so worden die franlospen v-
taecht. Doen begonst men te spreken
van bestande tusschen den con. en dē
hertoghe Dooch quam dyenemare
dat die vrome capiteyn vanden Com-
baerden heer Jacob Saleot ouerge-
ghaen was biden Franlospen mit
die dat hi qualijc betaelt wert. en ooc
benijdt wert van deser syden

Item omtrēt half oochst so quamē
die Franlospen oner die Lieue en na-
men tcasteel van Angschuere Maer
eer die graue van Comot dat gemess
volck van vlaenderen vghaderen con-
ste so keerden die Franlospen weder
in vrancrijch. Doen wert bestant wt
gheroepen sonder comēscap nochtas
tusschē dē con. en hertoghe totten ier-
sten dach vā april naestcomende dē
die van Sandt en die van Brugge
seer mishagede dat sonder huere we-
ren ghespet was

Item in die maent van Octobri so
wert lange ghesproken vanden pep-
se tusschen den con. van vrancrijche

en den hertoghe Maximiliaen. sond
linghe bi tusschen spreken vanden le
gaet Cardinael van Ostien. Julian?
die namaels paus wert geheten Ju
lius die ij. En hi was ghecomen van
den con. tot Peronne. en daerna tot
Doorniche. daer veele ambassadeurs
van coningē en princē tot hē quamē
En al dede hy sijn beste het en quam
noch tot gheenē pepse Do trac de car
dinael weder in vrancrijē en vā daer
na Rome

Item int beginsle vande winter
was so groten wint en vloet van wa
ter dat grote scade gheschiede / so dat
men desghelijcke nye ghesien en had
Item in dat iaer soe quam Mahu
met die grote turcke watere en te lā
de met onspelijker macht en belach
Hodes seer haestelijck schypetende ve
le groote bombarden en bestormdet
nacht en dach. maer die grote meeste
re die wt vrancrijē was een seer wys
vrome en oudt heere dede die stede al
so bewaren dat de turcken die niet ge
trijghē en consten nochtas so waren
eē groot getal van turckē eens ouer
die muerē ghecomen binnē der stede
doen trede aen die vroeime meestere.
en met hem sijn riddersen en sloeghē
se weder wt maer hy werdt seer ghe
quets Doe wert vanden Turcken in
die lucht ghesien een ghelijckenis vā
sint Jan baptisten dpe patroon van
Hodes is. daer wt sp seer vnaert wa
ren en werden in groten ghetale vā
den kersten verflaghen en veriaecht
Die historie hier af is schoon en lāck
en men salse elders suecken. Wt des
victoriē en graciē wt hemel / werdt

paus Sixt? die iij. also seer verbljdt
dat hi die orden van sint Jan begaef
de m; veel aflaten en gracen in allē
landen

Item inden Meert als eenighe frā
sopsen brochten vitallie wt vrancrijē
te terwaē wert so wordē sp gheschut
vandie van sint Omers. en daer soe
werden vslaghen en gheuanghen o
trent lx. franseple / ende haer vittellie
wardt gherooft

Item die hertoghe sijnde te Ghēd
ordineerde heere Joost van Lalapne
regent van Holland etc. En hi werdt
doe ooc gheschiet principale ambassi
ate totten con. van vrancrijck om te
weten zj intellike meninghe

Item die van Hertoghen bosche
metten Grabanter s stelden ij. block
hupsen om die vanden Graue te be
slypten dat si niet wtcomen en mocht
ten tot spemaghē. en so werdt Gra
ueten eynde ghecreghen en geincor
poreert m; Grabant. want een oudt
leen van Grabant is. als voor is in
dachi. Capittel.

Item in April kerfte Nechle heer
Jan van Bougondie bisscop van Ca
merijck des oudē hertoghē Philips
bastaert brueder die lange iaren een
openbaer schandelijc leuen ghelept
hadde bouen alle bisscopen dairmen
af leest. dat seer beclaecht wert vā bo
se prelaten en boose princen lact god
regneeren om dpe sonden der onder
saten / al so die scripture seyt etc. Maer
god gaf daer na dpe gracie dat na hē
bisscop werdt heer Henrijc van Ser
ghē eē goet eerbaer ende duchtelijc
heere

Item voorspde tbestant dueren
de tot April tusschen den con. en herto
ghe wert vlenge tot beghin vā Julio
Item int beghin van April quam
die hertoghe in Hollat om die hoecks
en die Cabbellaus te beslichten. En
want daer te voren dpe van Tepden
inghelatē hadde die hoecken. daer he
re Philips van wassenaer gheslagē
was so moesten die van Tepde hē ghe
uen l. M. gulden. Doc wert een trac
taet van die van Shelder. En herto
ghe Jan van Cleue ghesouert. Dage
ninghe hertoghe Maximiliaen En
die bose heer willem van Arenborch
quam in gracen

Ite int beghin van iare vā lxxx. in
April so dede een alte vromen fap. he
re Jan van Egmont comēde met iij
clepne schepen daer in heymelijck be
deet laghen lxxx. gewapende mannē
tot Dordrecht. welck die hoecken hiel
den. des sauonts als men onser vrou
wen lof dede En hi quam in die stad
met practikē En comende te ghemoe
teden borghemeester dpe begonste o
hulpe te roepen. dien v'sloech hi en in
sghelijck den schoutet en vele anderē
En nam also Dordrecht inne. en had
des grote eere. Daer na quam daeri
ne hertoghe Maximiliaen en bi die
middele werden die hoeckē v'slaghen
so dat hi werdther van Holland ghe
uende den Cabbellaus dat meeste re
giment

Item daer na toech hy hertoghen
bosche en daer hielt hi die feestē van
der ordenen vanden Topstone

Item in dit iare wordē wel lxxx. M

kerstenen van Ijslant verflaghē vā
den ongheloupghen Tartaren ende
Aupsthen.

Item die grote Turck na dat hi die
grote schade gheleeden hadde vande
Psalien so trac hi met groter mach
te int conincrycke van Napels. ende
belach en wan die stede van Porunc
te daer die kerstenen ghedoot werdē
en Simon dpe aertsbischof een oude
vader werdet ghesaecht met eender
houten saghen vanden Turcken en
sterf martelare Doe werdt die paus
Sixtus en dpe Romeynen en voort
alle Psalien seer verlaeghen. want
en hadde god niet verhoedt die gro
te Turck hadde gheschapen geweest
tot Rome te comene en Psalien in te
nemē Doe stelde die paus een Cruys
uaert. En die con. van Hongariē we
derstont vromelijck die turcken ende
versloechgher veel M. Corto daer
sterf die grote Turck. die menich iær
kerstenheyt vervolcht hadde. en twe
heylserijcken. en xij. conincrycken. den
kersten af ghenomen hadde. een mā
ster inder menscheijcker natueren.
vol alder boesheyt seere victorioeus.
ende een bode van Antkerste.

Item coninc Eduwaerde van En
ghelant en con. Jacob van Scotlant
hadden doe eenen groten strijdt. En
daer waren eenighe wt deesen lande
ghesondē den Enghelschen. En dpe
con van vancryck sandt veel oorloe
ges volcx ouer die zee te hulpe dē cō.
vā Scotlant daer werdt veel volcx v
slaghē aē beyde syde. maer meer vā
den Enghelschen. want dpe Scotten
victorie hadden

Item in dpe tijt quam die con. van
 vranche in Pptardien met grooter
 machtom Vlandren te flane van iij
 spden/maer daer wert weder gespro
 ken van bestande en abstinencie vā
 orloghen En die ghedeputeerde van
 dese lande trocken tot Atrecht bi des
 con's lieden/ En daer wert weder be
 stant ghemaect vā eenē iare. Maer
 want die comenscap ghenen loop en
 hadde en het groten dieren tijt vā co
 ren was so mishagede dat die vā Ap
 sele Douway Valencijn en anderen
 Doe werdt bi beuele vandē stedē vā
 Ghent en Brugge dat coren op eenē
 prijs gheset opemen niet ouerghaen
 en mochte. En want die rycke lieden
 haer solders slotē so werdē sy bedwō
 ghen om op te doen en te laten verco
 pen ic. En die van Ghent dedē vā
 coren versien die stede van Arien dpe
 groot ghebreck leet. belet zijnde van
 den gernisoene van Terwaen. so dat
 wt Arien's Omers/ Camerijc/ Dou
 way/ en Apsele vele vrouwen en kin
 deren wten sted en ghelaten worden
 mits ghebreck van hooine

Item in dien tijden wert eenē trac
 taet ghemaect metten principael stedē
 van Shelre die hertoghe Maximili
 aen ontfinghen bi seker condiciē So
 track vrou Marie van haren heere
 Maximiliaen daerse langhe bi ghe
 weest hadde tot hertogē bosche en
 quam tot Gruessele bevrucht sijnde
 daer sy met groter eeren en blidsta
 pen ontfanghē werdt En dien some
 re werdt van haer ghebooren haer ij.
 sone die ghenoeit wert Franciscus
 na den hertoghe van Britanien dpe

dede heffen. maer cortso sterfhy

Item die vroeme hertoch Jan van
 Cleue sterfint iaer na dat hijl. iaren
 gheregeert hadde achterlatende scoe
 ne generacie

Item die heere van Momfoort mē
 eenighen hoecken zijnde tot Vtrecht
 soe opstont daer een grote commocie
 teghen mijn heere van Vtrecht Da
 uid van Bourgondien Maer heere
 Frederijc van Egmont van Plessen
 was stercke velde voor mijnen heere
 David teghen die hoecken/ en de par
 tijscap wiesch altoos En dpe regent
 van Hollant/ en petit Salizaert ende
 anderen maecten hem stercke om V
 trecht te belegghen:

Item heere Jan van Dapzele rid
 dere en hooch Saillien van Ghende
 die wel ghemint was vander gemei
 ten/ en ooc wel ghesien int hof gheci
 ghende daeromme zompghē heeren
 te viande werdt tot Antweroen zijde
 vslaghen en ghewont ter doot. dwelc
 hadde doen doe al sinen seide des gra
 uen sone van huerne die heer vā Mo
 rignp die eē alte vreeslijkē man was
 En hierom was volck seer beruert i
 Vlanderē en sonderlinghe dpe van
 Sendt En die van Sendt vuerden
 sinen lichaeme wt Antwerpen om te
 begrauen tot Dapzele

Item dat garnisoen vanden Fran
 soplen van Terwaen sloegē opt gar
 nisoen van Arien en bina hadden si
 Arien ghecreghen En grote scade de
 dē sy bi vele repfen tot Hehelbeke toe
 Item indē winter int voorsepde ia
 re als te Brugge een grote vgade
 ringhe vandē edelen was so maecte

heer philips van Huerne heere vā
 Gaesbeke / vā hōshore een cōmocie
 so dat eenighe lieden van Brugghe
 worden gheuanghen. dwelch der ge
 meynen oock van Brugghe ende
 en ooc van Ghendt so seer mishaghe
 dede dat die van Ghendt hem banden
 Liaren wt Vlaendren. en doe ghinc
 hy ligghen in Grabant en dede ma
 kene eenen halfbant van goude met
 scherpen tacken alsoe grote dorphon
 den plegghen te draghen. en hi droech
 dicwile den halfbant in spotte vā dpe
 van Ghendt also hi septe.

Item omtrentten eynde van Lou
 we maent als dpe van Drecht aēge
 nomen hadden heer Enghelbert vā
 Cleue des hertogen van Cleue brue
 der. om hem oft Philips sinen brued
 bisschop te maken. daer haer bisscop
 heer David noch leefde. so innam de
 selue Enghelbert dat stadt van Sul
 chen. en daerna Arnhem / en veel and
 stercke plaetsen in die Veluwe

Item want die heere van Rode
 mach en heere willem van Arenber
 ghe opt landt van Tuzenborch sca
 deden. En daer na dpe graue van
 zwertsenborch. so werdt daer teghen
 ghesonden die heere van Chantrap
 ne: die schade leedt in sijn volcke van
 wapenen

Item In desen winter wast so felle
 coude dat men niet vrachtwaghenē
 ouer die Schelde voor: ende die wijn
 ghaerden vervroesen ende worden
 dorre. En die vogghelen stouen ende
 ooc sommighe lieden van coude

Item heer Ferry van Clugny bps
 schop van Dornich / en cortelijck ghe

maect Cardinael / reysde met groten
 Rade tot Rome. daer hi vanden paus
 seer gheert werdt. want hy een seer
 gheleert en wijs heere was. daerom
 werdt hy vanden anderen benijdet
 en vergheuen

En dpe Paus ghaf dat bisdom den
 hoofmeester des voorsepden bisscops
 want hy te Rome in die stede afstinch
 werdt. Maer want dat capittel van
 Dorniche ghenen bisscop en hoest na
 wrijsen vander practijker sancien
 so impetreeerde heer Topch por dpe p
 uisie vanden bisdomme iure deuolu
 to vande vicarisen des eertbisscops
 van Apemen. Maer hy conste noyt
 te rechte inder possessien ghecomen
 dan in die stede van Dornich en daer
 omtrent. En mits desen en namaels
 veel gheschillen en twisten int lande
 gheweest

Item omtrent onser vrouwe dach
 in Meerte vrouwe Marie vā Bour
 goendien sijnde te paerde in die iacht
 ende springhende metten paerde loe
 viel si ter eerde bevrucht / hede en wer
 det so ghequets vanden peerde: op
 haer trede datse ghedraghen werdt
 tot Brugghe om hy rade van mede
 chins haer te hulpen. Maer sy was
 so seer ghequets van binnē datse cor
 telinghe sterf op den xvi. stē. dach in
 Meerte achterlatende twee hinderē
 die doen te Gruessel hewaert waren
 vā vrou Margriete weduwe vā her
 toghe Karle Van welker doot al ha
 re lande seer vslagē warē En sondli
 ge Maximiliaē haer heere haer her
 te wert wigghenomē en gelept in dpe
 sepulture van Plabecle vā Borbon

harer moeder tot Antwerpē in sinte
Michiels clooster. En haer lichaem
werdt begraven tot Brugghe in sin
te Donaes kerck in een costelyke me
talen tombe die te Brussel gemaect
was.

Dat lvi. Capit. Noch van herto
ghe Maximiliaē En vande wonder
lijcken regimente des landes na dpe
doot van vrou Mariē Vanden pep
se ghemaect metten con. van vranch
rijck int iaer lxxxij. En vande huwe
lijc tusschen ionkfrouwe Margriete.
sijnder dochter metten Dolphijn
Van hertoghe Maximiliaē die roo
sche con: ghecoren was En van sijn
gheuangenisse tot Brugghe etc

Vrouwe Marie vā Sourgōdiē
aldus afliuich gheworden sijn
de. so opstelde hem hertoge Maximi
liaen by rade van eenighen als mō
voor en voocht sijnder voorsepder hi
deren om dlant te regeren ende te be
schermen teghen die Fransopsen int
beghin vande iare M. CCCC. lxxxij
dwelc vele anderen niet en behaghe
de. want die van Shendt Brugghe
en ppe ordinerden seker commissa
rijs om Vlaendren te regerene met
hertoghe Maximiliaē tot datter vor
der op voersien waren En die heere
van Frennop baylion des lants van
Delft werdt ghebannen. en ioncher
Ariaen Villapn heere van Ipehero
ke wert baylin.

Item in die tijt werdt con. Lodewic
meer siecker en crancher nochtas lye
pen die Fransopsen te peerde op dlat
van Vlaenderen

Item op dē ij. dach van Mey were
een dach vaert ghehouden te Shend
En dair wert ghesep dat mē den her
toghe niet ontfanghē soude voor hee
re vande lande dan tot cenen sekerē
tijde en onder sinē eedt En sy en won
den anders gheen capiteyne hebben
dan by hem beyden geordineert. En
dat daerom want die sommighe dpe
den hertoghe regeerdē deden niet hē
dat sy woude want hy ionck was en
goedertieren. En grote scattinge die
de landen gauen en quamē tot ghe
der goeder rekeninghen Item men
dede sober iusticie int lant etc. Aldus
tooch dpe hertoghe seere bernert tot
Brugghe en vā daer tot ppe Maer
niet en wert hi ontfanghē voor here
noch die wetten en werden van sinen
weghen niet ghestelt. Maer heer Ro
lant van Halewin baylliu van brug
ghe wert van die van Shend ghebā
nen Liaren En meer ander edele es
daer van hueren officiē afgheset So
dat die edele seer vernedert werden

Item want die heere vā Cordes wt
Terwane en anderen steden alrijt ij
volck dede lopen op Vlaenderen So
werden daer teghen gheschiet heere
Harle van Hauoise. die heere vā Se
uere. en die heere van Merwez. En
die van Send sonden daer teghē ooc
veel volck te voete en te peerde.

Ite die bastaert van Openhjn ver
sloech vele Fransopsen voor Serune

Ite ter zee wert prouisie gedaē van
xij. oft meer grote scepē teghē die frā
sopse die de visschers wt Vlaēdrē en
hollāt beroofde **I**te corts dair na so
wert hertoch Maximiliaē voocht en

in boor van sinē kinder ontfanghē
in hollant en in zeelā daer die cabbel
liaus dat regiment doe hadden

Itē int dit iaer was grote comotie
en oorloghe te Roome en in Italiē o
uer al want die Venetianē sondē me
nighē man op Markus oft hertoghe
van Ferarē dpe Cōfernās vā Naple
dochter haddete wiue. oor hadde
hi bi naer met hem die gonst van al
Italiē En dat daerom want hi hielc
eenighe plaetsen den Venetianen
toebehoorende alsoemen sepde

Itē dpe paus Sixt? voor? canonp
seerde sinte Bonauētura. en noch v.
marcelarē vander minderbruederē
ordene

Item in Junio so quam een herau
te vandē coñ. van vranckijc in Vlaē
diē brenghende saluēcōduyt voor sp.
personen om met hē tracterē vā pep
se. die ghecoren wordē vandē meeste
in bepde staten gheestelijc en werelijc
En sp trocken tottē coñ. van vranck
rijckdiele goederterlijc ontfinc En
want hi al cranch was soe socht hi al
le manieren om ghesont te wordene
En hy sandronser vrouwe vā Halle
een gulden herte gepresen M. vij. C
pont En der abdyē van sint Adriaē
te Sheertbergē sand hi tot funda
ciē vaneender cappelriē vij. M. gou
dē cronē metter sonnen

Item daer wert te Louene in Gra
bant een dach vaert vanden landen
gheordineert. daer track die abt van
sint peters en die ander ghedeputeer
de vandē steden 20 En want hertoge
Maximiliaen seer uocht andē starē
van Grabant. om te wordē ontfangē

als voocht en momboor van sinē ki
deren. so trockē de ghedeputeerde vā
Louē Bruesel en Anwerpē te Nrec
chelen om te samē vrijlich te spreken
van dier materien also dat oorboore
en profijt des lants ware. diwelck die
hertoghe onnemende so dede hi by ra
de van eenighen die hem regeerden
die selue ghedeputeerde te Nrechlen
vanghē en voerē te Wiluordē int cas
teel hem opleggghende dat sp sonder
sijn cōsent hepmelike sprake tot Nells
en elders met diē van Vlaendriē ghe
hadt haddē en dat si dairom haer lijf
vbuerd haddē En al waert dat die ge
deputerde hem excuseredē begheerē
de te recht te stane het en mochte hen
niet ghebueren. maer bi toebinghē
van eenighē grooten liedē die huers
selfs profijt meer sochtē dant gemeen
profijt werdē sp meestdeel othalt. bo
uē al wert meest geclacht heer Claes
vandē heervelde een suet minlijck est
wijs ridō dpe als eē lam te sijnd door
wert ghinc En coets dair nae werdt
die hertoge als voecht vā sinē kiderē
ontfangē te louē/alsoe lāge als dē iij.
starē van brabāt goet dunckē soude.
Doe was dpe gemeynthe vādē lande
seere vnedert. want dpe heeren ende
vele schadelike officiers haddē al die
ouerhāt. en werdē machrich en rjke
nochtās hpledē si dē hertoge al bloot
vā gelde hoe veel scattige niē gaf. nie
māt doest die scattige weigerē wāt si
de mupmakers sepde Nld? wert niet
veel vātgemeen profijt gesprokē. wāt
meer studeerden si op eyghē profijt
en iusticie en had gheenē goedē loop
En d; gewapēt volc roofdē die arme

En daer toe waren vele ontidege ia-
ren deen na dander van donre blyf-
vloet van water/ tempeest van wint
en nauwe en bekendem den somer
voor den winter so dat dat coeren/ wij
gaert/ en andere vruchte niet en qua-
me tot goeder rhyphet. Welcke voor-
sepde plaghen en tribulacien god al
machtych liet gheschie om onser son-
de wille/ en ons oghe op te doe om
hem te kennē/ en ons te betere Ende
die munte opclan van tide te tide en
wert seer licht

Item inder tijt als men sprack te trac-
teren met den coninc om die ghedeputeer-
de te vergaderen tot Ntrecht/ die byde
Franzosen doe gheheete was fran-
chise/ so en siep die heere van Cardes
niet. maer hi belach Nrien met groot
macht en stormdet met assaute vree-
selijc en met bombaerden. En dpe ca-
piteynen en die ingeseten mette gar-
nisoē weerde hē vromelijc Doe wert
daer bestant ghegheue vandes mor-
ghens te dpe vrie tot xi. vrien/ ommeret
dat eynde van Iop maent te houdē
So wert ghemaect dat de heere van
Cardes mette franzosen inghelate
wert/ en die stede wert hē ouerghege-
uen Doe liet hi vredelijc wtghae alle
die woude tot v. C. toe/ die wtghinge
tot sint Omers bidē heere van Seue-
re. En dpe Nrien ouer ghaf ontfinch
vande con. xxx. M. cronen.

Item also dpe hoecken in Holland
inne ghenome hadden dpe stede van
Horen/ daer wt verdrpuende dpe Ca-
balliaus/ so wonnen die Caballiaus
die stede met crachte/ bi hulpe vā hee-
re Joest van Tallapn regent/ en dē he-

re van Egmont/ daer gheschiede gro-
te bloetstoringe/ en dpe stede wert al
berooft. doen warē die van Ntrecht
seer bevreest

Item alsoe heer willem van Nren-
berch te ludiche cōspiracie maecte mē-
sinen adherenten tegē den edelē heer
heer lodewijck van bourbon bisscop
van conincliken bloede. hem houden
de op de side van bourgondien soe de
de hiden voor heer willem bannen
wden lande Doe maecte hi hē sterck
met verkeerdeliedē wel tot. h. M. toe
hopendende ooc op sijn vriende bin-
nen ludich en op den coninc vā vranc-
richē/ en quam met machte teghen
sinen prince en ghesalsden bisscop die
hem hier voermaels sijn swaer mis-
daet nochtan verghenen hadde van
dat hy tot sint truden opter straten
meester Nijcharde sinē vicarijs ende
seghelaer doot gheslaghe hadde Doe
crack mē heere van ludic wter ste-
de met alle sinder macht teghen den
cpran en rhdende ouer een brugghē
en sinder vanden vorsten in sijn heer
so quam hi in een nauwe stratedaer
bekent en aengetast wert van sinen
vpanden/ want hy niet ghevliede en
conste So wert verflaghe die bisscop
en vele andere van sinē lieden/ die zō-
mige werden gheuanghen/ en dpe
sompghenamen dpe vlucht en sal-
ueerden hem. doe quam die cpran in
dpe stede van ludich met den persten
aenlochte die vriendē vande bisscop
dpe zōmige werde gedoot. en zōmige
borgherē hupsen gerooft Janpet en
spaerdemē d heiliger kerckē iuweelē
Dat doodelichaē vādē bisscop werdt
ce ij.

ghebrocht in die kerche seer doornwē
en wert daer na simpellic begrauen
die tpran sijnde indē alder swaersten
bā der hepliger kerche / en hē vblidē
de in sijn boesheyt / als oft hi een goet
werck gedaē had / was so vblint dat hi
dē Canonikē beual dat sij sinē soē kie
sen soudē o bisscop en heere vā Tudic
te zj Als die Grabanter dese quade
niemare vnamē int beghinzel vā sep
tēbri / so wert alle blant beruert optē
tpran te treckē en zj mēdaet te wree
ken beduchende ooc dat die frāloose
mits dien int landt comē mochtē / die
van Louē warē dperste en trockē mē
harē meperē / laten de staen huer pos
sessie des sondaechs voor onser vrou
wē dach / en die ander volchdē in gro
ter menichte Die grauē van Gomōt
van Nassouw en heer Jhyllips van
rauesteyn warē die principaele capi
teynē. Indē verste belaghē si Dintu
den. dat hē opgal. daer na wōnen sy
Hasselt met vechtender hant / en ver
loeghē dē capiteyn die de tpran dair
ghestelt hadde. vllande ooc en vāghē
de veel borghers en sy beroofde dpe
stede En herroge Maximiliaen was
daer ooc comē met veel volcs So wer
der die stede van Tongherē beleghē.
maer die vā Tongerē gauē hē op: en
die Grabanter slechtē dpe veste en
bleuen een wile indē veldeligghe
met hueren hulperen die wel xl. m.
sterck warē te peerde en te voete. en
waren seer willich om op Tudiche te
treckē en dē tprā te bevechtē / Maer
dpe tpran quam spreke mettē graue
van Nassouw met ghelepe En als hy
een luttel ehts int secreteet ghesproken

hadde. so wert dat hepe al vftrop tot
grooter scaden en schanden. dat vele
wise lieden mishaghede. wāt die dpe
quartierē in Grabā hadde al diē gro
ten cost gedaē die soudpe betalēde te
weten die van Louen / Brussel / ende
Antwerpē / Die meperē vā herogē
bostche moste die last draghē vanden
Sheldersche: sta dpe schepdinge vā
desen hepe so gheschiedē int lant ve
le dootslaghe / roouen en brandē / Ald
werdt die ghemeynte dicwyl bespoet
vandē heerē. dpe meer haer particu
laer profijt soecken

Item veel Canonikē van Tudich
warē vā Tudiche en van elders gheco
mē tot Louen. en in Octobri vggaderē
de te nyete doende die bedwonghen
electie oft postulacie vandē sone heer
willem van Arenberch. so koosē si
die eenighe dē prothonotharhs van
Croy. des grauē vā Chymay brued
Die ander koosē heer Jan van Hoo
ne des grauē vā hoorne brueder En
beide hadde sy veele recomēdacion
vā princē en heerē aen den paus Six
t? dat langhe stont. wāt die iij. staten
van Grabant deden grote diligēcie
aen den paus om dat bisdom van Tu
dich te deplene in twee bisdomen om
veel quaets in toecomendē tiden te
hoedē. En wāt die prothonotarhs nē
te vrede en was en lastich viel dē voe
sepdē elect mē appellaciē. so wast ge
maect dat hi een iacrljcsche pensie
vā viij. C. guldē dair op behoudē sou
de Maer al was die voorē elect ghe
cōfiemeert hi was langhe iare arbe
dende met vele orloghe sonderlinge
teghen dpe Arenberghers en Tudic

hers eer hi dat lādē gebuyphē conste.
 Item die graue van Chimay sterf
 te Brugge die een wijs vrome heer
 was En toredinghē sterf heer peter
 van Turzenborch graue vā Sintpol
 van Spane 2c. achterlatē de ij. doch
 terē die oudste troude namaels tegē
 haren sin harē oom dē graue van Ro
 mōt bi dispensaciē vande paus.. En
 na sijn doot trouden sijn den edelē gra
 ue vā Vendōme vā coninckliche ghe
 slachte En haer susterē vrouwe van
 Edinghē troude heer philips vā Cle
 ue heere van Auensteyn van winē
 dale 2c.

Item ic heer weder optiaer vā. lxxij
 in septembri doe tract dpe heere van
 Chanterayn wt sint Omers ende by
 Terwane ghmoetende die fransopzē
 die vele ghelts brochten om sondpene
 genene dē volcke vā wapē so viagede
 hysē en roofde al gheht

Item in dien tijde soe was petijt Sa
 lizaert een vrom capiteyn teghē dpe
 vā Drecht die hi scoffierde by Amer
 soert. Dese petijt Salizaert was een
 gascō neue vande grootē Salizaert
 in vancrichē En hadde die fransopzē
 gelatē midis twist die hy daer hadde
 en dede op dese side teghē die fransopzē
 se dicwile vrome sepren

Item in die maent van octobri dpe
 vete graue du glas dpe scot was en
 capiteyne vanden fransopsen ter zee
 dede groote scade den hollanders en
 zeelanders en roofde vele schepen die
 hy voerde in Normandien En dair te
 ghen so werdē vande schepē vā dupn

kerke en Apenport gheroofte eenighe
 fransche schepen van dpepe ende vā
 Bolonpen oft Sonen

Item van beghin der maēt Rouē
 bris begonsten dpe ghedeputeerden
 vande hertoghe met gaders den. iij.
 leden van Vlaendren. en den iij. statē
 van Brabant en van Henegouwen
 metten comissarisen vādē con. te tract
 terē vanden pepse tot Arecht doe ge
 heetē Franchise En daer wert na ve
 le reysen ghesloten een toecomēde hu
 welic tusschē heer Karlen den Daul
 phijn des conincs sone onder sijn ia
 ren sijnde. en ionckrouwe Margre
 te vā Oostrijck des hertoghē dochter
 die een cleyn kindeken was om trene
 van iij. iare. En was vortwaerde dē
 hair huwelic goet soude sijn De graef
 scapē van Artoys en van Bourgon
 diē die de fransopsen inne hadde. en
 die heerlicheidē vā Marcs Rovers
 met meer ander articulē tot hondert
 ende een. inden voorsepde tractat in
 clange begrepē Welc ald? ghedaen
 sijnde so trockē die abassadeurs van
 hertoge Maximiliaē en die ghedepu
 teerde vande voorē ij. landē Vlaēde
 rē Brabāt en Henegouwe tottē con.
 doe sijnde te Tours om den voorsep
 den pepse te cōfirmeren Te weten he
 re Jan vā Lannop abt van sinte Ger
 chins Cancellier vander ordenen vā
 den Toplone. Philips abt van sinte
 Peters te Ghend.. Golen abt van
 Hasslighem. Willem abt van Ger
 ghen Ende heere Jan Lanop heere
 van Aimesborch Jan van Berghen
 heere van Waleyn Soudewijn
 van Lannop heere van Molebays.

Jan van Souerpe/heere vā wperes
cancellier van Grabat Pauwels de
Baenā heere van Morneselle presi
dent van Vlaendē, meester Jan du
Fay meester vande requeste. Serar
de nicuman Johānes de heer secreta
rijse des herogē voorē en noch ruij
notabel mannē wde voorē iij. landē
die quamē tot Tours bidē coñ. dyse
allegader goedertierlijc ontfinc/ en
hoochlijc beghaefde En daer na wer
det voorē toecomende huwelijc met
re peps gheconfirmeert Die coñ.
was doe qualijc te passe en hadde de
Dalphijn sinē sone beuolen den gra
ue van Beaugen toecomende herto
ghe van Bourbō die vrouwe Anna
ij dochter ghetrouc hadde. En hy de
de die ambassadeurs en gedeputeer
den gheue xxx. M. goudē croonē en
daer toe veel siluerē scalen seer costeli
ke. Daer na als paetse gheledē was
int iaer lxxij. so maectemē grote be
reetschap om iōffrou Margrietē den
coñ. ouer te gheuen tot behoef van si
nen sone de Daulphijn En om haer te
ontfanghen wert vande coñ. ghede
puteert die voorē graue vā Beaugē
met synder vrouwe des coñ. dochter
die met vele edelen in groten state ne
der quamē in Artoys / en ontfinghē
die selue ionffrou Margrietē inden
Mey. En int beghin van Junio soe
wertse met groter blijdschap te Ja
rē En daer na te Amboyse daer de
coñ. doe was. daer groote feestē van
haer ghehoudē wert in Julio En de
sen peps wert gepubliceert te Send
te Brugge te Brussel en i anderē ste
dē m; groter blijscap vande ghemey

nē volcke. mits diē dat dyse comē scap
loop hebben soude/want wt vrancri
ke meer ghelto comt in desen lāde dā
van eenigher naciē. en oock prouisie
van terwe. wijn ic. En al was desen
tractaet vande peps en huwelijc om
beters wille aldus ghemaect na lan
ge oorloghe/en dierē tijt die doe was
nochtans waren eenighe bi hertoge
Maximiliaen heri also informeren
de. dat hijt al in onweerden hielt seg
ghende dat hi tot deze tractaet te ma
ken noyt te recht consent toe en ghaf
en so werden vele vanden voorsepde
ghedeputeerden suspect inden oghe
vande houe: dies hem meeste onder
wonden hadden / En eenighe
van onsen capiteynē studeerden om
eenighe steden oft stercke plaetsen in
Artoys en pprardien te stelene. en de
peps te biekene daer hyper namaels
af volcht sal werde.

Item want heer willem van Aren
borch qualijc te vreden was vander
promotien des voorsepden heerē Jo
han van Horne. om dwelck te belet
rene hi inghenomen hadde dpe stede
van Tongheren wten handen vā de
Grabanteren doodende en vanghē
de die hi ghecrighen conste So wert
daer weder opghestelt eē groot hept
van volcke in die Toumaene En her
toghe Maximiliaen trach daer me
de int dāt vā Audich/en daer belagē
sp elode van Huele/en na rebestormē
werdt opghegeue Als heer wille dat
vnam quam hi met groter macht ve
Audiche om dat stode te ontfettenen
maer hi quam te spade. En want hy

vele stercker was dan die hertoge soe
woude hien beuechten. maer bi prac
tike hadden onse lpeden die victorie
want daer lagen achter eenen berch
bedect vele vrome mannē dpe sloegē
op die Iudichers als sy binne waren
en so werde dair omtrēt iij. M. Iudi
hers vslaghen mette here vā wachte
donck met iij. C. clefsche. dpe de herto
ghe van Cleue den Iudichers te hul
pen ghesonden hadde. En heer willē
dpe pran metten anderē namen die
vlucht en wasser nalincs bleuen

Item int selue iaer so wert by mid
dele van eenighen dpe oude twist en
partijscap tussē die stede vā Utrecht
en hueren bisschop heer David van
Bourgondien nederghelēit also dat
scheen. want die van Utrecht ontfan
ghen hem met groter blijscap. so dat
hy gheen archen vmoede. maer als
hi metten borgherē sprake hiel van
den ghemeynen goede. so brochtē eni
ghequaetwilighe heer Engelbrecht
van Cleue in die stede en vinghē dē
bisschop en deden hē voerē tot Amer
fort Doe staken die hoekē in Holland
huer hoorne op tegen die Cabailiau
we en den hertoghe Maximiliaene.
En want dpe van Utrecht sustineer
den die hoecken en voedden so nam
die hertoge raet metten Hollanders
darmen die van Utrecht belegghen
en castijen soude. dat al gheschiede tē
roste vanden lande van Holland. die
daerom cost deden van veel tonnen
gouts En in tbelegghē worden vele
lieden ghedoot met caloueren en an
derlins aen heyde side. En heer Joest
van Tallapn wert daer doot ghescho

ten die stadhouwer de seer beclaecht
was Ten ynde dwanc die hertoge de
van Utrecht also dat se peps maecten
na sinen sin/vele ghelcs gheuende en
si mosten een gat brekē in die muerē
vander stadt daer hi door quā in die
stede. en setteden sinte Katherinē por
te in iij handen die hy voor beual dē
heere van psselstepn

Item na dē voorē paps vā vrācthe
wert die con alte meer sieck en cranc
en sochte alle manierē om iij leuen te
vlanghē gheen ghelt sparende maie
teghē die doot en is gheen remedie..
En eer hi sterf dede hi brengghen van
Nieme tot Tours die heplige ampul
le met olpe wten hemel gesondē en
van parijs dat heplich crups en dpe
rode van Maron om die te siene en te
eeren En hy sterf den xxx. dach van
Oogst. En hi woude begrauē in dpe
kerck iij tot onf lieuer vrouwe te Cle
rp bouen Olliens daer hi sijn sepul
ture hadde doen maken. daer hi in iij
leuen plach in te ghaen en te ligghē
prouende oft sinē lichaem wel passen
soude etende oock daer inne en drinc
kende Aldus sterf die wonderlike ont
siende moghende con. Lodewick dpe
xi. van diē name. die van so veel men
schē sake der doot is gheweest. en dpe
edele en tgemijn volck so vdruct heeft
bouē alle iij voorvaderen. hi maecte
vele arme lieden. ende quiste d; gont
als sijnck. rijckmakende vele lpeden
die d's onwaerdich waren

Dese moghede subijle con. Lodewic
was so dat hem nauwe gheen dinck
onmoghelijck en was te doen in bei
de staten gheestelijck ende weerlijck

En dat hy niet en conste ghedoen by
trachte dat dede hi met listen en prác
tiken/ghet ghelt noch goet sparēde
om sine vpanden te cranchen. soe dat
alle princen en prelatē sine listicheyt
ontsaghen/want lichteliche gheloofde
hi clappaerts/en al zyn viādē brocht
hy te niere Aldus wert die Dalphyn
zū sone Karle de viij. con. sijnde in zū
xiiij. iaer ope seer ongheliche was sine
vader in seden meer ghelijckēde sijn
der moeder oft oock con. Karel dē vij.
sinen grootvader. want hi was sacht
te en goedertieren van natueren En
want heer Oliuier conich Lodewijc
barbier die wt Vlaendren was/dien
hi ridder ghemaect hadde en seer rijc
he. en Daniel zū gheselle veel groote
te lieden misdaen haddē by des con.
Lodewijc beuele. so worden si bepde
ghehanghen ten veruolghen vande
hertoghe van Orlē. die welcke ghe
trouche hadde vrouwe Johāne die oud
stedochter van con. Lodewijc. en hy
was qualiche te vreedē dat mīn vrou
we van Beaugen die ionckste dochter
metten graue van Beaugen haren
man den ionghen cō. haren brued te
bewaren hadden. want hy woude
naerder sijn Mits welken en āderē
saken so trach hy bi den hertoghe vā
Britanien en begonste te oorloghen
teghen den con. Daer waren by den
heroghe van Britanien vele groote
princen en heeren van sijn alliance
regē dē con. en zū regerēds Als die
graue vā amlbrecht die graue van
Denops /dpe graue vā Orenge en
Maximiliae was ooc i haer alliance
Nu valt te scriuen vanden Engel

schen/hod dat con. Edwaert die oock
sake gheweest es van veele s. men
schen doode/haestelijck sterf achterla
iende twee sonē/en een dochter. Doe
was die hertoghe van Clocester Rich
chart des con. brueder een vriet en
boos man seer arbejdende om bepde
die sonen te crighene Naer
want se op vrydom ghedaen waren
te Londen. soe en mocht hy daer aen
niet ghecomen dan by practiken en
schonen gheloften en also crech hise.
En sy worden gheselt in die handen.
vande graue van Sockinghe En i
ghe sepden dat se die hertoghe vā Clo
cester haer oom dede versmachten om
selue con. te sine. Ander sepden dat de
graue van Sockinghen hopende sel
ue con. te werden hise ter doot broch
te. want hi hier Henrich. En hi had
de in een pronosticape ghelesen van
eenen toecomendē con. Henrich vā
Engelāt/die alte grote en machrich
zū soude. dit meynde hi selue te sijn
Enighe seggen ooc dat hi alleen en
hant ter doot brachte. en dā ander dat
hi vander vontē gheheue had spaer
de hi. en liet heymelic wtē lande vug
ren En na dat hant geheete Richart
gewoet hadde in Portegale. en daer
na was gecomē bi cō. karle vā vracē.
so quā hi heimelic in brabāt by vrou
margriet weduwe hertoge karels zū
moepe. Die vā hertoch vā Clocester
maecte hē selue con. En die graue vā
Sockinghen werd ghedoot als een
brader En zū herte wert wegetroche
en hē gegue te cussen. En wā dese vi
olēcie vande con. die seer bloetgierich
was/mishagede wile liede soe crech

hy vele vianden. Doewas wt Enge-
lant vluchrich graue Henrjck vā Ri-
chemont hem houdede in Brancrjck
wāchi des conincs neue was: so was
die coñ. van brancrjck bi sinen rade
also ghesint. hebbende oock verstant
van enighen heeren in Enghelandt
dat hi den graue sinen neue opstelde
en voorlach van veel vromen volcke
van orloghen en capiteynen en ghel-
de. om te verslanc den tyran die hem
seluen coninc ghemaect hadde. Als
dan die graue van Richemont ouer
ghetrocken was in Enghelandt met
ten Fransopsen so quam die voorsp
de Richart als coñ om hem te beuech-
tene. en inden strjde werdt hi verla-
ghen: en die graue hadde victorie. Al-
dus wiesch: sijn macht in Enghelant
En hy werdt tot London ghetroot
coñ. van Enghelandt by conquesten
Henrjck die vij. ghenoeint. En om
dat hi by beterē rechte coñ. sijn mocht
te so trouwede hi die dochter vā coñ.
Edouaerde En dat kind vanden her-
toghe van Clarencen dpe ooc coñ. E-
douaerds brueder sone was hielmē
langhe ghenanghen omte verhoede
dat dese coñ. Henrjck nyet verdreue
en worde. Doch so vercreghen die En-
ghelschen namaels vanden paus In-
nocentius die vij. na de doot van pa-
pa Sixtus dat coñ. Henrjck en sijn
wertich oor vanden Roete van Rome
gheconfirmere werden conynghen
van Enghelant Als Henrjck
dan coñ. worden was so hadde si nijt
op die Fransopsen die met hem comē
waren om hem coninc te maken en
verdreuen se wt den lande. Want die

haet en nijt veroudert es: ende nem-
mermeer steruen en sal. want altoes
verheffen hem die enghelschen en be-
nijden allen naciē. nochtans alder-
meest benijden sy die Fransopsen. dz
eenighe scriuen denersten oorsprōc
te sine vander tijt vanden grote coñ.
Torcharijs van brancrjck: en vā coñ
Dagobert sinen sone: dpe regneerde
omtrent die iaren ons heere vi. C. en
xxx. En hi track op die Enghelsche de-
doe onghelouich waren vanden ker-
sten gheloue gheuallen. En al gewā-
nen hebbende Enghelant so beual-
beual hi alle mannen ende iongherē
te dooden de langher waren dan sijn
sweert Langhe iaren daer na so ghe-
creghen bi huweljche dpe coninghē
van Enghelant vele lādē in brancrjck
die sy te leen hielden vande coningē
van brancrjck. als Aquitanien. dat
Behenne en Salconien Angouwē.
En daer na Normandie. bi dyen dat
Willem hertoghe van Normandien
Enghelant conquisteerde: daer dpe
coninghen van Enghelant: edert af-
ghedaelt: sijn Aldus sijn vele orloghē
tusschen die coninghen van Engelaē
en die coninghen vā brancrjck mits
desen landen gheschiet. En die conin-
ghen van brancrjck hebben die gerō-
fiskeert mits rebelliē en ogetrouwic-
heeden der Enghelscher coninghen.
mits desen en verghaet den haet der
Enghelscher nemmermeer
Nu om weder te keeren tot onsen
proposite van coñ. Henrjck dpe vij.
om te wetene sijn gheslachte. Doe es
dat waer dat die vrouwe Kathelijne
van Brancrjck dpe was des sesten

coñ. Karels dochter. en moeder van
den vi. coñ. Henrich van Enghelāt/
die heplich gherekent wort: was ooc
moeder van des conincs Henrichs. de
vi. vaders die sy na die doot van co.
Henrich die v. hadde van eenen rid.
der wt Enghelant daer sy op verlief.
den en nam te manne. En coñ. Hen
rich die vi. aenueerde synen ionghē
brueder: en dede hem hebbe die doch
ter vande graue vā Aitchemōt daer
aen hy wandelen Henrich den vi.
Dese Henrich noch in Vranche syn
de eer hi coñ. was dede veel ghelofte
den coñ. van vranche. Maer als
hi coñ was: so en dorste hij de Engel
schen niet vertellen: oft hy in dangve
re gheweest verdreuen te wordene.
Maer om te belien so moeste hy ve
le doen en laten: ooc om quade suspi
cie te schuwen

Item in i aer van lxxxiiij. en voort
aen was groten twist tusschen herto
ghe Maximiliaen en blant van Vlaē
dren om des regimēts wille. En veel
scaen en lammers ghelichiede int lāt
En ouermits dpe langhe merctē vā
Antwerpen en van Bergen die tegē
tghemeyn goet vande lande soe lan
ghe alle iare wt ghestelt worden. ooc
in preiudiciē der merct van Brugge
so werden die dpe leden van vlaēde
ren ten versuecke van die van Brug
ghe also beradē. dat sy een sterck bloch
hups stelde op Cloppers dijk op die
Schelde bi Antwerpen: voorsien mē
bussen en ruterē om te belettene dpe
schepen ter merct comende en weder
kerende die si somwile roofde. maer
die stede van Antwerpen dede daer

teghen maken ghelepschepē en bar
gien. daer mede sy die ander beschud
den. en dicwile wert daer gheschar
mukt Het was doe oock eclips vā
sonnen ij. vren lancduerende. En all
dit blochhups aldus langhe ghestaen
hadde. so trocken die van Antwerpē
wt met haren schoutet of Marcgra
ue heer Jan van Kants en omgrauē
de dat blockhups soe wonnen sijt en
destruerdent vanghede die sy daer
vonden. dwelt ghelichiede na paescē.
int i aer van lxxxv.

Item int selfde i aer so vinck heer Fre
derich van Huerne heere van Mon
tigny buten Sincrupe heer Willem
van Krenberghe en leeuwerde hem te
Maestricht daer hi grote schande af
hadde. want mijn heere van Tudich
en hi hadden paps ghemaect met he
re willem: en hadden al te samen ge
teyt in goeden ghelofscape. Ende al
was heer Willem een quaet tyrant
nochtans moetmen gheloue houdē
Al dus heer willem synde gheuange
te Maestricht. so moeste hi steruen na
der steden rechten om syn voorghaē
de misdaet en quade seften En wert
opēbaerlijc onthalt. dwelt namaels
swaerlijc ghewroken werdt op de vā
Maestricht en den bisschop. van hee
re Gueraert sinen brueder en syn hi
deren en heer Gobrecht. x.

Item int selue i aer van lxxxv. in Tou
we so wert te Francoert ghecorē coñ
van Almaniē anders roomsch coninc
hertoghe Maximiliaen. vanden vi.
hoer vorsten in presencie van Kēf
Frederich sinen vader En na paescē
den tweeste sondach wert hy tot Ake

ghetroont metter grooter feestten

Item anno. lxxxvi. in Julio quam die heylser in Brabant Vlaenderen en Hollant en wert eerlyc ontfanghen. En mer hem en mette roomschē con warē ghecomē vele swyrtzen en lanc lmechten dpe quamen tot Brusselle seer sterck. En daer gheuuel een groote comocie dat al die ghemeite in die wapen liep beduchtēde by sekerē tekenē datse die stadd innemē wouden. Maer het wert met wijsheit besliche datter so grootē quaet niet en gescpe de alst gheschapē was.

Item dpe con. wed ghetrockē zijde in Almaniē soe quā by namaels wed mer grooter machē sonderlinge met swirzē en trach in Richardiē om eenighe stedē vandē fransopsen in te nemene. Maer die here vā Cordes vblī de die swirzen met vele ghelts soe dat die fame ghic datse dē con vbrocht had den. die deder eenyge hanghē ende keerde weder beschaemt.

Ite anno lxxxvij in Mepe so wert de stede van sent omers bi nachte dē fransoisen ouerghegeuē by eenyge vandē meesten die de wake hielden. Maer naemaels wertse vā deser spden by nachte weder ghecreghē

Item by onwisen rade van eenigē die bidē roōschē con. warē so was op ghestaē een gaerde om hem te bewaren. en ghereet te spne alst te doe ware van volc te peerde en te voete wel xvij. Cost h. M. mannen soe dedē sp

in dpe landē alte grootē schade ende quaet/rouende en slaende die lide en dpe dorpen wt teerde en tracterēde als viandē/en violerēde dpe vrouwē en warē meestendeel bourgonschen en haynewperē. so was dat lant al te seere verlast deen iaer op dander.

En want dpe van Brugghe en van Ghend niet en wouden obedierē dē roomschē con. na dē sin van sinen rade/daer heer Peeter lanch als sijn tresorier een vandē meesten af was. soe quam hite Brugghe met sinen edelē en rade. Anno lxxxvij. en dpe groote garde bleef daer buten ligghēde. En want hi velerutere ppheniers by hē hebbēde eenighe dinghen vsochte aē den regeerders vander stede die sinz consenteren en woudē/so gheuuel daer een grote comocie inder welker dpe con met sinē cācellier en dē heer van Polen en andere gheuanghē werdē en die con. wert bewaert in Cranenborch lāghetijt. Doe washertoghe Phūs sijn sonere Mechelē bewaert. Soe wert groote nernstichept aē dē Paus Innocēcius dpe vij. ghedaen om den coninc te moghen verlossen dpe welke Paus bi sinder bullen cōmitteerde dē eerst bisscop van Coelne om bi censuren van den banne te. te doen manen die wethouds vā Ghēt van Brugghe ende van Ppredatse den conynck ende alle spne dpenaers souden laten ghaen los ende vey bin nen sekeren termynen van daghen: dwelch alsoe gheschiede. Ende daer en binnen soe hielt men sprake mette roomschen coninc gheuanghen ligghende om peps m; hem te makene

En daer warē oerbodē die iij. statē vā
dē landē om bi goed maniere dē con.
te bloffen en die landē te sette in goed
police. Dwelc dē herē van des conics
en heeren Jhūs sijn soens houe te
Mechelen sijnde en huere adheren
te in Hollandt, Henegouwe. en dē bis
cop van Audick niet en ghenoechde
want sy cortē waren verwachtende
den keys met groter herē en volck we
Almanie. om die van Brugge en an
derete castpen. So trockē te Brugge
nochtā eenighe vandē iij. statē van
Brabant en insghelijcs die ghedepu
teerde van zelant comende te Brug
ghe bi die iij. ledē van Vlaendē. En
heer Adolf van Cleue heere van Ra
uensteyne was huer leysman. daer
wert so verre ghesproken mettē con.
dat hy van Vlaenderē een somme vā
veel M. in beternisse hebbē soude. en
dat hi aent blant van Vlaenderē niet
meer hebbē en soude. Maer tottē re
gimēte wordē seker heeren gheordi
neert. tot dat hertoghe en graue Phi
lips oudt ghenoech ware. Maer die
statē van Brabant woude dē roischē
con. noch voor voocht houdē met ve
le meer ander puntē dieschenē te pro
fite des lants en vā hertoghe en gra
ue Jhūs te draghen En bi desen cōdi
cie wert die con. wtgelatē. maer sine
dienaerē bleue voor dat onderhoudē
vandē peyse gheuange. doe quā die
con. wt en vghaf dat hē mis daē was
en dede sekerē cedit tot onderhoudē vā
den peyse En insghelijcs die voorstre
uē iij. staten. En het was voorwaer
dedat heere Jh. Philips van Cleue des
heeren van Rauesteyn soē ostagpe

gheuangen was voor dat onderhou
den vanden papse. En also verre als
den seluen peys nyet onderhoudē en
worde soe wert hi en die andere quist
gheschouwen van haren eede den co
ninck ghedaen. Ende so comende die
ghedeputeerden van Louene. Brussel
sele etc. in die steden ghauen der ghe
meputen den paps te kennen. dpe da
re by bliuen wouden

Ende dpe was den oorsprōck vander
quader oorloghen binnen desen lan
den. die een stede teghen dpe andere.
Ende by desen middelen tijde soe gaf
briue vanden banne de eertbisshop
van Coelene als inge apostolijc tegē
die wethouders van Ghend/ Brug
ge/ en Ppre. als niet wtghelaten heb
bende den coninck en teghen adherē
ten

Ende wt dese woorden sepdē veele
onwisse lieden dat alle die gheene die
namaels den coninck Maximiliaent
wedestonden in des paps ban warē.
hoe wel dat den ban niet en sloech dā
opt gheuangenisse vanden coninck
Oock wouden dpe van Vlaenderē
seggghen datse verhaest waren. ende
datse binnen dyen termine gheordp
neert hadden. dwelc ooc namaels vā
onsen heplighen vader den paps by
sijnder bullen ghedeclareert werdet
by hulpen vanden coninck van vrac
rijcke daer die van Vlaendren doe ter
tijt haer toevlucht toe hadden als ha
re ouerheere. want dpe graue van
Vlaenderen behoort dat landt van
vlaenderen te leene te ontfanghene
vanden coninck van vranckrijcke

Item ooc binnē desen middelē tīde
quā die kepser af met grocē hepre wt
Almaniē om sinē sone te vlossen ende
die iniurie hē ghedaē te wreken Die
roomsche con. ghinc tot sinē here va-
dere te Nechle danckende hē en dpe
princen van Almaniē vandē arbey-
de die si om sinē wille ghedaē hadde
biddende dē kepser sinē vader op syn
knipen dat hi te vrede woude zñ van
die van Brugghe ouer mits den eede
die hi ghedaē had. maer dpe kepf en
woudes niet doē: wāt eenighe prelac
tē sepdē dat hi den eedt niet houdē en
moste Aldus vsochtē die vā Ghende
heer Philips vā Cleue voorf dat hy
huer capiteyn woude zñ. alsoe inden
peps te Brugghe gheslotē was. dat
hi also dede En ghecreech bi practiē
dat caesteel ter Slups. en hy maecten
hē sterckorloghede ter zee en te lande
En die graue van Vendōme wt vrac
rīck dpe de grauinne van Spnnpol
gherrouc hadde hiel hē te Brugghe
en meer ander capiteynē wt Brano-
rīc quamē dē Vlaminghē te hulpe
Item die kepser en die duysche toge
met macht in Vlandren en lach een
wile bi Ghend En op een tīt mēpdē
zñ volck binnē Ghend te comē op dē
heylighē sacraments dach. maer sy
fallieerdē En int landt gheschpeden
vele roone en manslachte en brādē.
en veel duysche werdē dair vslaghe
en vdronckē. Die brueder vādē marc
graue van Baden beyde die sonē vā
dē graue vā tlorne by dpuersē tīdē
met meer anderen bleuen vslaghen
En op diespde vanden vlaminghen
werden daer ooc vele vslaghen Daer

naetoghe die kepser en die coninc we-
der in Almanien latende by hertoge
en granephūs tot bewaringhe sijn
landenden vromen hertoge Albrecht
van Sassen dpe lange tīt herde orlo-
ghe voerde mettē heerē en stedē sijnē
adherentē teghen die andere die den
paps te Brugghe ghemaect onder
houden wouden Die tot huerē hoof-
de hadden den voerf heer phūs van
Cleue die wt crachte van dpen papse
tot hē ooc track dpe van bruessel louē
Tienē en meer andē cleyn steden. En
die vā hertogē bolte stondē neutrael
En eeneghe fransche capiteynē qua-
mē ooc in Brabāt te Bruessel te Thie-
nē respīuele en dedē grote schade in
Brabāt in Henegouwe in Namen.
En insghelīcs heer Kobrecht van M-
renberch heere van Ysden. en heer
Euerart en Kobrecht te Die heere
van Chanterayn bewaerde die stad
van Louē die anders in periculisou-
de gheweest hebbē. En in dese orlogē
gheschiedē in beide sīden veel schade
van rouē brandē dootslaghē en rāt-
soenē in Vlaendre in Brabāt in He-
negouwe en Namen: En het was
eē schadelīke orloge sonē regulacie.
want die rucs hadde vā beydē spde
een cōpactghemaect vā rātsden te ge-
uē alleē een pont by vlaemisch En pe-
ghelīck die woude mochte alsoe veel
huyfen en kerke vbrandē als hi wou-
de. So werdē in diuerschē plecken in
Vlaendre en in Brabāt vele dorpen
en kerke af ghebrant bī cleinder ooc-
saken Die ruprer ligghende te Brues-
sel vbrandē Viluordē. Arscot in Gra-
ff. ij

hant wert van hertoch Helbrecht ge
wonnen. ende het verbrande metter
kerche Die stede van Thienē insghe
lijcx daer groot goet ingevlucht was
wert van hē ghewōnē gerooft / ende
na ghebrantscar. En doe begonste al
te swaerlijc die pestilēcie te regneren
te Bruesel En mē hielt sprake in bra
banc mettē hertoghe van Sassen om
paps te makene En dpe van Louen
en Bruesel metten anderē cleynēste
den maecten passs met hem in des
roomsch coninc name betalende en
ghelouende grote sommē van penni
ghē meer dan sy wel vmochte. Dae
gheschiede in Oostmaent int iaer vā
lxxxix. Doe wert die sterfte so lanck so
meerder En want dpe munte bi den
voorsepde quaden iaren alleenskens
so hoghe clomen was dat eenen gou
dē gulden dede ix. schellinge vlaems
oft meer. so was grote armoede ond
de rentiers. So wert bidē heerē van
den houe vande prince daer op raet
gehouden om af te sette: En al wast
so dattet veel wise lieden goet dochte
dat men die munte ten twee malē af
setten soude om tvoch niet te seere te
queersene. so en woudē eenighe gheef
telijche prelatten dat niet ghedoghen
sonderlinge die abt van sinte Bertijf
die groot int hof vanden prince was
maer tghelt werdt tot eenen male af
gheset int alder nederste te weeten dē
goudē gulde op ix. schellinghe vlaem
d: gheschiede te Breda int iaer lxxxix.
Dese affertinge vande ghelde so se
re needer dede den lande groter scha
de dan die voorghaende orloghe / also
wijle liede sepdē. En daerom duerde

dat niet seer langhemaer het ghincd
tweewerū af En die abt sterf te me
chlen haestelijc. Het ss dicwil beuē
den darden raet vangheestelijche lie
den en prelatten en sonderlinge die re
lipse monikē sijn. in materien in dw
ghen die hare state niet en betamen
quaden spoet heeft. want god en heeft
se daer toe niet gheroepen

Item want mids deser affertinge
vanden ghelde tot Brugghe een gro
te commocie op ghestaen was ind ge
mepte so was die graue van Nassou
we ghecomitteert om datte beslichte
En hy dede daer scherpe iusticie En
die van Brugghe wordē van hē alte
swaerlijch gheschat te meer om dat
sy den coñ. hadde ghehouden. soe dat
die stede seer veramt wert

Item het werdt ghemact dat dpe
van Vlaendren en die roomsch coñ.
hem ouergauen int seghē en wtspra
ke vanden coñ. van vrācrich als toe
romende brudegom van des rooms
schē coñ. dochtere daer vooren afghe
sept is En hi dede sijn wtsprake te
Tours seer fauorabyle voor den roō
schen coñ. en tot grote laste vanden
lande van Vlānderen. En heer Phip
lips van Cleueen was in desen trac
taet niet begrepē. bliuende opt caste
le ter Sluys Naer namaels werdt
hi beleghe vande hertoghe van Sas
sen dat hi paps maecte ende dat caste
le ouerghaf

Item int iaer van xc. Als die heere
van Monfort en die andere vanden

hoechen teghen de Hollande wafte
re stichen so belach dpe hertoghe van
Sassen met machte dat stedehē van
Monsfort op die koften van Holland
ten vlsueche vādē Cabilliaus. Maer
ten eynde wert een heymelijck pepa
ghemaect en dpe hertoghe schiet vā
van daer.

Item int iaer van xci. was eenē vrees
selijcken coude winter soe dat die bo
men wijngaerden vervrosen en die
nauolghende somer was seer nat vā
regheue. en dē dieren tijt wert meer
der dan te voren

Item int iaer xciij. na dat con. Fern
nant van Aragonē en Spaengnien
met sijnder coninghinen x. iaren. die
grote stede van Sarnade belegghen
hade belettende die vitalie so wan hi
die stede en vinck den con. En merre
kerste besette hi die stede en slant late
oor eenighe heydē leuen ond tributei

Item in Julio sterft paus Innocen
tius die viij. En het werdt ghecoren
paus Roderic die cardinael vā Va
lencien. een Cardinael een wonderli
ke gheselle. daer namaels af gheset
sal werden

Item na die doot van hertoge Frā
sops van Britanien so bleuen die frā
sopsen noch oeloghende op die herto
ghinne En hertoge van Orlies was
metten Britonen. En daer gheue
eenen groten strijdt tot sent Hubyn
daer vele verslagghen worden in bep
desiden. Die Enghelesche wordē al v
slagghen quer eenen hoop. en die Frā

sopsen hadden dpe victorie. daer seer
toe halp Jacob Saliorh die de Swyt
sen dpe de vlucht namen weder dede
heeren wissende hoemen die Britonē
weder versubtylen sode. maer heere
Jacob wert selue verslagghen. also hy
dat te vore gheseyt hadde Daer wer
den ghenanghen hertoch Lodewijck
van Orlies die namaels con. wert.
dpe prince van Orenghen des herto
ghen van Britanien neuue. Ende dpe
hertoghe van Orlies sat lange ge
uanghe te Bourges indē torre. En
na dat hi langhe ghenangen hadde
gheleghen. so vcreech sijn vrouwe aē
den con. haren bruedere met vele be
den dat hem wert gracie ghedaen en
wert vlost. En werdt ghemaect gou
uerneur van Normandien en hadde
grote pension. En hi swor den conie
ghetrouwe te sine. afghaende die ali
ance vanden con. Maximiliaen. dpe
welcke niet te vrede sijnde dat Artois
metten graefscap van Bourgondpe
in des con. handen ghebleuen was
als hem ghelooft te huwelike mer xij
der dochter so begonste hi weeder te
oeloghen in Picardpen om eenighe
plaetsen in Artois in te gheerigene.
En perijt Salisaert quam subtyliche
in die stede van Terwane en hpele
lange. Maer namaels als de graue
van Passau en heer Jhus vā Cleue
en meer and getrockē warē o Betu
netenemē dat die heer vā Cardes v
nālen quā daer teghē en vloech veel
van oten liede daer die graue vā Pas
sau genāgē wert. en die iōge hertoge
van Ghelder. so namen die Fransoi
sen wederom Terwane en behieldē

En na die doot vā hertoch Fransops
vā Britaniē als die con. selue gereert
zijde van sijnder suster die grauinne
van Beaugen oorloochde op die iōge
hertoginne van Britaniē vele plaet
sen innemēde. want sommighe van
den meesten heeren in Britaniē goet
fransops warē En dit dede hi op dat
se gheenē man sonder sijn consent ne
men en soude en o haer te dwingene
haer leen vandē con. te ontfanghen
So sandt coninc Maximiliaē bi diuer
sen ryden ridders en knechte der her
toghine bi heer bondewij de bastairt
van Sourgon die. die welcke vander
hertoghine betaelt wordē. Maer die
fransops wonnē althit sommige plaet
sen in britaniē En si belepde de rijke
stede van Nantes die sp op die tijt
en ghecreghē Want dpe oude graue
van Albret bewaerdese. hopende dpe
hertoghinne te crighene te wiue So
was die bisscop van Leon in Britanē
hem langhe iare hondende bi coninc
Maximiliaen en heer phils sine sone
daer toe gecōmitteert vandē hertoge
van Britanien ouerledē en daer nae
van sijn dochter En bi rade van hē
en anderē om den coninc van franc
rijcke te cranchene wert gheslote een
vreesint houwelich tusschē. con. Max
imiliaē en die hertoghinne En bi brie
uen van procuraciē wordē van conic
Maximiliaen machrich gemaect hee
re Wolfgang van polem en meer an
dere te samene om dpe hertoghinne
te trouwē die welcke heer vā polem
ouer trac in Britanien ende als pro
cureur van coninc Maximiliaē trou
de hi die hertoghinne En dit stont al

du langhetht Maer dpe fransops
getregē die voorstede van Nantes
opgheue van Albrecht en allanc soe
meer wordē si stercker

Als die aenmeckeden die ionghe her
toghine haer houdēdete siēnes bina
al orengher wert clepe hulpe hebbē
de En soe moeste spractaet makene
mette con. van francrijck te wetene
dat die con. vā vā francrijck tlant sou
de behoudē bi middel van C. M. pō/
den Tournoupsen tlaers. en van te
betalē die soudpe van harē ruterē.
die o betaelt warē En hi gaf haer ge
lepe door francryck te repelen totte cō
Maximiliaē harē brudegom Maer
eer dat gheschpede so warē daer and
makelaers tusschen beyde ghaēde so
dat daer een huwelijche tusschen den
con. vā francrijck wert en de hertogin
ne. dwelc also ghischiede dat dpe con.
haer troude. En in de stadt vā Tours
werdt daer af ghehoudē grote feestte

En die coninc spet vrouwe Margrie
te vā Oesterijc sijn perste bruproude
sijnde .xi. iaren. weder heerē tot harē
heer vader en brueder in brabant cos
telick begaefte van ghelde en van in
weelen hem excuserende by sine Am
bassade dat nyet gheoorlooft en was
ioncfrouwe Margarpete tenemene
te wiue teghē haers vaders wille de
althit teghē hem orloge sochte. Mid
welken huwelijche vander hertogin
nen van Britanien groote murmur
racie was in desen lande van alle dē
volcke. ende ooc inc lant vā francrijck;

Maer het wert benondē dat die pro-
curaci vande voors heere vā polē ge-
ghebrech hadde en nper sufficient en
was. Doerlepdemē dat coñ. Maximi-
liaē van sijn moeder weghē die een
dochter van Dorregael was. tender
den leede bestont der hertoghyne.
van Syptaniē van haerder weghē
die een dochter vā Fops was. wāt en
hadde daer gheen lesel gheweest so
en hadde coñ. Maximiliaē gheē and
vrouwe moghē trouwē. en namaels
nam hi te wiue die dochter van Np
lanen

Item heft Frederijck die iij. sterf
en wert hoochlic begrauē tot Wpene
in Oostrijc. en so quā die roomse cō.
in die possessie vande heyserijc. en vā
zj vaders landē Maer vele meer ge-
creech hi bi die doot vā hertoch Dege-
mōt vā Oostrijc zj neue als geerechte
aerfghename.

Ite Coñ. Henrjē van Enghelanc
om dē Enghelschē te belieuē en groo-
te scattinge vā hē te gherrighē opstel-
de een grote armee om te comē op
dē coñ. van vācreijc en opt blant van
Normandiē En hi quā mettē egelsē
voor Boonē. die hi scheen te willē be-
stomē wāchpse dede met busschē be-
schiecē Maer bi middele vande hee-
re van Cardes die des coñ. van vāc-
rijc stadthonder was in Bpcardiē so
wert die oeloge bi tractatē nedergehe-
lept mits een grote somme vā pēnin-
ghē voordie costē des coñs vā Enge-
lant bi terminē te betalē. So tractatē
Henrjē weder in Engeland Ter stōe
daer na wert Atrecht heymelijc ghe-
wōnē bi dē here van Foret en āderē

want sp die stotel vā dē cliekette in die
poite van Atrecht subelijc hadden
doē cōterseptē En die capiteij Carcal
uent die vā des coñ. van vācreijche
weghē die stede te bewarē had wert
gheuāghē op zj bedde ligghēde. En i
die stede werdē veel lantknechte van
Almaniē inghelatē omdie te bewarē
Om dē welckē haer soudie te betalē
so was in vlandren ghecōsenter een
grote somme van pēninghē te heffe-
ne. Maer eenighe heerē ghecreghē
die in haer handē ende die ruters en
wordē niet betaelt Doe beghōst en sp
die borghers van Atrecht te beroonē
als viandē En die bisscop vā Atrecht
hieldē si gheuāghē hē affcattēde bp
drepghē een somme van vele dupsen
den al was hp nochtans goet Bour-
goensch Ja sp wordē also boes dat sp
die kerckē aldaer roofdē. Daer na de-
strueerdē sp dat casteel op dpe groote
merct. dat coñ Lodewijc om dpe van
atrecht te bedwinghē hadde doē ma-
kē Doercreghē sp die cite dat is die bis-
doms stede van Atrecht daer bp staē-
de die den coñ. toe behoort. en dpe for-
tresse die coñ Lodewijc hadde doē ma-
ken teghen die ander stede destrueer-
dē sp ooc te gronde

Dat lvi. Vande eertshertoge Phi-
lips van Oostrijc en hoe hi tweewer-
uen reysden in Spaengniē En wert
coñ. van Spaengniē.

Margherita die con. als hi hi
ghe absente gheweest hadde
vanden lande so quā hi ned met zj
der nieuwer hups vromē ds hertogē
dochter vā Nplanē perst in Brabāt
met grote state vā prince / prelatē / en
edele En hoere Philips zjn sone met
vrouwe Margriete sijn suster reys
den haren vader indat ghemoete tot
Maestricht: daer na quamen sy met
alle den state tot Louene

Als sy nu te Louen ghecomen warē
soe was daer grote ghereetschap om
hen met eeren te ontfanghen. Ende
doe werdt hertoghe Philips ontfan

ghen en ghehult met groter seeste en
blijshapen hertoghe van Brabant
oudt sijnde xvi. iaren. en daer na ooc
in Vlaendren / ende ooch des ghelijcs
in anderen landen ende steden sijne
landen. Dit gheschiede in ons he
ren iaer. M. CCC. xvij.

Item na darlanghe albus ologhe
gheweest hadde in Picardien / ende
ooc ter zee: daer die Hollander ende
Seelander groet schade bi name
En ooch bleef den dieren tijt vanden
kooine ghedurende in desen landen.
want men wt Francijche gheen ko
ren binghen en mochte

So wert te Senlis in vranckijckghe
maecte een vngaderinge van ghedepu
teerde in beyde spde. En na lage spra
ken wert daer eenen peps ghemaect
daer onder veel ander puncte ghesloe
te was. dat so wanneer hertoch ende
graue Philips den con. van vranck
rijc hōmagie doe soude van hē te lee
ne ontfanghende Vlaendren Artop
en Charlops xdan soude die con. hē
weder ouergheue die steden van Atri
en Setuenē hepsdij. En als vande
hertochdom van van Sourgondien
en andre gheschildē in beyde spde en
soudemē met ghenē wapenē mogē
vuerke. anders dan bi weghen van
iusticien oft van vrientcappen Deze
paps wert beswoer in beyde spden
En daer wordē veel coninghē en pri
te in begrepen.

Item want die ionghe con Karl sit
den sin begrepen hadde dat conicrijc
van Napels te coquesterē als hē op
ghedraghē van con. Kēnez sinē oude
oom die recht con. vā Napels en De
ciliē was Als daer toe ooc vuerce en ge
bedē vande Paus Alexander voorst.
en heer Lodewijc vā Milanē die mō
hoor was vande ioghen hertoge vā
Milanē. so dacht hi vele paps te ma
kē mette con. en conighinē vā Spaē
giē en Aragon. en ouergaf hē dat lāc
vā Roussillon. Perpinianē xc. dat hi
en zij vād lāghe gehoudē haddē voor
veel M. cronē de hi der coninghinne
liberalijc schanck mēpnende eewigē
peps met hen te makē. maer het quā

daer na al anders. So trach de con.
tot Ipons en vlandt zijn volck daer
welc. M. witsen mede waren. en hi
volchde met groter macht door eghe
bercht vā Dauopē en quā in Diemōt
tot Vercelles daer heere Lodewijck
van Nplanen tot hem quam.

Daer na werdt hi seer seestelijcken
ontfanghen tot Ipsen tot Florentē
en ter Sepnen. En dpe hertoghe vā
Goelpens bleef lighē in Diemont in
sijn landt van Alt

En want de paus Alexander coets
peps ghemaect hadde met con. Als
se van Napels die langhe die roōsche
kerche gheperlequeert hadde. so was
die paus berouwen dat hi dē con. vā
vranckijc gheroepen hadde En daer
vme wert ontboden te Rome die her
toghe vā Calabrē con. Als sus sone.
noch ionck sijnde teghen den con vā
vranckijc Maer hi te Rome spnde
met groter macht vstont dat die con.
Rome nakende was en die romepne
ghesint waren dpe Fransopsen inne
telatene. so vloot hi wt rome. en dpe
con. m. sinē volke daer binnē. wel be
talende sterpe iusticie doende En hee
wert ghemaect dat die paus hē min
lijc ontfint En maecte tot zijnder be
gheerten iij. Cardinalen. Ende bp
sekeren condicien ghaf hi in des conis
handen des groten Turcks bruedere
den welken hi daer te voren in vrac
rijck sijnde vanden groten meestere
van Rhodes ontfanghen hadde en den
pau Innocentius ghesondē hadde

En desen Turch begheerde dpe coñ.
te hebbē. om daer mede als rjt ware
op dē groten Turch te treckē. want zñ
lant dat hi vande kerstē ghewonnen
heeft streckende es aent landt vā Ra
ple. maer wt nñde wert hi van eenp
ghē vghēuē met subtrñlen venñne dz
niet en vrachte voor dat de coñ. te Ra
pels was. daer sterf die Turch en mē
sepde dz des paus sone die doe Cardi
nael was dat hadde doen doe. Aldus
schiet coñ Karle vande paus en trac
m; sinē volcke na Rapels door die ca
panie En hi wert ontfanghē tot Aquī
la. maer die stede van s Germañ de
haer opposeerde want hi met assau
te. Als coñ Alfonso van Rapels dat v
nam die een quaet tyran was en vā
sijn volck seer ghehaet. so vloet hi in
Deciliē daer hi sterf. en die hertoghe
vā Calabre zñ sone vloet daer na ooc
en en leefden ooc niet langhe. so wert
coñ. Karle met grooter bliscap van
den volcke binnen die machtighe ste
de van Rapels ontfanghē. En hi cre
ghe ooc die stercke castelen daer aen
staende die onwinlijck zñ En hi mi
neerde die sware tributē daer sy mee
de vdruct waren vande coñ. Alfonso.
daerna creech hy Boelliē/Calabren/
en Lucanien.

Desen voorspoet van coñ. Karlen
mishaghede seer sinē heymelijckē vi
andē Sonderlinghe die paus Alexā
der mettē Venerianē. mettē rodschē
coñ. en den coñ. van Spaengie. ende
heer Lodewijc voocht van Nplanē.
die maecten een vbont tesamē teghē
dē coñ. van vrancrijk. dpete vooren
meestdeel vriendē schenē En die pas

sagie in Italiē en Lombardiē werdē
dē Franlopfen gheslotē. Do was die
hertoge vā Oulēs ghetrockē in dñac
van Nplanē als rechte arfgename
vande lande vā sñnder grootmoeder
weghen. en hi quam in die stede Ro
uarre. Daer in sñnde wert hi belegē
van heer Lodewijc van Nplanē vñ
daer hi m; sinē volcke groot ghebrech
van vitaliē leet Dese dinghen ald?
staende so versach coñ Karle die ster
ke plaetsen vande lande m; garniso
ne en capitepnē En hi ordineerde he
re Silbert van Bourbō graue van
Nompensper sinē stadhouderē int
landt. En hi track met synen anderē
volck na Rome. dwelch die paus vñe
mende so trach hi met eenighē Cardi
nalen wt Rome en dede dpe poorten
sluytē Maer die romepnē lietē dē coñ.
inne comē En hi gaf die steden weed
om ouer der kerckē die hi vādē paus
ontfanghen hadde. wtgenomē Onñ
en dachi vande Cardinael vā Onñ
Julian? dpe namacls paus wert ont
fanghen hadde Als hi dan wt Rome
ghetrocken was so sandt hi byrade
des seluen Cardinaels dpe zñ vñent
was sinen oom heer Philips vā Sa
uopen graue van Gresse met vi. N.
om te Sennes ontfanghē te werdē.
dwelch also nper en quam. Coñ. Kar
le quam totter Sepnē. en vā daer tot
Fornouē bi Perme int lant van Np
lanē En doe vñont hi dat die Veneri
anē m; huerē ghesellē sinen wech be
legghen hadde. wel sterck sñnde. l. N.
mannē. En die coñ. en hadde doeter
rjt maer viij. N. mannē die wtghe
lesen warē vande bestē. maer sy wa

ren seer omloopt en onuerken van by
talië. doe woude die con. sijnne viandē
haestelic bespringhen. want als wal
hicleen van lichame hi was nochtā
seer grootmoedich en vrome. Ende
perste sijn vianden met serpentinen
beschietēde soe sloech hi met sijn volc
ke daer op. Daer warē omtrent vijf
duysent Italiane en Lombarde bylage
met vele merquisen en edelen sonder
peman gheuanghē te nemene Dese
con. was nochtā in pericule en had
de die bastaert vā Bourbōghedaen
die hē beschutte wā hp al ghewapē
was als die con. en hi wert gheuan
ghē wanēde die viandē datse dē con.
haddē En alsoe doerbeachde coninc
passerēde door eene cleine riuierē m
sijn volcke en quā tot Aft in Piemōt
In die vō bataillien werdē niet vele
fransose verflaghen. maer die con.
verloos vele bagagiē en inwelē
Doe was heer Lodewijc vā Milanē
seere vernuert beduchtēde d; dpe cō
te Pauarre comē soude om dē herto
ghe vā Orpēs te blofene die al daer
belegghen was En hi maecte tractaet
mette con. en die hertoghe wert ver
lost. En want dpe ionghe hertoghe vā
Milanē ghesloruen was bi vergifte
oft anders soe maecte heer Lodewijc
sijn oom hem seluen hertoghe dpe d;
volck seere besatte met tributen en
tallien soe dat hp seere verhaet was

Item als coninc Maerle langhe
tijt in Piemont ghelegghen hadde so
quam hp in vācrichetot sint denys
en van daer tot Ambopse.
Corts daer na verstant die conic dat

Maerle hem af ghegaen was en dat
die graue van Monpensier gheslo
uen was. en die ander capiteinē qua
men weder totten con. in vācrich.
coninc Maerle sijnde te Ambopse m
sijnder coningpnnē corts voer palm
sondach en spende haetsen in sijn hof
wert bestaen van siecheyden besup
kende so dat hi binnen. iij. oft iij. v
daer na ouerleet oudt; hēde. xxvi. iaer
Inciaer ons heerē. xvij.

En corts daer nae wert sijn lichaem
doer Bartho ghebrocht tot sinte De
nys met onsprekelykē pompen ende
costeliken state gheestelijc en weerlic
tot vj. M. personen toe En iij. C. ar
me mēnē met rouwerleederē droegē
iij. C. milē corten vā Ambopse tot
Denths dwelches bi na. lx. daer hi be
grauē wert met groter droefh; van
dē volcke want hi was seer ghemine
midts sijn vroch; goedertierenh; en
milcheit

Dit vō es die cōtinuacie vā d'repser
con. Karels in Maerle tot sijnē afli
uicheit

Maer daer en bynnē es te wetene
dat int Jaer vā. xvi. na dat twee hu
welijhe gheslorē warē te wetene tus
schē den prince vā Spaēgiē des con
vā Spaēgiē en Mogōsone. en vrou
we margrietē des rotsche con. doch
tere En tusschē hertoghe en gnephuis
en vrouwe Johāne die tweeste doch
vā Spaēgniē soe wert vrouwe Jāne
m; grote state te sepe ouergebrachte
in zeelāt by den ammirael van Spa
engniē; sond grooc perphel op dpe
zee. En vrouwe Johanne wert ghe
bracht tot Antwerpen.

Doe quam hertoghe en graue Phipps wt almanie te liere en dair troude hi vrou Johanne. die omtrent een iaer daer na haerde een dochtere te Suesfel die Lenora gheuoemt wert. Item Vrou Margriete vordt oech ouergheuoert in Spaengie ooc sijnde in grote perikel vander zee. en sy troude den sone van Spaengie daer sy een vruchte af creech dpe ter stont sterf. Inghelijck sterf haestelijc haer man die prince van Spaengnien. En si bleef weduwe Maer namaels weder ouerbracht sijnde in desen lande wert sy bekaedt aen hertoghe Philibert van Sauopen.

Item na dpe voorf astiueicheit van con. Karle die viij. wert con Lodewic die rij. die was hertoghe van Orliens en van Valois wiens grootvader was bruedere van con. Karle die vi. En hi wert te Apeme ghesacreet int iaer xviij. na paelsche Dese Lodewic ionck sijnde hadde getrouwt vrouwe Johane con. Lodewics dochtere / en con. Karels suster die eenen bulthead dair hi niet willich toe en was / dachi den paus Alexander te kennē gaf segghende dat hise wt vrese ghenomen en gehoude hadde / alsoe langhe als haer vader en haer brueder leefden. begherēde daerom van haer te schepdene / en een ander te trouwene. Dpe paus beual dese sake hi rescrypte. ih. bisschopē in vranchrijche te examine rene / daer dpe bisscop van Albe een af die eē heplich mā gheheerē was. En dese sarē te rechte en hoorde de partiē En tē inde werde si beyde mer tē rechte gheschepde. En die con. troude die

Slāche conighine weduwe. hertogine van Britanien. Dwelch nochtans teghen die edelheyt der croonen es. Want een coninghine behoort weduwe te bliuene. en die con. van vranchrijck en behoort gheē weduwe te trouwen.

Dese con. Lodewic gaf sijnd persē vrouwe dat hertochdō van Serry haeren staet op te houdene / die daer een heplich leue leude in die stad van Bourghe / daer si namaels ouerleet.

In desen tijde quā con. Maximilian zyn machte int graefschap van Bourgondiē byrade vande heere van Verghy / en sloech voort int hertochdom van Bourgondiē / eenighe schade doende / maer vande frāschen capiteynen wert hi weder staē / soe gheuiele daer scarmutsinghe. En die fransoise ghecreghen dat casteel van Vergy daer se vele alemans vinghen / en meer ādere plaetsen den here van Vergy toe behorēde. die vādē con gecōtst keert bleuen.

Item die ambassadē vande Venetianen en vādē con. van Spaenghien en van hertoghe Phipps quamē alle te Parijs bi den newen con. en maectē paps met hē En van deser siden was daer die graue van Massouwe dpe byrade vande heere van desen houe dē vōf paps van Seuls liet vernieuwē. Maer daer wert aenghehaghē ontvreesd wille dat hi dē leuenden lūue vande con en van hertogē Phipps gheē vmaen ghedaē en soude wordē vādē hertochdom van Bourgondiē.

Om welckē tractaet oft paps achtervolghēden tractaet van Seuls te volbringhene / soe was ghesloten dat

die eerthertoghe tot in die cite van M
recht comē soude en al daer homagi
e en manscap dē con. doe van Vlaen
dren Artops Charoldps etc. indē per
soen vande Cancellier van vranckijc
dat also gheschiede En daer na dede
die selue cācellier māscap dē hertoge
van des con. wegē als vande graef
scap van Bosoniē. dat een leen is vā
den graefscap van Artops En doe
dede die con. hertoge Philips weder
ouerghēuē Arien. Betunē. Hespyn.
also dat wtghesprokē was

Item die roomsch con. quam neder
wt Almaniē in desen landen en lach
langhe tot Antwerpē En met hem
was comen die rijcke hertoch Jorijf
van Seperē int iaer van xcix. En bi
hulpen van hertoghe Melbrecht van
Sassen: en die hertogē van Cleue en
van Gulijc so ghinc hi oorloghen op
den hertoghe van Ghelder Naer si
en cregghen niet dan Hercules eē cle
ne stedecken En want Karle die herto
ghe van Ghelder daer die hertoghe
van Bourboē om af was mettē con
van vranckijc vbonnen was: so sanc
hem te hulpe v. C. glauien costelijche
toeghemaeet. daer af dpe principael
capiteynen waren die bastaert van
Bourboē/ en heer Kobrecht van Arē
berge heere van Hespē comēde door
clant van Ludich tot Guermōnde etc.
dwelc aenmerckende die voorf herto
ghe van Seperē/ Sassen/ Cleue/ Gu
lijc/ cortz schepdē vā daer/ maer daer
wert ghetraecteert dat die hertoge vā
Ghelre/ en van Gulijc bliuen soude
int segghē vande con. van vranckijc/
en in persone bidē conic cōpareerē al

so sy deden etc En dpe roomsche conic
was wech ghetrockē mits die orloge
vande Switzē reghē die Almans/ dz
opghestaen was seer fellijck daer die
Swytsen veel plaetse vdoornen in Al
manien en vbloeghē veel Almans te
diuerschen plecken En op een tijt soe
wordē daer eenighe Switzē vslagghē
bi hulpe vande remanāte vāder gar
den van desen lande/ die de roomsche
con. ghecregē hadde Naer namaelf
wert ghetraecteert bi middel vanden
hertoghe van Milanē doe ter tijt wt
Milanē vluchtich Doe is te wetē dz
die con. van vranckijc ghedenckende
hoe dat die hertoghe van Milanen
hem daer te voren belegghē hadde tot
Rouciren/ als con. Karle in Napels
was/ en ooc want hy eerfgenaem vā
Milanē was also voorf is/ so maec
te hy hem ghereet met groten hepre
passerēde door Lyons: van daer trac
hi door/ tgheberchte van Opemōt tot
Mst in zj lant/ dwelc sijnder grootmoe
der huwelick goet was die een dochē
van milanen was/ en voert treckēde
tot Alrandpen die seer sterck gemaect
was so dat se den conic niet ontfangē
en woude daerom dedese die coninck
bestorimen met assaute en sy wert ge
wonnē vande fransopsen/ en seer ge
destrueert dwelc vnemēde die voorf
hertoge Lodewijc van Milanen soe
voorsach hi dat seere sterck casteel vā
Milanen met volcke en vitalien en
vloot van daer in Almanien rotten
roomschen coninc daer in hy toochde
sijn grote bloothē/ want dat casteel
onwinlijc es/ soe dat mē daer mede al
lombaerdpē dwingē mach En cortz

daer naer wert die con. tot Milanē
ontfanghē. En want die capiteyn vā
den castele dat nyet ouergheuen en
woude anders dan bi middelen van
te hebben alle dat goet dwelch die her
toghe daer ghelaten hadde dwelc on
telliht was. soe wert hem vande con.
die helst ghegeuē en noch. x. M. duca
tē aldus creech de coninc dat casteel bi
der ghiericheit des capiteynē also die
Lombaerdē en Italianē ingheborē es
in dyt casteel benant die conic vitalpe
en wapenen om. ij. M. menschen te
houdene en wel. ij. M. busen sonder
noch. iij. wt nemēde grote bombaer
den Cortes daer naer gecrech die con
die ander stedē en casteelē vande lan
de dwelc onnemende die Geneuose son
den si aē hem begheerende onder hē
te staene en die coninck stelde hem bi
eden tot eenē gouernuer heer phis
vā cleue heer vā rauesteyn sijne neue
Om rēt desen tijde so warē dpe frā
sopsen mettē Venetichianē seer sterck
ter zee teghē dpe turcken diemē sepde
dat heer Lodewijc vā Milanē te hul
pen gheroepen hadde teghē die fran
sopsen. En al warē dpe turckē in een
gat vstekē daer se nauwe wt en mocht
tē nochtans was die capiteyn vande
Venetichianē so bloode dat hysen nyet
en dorste bespringhē so dat se ontqua
mē dwelc spende die fransopse so troc
hē sp van dair en wonnē salaminē d
destrueerende. En die turcken quamē
tot Foriole dwelch si roofdē en destru
ueerdē. vele kerstenen houdende ghe
uanghen. Mair daer werden sp bele
gē vande hōgerē so dīse nauwe en cō
stē oetgāc dā crupēde ouer hoghe ber

ge. doe doode de kerstē hairprisonier.
Item noch int iaer van ccix. so viel
ter neder die grote brugghe ouer die
Depne te Parijs daer meere dā lx.
hupsen op stonde. dwelch gheschpede
bi negligentie vanden preuost en sce
penen vā parijs. die de rente daer af
toestande te tijde nē bestaet noch dair
op vlien en hadde. teghē den welckē
grote clacht gedaē werdt voor die hee
rē vande parlamente ghedaē werdt
so dat si geuangē wordē en gehoudē
tot si huer wōnisse hadden seer hert.
wāt sp wordē vā haer officie afgeset
en wordē gedoet op te rechtē de scade
Item heer Lodewijc vā Milanē
vluchtich sijnde wt Milanē also vor
sept is. en hem houdēde bi con. Max
imiliaē in Alimanyē hadde vū gadere
volck van wapenē sonderlinge eeny
ge. witsen dpe hem dienden om sijne
ghelt. en ooc eenighe vander garden
van desen landen. En trach met hem
int lant vā Milanē. En hi ghecreech
die stede van Milanē. en die stede vā
Alexandrie Rouarie. en ander plaets
sen. En vernemende dat die con. van
francie die sandt een groot heyt vā
fransopsen en ooc Switzen weder ic
lant om dat weder te trigē. So maec
te hem heere Lodewijche seere sterck
in die stadt Rouarie. so wōnē die frā
sopsen veel plaetsen. En quamē oock
beligghe die stadt vā Rouarie. die hē
opghegeuē was behoudelijc dat dpe
witzē vā heer Lodewijc side vrilijche
wtgāc soudē. En als heer Lodewijch
vleete. hē in vreedē habite wāde oē
ghaen. so sepdemen dat eenighe van
sinen Switsen hem verrieden. Iet.

En Towert hi geuaghē en geuert
 tot Ipons en daer naer tot Parijs en
 hilach lange gheuange tot bourges
 en daer naer tot Angiers daer hi sterf.
 En want dpe Venechianē doe v bodē
 waren metten coninc van vranrijche
 so haddē sp ghecregē den Cardinael
 van Milanē gheheeten Alcani? dpe
 Lodewijcs brueder was en de ozloge
 reghē den coninc. geuert hadde En
 die Venechianē leuerdē hem ooc ghe
 uaghē den coninc En die coninc bleef
 hertoge van Milanē En hy getrech
 moet vandē Roomschē con. Marci
 liaen by middele vā vele. M. croonē
 dat hy en dair in vestichde wāt dē kep
 serijch aengaet In dpen tijde so hpele
 hē in vranrijche en tot Auignon dpe
 Cardinael vā Ostpen Julian? vluch
 tich wt Rome En als Paus Alexand
 dpe seste haestelijc te rome ghestorūē
 was int iaer ons heerē xv. C. en dpe
 in augusto so reysdē haestelic te rome
 wt vranrijche die Cardinael vā Rou
 wae Legaet en Cardinael vā Ostpe
 totten hofe vandē nyewen Paus En
 lpet ooc mede reysen dē cardinael vā
 Niplanen voorē En daer wert paus
 ghecoren die Cardinael vandē Sepnē
 Ende wert ghenoemt paus die derde
 Naer hy en leefde gheē maent Doe
 wert ghecoren dpe voorē Cardinael
 Julianus en wert ghenoemt Julius
 die tweeste int iaer ons heerē. M. xv.
 en dpe en des ander daghs na sinte
 katelinen dach wert hy ghecroont al
 soe dat ghewone es

Dat xviii. Cap. noch vā hertoghe
 Phūs vā; hē pste reple in Spaēgien
 vander ozloghe op Gelderlāt. en vā
 der tweester reysen in Spaengnien

Mer want die sone van Spaē
 gniē afkuich wordē was also
 voorlept is en insgelijc; hē oudste sus
 ter die coninghinne van Portugale
 was en mits dien vronwe Johanne
 ons princen wettighe ghesellinne d;
 naeste oor was van alie dē landē so
 werdt ons prince met; hēder vronwē
 also ghesint bi rade sondlinge vandē
 ertsbisschop van Sefanson die al tge
 loue bi hē hadde oach hi reysen vande
 in Spaengniē. En hi berepden hem
 seer costelijc om reisen door vranrijc
 want die con. van Vranrijc die herro
 ge van Gorbō; hē oom en andere hee
 rē hē seer begeerdē te siene en te feste
 rē so reysde hi met sijnder vronwen
 in costelijckē state So reysende doore
 al die stedē van vranrijc so werdt hi
 weerdelijc otfanghē en met vele gha
 uē beghifet als oft die con. selue ghe
 weest had wāt die con. hadde dat also
 beuolē Ooc sijnde in vranrijc mocht
 hi tot allē plaetse die geuagē vloffen
 gg h

Souē al wert hy costelij contfanghē
tot Paris tot Orlens tot Sloys te
Tours tot Bourdeaux: Ope coñ. en
die coninghinne warē hē u wachtēde
tot Sloys met veel hertoghē / graue
en edele / en ooc in Cardinalen / ende
bisschopē En daer bleef hy vi. daghē
lanck. hy nachte en hy daghe seer blij
delyc ghetracteerē. die banchette wa
re so costelij dat mē noyt desghelijcs
en wiste En die coñ. betaelde al sijne
kosten met sinē ghesinde de wnenen
de groot warē En hi dedē ghelepen
en schepdē met groter minnē Ten en
de quame sy in Spaengniē bidē coñ
en coninghinne en wordē met groter
minnē ochaelt Maer eer si schepdē soe
gheuiel eenē twist tusschē den ertbis
scop van Gesanson die oken price ge
heelijc op zj hāt had en dē bisscop vā
Camerlijck heer Henric vā Serghē
en sinē brueder den here van Serghē
perst Camerlinck vande prince ouer
iaghēre van Grabāt en huere adhe
rentē in bepde spde so wert die heere
van Serghē vdrēuē / en berooft vā si
nen officiē / en hi quā te hups met mī
nē heere den bisscop en meer anderē
En dat regimēt vendē houe werdt v
ander mī nieuwē heere en officierē
die iōck warē / dz seer mespresen wert
Corts daer na sterfin Spaengie die
voorē here vā Gesanson: En desghe
lijcs die bisscop van Camerlijck als hi
hier te lande comē was so ouerleet hi
Daer na soe schiet hertoch Phylips
wt Spaengniē / en vande coñ. en co
ninghinne en quā door vancric we
d bidē coñ. vā vancric en die coñ. vā
Aragon en Spaengie te samē ouer

comē warē als vanden minnelijck vā
Napels. dat doe besat coñ Frederijck
die prince was vā Tarentē des astiui
ghē coñs brueder. en had hē vdrēuē
en clāt gedeelt so viel dair grote twist
tusschen die Fransosen en Spaeng
naerts So hadde die coñ. vā Spaē
niē hertoghe Philips comissie en last
ghegeuē om al desen twist en discor
de bidē coñ. van vancric neder te
legghē en te beslichtē. Maer daer en
kinnē haddē die Spaēnpaerts dpe
Fransosen vdoect en vslaghe. son
linghe den hertoge vā Amours mī
vele edelē. daer hertogē Philips seer
in beschaet was bidē coñ. vā vancric
maer die coñ. otfinch zj onschout En
die Spaēgniaerts met harē vromē
capiteyn Consalifernande wonnen
woort allenskes al blant Doerwerd
hertoch Phylips sijnde te Ipons hy
dē coñ. en coninghinne van vancric
alte seer bestaē vā heere corten / so dz
men seer beduchte dz hi steruē soude
maer die coñ. dede alle diligencie om
hē te hulptē met sinē medicinē / en in
ghelijcs die hertoge van Bourbō zj
oom so dat hy ghenas En hy reysde
daer na in Almaniē bi sinen heer vā
d coñ Maximiliaē / en daer na weert
hi vande dupsche heere ghesesteert
En men seide dat hi sinē heer vader
daer ghelooftē op Selderlant te oor
loghē om dz weder te crighē So quā
hertogē Phylips wt Almaniē in sijn
lant.

Corts daer na wert astiui die ede
le duerdelijche vrouwe Margriete
weduwe wilē hertoghe Naerls die v
slaghe was voor Frans. en wart be

grauē int cōuent vande minderbrue
derē tot Mechelē. die seere beclaecht
wert vanden armē en sonderlige re
ligiose personē dien sy als een goeder
tierē moeder bistot. en hadde menich
clooster van manē en vrouwē ghere
formeert en doe reformerē En die be
neficiē en prouene die si te gheue had
als int lanc van Oostvoorne. tē Grie
le tot Dermonde. tot Audenaerde en
elders die en ghasse niet onurtē en o
bequame personē als and collateurs
en collatressen wt gonsten ofte beden
ghewepdelijc doe. maersy voorlach
dair mede gheleerde mannē van eer
baren leuen sonderlinghe arme the
ologiene dpe heplighe scrijture stude
rende. En als sy eenighe prochypherc
ke gaf dat was met voorwaerde dat
sy in persone die bedienen moesten
¶ Item die edele en vrome coninghi
ne Elizabeth van Spaengniē werdt
afsnich en sterf En soe vloruē die co
nincijche van Castillie vā Ipon vā
Granatē op vrou Johānē haer doch
ter onse hertoghinne wāt haer brue
der en haer oudste suster coninghin
ne van Portugale warē haestlicghe
storuē sonder wettich oor Doe werdt
hertoch Philips en sijn vrouwe seer
vsocht vande Spaegniaerts daer te
comen om con. en coninghine getro
neert te worde. En al presenteerde de
die con. van Arago sijn sweer hē iacr
lijcs vijfhondert dufent. goudē duc
aten hier vluende. soe hadde hertoge
Phūs nochrās allulchen raer van iō
ghen en scadelijcken raetspeden. dat
hy niet te vreedē en was hy en sou
de weder in Spaengniē repen om

die crone te ontfanghen En want de
con. van vrancrijck die vnam dat hy
door vrancrijck niet trecken en woude
maer ter zee so sandt hi eenicghe gro
te ambassade tot hertoge Philips te
weeten heer Philips van Cleue gra
ue van Reuers. dē bisschop van Pa
rijs vslueckende indē perste tconsent
van hertoch Phūs dat allulche toeto
mendē huwelic als gheslotē was tuf
schē heer Karle sinē sone en vrouwe
Glaude des conincs dochter bepde ion
ghe kind te niere gedaē soude wordē
mits diē dat eenighe princē in vran
crijck en ooc vande parlemente des nē
te vrede en warē. Maer woude dat
die hertoge van Valops en van En
golēme erfghenaem vander cronē
vrou Glauden hebbē soude. Ten an
deren vsochtē si dat dē con. sijn iurisdic
tie int ciuile hem volgē soude in Vla
derē en in Artoys. en oock in Artoys
die appellacie int criminelles also dat
van ons plach. xc. dwelch den con. al
gheconsenteert werdt

Dat lix. Cap. Hoe dat die erft-
toge Philips in Shelderlandt trach
met groter heyr crachte en belepde de
Stadt vā Arnhem die hi wan.

Dat heer Engelbert graue vā
Raffau heer vā Sreda vā diest
ghestornē was die wijslyc ontriet de
orloghe teghē Shelder. soe meynde
die hertoge Phūs hi rade vā zōmige
al eer hy in Spaengie reysen woude
Selderlant wed te crighē En hi trac
met groter macht in Selderlāt. En
tusschē wege op Eltener berch sloech
hi neder daer obepdēde al zū viandē
die hē hindrē mochtē en vā daer trac
hy voor Arnhem en belepde dpe Stadt
die seer beschietēde so dat die vā binē

seer besocht warē. en gauē hē op in
des hertoghē handē. En daer na soe
ghecreech hi lichtelijc veel ander stee
dē die hē al ouergauē in de hertoghē
handē. als Hattenu Harderwīck El
berch/Tpelt Sōmel/Doetborch: Loc
chem/Srol en meer ander die al we
der aen die Seldersche side zū wighe
nomē Arnhem En daer warē ooc veel
heerē en ioncheerē vādē Seldersche
wordē ooc Bourgōdioes als mī iōc
heer vā Brōchoist vā wilsch vā therē
berghe heer Otte schēcheē vād capī
teyn die hē tot wachtēdōch hielt die
den Sheldersche lastich was en ooc
meer and. En twas also ghestelt had
hertoge Phūs geperseuereert d; hy
alle tlāt geconquesteert soude hebbe

Maer wāt hi en sommige; n raetstie
de begheerlyc warē te repse in Spaē
giē/ so wert daer eenen dwalen peps
ghemaect vā te behoudē dathigewō
nen hadde. En dat die hertoghe van
Shelder met hē treckē soude op heer
roghephūs cost.. Maer die hertoghe
van Sheldre na dathī hier int hofge
weest hadde/so wert hi ghesint n; me
de te repse hē excuserende etc.

Item om die voorē repse te doen so
behoefde hertoghephūs veel ghelcs
En al had hy veel bedē en scatinghē
vandē lāde ghehad/so moeste hi noch
meer hebbē/so vūgaderde hi dpe statē
van sinē landen om huer consent te
crighē te vropē een deel van synē de
mepnē en heerlychedē dathē dwale
lyc gheconsenteert wert vandē staten
van Brabāt/van Henegouwe/Hol
lant en Seelant Maer die van Vlā
derē warē wisere/en dedens also niet
nochtās haddē si eere en also vele dāc
kes als dandere

Item heer Jan van Horne bisscop
van Luidich wert afkūich int iaer v.
in Decēbri. vele schulde achterlacen
de. wāt hi in febrē van vloghē reghe
n; viandē syn lant vromelijc bescu
dende grote costē ghedaē hadde.. En
na hē hy recōmēdaciē vandē coñ. vā
vrantrijc weerde ghecorē en vanden
pāus ghecōfirmeert heer Eueracert
vandē Marken heer Gobrechts brue
der van Hesel den die int beghin hem
seer gheestelijc droech dicwile misse
celebrerende int pōtificael en anders

Van hertoghe Philip twee
te repse in Spaengniē

No valt te scrinē vander twee
ster repse hertoghe Philip
in Spangniē die welcke liet en maec
te heer Willem van Crop/heere van
Cherue en van Harstot sinē stadhou
der En dairna met sijnē vrouwe en
veel edele al meest ionck van iare des
anderē daechs na Dertiendach ghic
hi te scepe op Armuyē in zeelant En
twas doe een seer condē winter. ende
het opstont alte grote tempeest opō
see en storm van winde so dat eenige
scepen verdrocken. ende dpe pynce
ende princeesse met allen haren lieden
warē in wnenemendē grootē perikele
van vren te vren vwachtede die door
Maer god gaf gracie dat si quamen
ghedreue in Enghelant en ghinghē
te lande En sy allen beduchten hē vā
den coñ. beschaemt te sine. soe thoon
de nochtās dpe coñ. sijn edelheyt en
onthaeldese seer costelijcken/alle sijn
kosten daer betalende Maer die coñ.
versochte seer nerstelijc op hem dat
hy hem ouer leueren woude den gra
ue van Doffock. dpe welke ghevloe
den was wt Enghelant. dien hi ghe
creghen hadde int lant van Sheldre
te Hattem op dat stode/ en hpele den
graue van Doffock doe in dpe stadt
van Namē. en men seyde dathī stach
na die trone want hi coñ. Edwāer
de suster sone was: en dpe selue gra
ue hadde noch eenen bruedere de ooc
vluchtich was wt Enghelant. Dus
dan so consenteerde die erst hertoghe
Philip dat men den graue van Dof
fok halen soude in die stede van Na
men sonder te mis doen aenden lūe

En so wert hi te namē gehaelt en dē
 Enghelschē gheleuerten in Eghelāt
 ghevoort en daer gheuange ghelept
 dat veel mensche mesghaghe. Doe
 reysde hertoch Phylips met zijnder
 vrouwe wt engelant te Spaengnien
 wert daer sy quamē en wordē vā ve
 le wel ontfanghē En mits eenighē ge
 schillē dpe daer resen tusscē dē con. vā
 aragon sinē zweer en hē so wert tusscē
 hē bepde een tractaet van pepse
 ghemaect sonderlinghe wat elck vā
 den lande hebbē en houdē soude. En
 so wert hertoch Phūs ontfanghē con.
 van Castiliē van Ipon en Sarnatē
 maer niet langhe en leefde hy. want
 hy werdē vghenē so die saine ghinck
 En hi hoer in sepulture in Sarnatē
 En hi sterf in die bloeme sijnder ionc
 heyt in in xviij. iaer op eenē vrijda
 ghe dē xvi. dach vā Deceber inden
 iare M. CCCC. en vi Doe bleef in
 vrouwe dpe coninghyne bevrucht
 met eenē dochter daer sy moeder af
 was. Ald? warē dedele vā deze lāde
 seer beschaemt want hē die spaengi
 aerts niet en bebinden So dat bina
 alle die costelijche iuwelen en clepno
 ren die hertoch Phūs m; hē geuoert
 hadde van sinē ouders hē ghelaten.
 gherooft en vloze sōdē hebbē gewe
 sen hadde ghedaē de ionge edelhe
 re en graue van Nassau die m; voor
 sienichede tmeeste deel reconuerende
 en wederbracht in desen landē:

Maer binnē desen tyde is te
 weten hoe dat weder twist en orloge
 gerezen was tusscē hertoge Karle vā
 Ghelder en desen landē. So dat her
 toghe Kobrecht vander marke gehe

te vā Krenberch met grooter mache
 wt vancrēte gecomen was te Gemō
 de. en die hertoge en hi quamen te sa
 mē met groter macht tot Turnhout
 comende en groote schade doende.
 En want die mans gheulodē waren
 so wert Turnhout vā hē ghebrātsat
 en si namē vele vrouwe gheuange
 van Turnhout dpe mede voerden
 en hieldē die tot dat d; ranloē betaelt
 was. Niet seer langhedaer na in sep
 tembri quamē dpe vō heer Kobrecht
 en dpe hertoghe van ghelre te Dpest
 weert inepnende dat te ghecrpghen
 Maer het wert also bewaert vā dē
 heer vā Nassou heer vā Dpest d; zhe
 lieten staen. en si quamen tot Halen
 dwelch verdoruen wert. En daer na
 belaghē si dpe stad vā Thienē dpe
 wonnē met stormē en beroofden die
 stad en ooc vele kerckē en cloosteren
 doodende en vanghēde vele lpedē die
 si voerdē tot Rōmonde en elds daer
 si langhe laghen in grooter alenden
 dpt ghesciede op sint Michiels dach
 In iaer ons heeren xv. C. en viij.
 Enighe sepden dat dese bystant vā
 den fransosen dē hertoghe van gel
 der ghelonden wert vander hertogē
 nen vā Sourbō des hertogē moepe
 die groten scat van ghelde hadde En
 al was dit aldus gheschiet so bleef
 nochtans onder dē pepse tusschē vrac
 rijcke en dese landē ghemaect seggē
 de die fransosen dat die hertoge vā
 Ghelre op des con. side in dē pepse be
 grepē was als met hē ghealieert ien
 dat si midts die hem bystaē mochten
 teghē in vianden sonder den pepse te
 brekene. En allupde dit wonderlijch

stedē en stercke plaetsen in Ghelblāt
laghē om die te hondē / mostē van ar
moede en bi ghebreke vā soudiē de la
ren staē. so dat die Ghelderse die we
der creghe. En daer toe quamē sp die
wile in Grabant in Hollant: en int
lant ouer die Rase. barnē en rouen
en die liede doode en vanghē 1c.

¶ Nu valt hier te scriuē vandē grote
vbonde en alianciē gheschiet tusschē
ōsen hepligē vādē paus / dē keps / dē
coñ. van vranckijch / dē coñ. vā Aragon.
Dye ooc regēt en voocht was vā spaē
giē / wāt vrou Johāne / hē dochter dair
toe niet wel bequame en was. En de
se aliancie oft vbonde wert ghemaect
teghē die Venetianē / diemen seide
dat veel stedē en stercke plaetsen vā
te hieldē toebehoorende dē hepligher
kerckē. en den kepsler. en dē hertochdō
me vā Milanē. en dē coñ. van Nape
le / dat doe besat die coñ. van Aragon
Die paus septe Venegien interdijt
dat is cessatie vandē godlijckē dienst.
En dat vbonde wert so vastegemaect
dat mē meynde dat nēmermeer ghe
brokē en soude worden. maer het en
stont niet lange. daerom septe dye pro
phete indē soutere En wilt indē prin
ten niet betrouwē. Ooc soe en pleegēt
een vbonde oft tractaet in Italienghe
maect niet te dueren langher dan. iij
ofc iij. maēdē ofc niet vele meer
Daer na wert tot Camerijc gemaect
een grote vgaederige vā abassadē vā
vranckijc. vādē coñ. vā Aragon vandē
keps / aengaēde desen landē Grabant:
Blaēdē. Henegouwe 1c. daer die bis
cop vā Surtz en vrouwe Margrie
te voorē ghesondē werdē. en vanden

abassadē vandē herroghe van Geld
So datter een tractaet van peysge
maect was van allē rallē en besworē
maer aenghaende dē lande vā Geld
was wat dypsterheden vā woorden
daer seodert vele twist en scadē dē ghe
schiet / hē en noch dagelijcs geschiedē
Die coñ. vā vranckijchē betrouwēde op
dit vbonde tractaet selue met vele volchswt
vranckijche en ooc wt Lombardiē op
dē venetianē hebbende by hem den
Marquis vā Mantua dye een wijs
ende vromme pynce was vūwachtē
de die hulpe vandē kepsler en anderē
die niet en quamē. Dye Venetianē
quamē teghē hē met meerdē machte
op die tijt ooc met vele dypstke knecht
te meynende also dē coñ. met sinē vol
kere vūwinne En daer gheniel otrent
Cremona eenē grote strijt indē vel
dē daer die Fransose victorie hadde
aen vūloeghē menich N. mēschē. En
ter stont daer na creech die coñ meest
deel al die stedē hē toebehoorēde. En
desghelijcs die Paus. en die kepslere.
en die coñ. van Aragon int lant van
Napels creghe weder mits desen ha
re stedē en slotē. En sp hadden grote
minne tot malkanderē Maer niet lā
ge en stont dit. want die Venetianē
de doe gehelijc beschaet warē veroot
moedichden hē seer voordē paus en
wiltē met wisen en subtilē rade hair
viādē te vūscalkene. Ooc sterf die Car
dinael vā Rouwaē legaet in vranckijc
en die den coñ. van vranckijc ondhield
die alte swarē scat achterliet So wou
die paus dē scat hebbē alshē toebeho
rende. dat die coñ. wepgerde segghen
de dat die niet alleene ghecomē was

van sijnder dāministraciē int gheestlic
als legact/maer ooc inder admissrai
cie oft bewinde hē. vandē coñ. ghege
uen. En mits desen en anderē sake de
ons onbekent zij so wert die paus hē
contrary die seer grootmoedich was
en arbeide seer om hē metten zwyt
sen af te nemē. Senuwē oft Jennes.
maer hi kaplleerde doen. Niet te min
hi dwecte veel coninghen en princen
teghen den coñ. van vrancrij. om hē
en alle die Fransoyen te vdriven wt
Lombardiē en al Italiē. Dye coñ. van
Argon bleef adherent, metten paus
als hi zij steden in Napels weder had
de. en hi werde dar na viāt vandē coñ
van vrancrij. Niet teghē staende dat
een wijle daer te vorē die coñ. vā vrac
rijc pepē met hē makende hē ghege
uen had te huwelijc die dochter vādē
graue vā fōis de. zijder suster dochē
was. hē daer mede ouergheuenende. zij
recht tottē conincrijche van Napels
also verre als die coninc van Argon
wertich ooc van haer ghetreghe. En
die ionghe coñ. van Enghelār de. zij
bruder wijf doe ghetrouwt hadde by
dispensatiē. die een dochter van spaē
gien was. wert ooc ghetrouwt vandē
paus en vandē coñ. vā Argon en vā
Spaengniē. teghē dē coñ. van vran
rijc te orloghē. Maer nochtā en con
stē sp dē keiser niet ghetreckē om vā
den coñ. van vrancrij te schepdene
want hi trac selue in groten hepe in
Italien te Verōne en te Paduwa op
dē cost vandē keiserijck. en veeniche
metten Fransoyen dede hi en sijn ca
pitelne schone seften van orloghē te
ghen die Venechianen voor Padua

en elders

¶ Nu valt te scriuen vandē twist tus
scē den paus en cardinael van sinte
crisp. dye seer arbeide om een gene
rael cōcilij van kerstenrijche te makē
mits vele ghebreen en abusen de
inder hepliger kerhē noot ghebetert
warē. En daer toe hadde hi veel and
cardinalē die van diē sinne ooc warē
achtervolghende die statutē vanden
cōcilij van Constancpen. sprekende
van x. iaren te x. iaren cōcilij te hou
dene. En sijn medegesellen ghinghē
hē af wt vreesen vanden paus. wtge
nomen ij. oft iij. Cardinalen hē hou
dende in vrancrij en int lanc vā Mi
lanē. En wordē also beraden metten
keiser en coñ. van vrancrij dat si al
te samē institueerden een consilie ge
nerael tot Pisen daer dat begost wer
det. maer wt vreesen vandē paus en
Venechianē so vlep den sp datte Mi
lanē. En deden den paus daer dagē.
Maer die paus hadde in veel meer
cardinalē oock een cōcilij te Rome in
ghestelt procederende teghē die voor
sepde cardinalen.

¶ Item Nu is te weten hoe den paps
tuschen desen landen ende den herto
ghe van Shelre ghemaect weder ge
stueert is geweest. wāt heer Floreys
van Egmont heere van Pelssteyn bi
consente vanden rade van onsen pri
te eenighe gheschat hadde oft die lye
den gheuangen hadde omtrēt. Sā
mele diemen sepde dat ons prince na
wtwisen vandē pepē van Camerijc.

daer recht toe hadde en dpe hertoge van Shelve seide dat hi daer in vercoert was na wrijsen des selue preis van Camerijck. So seide hy midts die dat den peys op ons syde ghebroken was. Ende doen dede hi belaghe die coopliden vā Alwerpē van Mechelen bi Colē treckende totter merct van vranckefoort en meer anderen die al te waghene saten worden gheuanghen en worden te Shelder ghebracht en wredelic ghetraecteert ende wordē swaerlijch gheransoent voor veel dupsent gonde guldenen

En die coopliden te perde ontquamē sonder schade of gheuanghe te werde. Doe dede vrouwe Margriete die regente met haren rade den hertoghe van Gelder ontfegghen. En dlande werdt gheschat om te ghaen beligge die stadt van Denlo. En dbeleggheduerde langhe inden dooden winter int iaer xv. C. en xi. Maer daer was vele min volck voore danmen seide so dat die gheldersche bleuender wre en in ghaende. nochtans hadde ons te hulpen ghelonden die con. van Enghelāt op sinen cost wel xv. C. vrome Enghelschen. Maer dpe capiteynen waren onghelijc van sinnē dat dē eenen goet dochte dat mishaghede den anderen so datter seer veel mannē vslaghen werden int bestor. men alder meest van onser syde en daer bleuen doot een machrich Spaengniaert de seer grootmoedich was. en mijn heere van Boffchuyt een vroom heere. En ten eynde trocken die Enghelsche en onse lieden van daer met vele scaden en scanden. daer hier nu niet me

re af en staet te scriuen/want die liede noch leue diet gelie en gehoozt hebbē. ¶ En die hertoghe van Shelder die te vore ghecreghē hadde. Hattē Harderwijc en meer ander stedē die was noch niet in slaepē en hy creech noch bi quader hoede van dser syden. Somme Thyele Wiffem etc.

En die Geldersche vloegghen en vinghen veel poorters van shertoghen bosche die onbehoedelijch wtgerrocken ware ouer die Mase vbeppende meer hulpen die niet in tijts en quamen en die borghers wordē swaerlic gheransoent. dit geschpede op onser vrouwe lichtmis auont int iaer van xij. en hi roofde vast voort in Grabāt en ouer die Mase en in Holland sonder ophouden.

Item int selue iaer quam dpe keysē weder in desen landen. en hi werdt te te Louē ontfanghen voor voocht vā Grabāt daer hi tlant besvoer etc. En die iij. statē vande landen worde vergaderdt te Bruesel en cōfenteerden weder grote bede en scatteringhen om hē te beschudden teghē dpe Sheldersche. En die keysē troofte sonder lige met briue dpe vā shertoghen bosche bystant te doen. en hi trach weder tot Colen in die dachuaert van Almaniē. Ende die Sheldersche dedē alcht als voren altoos wacker sijnde quamen weder ouer dpe Mase tot voore die stadt poorten van shertoghen bosche daer sy veel lieden velloegghē. en vinghē veel burgheren vander stad ende die selue Sheldersche verbranden ooc op dien dach die wintmoles van shertoghen bosche etc.

En trockē doe voort in dpe ſteperie
en vbrandē en roofde die dorpen. als
Hiterē Sheftel ſtop/ Liſſent en vbrā
de die kercke van Sheldrop ocrēt m;
ij. C. menſchē die opde torre gevloedē
warē en ooc een ſloothē dat daer ſtōt
en trockē voort na Heſe en leent daer
ſp ooc veel quaets dedē wāt ſp menp
ghē tijt die Sheldersche wederſtaen
haddē en ooc wāt in Julio daer te vo
rē meer dan C. gelōſche bleuē waren
ſoe quamē ſp in Seprēbridaer na en
oueruielenſe met groter machtc. en
warē in die meperie ij. dagē en nach
tē en bedreuē al harē wille en heerde
wederō met grote roof en veele genā
gē ſonō wedſtoot. int iaer. xv. C. xij.
Nu valt hier ten einde te ſcriuē vā
den twiſte in Italiē tuſſchē den paus
en Venechianē mettē coñ. van Argō
en van Spaēgnie teghē dē coñ. van
vancrjē met ſinē adherētē daer die
hepſer noch een af was wāt hi hadde
hertoge Henrjē vā Brupſwijck met
veel volcxte peerde en te voete in Ita
liē gheſondē by dat hepr vande Frāc
ſopſen. En nadardie Franſopſen die
ſtadt van Sicilia met ſtormē weder
ghereghē haddē wtē handē vanden
Venechianē. daer wel xij. M. mēſcē.
inder ſtadt ghedoot werdē. So qua
mē die vranſche capitepnē met eenē
grote hepr voor Hauēnē daer die her
toghe vā Remours dz hooft af was
die ooc graue van Fops was des coñ
ſuſter ſone. wāt hi was regēt vā Mi
lanē. ooc warē daer veel hoochduyt
ſchē van ſhepſers wegē. En die ſpāē
niaerts mettē venechianē. en mettē
capitein van Napels quamē ooc m;

een ſeer grote hepre teghē dpe Fran
ſopſe. en daer laghē ſp van opden hei
lighen wittē donderdach ſo dat daer
opde heplighē paesdach alte vreeſij
hē ſtrijdt ghebuerde aldē dach duere
de. daer ſo vreeſij en ſo vromelijc ge
vochtē werdē darmē deſgelijcs noyt
en wiſte En daer wert die voorſ her
toge van Remours een ionck prince
vſlaghē. en noch ij. oft iij. ander ver
maerde franſche capitepnē. en veel
edele. nochtan behieldē die Franſop
ſen tvelt met victoriē. want de ſpāē
niaerts en die venechianē dpe niet v
ſlaghē en warē dpe vloeden en daer
warē wel xx. M. menſchē dair af dat
tweede deel wel warē venechianē en
ſpāēgniaerts. met veel capitepnē
en edelē. ooc mettē gheuaghē daer
na coirs ſo wonnē die Franſoſſen en
roofden die ſtadt van Hauēna. Deſe
vſ victorie ſcheē ſchoō voor die Frāſo
pſe. maer coirs daer na haddē ſe gro
tē teghēſpoet Want die paus de ſeer
ſubtyl en groormoedich was en dpe
venechianē creghe een groot vvaer
lijc hepr van Switzen die quamē int
Lōbardiē int lant vā Mplanē en jō
der eenich wederſtant ſpetſe incomē
die ſtadt van Mplanē en meer and
ſtedē. en die franſopſē trockē daer wt
Ende de hertoge vā Ferarē ende die
Florentinē ende die van Soloniē ga
uē hē al in handē vande paus dpe te
vorē dē coñ. van vancrjē adhereerdē
Ende dpe Enghelliſche hieldē langhe
met grooter machte op dpe zee om in
vancrjēte ſlane En die co. vā ſpāē
niē lach ooc bidē lande van Gaſcoig
ne met grote hepre ende waende die

Lieve vaders willet mij wat
goets leeren doer gode van
hemelrijs onsen heere lieue
kint d; wil ic gaerne doe dat
tu gode vā hemelrijs onsen heer voer
mi bidden wilt. Do wil ic di wat goets
leere. en een boeck make dat sal heere
der sielen troost en sal di en alle mēschē
altenut en orbaerlic wesen.

Oit boeck wil ic ouer sette vte latij
ne in duytschen. En ic wilt v gade
re wt menigerade boeckē. Als wt en bi
bel wt en passionael. wt scolastica histo
ria. wt en spiegel der historien. wt en de
cretael. wt menigherande cronikē. wt
dat vas boec. wt dat col'aci boec der va
derē. wt dyalego. wt en vclaringe der
godhept. wt den boeck der coningē der
werelt. wt die summe gansfredi. wt die
summe henrici. wt die summe der ghe
briekē en duechdē. En wt alle dese boec
ken heb ic gesocht. vergadert. en ghe
screuē. dat di en alle mēschē alre deu
telicste is te lesen. en alre genoechlicste
is te hooren. en alre lichtelicste is te ver
staen.

Der sielē troost leyt aen
der hepligher leer. en aē die vstādenis
en cracht der hepligher scriftē. geliker
wijs als tlichaem leeft vā aertlicher
spisen also leeft die siel vāder hepligher
leer. wāt die mensche en leeft niet alleen
vā dē wtwendigē brode mer oec vā
dē woerde. dat daer gaet wt den mont
gods. ende dat is die heplighe scrift die
god gesprokē heeft doer den propheten
en heplige leeraers. en noch alle dage
spreket doer dē prekaers monde.

Daer om lieue kint sulstu gheue lese
ende hooren die leer der heplighe scrift.
daer der sielē troost aen leyt. op dat dū
sielē gespyst worde en ghesteret tot al
lē goedē dingen en neet exempele aen

onsen heere ihū xpm die daer sat indē
tempel wāt daer quamē alle die wise
meesteren. en hoorde en vracchde vā
der hepligher scrift. **T**eel luden lesen
waerlike boeckē en hoere daer na en ver
liesen al hare arbept wāt si en vinden
daer niet der sielen. troost. **T**eel luden
hebben geweest die de werelt ouer voe
re ouer water en lant daer si auentuer
beiaegē woude en wonder bescuwē en
niemare hoere en verlore alle hare ar
bept. want si en vōde daer niet der sie
len troost. **T**eel vorste en ridders en
knapē sochte coninc arturs ouer verre
lant. en verlore alle hare arbept want
si en vonden daer niet der sielen troost.
Die wonderliche coninc alexander die
liet hē vā een voghel grēp voere in die
lucht op dat hi wonder woude sien. en
verloos alle sinē arbept. wāt hi en vāt
daer niet d sielē troost. **D**ie hoge wise
meester appollo voer ouer menich co
nincric en wert geuāghen. en hadde
groot cōmer en iāmer. op dat hi saghe
die gulde dische die in dat meer geuis
set was ende verloos alle sinē arbept
wāt hi daer niet en vāt der sielē troost.
Hoe dē gulde disch wert geuonden
Undē gulde dische vūmen bescre
uen ald. Dat warē vissers optē
mer en visscedē. **D**aer quā eē copmā
gaē en sprac totten vissers. vdroopt mi
den tooch die ghi op sult halē en si vcof
tēse hē. **D**oe worpē si dat net int water
en togē op eē gulde disch. **D**ie coopmā
sprac. den disch behoort mi die vissers
spraken neē. wi hebbē di vcoft vissē en
genē gulde disch. **D**aer wert een groot
gekijf. en daer quā al clant toe en wou
den d; wōd sien. **H**et quā daer toe dat
die vii. wijsste vā dē lande soude wisen
wie dē disch behoude soude. **D**oe dese se

uene te samē quamē doe ginghē si toe
harē god die hiet apollo. die had eenen
tempel bidē meer en vracchē. wie dē
disch behoudē soude. Doe sprachi men
salen geuē dē wijsse vādē lande. Doe
gaue si dē dish eenē die hiet salus die
hieldē si voer den wijsken en offerdē hē
den dish voerdē gode en brochten hē
daer in sijn tēpele si setten hē voer sijn
beelde. Daer na wanderde die hoghe
meester appolonis. en veel ander ludē
daerse dē dishen sien wouden en vlozē
al harē arbeyt want sien vonden daer
niet der sielen troost.

Vādē coningine vā saba. hoe si tot
salomon om wijsheyt quam

Oie edel coningine van saba. die
wandde met groten treckē ouer
veel lants en quā tot iherusalē daer si
hoirē woude die wijsheyt salomōs des
conincs die hē god ghegeuē hadde. dat
was in haer te pusene. datse wijsheyt
socht. Dieue hint so sulstu doen. du sulste
wijsheit soekē daer leyt dē sielē troost aē

Van die coninc vā griekē hoe hi die
boeken lief hadde

Oie edel coninc van griekē philo-
delphus die is daer om gepiesen
dat hi hē seer oefende in veel boeken
wā hi hadde sijn camer vol boochen
Doe hoorde hi seggē. dē int ioetsse lant
waer eē wēdpe god selue had ghescre-
uen. daer na stōr hi dat hi die oer creech
Daer waren indē lāde veel iode geuā-
gē die cocht hi altemael vū die wel hon-
dert dupsent warē. Hi seynde iōtē ioet-
scē biscop en badt hē datmē hē de wer-
seynde soude. Daer seynde hem die bis-
cop. xij. meesters die screuē hē die ioet-
scē wet in griecx. Doe sanc hi die mees-
ters met groter eeren wēd thuyt. Dese
coninc was een hepdē. noch tā leyde hi

grote macht aen die boecken der hepli-
ger scriftē. veel meer soe sal een kersten
mā doe dē hise lese en hoor die boecken
der hepligher scriftē. daer dē sielē troest
aen leyt en salscuwē waerlike boecken
want dat mishaget god dat die de kerstē^{re}
te lesen

Vā sinte iheronim? hoe
hi gegeeffelt wert om dat hi die waerle

Sinte iheronim (he boeckē las.
mus die wile dat hi waerlic was
doe plach hi gherue waerlike boecken
te lesen. Hi wert siet en gheuoert voer
gods gerechte. Doe sprack die rechter
tot hē. Wat mā bistu. Doe sprac hi ic bē
een kerstē mēste. Doe sprac die rechter
du liechste du en bist gheē kersten mē-
sche. du leeste gerne waerlike boeken
Daer dīn scatis daer is dīn hert. doe
sprac die rechter tot sijn knechten. Neet
hem en siet hē met geestelē. Daer na-
men si hē en sloegē hē seer. en sloegen
tot dat hi sprac. **O** lieue heere ofermt
vū mijnre ic wil di louen en swerē dat ic
nēmermeer waerlike boeken hebben
noch lesen en wil. Doe badē die ghene
die bidē rechter stonden dat hi sijn ont-
fernde en alsoe bleef hi los en quā tot
hem seluē. en creech die heplighe scrift
alsoe lief dat hy dat ioetsche leerde ende
screef die heplighe scrift vten ioetsche en
vten griecs in latijne. Hier om wil ick
dit boeck te samen lesen en makē wt me-
nigerāde boecken. Selicker wijs als
die hyen dat honich te samen lesen vā
menigher hādē bloemē. Dit boeck sal
heetē der sielē troost daer in wil ic di scri-
uē vanden. x. gebodē en meer dat daer
toe dienē sal vā historie exempelen en
ghebedē. en die seuen vrueden onser
lieuer vrouwen en veel meer ander sco-
ne leeren om die sonden te latē. en wat
mi god daer meer toe verleent. En ick

bid alle dpe ghene die dit boeck sullē le
sen oft si in and boeckē per sonderlinc
vindē ghescreuē. dat si dit boec niet en
straffen. wāt ic heb des also gheraemt
waer die reden te lane is en vrietelic
daer wil ic corten en waerse te cort is
daer wil ic wat toe settē. en waer wat
onnut es dat wil ic ouerslaen. so wat v
waerheit niet en geliijt dat wil ic onv
weghe laten en wil wtkiezen al dz nut
en suuerlijc en der sielē troost is. gheli
ken als eē meester kiest die beste crudē
tot sinen medicijn. en die dunne dz scoe
ste coren tot haer d spisen. En een ionc
frouwe de scoenste bloemen tot haren
crans. Ic bidde alle die dit boeck lesen
dat si voer mi bidden

Hier beghint dat eerste ghebod vā
den thiē gheboden. en is hoemen god
lief hebben sal

Heue vadere ic bidde v doer
ihm xp̄m dpe ghebenedyde
gods sone dz ghi mij doch le
ren willet wie sijn die x. ghe

bodē. Heue kint die wil ic di gaerne le
rē op dattu god vā hemelrijc voer mij
bidde wiltē Heue vad wēle is dz eerste
gebot Heue kint het is *Adorabis de
os alienos* Dats te segghē du en sulste
geen vreedē godē aenbedē. Dat mach
mē menichsins vstaē Tē eerste Du en
sulste geēreley creaturē aēbeden voer
god als die heidē doe die een die sonne
dand die mane. die derde die sterre. en
dier geliijt dat god mislāget bouē alle
sondē dat hi wel bewijst herfe aendē io
den daer vā wil ic di wat goets seggē.

Hoe adam tgebot brac en van die ki
der van ysraēl.

Ose adā en eua tghebot gebrokhē
haddē. doe moeste al dpe liedē ter
hellē varē en dat en conde geē mēsche

mederstaē **D**oen ontfermde hem god
ouer die mēsche en coes wt alle die we
relt een volc vā wien hi geborē woude
sijn dat warē die iode die hi vlostē vten
lande vā egiptē en leyde se doer dat ro
de meer met droghē voeten Dat meer
deilde hē en stōt aen beyden sidē als eē
muer Daer toghen si doer en haer v
anden hē na en verdrōckē int meer Hi
leyde se ind woestijn daer en was gheē
broot hi liet hē hemels broot regenen
vādē hemel en water vlopen wt enen
steen Si quamē daert bitter was. doe
wilsde hē god een hout dat worpē si in
dz bitter water en het wert soe soet als
honich. Si begheerdē vleisch doe sanc
hē god voghelē tbeste wilbraet datter
sijn mocht *Elc floech vogelē* soe veel hi
woude. Hi gaf hē sinen heiligē enghel
dachise leydā soude des dages was hi
bouē hē met ene wolcke voer die hette
der sonnē des nachtes m; eē vuer voer
die duysternisse daer en was nyemāt
siet vā dier tijt dz si vte lādē gingē hair
cled en vsterē niet si quamē bi sterroet
sen daer die wech scerpe was die steen
roetsen leide hē ned en hi wert slicht o
der haer voete daer nae quamē si bidz
berch van sinay. daer gaf hem god die
x. gebodē *Moyses gic tot osen here op
tē berch en was daer xl. dagē* Ter wyl
vgatē si god en aēbadē eē calf vā gou
de doe wert god toernich en woude se
altemael vslagē hebbē *Moyses die bat
daer voer* Doe quā moyses vādē berch
en bracht ij. tafelē daer in gescreuē wa
rē die x. gebodē doe hi dz calfsach wert
hi toernich ende werp die tafelē dat se
brakē en bernde dat calf te puluere en
werpt in dat watere. en liet se daer toe
gaē drickē Alle die daer sculdich warē
en dē afgod aēgebedet haddē dpe hinc

doen een gulden droepel ghelick als
gout aē die kin. oft aē dē baert Doe liet
hise alle dodē daer wasser. xxiij. dusent
Dese plage sende hē god toe dāt si dē
afgod hadde aēgebedet Daer na maecte
moples. ij. and tafelē vā steē en ginc
tot onsen here optē berch en was daer
xl. dagē Daer na quā hi wēd vādē ber-
ge en bracht die tafelē daer warē in ge-
screuē die x. gebodē Daer na niet lāge
veregē si wēd god en aēbadē eē afgod
die si hieten beelphegor. doe wert god
toernich en sepnde hē eē plage toe dat
haerd wert verflagē wel xxiij. dusent
Doe si ind woestine hadde geweest xl.
iaer doe brocht hise int lāt d; hi hē belo-
uet hadde dat vloepē soude melc ende
honich. Al daer en quamē n; meer dan
ij. iogelinge als caleph en iosue dat sul-
stu also vstaē Doe si reest wt egiptē to-
gē. geboet ons heer dat moples tellen
soude alle mānē dpe. xx. iare out warē
en daer bouē waren. vi. hōdert dusēt
en. v. hondt en l. en dese storuen also de-
ger dat daer n; meer en quamē int lāt
vā beloefte vā alle die dair getelt warē
dā caleph en iosue daer god groot dinc
bi dede. nochtās vtegeē si; ihs dicwil en
aēbadē afgodē doe sende hise plagē aē
en wāneer si geplaecht werdē riepē si
aē gode en vtegen die afgodē en ald; v-
tegeē si gode dicke Daer na gesciede d;
zet lant wert gedeilt in ij. conicrijhē d;
eē was tconicrijc vā ysraēl en d; ander
van iuda. die coninc van ysraēl maecte
ij. gulde caluerē en aenbedese en si vte-
gē gode. God vtoerēde des en liet toe
dat de conic vā ninive quā en wan dat
lant en vdreffe alle vten lande in ene
woestijn vte en wech dair veel bergen
warē. daer liet hise wonē en warē sijn
epgē Daer na ouerlant quā die coninc

alexander m; ef groot heer en vraeth
de wat indē daer warē. Doe wert hem
geleit. hoe wel god bi dat volc gedaen
hadde hoe si sijn vtegeē en aenbadē
afgodē. daer om hadde god verhengt.
dat sy geuangen waren. ende int ghe-
berchte ghedreuen waren. Doe sprac
alexander. Na diē dat si hare god so on-
trou gheweest sijn die hē so veel goets
ghedaē heeft. so wil icse al daer beslurē
dat sy nimmermeer wt comē en sullē
Daer dede hise al om bemueren ende
dat en halp niet Doe badt hi onsen he-
re god dat hy hē holpe dat hise daer in
beslote Daer geschiede groot wonder
deen berch sloot hē indē anderē al om
dat lant alsoe dat si daer in bliuē moe-
sten en sijn daer noch in ende sullē dair
in bliuen alsoe langhe tot antekerst co-
met soe sullen si wt comen en volghen
hem. Dese iāmer en comē is hē daer
om ghecomen om datse dat eerste ghe-
bot niet en hielden daerse afgodē aen-
baden. Daer om soe hebbē die heplige
menschen. so menigherande pijn ge-
leden want si dat ghebodt niet breken
en wouden

Die historie vā nabugodonosor den
coninc En daniels ghesellen

Die coninc vā babiloniē nabugo-
donosor quā te iherusalem. ende
wan dpe stad en vint die alder scoēste
kinderen die daer waren ende voerde
se mer hem tot babilonien ende settese
rer scolen om lerē. Daer warē der vier
mede. deen gaf god so grōten sin dat si
wiser waren dan alle die meesters die
daer int lant warē. Die kinderen wa-
rē gehetē daniel. ananias. azarias. mi-
sael Dese kind en wondē n; etē der hei-
denre spisen ende si spraken tot haren
meesters ende hi hiet malasar Wij sijn

vā iocetscer aert. wij en etē der spisen n;
 die ghi heidenē cohet. geeft ons aerten
 en bonen en lijnsaet en water dair toe
 Doe sprac die meester. ic heb anrte oft
 v die coninc nabugodonosor. mager der
 vonde dan and kinder dat hi hem op v
 toernē sal Doe sprake die kind. besoe
 ket met ons. x. dagē en besiet dan onse
 aensichte. Doe besocht hijt. x. dagē en
 en gaf hē anders niet dan si gheepscht
 en hadde. Doe werdē si noch scoender
 dan alle de and kinderē die des conincs
 spise hadden gegeten. Daer om dat si
 god vruchtedē en alleen voer god hiel
 den. daer om gaf hē god soe grote wijs
 heit dat hē niemāt ghelike en mochte
 Die selue coninc nabugodonosor liet
 maken eenē afgod van goudē die was
 groot. en stot op eender sulen die was
 wel xl. ellen hoge. En liet alle sijn volc
 te samen comē en geboet hem allē dat
 si dat beelde aenbedē souden. wie des
 niet en dede. die soudenē werpē in ee
 nen gloependē ouen. Doe wert die co
 ninc gheseyt dat daer drie iocetsche kin
 deren waren die en woude dat beelde
 niet aenbidden. dat was ananias aza
 rias en misael. Doe lietse dpe coninc
 voer hem bringē. en vraechde waer o
 dat si dat gebot niet en hielden en sine
 god niet en aenbaden en sprach hi wou
 dese laten steken in eenē gloependē o
 uen. Doe spraken si. Dien wij aenbid
 den die mach ons wel verlossen. Doe
 wert die coninc toernich en liet dē ouē
 seuenwerf heter maken dā hi was. en
 liet die kind daer in werpē. Daer quā
 die heplighe engel tot hem indē ouen.
 en sloech dat vuer vte ouē en dat vuer
 dat daer wt voer dat obarnde alle die
 knechte die daer bi stonde. en den kin
 derē en hinderde dat vuer niet. mer si

11
 laten idē ouen ende gebenedidē onsen
 here god en songen hē dien ewelike lo
 uelike sanc. Benedict es domine de
 us patrū nostrorū Dit plachmē te sin
 ghen des later daghes ind quater tem
 per. Die and begint Benedicite oia
 opera domini dñs. Dit plachmē te le
 sen alle heplighe daghe in die metten.

G Dit eerste is aldus
 Hebenedijt bistu heere god onse
 vad. Du biste loessaen en eerlaem vā ee
 wen tot ewē. Shebndijt is die naem
 dijne eeren. hi is heplich en loessaem
 en eerlaem vā ewē tot ewē. Shebū
 dijt bistu in dinē hepligē tēpel. Shebe
 nedijt bistu in dūn heilige troon dijns
 conincric. En du bist loessaem. She
 benedijt bistu die daer scouwē alle he
 melsche dingē en sittes bouē der enge
 len choer cherubin Shebenedijt bistu
 in die firmamēten des hemels Du bist
 te loessaem Daerna songē si Bndicite
 omnia opera. dat bedudet aldus

Benedijt god alle gods hātwerck
 louet en hoget hē van ewē tot e
 wen. Benedijt god alle gods engelen
 benedijt god alle hemelē. Bndijt god
 alle waterē die bouē dē hemel sijt bene
 dijt god alle gods crachten. Benedijt
 god zōne en mane bndijt god alle ster
 re die indē hemel sijn. Benedijt god alle
 reghe en douwe. bndijt god alle gods
 gheeste. Benedijt god alle vuer en het
 ten. Benedijt god beyde winter en so
 mer. Bndijt god beyde rijp ende dau.
 bndijt god beide vorst en coude. Bene
 dijt god beide ijs en snee. benedijt god
 nacht en dach Bndijt god beyde licht
 en duisternisse bndijt god bede blixem
 en wolckē Benedien sal god alle aert
 rijke onsen lieue here god. en sal hem
 louē ende ouerhogen ind ewich. Be
 n h

nedijt berch ende dal benedijt god al
 dat daer groeyt ind aerde. Sijdt god
 alle ruiere en vloet benedijt god ghij
 walvisken en alle dat roert ind meer
 benedijt gode alle vogelen die in de
 lucht vliegē. benedijt god alle rinderē
 ende vee benedijt god alle menschen en
 kinder benedijt sal god dat yscrahelste
 volc ende sal hem louē en ouerhogē in
 ewicheit. benedijt god alle priesteren
 benedijt god alle god knechten. be-
 nedijt god alle rechte luden beyde gee-
 ste en siel benedijt god alle die heplich
 sijt ende oetmoedich van herten bene-
 dijt gode ananias azarias ende miza-
 el. Louet en ouerhoget hē ind ewicheit
 ¶ Dus verre songē si loue sanc. En
 die heilighe kerstenheit setten daer toe
 twee versen die luyden aldus. Wij sul-
 len benedien den vadere. den sone. dē
 heplighē gheest. wi sullen louen. ghe-
 benedijt bistu here inden firmamentē
 des hemels du biste loessiem
 ¶ Doen began dē coninck seer te ver-
 wonderē ende sprach tot hem die daer
 bij waren. Hoe ist aldus. Ick hadde v
 ghehetē dat ghij mer drpe indē ouē
 sonder werpen mer nu sie ick daer vie-
 re. ende dpe vierde is ghestelt als dpe
 gods sone Doe sprach die coninc gaet
 hier wtē ouene ghi knechten des gro-
 ten godes. Doe ginghen si vten ouen
 ende dat vuer en hadde hem niet ghe-
 schader noch aenden lue noch aen cle-
 deren Daer ghebenedijt de die coninck
 onsen here god en gheboort in sijn lant
 dz niemāt blasphemieren en soude den
 ietichē god Doe maecte die coninck de
 se kinder tot hoghen vorstē in sijn lant
 Hier na wil ic seggē vanden prophete
 daniel hoe hem god halp.
 ¶ Die historie vā daniel dē pphet

¶ Conic darius wan die stadt vā ba-
 bilonien. daer nam hi den pheet
 danpel ende voerden met hem in sijn
 lant en verhieft hem bouen alle sijn vor-
 sten want hem en mochte niemant ge-
 liken in wijsheit. En dat hatedē al dpe
 vorsten en dochten eē valcken raet hoe
 si hē mochtē wroegē voerden coninck
 wāt hi was so trou. dat mē hē geē scult
 en cōde geuē. doe sprakē si totten conic
 Die vorsten meesterē. en ridderē van
 allen lande. sijn des te rade ghewerdē
 dattu sult een gebot latē gaen ouer dē
 lant dat nyemant binnē xxx. dagē bid-
 den en sal enige god. dan alleen van di
 So wpe daer tegē dōe salmē werpē in
 der leewē kuyt Dat gebot wert gedaē
 doe daniel dz vernā hē en liets n; daer-
 om. hi aenbede alle dage onsen lieuen
 here Sijn vianden namen des waere
 en leident den coninc. Doe wert die co-
 nic seer bedroeft. en had hē gaerne los-
 gelatē Doe sprakē si Dat gebot moest
 pinner voert gaē Doe namē si daniel
 ende worpē hem inder leewen kuyt.
 en die leewen en dedē hem niet. die co-
 ninck was alle dien nacht bedroeuēt
 Des morgēs was hi seer vroech op en
 liep totter leewē kuyt en riep O dani-
 el en can di dijn god niet bewarē. voer
 die leewen Doe antwoerde daniel co-
 ninc welic moest lu leuē. mijn god he-
 uet mi ghesepnt sinen enghel en heeft
 beslotē der leewē mont dat ic mij n; en
 hebbē ghescaet wāt in mij is rechtuer-
 dich; geuōdē Doe wert die coninc seer
 vblit. en liet alle die gene nemē die hē
 gewroecht haddē. en lietse werpē ider
 leeuwē kuyt met wijf en kind. Althāt
 soe scoerdēse die leewen dattet eē lit aē
 danō niet en bleef. Daer na quā dani-
 el tot babiloniē en wert seer machtrich

bidē conic Doe haddē die vā babiloniē
 eenen afgod die hiet bel. ende was een
 beelde. en stōt indē tēpel Voer hē stont
 eenē grote disch. op welcke mē sette al-
 le daghe semelē tot .xx. scapelē. en vlep-
 sche tot xl. oft l. scapē. en settē grote kan-
 nen vol wijns. En die priesterē des tē-
 pels haddē gemaect ond der aerde enē
 wech die had een wtgāc ond den disch
 dair gingē si des nachts in mer haren
 wijen en kinderē. en aten alle die spij-
 se en seide dat haer god bel hadse ge-
 ge tē Doe sprac die conic tot daniel. waer
 om en bidstu bel niet aen. Doe sprach
 daniel. Ic en mach geē afgodē aēbedē
 Ic bid den leuēdigē god aen Die conic
 seide. dunct u bel niet leuēdich wesen.
 die alle dagē so veel spisen etet Daniel
 sprac. Gel is butē vā goudē en binnen
 vā aerde. hi en mach n; etē Doe sprach
 de conic tottē prelatē Ic wil wetē waer
 die spijse blijft. cōdi mi bewijsen dat bel
 de spise eet so moet daniel steruē. en cō
 di des n; bewijsen so moet ghi alle ster-
 uē. Si seide. het waer hē lief. Daer na-
 mē si die spijse en setten se optē disch en
 gingē wt. doe nā daniel alsche met eē
 leef en listese ouer al den tempel. Dat
 sach die coninc en die priesterē en lagē
 dat niet. Doe sloet die coninc den tem-
 pel al vast toe en hi lepede zyn eyghē se-
 ghel aen dat slot En des nachts so qua-
 men si alle also si altoos ghewoenlikē
 waren Des morgens doen die coninc
 die dore niet ontfloet en vant en de spi-
 se al ghegerē was doe sprach hi Hoe gro-
 ten god is bel Doe lachte daniel. ende
 hielt den coninc. ende en liet hē inden
 tempel niet gaen en seide Heer coninc
 en sietstu niet die voetsporen in dpe as-
 sche Doe sprac die coninc. Ja hier heb-
 ben indē tēpel gegaen. bepede mā wijf

ende hint Doe wert die conic toernich
 en vīc die priesterē en lietse al dodē m;
 wijf en kinderē en vstoerde den afgod.
 en tēpel altemale. doe was te babiloni
 en eē draec diese aēbadē voer god. doe
 sprac die conic tot daniel. du en derfste
 niet seggē d; dese god niet en leeft. doe
 sprac daniel tottē coninc Seest mi oer-
 lof ic wil dē god doden sond siue ert hy
 gaf hem oerlof. Daniel nam pec hers-
 smout en haer en soet d; te gad en ginc
 tottē draec En storte hē dat indē hals te
 hāt berste hi doe sprac d; volc torten co-
 nic Sifos hier daniel die ofen god vsto-
 ret heeft doetstu des n; wij willē di do-
 dē. Daer moest hi hē daniel tegē sinen
 dāc genē Daer namē si daniel En wor-
 pē hē ind leewē kuyt. Daer warē. viij.
 leewē in. diē gasinē alle dage. ij. scapē.
 en ij. misdadige ludē En doe en gasinē
 hē niet op datse daniel soude eten daer
 was hi ind kulen vi. dagē Doe was eē
 propheet int ioetsche lant verre vā ba-
 bilonien en hiet Abacuch die soude si-
 nen knapē tetē brēgē op dat velt. Doe
 sprac die engel. Srēgt dit mergē broot
 tot babilonien daniel ind leewē kuyt
 Doe sprach hi Tot babilonien en quam
 ic npe ic en sach der kuylen npe. Doen
 nam hem die engel biden hare en voer-
 dē tot daniel i die kule Doe daniel dpe
 spise hadde doe voerde hi hē wed op de
 stede daer hi hē nā Indē viij. dach nam
 hē die conic wed wten kuyt en lietse al-
 le daer wed in werpē die des eē orlaec
 waren dat daniel daer in gheworpen
 wert en die leewē scoerdēse al te mael.
 ¶ Van sapientia met harē dochteren.
Het was eē edel vrouwe. die hiet
 sapientia. en had iij. dochterē. dpe
 hietē. fides. spes. caritas Dese vrouwe
 quā met harē dochterē te romē. en be-

keerde met haer d' leer. en gebede veel
vrouwe en ioncfrouwe. die alle manen
bloefte en diende gode in; eē cupfch le
uen. Doe dat vnam de keiser adrian?
lietse voer hē halē. en vraechdese o ha
re naē. en waer om dat si te romē quā.
Si sprac mī eerste en edelste name is
cristine wāt ic een cristen mensche ben
en mīn ander naem is sapiētia En bē
daer om hier gecomē dat ic mīn doch
terē wil offerē oſen here god. Die kep
ser sprac hoe hetē dī dochterē. si sprac
mī dochterē heten fides spes caritas.
Doe liet hi dpe moed gaē en die dochte
rē halē en lietse beslūtē in zīn pallaps
daer na liet hise voer hem brenghē en
sprac. O ghi ioncfrouwe ontfemē ouer
v lijf en v cranche moeder en vertijet v
wer o gelouē en bidt aen oſen grote go
de en vaert al tijt wel ende doet ghi des
n; so moet ghi steruē m; meniger ande
pī Doe antwoerde si en sprac O kepe
al uwe louē en gaē ons ter herten niet
en dīn dreigē en achtē wī n; wī hebbē
enē vader in hemelric zīns leuens zī
wī wachtēde dpe heeft ons geloest dat
ewige leuen en sijn diepgen vruchten
wī wāt alle menschen die zīns vertien
is bereit die ewighe pijn. Doe liet adri
anus die een suster nemē die fidel hiet
en lietse al naect ontledē. en lietse slaē
met ghelēlen also langhe datse moede
waren die daer sloeghen. Nochtā en
was aen alle haer lijf niet en wonde.
Doe liet hi haer die borsten afsnyden.
daer liep wt melc en bloet. daer na liet
hise leggē op een roester En bradē opt
vuer en het en scaden haer niet. Daer
na liet hise haer hooft af slaen. en alsoe
sterfle. Doe liet hy die and suster voer
hē brēgē die hiet spes en ontledē en liet
se solāge slaē tot si alle moede ware en

het en scade haer n; . Doe sprac si tottē
keiser. O barmhertige moeder naere
constu eenige pijn meer bedencken d;
doet Du sulste beuinden d; gods craft
meerder is dā alle dīn pine Doe wert
die keiser toernich en lietse werpen in
eē hetē ouē. Althāt wert die ouē cout
en sat daer in ende gebenedide oſen he
re ihū xpm. Doen liet hise wed wt ne
mē en ophāgen aen eenē supl ende liet
se leer pinighen. doen sprac si. Moer
denaer alle dīn pī en acht ic niet. wāt
mīn here ihū xpm helpt mī in al mī
nē noot. Doe wert hi noch toernigher
ende lietse settē in eene ketel. vol heets
pecks ende hers. Die ketelē soot ouer
en vbarnde alle die daer bi stōdē. ende
haer en scade niet. Daer na liet hise d;
thooft af slaē Doe liet hi die derde su
stere comē dpe caritas hiet. en lietse op
hangen bidē armē en lietse also lāghe
gelelē tot d; si alle moede waren Daer
na liet hise leggē in ene kerckere. daer
na liet hise werpen in een groot vuer
Si was so seere verbernt met inwen
digher liefsten te gode dat haer dat we
wendighe vuer niet en mocht scaden.
Dat vuer vloech wt ende verbaernde
des volcs enen groten deel die daer bi
stonden. Daer na liet hise oec thoest af
slaē. Doe nam die moeder die lichāmē
ende groefse ende viel op haer knie en
sprac mīn lieue dochterē nemet mī
siele met v in die ewighe vruechde te
hant gaffe hare geest Lieue kint laet
di dit een leer wesen

Dā eufemia die heilige ioncfrouwe.
Et was eē heplighe ioncfrouwe
die hiet eufemia dpe was kerstē
gewerdē en was so heilich datse tephe
nē dede. Doe lietse dpe rechter voer hē
halē en sprac. Berecht mī wat consten

cōdikerstē lude daer ghy so grote wōd
 mede doet het moet swarte cōst; **D**oe
 sprac eufemia. ic segge di voerwaer d;
 onse cōst gaet bouē alle swarte consten
 wāt wi hebbē een meester dats ihesus
 xps die heeft in hemelric een vad son-
 der moed en in aertrijc een moed sond
 vader. Doe wert die recht toernich en
 lietse brengē voer eē afgod datse hē aē
 bedē soude. Doe hieffe haer hādē te go-
 de en badt hē aen. te hāt wert daer een
 aertbewinghe also groot dat diē afgod
 en den cōpel byde aen stucken vielen.
 Doe liet hi haer eenē steen bindē aēdē
 hals en lietse werpē indē meer. Daer
 satse optē steen. en dreef te lande Daer
 na liet hise stekē in enē ouene. daer sat
 se in en loefde god. Daerna liet hise be-
 auten in eē dypster kercker daer was
 sijn rr. dagē sond spise Daer quā onse
 here ihūs xps met een claer lichte. en
 gaf haer een wit broot. En sprac. Neēt
 ende eet vā desen brode Ic ben dien du
 vā herte lief hebste gehad. in desen sel-
 uen daghe wil ic di halen in hemelric
 als ic in aertrijck quam in des hepligē
 kerstdach. doe liet haer dpe rechter dat
 hooft afslaen Doen haer moeder haer
 begraue hadde doe weendese ouer dat
 graft. Doe sachse haer dochter comen
 met een groote scare der hepliger ionc-
 frouwē en sprac. Verblift v lieue moe-
 der wāt mī here ihesus xps heeft mī
 gheuort totter ewiger vruechden en
 heeft mīn vad gheset in dat choer der
 hepligher patriarchen en wil di na ha-
 len inden naesten seue daghen. Doen
 dien sondach quam doe sterf en voer
 in eewighe rijck. Dat wi daer alle co-
 men moetē des gonne ons god
Vlieue kint wilstu dat eerste ghebodt
 wel houdē so en sulstu niet ghene toue

vi
 rie om gaen. wāt wie niet touerie ont-
 gaet die aenbedet afgoden en dat neēt
 selden een goet eynde Daer van wil ic
 di een exempell segghen.

Wā een paep die hem touerie onder-
 want
Het was een paep dpe hē touerie
 onderwant. en dede veel wōders met
 ter hulpe d boser geeste Doe was daer
 een iōgelinc wel geboren en quā tot de
 sen pape en had sijn goet seer doer ge-
 bracht en wert sijn knecht. Die pape
 gaf hē cleed paerdē en pēningē. Op eē
 tijt reet hi met hē in een groote wilder-
 nisse. doe docht dē iōgelinc datter stōt
 een groot water. en ouer d; water stōt
 een borch Doe begōde hi hē seer te ver-
 wonderē. wāt hi te voren ghenē borch
 gesien en hadde Doe vraechde hi wat
 borch dattet ware Die pape seide Het
 is eēs herē borch die mi veel goets he-
 niet gedaen daer sullē wi op gae **M**ijn
 heere sal dy seer rijck maken. du sulste
 sijn man werden en sulste hem hulden
 Doe redē si ouer d; water Doe vraech-
 de die wachter opter tinnen wyde daer
 quam. Die pape sprach. Des conincs
 vrient **T**e hants wert die poorte op ge-
 daen en die brugge ned gelaten Daer
 wt so quamē ghegaen. xl. iongerē wel
 ghecleet en ontfingense met groter ee-
 ren Doe si indē borch quamē doe ghin-
 gen hem tegē vorsten heerē ende veel
 riddercap en seyden. Welcome si des
 conincs ghetrouwe vrient. Doe leyde
 mense in palaps voer dē conic. die sat
 op een gulde setel. Die coninc stont op
 ende ontfinc dē pape met groter eerē.
 ende lieten bi hem gaen sittē. Daer na
 began hi te vragē die sake waer om hi
 daer gecomē waer die paep antwoerde
 also en sprac. Heer coninc ic bē hier ge-

comē om des knapē wille. Hi en heeft
geen goet. ghi sult hē ontfangen tot een
knapē en hi sal v hulde. Doe seide dpe
conic Valt op v knien hi dede also. wil
stu mi hulde so sultu spreke ald? Ic vsa
ke dē vad den sone dē heilige geest doe
noech die knape voer hē dat teple des
heilige cruys en sprac. Ic beuel mi den
vad den soen dē heilige geest Te hant
voer die coninc m; alle zyn gesin int af
grōt der hellē en voerde die pape mer.
also salt gaē alle die m; touerie om gaē
E lieue hint noch wil ic di een ander
segghen.

Van een iongelinck die dē duwel lōf
ende siele met scriften ouer ghegeuen
hadde en doer basilus dē bisscop ver
lost was

Het was eē goet mā en hiete Era
dius. die hadde een dochtere die
woude hi god offerē tot sinē diēste. D;
benijde die upāt en becoerde eē iōgelic
dat hi die iōcfrouwe lief creech mer hij
en dorste nae dpe ioncfrouwe niet staē
Doe sprach een touenaer wiltu doen
dat ic di heete. ic wil di dpe ioncfrouwe
verweruen. Die ionghelinc sprach hy
woudet doe en hi gaf hem eenen brief
ende sprach. Gaet te nacht opt velt en
staet op des hepdens graft die daer be
grauē is. ende hout desen brief op met
ter hāt. en roep. Sathanas sathanas
Als hi coemt so volget sinen raet hi sal
dinen wille wel volbrengghen Die ion
gelinck quā ende riep sathanas en seide
dē sinen wille Sathanas sprach Wil
stu doe d; ic di hete ic sal v die ioncfrou
weruen Die iōgelinc sprach hy woudet
doe Sathanas sprach. So saltu v sake
dijns gods ihūs xp̄s. Die iōgelic sprach
Ic v sake m; god ihūs xp̄s Sathanas
sprach. Shi kersten luden zyt so onghe

trou. Als ghi mi behoeft so coet ghi toe
m; en als ghi uwe wil volbrocht hebt
so verrijt ghi mijns en keert weder tot
uwen heer god Ende dan is hi so goet
ende bermhertich en ontfact v weder
Daer om wil ick dijne al seker wesen.
du sult enen brief scriven met dijne
hant. en sal betugē dattu dijns gods v
sactt hebste en hebste di mi gegene m;
lijf en siele. Die iōgelinc sprach hi wou
det ghaerne doe. Hy screef dē brief en
de gassen sathanas Te hāt becoerde sa
thanas die iōcfrouwe so seer d; si n; le
uē en mocht sond dē iōgelinc. En doen
riepse tot haren vader ende seide. He
re lieue vadere ontfarmet dy ouer m;
en gif mi dē iongelinck oft ic moet ster
uē Die vad begonde te scrye en sprac
O lieue dochter wat is dy ghesciet hoe
laetstu aldus ic wou dy hebbē geoffert
onsen here god nu wiltu enē mā heb
bē Hi sprach vader volbrengt sinel mijn
wille oft ic moet steruē. Doe gauen hē
zyn vrieden raet dat hise den iōgelinck
soude gheue. En si maecten eē bliscap
ende gauenle den iongelinc. En als si
te samen gewoent hadde een wyl doe
en ghinck hi nemmermeer ter kerckē
noch en legende hem En oet gods sich
aem en ontfinc hi niet dat merctten die
ludē en spraken tot haer liet wartu ge
daē hebste dijn man die du hebste ver
corē en is gheen recht kersten mensce
Doen was die vrouwe seer bedroeuē
ende sprach tot hem dit spreke die luden
van di Doe sprach hi si liegen ic ben een
recht kerste. Doe sprach si is dat alsoe
sult ghi morgē mit mi in die kerke gaē
en sult bierche. en sult gods lichaem
onfangē Als hi hoerde d; hi des niet he
len en mocht doe seide hi haer die sake
van eynde aē doe troestese hē en sprac

vrient ghi hebt deerlic gedaē dattu di-
 nen scepper hebste v̄saect. Nochtan en
 sulc ghi niet twifelē aen god. sijn goet-
 heit en sijn barmherticheit is groc. dā
 al v̄zōdē. Hier woent eē heplich biscop
 en hiet basilius. hi sal di goedē raet ge-
 uen. Ic wil tot hē gaē. en wil hē dese sa-
 kē seggē. Doe si dē biscop dese sakē sep-
 de doe liet hē die biscop voer hē comen
 en sprac. Sone wiltu weder om te ga-
 de keren. Die iongelinc sprac. ic dedet
 gheerne oft ic mocht. ic heb god v̄saect
 en den viant gehult. Die biscop sprac
 en sijt niet v̄uaert god is alre ghenadē
 vol. hebstu berou god wil di gaerne ōt-
 faen. En die biscop nā hē en teikēde hē
 mettē hepligē cruce en sloet hē in eē ca-
 mer drie dagen. Daer na quā hi tot hē
 en sprac. Hoe moechstu leuen sone. Hi
 sprac. lieue here ic ben in groten node.
 Si comē tot mi alte vreselic en roepen
 en wisen mi den brief en spreke tot mi
 du valste v̄rad du hebste ōs v̄radē. du
 quaeste tot ōs en wi niet tot di. du biste
 een logenaer geworden. Doe sprac die
 biscop. Sone en twiselt niet. roept god
 almachtich aen ic wil voer di bidden.
 Daer na ouer ij. daghē quā hi wed tot
 hē en v̄raechde hē hoe hi hē v̄mochte.
 Hi sprach. het is nu wat beter. Ich oer
 roepē vā verre mer ic en siele niet. Die
 biscop hielt hē noch enē dach en quam
 tot hē en v̄raechde hoe hi hem v̄mocht.
 Hi sprac. heplige vad het is nu goet v
 heilige gebet heeft mi geholpē. ic sach
 hūdē indē geest voer mi vechtē en sach
 dattu dē viāt v̄wonneste. Doe nam hē
 die biscop en leyden indē kerckē met al
 den priesteren. Daer quā sathanas en
 greep dē iongelinc an en began te tre-
 ken en woudē dē biscop nemē. Die bis-
 cop hielt den iongelinc al vast. Satha-

vi
 nas toech die biscop toech dat ghemē
 volc scryden en weenden en riepē on-
 sen lieue here an dat hi dē biscop te hul-
 pē quam. Doe verliet die viant dē ion-
 gelinc en riep met luder stemmen. Basi-
 lius du doeste mi geweld. hi quā tot mi
 ic en leynde hem gheen bode. Hier heb-
 ic noch den brief die hi mi gaf. Doe gaf
 hem die biscop in sijn gebede en doe hi
 in sijn gebet lach. doe quā den brief vā
 bouē neder geuallē. Doe nam die bis-
 cop den brief en gaffe den iongelinc
 weder. en brocht dē iongelinc wed tot
 sijnder hupsvrouwē. Lieue kint en hebe
 gheen gheloue an touernie.

¶ Hoe dat mē niet wichelē en sal
 ¶ Lieue kint du en sulste niet ghelo-
 uen aen wichelie. noch aen witrē
 wiue noch aen alfinnen. want dat es
 crācheit vā geloue. en duuels bedroch
 wie vast geloue heeft di en mach niet
 scadē. des wil ic di een exempel seggen.
 ¶ Hoe sūte germanus eē wijs bekeer-
 de totten rechtē gheloue.

¶ Et was een heplich biscop ende
 hiet german? en quā tot eender
 vrouwē hups te herberge. Des auōts
 als die ludē slapē soudē gaen. doe ginc
 die vrouwe en bereyde een stone tafel
 en brocht daer spise ghenoech op. Doe
 v̄raechde germanus. wie die spise etē
 sonde. doe sprach die vrouwe. dese spise
 se sullen die goede holden eten. die pla-
 ghē hier des nachtes te etene en te wā-
 delē die wile dat icse wel hāriere so ga-
 tet mi wel an mīre nerige. Doe sprac
 german? hebt ghise gesien. ia sprach si
 ic hebse gesien. Daer ginc die ludē des
 auōts te bedde en german? waecte en
 badt onsen lieue here god dat hi haren
 ongeloue stoerde. Des nachts quamē
 die holden in hups. ende begonden te

eten. doe stōt hi op en beswoerte bi on-
sen lieue heere god dat si niet van daer
en soude gaen sond' in oerlof daer wrec-
kede hi die vrouwe en al thuis gesin en
vraechde of si dpe goede holdē wel be-
kende die vrouwe sprac ja ic kense wel
dat sijn onse gebuerē en wonen inden
dorp. doe sprac german? sendet boden
tot u gebuerē tot hare huse en laet vra-
gē waer si sijn doe die boden daer qua-
mē doe vondēse die ludē in hups. Doe
sprac german? tottē holdē ich gebiede
di indē naē ons heeren ihu xpi dat ghy
ons segt wie ghi sijt. Doe sprac si wi
sijn al quade geeste en bedriegē die lu-
dē die geen gans geloue en hebbē doe
gaf hise oerlof en si voerē vā daen. En
die vrouwe wert bekeert vā haer oge-
loue. **N**ieuwe kint wiltu dat eerste ge-
borhoudē. so en salstu niet gelouen aē
touernie noch haet noch daet toe geue
du en sulste di niet late metē met roede
vademē du en sulste niet gheloue aen
vogelen sanc noch aē geenreleie dinch
dā aē god du moeste wel gelouen dat
steen en cruit cracht hebben du en sul-
geen boecken hebbē. daer touernie in
staet. en die wangeloue is meniger an-
de d; icse al niet bescreuē en cā berdaert
dijn siele ofstu wiltē

En leer tegens die wissalden.

Nieuwe kint du en sulste niet ghelo-
ue aen wissaldē daer dpe heyden
aē geloue. en seggē wat die wissalden
dē mēsche ghescapē hebbē dat moet hē
pinner ouer gaen het si goet of quaet
Doe vintmen oec sōmige kersten ludē
die seggē **W**at een gescapē is dat wert
hē hi doe nochtā wat hi wilt. en spreke
oec. **I**s eē tot hemelric gescapē hi coēt
daer hi doet dat hi wilt **I**s hi totter hel-
le gescapē hi doet hoe veel goets dat hi

wil hi moet ter hellē **S**ōmige ludē seg-
ghen dat soe wie in dier vrē geboren is
die salt wel gaen en so wie in dier vren
geborē is die sal wederspoet hebbē en
onsalicheit. Dese geloue al aen wissal-
den. **N**ieuwe kint so en salstu niet geloue
Du sulste gelouen dat bouen alle dinc
is eē god die een pegelic gheeft wat hi
wil **H**ier vā wil ic di een exēpel seggen
Van sinte clemes legende hoe sine
vad en moed en broederē vstroept wa-
ren en bi een quamen.

Geromen was een rīch heere. en
hiet faustian? en sijn huisvrou-
we matidiana die haddē. ij. soenen die
warē van x. iaren die eē hiet faustian?
en die and faustus. En hadden een ioc
kint dat hiet clemens. Dese here ende
vrouwe warē heidē ludē en ghelouedē
aen die wissalden. **H**et gheschiede dat
des herē broed sijn oghen werp op die
vrouwe. en leide haer oneersaemheyt
te voren dpe vrouwe dochte het waer
goet datse eē wijl vte oge waer tot dat
hi haer vghetē hadde. Doe sprac dpe
vrouwe tot hare here. **H**eerre onse god
sprac te nacht tot mij als dat ic mijn. ij.
sonē soude voerē in grieken ter scolē.
doe ic des nyls moet ic steruē. Doe liet
die here een scip toe makē en lietse va-
ren met haer twee kinder. Doe si optē
meer waren doe quā daer een storme
dat si verdrōckē dpe in dat scip waren
sonder die vrouwe ende kinderen **D**ie
twee kinder reden op een berdt tot eē
visscher quā en namse in sijn scip ende
voerdesē te lande. en vercofte eender
vrouwē diese ter scolē liet gaen. **D**aer
na vōdēse sinte piets iōgerē en volch-
dē hē **O**ec quā die moed te lādē drūen
de mettē goluē en lach of si doot hadde
geweest. **D**aer na quā si tot haer seluē

en doeſe haer lieue kinder npet en vāt
doen waēdeſe dat ſi vdrōckē warē en
ſcrepde en weende. en ſi beet hair han
den vā iāmer. dat haer die handē van
bloede hene liepē. en ſi woude haer ſel
uen vdrickē vā droefnis. Daer quā eē
vrouwe en troeſteſe en ſprac ſi had oec
harē lieue man opten meer vlore. en
brachtſe in harē ſin en hieltſe in haren
coſte lāge tijt doe vergat ſi haers ledel
en troeſte haer ſelue. en ſprac dat haer
dat hertſeer geſchpet was dat hadden
haer die wiſſaldē geſcapē daer o moel
te haer inner dat iāmer ouer gaen. dat
was onrecht. wāt hadſe niet opt meer
gecomē dat en waer haer niet ouerge
gaen. daer begondē haer die hāden te
dorrē die ſi gebetē hadde. en wert lant
aen haer hādē En haer waerdin wert
gichtich. doe moelſt ſi o haer broot gā
en haer waerdinne en haer bodē daer
na Doe die vad niet vā haer en vernā
woude hi na varē en wert ſchipbrokich
en quā al bloot te lāde Doe ſprach hi dit
hebbē mi die wiſſaldē geſcapē. d; was
onrecht. waer hi te hups gebleuē. ten
waer hē niet gheſchiet. Doe moelſt hi
hē ſelue ghebueren te arbepdē En ſijn
iōſte ſone gincter ſcolen en wert wijs
indē heydenſchē boeckē Daer na quā
ſinte barnabas en predicte dat rechte
geloue doe beſpote hē clemens dat hi
predicte dat criſtus god ware. wāt cle
mens geloefde aen die wiſſaldē Doen
predicte hi ſoe lāge dat hi hē bekeerde
en bracht hē ouer d; meer tot ſinte pie
ter en wert ſijn iōger. en ſijn twe broe
deren warē oec bi ſinte peter mer ſi en
henden malkand niet Opeen tijt voer
ſinte peter in een lant dat daer lach in
dat meer en ginc in dat lāt En clemēs
bleef in dat ſchip Doe vane ſinte peter

vij
clemēs moel daer. en badt haer broot
en ſtraſteſe waer om ſi niet en arbeide
met haer hādē. en liet die bedē melen.
Doe ſprac ſi O lieue here mi hādē ſijn
verdouet ic en mach n; arbepdē. Doe
vraechde ſinte peter. waer vā ik geco
mē. ſi ſprac het is mi gecomē vā groot
hertſeer doe ic mijn kind verloes op d;
meer. en aldus onſalich hebbē my die
wiſſalden geſcapen het mo et mi doch
ouer gāē. Doe ſi hē alle dinc geſeit had
de doe ſprac ſinte pet. Hier is eē ionge
linc gecomē vā romē die hiet clemens
die ſept oec dat hi ſijn moel en ſijn vad
en ſijn broeds op d; meer verlorē heeft
Doe ſi dat hoerde viel ſi hem te voeten
en ſprac dat is pimmers mi lieue ſone
clemēs. Doe leyde hiſe tottē ſcepe. En
doe ſi hē lach viel ſi hē om den hals. en
begonde ſecr te wenen vā lieſte. Doe
ſiet hiſe vā hē met toerne. Doe ſprach
ſinte peter. dit is dñn moeder doe hi d;
hoerde doen viel hi haer om den hals.
ende weende vā groter lieſteen Doe ſi
daer alle warē doe maecte ſinte pieter
haer handē geſont. Ende maecte haer
waerdinne geſont. en clemēs moeder
voer oech met ſinte peter. Doe vraech
den die ander twee broederen wie die
vrouwe waer. dit is mijn moel ſprac
clemens die ic verlorē hadde. Si voer
wt vā rome met twee kinderē. die een
hiet fauſtinus en die ander faſtus. en
de en quamen niet weder. ich waende
datſe lange verdroncken hadden ghe
weelt nu heftſe mi god weē geguen
Doe die broeds dat hordē doe en cōdē
ſi alle vā wond npet geſprekē. noch vā
vruethdē. Doe ſprakē ſy ten laetſtē en
de ſepdē. O wee alder barmhertichſte
god wat is dat wi nu horen Is dat een
droom oft iſt die waerheit aldus. Doe

sprach sinte pieter en al dier warē Ten
is genē droē wij en sijn anders alle ot-
sinnich Doe sprac faustinus en faulst?
Dat is oīe herte lieue moed. en vielen
die moeder om den hals en weēde alle
die daer warē. Doen wert die moeder
gās gelouich ende liet de wissalden na
dye mael dat god haer kinderen haer
weder gegenē hadde diele wandē dat
haer de wissaldē genomē hadden. Nie-
ue hint also en sulstu niet gelouen aen
die wissaldē dat si enich dinc gescapen
hebben comet di pet toe du en sulste n;
leggen dattet di gescapen is eer du ge-
boren waerste. oft eer di god gescapen
had wilstu stelē ende wertstu gehāgē
du en dorste niet leggen dattet dy god
ghescapen hadde. Nieu hint is di qua-
lic varen aengheborē van naturen oft
van dīn vader oft moeder oft van ster-
ren. oft anderen saken dat en is di niet
also gescapē dattet dy immer ghesien
moet want du moechste dī seluen wel
dwinghē oft u wilst du sulste der bofer
raet wederstaē met ghewelt. Daer na
ginc sinte peter met desen drie broeds
buten der stad. en sprakē haer getijde
Al daer quā hair vader gaende ende si
kenden hē niet en haer vader sprachē
toe. O ghi dwale wat wilt ghi bidden
ende wenen ghy waēt dat v ghebet v
helpen mach mer neent. Een mēste be-
de of en bede n; wat hem dye wissaldē
ghescapen hebbē dat moet hē pinner
ouergaen daer om en helpt v gebet n;
uele. Doē sū dat hoerden begonden sū
met hem te disputeren dat sū onghe-
loue onrecht waer. want het waer al
bedroch dat hū gheloeftē aen dye wil-
salden hī soude gelouē aen god en aen
sū eēgeborē sone ihū xp; en aēde hei-
lighē gheest En na also dīck als si hē sa-

gen en sprakē barnde haer haer herte
inwēdich en dochte dattet haer vader
waer. Doch soen dorste si hē n; vragē
Ten laetste begā hite spreke vādē wissal-
salden en seide ald? . ghi spreect dat die
wissaldē n; en sū ic weet wel al dat sp-
mi gescapē hebbē d; is mī gesciet. Nu
wast gescapē dat mī lieue wijf maridi-
ana en mī lieue kinderē faustinus en
faustus verdrenckē soude dat is oīer
gesciet. Doe die kinder dat hoerde doe
woude si hē om dē hals hebbē geuallē
vā liefte. Doe sprac sinte pieter. wachte
noch een wile en sprac totten vā Wil-
stu gelouē aen ihesum xpm dat hi alle-
ne ewich en almachtich god is. en dat
niet en sū die wissaldē ich wil di vā de-
sen dage wisen dī hīfrouwe en oīe
alle dīn lieue kinderen. Doe sprach hī
tot sinte pieter. Het is di onmogelich
dattu dat doen soudeste dattu spreeste
wāt ic legge het moet een mēste gaen
als hē gescapen is Doch so ghi spreect
vermach dat dī god dattu gesproken
hebeste ic wil aen hē gelouē. Doe sprac
sinte pieter. liet dīn kinderen alle drie
Doe liepē die kinderē en vielen hē om
den hals vā groter liefsten en rusten hē
voer sū mont. En die moed quā lopē
en riep Waer is mī gheminde mā die
ic also lāge vloer hadde. en viel hē om
den hals. Daer wert grote bruechde
ouer al. Daer verteghē si vādē wissal-
dē en geloeftē aen onsen heere ihesum
xpm. Nieu hint dat laet dy een leer
wesen en doet goet. wāt doestu quade
werckē en gaetet di daer om qualic soe
en derstu niet leggē dattet dy gescapē
is want god en scep di niet quaets
Een leringhe hoemen niet woche-
ren en sal noch dat goet lief hebben bo-
uen god.

Iene kint wilstu dat eerste ghe-
bot wel hondē soe en sulstu geen
titelic goet kiesen voer dī afgod want
wat liedē dat doē die waerlich goet lie-
uer hebbē dan god dpe vñhen god om
tgoets willen. wāt wat een mēste lief
heeft dat is zñ afgod. en wie dat doen
die nemē seldē een goet eynde. Daer
van wil ic di een exempel segghen.

Van een wokenaer en vā sinē sone
hoe si verdoemt sijn

Het was een rijk wokenaer. dpe
hvd al sijn hert gheset op zñ goet
ende gaf daer niet o hoe hñt creech
op dat hñt hadde. Dpe wokenaer had
de twee sonen. dpe een dochte dat sijn
vader een onrecht man was. ende ver-
teech sijn vaders en werte een eēlater
die ander bleef biden vader. Het ghe-
sciede dat die vader sterfende die sone
besat dat erue. ende sterf oech daer nae
Doe die een later dat vernam doe bat
hi onsen lieuen heere dat hi hem wou-
de wisen. waer zñ vader ende sijn broe-
der waren heen gheuaren. Doe wert
sijn siele geuoert in die helle daer lach
hi menigerhande pijn. Daer was een
put daer lach eenen steen op dpe wert
afgedaē en daer vloech wt vier. rooch.
en stanch. daer so hoerde hi iāmerlich
screpē en harmen. O wee en o wee dat
ic pe geborē werde. Daer quā wt ghe-
uolōgē mettien sijn vader en zñ broed
en beten dpe een den anderē als twee
hondē. Doe sprac dpe vad. Veruloect
sijstu sone want ic di doer dinen wille
dat goet wan. en veruloectet si die stō-
de daer ich di in ghewan. Doe sprack
die sone. Veruloectet si die stonde dat
tu mi allulc goet lietste daer ic om ver-
loren ben. Mettiē vloekē voerē si wē
in dpe putte ende den steen wert me-

der op geleit. ende dpe een later quam
weder tot hem seluē. ende bleef als hñ
was ende wert een heilich mensche. O
mijn ald liefste kint laet dit dy een leer
wezē dattu d; goet n; lieuer en hebste
dā god en staet na goet met recht en d;
tu dat winnestē gerechtelijken. Noch
wil ic di een ander exempel seggen.

Van eē rijk mā dien die duuelen ter
Et was een (hellen voerdē
rijk man die had sijn goet alsōe
groot achte d; hñ sijn sijn daer na setto-
de hoe hi veel te samē vergaderen sou-
de ende sijn vleysch wel hanteren. het
ghesciede op eenen auent dat hy had-
de een grote bliscap. Doe quamē voer
sijn hof alte veel mannen met swarte
paerden riden. ende een ledich paert
voerden si met hem ende clopten voer
sijn hof aen die poorte. Doe quam een
knecht ende vraechde wat si wouden
Si spraken dat si deen heere wouden
spreken. Doen dpe heere dat hoorde
doe stont hi op vader tafelē en sprach.
tot sinē gasten eet en wese blide ende
vroē. Doe hi voer dpe poorte quā. doe
grepen se hē. en worpen hē opt ledighe
paert en voerden hē van daer. en npe
māt en wiste waer hi ghinc en die blp-
scap vginē. Hi hadde eē sone die wou-
de wetē waer d; hy heen geuarē waer
en reet veel landē o en verepschede
die niet vā sinē vad Ten lesten was hē
gewijst eē wijs meester die hē wel seg-
gen soude waer zñ vader waer. Doe
hi totten meester quā. en hē dpe saken
seide. sprac die meester. Wilstu ich wil
di latē voerē tot dpe vad. Sathanas
sal di daer brengen. ende sal dy weder
van daer ghesont brenghe. Hi sprach
hi woude waghē. daer beswoer dpe
meester sathanas ende sathanas nam

hē en voerde hē in eē vuerlic pakys.
daer sat sijn vad in een scone stoel ende
hadde eē scone mātēl om. Doe trat hē
tot hē en sprach lieue vader wat doedi
hier. Hi sprac. Ic sal hier barnen ewe-
lic en mermeer. Doe sprach die sone.
lieue vad waer om. Doe sprach die va-
der om dat ic mē scepper nyet gheert
en hebbe als ich doe soude. en dat goet
lieuer hadde dan god vā hemelrūche.
Doe sprach die sone lieue vader moech
di hier barnē ic en sie gheen vuer Doe
boerde hi die mātēl op. doe was hi alte-
maeleen vuer. Doen sprach die sone
wat is dat voerspan dat ghē voer den
boesem hebt. Hi sprac dat een slange
die mē seer piniget. Doe sprach hi. Vad
machmē v met eenigē dingē vlossen.
neen sprac dpe vader. nēmermeer en
wert mēre raet die wyl dat god in he-
melrūch is so moet ich mēers barnen
Doe sprach die sone vader gheeft mi dē
voerspan tot een teyken dat mē vrien-
den gelouē dat ic v gesien hebbe. Doe
nam dpe vad dat voerspan en werpt
hē toe. en doe hūt aengreep doen barn
de hi zyn hāt en riep. O wee hoe heet
is dese helle. En doe voerde hem satha-
nas wed tot sijn meester. daer ghaf hy
al dat goet om gods wille ende beter-
des sijn leuē. en hadde god lieuer dan al
t goet vā dē werelt. lieue hint en hieft
gheen goet voer dē god.

Van een iongelinc dpe dat goet om
gods willen liet. en wert een broeder.

Er was een rīch iongelinc die
was groot goet aengestornē vā
sijns vaders erf. Dese iongelinc begaf
hem en wert eē broed. daer na doe hy
der goed spiser miste. ende des sachten
beddes doe roudē hē dat hi zyn goet al
so gelatē hadde en had dat goet lieuer

dan god en die oerde laten. Siet daer
wert zē siele ghenomē vā dē lichame
ende wert gheuoert in die helle. Daer
sach hy dē cens rīchē mans siele wert
gebracht voer lucifer met groten ghe-
ruchte. met pipen en met bongē alsoe
hi in dē werelt had geweest. Doe sprach
lucifer. Set desen here een stoel als hy
gewoenlic is. Doe namen hem die du-
uelen en setten hem op enē pferen stoel.
die al gloepēde was En lucifer sprach
schenct dē heere seer wel drickē als hy
gewoenlic is. daer namē si sinchen-
de swauel en pec en gotē hē dat in dpe
mōt dattet hē tot allen siden wt vloep-
de. Doe sprach lucifer. haelt hē nu speel-
ludē en laet hē vrolic wesen als hi ghe-
woen is. Te hant quāmer daer twee
gaēde met gloepēde basunen en blie-
sen hē totten ooren in dat dpe vlāmen
wt bepde sijn ogē vlogen en oet wren
monde en nase. Doe sprach lucifer. brē-
get hē op een sacht bedde. en een scoen
vrouwe bi hē als hi ghewoen is Daer
namē si hē en worpen hē op eē gloepē-
de bedde. daer in was veel ghesloten
swauele en peck. daer quamen vueri-
ghe slangē en wonden hē om dē hals.
En grote wreede padden crophen hē in
dē hals. Hier na wert des ionghelinc
siele wed gheuoert tot sinen lichame en
hi bleef in eē geestelike oerde. ende ver-
smade alle der werelt goet

Lieue hint en hebt geen liefde tot aert-
schē digē. mer staet na dē ewige goet.

Een leer hoe dat mē god lief hebben
sal bouen alle dīnck.

Ine hint wiltu dat eerste ghe-
bot houdē so sulstu god lief hebben bo-
uē alle dīnck. Daer staet ghescreuē in
euāgelio. dat een iongelinc quā tot on-
sen lieuen here ihesum xpm en sprach.

Meester welck is dat meeste en hoerch
ste gebot. Onse here sprach. Dat is dit
du sulste dine here dinen god lief heb
ben vā dñre herte vā dñre sielen en
van al dñre crachten. **L**ieue kint
dit laet di eē leer wesen. Du sulste god
lief hebbē bouē alle dinc. bouē vad bo
uen moed. bouē wijf bouē man. bouen
kint. bouen vriende en magen. en bo
uen alle dñ werelt goet. Des moghestu
een erēpel nemē aen menich heplich.

Die legende van sinte alexius

Eromē was eē rijk man en een
edel here die hiet eusebianus.
Sijn hupfrouwe hiet agniese. si wa
ren rijk en en hadden gheen hinderen
si warē also weeldich dat hem dupsent
mānen diende dpe alle met liden ghe
cleet waren. En si waren barmhertich
en hadden god lief. Si bereide alle dage
in haren hupse drie tafelē. daer setten
se weduwē en weesen en and arme lu
dē aen. en diende hem selue ter tafelen.
En alst quā ter noē tijt so aten se selue.
God ontfemde ouer hē dat sy gheen
kind en hadden. en verleende hē eenē
schonē sone die geheten wert Alexius.
Dat kint ginck ter scole en leerde soe
wel en nam meer en meer toe in gods
loue en in allen dingen der duechden.
Doe alexius tot sinē iaren quam. doe
hoes hē zjn vad vten keyfers houe eē
iōcfrouwe die hi trouwē soude. Daer
wert gemaect een grote blijscap. Ende
die iōcfrou werchē te bedde gebracht.
Daer began die iōcfrou te seggen van
onsen lieue heere en vād werelt quaet
heit te vlien en god lief te hebbē bouen
alle dinc. Daer dede hi haer sinen vin
gherlinc en sinen gordel. Diet neemt
die sprach hi en bewaret alsoe lange alst
god behaget. en god moet ons bepde

ir
beware. En hi voer ind nacht wt zjn
vads hupse wt romen ouer dat meer.
ende quā tot eend stad die hiet ediffia
Daer stont eē kercke. en daer stont on
se lieue vrouwe seer genadich voer die
kercke. En voer de kercke was eē gast
hups. daer in lagen veel armer luden
die gaf hi zjn clederen. en bleef metten
anderen arme lypdē. en der aelmissen
badt hy. wat hē ghegeuē wert daer af
nam hi zjn nootdrift. Ende daer sat hi
inden siechuse xvij. iaer d; hi in die ker
cke nyet en dorste gaen. want hē doch
te dat hi niet waerdich en waer dat hy
in die kercke ghinge. Hy bede veel. hi
vaste veel en gaf hē naerstelike tot alle
goede wercken. En als hy daer ghesen
ten hadde xvij. iaer so soude dpe coster
op eenē tijt voer onser lieuer vrouwe
beelde gaen. doe sprac dat beelt tot hē.
Gaet int siechups. dair sit een mensce
hē dunct d; hi onwaerdich is d; hi hier
in gaet. gaet ende brengt hem hier in
want hi ist wel waerdich. Als de coster
int siechups quam soe en wiste hi nyet
wie dattet van hem allen was ende hi
ginck weder om tot onser lieuer vrou
wē. Doe gaf si hē een tephē daer hy hē
bi kēē soude. daer brochte hi hē inden
tempele met groter eeren. Als die lyp
den dat vernamē soe woude si hē groo
te eere doen. mer des en woude hi niet
hebbē en ginc totten meer en hy wou
de varen daer hem niemant en kende.
Daer quā eenē grooten wint en dreef
dat schip te rome waert. Doen dochte
hi in sinē moet hier en kent di niemāc
Du wilt gaē in dñs vaders hof. en
nemen daer aelmissen. Als hi die stra
te langes ginck quā hem zjn vader te
ghemoet met groten ghesin. Doe trat
hi tot hem en sprach. **O** lieue here ont

ferm di ouer mi arme pelgrim. op dat
hem god ontferme ouer dijn sone alex
ius waer hi in die werelt is. Doe seyde
die here. op dat hē god ontferme ouer
mijn lieue sone alexius so wil ich di dat
broot gheuen also lange als du leefste.
Daer brochte hy hem in sijn hups en
wilde hē een stede daer hi legghen sou
de. en hi beualoet sijn knechten dat si
hem dienē souden. Daer bleef alexius
in sijns vaders hof. en leet menigerhan
desmaetheit. en die knechten bespotte
den hē ende belachten hem. en si sloe
ghen hē inden hals en begoten hē in
scotel watere. ende si spraken hē altoes
smadeliken toe. en dat leet hi altemael
met grooter verduldicheit. sonder va
der oft moed te claghen. Daer sach hy
sijn lieue moeder voer hem soe seer be
droeft gaen alle daghe screpende ende
wenēde. en daer toe sijn bruyt dpe hē
gegeue was. en sijn vader. Maer dat
ging hem altemael niet ter herten en
de hi en woude hē oer niet meldē. Doe
dē tijt gecomē was dat hi tot onsen he
re ihesum xpm varen soude. doe nā hy
eenē brief en hi screef daer in sinen na
me. en gaf doe sijnē geest op. Dat was
op een sondach. dat alle dpe luden in d
kerckē waren. Doe wert daer een stem
me gehoort inder kercken endesprack
aldus. Venite ad me omnes q labora
tis et onerati estis et ego reficiam vos
Dat bedudet aldus. Comt tot mi alle
die ghene dpe arbeypdet en verladē sijt
ic wil v lauen. Doe wert alle dat volck
veruaert. Doe sprac die stemme noch
anderweruen. Saet en soert een men
sche die daer bid voer v. Doen begon
den die ludē te soecken. en en wistē niet
waer dat se soecken souden. Doe sprac
die stemme derdewerf. Saet tot euse

miannus hups daer suldi hem vinden.
Daer begonde dpe paus te lopē ende
die keyser en die vad ende quamē dair.
Daer ging die vader in die camer ond
die trappen daer hi lach. en vant hem
doot. en sijn aensicht was claer als die
sonne. en had een brief in die hant. En
die vader woude den brief nemē. mer
hi hielt den brief in sijn hant. Doe quā
die paus die dede hi den brief voer alle
den volcke. daer was in gescreeuen dat
hi hiet alexius en was eusemian? so
ne. Als dpe vader dat hoorde wert hy
seer bedroeft dat hi van wonder en vā
droefenis viel ter aerden recht oft hy
doot had geweest. als hy weder tot hē
seluen quā doe beghan hi te screpē te
weenē te roepen dat si alle iāmer sagē
die daer warē. hi toech hē seluen biden
baert hi sloech hem seluen met vupstē
en sprac. O wee mijn lieue kint waer
om hebstu mi soe seer bedroeft datstu
so menich iāer hebste geweest in mijn
hups en en hebste mi des niet geopen
baert. O wee dat ic di nē leuendich sien
en mach. Nu en mach ich nēmermeer
vertroestē. Ic sal ontsinnē. want ich di
nu doot voer mi sje legghen. Doe dpe
moed dese reden vernā quā si ghelopē
als een brimmende lewinne en scoer
de haer elceder als die lewinne dat net
te als si bestrickt is. Si quā gelopen mē
ten open hare. haer ogē waren ten he
mel op gheslaghē. En doe si ouernits
drange des volcs bi dat heplige lichaē
niet en conste comen. riepse met ludē
men en sprac. Wijcket lieue ludē laet
mi bescouwen mijn lieue kint dat van
minen lieue geborē is dair mi troot aē
lach. Doese daer quā vielse opten licha
me en behelseden en cūte en riep. O lie
ue kint wat hebstu mi gedaē dattu mi

niet en septe dattu mī lieue kint waer
ste. wee der groter smaetheit die du ge
leden hebste in mijn huys van minen
knechte Si begotē di. si sloegen di. dat
leestū met groter v̄duldicheit sonder
clagē. O wee lieue kint. du sagest dīn
vader en mi alle daghe bedroeft voer di
gaen ende du en troestes ons niet. hoe
moechstu soe ombarmhertich wesen.
Och lieue kinderen die hier versamet
sijnt ontfermt vouer mi en helpt mi be
wenē mijn hertelic leet. Doe weende
alle dat volc. En doe quā zij bruyt we
nende ghelopen en scrypde datmen iā
mer mochte aen haer sien ende sprach
O wee my. nu is al mī hope en troest
gedaē. dat spiegel mīre ogē is nu ghe
broken. nu beghint met mi een hertse
re dat nēmermeer een eynde en neet
die wīl d; ic leue. Doe namē die paus
en die keiser dat heilige lichaem ende
droegent ter kerckē waert. Doen wer
ter so groten gedrac datse nyet en cōdē
voert comē. Doe lieten se gelt worpen
opter straten. op dat die ludē hem met
ten gelde becōmerē sōdē dat si moch
ten voort comē. maer dat en half niet
Si brachtē hē in sinte bonifacius ker
ke. daer was hi vij. dagen. Onder des
maectense hē een scrīn vā siluer. ende
gout en dierbaer steen. Daer was soe
edel roet als men rukken mocht. En alle
die siecken die daer quamē wordē ghe
sont. Kint ald? heeft sinte alexius god
lief gehad. bouē vad. bouen moed bo
uen wīf en bouen alle dat goet ter we
relt Dit sal di een leer wesen dattu god
lief hebste wt al dīnre herten. bouē al
le goet en alle dinc. ¶ Noch een ander
wil ic di seggē hoe eē iōghelinc god lief
hadde.

¶ Die historie vā iōsaphat en barlaā

¶ Et indiē was eē coninck die hiet
Nauronix. die v̄uolchde alle kerstē
luden ende hem wert geborē eē soē die
hiet iōsaphat. Doe liet hij alle die wīse
meesters te sanie comen dpe in zjn lāt
warē. datse sōdē vīdē wat vādē kin
de werdē sōde Doe was daer eē wīs
meester die sprac doer dē hepligē geest
dattet kint een goet kerstē mēste wer
dē sōde. Doen wert die vader seer be
droeft en liet dat kint beslūtē in eē pa
laps met and iōngeligē. en v̄boet dat
hē niemāt en sōde seggē van oīen he
re ihesu xpo. noch vā hemelrich. noch
vā dē hellē. noch vā ouderdō noch vā
siecte. noch vā dīgē daert van bedroeft
mocht wordē mer si sōdē met hē spe
len en seggen hē al dat vrolic waer en
lustich. Doe wāneer d iōgelingē eē siect
wert die namē si wt en setter eē ander
in. Doen iōsaphat tot sijnre iaren quā
begau hē te v̄wonderen waer d dat hy
gestorē warē en dat seide hi een heime
likē vriēt. dat hy des seer bedroeft was
en woude wt. Doe dat die vader vernā
wert hi bedroeft. en liet hē brēgē scoon
knechten en paerden en alrelep dinc
ghenoech en lieten riden waer hi wou
de. en bescictet alsoe waer hy quā daer
was grote bliscap. ridē dansen singen
springē. Op een tijt gemoete hē eē ma
laetsch mēsche en een blinde. Doe ver
wonderde hē seer hoe die ludē soe ghe
stelt waren. en v̄raechde zjn knechten
hoet daer d waer Si spraken dat wa
ren siecke ludē Hi sprac. mogen sulcke
siecte alle ludē aen comen. Ja sprakē si
dats allen ludē gelikē na. hy si arm of
rijck. Doen hi dat hoorde doe wert hy
seer bedroeft. Op een anderen tijt sach
hi eē man die was out en grau. en had
eenen crōmen rugghe en sijn aensich

te was gebroekē. Doe vraechde hi wat
menſche dit waer. Si ſprakē het is een
out man. Doe vraechde hi. hoe out eē
menſche werden mocht eer hi daer toe
quaē. Si ſeidē lxx oft. C. i. aer Doe vra
gede hi. wat volget daer na si ſpraken
daer na volcht die doot Doe vraechde
hi oft alle ludē i jmer ſteruen moeſtē. si
ſpraken Sepde arm en rijk ionc ende
out. cranch en ſtarc. knecht en heere al
moetē wi ſteruen Doe vraechde hi oft
een menſche ſijn tijt wel wiſte wanneer
hi ſteruē ſoude Si ſpraken Niemāt en
weet ſijn ſtōt des doots Si wilen ſterft
een mēſche ionc. bi wilen out bi wilē ſiec
bi wilen geſont. Doe hy dat hoerde en
wert hi nemmermeer vro. Doe was
daer ind woefſtinē eē heplich eenſater
die hiet barlaam. god vkhundichde hē
alle ſakē en ſepnde hē daer hene dat hi
hē beherē ſoude. Barlaam maecte hē
toe als eē coepmā en quā totten ionge
linc camerlinc en ſprac. gaet tottē ion
gelinc en ſegthē. hier is een coepman
gecomē die heeft eē ſteen die heeft ſulke
he macht dat hy blinde maect ſiende.
douē horende. crepelē gaēde. dwalen
maect hi wijs en ſtōmē ſprekēde. Doe
ſprac hi. mach den ſteen niemant ſien
Barlaam ſprac. deſe ſteē en mach npe
mant ſien hi en heb repne oghen en ſi
een cupſch mēſche. wie alſoen niet en es
en dan ſiet den ſteen die moet ſteruen
Die camerlic ſprac Doer god en wijs
mi pimmer dē ſteen niet hi ſepde dit ſi
nen ioncheer. doe wert hi vā hertē vro
en liet dē coepman voer hē comen en
outſinc hē met groter eerē. Doe ſprac
barlaam. Coninc du hebſte mi gedaē
als eē wijs coninc tijt eēd tot dede. daer
vā wil ic di ſeg ghen. Joſaphat ſprac.
ſit ned ic wil dñn wgerdē gaern horen

Doe ſprac barlaā. ¶ Het was eē conic
die plach arme ludē gaern te eeren. op
eē tijt voer hy op eē gulde wagē en hē
volchde groot gheſin. vorſten herē en
knapē En hē quamē arme ludē te ghe
moet met ſnodē cleederē. Doe ſadt hy
vā ſinē wagē en giſe ſlegē en eerdeſe
en vielle te voet op i j knpē en ſtont op
en vinde om den hals en cuſteſe voer
dē mont Dat vdochte i jn vorſtē en he
ren en baden i jn broed dat hi hē daer
om ſoude ſtraffē. hi dede alſo on ſtrafte
hem daer om Die coninc ginc vā hem
en wert toernich. des auonts ſeinde hi
ſinen bollaert in i j broeds hof. en liet
daer die baſunen blaſen. en waermen
die baſunē blies dat was een teikē dat
die mā i jmer ſteruē moeſt. Die coninc
broed wert ſeer bedroeft en quā te ho
ue en viel dē conic te voete en badt ge
nade. Doe ſprac die conic. ¶ Du ſot na
dien dattu my bollaert en baſunen ſoe
ſeer oſſietſte ſoude ic dā niet wel oſſien
minē god en ſijn bodē. na diē dat ic ſijn
baſunē tot allē tijden ſie voer mi ogē
en hoer clinchē die mi dat cōdigē dat ic
te iōcſtē dage voer tgherecht ſal comē.
Doe gaf hi hē tlijf weder Daer na liet
hi maken vier kiſten die. i j. liet hi v gū
dē en doe vol beenē vā dode mēſcē. die
and liet hi met pech beſmeren en liet ſe
dōē vol gouts en dierbaer ſtenē en liet
dōe alle i jn vorſtē en herē te ſamen co
men en liet ſe ſien welc dpe beſte kiſten
warē. Doe coſen ſi die. i j. die v gult wa
ren. Doemēſe op dede doe ginchē eē
vuyple ſtāck wt en waren vol dōd been
deren. Daer na dedemē die. i j. and op
die vol gouts en dierbaer ſtenē waren
Doe ſprac de coninc tot hē deſe kiſtē die
butē vūaerlic ſijn. en ſwart en binnen
vol gouts die i jn gelijc die arme ludē

die ic eerde en snode cleet aen hadde en
ware binnē haerre sielē al vol goeder
wercken en duechdē. Die vnguldē scrp-
nen sijn binnē vol vuylnissen. Also sijn
oec zōmige rijke ludē butē wel gecleet
en binnen vol boesheit. Also eerde dpe
coninc arme ludē en en vsmadele niet
alsoe hebste gedaē en hebste my arme
mā geeert. Also die ionghelinc dat hoor-
de was hē hier seer lief toe en badt hem
d; hi meer segghē woude. Doe hief hy
hē op en began hē meer te seggē vādē
rechtē geloue. hoe god hemele en aer-
de schiep. en hoe die engelen doer haer
houerdicheit werdē vādē hemel ghe-
worpē. en hoe die mēste inden paradij-
se bedrogē wert en dat gebot brack en
vdrēuē wert. Die sonde en mocht npe
māt wederstaē en alle die geborē voe-
ren ter hellē. Daerna meer dā v. dyp-
sent iaer en. **E**en min doe ontferm
de hē die sone gods xps ihs. en quam
in deser werelt. en wert geboren vādē
reynder maget maria en leedt den bē-
terē door om onser sondē wille en alle
die aē hē gelouē. die wert dat ewighe
rijc te loone. En alle die dē afgodē ghe-
uen dpe wert dpe ewighe verdoeme-
nisse. en die des gelouē dat die beelden
godē sijn dat sijn dwaesen en zj ghelijc
den dwaesen scutter. Daer van wil ich
di segghen.

Eet was eē scutter en ginc doer een
wout en vinct een nachtegale doe gaf
god dē nachtegale een stēme d; si sprac
als eē mēsch en sepe tottē scutter wat
helpet di d; tu mi dodest du en moechst
vā mi dinē buyc n; saden ic bē te clepne
laet mi vliegen ic wil v lerē drie stuckē
die v nut zjn. Die scutter v wondde hē
d; si sprac als eē mēste. en loefde haer
dat hise soude latē vliegē. Doen sprac

xi
d; eerste is du en sulste daer na nēmer
meer staē te begripē d; obegripelijc es
D; ande es alstu eē dic verliest dattu
in geērewijs weder vindē en moghest
daer om en salstu di niet bedroenē. D;
derde is eē dinc d; ogelouelic is des en
salstu n; gelouē. Hout dese drie stuckē
d; is di nut. doen liet hi die nachtegael
vliegē. doe vloech si in die lucht bouen
hē en sprac. **O** du dwaes waerom heb-
stu mi latē vliegē. ic heb in mijnre ma-
gē enen duerbare stē. die is groter dā
eē strusen ey hadstu diē du waerstu eē
rijck man. doe wert die scutter seere be-
droeft en waēde al waers ende lieper
nae waerse henen vloech. en woude se
gripē en loefde haer groot eer te doen
dat si wēd quāē tot hē doe sprac ic sie
nu wel dattu eē dwaes biste wes ic dy
geleert hadde des othoudestu niet. **I**ch
had di geleert een dinc dat obegripelijc
waer. daer en soutstu nēmermeer nae
staen dattu d; begripen souste nu loop
stu dwaes mi na om te gripen. ende eē
dic dattu vlorē hadste en niet wēd crig-
gē en const daer en soudstu n; obedroe-
uet sijn. nu bedroefstu dy om dattu mi
vlorē hebste en du en moechste mi nē-
mermeer wēd crigē en eē dinc dat oge-
louelic waer en soudstu n; gelouē nu
geloefstu d; in mijnē mage is eē stē al
so grote als eē strups ey. en mijn heel-
lijf en is niet so groot als een strups ey.
Daer na sprac barlaā tottē ioncheere.
So dwaes zj die ludē die nemē dat eē
stē oft eē boē god is en aēbedē d; voer
god. Du sulste voerwaer wētē gheen
god en is sondē sē here xps ihs. Daer
na begā hi hē te predickē vander wel-
lust dē werelt en sprac. wie die welluste
deser werelt volcht dpe heeft een corte
loep. **E**er die mēste pet daer af weet so

dat die doot en staet hē ter ned so wert
hi cort na deser werelt in die ewyghe
pyn der hellē Daer vā wil ic di segghen
¶ Het was eē mā die wert geiaget vā
eenē vreeslijkē eēhoern hi liep voer en
d; eēhoern liep hē na. Daer quā hē tot
eēre dieper kuyt daer op stōt enen boō
en hi greep om dē boom en bleef daer
hāgen. daer sach hi hē. myn dpe ene
was wit die and swart. en knaechden
die wortelē des boōs d; hi vallen sou-
de en onō inde kuyt lach een vreeslijkē
draeck. die wachte zjre of hi viel d; hy
hē vslinde Doe sach hi optē boō een lut-
tel honich daer vgar die dwaes al sijn
noot en begeerde des honichs. Dit es
eē gelikenisse ¶ Bider anrteliker kuyt
len is betekēt dese werelt dpe vol anrt
en droefnissen is. Die boō die daer op
staet is des mēscē leuē. d; nēmermeer
en mach seker wesen. hy en hebbe ārt
d; hi valt Die hē. myn dpe die den boō bi-
tē zj die dach en die nacht. dpe immer
des mēscē leuē cortē vā tijt tot tijt Den
eēhoerne die dē mēschen iaecht. is dpe
doot die dē mēsche volcht waer hi gaet
die draecke is dpe duuel die alrijt daer
na staet dat hi dē mēsche verblindet Die
honich opten boō. is dpe wellust deser
werelt die menige mēsche trecken tot zā
dē en brēgē hē te valle en vslinden den
mēsche also d; hy geē anrt en heeft voer
die doot voer god noch voer dē diuele
Daer vliet dese valsche werelt. want
die doot en die duuel iagē tot allē tijdē
Du en selste di n; vlaten op dē waerli-
ke vrieden en waerlike haue want die
vrien di in dēre groter noot. Daer vā
wil ic di een gelikenisse seggen.
¶ Het was eē mā en hadde. iij. vriedē
die eē hadde hi liener dā hē seluen. den
anderen soe lief als hem seluen. die der

de so een wepnich lief. Dpe man wert
bedragē voer dē coninck. Die coninck
liet hē soeken en woude hē dode Doen
liep dpe man tot sijn beste vrient ende
badt dat hi hem hielp bidē coninc Doe
sprach hi gaet waerste wilste ic heb and
vrienden ghenoech gaet heen daerstu
verdiēt hebste. ic gheue di wel wat lin-
nē lakens daermen di in bewint alstu
doot bist. Doe liep hē voort tot sinen
andere vrient en badt hulp van hē Hi
sprach. Ic en bē niet ledich. ick en mach
mi niet desen laken niet becommeren
mer almen n ter doot leyt. soe wil ic di
volgē voer die poorte en heren weder
en sien wes ick bederf. Doen wert die
man bedroeft en ginc tottē derde vriet
die hi cleine liefste bewesen hadde ende
en dorst zjnen ogen niet op slaen voer hē
en sprach. O lieue vriet ic hebbe di cleen
vrietschap bewesen ic soec genade tot di
in minē noot Daer quā die vriet en oē
finch hē vrolic en sprach. vrient die vrien-
schap die ghi mi bewesen hebt si soe cleyn
ne alse si. ic en heb nē niet vgheten. daer
ginc hi met hē voerdē coninck en bade
voer hē. en vloste hē vand door. Dats
eē gelikenisse. die wil ic di beduyden.
¶ Die eerste vriet is d; waerlike goet
ende daer menich mēsche zjnen lijf ont-
waecht. en menich mēsche zj siele Dese
vrient en geeft een mēsche nau alsoe ve-
le linnē lakens daer hy in gewonden
wert als hi doot is. ¶ Die andē vriet
is wjfe en hinderē en sijn magē die vol-
gē hē tot sijn graue daer vrientsē sijnre.
¶ Die derde vriet is aelmissen en goe-
de werke. die comē die mēsche te hulpen
in sijn laetste einde ende bidden onsen
lieuē here god voer hem. daer v en sulc
stu gheen grote liefste hebben tot waer-
like hauen en vpoethden. want hoe di

meer voer seyndes van aelmiffen en goede wercken hoestu meer vindest.
Een exempel **H**et was een grote stad daer was een gewoente dat si iaerlijc horen een vreemt man. ende maecte coninc. Dese mocht doen wat hi woude. en als hi waende dat hi vast sat soe namen si hem en togen al naect wt en lietē voeren op een eplant daer moest hi steruen. Op een tijt quā daer een ander coninc die dit wert wetende ende seinde voer op dat eplant. siluere ende gout en al des hi behoefde. Daer nae doe sijn tijt quā d; hy daer gesepnt wert. doe vant hi daer cleder. en goets genoech. Dat is een gelijkenis dat wil ic di bedude. Si deser stad is betephet die werelt die wile d; een mensche hier is so mach hi vorē seyndes goede wercken als hi leuet die daer veel sepnt dpe vint veel. die luttel of n; sepnt. die vint luttel of niet. Doe antwoerde dpe iongelinck ende sprach. lieue meester god danch uwer goeder leeren. ich bidde u doer god dat ghi mi doopt. en neemt mi m; u. ic wil vrien n; vad en al mijn goet en wil dy volgen op dat ich comē mach ten ewigē leuē. Doe antwoerde barlaā. Du wilt doen als een rijc conincs sone dede daer van wil ich di seggen. **H**et was een rijc iongelinc sijn vader woude hē een wijf geuē die iongelic reet op een rijt doer een dorpe. daer sach hi een arm ioncfrou staē en arbeide ende sprach nochtā haer ghebet. en dante god vā al sijnre gracen. Doe sprach hy waer o dancstu god meer dan menich mēsc dpe groot goet daer van ofangē hebbē. Doe sprach die ioncfrou **S**helijc kerwjs als een clae medecijn een mēsch helpt bi wilē vā sijnre siecte alsoe helpt mi d; cleyn goet d; ic vā gode ofangē

heb. **H**i heeft mi gebeelt na hem seluē en heuet mi verleent sin en wit en geloest dat ewige leuen. en mi geopent die poorte des hemels. daer om sal ich mijn god louen en benedijen. Als dpe iongelinck dat hoerde dat die ioncfrou so wjs was doe ginck hy tot hare vadē ende badt hem dat hise hē gaue tot eenre hupsvrouwē. Doe sprach die vadē ich ben arm. en ghi sijt een groot here. dat en dooge ic niet. dat ghy mijn dochter nemet en ic bē een out man en en hebbe anders geen hint daer om en wil ic se m; orberē. Doe sprach die ionc heer geef se mi ic wil hier bi v bliuē in uwen hupse en wil al mijnre vruchdē vrien. Alsoe dede hi en nam dpe ioncfrouwe. ende bleef aldaer ende vertecch sijn lant en sijn vader Als die ionghelinc daer langhe tijt gheweest hadde ende den goeden man wel verlocht hadde doe leide hi hem in sijn camer. ende wylde hem ene grote scat van siluer ende vā gout ende dien scat gaf hi hem altmael
Doe sprach iosaphat tot barlaam dese maer coemt mi wel euen. ende wil verthēn mijns vaders ende mijns goets om gods wille die mi gheschapen heeft. ende nae hē gebeelt heeft ende wil hē pimmers danchen en louen. en benedijen. al om sijnre ghenade die hy mi verleent heeft ende ic wil met di varen in eenre woestinen. Doe sprach barlaam. tot deser tijt en moechstu niet mī n; varē hier na wāneer god willet soe sulstu mi wel v idē. Hi doopte hē en nā oerlosaē hē en si begōdē te wenē en om uigē hē met armē en cūstē hē voer den mōt. alsoe scepde barlaam van hē. Josaphat was droeuich en nemmermeer vroe. den vadē wert dat te weten ghedaen dat barlaā daer gheweest hadde

en hē ghedoept hadde en wert des se-
re bedroeft. en ginc des te rade hoe hy
hē wed af mochte treckē vāden kerstē
geloue. doe sprac een knape tottē coninc
Ic kenne eē mā die is barlaā seet gelijc
die willē wi tot hē sehdē die sal spreken
d; hi barlaā is en dat hy orecht geleert
heeft. Doe dpe ghene tot hem quā doe
sprac iosaphat. bistu barlaā. doe sprach
hi ia. doe sprac iosaphat du wetes wel
wattu mi geleert hebste sprecstu mij
pet āders so wil ic di doersthē met een
swaert dattu gheē coninc kint meer
en bedriechste. Doe wert die ghene u-
uaert en en dorst upet spreke tegē dē
kerstē geloue. Josaphat predicte hem
so lange d; hy oet kerstē wert. Als dpe
vād d; hoerde so ghinc hi wed te rade
Doe sprac een raetgeuer. Coninc du
en moechste nēmermeer badt doen dā
laet tot hē gaen scone vrouwe en ionc-
frouwe die brengē eē mā daer toe dat
hi doet wat si willē. dat hy des nauwe
gekeren en cā daer vā wil ic di seggen
Het was eē coninc die wert een ion-
ge sone geborē doe liet hi alle die mees-
ters voer hē comē die in tlant warē en
vraechde wat dē kinde gesien soude
Si sprake. Ist d; binnē. x. iaren die son
oft mane oft eenich licht d; kint besijnt
so moetet blint werdē. Doe liet die va-
der dat kint besluptē in eene dupstere
kercker in eē hups on dē aerden dat
tet geē licht en mochte sien. doen die x.
iaren om quamen. doen liet hi dē sone
bringē. voer d; lichte doen sach hi veel
dinge die hi niet meer gesien en hadde
en en wist n; hoe hi elck noemen soude
Doe liet die vader voer hem brengen
alreley creaturē en liet van elck hem be-
rechtē hoe si hietē. doe spraken si alsoe.
Dat heet een paert. d; een roe. dat een

haen. dat een hen. Doe quamen daer
vrouwe gegaē. doe sprac die iongelinc
hoe heet dat. doe stont daer een man.
die sprach in boerte. Het sijn diuuelen.
die den ludē plagen te bedrieghē daer
na als hy alle dinc wel gesiē hadde soe
seide die vād sone wat behaget dy best
vā al die digē hi sprac mi en behaecht
n; badt dā die diuuelen die de ludē ple-
gen te bedriegē. hy dien luster mi wel
te wesen. Als iosaphats vadere d; ghe-
hoort hadde soe liet hi hē besluten met
scone vrouwe en geboot dat si hē trec-
ken soude tot sonden. Daer lachten hē
die vrouwen toe vā butē en die diuuel
becoerde hem vā binnē so seere dat hy
geen wegē en wiste. daer viel hi in sijn
gebet ende badt onsen lieuen here dat
hi hē te hulpē quaem in die groote be-
coringhe. Daer gaf hē onse lieue heere
ghenade dat hem alle dpe becoringhe
verginc. Doe nā die vād alle die vrou-
wen van hem en liet een scone ioncfrou-
daer in gaē. Dese began hē toe te lach-
en en sprac. Waer o en wiltu geē wijf
hebbē na dien dat die heylige patriar-
chē hups vrouwe hadde. Site piec had
eē hups vrou en is heilich. du moechste
oec god wil dienē in dē echscap. Neempt
mi te echte so en coēt geen sonde tot dy
Die echscap is heyligh. doe sprach io-
saphat. Eē mēscē moet wel echscap oē
saē die d; n; vloeft en heeft. dan die go-
de geloeft heeft sijn maechdom. die en
moet des niet doē. Doe sprach die ionc
frouwe. Ghi kersten ludē sprecet. Het
is een grote vruechde gods en der en-
gelen als een sondich mensche hem be-
keert. Slaept bi mi eenē nacht soe wil
ich mi bekeren en ontsaen dat doepsel
soe makestu di een groot loon. Doen si
die reden alsoe maecte. ende npt af en

1
Iker doe begā hē zyn moet te wandelē
in menigerāde wijs. en sach die ionc-
frou aen wāt si was seer scoē en began
hē te behagē. Doe was daer sathanas
bi en seide tot zyn gesellē siet ghy wel d;
eē wijs meer can dan wi alle. tredet nu
toe wi willē hē voert helpē dats tijdt.
Daer quamē die bōse geestē aē deen si
de en die iōcfrou aē dander side. en be-
coerdē hē so seer d; hi geē weghe meer
en wiste. Doe began hi bitterlic te we-
nē. en hi viel in zyn gebet en hy wert ot-
slapē. En hē doch d; hi was op een sco-
ne wege. die was altemael met rosen
bewassen en m; leliē en m; menigerā-
de bloemē. Daer stōdē boniē m; meni-
gerāde vrucht dpe suuerlic warē aē te
scouwē. dat sijn gelijc n; meer gesiē en
was. En daer stōden gulde stoelē ende
gulde beddē. Daer na quā hi in eē stat
die was altemael vā goude ende van
duerbarē stenē die warē dypsent werf
claerre dā die sonne. Oech sach hi veel
eerlijke ridders. die songē so vrolijcken
sanc d; geē tonge volsprecken en mach
Doe wert hē ghelept d; waer die stadt
daer alle kerstē ludē soudē comē. doen
badt hi d; hi daer moeste bliuē sijn spra-
ken. die daer comē soude dpe moesten
daer comē m; grote arbeyt en met me-
nigerāde becorige en droefnissen. En
daer nae wert hi gebrocht voer die hel-
le daer sach hi menigerande pñ. En si
scpdē hē d; daer moestē varē alle sondi-
ge ludē. die souden dair ewelic en ym-
mermeer barnē. daer na wert hi ont-
waech doe vginch hem dpe becoringhe
die hi hadde totter ioncfrouwen. Doe
liet hem dpe vader bewerdē. ende gaf
hem zyn rijck half. Hi maecte kercken
ende destrueerde alle die afgoden dpe
daer warē. en predicte zyn vader alsoe

xiij
lāge voer dat hi oec kerstē wert. Daer
na sterf die vader. Doe verteech hi al-
le zyn goet en liep in di woestijn. ende
woude zyn meester barlaam soecken.
En die bōse geest quam hem tegen in
menigerhande wijs. bi wijsen in eens
leeuwē gelijc. by wijsen eēs grintendē
beer. bi wilen met een bloot swaert soe
riep hi altoos goede aē d; hi hē te hulp
quaē alsoe liep hi. ij. iaer bñster inder
woude. Tē laetstē quā hi voer eē stenē
kuyple daer vāt hy zyn meester inne dpe
hē ontfinc m; groter vruechdē. en viel
hē om dē hals en cuskē voer dē mōt en
weēdē beide vā groter liefstē. Ende hi
bleef in die woestine. xxxv. iaer in enē
strēgē leuē. En zyn meester sterf die be-
groef hy. Daer nae sterf hi en wert be-
grauē bi zyn meester. Aldus heuet dpe
heilighē iolaphar d; aersche goet ouer
gegeuē om dat ewige goet. d; ons al-
lē moet gōnē die vad. die soen. die heyl-
lige geest Amen
Een leer Sonder gheloue zyn die doech-
den doot

Ileue kint du sulste d; eerste ghe-
bot wel houdē. Wie dat eerste ge-
bot n; wel en houdt dien en helpt alle
die and niet. wāt die gheē recht geloue
en heeft. dpe en helpen alle zyn goede
werckē niet. Wie d; eerste gebot breect
die vertoernt gode vā hemelrijck alre
seer. daer van een exempel.

Van een bisscop die afgoden van
anrte aenbede

Et geschiede op eenre tijt dat men
die kerstenē daer toe dwāch d; si afgodē
aenbedē soude. Doe was daer eē bis-
cop en gic vā anrt offerē dē afgodē d;
roude hē seer en ginck in di woestijnen.
en was daer in xl. iaer. Daer stont een
schonen claren borne. daer soe dranch

hi wt. en hy hadde een snode hutte daer
hi onse lach en in woede Daer nae doe
hi daer xl. iaer gelegē hadde doe sonde
een moninc ind woestijn gaen wande
len en quā daer hi woende en praech-
de wie daer waer en wat hi daer dede.
Doe sprach hi Hier ga ic beterē mij zō
dē en misdaet. Doe praechde hi welck
die sonde warē. Hi sprac Ic wert daer
toe gedwōhē dat ic afgooē aēbedē sou-
de. en ic ginck vā anrt en offerde de af-
gode. Sint voer ic ind woestijne ende
woude mij sonde beteren. en heb hier
gewoest xl. iaer. nu heeft mi god eerste
mijn sonde vgeue. en ic sal nu steruen
Doe begā hy te biddē en sijn aensicht
was so claer als dpe sonne. Doe wert
die moninc vnaert. En hi troostē ende
badt hē dat hi niet werch en voer hy en
had hē eerst begraue. Te hant viel sijn
hut ter ned en de palmboē wert dorre
¶ Tieue kint hier aen moechtstu proe-
uē en merckē hoe grote sonde dattet is
datmē dat eerste gebot breet

¶ Hier begint dat anderde gebot En
is datmē bi god n; sweren en sal of den
naē gods niet onnuttelic noemē en sal.
Tieue vad ic bid v doer onsen
here leert mi welc is dat an-
derde gebot. Tieue kint dat
wil ic op leeren op dattu go-
de voer mi biddes. ¶ Dat anderde ge-
bot is. Nō assumes nomē dei in vanū.
Menche du en sulste den naem gods
niet onnuttelic noch te vgeefs in dijn
mont nemē. Noch onnuttelic swerē bij
god. oft bi die martelie gods. oft biden
lichaē gods. oft biden bloede gods. en
dier gelijck. so wie dat doet die vtoren
god alte seer daer af wil ic di wat seggē
¶ Van een ridd die sijn ogē vloes

Het was een ridd dpe hadde sinē
mōt daer toe gewēt d; hi gaerne
plach te sweren biden ogen gods. Het
geschiede teēre tijt dat hy sat en speelde
met worptafelen. en swoer bydē ogen
gods al hy ghewoen was. Diet wat
daer geschiede. daer vielen hē beide sijn
ogē op d; bort wt sinen hoefde en bleef
blint alle sijn leue daghe. Tieue kint dit
laet di eē leer wesen en en wennet dijn
mont niet tot onnutte woerden Tieue
kint du en sulste niet onnutte noch on-
recht swerē op die hepligē. dōestu dat
so geefstu dijn lsh en dijn siel dē duuel.
Dattu drie vingerē lates ned hangen
dat bedudet alsoe veel dattu wertste
versteepdē vād hepliger drieuuldicheit
dat is vade vad. vande sone en vaden
hepligē geest Hier vā wil ic di seggē ex-
¶ Vā een die daer berste empelē.

Hwāt hi valscelic swoer
¶ Et warē twe iōfrouwē dpe een
was erf aen bestornē vā haer ouders.
Doe quā haer broed en woude haer v
recht doen aē hare rechte crue. Daer
quamen si voert gherecht En het quā
daer toe dat dpe broed moeste sweren
Doe hi die hāt op die heplighen hadde
en orechtelic swoer doe berste hy ouer
middē ontwe. en viel ned en was doot
daer was lsh en siel verloren

¶ Vā een die stom wert want hi quali-
ken swoer

Het was een deken ende dede sijn
broed te borghe vā des stichts weghē
voer. xx. merck gouts. Die deken sterf
en die dode heer maende dē broed om
dat ghelt. Hi seide dat hi niet schuldich
en waer. Si brachten hē tottē eet. En
hi swoer een gemēpne eet. en ginck te
hups waert. Doe hi te haluen weghe
te huis quā daer bleef hy staende ende

en conste niet eē voer voert gaē. Daer
toe wert hi stom. en en const een woert
niet spreken. Daer quā hi tot hē seluen
en bekende zyn misdaet en loefde on-
sen here god dat hi de scult betalē wou-
de en en woude niet meer sweerē. Doe
wert hi sprekende ende gaende

Vieue kint du en sulste gheen ghe-
mengdē eet sweren met valscher
list. want god neet den eedt als hē dpe
mensche sweert. En alsulke eeden die
met valscher list werdē gesworē. dat ge-
mengde eedē sijn die vdoemē die siele.
Daer af wil ic di seggen

Vā een die sinte nicolaes te borghe-
lette en niet en loste

Her was een kersten man. en quā
tot een iode. en woude vā hem borgen.
Doe vraechde hy dpe iode oft hy sinte
nicolaes te borge woude hebben. Hy
sprach hē ghenuechde wel aen sinte ni-
colaes. en hi dede hē d; goet. Daer nae
doe zyn dach quā doe maende hy hem.
Hi sprach dat hy hē hadde betaelt. Hy
quamen beyde voer dat gherechte. en
den kerstē soude den iode sweren. Doe
hadde hi gemaect een staf die was bin-
nē hol. en was vol gouts gegotē. Dpe
staf dede hi den iode tot dat hi gheswo-
ren hadde. Doe swoer hi op ten hepli-
ghen dat hi hē meer gedaē hadde dan
sijn ghelt. en dan hi hē schuldich waer.
Doe hi gesworen hadde doe nā hi den
staf wē en voer te hups wert. Als hy
optē weghe quā soe sliep hy en viel vā
dē wagē en die waghē reet hē doot. en
de die staf brac omwee. en dat gout viel
wt. daer was beyde siele en lijf voren.
en had hē sinte nicolaes niet geholpen.
Doe die ludē die waerheit saghen doe
seiden sijt den iode dat hi alle dat ghelt
nemē soude. Doe sprach die iode weder

ist dat sinte nicolaes desen man d; le-
uen wē geuet so wil ic dat doepsel ot-
fangē en hi sal mi mijn scult betalen.

Het gheschiede dat die dode man wē
leuendich wort en die iode wert kerstē
en alle die dit saghen en dorstē niemāt
ghenē eedt sweren. Vieue kint laet dit
di een leer wesen

Een leer. Als dat een sweert quaet
te doen. den eedt en sal hi niet houden.

Vieue kint. du en sulste geen eedt
sweeren dpe du nyet houden en
moechste. **S**weerstu wat quaets te
doen den eedt en sulstu niet houdē dan
du sulste dijn boete daer voer otfangē
vā den priester dattu also gesworē heb-
ste. wie alsulke eedt houdē woude dpe
dede grote zōde. daer vā wil ic di seggē

Vā conic herodes die qualic swoer

Oninc herodes nā zyn broeders
wif. daer om straffe hē sinte Jan
baptiste. daer om liet herodes hem leg-
gen in een kercker. Op een tijt had hij
een groote bliscap. Doe quā der vrou-
wen dochter en speelde voer dpe gastē.
Doe sprach dpe conic tot haer. bidt wat
ghi wilt dat wil ic dy gheuen. al waert
half mijn rijck. en swoer dat hi dat ym-
mer doen woude. Doe ghinc die dochter
tot haer moed en vraechde wat si bid-
den soude. Doe sprach die moed du sulst
ste bidden om sint ian baptisten hoeft.
Doe en woude hy sijn eet nyet breken
en liet hem dat hoeft af slaen dien eedt
was qualic gesworen. mer boeslijcher
gehouden. Vieue kint voer alsulcken
eedt sulstu di hoeden

Een leer. Neert dē eedt daer ghi mo-
ghet oft kont

Vieue kint du en sulste gheē men-
sche eenighē eedt latē sweren. ist dattu
dat ghekerē moechte. Ist alsoe dat dpe

mensche swere wil verdraecht hē den
eet om gods wille. op dat dy god alle
dijn sonde vgeue moet. Daer van wil
ic di segghen

Da een man die eē valscē eet of sine.

Et was een man eenē anderen
man schuldich. en hy vlaectet hē
en die andē dieef hem torten eedt en liet
hē swere. Des nachts wert dye gheē
die dē eedt of sine gheuoert voer gods
gerechte en onse lieue here sprac tot hē
waer o lietstu dē mā orecht swere. Hy
sprac hi vlaecte mij mijns goets. Doe
sprac onse lieue here. Het waer betere
dat du dyn goet vloren hadste dan hy
sijn siele verlore heeft. Doe geboet on
se here dat mē hē geestelē soude. Daer
wert hi so seer geslagē dat hy riep met
luder stemmen opten bedde daer hi lach
dat die ludē tot hem liepen en vraech
den hē wat hē waer. Hi sprac. O wee
ic ben so geslagē om den eedt diē ic liet
sweren. daer o was sijn lichaē altema
le ontwee geslagē. Lieue kint laet npe
mant onrechtsweren.

Een leer. En loeft niet ghi en wiltet

Houden

Lieue kint wiltu dz anderde ghe
bot wel houden. so en sulstu niet louen
du en wilst wel houdē Seter ist onge
loeft dan qualiken gehouden

Van een ridder die loefde beuaert

En niet en dede voer sijn doot

Et was een ridder dye loefde be
uaert ouer dat meer. Daer nae liet hy
die beuaert hene gaē vā tīde tot tīde
tot hi sterf. Doe was daer een heplich
man die wert sijn pijn gheopenbaert.
dat hē die geest barnde in een vuer al
leden langē dach tot het ginckter mid
der nacht. so lietē si hē gaen. en soe ginc
hy althit op zj voete torten meer waert

en so en mocht hy vā dē nacht nē vord
gaen Des morgēs worpē si hem wed
int vuer en barnden hem aldē dach en
des audēs brachten si hem daer si hem
ghenomē haddē so ginc hi wed sijn be
uaert tot smergēs toe Dese pijn moest
hi līdē tot hi zj beuaert ghedaē hadde
Lieue kint wattu loefste sulstu houden
Da een paep die hē loefde te beteren
ende niet en dede.

Et was een paep en had een bē
ster leuen. Doe quā een broeder
dat was sijn vrient en versprach hē dat
hi hē betere soude. Doen loefde hy god
dat hi hē betere soude en begenen hē
en hi en dede des nper. Doe his des lā
ge vtoeghen hadde wert hy sieck. Doe
lepnde hi om dē broed dat hi tot hē qua
me. Hi quā lopēde en weende en badt
hem dat hi sijn lofte volbrengen soude
Doe riep hi O wee lieue vad bidt voer
mi. Hier staē twee beeren en willē mē
eten. Doe viel dē broed met sijn gesel
le in sijn ghebet en badt voer hē. Doen
sprac die pape. O ghesel heeft mi vloft
Doe sprac die broed. Wiltu dīn lofte
noch niet doen. Daer nae riep hi wed.
O wee hier coēt een groot vuer en wil
mi verbarnen. Doe vmaende hi hem
weder sijn belofte. Hi en woude hem
niet betere. Doe quā hi vā hem seluen
en lach oft hi doot waer ende wert ghe
uoert voer dat gherechte gods. Daer
na quā hi tot hē seluen en lepde dat hy
voer tgherechte gods geweest hadde.
ende riep. O wee hier comen twee du
uelen en brengē een gloepende pāne
daer willen si mē in braden. Siet nu
werpen se mi daer in. Daer mede gaf
hi sijn gheest.

Van twee gheechte luyden die rep
nicheit loefde en niet en hielden.

Het was een man en had een goede vrouwe die dede beyde een lof te dat si haer in repnichheit soude houden. Daer na gheschiede dat die man die lofste brach tegē der vrouwe wil. Doe wert si overduidich en sprack. Die duuel hebbe dese vrucht die hier af come mach. En als die int quā creech si een sone. Als hi rij. iare oudt was quā die duuel totter vrouwe en sprack. gif mij weder mij kint. bereyde dy daer toe over een iare wil ic halen. Die vrouwe wert van herten seer droevich En als si dat kint aensach so begāle te weene Dit began dit kint te merken en vragede dicke waer o dat waer dat se alsoe dicke weende als si hē aensaghe. des en woude se hem niet seggen Die sone woude wetē wat die sake waren Doe seide si hē alle saken. doen maecte hi hē toe en liep tottē paus en claechde hem zyn noot. Die paus gaf hem een brief en seynde hē tottē biscop vā iherusalē. en die biscop seynde voort tot een satnr. als hi dē brief aensach sprack hy Dit is swaer sake. wi moeten onser liever vrouwe maria aenroepē dat si dy te hulpe coemt. Doe den dach quā dat die viāt dat kint hebbē woude doe bereyde hē die heplighe man en sanc misse en sette dat kint tusschē hem en den outaer. en badt onser liever vrouwen dat se den kinde te hulpen quame. Als die stellinge gedaē was quā die vpant en nā dat kint en voerder wech. Doen quā onse lieue vrouwe en nam hē dat kint. Als die priester sprac. Pax dñi sit semp vobiscum. Doe stont dat kint en sprac. et cū spiritu tuo. Doen vraechde hi dat kint hoe hē gheschiet waer. Dat kint sprack dat hem die vpant geuoert hadde ter hellen Ende onse lieue vrou

ru
we quā en nam mi hē wed. Doe seynde hi dat kint wed tot zynre moed. Ipe ue kint liet toe wartu loueste

Een leer Metten hepligen is quaet

Hspotten

Jeue kint wiltu dat anderde gebot wel houdē. so en sulstu goede noch zyn heplighe niet bespottē noch stempen. want mettē hepligē is quaet spotten. Daer van een exempel.

Van twee ghesellen die god meede te bespotten

Het reet een paep over een velt. en voerde dat heplige sacrament met hē tot een sieck mensche Doe quamen daer twee gesellen gaende En die een sprac tottē anderen. desen paep willen wij syn paert nemē. ic wil mi sieck maken en du sulste hē bidden dat hi tot mi come en hoer mij biecht en geuen mij gods lichaē. die wile d; ic biecht soe sulstu dat paert wech riden. En die geselle badt den pape dat hi hem syn biecht woude horen en gheue hē gods lichaē Die priester sprack. hi woude gaerne doen. Als die priester tot hē quā soe was hi al doot. Hi waende onsen here bespotten mer hi wert bespot

Een ander exempel vā seluer leere

Het warē twee broeders die een hiet Julianus die ander Julius en die stichtē een kercke. Doen hadde die kepler gebodē wie daer heen ghingen die soude hē helpen een wijl arbeiden tottē diēste gods. Doe quāme daer luden geuaren met eenre herren. Doen sprac daer een. dese lude willen ons op houdē dat wi hē helpen arbeiden wij willen onser een ned leggen opter kerren en seggē wij voeren een dode wij en mogē niet beyde Doe dese quamen doe spraken die luden. Lieue kind doet

doch wel en helpt os eē luttel. Hi sprac
hē wēd. wi voerē eē dode wi en mogen
niet beydē Julianus sprac. O gescie na
uwē woerdē. Hi voerē voert Als si vā
daer warē spraken si totten ghenē dpe
opter herren lach. Staet op du hebste
lāc ghenoech doot geweest. Hi lach al
stil. Daer na ouer een wyl seide si. Staet
op hoe lāge wilstu dē heplighē bespot
tē. Hi lach noch al stille. Als si toe sage
so was hi door. Lieue kint en scempt n;
mette hepligē. ¶ Een leer. Cert dpe
heplighen die god heeft gheert

Lieue kint du en sulste met gods
hepligē n; spotten. dpe heplighē
die god gheert heeft die sulstu oech ee
ren en n; bespottē want dat plach god
gaerne te wreke. daer van wil ic di seg
gē. ¶ Van een ridder die sinte francis

Ocus tekenen niet en eerde.
¶ De die heplige heer sinte francis
cus tekenē dede. doe ladt daer eē ridd
en bespottē sijn tekenē daer mē vā pre
dicte. Op eē tijt ladt die ridd en speelde
met dobbelsteenē en sprac. Ist dat frā
cisc? heplich is soe sullē hier. ruij. ogen
vallē. en werp die terlinghē op d; hort
doe vielē op elcke terling. vi. ogē. Doe
sprac hi noch eens alsoe. doe vielē daer
noch. vi. ogē op elckē terling. Doe sprac
die selue ald. is dat franciscus heplich
is so en moet ic desen dach n; ouer leuē
Des seluen dages sterf hi vādē swaer
de also d; hi doerstekē wert. ¶ Van ee
nē dobbelaer die ose vrouwe vloecte.

Het was een dobbelaer. en sat tot
eenre tijt en speelde en vloes sijn
goet. Doe begā hi te scēpē op onsen lie
uē here god waer o hi hē geen geluc en
gaue en begā te vloechē. dat vdroech
onse here vduidelic. Daer na began hi
te spottē op ose lieue vrouwe en sprack

bose woerdē waer o si hē gheē geluc en
gaue. Daer quā eē stēme van god en
sprac. du hebste mi veel scēpēs gedaen
dat heb ic vdragē. noch en ghenoecht
di niet. du en wilstē mīnd lieuer moēt
scēpe biedē dat en mach ic niet vdragē
des seluen stodes sterf hi des ga doots
Lieue kint daer om en scēpe niet mette
hepligē oft op ose vrouwen maria.

¶ Vā een mā die sinte peter vād predi

Hier oerden bespottē
¶ Der prediker oerdē was eē broe
der die hiete broed peter die beual dpe
pauis dat hi predikē soude tegēs die o
gelouige ludē die ketterē hietē. Doert
hi d; gebot volbrēgen woude doe wert
hi ghemartelijt voer d; kerstē gheloue
daer nae dede hi vel tekenē. Doe ladt
eē man ouer tafele en adt en scēpte sijn
tekenē en sprack. Is peter heplich soe
geue god dat ic dese bete nyet en mach
in etē. En het bleefhē indē hals steken
en en hōdet wt noch in ghecrighē. en
was bi nae vworcht. Doe loefde hy in
sijnre herten oft hē god helpen woude
dat hi nēmermeer op gods heplighen
scempē en soude. alsoe wert hi vloft en
hielt sijn gheloue Lieue kint dit laet di
een leer wesen op dattu niet en spottes
mette heiligē. ¶ Eē leer. Nē sal dē naē

Igods gaerne horē en noemen.
¶ Lieue kint wilstu dat āderde ghe
bot wel houdē so sulstu den naē os he
rē ihesu gaerne noemē. wāt dpe naemt
gods is als honich desen gebenediden
naem sulstu aenroepen in dijnre noot
Daer van wil ic di segghen.

¶ Van sinte patricius vegenier.
Sinte patricius quā in een heydē
slant en predicte dē rechtē geloue
mer si en woude hē niet horē. Hi badt
onsen here god dat hi daer woude tep

kenē doe daer si mede bekeert werden
 Ons here sprac tot hem dat hi met sijn
 staf soude scriuē eē rinc opter aerde. en
 het soude eē put werden. En wie in die
 put woude gaē dpe en soude gheē and
 vegewier hebbē voer sijn sondē. Doen
 quā daer eē riddē en hiet nicola? en gic
 daer in. Als hi daer in quā vāt hi eē do-
 re besidē staē daer hi in gic en een kerc.
 daer warē moniken in die hadden wit
 te aluen aen. Doe sprac hē toe eē vā hē
 Nicolaes di sullē veel becorigen toe co-
 mē. Du sullste hmer aēroepē dē naē os
 herē en sprekt. Ihesu xpe des leuende
 god sone offermt mhs arme sondaer
 Doe gingē si vā hē. En die bosc geestē
 quamē tot hē met lachtē woerdē d; hy
 haer gehoersaē soude wesen. doen hhs
 n; doe en woude. doe hoorde hy groot
 geluyt. oft alle die beerē en leewen dpe
 in die werelt warē grindē hi riep aen
 dē naē ons herē. te hāt vginct al Doen
 wāderde hi voert den wech die hi daer
 vāt. en si quamē wēd tot hē en spraken
 Waenstu dattu nu oetcomē biste neen
 in geērewijs. wi willen dy nu eerst be-
 staē te quellē. Daer maectē si eē groot
 vuer en worpē hē daer in. hi riep we-
 der aē dē naē os herē. te hāt vginct. en
 hi ginc voert en quā daer veel liedē la-
 gē in een vuer Die bosc geestē hadden
 gloepēde ketenē en sloegen se seer daer
 grepēse hē aē en seiden Wilstu os noch
 niet gehoersaē wesen soe willen wi dy
 ald? geestelē. doe hi des n; doen en wil
 de begōnēse hē te geestelē. hy riep wēd
 aen dē naē ons herē en wert los Doen
 gic hi voort en quā tot eend stede daer
 vloech wt vuer en roock en stac. en een
 iāmerlic gheluyt en hoorde roepen. O
 we owe. Daer grepēse hē en spraken
 wiltu os noch n; gehoersaem wesen so

xvi

willen wi di hier in werpen. Dit is die
 helle Wie daer in cōt en cōter nemmer
 meer wēd wt doe hi des n; doe en wou
 de namēse hē en wilden hē daer in wer-
 pē. doe riep hi aē den naē ons herē ihu
 xpi. te hant wert hi los hi ginch voert
 en quā tot eēre lāger brugge dpe was
 glat als ijs. dair ond ginc eē water dat
 was seer snel. daer moest hi ouer. doen
 was hi seer droeuich en riep aēden naē
 ons herē die hē dich hadde getroost en
 geholpē en sette eē voet op die brugge
 en riep aen dē naē ons heerē. en tot elc
 ker voetstappē riep hi aē dē naem ons
 herē en quā so ouer die brugghe Doen
 quā hi op eē ghenoechliken wech daer
 ghemsette dē hē. ij. iōgeligē die brach-
 tē hē tot eē stat die was gemaect vā sil-
 uer en gout en edelē stenē. en dat wast
 paradīs. Doe hi daer gaē woude sep-
 dē si. du sullste eerst herē tot d; leuen en
 kōdigē dattu gesien hebste. Doe keer-
 di hi tottē putte daer hi in gegaen was
 en leefde noch. xxx. daghē en seide wat
 hi gesien hadde. daer nae sterf hi ende
 voer in hemelrīck. Lieue kint hier om
 eert dē naem ons heren ihesu cristi.

Vā eē opēbaer sonderse die dē naem
 ons herē gaerne plach te eeren
 Het was eē bagijn die had die ge-
 woente dat si dē naē ons herē gaerne
 plach te eere en te noemē met grooter
 innicheit. Het geschiede dat een quaet
 man quā en bedroechse. en wat hy vā
 haer crigē kōde dat nā hy en lietse bli-
 uen. En si wert bīster en eē openbaer
 sonderse meer dan. xxx. iaer nochtan
 eerde si dē naē os herē ihu xpi ende des
 sondaechs auont en woude se n; sondi-
 gē. Het geschiede op onser vrouwē licht-
 mis dach. dat si gheen sonde en wilde
 doe. Des nachts wert se geuoert voer

dat gherechte gods. Daer sach si een groot vuer bereit allen sonderē en son darinē die daer quamen. Daer bi was een tēpel daer gingē alle goede luiden in die daer quamē. Daer liep si totten tēpel en woud oec in gaē. Daer stōt onse lieue here voer die dore en stietse weder wt. daer riep si soe si ghewoenlich was ihū xps. Doe wertse oec geworpen in dat vuerlich vuer. Als si in dat vuer geworpē was. soe rieple met ludē stēmē oē lieue vrouwe aen. Daer quā onse vrouwe tot harē gebenedidē kinde en sprac. O mi lieue sone ontfermt di ouer dese misdadige sondarinne en denct datse dich en menichwerf dinen heiligē naē te eeren en te noemē plach. Doe badt onse vrouwe datmēse wt dz veruuerlike vuer nemē soude. en latēse gaen. op datse haer vuyple stinckēde sonden veruandele en haer leuē betere. Daer hadse so iāmerlike ghecreten en so seer gheroepē dat alle dpe ghene die dairōtrent waren inden houe quamen tot haer lopen en vracchden wat haer waer datse so lude riep ende creet. Doelagen si dat haer lijf was altemalen oft verbrant hadde geweest. Si beterde haer sondich leuen en wert eē de uoet mensche. Vieuē hint du sulste den naē ons heren ihesu xpi eeren en gaerne aenroepē. Hoe mochten die heilige so grote pijn hebben geledē en hadden si den naē ons liefs herē niet aēgeroepen. Daer van wil ic di seggen.

Hoemē ghescreuē vant die naē os heren in sinte ignacius herte.

Et was een heyligh dpe hiete ignacius. hem wert menigherhāde pijn aengedaen. so riep hi aen dē gebenedidē naē ihesu xpi. Doe vracchde mē hē waer o hi den naem so gaerne aenriep

Hi sprac. ick heb dē gebene didē naē in mijn herte ghescreuē daer om en achte ic alle die pinen niet die ghi mi aendoet. Doe sprakē dpe heydenē wed. dz willen wi besoecken. Doe hi ghemarcelijt was namen se hē dat herte wten lue en braken dat op. en vonden daer in ghescreuen met gulde letterē. ihesus cristus. Vieuē hint du sulste di wapenē metten naem ihesu cristi in die aenuechtighe des bosen gheestes. Daer van wil ic di segghen.

Van een wijf die vāden duuel vloft wert metten naem ons heren

Het was een vrouwe en had grote becoringhe vande bosen geest en hi quā des nachts tot haer in mās ghewijle. Daer en kondese gheen raet tegē doen. Si claechde een haren noot die gaf haer raet en sprach. Gaet ende neemt een roede en scrift aen die eē syde den naē ons heren ihesu xpi. en aendand syde den naem onser lieuer vrouwen en wanneer hi coēt so staet hē met desen roede. Het geniel dat hi quā. en doe sloech si hē metter roeden. Tehant ploech hi wech en en quā niet weder. Vieuē hint die naē ons heren ihesu xpi is een hulper voer bōse ludē die di aenuechten. Daer van een exempel.

Hoe die kerstē stredē tegē die heydenen en aenroepende den naem ons heren den strijt wonnen

Et geschiede dz die kerstē stredē tegen die heydenē. Die kerstē hadden een cleyn volc en dorsten in strijden tegē die heydenen wāt si haddē veel volcs. Doe was daer een cardinael en hiete wilhelmus. dpe stoecte se toe. en sprac. Vieuē ludē treet vrilic toe. en roepet aēden naē ihū xpi die sal ons te hulpe comen des weest seker op mi lijf. en

ghi sult m; goede zeghe vechte doe tra
de si toe en riepē ihu xpe met lud stemē
Doe werdē die heidē vnaert en begon
den te vlie en daer weter veel geuāgē
en vslagē. Doe vraechdē dpe kerstē dē
geuāgen wat dat dede d; si vloen en v
naert warē. na dien dat haerd soe veel
was en der kerstē so luttel. doe anwoer
dē si. Doe w; aēbegōdē te gaē. doe be
gōdē die kerstē te roepē eenē naē wien
wetē niet wie dat was Te hāt quā een
man in haer heer die was so lanch dat
sijn hooft ginc aēdē hemel Doe werdē
w; bloe en vnaert en begōdē te vlyen
en vloerē dē strāt. Nieuē kint hier o sult
stu dē naē xpi erē en aenroepen
Hoemē dat anderde ghebot ander
w; mach verstaen

Ineue kint dit gebot is meerre en
noch anders te verstaen. Du en
sulste dē naē gods niet te vgeefs aē dy
nemen. Dat beduyt alsoe veel. Du en
sulste n; te vgeefs dē kerstē naē vslagē
Wilstu een kerstē mēscē wesen. en geē
kerstē werke doen. so draechstu dē naē
te vgeefs en sijt gelijc iudas die os hee
rē iongerhiere en mēgede dat m; val
heit ihs leuēl Dā i; leuē wil ic di seggē
Van iudas ons herē verrader

In dpe stad vā hierusalē woende
eē man die hiet Ruben. en had eē
hupsrouwe die hiet epbune. die droē
de des nachts een droō dpe si harē mā
opēbaerde en sprac. Mi heeft gedroōt
eē swarē droō Mi docht dat ic een kint
ter werelt bracht hadde dat soude soe
quaet werdē d; van sijnd quaetheyt al
i; geslachte soude verderuē. I; sprac
swijcht al stille wat brengstu voert dat
heeft eē bedroch gheweest. het en was
geen rechte bewisinge. Doe sprac si d;

xviij

gheue god. noch segghe ick dy. dat ick
vā deser nacht een kint hebbe ontfan
ghen van di. ende wert dat een sone so
sulstu dat voerwaer wetē. dattet geen
bedroch en is. sonder een bewisinghe.
Daer nae beuāt die vrouwe dat si met
vrucht gheworden was. Doe den tijt
quam doe bracht si eē sone ter werelt
Doe en dorste si dat kint nyet houden
Daer namse een schrijn en dedet daer
in. ende sette dat kint in dat meer ende
lietet driuen. Daer dreef dat kint tot
ten lande van scharioth. Die coningē
ne van dien lande hadde geē kint. En
de si soude by dat meer gaen. doe sach
si daer een schrijn driuen ende lietet ha
len ende sach daer een scoon kint in lig
ghen Doe sprac si Waer ic so salich dat
ich sulcken kint hadde. Daer ghinch si
toe ende maectet heymelic ende sprac
Si waer swaer met kinde en daer nae
sepdele dat si eenē sone ter werelt had
de ghebracht die hiet iudas en hielt hē
voer een kint Die mare quā wt dpe co
ninc was blide en al i; lāt Dit kint wert
op ghetoghē met groter eeren. Het ge
schiede dat dpe selue vrouwe kint ont
finc bidē coninck ende was een sone.
Als die twee kinder op wiesen. ende te
samen iocten ende speelden. doe sloech
iudas des conincs sone. so dattet dicke
quam weenende totter woē Hier om
began dpe moeder iudas te haten. en
verweet hem dat hy een vondelinck
waer ende alsoe quā dat wt. dat iudas
des conincs sone niet en was. Doe iu
das dat hoorde doen schaemde hi hem
en moorde des conincs kint heymelic
ende liep wtē lande. ende hy quam te
hierusalē dair sijn gherechte vadere
ende moedere woendent Ende dat en
wiste hi niet en quā tot pplat? houe en

wert sijn die sijn necht. Als pplat? sijn ze
den vernā doe proefde hi dat hy hē wel
quā. wār die eē was scalc alsoe was die
and. en dat eē quaet quā totten anderē
Tot eē tijt quā pplat? en sach ter veij
ster wt in eē boogaeit scoō appelen staē
daer luste hē vā die appelē teten en die
appelē hoorde ruben die iudas vader
was. Doe sprac iudas. ic wil di der ap-
pelē wat halē. En hi liep inden boom-
gaert en brac die appelen af kūbē quā
en woude te heeren. dair begonnen se te
kinē alsoe lange dat iudas greep eenen
steē en sloech ruben in dat hooft. dat hi
te hāt doot bleef. Iudas bracht die ap-
pelē tot pilatū Doe dpe vrouwe haren
mā doot vāt en en wilt n; hoet gesciet
was bedroefde se haer seere. daer nae
ginc pplat? en gaf iudas alle des mās
goet en sijn hof. ende dwanc dpe vrou
daer toe. dat si iudā nemē soude tot eē
mā. Op eend tijt lagen si bepde opten
bedde. Doe began die vrouwe seer te
suchten. En hi vraechde haer. wat is v
si sprac ic versuchte mijn o geluc. ic ben
dat o gelucste wif. dpe ye geborē wert
Ic moeste mi epgē kic werpē in meer
en en weet niet wat daer af geworden
is. Nu vant ic mijn lieue man doot en
daer bouē heuet mi pplat? een man ge-
geuē tegē mijn wil. Als iudas d; hoor-
de begā hi te vragen hoe lāge dat gele-
dē waer dat si dat kint int meer seinde
en vraechde so lāge dat si vondē dat iu-
das dat kint was. en d; hy; h; vād doot
hadde. en sijn moeder te wine genomē
Doe gaf hē sijn moedē dē raet d; hy ge-
nade soude soechē aē onsen here ihūm
xpm en so dede hi. En o se here otfinch
hē tot eē ionger en v gaf hē al sijn sondē
en maecte hē scaffenaer so dat hi dē bu-
del droech daer dpe pennigen in warē

die o se here gegeuē werdē en; hre lon-
gerē alsoe dat hē o se here wel gehloefde
Doch was hi valsche en o getrou. ende
stal dē tiēdē pēninc vā al d; hē beuolen
wert. Tot eend tijt quā maria magda-
lena en bracht duerbaer salue. en sal-
de onsen here sijn hādē en sijn voetē d;
plachmē in die lāde te doē voer die her-
te die daer is. Doen iudas sach dat die
salue gestort was wert hy tornich wāt
hi woude dat men se hadde vcocht. Hy
was wel waert. CCC. penninghē. vā
welke pēningē hi dē tiēdē penninc sou-
de hebbē gestolen so hadde hi. xxx. pen-
ninghē gecreghē. En want hi; h; scade
woude vhalē ginc hi tot eē ioden en ver-
cochte onsen here om. xxx. pēninghen
Doemen onsen here ter doot leide doe
roude dat iudas en nā dat ghelt. ende
werpt dē ioden voer die voeten en viel
in mistroefte en v hinc hē seluen. Also v
ginc hē o; h; valscheit wil dat hy trech-
eē valsche doot en eē quaet epnde. Ipe
ue kint hebstu een kerstē naē staet dair
na dactn oer hebste kerstē werckē men
vit veel quād kerstē dan iudas. Iudas
sloech sijn vader owerē dē. die menige
staē haer onds wetende Iudas gaf on-
sen here 6. xxx. pēninghē. menich men-
ste geeft onsen heere om een raf oft om
een snode soude. En dier ludē p; wert
groter dan iudas p; h; nā

¶ En leer bistu kersten blift kersten

¶ Ieue kint hebstu den kersten na-
me hout hem ende verries niet.
Wien vertijt en wert iode oft hepdē of
heeft sijn kersten name te vergefs die
nemen selden goet epnde

Daer van wil ic di segghen.

¶ Van iulianus den keysler hoe hi
de kerstenheit verteech ende hi veruol-
gede die kersten

Het was een monic die hiet iulia
n? die scheen eē goet mēſce. doch
was hi inwendich quaet. hē beual een
rijcke vrouwe drie potten vol gouts te
bewarē daer had si affche op gegoten.
Julian? wert dat gewaer en goot dat
gout wt en volde die potten in; affche.
Daer na doe die vrou totten portē quā
en des gouts in; en vāt. doe vraechde
si waer d; gelt waer. hi sprach hi en wil
te daer in; af. hi hadde drie potten met
affcē otfacē die waren daer noch. Julia
n? nā dat gelt en vteech; hre oerdē en
sijn kersthept. en wert te romē eē bor
ger. en daer nae raetgeuer daer na kei
ser. Doe hi kysler ghewordē was doen
woude hi die vā romē behaghē. en be
gā te vvolgē alle die kerstē naē ontfan
gē haddē en began die swerte const te
oefenen Doe hi een hint was doe was
hi by eē meester dpe de swerte consten
plach te oefenē en gic daer mede En
daghes doelsijn meester wt was. doen
vāt hi sijn boeck ende las dair in. te hāt
quamē daer also veel duuelē als gras
en vraechdē hē wat hy woude. Doen
wert hi vūaert en sloech voer hē d; tei
ken des heiligē cruces. te hāt voeren si
wed vā hē. Als; h; meester quā so sepe
hijt hē. Doe sprac die meester. dat cruy
se scouwen si seer. soe wie metter swar
te constē wil wercken die en mach dat
cruce niet aēbeden Daer om liet hi doe
hi kepsler gewordē was alle die cruce
die indē lāde warē vderuen Dat dede
hi dē duuelē ter eeren op dat se hē te lie
uer holpē werckē indē swarter conste
Tot eēre tijt sende hy eē duuel in eē lāt
daer hi hē werckē soude. Doe quā dpe
duuel tot eē stede daer vāt hi eē heplich
monic in; h; gebet. en d; was soe crach
tich d; al die wile d; hi bede sgen moch

xviij

te die duuel in; vderuen en bleef daer
al stille staen en wachte tot hi op soude
houdē. Daer badt hy nacht ende dach
voer hē d; hi npe op en hielt wel .x. da
gē en nachtrē doe keerde die duuel wed
tot iulianū en sprach. hi en hade nyet
verwōnē wāt eē monic hadde hē ghe
hidert. Doe wert hi toernich en sprach
So wāneer ic wed come vāder repfen
so sal ic den monic vslaen Als iulianus
optē wege was en woude repfen in eē
lāt dat hiet perlis. doe quam hy in een
cloester daer sinte blasius abt was En
gheboet dat mē hē spise soude seyndē
vtrē cloester. Dpe abt ginc hē tegen en
bracht hē hert gerstē broot. Doe wert
hi toernich. en seynde hē hōp wed int
cloester en sprac. Ich loue di mijn trou
we ghi seht mij paerdē voer so seynde
ic v wed. so wanneer ic weder come soe
wil ic dat cloester so vstoren. datter nē
mermeer mēſce in wonen en sal. ende
wilt o eerē en slapen coren daer in Dpe
abt en monickē waren seer bedroeuē
iulian? reet toernich vā daē. daer was
een vroē ridd aend kerckē begraue. en
hiet mercurius. die had iulianus ghe
mertelijt. des ridders wapenen warē
in eē camer beslotē. Des nachts doen
die abt in sijn gebet lach. lach hi dat o se
liue vrouwe in die kerc quā. met veel
engelen en sprac tottē engelē haelt mi
dē ridd mercuriū hi sal dē kepsler iulia
nū d; leuē nemē. Te hant wert die abt
wakende en v wonderde seer wat dat
mocht bedudē en liet dat graf op doen
en en vāt dē ridder niet Des āderē da
ges vāt hi dē ridder indē graue liggen
en vāt sijn spere en wapē al bloedich
Doe v wonderdē hē seer wat d; moche
bedudē. En daer na quā een knecht rī
den wrdes kepslers heer. en sepe dat

die keyser doot was doen vraechde hi hoe hi ghestonnen was. Doe sprac dpe knecht. Eē vroē ridd quā daer wel gewapent met; jn speer. en reet dē keyser doer; jn lijf. en nyemāt en conde wete waer die ridder bleef. En die monicken dancē gode en oser lieuer vrouwē. Al so nā iulianus; jn epnde om dat hy; jn crisdom verteghen hadde.

Een leer bistu kersten bewijset met ten werken

Lieve hie. du en sulste geen kerstē mēsche hetē. du en sulste kerstē werchē hebbē wāt eē quaet kersten is; jn pijn veel meer dā eē iode of eē hepdēs pijn

Van een hepdēs hoeft dat daer leyde waer; jn siel waer.

Sinte machari? gincouer eē velt en wāt eēs dodē mēsche hoeft. en badt oser heere dat hy hē d; wijsde oft eē kerstē mensces houet waer oft niet. En hi vraechde d; houet wat hy waer. En dat hoeft antwoerde. dat hy eens hepdēs hoeft waer. Sinte macharius sprac waer is dijn siele. Doen seide dat hoeft mī siele is in de hel. Doe vraechde hi. hoe diep dat si inder hellen si. Hi sprac also dpep als vāden hemel totter aerde. Doe sprac sinte macharius; jn daer eenige dieper ond. Ja spract. dpe iode sijn dieper. en onder die ioden die quade kerstē. en die hebben die meeste pijn. Lieve hie hebstu eē kerstē naē soe doet kerstē werchē en neet die naē ons herē niet te vgeefs. Dat is te segghen. Du sulste lieuer steruē dā dpe naē des herē te v sake. Daer vā wil ic diseggen.

Sinte vincenci? martelie.

Sinte vincencius was een dpaen ende was by een bisscop dpe hiete valerius. En die bisscop en conde den niet wel spreken en beual sinte vin-

cenci? sijn macht. Sinte vincenci? predicte dat rechte gheloue ende hi berepde dē naem ons heren ihū xpi. Al wast daer v bodē dat die naē niemāt prediken en soude. Doe liet hē die rechter daciannus vangē en vraechde hē hoe hy den naē dorste noemē en predikē. na diē d; dpe vorstē v bodē hadden dat dien naē niemāt en soude noemē. Doe begā die bisscop te oesē en antwoerde bloedelic doe sprac sinte vincenci? Vād hoe spreecttu so bloedelic en hebstu geē moet spreect vromelic. Vād behaget di wel d; ic hē antwoerde. ia sprac hi lieue soen ic had di ouer lanc beuolen mī woert en ic begere dattu antwoerste voert den rechte geloue. Doe sprac sinte vincencius. Rechter du hebste gesprokē hoe wī dorren predikē dat rechte geloue en den naē ons herē ihū xpi. Du sulst wēt dattet menigē goede kersten obetamelic ware dat si hare god soude versakē en niet en dorste noemē. Doe wert die rechter toernich en liet dē bisscop wēt lande verdriue en greep sinte vincenci? aē en liet hem hāgē in eē oestal en wtrecken dat tet een lit vādē anderē ginc. Doe seide daciannus. Siet nu vincenci hoe dijn arm lichaē is gestelt. Sinte vincenci? began te lachē en sprack. Dit heb ic dich herte lic begeert. Doe sprac daciannus. Nu wil ic di dā aē latē doe alle die pijn die ic gedēckē mach. of du sulste dē kerstē naem v sake. Vincencius sprack. Doet mi wāt du wilt. leg alle dijn sin daer aen. du sulste sien metter hulpen gods dat ich meer lijden mach dā du moechste pini gē. Doe begā daciannus te roepē. en die geestelaers te geestelē met roeden dat si n; meer en mochte. Doe sprac daciannus. Ghi onsaligē sijn ghi nu moede con di niet enē mā v winnen. Doe namen

si crauwelen en togē hē dat vleysch van
 sinē liue datmen al sijn ingewāt mocht
 te siē. Doe sprach daciannus bekeert dy
 noch ofdu moeste noch meer pijn liden
 Vincencius seide. O duuels tonghē
 vol v̄giffenis al dī drepge en pijn en
 acht ic niet. hoe du dy meer v̄toornste
 hoe ic mi meer veruechde. En bekeer
 des datstu mi mi pijn niet en minnes
 mer maecte groter. op dattu vides dī
 ic di v̄winē wil en al dī pij metter hul
 pē gods. Doe wert hi toernich. en liet
 hē nemē vādē oestel en lietē braden op
 eē roester. En hi ginc seluer opten roes
 ter liggē en si namē p̄serē vorkē ende
 stakē hē in dat lijf. en dructē hē inden
 roester dat dī bloet liep in dat vuur dat
 die colē blakerden. doe werpen se daer
 sout op. Daer lach hy also langhe optē
 roester en briet. dat hē die darmē wten
 lieue gingē en si hingē doer dē roester
 in die colē En sloech sijn oghen op tē he
 mel en riep o sē here aē. daer liet hi hē
 vādē roester nemē en leggē in eē dyp
 ster kerckier en liet hē sijn voete besme
 dē in een stock en liet daer scerpe broe
 kelen van grote scaerden en teghelen
 nemen. en liet se hē onder leggen. daer
 moest hi naect op sittē mī sijn gewōde
 lichaem. Daer quamen dpe heylighe
 engelen mī groter claerheit ende dpe
 scerpe brockelen werden verwandelt
 in welcuyhede bloemē. Als die wach
 terē dī wōd sagē werden si alle bekeert
 tottē rechtē geloue. Als daciannus dat
 v̄nam wert hi bi na ontsinnet en sprac
 Vincencius verwinnaet alle onse pijn.
 Hoe wi hē meer pinigē hoe sijn bekeer
 te meerre is. wi en willē hē geen pijn
 meer aen doen Nu legger hem op een
 sacht bedde Doen hi op dat bedde quā
 doe gaf hi sinē geest op. Doe daciannus

xix
 dat vernā dat hi doot was so sprach hi
 Nocht ic hē niet leuendich verwinne.
 so sal ic hē doot verwinne. En doe liet
 hy sijn lichaē doot werpen op dat velt.
 dat hē die hondē en wolue souden eten
 Doe quā eē raue en sette haer biden
 lichaē en en scades niet. Daer quā een
 wolfo die woude rotten lichaem. Te hāt
 quā die raue en beet hē daer af Als dat
 daciannus hoerde so sprach hi Nu dunc
 wi en cōnē vincencius nī doot v̄winnen
 Doe liet hi hē een molensteen aenden
 hals bindē en liet hem werpē int meer
 Doe quā hi eer te lande dan die gheen
 die hē daer in worpē. Doen quam een
 vrouwe en begroef hem. Al dese pijnē
 leet hi doer den naem ihesu.

Sinte blasius legende

O Joclesiaen die heylighe vernolchde
 alle die gene die kerstē name ont
 fingē. Doe vloet die heylighe mā bla
 sius in een steencuple. en woude sijn eē
 eenslater. Doe quamen die voghelen
 en brachtē hē spise. Doe quamen alre
 ley wilde dierē. en leyde hem voer sijn
 votē en en woude niet van hē gaen hy
 en most haer eerst oerlof geuen En soe
 wie daer siet wert dpe maecte hy wed
 gesont. Die president vā dien lāde seij
 de tot eēre tijt sijn knechten wt iaghen
 ind woestine en si en vondē nerghe
 niet. Tē laestē quamen si daer blasius
 was. en daer vōden si der wild beesten
 al om veel Welck doe si die niet gheuā
 ghen en constē quamen si wed ihups
 ende seyndē dat haren heere. Doen
 gheboot hi datmen hem halē soude en
 brenghen voer hem Doe quamen die
 riddersen tot blasius en sprakē. o sē hee
 re ōtbiedet di dattu voer hem coemste
 Liene kinder sprach hi nu proeue ic wel
 dat god myre niet en heeft verteghen

doe toech hi in hē. Doe hi opten velde was. doe quā daer een arme vrouwe die claechde dat si mer eē verkē en hadde en dat selue hadde haer die wolfge nomē. Doe gheboot sinte blasius den wolf dat hi d; verkē weder brēghē soude en dat most hi doe. Doe liet hem die heyser voer hē brengē en woude hem dwingē dat hy in god soude verlatē ende dat hi afgodē soude aenbedē. En doe hi des niet doen en woude doe liet hi hē met cluppelen slaen en liet hē leggen in eē kerker. Doe nam die vrouwe d; verkē en soot d; en brocht sinte blasius dat hooft en voete en broot en licht. dat nā hi en sprac totter vrouwe. Du sulste alle iare licht offerē in dē kerke in minen naechet sal dy wel gaen in dē neringe. Dat dede die vrouwe en het ginck haer wel en wie dat doet het sal hem wel gaen in sijnre neringhen. Doe liet die heyser blasius ophangen en liet in lichaē met crauwelē schoren. Daer quamē. vij. vrouwe en ontfingē dat bloet dat vā sinen lichaē liep. Doe lietse die heyser vangē en woude se oec daer toe dwingē datse afgodē aēbedē souden. Si spraken. sullē wi oec d; afgodē aēbedē so doetse ons wi sullense dragē bi dē zee. en walsen en drogen onder die ogen datse reij werden. hi waende al waers en dede haer sijn afgoden. Si gingē henē en worpēse in die zee ende sprakē. in dat godē si helpen hem seluen daer wt. Doe wert die rechter toernich en liet makē. vij. ghloepende pannē en liet daer bi legghē vij. linnē hemden. en lietse kiesen wat si wouden. En doe was daer eē mede en hadde. ij. kinder die nā die linnen hemden en werpse in dat vuer en sprac. Ic ben bereet te steruē voer den naem gods. Doe riepe

die twe kinder. O lieue moeder en laet ons niet onderwege du hebste ons gespijst in d; borsten. spijst ons oec met ter ewiger vruechden. Doe lietse die rechter alle. vij. ophangē en haer lichaemen in scarpe crauwelē. schoren. En haer vleesch seene also wit als snee. en wt die lichaemen liep melck ende bloet. Daer quā eē heplich engelen en troestse en sprac. En hebt gheanxt weest sta dich de een goet wert begint en wel vol brengt die wert dat ewige leuē. Daer na liet hyse werpē in eē groot vuer. d; wert gheleest. en gingē al wed ghesont daer wt. doe liet hyse haer hoofden afslaē. Daer na liet hi sinte blasius werpē in die see d; hi ydrincken soude. En hy sloech voer hē dat teke des heilige crucis en sadt middē in dpe zee als opten drogē lande. doe sprac sinte blasius totte heydenē. Hebbē v godē eenige macht d; bewijst nu en gaet met mi in die zee. Daer quamē. iij. mānen en woude tot hē gā en ydrincken alle. Doe quā eē heplich engel en sprac tot sinte blasius. Gaet hier wt en ontfact die crone die di god bereyt heeft. En hi ginck wt ende sijn aenschijn was claer en scone dat hē allen ywonderde die dair waren. Doe seyde die rechter dat mē hē thoofte af soude slaē. Doe viel hi op in knipen en badt olsen lieue here dat alle die gheue die siet of cranch warē. en si om hulpe riepe aen god dat hi hem ouer haer oisfernde. Te hāt quā daer eē stemme vande hemel ende sprac. sijn gebet ware yhoert. daer nae wert hē sijn hooft afgeslagen.

Van sinte longinus martelic.
Sinte longinus was eē ridder en slac olsen lieue here doer sijn lijde met eenre speere. Ende hy was blind

en mette bloede dat onse heere wt sijn
side liep daer mede bestreech hi sijn o-
ge en wert siende en ontfinch dat rech-
te geloue. en hi qua in een stadt en hiet
celaria. daer was hi. xxviij. iare in een
strenghe leuen en bekeerde veel volcs
Doe liet he die rechter grippen en wou-
de hem daer toe dwingen dat hi versa-
ken soude ihesum xpm. en soude afgod-
den aenbede. Doe hi des nyet doen en
wilde doe liet hi he die tanden uten hoef-
de slaen. en hi riep aen de name os he-
ren ihu xpi. Doen liet hi he die tonghe
afsnijde. nochtan en vloes hi sijn spra-
ke niet. hi riep aē de naē ons heren ihe-
su xpi. en hi na een aere en versloech al-
le die afgoden die daer waren Dpe du-
uelen voere daer wt en voeren inden
rechte en sijn ghesellen. en dpe luyden
lepdense voer die voetsinte longinus
Doe sprac sinter longin? waer o woent
ghi in dese afgode. Doe seiden si waer-
men die naem gods niet en noet daer
is onse woninghe. Doe wert die rech-
ter al blind. Doe sprach sinter longinus
du sulste weten dattu nyet ghesont en
moechte werden du en dodeste ny eer-
sten Wanneer ic doot ben so wil ic voer
di biddē so sulstu gesont werden beyde
aen lijf en siel. Te hant liet hy hem dat
hoofd af slaen. Daer nae qua hy op sijn
lichaem en viel op sijn knien ende bat-
ghenade Te hant wert hi gesont en sie-
de. en wert daer nae een goet mensche
Va sinter vitus en modest? martelie
Et was een rijk heer in cecilien
die had een kint van xij. iaren en
hiere vitus ende sijn scoelmeester hiere
modest? Dat kint geloefde aen ihesum
xpm en riep aē sinen naē. daer o sloech
hem sijn vader dicke. dat kint en liet niet
af Doe dat varnam valerius die rech-

xx
liet hi dat kint voer he comen. en wou-
de dwingen dattet de naē gods versa-
ken soude dat en woude vitus n; doen
Doe liet he dpe rechter slaen met clup-
pelen alsoe lage tot hem alie dpe armē
lam warē dpe daer sloegē. en des rech-
ters arm wert oer lam. Doe sprach vi-
tus. waer sijn nu dijn gode. roepse aē
dat si di gesont maken. Doe sprach die
rechter. konstu dat wel doen ja sprach
hi. inden naē ons herē ihu xpi v mach-
ic dat wel Doe sprac die rechter. so doet
also. hi badt onsen here voer he en hy
wert gesont Nochtans en woude hi n;
gheloue en sprac tot sijn vader. Leert di
kint en dwinctet vā sijnre gelouen het
moet anders dat leue daer toe doe. Dpe
vader na dat kint in sijn huys en dede he
brēge vrouwe en iocfrouwe en meni-
gerhade spel. en woude he also vkeren
dat en halp niet Doe liet hi dat kint be-
slutē in een camer. doen qua vter camer
so edelē roke dat al d; hupsgesin vwon-
derde. Die vader ginc heymelich en sach
doer een hol wat hi dede. Doen sach hi
een engel biden kinde met groter clær-
heit. Te hant wert hi blind. Doe riep hy
so lude dat al die stadt te samē qua Doe
vraechde die rechter wat he ware. Hy
sprac ic heb goden ghesien dpe warē so
clær dat ic blind ben geworden Doen
brachten si hem voer sijn afgod dat hy
siende soude werden. dat en halp al n;
daer na so qua hi wed tot sinen some vi-
tus die maecte he wed ghesont en sien-
de. Daer na doe vir? veel teykenē had-
de gedaē indē gebenedide naem ons
herē ihesu xpi en niet aenbede en wou-
de die afgoden. doe liet he die kepler dy-
oclesianus stekē in eenen heten gloep-
endē ouen. daer ghinc hi wed wt onge-
quest. Doe liet hi hem werpē voer een

hongheringhen leen dat hien scoeren
 soude die endede hē niet. Daer ualiet
 hi nemē sinte vitus en; n; meester mo-
 destum en sijn amia crescētia. die hem
 plach te bakeren. en lietse hanghen in
 een oestal. Te hāt wert daer een groot
 onwed vā donre en blirē. en die aerde
 beefde. en der goden tempel viel daer
 neder en dode veel luden. Die kepsere
 vloech en riep. o wee dat ic vā een kint
 verwōnen ben Doe quā een engel en
 lofste vanden oestal en brachtele voer
 een water. daer vielense in haer gebet
 en gauē harē geest op. Noch een and
 Van sinte cristoffels legende

Cristoffel is also veel als een die o-
 nsen here draghet. want hi droech
 onsen heere in eens menschen gelike
 op sinē arm. den naē ons herē droech
 hy in sijnre hertē en in sinen mont tot
 allen tijden. Sinte cristoffel was eerst
 een hepdē en hiete reprob? ende was
 groot en lanch. en had ind lenete. xij. el-
 len. en stont tot eenre tijt voer eenē co-
 ninc en diende Doe quā hē int herte eē
 gedacht dat hy den meestē conic dienē
 woude die ergent waer. Doe wert hē
 geseit vā een conic die was dpe hoech-
 ste vand werelt. Hi wanderde also lan-
 ge dat hy tot hē quā en boot sijn dienst
 Die coninc sach dat hy een vroem mā
 was en ontfinch hē gaerne en hadden
 lief. Tot eenre tijt gheschiede dat eē go-
 kelaer quā en speelde voer den coninc
 en noemde den duuel dicke. als hi den
 duuel noemde soe legende hē die conic
 Dat sach cristoffel en vraechde den co-
 ninc wat hi daer mede meende. Dpe
 coninc en woude shē niet seggen Doe
 seide hi. Wiltu mi des niet segghen so
 en wil ic niet langer bi v bliuen. Doen
 sprac die coninc. ic wilt di seggē. so wā-

neer ic den duuel hoer noefnē. soe heb
 ic anxt dat hi mi quaet doen sal daer o
 so segghen ich mij. Doe sprack cristoffel
 Hebstu anxt voer den duuele so is die
 duuel weldiger dan du Doe wil ic den
 duuel soeckē en wil hem dienē. Hi wā
 derde en vraechde waer hy den duuel
 vinden mocht. en quam in een woestij
 daer quā hē tegens ridē een grote sca-
 re vā ridderen. daer reet een conic me-
 de die was vreeslikē ghescapen Doen
 vraechde si wat hi sochte. Hi sprack Ic
 soeck den duuel dien woude ic dienen.
 Doe sprac die coninc. ich ben die duuel
 hier hebstu mij gheuondē. Hem wert
 seer lief en hi wert sijn knecht. Sij redē
 ende quamen daer een cruce stont doe
 voer die duuel wten weghe ende voer
 veer om doer eē onweghe Doe sprack
 cristoffel. Waer om laetstu den goedē
 wech en vaerste op eenen quade wech
 hebstu anxt segt my die sake. hy en wil
 der hē niet seggē. Doen sprac cristoffel.
 soe en wil ic di niet langer dienen. Doe
 sprac die duuel. Ic wilt di seggen. Het
 was een mā die hiete xps die wert ghe-
 hangē aen een cruce soe wāneer ic eē
 crups sie soe moet ic vlien. Doe sprack
 cristoffel. Hebstu anxt voer cristus. soe
 moet hi weldigher sijn dan du biste soe
 en wil ic di niet langer dienē. Hi wan-
 derde vā hē en began te vraghē waer
 hi cristus vinden mocht en quā tot een
 eenslater. En die began hē te seggē vā
 onsen lieue heere god en sprack Hy es
 die hoechste coninc die pe wert. Wiltu
 hem dienē so salstu vastē en bedē. Doe
 sprac cristoffel. ich en mach niet vasten
 noch beden. leert mi een ander dienste
 daer ic hē mede diene. Doe sprack dpe
 eenslater. Saet tottē water daer plagē
 veel ludē te v drenchen en woent daer

bi. du biste een groot man. draecht alle
 die ludē ouer die dy bidden doer onsen
 here god. hi sal di wellonen. Hi sprach
 hi woude gaerne doe. Doen hi lange
 tijt bidē water gewoent hadde. en had
 menigē mēscē ouer gedragē doer god
 eens nachts doen hi op sijn bedde lach
 hoerde hi eē stēme die sprac. Cristoffel
 coft doer onsen here en haelt my ouer
 Hi stont snellijck op en quā daer. en en
 vant daer niemant Hy ginc wed op sijn
 bedde. Doen riep die stēme noch eens
 Cristoffel doer god haelt mi ouer. Hy
 stont op en en vāter niemāt. Hi ginch
 wed liggē. Doen riep die stēme derde
 werf. Haelt mi ouer cristoffel. Hi stont
 op en vāter eē kint sitten. dat hē badt
 doer xps eer dat hi hē ouer droege. Hi
 nāt kint op sijn arm doe wast seer swa
 re. Doen sette hijt op sijn scouderen. en
 had eē staf in sijn hāt en wade in dz wa
 ter Hoe hi dieper in ghinch. hoe dattet
 kint swaerd wert en dat water meerd
 wies. ende dat kint wert ten laesten so
 swaer dattet hē ned dructe alsoe dat hi
 nauwe ouer quā Doe sette hijt kint ne
 der en sprac. Ichen weet niet wat kint
 du biste mi docht dat ic al die werelt ge
 ladē hadde. Doe sprac dat kint. laet dy
 niet v wonderē du en droechste niet al
 leen alle die werelt. mer dē ghenen die
 hemel en aerde gescapē heeft. Ich ben
 xps den coninc die du dienste des wil ic
 di een waer tepkē geuē. Neemt dy staf
 en steectē in daerde. morgē vroech sal
 hi bloeyen Doe en sach hi dat kint niet
 mer hi nam sijn staf en stac in die aer
 de des morgēs was hi gebloeyt Daer
 liet hi die stede en wanderde in heyde
 nis en predicte daer dz rechte gheloue
 Doe quā hi tot eē stadt daer en vstont
 hi die sprake niet. doe badt hi onsen he

re dat hi hem ghenade gaue. dat hi die
 sprake conde spreke. het gesciede hi pre
 dicte daer dat rechte geloue. Doe quā
 een heyde en sloech hem met eē vuyt
 voer sijn wāge. dat leet hi vduidelick en
 sprac. En waer ic niet een kerstē mā ic
 soude mi wreke. nu wil ic liden doer
 de naē ons herē ihu xpi. Doe nā hy sijn
 staf en stac in daerde en badt god dz
 hien bloepē liet op dat si gelouich wor
 dē Te hāt bloepde die staf. Dā dat tekē
 bekeerde wel viij. dūsent mēschē. Dat
 vernā die conic en seide wel. s. dūsent
 riddere die hē vāge souden. Doe sprac
 hi. woudic mi weerē ghi en mocht mi
 niet doe. Daer liet hi hē die hādē bindē
 en quā voer dē coninc Doe die conic aē
 sach wert hi vnaert en viel vā sijn stoel
 Sijn knechte boerde hem wed op doe
 vracde hem die coninc hoe hi hiet. hi
 sprach Eer ic ghedoopt was hiet ic re
 probus. nu hiet ic cristoffel. Doe sprac
 die conic. du hebste dwaselic gedaē dat
 du xps naē aē dy hebste ghenomē wāt
 xps wert gehāgē aē die galge en hi en
 hōde hē seluē niet gehelpen Du quade
 kerstē bidt aē onsen gode oft du moets
 steruē. Doe hi des niet en woude doen
 liet hi hē beslute met twee scoon vrou
 wē en loefde hē groot goet datse hē be
 herē soude tottē ongheloue. Doen viel
 hi op sijn knie en badt onsen here ihesu
 dat hi hē bewaerde. Daer lagen si dat
 sijn aensicht claer wert als die sonne.
 Doe wordē si vnaert en sprake tot hē
 ontfemt di ouer os. wi willen gaerne
 gelouē aen onsen heere ihu xpo. Doe dz
 die conic vna liet hise marteliē. en liet
 cristoffel geestelē met roedē en pseren
 ketenē en liet hē een gloepende helm
 op sijn hooft setten. Daer na liet hy hē
 bindē op eē pserē bāck en liet vuer on

der die bāck makē. en die banch smekte
als was en het en scade hē nper. Daer
liet hi hē binden aē eē zule en liet tothē
gaē. **CCCC.** scutte die door soudē schie
ten. Die pilen voerē op in die lucht en
wonden hē niet en een pijl quam dē co
ninc in syn oghe en maecte blint. Doe
sprac cristoffel morgē als ic door bē soe
neemt mij bloet en bestrijct dī ogē soe
wordes du gesont Des anderen dages
liet hi hē dat hooft af slaen. Doe nā hy
des bloedes en streect op syn oghe. en
sprac indē naē gods en dē hepligē mā
sinte cristoffels. Te hant wert hi siende
en liet hē dopē. **Alld?** heeft cristoffel den
doort gelede. doer dē name os herē ihū
xpi. **¶** Van sint Ioris legende.

Sint ioris was een vroem ridder
quā tot eēre tijt in hepdenisse tot
eend groter stat. Voer die stat was eē
zee en in die zee was een vreeslike dra
ke die en cōst nper māt viagē. dpe draec
moest mē alle dage ij. scapē geuē en als
si des niet en dedē so adt hy die ludē en
ginc voer die stat en blies daer op alsoe
veel stācs dat daer die ludē siet af wor
dē en storuē. Doe die scapē bina al ver
doruē warē doe moest mē hē alle dage
geuē een scaep en een mēsche. En men
worp dat lot om. en wien dat vpeel dpe
moest daer heen. Het gheschiede eens
daghes datter lot viel op des conincs
dochter. Doen wert die coninc seer be
droeft en boot siluer en gout en syn co
ninc rich half voer syn dochter. Dat ge
meen volc wert toornich en sprach dat
haer kind waren gegetē hy soude oeck
doe of si woude hē barnē in syn borck.
Hi badt dat men hē dach gaue. viij. da
gē. Doe die viij. dagen om quamē doe
quā dat gemeē volc en woude die ionc
frou hebbē. Daer toech haer vād haer

beste cleed aen en strepde bitterlich en
sprac. **¶** Wee mijn lieue dochter. ic had
wel gehoepd d; ich v soude gegeuē heb
ben eenē edelen coninc te wiue. nu sal
ic di geuē eenē vreeslike draeck tot een
re spijsen. **¶** Wee dat ic den dach pe ge
leefde. woude god dattu door waerste
en ic dite graue dragē mochte. **¶** Wee
dat groote iāmer. Doe scyde die ionc
frou vādē vād en toech totter zee ende
wachte dē drake. Dat volc stōt voer d
stat en sach haer nae. **¶** Ond des quā ghe
redē die goede sint ioris en sach die iōc
frou daer bedroeft staen en hē v wōder
de seer wat si meende en ginc tot haer
en sprac. Sod gruet v eerlike ioncfrou
we. wat bedudet d; tu dus bedroeft ste
tes. Si sprac. **¶** Vlie vorē iongelinc ist d;
tu dī leuē behoude wiltē. Hi sprac. ich
en vlie n; ic en weet die sake. Si sprach
o edel iōgelinc hier sal een drake comē
die sal mi etē als hi menich mensche he
uet gedaē. Hy sprac. ic en heb geē anxt
ic wil di helpē inden naē ons heerē ihū
xpi ghebenedijt. Si sprac. lieue vrient
wat helpt v dattu niet misseruen wilt
het is ghenoech dat hy mij alleen neet
Als si aldus te samē spraken. so quā die
drake wter zee en sint ioris ginc hē tle
gē en stat syn speer doer sinen halle. en
sprac totter iōcfrou. Treet toe indē na
me os herē ihū xpi en strijct hē den gor
del om dē hals. Also dede si. Daer volch
de haer dē draeck als eē bādich hōt tot
ter stat toe. Doe die ludē dē draec sagē
comē. doe begondese te vliē. Doe sprac
sint ioris. En vliet nper en hebt gheen
anxt. god heeft mi gesept d; ic v vlos
sen sal vādē drake. en sal v prediken dē
naē ons heren ihū xpi. geloeft aē hē soe
en mach v n; scaden. Doe dode hy den
draeck en al dar volck liet hē dopē. Die

draeck was soe groot dat hē vier paer
ossen nauwe wter stat kondē treckē. Al
dus heeft sint ioris den draeck vōwōnē
indē naem ons herē ihū xpi. Daer nae
leet hi die martelie o gods wil. dat quā
aldus toe hi quā in eē lant dair sacht hi
datmē dpe kerstē ludē daer toe dwanc
dat si afgodē aēbedē souden. Doe sprac
hi daer teges en seide. Het en sijn geen
godē mer diuels. Doen liet hē die rech
ter gripen en liet hē ophāgē i eē oestal.
en sijn lichaē met crauwelen scoren. en
sout in die wondē wriuen. Des seluen
nachts quā oē here met een groot lich
te en crooche hē also dat hi alle die pijn
niet en achte. Doe liet die rechter een
rouenaer halē dpe maecte een drac vā
vūgiffenisse dat gaf hi sint ioris te drinc
ken. Hi sloech daer ouer dat reikē des
hepligēcrups en dract. en ten scade hē
niet. Doen die rouenaer dat sacht wert
hi beheert en liet hē dopē. Doe liet dpe
rechter makē eē vreeslich rat dat was
om besmedet met scaermessen en scer
pelwaerden. daer liet hy sint ioris op
sette. Doe brack dat rat. en tē scade hē
niet. Doen liet hi hē sette in een panne
vol stede's olie. daer sadt hi in en ghebe
nedide onsen here en en voelde gheen
hette. Daer na doe die recheer sacht dat
hi hē met gheēre pijn en mocht vūwin
nen. doe begā hy met hem te smekē en
sprac. Diet hoe groot sijn onse godē ge
louet en bidde aen. Doe sprach sint io
ris brengt mi voer dī god ic wil gaer
ne doē dī ic niet recht doē sal. Die rech
ter wert vro en liet al die stat te gaē co
men. Doe viel sint ioris op sijn knien
en badt oē here dat hy den tēpel met
ten afgodē vūtoerde. Te hant quā dat
vuer vāden hemel en verbarnde bep
de afgodē en tēpel en die priesterē daer

xxv

roe en dat aertrijc dede hē op en den tē
pel vūlanc int afgrōt. Doe die coning
ne dat sacht sprac se tottē conic. O du ar
me dwale ic heb di dicwīl gesept dattu
gheen kerstē ludē vūolghe en soudenste
Nu sulstu werē dī ic oec kerstē wil wer
dē. Doe liet hy dpe coningine op hāgē
biden vlechte en liet se geestelē. alsoe dī
al haer lijf vā bloede beliep. Daer nae
liet hi haer thoest af slaē. Des anderen
dages liet dpe rechter sint ioris sēpen
alle die statē om en gebort datmen hē
thoest af soude slaen. Doe viel hi op sijn
knien en badt gode dat alle dpe ghene
die hē aēriepē in hare noot dat hy hem
te hulpen quame. Daer quā een stēme
vāde hemel en sprac. Hy waer vūhoort
Daer wert hē thoest af geslagē en dpe
rechter dpe hē doden liet was dadian?
ghenoet en wert vāde blīcē verbrant.
Eē leer. Niemāt en sal hē seluē voer
god noemē oft voer god houden.
Lieue hant. dat anderde gebort sul
stunoch anders vūstaē. Mensche du en
sulste den naē gods niet te aergeefs in
dī mōt noemē. dat bedudet alsoe veel
Dat gheen mēsche hē seluē noemē en
sal voer god. ofte voer eenich god hou
dē. want onse lieue here sprac op eē tijc
doen hi predicte. Den tijt sal comen dī
die valsche prophetē sullē comen in mi
nen naē en bedriegē veel ludē en sullē
sprekē dat si xps sijn. want nad hemel
uaert ons herē ihū xpi quamē veel lu
den en sprakē dat si xps warē. Vā dien
was een die hiet symon magus. daer
vā wil ic v seggen. **V**an een goks
laer die symon magus hiet.

Het was eē rouenaer en hiete sy
mō mag? dpe dede metter swar
ter cōste veel rekenen. en beroemde hē
dat hi waer dpe gods sone. en waer al

le dinc wel dich en alle die ghene dpe
aen hē ghelocfde die soude ewelick le-
uen. Hi liet scapē maken van aerde en
lietse lopē ofse leuēdich waren. Hi liet
beelde spreke en hondē singē. Hi sprac
ic ben god ic mach doen dat ich wil. my
en is gheen dinc omogelick. Doe ic een
hint was doe leynde mi mij moed met
anderē kinderē opten acker dat ich ho-
ren sūhde soude mi mijnre sichte. daer
gheboort ic die sichte dat si seluer soude
mapē. Doe quā sinte pieter ende wou-
de tegens hē disputerē en sprac. Ore-
de si met di. Hi sprac. ic en behoeue dīs
vredes niet. ic wil di bewisen dat ic een
gewelich god ben en dattu mi sulste
aenbedē. ic ben die hoechste cracht. ick
can vliegen in de hoechste lucht. ic ma-
ke vā dpe steenē broot. ic can wesen in
viere sond hindernissen. Coninck nero
hielt hē voer eenen god. Tot eenre tijt
stont hi voir dē coninc nero en vādēl
de sijn aēlicht dat bi wilen was hi ionc
bi wilen out. Doe seide die coninc waer-
lic dits die gods sone. Doe sprac symō
magus. Heer coninc wiltu sien dat ic
die gods sone ben soe laet mi dat hooft
afslaen ic wil in drien dagen weder op
staen. Daer geboort die coninc den kna-
pe dat hi hē thoost af soude staen. Doe
die knecht waende dat hy hē thoost af
sloech doe wast een scaep. en was ghe-
stelt als symō magus en vhide hē. iij.
dagē en nā dat scaep en brachter wech.
Daer na quā hi wed tottē coninc ende
sprac. ic ben vand doot wed op gestaē.
Doe waende die coninc nero al waers
en hielt hē voer die gods sone bi wilen
als hy bidē coninc beslotē was in sijnre
cameren so was die bose gheest in sijnre
gelikenisse daer buten en sprac met
ten volckedat hy een god waer. en dat

volc waende al waers. en lieten nāe hē
een beelde maken dat seer schone was
en screuē daer bouē. Dit is symon dpe
heplige. Tot eend tijt sprac sinte pie-
ter tottē coninc nero en leyde. Du sul-
ste wetē dat dese man gheen god en is.
Ic wil di heymelike leggē wat ic dencke.
can hi dat raden soe is hi god. Doen
sprac hi tottē coninc. Laet mi halen een
ghersten broot. dat wert hem gehaelt.
Doe sprac sinte pieter. Is symō eē god
soe radē hi wat ic dencke. Doen wert sy-
mon toornich en liet daer lopē. ij. groo-
te swarte hondē die sonden sinte pieter
scoeren. Doe seghende sinte pieter dat
broot en boort den hondē. Doe liepē si
wech. Doe beroemde hē symon dat hy
woude dodē latē op staen. en daer sterf
een iongelinc. Daer wert sinte pieter
gehaelt en symō. wie den dode vweete
die soude den anderē vwonnen hebben
en dē anderē soudemē dodē. Doe begā
symon also lāge te couerē ouer den do-
de dat hūt hooft begā te roerē. Doe rie-
pē si alle dat symō een god waer ende
woude sinte pieter steenen. Sinte pie-
ter sprac. Is hi leuendich soe staet hi op
en gaet wech. Die dode lach al stille.
Doe sprac sinte pieter. Jonghe staet op
indē nāe os herē ihū xpi en gaet waer
ghi wilt. Te hāt stont hi op en ginc sinte
re stratē. Doe woude si symon steenen.
Sinte pieter en woude des niet gedo-
ghen en sprac. wi en sulle gheē quaet
met quaet loonē. Doe ginc symon tot
sinte pieters herberge en bant een hōt
voer dat hups en sprac. Nu laet siē oft
sinte pieter hier in derf gaen. Sinte pie-
ter quā en ontbant dē hōt. Die hōt liep
tot sinen meester en werpen totter aer-
dē en scoerde hē sijn cleeder vandē liue.
Sinte pieter geboort den hont d; hy hē

niet en soude dodē. Daer quamē d; ge
meē volc en sloegē symō met drech. en
met steē en iaechdē al naect vter stadt
vā romē. Doe en dorste hi in een iaer i
die stadt niet comē vā scaete. Daer na
quā hi weder tot conic nero en spiac Co
ninc nu wil ic di bewisen d; ic gods so
ne ben ic wil nu vlieghē totten hemel.
Dye maer quā ouer al dye stadt. en al
tuolc quā te samen Symō ginc op een
hoerh pallaes en geboort dē bosen gees
ten d; si hē op soudē voerē. si voerdē hē
hoge in dye lucht. Sinte peter sprach.
Ghi bosc geestē ic beuele v bidē leuēde
god d; ghi hē laet vallē ter aerde. doen
lietē hē vallē. En hi viel den hals on
twe also nā hi; eynde om dat hy god
woude; j. Also salt oec gaen antekerst.
die hē oec voer god sal houdē. vā hem
wil ic di seggen. ¶ Van antekerst.
Antekerst sal geborē werdē te ba
biloniē vād iouetsher aert vā een
patriarchē geslacht en sal gheborē we
sen in oecht. En sal werdē besnede als
ē iode en hē sal eerst gegeuen werden
ē heplich engel als een and mēsche Als
hi seyt dat hi is christus die gods sone.
so sal hē die heplighe engel latē. en dye
bose geestē sellē hē sijn onderwinden
Hi sal werdē machtich Die ioden sullē
hē volghē en wēd timere dē tēpel bin
nē iherusalem en bedē hē aen als god.
en hi sal spreke dat hi xps si. en in viere
hāde wijs sal hi dat volc bedriegē Ten
eerstē male met sijnre valscher leer. hi
sal; bodē sepnden ouer al die werelt.
die bodē sullē hē hebbē als heplighe lu
dē en preke tegē dat herstē gheloue. en
verkerē veel volcs. Tē tweden maele
met sijn valsche tekenē. die hi doen sal
met valscher consten. veel tekenen sal
hi doen. die doden sal hi verwecken hy

xxij
sal die beeldē doen spreken. bome doen
bloepen. ende weder verdorren hy sal
wateren laten verdroghen en wedere
latē lopen. hi sal dat vier vande heme
le laten comē op sijn iongherē en hi sal
le laten spreken met meniger ande ton
ghen. Ende sal hē maken ghelich oft
hi doot waer. en laten hem op voeren
of hi tottē hemel voer. hi sal weder ned
comen en spreken dat hy vander doot
op gestaē is en hi sal dye ludē bedriegē
met veel tekenen Tē derde mael sal hy
tuolc bedriegē met gauen. hy sal rīch
werden en viden alle die vholē scat en
geuen elc ghenoech die hem volghē Tē
vierdē sal hi die ludē bedriegē met pijn
hi sal alle die pijn aēdoē die hi bedenc
ken can. die hē nyet en volghē noch en
gelouen. Daer en sal niemant copen
noch vercopē ten si dat si sijn teken heb
ben. Daer na sal comen Enoch en Ie
lyas wt dē paradise en predicken tegē
hē en bekeerē veel volcs. beyde ioden
en hepdē. en die sal antekerst al doden
latē En enoch ende helias sal hi oec do
dē en haer lichamē sullē opter straten
van iherusalem bliuen. vierdē hahuē
dach ende dan sullē si weder op staen
vand doot. So sal daer comen eē stem
me vanden hemel ende spreken aldus
Enoch ende helias vaert hier op so sul
lē si dan op varen in een claer wolck.
Daer nae sal antekerst leuen xv. dagē
en setten sijn stoel opten berch van oli
ueten. Soe sal comen sinte michiel ende
doden hē al daer en die tijt dat hy weel
dich is sal wesen vierdalfiaer. Waer
die tijt niet cort so en hōde geen mēsche
salich werdē. Sijn knechte sullē nemē
wiuen en sijn blijde en vro en spreke Al
ist dat ons here doot is wi sijn doch al
le dinc seker. So sal comen snellich dye

gap doot en slaesle doot. Daer nae sul-
le die iode en hepdē kersten werde. En
sal vrede werden ouer al dpe werelt.
En hoe lāge dat dpe werelt staē sal tot
die iōstē dage toe. dz en weet niemant
dā god alleē. Ald? neēt antkerst; j eyn
de die hē voer god gehoude heeft. Die
oer; j bodē syn nemen oer eē quaet eij-
de. Also ginct oer den coninc coldras
Daer van wil ic di segghen.

Van coninc coldras.

Het was een hepdēs coninc hiete
coldras die toech m; al syn mach-
te al dat lant om en quā oer te iherusa-
lem. tottē hepliggē graue. daer quam
hem allulke veruærnisse toe dat daer
niet en dorste bliuen. Daer nae vant
hi dat houte des heplighen cruce ende
voerdtet methē int lant. en liet timere
eē hogen toerue vā siluere en gont en
van duerbaer stenen. Daer had hi wa-
ter doē leyde met heimelike conducen
en liet dat vā bouē ned vallē dat soude
die regē wesen Daer bouē waren paer-
dē en wāgēs die liepē daer om rōmēle
dat soude die dore sijn Daer sat hi indē
toerne op een gulden stoel. en sette dat
crups aē sijn rechter hāt. en een haē aē
sijn luster hant. hi soude wesen die va-
der. dat cruce die sone. en die haen dpe
heplige geest. En al dat volc moeste hē
aēbedē. en sijn sone verwaerde dat co-
ninc rōc. Dat vernā die hepler van ro-
mē. Cracius. en slaemde groot volck
en toecher henē. Doe moete hē des co-
nincs sone met eē groot heer. des qua-
mē si ouer een dz die twe herē alleē te sa-
mē soude verchten. en wie god die sege-
gaue die soude heer sijn van beide dpe
heerē. Daer gaf god dē hepler die vic-
torie. daer wert coldras sone dē heisere
snderdanich met al sijn volc en ontsin

gē dē rechtē geloue. Doe toech die hep-
ser voert int lant en quā voerde toerne
daer coldras in sat in sijn groter heer-
scapie en vīnc hē en sprac. Hier o want
dn dz heilige cruce wat gheeert hebste
des selsu genietē wildi dat dopfel ont-
fanghē. ic wil di dē leuē geuen des en
woude hi niet doen. Doe toech die hep-
ser; sijn swaert wt en sloech hē sijn hooft
af. Also nā coldras godhept een eynde
Des gelijc leestmē oer van machemet
daer sommige hepdē aen gelouen

Va eē monic die hiete sergius. ende
vā machemet Hoe si dat volc bedroge

Het was een monic die hiet sergi-
us die was houerdich en stōt na grote
heerlcapie idē hone te romē en des en
mochte hē niet werde. En viel in mis-
troest en toech totter hepdenscap. en hi
quā te bessermōnien. En quā tot een
iōgelinc die was rōc en hiet machemet
en seide. Wilsu volge minē raet ic wil
doē dattu eē heer weriste vā al dit lant
en datmē di voer god aēbedē sal. hi sei-
de hi woude gerne doē Doe nā hi een
ionge diue en besloetse in een camer.
en dair en ginc niemant toe dan mach-
emet die gaf haer teten. Ende hi nam
dat coren en stact in sijn oer. en hi sette
die diue op sijn schouderen ende lieste
wt sijn oer eten. Ten laesten soe was si
so wel gheleert als hi bi haer quam soe
vloechse hem op sijn scouderen. en stac
haer nebbe in sijn oer en sochte dat co-
ren dat hi daer in hadde. Desen seluen
machemet hadde oech besloten in sijn
re camer en een osse ende dien brachte
hi oer alleene teten Ende bi sergius ra-
de hadde hi den osse daer toe ghewent
dat hi die osse ginc leggē voer hē op; j
knpē en adt hē wt; sijn scoot. Daer nae

liet die verlopē monine al dat lant te sa
mē comē en sprac alsoe. hi woude hem
wisen wie si voer god soudē houden.
en seydē op wien die heplighe gheest
quā in eender duuen ghelikenisse dpe
ware dpe sone gods. en dien soudēse
voer god houdē. Doe ginc hi heē ende
liet die duue wt vlieghe. si sloech om al
dz volc. te lesten wert si ghewaer waer
machemet stont. en vloech hem op sijn
scouderē en stach haer nebbe in sijn oer.
Doe sprac dpe verlopē monic. siet ghy
dz wel. dat die heplighe geest seyt hē in
sijn oer wat hi v lere sal. doen liet hy dē
osse wt lopē die en cōde niemāt gripen
Tē laeste ginc machemet tot hē. Doen
lepde die osse op sijn knyen. en leide hē
die mont in sijn scoot. en socht sijn voe
der als hi gewoē was En alle dat volc
hielt machamet voer eē god. Doe gaf
hi hē eē eewe hoe si leuē soudē. Als sy
vaste soudē so en atē si des daechs niet
en des nachts atēse en drōckē soe veel
als si woudē. als si biddē soudē so moef
tē si eerst haer lijf scone wasschen. Een
mā mochte wel hebbē vier hupsvrou
wē te samē Een maech mochte sijn nich
te wel nemen te wiue. op dz die maech
scap te vaster werde. Doe welke man
met eens anderē mans wijf begrepen
werde die steendemen bepde te gader
wert eē mā begrepē met een ogebōdē
vrouwe so sloech men hē achtiē slagē.
En veel dper stucken gelijc gaf hi hē te
houdē die zōnige warē goet die zōni
ge quaet Doe was daer een rijke lāts
vrouwe die waēde dat hi god waer en
liet daer om weruē dat hise ter eren ne
mē woude. En hi gaf daer sinē wil toe
en nāse te wiue en quam in groot goet
En doe seyndē hē god eē vmanige toe
dz hi hē bedenckē soude. Dat was dat

xxiij

groot ongemac en dat quā hē dicke toe
des was die edel vrou seer bedroeuēt.
si vraechde waer van dat waer. hy sep
de dat gabriel met hē plach te spreken.
Wāt hi sijn clærheit nē liden en mocht.
Niet lanc daer na wert hi vgeuen. En
hi liet makē eē kiste van pser. daer sou
demē hē in legghē als hi doot waer. en
hi liet maken eē tempel die dede hy bo
uē bewelue met seplsteen. Als hy doot
was doe wert hi in die kiste gheleit. en
wert gebracht indē tēpel. Als hi inden
tēpel was gebracht doen toech die sepl
steē dpe pserē kiste in dat ghewelft met
tē dode lichaē en bleef daer hāgē. Doe
sprac dat volc. dz waer van groter hepl
licheit. Is hi heilich dat wert hi wel ge
waer also bedroech hi dz volc. noch ghe
louē die bettermonitē daer aen. Lieue
hinc laet di dit eē leer wesen en en wilt
niet anders gelouē. dā eē goet kersten
mensche sculdich is te gelouen

Hier begint dat derde ghebot en es
hoemē die heilighe daghen viere sal
En eerē sal en hoemē biddē sal

Lieve vader leert my doer
god Welc is dz derde ghe
bot Lieve hinc ich salt di le
rē op datstu gode voer mi
bidste Dz derde gebot is. Du sulste die
heplige dagē vierē Lieve hinc du en sulst
ste op heplige dagē nē arbeitē. noch dñ
gesin latē arbeiden. wāt dat mishaget
god seere. Daer vā wil ic di segghen

Vā eē mā die hout las optē heiligen
Oe die kind vā ysrael wa. (dach
rē in die woestij daer vondē si een
mā die hout las optē heiligen dach die
brachtēse moses en vraechdē wat sijn
broke waere. Moses dpe vraechdet
voort onsen heere. Onse here sprac mē

sende hē steenē. daer wert hi ghessteent
Dit laet di een leer wesen en en breect
dij viert n. Noch wil ic di eē and seggē

Van een die ploechde op sinte mari-
en magdalenē dach

Het was eē mā en dwāc;ijn stief-
hint daer toe dattet hem soude helpen
ploegen op sinte marien magdalenen
dach doe hi optē acker was en ploech-
de. doe quā daer dpe blirē en vbarnde
paert en ploech. en dat vuer quam dē
mā in dat beē en vbarnde hē soe seer d;
hē geē meester helpē cōde. Doe liet hy
hē voerē tot sinte mariē magdalenen
kerk. daer dede hieen loste d; hi nēmer
meer op heilige dagen werchē en sou-
de. also wert hi wed gesont. Nieuē hint
hout dij viert op heplighe dagen

Een leer nē en sal op heplige dagē
niet dansen

Nieuē hint wiltu dijn viere wel
houde so en sulstu niet dansen singē of
sprigē. wāt sinte augustin? sept. welch
mensche indē heilige dagē danst dpe
mocht ploegē of ander werch doe. En
daer vā wil ic v seggen een exempel

Vā een wif die des hepligen dages
plach te dansen

Het was eē iōcfrou die plach gaer-
ne te dāsen en si en spaerde dē heiligen
dach niet vā dansen Tot eēre tijt quā si
thups vādē danse en was seer vmopt
en ginc slapē. Doe dochte haer d; daer
luden quamen op swarte paerden ge-
redē. en voerdē haer in een diepe kuhl
die seer dupster was. ende brochtense
voer lucifer. Doe sprach lucifer. Dit es
eē gōede dāserinne. vesticht haer den
hals dat si ons wat mach singē. Daer
quam eē en greep een barnende stock
wten vuere als haer dochte en staken
haer inden hals. Doen began si te roe

pen met luder stēmē daer si opten be-
delach dat die luden quamen gelopen
en vraechdē haer wat haer waer. **O**
we spracke ick ben altemael verbarnt.
Daer was si so swert en iāmerlijc ghe-
stelt. En dat vleysch viele haer aenstuc-
kē vādē liue en stāc so vupl dattet npe-
māt liden en mocht Daer brachten
se int hospitael en si loefde dat si nem-
mermeer dansen en soude. Also wert si
weder gesont. Noch een ander

Vā ludē die danstē optē kerstnacht

Het geschiede int lant vā sassen i eē
dorp dat hiere clopbergen in des
hepligē kerstnacht. doemē dpe metten
sanc. stōden daer drie ludē opten kerch
hof en sprakē. Wij willen eē luttel spri-
gē op dat wij warm werde Doe begō-
den se te dāsen. Als die priester beginē
soude die heilige kerstniste doen ginch
hi wt en badt dat se aflatē wouden **S**p-
en lieten n; af hi badt hē noch eens en
si en lietē niet af. Doe sprac die priester
Nu geue god. en die heilige man sinte
magn? die hier is d; ghi een gans iaer
moet dāsen. en het geschiede si dansten
al dat iaer d; si npe en rustē. en en wil-
tē vā haer sinnen n; en des priests sul-
ter was aēdē dās hi woude se vādē dā-
se nemē en toech haer dē arm vande li-
ue. Daer en ginc geē bloet wt nochtā
dāste si mettē enē arm. en dat wonder
quā ouer al die werelt. Daer togē dpe
luden toe van verre landen. ende wou-
den dat grote wonder bescouwen en-
de sagen dat iammer van dien luden
haer clederen ende scoenen versleten
niet. Ende op hem en viel oer geen re-
gen noch sneewe. Si hadden ghespro-
ghen enen kuple inder aerden totten
gordel toe dpepe. En als dat iaer ghe-
heel omme gecomen was doe lieten si

af. doen brochtmense voer dat outaer
daer lagen se op. en sliepen drie dagen
en drie nachte Doe werden si otwaert
die zomige storue te hat dpe zomige en
leefde niet lange daer na. Hier waren
xv. mans en drie vrouwen. Vieuue kint
oet en sulstu nien dansen op heplige
dage ¶ Van een ioncfrouwe die dat dā-
sen verloefde

Het was eē edele ioncfrouwe. die
hoorde goede luden toe. die was
so lief tot dansen datse lieuer dāste dan
si adt of drancht en verslumedie dic haer
eten omc dāsen wille en wāt si n; en dā
sede soe en was si nēmermeer vro. En
daer om warē haer vader en moedere
seer bedroeft. Tot eender tijt quā daer
eē broed int hups. doe claethde si ouer
die dochtere. en baden hē dat hise daer
af straffede hi nāse wt en sprach. Vieuue
dochter oft ic di gaue die coere dz tu ont
berē souldeste eenē dach vruechden. en
du souldest daer om in vruechden leuē
woudestu des nyet doē. Ja spracse. ick
wilt doē Doen sprac die broeder Doch-
ter wildestu in desen corten leuen. dese
vruechde otberē op dattu di ewelijhē
vblideste met gode almachtrich en met
onser lieuer vrouwen en met allen sal-
gen hepligen Si sweech een wile dair
na sprac si. Ick en woude om al die we-
relt dat dansen niet versaken mijn leef-
daghen. ten waer dat ic in hemelrijck
ewelic dansen mochte. Hi sprach doch-
tere ic loue di dat bi mijnre sielen. alstu
in hemelrijck coemste wattu begeres-
te dat sal di werden. Ja sprac si daer ge-
noecht mi wel op dat mi des dāsen ge-
noech wert. Nu verloue ich gode alle
dansen ende aertsche vruechde. op dat
ic met hem ewelick moet dansen. daer
toechse gheestelijcke clederē aen ende

^{xv}
dienden onsen lieue heere in haers va-
ders hups bi na vier iaren. En si wert
cranc. daer vermaende haer moedere
datse biechten soude en ofangē dz hep-
lighe sacrament. Te hant sprach si dat
si des nyet doē en woude. het en waer
dat die broedere quame dpe haer ghe-
loeft hadde te dansen in hemelrijck.

Doe warē dpe vrienden seer bedroeft
en en wisten nyet wat si daer toe doen
soudē. want die broeder woende veer
vā daen. Doch als god woude die alle
dinc ten besten can voegē so quam die
broed in dat hups gegaē. En si werde
alle verblift. Doe sprac si haer biechte
en ontfinc gods lichaem. en liet haer
doē dat heilighe ābacht. daer sach si en
sloech die ogē tottē hemele. en sweech
al stille alle wile. tē lestē begāse vrolic
te lachē en sprach totten broeder Vader
doe ghi mi bekeerdet loefde ghi mi dat
ic met gode ewelick soude dansen der
loeste laet ic quite. want ic sie mij lieue
here comen met eē danse daer aē gaet
zijn gebenedide moeder maria en alle
die heilige ioncfrouwe die in hemelrijck
sijn en aenden dāse trede ic nu wel mij
dat ic pe geborē wert. Daer mede gaf
si dē geest op. Vieuue kint vliet dese aert-
sche vruechde op dat di werde die ewi-
ghe vruechde ¶ Een lere Set en

drinct des hepligen daechs soberlick
Vieuue kint wilstu dij vier wel hou-
den soe en sulstu niet ouermaet e-
ten oft drinckē wāt al ist tot allē tijt son-
de nochtā ist des hepligē dages meer-
der sonde

¶ Vā gesellē die inder affcen sticten
Oes sonnēdaechs indē vastēauōt
laten gesellē en dronckē en warē
blīde en des maendachs en des dinc-
daechs daer toe en inden affcelē woel-

dach en kiere si niet af. Doemē die mis-
se singē soude sprac die een tottē ande-
rē. Sawij ter kerckē. en nemen affcen
opt hooft. Doe begōde die ander te scē-
pē en sprac Diet hier ned. ic wil di affcē
ghenoech geuē en nā affce en werp hē
daer mede. Diet daer quā een. en wer-
per met affcen also langhe dat haerder
geē mont noch ogē op en mochtē doē.
vāder affcen want si sicut allegader.

Een ander exempel

Van een vette henne diemē wt wā
een vreeslike groote worm.

Het satē gesellen en atē optē vasse
auont totter midderweeken toe
totter midderuacht en hadden ghege-
ten menigerleypisen. Doen die haen
traepde doe sprac die weert vande hui-
se. Ghesellē wij in oerē noch etē van ēē
der vetter hennē en sprach. staet op en
haelt ons ēē vette hēne die dē haen al-
der naest sitters dat is dpe vetste henne
hi haeldese hē. si wert gedoot. Doemē
dat ingewāt wt doē soude doen toech
men daer wt eenē grote veruaerliken
worm die was so vreeslike dat hē gru-
welde alle die daer waren so bleef dat
eten ond erwegen. Vreue kint eert diē
hepligen tijt

Een lere gaet des hepligen daechs
gaerne ter kercken

Ieuē kit wiltu dñ vier wel hou-
den so sulstu des hepligē daechs
ter kercken gaen ende verhalen al dat
ghi in dpe weecke versumer moechtste
hebbē. Souen allē dinc en sulstu dñ
misse niet versumen. nyet alleene des
heiligen daghes mer oec des wercken
dages als du tijt hebste dā hoort geer-
ne misse.

Een exempele vā enen riddere dpe
sinen sone leerde dat hi ghaerne misse

soude hooren

Het was een riddere en hadde lā.
ge tijt gediēt enen coninc eerli-
kē en trouwelic. Doe hi steruen soude
beual hi dē coninc sinē sone. Die coninc
sprac hi woudē gaern nemen. die sone
hiet wilhelm? die vād riepen tot hē en
sprac. sone ic sal nu steruē ic wil di leren
in stuckē daer bi sulstu mīnre gedēckē
Dat eerste es. du en sulste des daechs
nēmermeer wesen sonder misse. Dat
anderde is wāneer du dñ vrou sietste
bedroeft so en sijt nyet blide. en felt dy
met haer bedroeuē en bewisen dat hae-
re droefnis vleet is. Dat dde is. waer
du sietste ēē mensce. die geerne achter-
sprac spreect. dien sulstu scouwē. Doe
die vader doot was. willem diende soe
wel dat hem sijn here en vrouwe en al
thupsgesin liefhad. Doe was daer in
des coninc hof ēē ridd die plach gheer-
ne achter sprac te doē van diē hielt hy
hē. en en wouder geen geselschap mede
hebbē doe hadde dpe valsche ridd ghe-
merct. als die coninghine bedroeft was
so bedroefse hē wilhelm? doe ginck hi
tottē coninc en sepe de dat wilhelm? had
die coninghine lief ghecregē. ende here
wilt ghy dat proenen so bedroefse met
woerdē ghisultet wel sien dat hi hē mī-
haer bedroeft. Dat dede die coninc. en
beuant dat also. Doe wert die coninc
toernich en nā raet hoe dat hy hē vādē
liue ter doot brocht. Doe sprac die val-
sche ridd. Here ic wil di goedē raet ghe-
uē. seynt hem mergē vroech int wout.
tottē calcouē. en beueelt den backeren
wie mergē coēt ald eerst tot hem vā ou-
wē wegē. dat men diē indē heten ouen
werpet. Alsoe dede die coninc en benal
wilhelms dat hy des mergēs vroē sou-
derijden totten backer. en soude seggē

mijn heer ontbiet u dat ghy sondt doe
 als hi u beuolen heeft. Des morgens
 vro stot wille op en reet wt. doe hy on
 weghe qua hoerde hy misse lude. doen
 reet hi daer. en ginc in die kercke ende
 hoorde die misse al wt. dpe wile sat dpe
 valscer ridder op en reet he nae en wou
 de sien hoet he gegaen waer. en quam
 eerst ten ouen en sprac Ghesellen hebt
 ghi gedaen dat u my heer beuolen had
 de. Neen spraken si. mer wi willent te
 hant doen Daer grepe si de valschē rid
 der en worpe hem inde oue. Doen wil
 lem misse had gehoort quam hi totten
 ouen en seide dat si doen souden als he
 die here beuolen hadde. Si spraken ia
 wij. Hi qua wed totte coninc en seide.
 het was al gedaen eer ic qua. Doe vra
 gede die coninc waer hi so lage getoef
 hadde. Hi sprac. hy had misse gehoort
 Ja sprac die coninc die misse heeft di di
 leue ghebaet. Doe vraechde he die co
 ninc so lage tot hi op die waerheyt qua
 en hadde he lieuer dan te voren. Nieue
 kint hoort gherne misse alstu moechste.
Een leere hoort gerne sint ians euā
Nieue kint wanner die (gelie
 misse wt is so leest die priester sint
 ians euangelium. In principio erat
 verbum. dat sulstu gheerne hooren. en
 sulst des ganse geloue hebben. Als ghi
 dat gehoort hebt in dien daghe en kan
 di gheen onweder scaden
Va een priester met sijn gheselle die
 vādē donre verslaghen werdē. en van
 die derde diet leuen behielt wāt hy sint
 ians euangelie gehoort hadde
Et was eē priester en twee man
 nen dpe soudē riden een wech. si reden
 doer een dorp daer sancmē misse. Doe
 sprac die een knape. Laet ons gaen in
 die kercke en horen misse. Sy spraken

xxi
 si wondē gaen eten. Hi ginc in die ker
 ke. ende si redē in die herberghe Doen
 die knape in die kercke qua doen was
 die misse wt en die priester las sint ians
 euangelie. In principio erat vbu Doe
 dat wt was doen ginch hi wech en adt
 Als si opt velt quamē doe qua daer eē
 groot onweder. en si begonden wed te
 vlien ten dorp waert. Daer mede qua
 een groote blixem. en daer mede wert
 eē stemme gehoort die riep. sla sla sla.
 Doe qua eē groote dōreslach en sloech
 die priester totter aerde doot. Die and
 twee redē voort. Doe qua daer weder
 een blixē en een stēme wert ghehoort
 die riep sla sla sla. Doe quam daer een
 donreslach en sloech den eenē dpe des
 priesters geselle was ter doot toe. Die
 derde runde voert. doe quam daer ech
 ter een blixem met eenre stemmen die
 riep sla sla sla Doe qua daer een ander
 stēme en sprac. Slaet niet want hi he
 uet hudē sint ians euangelie gehoort
 In principio erat verbū. Nieue kint die
 laet di een leer wesen en hoort dat euā
 gelie al wt na der misse.

Een leere. dat woert gods repniget
 die sonden.

Nieue kint wilstu di vierewel hou
 den so sulstu des hepligē daghes geer
 ne dat woert gods horen. en n; alleene
 des hepligē dages mer oec tot allen tij
 den wāt dat woert gods heeft in hem
 groote nutticheit. Een mensche mach
 een woert horen daer hi mede gherep
 nigt wert vā allen sonden dair vā wil
 ic di segghen

Va een sondich mēsche dpe gherep
 nigt wert mettē woerden gods

Et was een heilich mā dpe stont
 tot eenre tijt. en sach den lude ter
 kercken gaen. Doen sach hi eē mēsche

die was onreyn en swert en dpe duue-
len ghingē daer bi en hadden hem een
keten om den hals gebonden en lōpde
hem Daer ghinghe die duuelen al om
ende sprongē en lachten en warē seere
blīde en die heplighe engelen ghingē
veer achter na en warē bedroeft. Doe
die heilige mā dat gesien hadde gaf hi
hem tor sinē ghebede. daer nae sach hi
dat die selue mēsche wēd wter kercken
quā en was claer als die sonne en dpe
heplighe enghelen ghingē by hem. en
waren vrolic en blīde. en die duuelen
volchden hē veer achter nae en waren
droeuich. Doe seide die engel den hepl-
lighē man dat die mensche niet groter
sonde in die kerck ginck en hoerde dat
woert gods en creech daer allulke rou-
we van sinen sonden dat hem alle sijn
sonde vgeue werdē. Nieu kint laet dy
dit een leer wesen en hoort gherne dat
woert gods

Een leer hoort gheerne dat woert
gods op dat hi di hoer in dijnre noot.

Nieu kint du sulste dat woert go-
des gheerne horen. op dat di god
hoort i dijnre noot En hoortu d; woert
gods niet gheerne soe sulstu weten dat
di god niet gheerne en hoort daer van
wil ic di een exempel seggē

Vā een mēsche die dat woert gods
niet en woude horen. en doen hy doot
was en bate hē dat ghebet niet.

Et was een rijk mā die en wou-
de dat woert gods niet horē Wā
neer men began te predickē so ginck hy
altoes vter kercken oft hi stont en clāp-
te onder die predicacie oft hi sadt ende
sliep. Het gheschiede daer na doen hi
doot was en opter barē stont doen dpe
priester ouer hē las datmen plach te le-
sen ouer den dodē als men se graeft dat

ter stont een crucifix by den dode. Dat
beelt nam sijn handen vande cruce en
stopte daer mede sijn ooren. Doen die
priester dat sach hielt hi op en en wou-
de niet meer lesen en sprac totten lude.
Wat helpt dat wij veel lesen voer de-
se man en bidden. god en wil sijn ghe-
bet niet horē. want hi en woude die wi-
le dat hi leefde die ghebode gods noch
sijn woerde niet horen noch houdē Lie-
ue kint laet dy dit een leer wesen ende
hoort gheerne dat woert gods

Van een die dat woert gods niet en
wilde horē en hinderde die and luden.

Et stont een priester en predicte
hem. doe sprac die prediker. Vriēt hoe
det di dattet god aen dy niet en wreke
dattu sijn woerden hinderste. Te hant
quā die bose gheest en voer hem in sijn
lijf. En hi wert so ofsinnet datmē hem
bindē moest. also sach hi. r. weken Doe
vielt dat die preker daer nae weder op
die stede quā daer hi ghepredict hadde
Doe badē hē sijn vriendē dat hy onsen
here god voer hē bidden woude dat hy
ouer hem oftermē woude. Dat geschie-
de. die broeder badt voer hē. en hi wert
verlost vā den bosen gheest. Nieu kint
laet di dit een leer wesen en en hindert
niet d; woert gods. Ist dattu d; woert
gods niet horen en wilste soe gaet vter
kerckē en en hindert and ludē niet.

Een leer die dat woert gods hinde-
ren sijn des duuels ghesinne.

Nieu kint alle die ghene die gher-
ne d; woert gods hinderē. dpe sijn des
duuels ghesinne want hi staet dair na
god te hinderē. dair vā wil ic di segghē

Van een prediker die ind tijt sijnre
predicacien verboot den reghene dat
si niet reghenen en soude

Die heilighe bisscop ethemundus
 eer hi bisscop was op een tijt doe
 hi vāt cruce soude prechē op die ongelou-
 uige byd stat wigormia buten der kerc
 hē begā te hāt een vnaerlijc wolchaer
 wt te sprejndē als die onstuer regen wt
 genē woude. Doe die heplige mā sach
 dat die mensche veruaert warē en ghe-
 stelt om wech te gaen. doe keerde hi hē
 sleghen dpe onstuerere wolche en sloech
 dat heilige cruys daer regens en sprac
 Ic gebiede di bōse geest verre van hen
 te vlien. en en weest niet soe hoen dit te
 genwoerdige volc te hinderen Doe hi
 dat gesept hadde te hant ginc vā daen
 die geest des onweders. En daer quā
 een clær wolche en omfleenle alle. en
 die reghē met grooter oerusticheit viel
 al om en om hē. En alsoe verdreef dese
 heplighe mā dicwil en in veel stede de-
 sen bōsen geest met sinē reghē en wate-
 ren vande stede sijner predicacien
 ¶ Noch een ander. ¶ Vande diuuel
 die in een sacht droech daer hy d; woert
 gods mede hinderde

Her was een heplich mā dpe sach
 een diuuel gā en droech eē groo-
 te sacht op syn rugge. Doe vraechde hi
 den diuuel wat hi droech. Hi sprack ick
 drage busten met menigerhāde salue
 Doe wylde hy hem eē swarte buste en
 sprack. Die hier is salue in. daer salue
 ic der ludē ogen mede dat si slapē in der
 predicacīe want die predicacīe hindert
 mi alte seer. Die mensche die ic. xxx. oft
 xl. iare in mī gewout heb gehad dpe
 werdē mi in eēre predicacīe genomen
 ¶ Noch een and. ¶ Vā sinte hylarius
 en vādē diuuel die met hē ginch als sijn
 ghelēlle.

Sinte hylarius ginc wt en woude
 gāe predikē dat woert gods in eē lant

xxvii

Doe quā dpe bōse geest in eens knapē
 ghelikenisse en wert sijn ghelēlle ende
 droech sijn cappe. Doe si totter herber-
 ghe quamē doe woude sinte hylarius
 water drickē als hi plach te doen. Doe
 seide sijn gelēlle lieue vader ghi en sult
 gheen water drincken ghi en sult daer
 wat wijns toe doe op dat ghi sterckere
 wert tot gods diēste Hi dede alsoe Daer
 nae seide hi. lieue vader ghi en sult die
 wijn niet meer mengē. Vā bōse men-
 gen en quā npe goets. Drinct dē wijn
 sond mengē. op dat ghy stercker wert
 indē dienste gods. Hi dede alsoe. Daer
 nae sprach hi. lieue vad ghi sult oerlot
 nemen en eten vleysch op dat ghi ster-
 ker wert indē dienste gods Hi dede al-
 so en liet te hāt allenckē af vā sijn stren-
 ghe leuē ¶ Ten laesten quamē si tot eē
 dorpe. Doe sprach echter die selue. lie-
 ue vad hier is eē goede vrouwe die be-
 gheert des seer dat si vsprake. Doe hy
 daer quā totter vrouwen. en m; haer
 sprac doen beoerde hē die bōse geest so
 seer dat hy vol nae quade wille hadde
 totter vrouwen. Doe quā sinte martē
 en vīaechde den bōsen gheest en waer-
 scuwede den hepligen man. Alsoe laget
 die diuuele dē prehaer op d; hy woert
 gods hindere. Mer onse lieue here en
 onse lieue vrouwe maria dpe bescher-
 menle. Daer vā wil ic di seggen

Hoe onse lieue vrouwe bewaert die
 broeders vā dē prediker oerden
 Her was een heplighe ionfrouwe
 in eenre cluyse die hoerde seggen d; eē
 nieuwe oerde op ghecomē ware die der
 prediker oerde hiete. Die liepē die we-
 relt om en leerden d; volc. Doe begeer-
 de si dat si hare een saghe Daer nae ge-
 schiede datter twee broeders quamen
 en groetēle. Doen spse sach docht si in

haer herte en seide. Dit is onmoghe
lic dat dese luden hem können bewaren
voer sondē die soe wanderen in die we
relt. hem moet veel becoringhe toe co
mē. Des nachts daer nae docht die iōc
frouwe dat si onse lieue vrouwe maria
sach en tot haer quam gheghaen in al
sulcher wijsen of si seer bedroeft waer
ende sprac tot haer. Du hebste misseer
vertoont in dien dattu mijn knechten
alsoe bedocht hebste. Waenstu dat ic se
niet en can bewaren voer becoringhe.
Siet ic wil di dat bewisen dat ic eē son
derlinghe sake op haer hebbe. Daer
stoech si haren mantel op ende wijsde
haer een groote scare dē predikaer broe
derē. onder dien sach si die twee die tot
haer geweest hadde. Noch een and
¶ Hoe dat een schip twee predikaren
gehoerlaem was.

¶ Twee broeders souden gaen tot e
nen dorpe en predikē. Doen qua
mē si tot een watere daer en was gheē
schip. Doe saghe si ouer dat water aen
die and side een schip staen. Doe sprac
die een broeder. schip ic ghebede di by
den woerdē god dat wi denckē te pre
ken dattu coemst ende haelt ons ouer
Te hant quā dat schip tothē driuen o
uer dat water. Doen traden si daer in
en hadden ghenē riem. Daer quā een
ioncfrou springē bouē vanden berghe
en was wel vā acht iaren en hadde eē
riem opten hals ende trat int schip en
de voerde se ouer. Daer en sagē si haer
niet meer. Daer danceten si onsen lieue
here en onser lieuer vrouwen ende gi
ghen in dat dorp en predictē dat woert
gods. Lieue kint laet di dit een leer we
sen. dit heb ick dy gheseyt. daer om dat
tu minne en liefste sulste hebben tot dz
woert gods. Een ander

¶ Van die eerfame beda.

¶ Et was eē heplich priester in en
ghelant die hietē beda. dpe was
blint en liet hem leyden vāden eenen
dorpe totten anderen ende predictē dz
woert gods. Tot eender tijt quā hy op
een velt daer laghen veel steenen. Doe
seyde sijn knecht van spotte. Hier sijn
veel ludē vergadert die wouden gher
ne dat woert gods horen woude ghy
hem predikē. Hi seide hi woude gheer
ne doen. Doe began hi te predikē. En
doe die predicacie wt was sprach hi int
eynde. Nu segē ons die vader. die so
ne die heplighe gheest. Doe seiden die
heplighe engelē. Amen. Ende alle dpe
steenen die daer laghen spraken. Amen.
Doe dese priester begrauen was doen
quam die heilighe enghelē ende screef
op sijn gract. Hac sunt in fossa bede ve
nerabilis ossa. Dat beduydet. In dit
graf sijn begrauen dpe ghebeentē des
eerfame priesters beda. Noch een and
¶ Vā een prediker die onse lieue vrou
we haren sone toende.

¶ Et was een heplich broeder ind
prediker oerden die plach gheer
ne dat woert gods te predikē. Doe hy
wel. xxx. iaer ind oerden gheweest had
de doe openbaerde hē onse lieue vrou
we en droech haer kint op haren arm.
ende boot hē dat kint en sprac. Orient
du hebste dat woert gods ghepredict.
dit kint sulstu te loon hebben. Daer ot
finck hi so grote vrolicheyt inwendich
in sijn der sielen. dat hi binnen acht da
ghen eten noch drincken en mochte.
Een and. ¶ Vā ene wilde iongelic die
hē bekeerde en ginc ind pdicaer oerdē.
¶ Oe die predicaer oerdē eerst ghe
sticht was doe ontfinghen si een
cloester i eē stat die ghehetē is banonia.

In dat lant was een scholier die eē bh
ster leuen leide. hem wert bewijst een
gheestelic besouwninghe. Hem docht
dat hi was op een wech daer verhiel
hem een storm en onweder vā blixem
doure hagelen reghen. daer begōde
hi te vlien ende en wiste wair hene te
keerē. Ten laeste sach hi een hups staē
daer quam hi toe en clopte daer voer
en badt daer gode datmē hem in late
woude. Die hupsvrouw sprac. Ic bē
die gherechticheit en woen hier. dic is
mijn hups. Met mi en mach niemant
wonē hy en si rechtuerdich. du hebste
een onrecht leuen daer om en moech
stu niet mi njet wonen. Doen hy dat
hoorde doe keerde hi hē om en ginc al
wenende van daer. Doe sach hi voort
noch een ander hups daer ginc hi he
ne. en dat onwed wert hoe lāger hoe
groter. Doe hi quā aen dat hups clop
te hi aen dpe doere. en badt doer gode
datmē hem in liete op dat hi niet en v
dorue vāden onweder. Doē antwoer
de die hupsvrouw en sprac. Ic bē die
waerheyt ende woen hier. dic is mijn
hups. hier en mach nyemāt in comen
met mi hy en si waerachtich daer en
laet ic dy niet inne. want du en hebste
die waerheit n; lief. Doe wert hi noch
seerder bedroeft. en doen liep hi voort
en quā tot eē ander hups. daer cloopte
hi aen en badt doer gode datmē hem
woude in laten. Doen antwoerde die
hupsvrouw. Ic bē die vrede en wone
hier en dic is mī hups. en ick en laet u
niet in wāt die vrede en is n; met qua
den luden mer met goedē ludē. mer ic
wil di goedē raet geuen. Hier bi voert
woent mī suster dpe hier barmhertic
heit die alie den bedroeftē te hulpe co
met. Saet tot haer si sal dy goedē raet

geuen. en wat si dy doen hier dat doet
hi dede dat en ginc hene en quā tottē
hupsle en cloopte. ende badt doer gode
datmen hem in late woude. Doen ant
woerde die hupsvrouw en sprac. Ic
ben die barmherticheit en woen hier
in desen hupsle. du biste in grootē node.
ic wil di goeden raet geuen. Willu sa
lich werdē aen lijf en aen siele soe gaet
te banonia totten prediker broederen
en begeeft di daer. Te hant doe hi ont
waecht wert doe ginc hy daer ende gaf
hem daer in. Vieu hint du sulste den
predicaren gheerne horen wāse god
gheert heeft

¶ Een leere des heplighen dages sul
stu gheerne bidden

Vieu hint willst du dat derde ghe
bot wel houdē soe sulstu gheerne
biddē des hepligē dages en sulste dat
ghebet al weder verhalen dattu in die
weke versuynt hebste. daer om; in die
heplighe dagen in gheset datmē dan
niet arbepdē en sal. mer men sal dan te
kerckē gaen en bidden. Vieu vād ick
en can niet biddē. leert my bidden om
gods wille. Vieu hint dat wil ic gheer
ne doē op dattu gode biddes voer mi
en ic deelachtich werde al dijnē ghebe
den. Vieu hint wat gebet dat dy alder
meest innicheyt gheeft dat sulstu alre
lieft lesen. het si dat pater noster ende
aue maria. oft een and ghebet. En du
sulste dy pinner vlitighe daer toe dat
tu innichlic en met puerder herten be
deste. dattu dy njet met onnuten ghe
dachtē en becōmerste en dattu alsoe be
deste dattu and ludē njet en hinderste
dattu pimmers wat innicheyt oft gees
telicheit oft soeticheit voelste. want be
ter es een pater noster met innicheyt
gesprokē dan een geheelen sonter son
E iij

der innicheyt hier vā willic di seggen
Die pater n̄r is beter dā and̄ gebedē.

Het was eē goede iōcfrouwe dye
plach leer innichlic te biddene in
een winckele inder kercken. Dat had
de ghemerct een heplich byscop. dye
sach d̄zē witte diuue quā vādē hemel.
en̄ sadt det iōcfrouwē opten scoot ende
drāch alle die tranē die dye iōcfrouwe
screpde in haer gebet. Doen nam dye
biscop die iōcfrou wt en̄ vrac̄de wat
haer gebet waer. Sy sprac. si en conde
anders gheen gebet. dan dat pater n̄r
en̄ aue maria. Doe gaf hi haer den sou
ter die soude si alle daghe lesen. Sy nā
die souter en̄ lassen alle dage. Rae dier
tīt en sach die biscop die diuue nyet co
men als hi ghewoen was. Doe sprach
die biscop totter iōcfrouwē. Dochtere
hoe behaget di den souter. Si sprac ich
lesen alle daghe maer ic en voel sulche
innicheit niet als ic plach te doen Doe
nā hi haer dye souter en̄ beual haer te
bedē en̄ te lesen dat pater n̄r so si plach
Tienekint bide dat gebet dat dy meest
innicheyt inne brēget. **W**ā eē ridd
die wt sinē dodelichame wies eē scoon
selpe bescreuen met aue maria

Het was eē ridd en̄ begaf hem in
een oerde. Die riddere en̄ konde
gheen pater noster noch gheen reley
gebet. Doe merct hē gelet een meester
die hē soude leeren dat pater n̄r. Doe
hadde hi so herden sin dat hi niet meer
en̄ hōde leerē dan dese twee woerden
aue maria Die sprach hi tot allen tiden
en̄ anders gheē ghebet. en̄ hield dat ab
le sijn leuen lāch met groter innicheyt
Doe hi doot was en̄ begraue doe wies
wt sinē graue een schone selpe en̄ in elc
hē blade stōr. Aue maria met gulde let
terē gescreuē. Doe v̄wōderde dē broe

derē alle en̄ groeuen dat graf op ende
vondē dat die wortel was ghewassen
wtē monde des ridders. Doen septe
sijn meester dat hy anders gheē gebet
en̄ cōde dā die twe woerdē aue maria

Een leer d̄jn gebet leet lantsaem
met aendenckē ende innichlike

Iene hint wāneer du d̄jn ghetid
den spreeste soe sulstu lantsaem
lesen en̄ die woerdē altemael spreken.
Ist dattu een pater noster lantsaē spre
keste en̄ innichlic dat is beter dan tien
haestende. en̄ slaeste yet ouer in d̄jne
ghetiden dat hout dye dunel en̄ sal dy
dat voer werpē ten ioncken dage

Titeuillus die dunel vergadert al
le die woerden diemē ouerlaet in d̄ys
ghetiden

Het geschiede in een cloester daer
was een heplich broed̄ Die was
tot eene tīt in sijn gebet doen sach hy
den dunel int cloester gaen en̄ droech
eenē lach op sijn rugghe. daer beswoer
hi hem dat hi hem segghen soude wat
hi inden lach droech. Doe sprach hy. icht
vergaē hier in alle die ghebrokē woer
den die dese broeders spreken in haer
ghetide. en̄ alle die woerdē en̄ letteren
die si ouer slaen als si haer getide hou
den. Doe sprach die heplige mā. hoe es
dinē naem. Hi sprac. ich iete titeuillus
Doen maecte dye heplighe man dese
veerse fragmina v̄boz titeuillus colli
git hoy Ende h̄ seide dat den broederē
op dat si hē te bat v̄waren souden

Wā eene die onse lieue vrouwe open
baerde

Het was eē goede vrouwe die on
se lieue vrouwe gherne plach toe groe
ten met eenē aue maria Doen quā tot
eēre tīt o se lieue vrouwe en̄ openbaer
de haer dese vrouwe ende sprach. Du

plegest mit te groete in; een aue maria
mer du iageste daer alte seere mede en
dedeste my daer lieuer aē dattuse lanc
saem spracste

Van eē diakē die vādē bosen gheest
beseten wert

Het was een dyaken en hiete ar-
nulpheus die plach sijn getidē ia-
gende te lesen en liet veel woerdē ach-
ter daer om voer hem die duuel int luf
en pijnde hē seer. Op eē tijt woude hy
tot gods tafel gaē. doe nā hē die duuel
en werp hē ter aerde voer al dat volck
Doe badt dat gemeen volc voer hē. en
wert vloft. Vieuē hint spreect dñ gebet
met vlitē

Een leer aendēc
dat leuen cristi in dñ ghebet.

Ineue hint du sulste dat leren dat
tu dñ ghebet innichlyc beuelen
conste onsen here ihū en sinē heplighe
Menige ludē spreke dat een pater nē
op dz and sonder innicheyt en en beue-
len dat niemāt Also en salstu niet doen
mer du sulste leere dattu dat innichlich
beueelste onsen here god en spreect na
dñre macht bi wilen meer bi wylē mi
na dattu diē tijt en stont hebste met in-
nichteyt. Du sulste te eerste mael spre-
kē. iij. pater noster der hepliger driuul-
dicheit en biddē hem dat hi di te hulpe
come in dñre noot en hoede en bewa-
re di dattet beelt der hepligher driuul-
dicheyt nēmermeer en wert gescepdē
vā dñre sielen En dat hi di brēge dat
stu bescouste dpe spiegel der hepligher
driuuldicheyt sonder eynde. Daer na
spreect eē pater noster; ynre hepligher
boetscap ter eerē als dat hi vanden he-
mel quā in deser werelt en ontfinc den
mēscheit vanden ioncfrouwelike lich-
ame marie. Daer na spreect een pater
nē sijnre hepligher geboerten ter eeren

xxix

en ons allē te troeste Daer nae spreect
een pater noster; ynre besnidinghe. als
hi eerst wistorte sijn bloet opten. achtē
dach om onse stinckende sonden wille
op dat sijn heplighe bloet aen dy npet
verloren en wert Daer na spreect een
pater noster sijnre veruolghinghe ter
eerē die hi leet van sinē vianden. dz hy
moest ruine dat lant met sijnre lieuer
moed die hē noch soech en moeste vlie
in dat lant van egypten. en dat leet hy
altemaal om osen wil Daer na spreect
eenē pater noster. sijnre becoringe ter
eerē op dat hi di te hulpe come in dñ-
re becoringe. Daer na sijnre groter ar-
beyt die hi hadde dat hy wanderde. al
om dat lant en predicte en leerde den
wech des ewighen leuens. Daer nae
sijnre vangenis. doe hi geuangen en-
de gellagē wert om onsen wille. Daer
na sijnre bitter geestelicheit dat hy om
onsen wil gebonden ende gheslaghen
wert Daer nae sijnre croonen dpe om
ons hem op sijn hooft ghedruct wert.
Daer na sijn heplighe vñf wondē dpe
hi leet aenden cruce Daer nae sijnre bit-
ter doot op dat hy verlene een saligē
doot. Daer na sijnre hepligher crupce
daer nae sijnre hepligher speer die doer
zñ herte gic. daer nae die heilige nage-
lē die doer zñ hādē en voete gige daer
na zñ heplige graf daer hi in begrauen
wert. daer na zñre vrisenis. Daer nae
zñ hemeluaert. dz hi di helpe te comen
in hemelric. Alle dese pūte sulstu ouer-
dēckē eē ygelic in; eē pē nē of. ij. hoe du
tijt hebste. Wilstu daer meer toe doen
dz mochtu doe dz di god genade geest
Ist oec te lāc soe laet eē deel onō wegen
en spreect dē. v. wōden ons herē. v. pē
nē en aue maria en noch wat du wiste
Eerstu niet en spreectste soe salstu on-

sen here een pater noster spreken in die
hijck. want het en mach soe cleyn niet
wesen god en wil loon daer voer geue
Du sulste oec nimmermeer in soe groo-
ter sorgē wesen dattu di gebet onder
wegē laetste. Bistu in so groten sondē
spreect doch di gebet wāt god en laet
dat niet ongheloent

En een ridder die te rouē plach. en
wert gehāgen en bleef behouden om
een pater noster

Het was een ridder. en plach vele
te rouē en dede veel quād wer-
kē. Dese ridder wert geuāgē van ke-
ser fredric. en wert snellīc gehanghen.
aē enē boē. daer na ouer menigē dach
reden daer ludē voerbī en beghonden
vā hem te spreke. en beclaechedē d; die
vrome ridder sijn līf vlorē had. Ende si
hoerdē eē stēme vādē boē dpe riepe hē
daer te comen doe sprac die stēme noch
eēs. Coet hier mī lieue broeds ic ben
een kersten als ghi sijt. doe waren si v-
naert en en dorstē niet comē. si vraech-
dē hē hoe hi geleuē mocht. hi sprach ic
leue vā d grācien ons heerē ihū criste
want sijn barmherticheit is soe groot
dat se niemāt en tan voldenckē ich had-
de onsen heer eenē dienst gedaē daer o-
heeft hi mi dese gracie gegheuen. Ick
was een groot sondaer ende hadde eē
bīster leuē doe plach ick alle daghe te
sprekē. x. pater noster en aue maria. d;
heeft mi gheholpē. Doe vraechden si.
hoe hi die pater noster plach te spreken
doe sprach hi. ic sprac drie pater nosterē
ende aue maria der hepligher driemul-
dicheit die mi gheschapē heeft ende vīf
pater noster ende aue maria ter eeren
dē hepligē vīf wonden ons herē ihesu
xpi. Eē pater noster en een aue maria
minē hepligē engel die mīn behoeder

was. eē pater noster dē hepligē lichaē
ons herē. d; hi mī nimmermeer en laet
scepde noch steruē vā deser aerde. sijn
heplighe lichaē en viel mī te dele Daer-
om en mach ic niet steruē ick en hebbe
mī gebiecht. en dat lichaē ons herē o-
fangen. doe namē si hē afe en brachten
hē in die stadt. Doe hy gebiecht en dat
lichaē gods ontfāgē had. doe gaf hy si-
nen geest op. Vieuē kint spreect dīn
gebet al bistu in sonden

Een leer in dīn gebet aendenct dpe
passie ons heren

Vieuē kint bouen alle dinc sulstu
die martelie gods eeren en sulste
dicke bedē met medelidinghe dattu hē
danches vā al dīnre herten Daer vā
wil ic di segghen

En een heremijt welck onse heere
openbaerde dragēde sijn selfs crups.

Het was eē heplich cēlater en sat
in eēre tellen. en bat onsen heere
met inniger herten. dat hi hē bewisen
soude welckē dienst hē ald behaghelīck
waer. Doe hoerde hi daer butē eē crāc-
mēsche stenē wtermaten seer. Hy sach
wt ende woude weten wat dat waer.
Doe sach hi onsen here ihū xpm iāmer-
like gebarē en droech op sijn rugghe
een groot swaer crups. Doe sprac onse
lieue here tot hē. Vieuē kint du badeste
mī dat ic di soude bewisen. welckē diēst
mī ald bequaēste waer. du en mogeste
mī aen geē dienst so wel behagen. dan
dattu mī helpt mī cruce dragen dat
so swaer is. Doe antwoerde die een-
ter. lieue here hoe sal ick dy dat helpen
dragen. Doe sprac onse lieue here met
danchbaerheyt dat is dattu dy laest te
danke sijn dat ic dat ghedaen heb om
dinen wil. en oec met recht medeliden
dattu mīn pīn dī laest ter herte gaen

Doe hy dit gesproken had doe en sach hi synre n; meer. Lieue hie dact god; re passien gerne en gedecte en dat salt stu doe tot seue tude alle daghe. Tot vespertijt. tot ppleet tijt. tot mette tijt. tot priem tijt. tot ecie tijt. tot sext tijt. en tot ter noene. en dencke wat hi tot alre tijt voer ons gelede heeft en voer ons ghe daen heeft.

¶ Van die seuen getiden en eerst vander vespere

The vespertijt began hi syn marte. lie. Doe adt hi met sine ionghere en sprac. Hier is een onder v die mi v raden sal Dat wiste ons here wel te vo re wie dat was. en nochtans en wilde hi he niet melde. Hi stont op en na een becken en goter water inne. en wiesch synre iongheren voeten en syns verra ders. Daer gaf hem ons here een exepel der rechter oetmoedicheyt dat wij oetmoedich sullen syn want sonder oetmoedicheyt en can niemāt salich werden. Sider oetmoedicheyt sullen wij hem bidden ende vermanē. dat hi ons gheue een oetmoedich herte. en bewa ren ons voer houerdicheyt ende ydel eere. want die houerdicheit laghet al le die duechde ende goede wercken. en is oet beginne der rechter verdoemisse. wāt houerdicheyt werp dye en gelen wt hemelrīck en den eerste mē sce wten paradyse. daer om leerde on se here ihūs cristus opten laesten hene uaert doen hi ter doot soude gaen rech te oetmoedicheyt in dien dat hi hem v oetmoedichde sijnder knechten voete te wassē en syns verraders. daer nae bewees hi ons volcomen liefde daer aē d; hi ons gaf syn heplige lichaē tot een re spisen en; heilige bloet tot eē drāck Hier om sullē wi spreken te vesper tijt dit gebet hē te dancke en te loue

xxx

Ic dācke di gebūdidē here ihū cris te wāt tu mi god en mi troost bī te en al mijn salicheit aē di begōde dat stu te vespertijt dīn leere mi woudeste gheue hoe ich na dī hulde leuen soude Doe du lieue here wieschest dīnre ion gerē voeten. daer wert dīn groote oetmoedicheyt openbaer. Sider grooter oetmoedicheit. vmane ich di o lieue he re ghif mi een oetmoedich hert. Jhesu mijn here bewaert my voer houerdie en ydel ere. Ic dancke di oet gerne of ic cōde dattu totter seluer stōde mi alsoe groote liefde woudeste bewisen. dattu mi woudeste geue tot eēre spisen dīn ghebenedide lichaē daer toe dīn hepli ge bloet. mi arme sondighe mensce tot enē drāck dier liefde en can ich di niet vol danckē nu ofte nēmermeer. Sid groo ter liefde vmane ic di lieue heere keert dī grote barmherticheyt tot mi en en laet my nēmermeer seide vā deser we relt dī heplige lichaē en si mi te dele

¶ Te compleet tijt

Ilieue hie wiltu horen wat ons here te compleet tijt leet. Doe on se lieue here gegetē hadde met sine ion gerē die hē alle vmetē hadden. dat si al le met hē wonden steruē en indē doot gaē. Ons here ginc met hē wter stadt aendē berch vā oliuetē in een hof daer hy wiste dat iudas soude comen mettē ioden Daer badt onse lieue here sinen hemelschen vader ende sprach. Vader mach dat sijn soe laet nu dese pijn voer bī gaen. Daer began hi te beuen ende te swetē bloedich sweet van anxt. daer quā iudas mettē iode en mettē heyden en onse lieue here ginc hem tegen Daer quā iudas. en cullen voer synen gebenedide mont. Daer wert hi geuā gen en gebōden vāden ioden die hy al

le kēste bewēsen hadde en alle sijn ion-
gerē vlodē van hē die hē beroemt had-
dē dat si met hē inden doot sōdē gaen
doe wert hi ghetogen ten eerstē maele
voer een bisscop die hiēte annas die be-
gā hē te vrage o sijn leere wat hy plach
te lere. o sē lieue heere antwoerde hem
en sprac. dat vrager ander ludē wat ic
geleert heb. die mī leere gehoort heb-
bē die sullen di d; wel berechtē. doe stōt
daer een quaet scale en boerde sijn hāt
op en sloech hē aē; sijn gebenedide hāt
En dat leet hi vduidelic om onsen wil.
Hier om want onse here wert geuan-
gen totter cōpleet tijt en gebōdē so sul-
lē wij hē biddē en vmanen d; hi ons v-
losse vā onsen sondē en wij sullē hē spre-

Edācke di gebene (hē dit gebet.
dide here ihu xpe. wāten mī god
en mīn troest biste Dattu te compleet
tijt voer mī woudeste bloedich swet
swetē. dattu met wille woudeste gaen
daer di dī viandē sōdē bindē en vāgē
Dattu iudas dy valscē vrient woudes-
te cussen voer sijn mont. en woudeste
vradē werdē als ic mensche opter aer-
dē Die iode die du van hertē lief hadste
die vinghē di als eē moerdēnaer oft eē
dief. Die iongerē die m; di haddē gege-
rē en haddē vmetē met dy indē doot te
gā die oēliepē di al in dīnre noot. Du
wertste getogē voer ānas en gebōden
Die began di om dīn leer te vragene.
Daer wertstu aē dī hals gellagē. Sij
dier vāgenis. en bi dat binden vmaen-
ic di here heer dī grote barmherticheit
tot mī helpt mī. dat ic werde los ende
ongebōdē vā menichfoudige sonden

Te metten tijt

Here hint dan sulstu bedencken
wat onse heere leet te metten tijt.
doen wert hi getoghē voerden bisscop

capphas daer quamē sijn vianden. en
logen menigerande logenē ouer hē en
gingen te rade hoe si hē ter doot bren-
ghen mochtē en gauē hem scult hoe hi
gesprokē sōdē hebben hy waer gods
sone. Si sprakē hi en waer des n; Doe
verbonden si hē sijn oghē en sloeghen
hem aen dē hals en wāgen en bespot-
tedē hē en spraken. bistu cristus dpe so-
ne gods soe raet wie di sloech. daer be-
spogen si hē in sijn aensichte dat hi ge-
stelt was als eē melact; mensche. Die
grote smaetheit leet hi al den nacht tot
smergens vroech. En doe brachten si
hem voer pilatū. Hier om sulstu onsen
here louen en benedijen. en spreken te
metten tijt dit gebet.

Edanche di lieue here ihu christe
wāt du mīn here en mīn god bist
te dattu te metten tijt indē nacht iāmer-
like genāghē en gebōdē wertste voer
capphas getogen daer wertstu meni-
gerande wijs belogē dī vpādē gīgē te
rade hoe si di ter doot sōdē brenghen
daer hoordestu menich sinelich woert.
si straffen dī geboorte si sprakē du en
waerste niet die gods sone. Sy woudē
di met siende oghen blint makē dī hei-
lige ogē; dī verbōdē. Alom dy lieue
heere dat se stonden en hielden di voer
een dwaes. si sloeghē di aen dīne oren
si spraken sinadalich. Bistu cristus soe
raet van wien du gheslagen biste. si be-
spoghen dīn ghebenedide aēliche. sy
maecte di onreyn en nat. Sy dier me-
nichfoudighe smaetheit soe vermane-
ick di ihesu xpe. here dīn barmhertich-
heit tot mī en vergheeft mī al die groo-
te smaetheit. die ic di met minen sondē
pe ghedede

Te tercie tijt

Here hint dan sulstu bedencken

wat onse heere te priem tijt leet. Doen
 wert hi getogē voerden rechter pilatū
 daer wert hi belogē menigerāde wys
 Si sprakē dat hi eē bedrieger waer. en
 bedroech dat volck met sijne valscher
 leer. Pilatus seyndē hem voort tot co
 ninck herodes die weert seer vblūt wāt
 hi hadde vele gehoor van sijn tekenē.
 Doen oē here voer conic herodes quā
 doe claechdē die iode menigerande cla
 gen ouer hē. en herodes began te vra
 gē. en onse lieue here sweech altemale
 en en antwoerde hē niet Doen hielc hē
 herodes voer een sot. en bespottede hē
 en hy toech hē aen een wit cleet in ver
 smaetheit en seyndē weder tot pilatus
 In dier tijt so werden pilatus en hero
 des vriendē. wāt si haddē lāge viāden
 geweest. lieue hū hier o salstu oēn he
 re louē te priē tijt en spreken dit gebet.
Ic dancke di lieue here ihū christe
 wāt du mij here en god biste Dat
 tu te priē tijt tot pplatū gebracht wert
 ste. daer waerstu orechtelich bedroghe
 Si sprakē du waerste eē bedrieger en
 leerdes dē volcke quade lerē. Doe seij
 de di pilat? tot herodem. die hē seer ver
 blide. Hi waēde dattu waerste eē hoke
 laer en had gerne wonder vā di gesiē.
 dat en mocht hē niet gesien. Ope iode
 begōden ouer di te claghē. en herodes
 began di veel te vragē Du swegeste al
 stille en en woudest hē nyet berechten
 doe bespotte hi di met sijn knechtē. Hi
 toech di aen eē wit cleet als een dwaes
 en liet di weder gaen tot pilatū. Dit le
 destu al met groter vduuldicheyt voer
 mijn sonden en scult Sider groter pi
 ne vermane ic di. lieue heere leert dīn
 grote genade tot mi en geeft mi in mij
 re droefnisse gerechte vduuldicheyt en
 laet dat staen voer alle mijn scult.

Te tertiē tijt.

I lieue hūc daer nae sulstu bedenc
 hē wat onse here leet te tertiē tijt.
 Te tertiē tijt liet hē pilatus aen dpe ca
 lōne bindē en geesselē. dat vā bouē sijn
 hoefde tot benedē sijn voeten n; heels
 en bleef. Daer na hinghē si hē om een
 cleet vā smaetheit. en settedē hem een
 doornē crone op; hē hooft en sloeghē hē
 die doorne crone in dat hooft en deden
 hē een riet in die hāt en spraken. She
 groet bistu conic d iode. Byd geesselin
 ghe sulstu vmanen en biddē oēn here
 dat hi di so rake te geesselē na sijnre ge
 nadē dattu na desen leuē. geen veghe
 uier meer en derfste liden. want dat
 dusentwerf swaerd te lidenē dan hier
I daer o sulstu te tēcē tijt dit bidden.
 Ic dācke di gebīdide here ihū xpe
 die daer biste mij here en mij god dat
 tu te tertiē tijt voer mijn sonden aend
 calōnē waerste gebōdē en geslagē. en
 daer waerstu gegeesselt also bitterlijc
 hē seer dat aē al dī lichaem nyet heels
 en bleef dat dat bloet wt al dī leden he
 nē liep. Si vlochtē eē doorne crone lie
 ue here die dructen si di op dī hooft d;
 dīn gebīdide bloet ouer dīn aensichte
 liep. daer worpen si haer vuple spekel
 aē dattu weriste gestelt als eē melaets
 mēste. Si sloegē dīn ghebenedide ho
 uet met dat riet. Si hīgē di om eē root
 cleet als eē sot en vielen op haer knien
 seggēde. Segruet sijstu coninc der io
 den bider gheesselinghe ende cronige
 vermane ich di lieue here. Strept dīn
 groote barmherticheyt tot mi geesselē
 mi hier also tot desen tide. dat ich geen
 pine meer en derf liden. En brenghet
 mi doer dinē bitterē doornen crone son
 der vegheuer totten ewighen trone

Te sextē tijt

Iene hint daer na sulstu bedenc-
ken wat ons here te sexte tijt leet
hi wert voer d; gherecht gebracht en
veroerdelt totter galghen des cruices
Daer leyde si hē sijn eyghē cruce op sijn
hals. op dat sijn smaetheit te meerdere
werde. Wāt d; crups was so veruloec
tē hout dattet niemēt gedragē en con-
de. Daer leyde si hē opter galgē berch
en hinghē hē tusschē. i. moerdenaren
recht oft hi haer gheselle waer. Daer
bewees hi os volcomen liefste die hi tot
ons hadde. en badt sinē hemelskē vād
doer sijn viādē. Die scaker sprach heere
ghedet mijs alstu coēste in dijn rijke.
Ons here die sprach. voerwaer seg ick
di du sulste hude met mi welen int pa-
radys. Daer na sach hi sijn lieue moed
bidē cruce staē. doen leet hi inwendich
groot hertseer. Als hile soe iāmerliche
sach bedroeft en schreyde dat was sijn
hert een iōderlige pij. en sprac tot hair
Siet dits di sone. daer nae sprach hi tot
sint ian Siet dits di moeder want oē
lieue here voer dat gerecht wert geto-
ghē en voerdelt te sexte tijt. daer bi salt
stu hē bidde en vmanē bidē oerdele d;
tē iōckē dage dat grouvelijc oerdel n;
engae ouer di

Daer om sulstu dit gebet spreken

Ic dancke di gebenedide here ihu
xpe want du mijn here en god bil-
te. Te sexte tijt waerstu voer tgeret-
te getogē daer waerstu menigerande
wys beloghē. daer wert een valsche oer-
del ouer di gegeuen dat mē di aēdē cru-
ce soude slaē du droechste dijs sels crup-
te vter stadt met grooter smaetheit hi
gen si v aēdē cruce als cē dief. En daer
beweest ghi ons dijn grote liefste en ba-
dest voer al dijn viandē. vā wien du soe
grote pijn ledeste dijnre lieuer moeder

pijn was noch veel meer. Du ledeste i
wendich groot hertseer oer. doe du dijn
heue moeder maria soe iāmerlijcken
laecht screpē. Daer warē. i. moerdena-
ren geuange. tusschē die. i. waerstu ge-
hangē. Die eē vgaefstu doe alle sijn son-
dē om eē cort berouwe. Bidē goedē ge-
rechte oerdeel soe bidde ic di o lieue hee-
re keert dijn barmherticheit tot mi als
ic voer den gerechte come dat dijn stre-
ge oerdeel oner mi niet en gaet.

Te noen tijt
Iene hint daer nae sulstu bedenc-
kē wat ons here leet ter noen tijt doen
hi riep vā grooter pijn aldus Hely he-
ly lamazabathani. dat es iōetich ende
spreket aldus Mij god mi god waer
om hebstu mi ghelaten Sijn vader en
had sijns niet vergetē dan hi sprac dat
vā bitterē pij. Sy begondē hē te besce-
pē en riepē hē aē menigherande wys.
En daer na sprach hi. Mij dorst doe ga-
uē si hē drickē edic met galle gemēget
Daer na sprach hy Cōsumati est. dat
beduyt. Het is al volbracht dat ic liden
sal voer der menschen salicheit. Doen
sprach hi. Vād in dijnē hādē beueel ic mi
nē geest. Daer na gaf hi sinen geest op
En doe ontfermde hē alle creaturen
ouer dē doot haers sceppers. Hier om
saltstu bedēckē dat hi den bitteren doot
leet om onsen wil en dancken hē ende
spreken dit gebet.

Ic dancke di here ihu xpe. want
du mijn god en here biste. Te noē
tijt riepstu eē iāmerlich roepen hely he-
ly lamazabathani. Mij god mi god
waer om hebstu mi gelatē. Sy bespot
tē di en riepē daer tegen. Coēt hier ne-
der vādē cruce bistu crist? so willen wij
gelonē dattu ihūs cristus biste. en dpe
gods sone. En daer na woustu drickē

O **E**n ghebet
 lieue here ihu xpe want du alre
 genade vol biste. so bidde ic di lieue hee
 re doer dijn heuer moed cere en doer
 dijn heylighe ontfondē verlost os vā
 allen sonde. Here doer dat crupce daer
 du ons aen vlostes en aē storfste Doer
 die spere die doer dijn side in dijn herite
 ginc. Bewaert mij nu en tot alle stode
 voer dootsonde en waerlike scade. He
 re doer dijn doornē crone soe hebbe my
 arme sondaer gome. Doer die naghe
 len dijnre voete en handen coet my te
 troest in mijre laeste eynde. Doer dpe
 bitter pijnē dijnre ledē soe vleent my he
 re dijn ewige vrede wāt du dpe seluen
 gauest te vāgē en dijn heilighe lichaem
 te geestelē en te slaen. en dijn heylighe
 aensichte te bespouwen. so bewaer mi
 here voer alle mij vbandē en helpt mij
 here doer dijn bitter doot dat ick moet
 comē wt alle mijn noot Here dat wenē
 en screpen dattu sagest aē dijnre moed
 maria doe si beweende die bitter mar
 telien diemen di dede soe troost alle die
 ghene die bedroeft sijn Amē **V**an
 die bitter tranē ons liefs herē ihu xpi
Lieue hint noch wil ick dy leeren
 vier gebedē van dpe bitter tranē
 ons liefs herē ihu xpi. die hy tot vier
 stonde om onsen wille gheweent heeft.
 Dit gebet mogestu oec spreken oft du
 wilt **D**ie eerste trane.

O **D**ie eerste trane weende onse lie
 ue here doe hi eerst gheborē wert
 vā sijnre lieuer moed Die tranē en be
 hoefde hi niet. mer hi weendese om on
 se sonde. Der kintcher tranen sulstu
 hē danckē en biddē en vmanē dat hi di
 vergeue wil alle dijn kintche sonden
 die du gedaen hebste in dijn kintcheit
 tot op desen tegewoerdighe dach ende

I **s**preect aldus
Edācke di gebenedide here ihesu
 wāt du mijn heere en god biste. en dat
 tu om mijnen wille woudste op deser
 aerde soe armē mēsche werdē dattu in
 snodē doeckē wouste sijn ghewonden
 Dattu te hāt ter eerster stoden doe du
 waerste gheborē vand maget maria o
 minē wille wouste weenē en schreien
 Alle dijn leuē tot dijn doot en was niet
 dan armoede pijnē en noot **E**n arme
 ioncfrou was dijn moed **E**n arm tim
 mer mā dijn behoed. Dijn wiege was
 eē cribbe vā herden steē. dijn hups was
 allen ludē ghemeen. Op dat dy vindē
 mocht al gelike Soet quaet arm ende
 rijcke. wāt du en wiltē niemāt vsmā
 dē. du wiltē alle onsaen tot dijnre ge
 nadē. daer o segge ic di lof en cere ghe
 benedide xpe lieue here ick vmane dy
 bidē kintchen weenē dattu mi inwen
 dighe tranē wiltē vleenē dat ick bewe
 nen mach al mij sonde die ic pe ghede
 de tot desen daghe toe Amen. **D**ie
 anderde trane ons liefs herē ihu xpi.

O **D**ie anderde trane weede onse lie
 ue here doe hi lazarus verweete
 vand doot. Doe hi maria magdalenā
 weenen sach ende haer suster martha.
 doe offernde hy haer en weende met
 haer lazarus hadde vier dagē doot ge
 weest en stāck indē graue. doe weeden
 si daer ouer. Veel meer sal mē weenen
 als dpe siele sterft in dootsonde en stiet
 meer voer gode dan lazarus stāck voer
 die ludē. Daer o sullen wij onsen lieue
 here biddē dat hy ons gheue rouwige
 tranē dat wy onse sonde bewenē ende
 spreken aldus

I **E**dācke di gebenedide here ihu
 xpe. wanttu mij here en god biste
 Dattu bitterlick wouste weenen met
 Fi

maria magdalena doe haer broed la-
zarus doot lach indē graue en stac aen
dē vierdē dach. Alsoe heb ich alle daghe
tot aen dese stonde gelegē indē graue
in stinchede dootsonde. en bē des seere
onwijs of mijn siele leuendich oft doot
is. Oft ic yet wiste gebenedide here dī
dijne gebenedide godheyt aengenaē
ware. waer ic leuē mocht eenē haluen
dach dat ic arme mēsche niet weten en
mach. oft ic lieue here aen dīn hulde si
of du vroomt biste op mi oft ick behoer
totte ewighē rijcke dīn oft totter ewi-
ger hellē pijn brinct mi in soe danigē
achte dat ic di met rouwighē tranen al
le daghe bedachte. en ghif mi ghenade
te bewenē alle mī sonde. Als du dedet
te marien magdalenen. en en laet mī
here nimmermeer steruē. ick en moet
eerst dīn hulde verweruen

Die derde trane os liefs herē ihu xpi
Die derde trane weende onse lie-
ue here opten palm dach doe hy
reert optē ezel te iherusalē. Daer ween-
de die here vā rechter barmherticheyt
doe hi lach die groote iāmer die ouer dē
stadt soude gaē. Also als wī sien iāmer
ons euen kerstēs so sullē wī medelijdē
hebbē op dī hē god ontfert in die vre
onfer doot. En die ghenade en mogen
wī niet hebben god en geefte os. daer
om sullē wī biddē en spreke aldus

Ic dācke di gebenedide here ihesu
xpe. wāt du mī here en god biste
Wāt dīn barmherticheit is soe groot.
dattu beweene woudeste dīnre vpan-
dē doot die te iherusalem waren in die
stac. vā grooter barmherticheyt dedet
tu dat. lieue here het geschiede ten sel-
uen tīdē doe du optē ezel quaemsterij-
den doe ontfingē si di als eē groot heer
en vstietē di daer na met grooter oer-

Si hadde di met palmē ende met gro-
ten bomē ontsaen. daer na lietē si di scā-
delikē aend calōpne slaen. Sy dedē di
noch grooter laster en vsmactheit dan
eenich mensche opter aerde pe leet. Si
hadde dy als een coninc ontfangen en
lieten di als een dief aene cruce hangē
Doch was dī barmherticheyt so grot
dattu bitterlic bewenen woudest haer
noot. Sider bitter tranen vermane ick
di lieue here keert dī groote barmher-
ticheyt tot mī. gheeft mi dīe ghenade
dat ic mi so moet ontfertmē ouer alle be-
droefden en armen dat mi dīn barm-
herticheyt te troeste moet werden als
mīn arme siele verstepdē moet vā de-
ser aerden

Die vierde trane
Die vierde trane weende onse lie-
ue here aenden cruce. Doen hi si-
nē vād voer ons badt. Dat dede hi vā
groter liefde die hi tot ons hadde en die
hi ons beweest tot in sijn doot. wāt hy
dē bitteren doot leet om onsen wille en
sterf voer ons doe wī noch sijn vbandē
warē. Hier aen soe en ghenochde os
lieue here niet hi en wilde ons oech lief-
de bewisen na sijnre doot. Daer o voer
hi ten hemel en voerde die teikenē sijn-
re wonden met hem. Op dat hīse sijnē
hemelschen vād bewisen mochte Hier
om sulltu gode dit gebet spreken.

Ic dācke di lieue heere ihesu criste
wāt du mī here en mīn god bist
te. mer dīne liefde was soe volcomen
groot die du mi beweest tot inden doot
daer du aēdē cruce stondes ter laester
sonde bitter tranē woudeste weenen
voer mī sonde. doe du dīnē hemelschē
vader aenbadeste. en om mi soe bitter-
lic ledeste. wāt nīe en wert groter lief-
de dan eē mēsche sijn leuē voer een and-
geuet. Dīn liefde was bouen alle lief

den groot wāt du ganes di seluē voer
dijn viandē indē doot. Souē dese pine
en herleer hebstu mij dij liefde bewe-
sen noch meer in dien dattu ten hemel
woudeste varē hebstu behoudē dij bit-
ter wondē op dat indijn hemelschē va-
der tot allen stondē biddē en vmanen
wouste voer mij sonden. Sider groter
liefden vmane ich di. lieue heere keert
dijn groote barmherticheit tot mij. en
gif mij die ghenadelieue heere dz ic dij
ghebenedide martelie leere. dat si mi
te hulpe come in mijnre laetster noot
en bewaer mi voer dē ewigē doot

Een leeringhe. In die kerche en sult
stu niet spreken

Ineue kint wanneer du ter kerckē
coemste soe en sultu niet spreken noch
rimen. Wāt alle die onnutte woerden
die du spreecste die scrift die diuele en
wille di voerwerpen ten ionckē daghe
inden oerdeel

Va een dyakē die dē diuel sacht scrif-
uē al dat die ludē in die kerck spraken

Et was een heplich byscop dpe
stont en sacht misse. Doe stot die
diakē en sacht dē bosen geest suttē in een
veijster en screef in eē brief alle die lyp-
den die ruyndē en claptē indē kercken.
Doe den brief vol was doe woude hy
mettē tandē den brief wt reken. Doe
scoerde hi den brief en stiet sijn hooft te
gē dat vernijster. Doe begā die diaken
te lachen. Doe straffe hē die bisscop en
praechde hē waer om dz hy lachte. doe
seide hi wat hi ghesien hadde. en waer
die diuel sat. Doe beswoer die bisscop
dē diuel dat hi hē segghē soude wat hi
screef. Hi sprac. ic scrue alle die onnutte
woerden die de luden spreken indē ker-
ckē. Hier o sultu n; onnuttelic indē ker-
ckē spreke **E**en leer oft een bedu

dinghe vā gloria in excelsis deo

Gloria in excelsis in dupplche.

Ineue kint alstu wilste misse hoo-
rē sultu dij tijt nutte maken. Du
sult biddē en wenē. en dij gemac niet
soeken Du en sult alcht n; suttē of staen
Si wilē sultu gaē bi wilē vallē op dijn
knien. En als mē singhet gloria p̄ri. so
valt op v knie. Als mē singet ih̄s x̄ps
so valt op dijn knien. als mē singet kyri-
eleison so sultu staē oft du wilste of lig-
gē ouer die banc en bidden. als men sin-
get. Adoramus so valt neder op dijne
knien. als mē singet. Suscipe deprecatio-
nē nostrā soe valt op dijn knien. Nu wil
ic di bedudē gloria in excelsis. Doe on-
se lieue here geborē wert. doe songhen
die heplige engelē. Gloria in excelsis
deo et in t̄ra par hominib; bone volū-
tatis. Dat beduydet alsoe veel. Eere s̄
gode inden trone dat is hemelriick. en
indē aerde s̄ vrede dē ludē die van goe-
dē wille sijn. Dat daer nae volget dich-
te sinte hilarius als. Laudamus te r̄.
Dat beduydet. Wi louē di. Wi gebūdi
en di. Wij eerē di. Wij danckē di o dijn
re groter eerē wil. Here god hemelscē
coninck god vader almachtich. Heere
eē geborē sone ih̄s x̄ps. Heere god. lam
gods een sone des vaders. dpe daer af
neemste der werelt sondē ontfanc̄t os
ghebet. Du die daer sittes totter rech-
ter hāt dijns vaders ōsfermt opouer
ons. Wāt du biste alleen heplich. Du
biste alleē here Du biste alleen almach-
tich ih̄s x̄ps. Mettē heplighē geest indē
eerē gods d̄s hemelschē vads amen.
Dit gloria in excelsis en mochten ten
eerstēmael nyemāt beginen dā die bis-
coppen Daer na qnā eē heilich paeus
die hiete symachus. Dpe sacht aen der
waerdigher priesterchap dat se god ge

toghē heeft bouz den engelē. in diē dat
se sin heplige lichaē ghebenedien des
eu mach gheen enghel indē hemel doē
Daer om sette hy in dat alle priesteren
mochtē beghinnen Gloria in excelsis
Daer na volget Dñs vobiscum. so sul
stu staen. Almen die collect singhet soe
moechstu leggē oft staen. Alsinē singet
Wer dñm nostrū ihñ rñm. soe valt ne
der op dñn knyen. Alsinen die epistele
singet so moechstu staē. Alsinen singet
dat allehupa so sulstu staen. Alsinen sin
get die sequēcie soe moechstu staen. Al
sinē singet dat euangelii soe sulstu staē
bloets hoefte. Sinte elizabeth die wij
le dat si ioncfrou was soe plachse haer
crone vandē hoofde te nemē alsinē dat
euangelii sancē en onō dpe stellinghe
En alsinē begint dat euangelii soe sul
stu een crupce voer dy staen. En dat sel
ue sulstu doen alst euāgelii wt is. Dat
bedudet also veel dat alle die woerden
die si spreke moghen sullen alsoe waer
wesen als die woerde des heplige euā
gelien. Daer nae volghet die credo. so
sulstu staen. en alsinē singet. Ex maria
virgine. so sulstu vallen op dñn knyen
en danckē gode wt gronde dñns her
ten dat hi mēsche ghewordē is en van
der repnder maget maria geboren is.
Het geschiede tot eend tijt dat een mo
nick stont indē choer doemen sancē Ex
maria virgine et homo fact? est. en en
neech niet tottē outaer. doe quā dpe du
uel en gaf hē een slach indē hals dat hi
totter aerde viel ende sprac. Wā heere
monick soudi v been daer om te gode
niet nighen die om v mensche ghewor
dē is. had hi om minē wil soe veel ghe
daen ick woude hē gheerne nighen en
dāckē. Daer nae volget dpe offer sancē
wilstu dā offerē dat sulstu doē om god

en niet om die lypdē wil. noch om ydel
eere. Du en sulste god nyet offeren dat
snooste als caym dede die daer o wert
veruloect. Du en sulste niet offerē van
onrecht goet. du en sulste den priester
sijn offer niet onthouden. Du en sulste
gheen hate in dñn herte draghē alstu
offerē wiltē. Hebstu yemant bedroeft
du sulste eerst met hem versoenen. Du
moechste wel offeren na dñnre machē
watru wiltē. Eens arm menschen pē
ninc is gode so bequaē als eē rīck mā
s penninc. Alstu gode wiltē offerē so sul
stu wesen buten door sonden. Bistu in
door sondē en geefstu dā offer sond rou
we dat verliestu. Wāt di dā daer gheē
eewich loō vā en wert. mer god mach
di dat wel versettē in anderen dingen.
Want wie in door sonden staet dpe en
mach niet doē daer hi dat ewige leuen
mede vcrighē mach die wile dat hi soe
staet. mer doetu dochden god mach
di geuē datru di bekeerste oft versetten
in anderē dingen. Mer du en vdiensse
in die staet niet dat ewige leuen. Bistu
sond door sonde hoe clepne dñn offer is
dat behaecht god. Onse heere god stōt
op een tijt indē tēpel te iherusalē. ende
sach dat veel ludē quamen inden tēpel
en offerdē groote offer. Doe quā eē ar
me wedue en hadde mer twee pennin
gē die selfde offerde si. Doe sprach onse
lieue here tot sinē iōgeren dat die selue
wedue meer had gheoffert dā alle dpe
rīcke ludē die daer warē. Wāt dpe rīc
he hadē genoech gehoudē ende moch
tent wel ontberē dat si offerden. Dese
arme weduwe ontoecht haerder noot
drift en offerdet gode. Daer om is eē
arm mensches cleen offer also goet als
eens rīckē grote offer. Alstu rotten of
fer wiltē gaen soen sulste gheen arme

vrouwē vsmāē dattu mē en wilstē met
hē gae. wāt god aensiet meer dñn oet
moedich hert dan dñn offer. Wattu of
ferste met eē houaerdich herte dat ver
liestu altemael en sondichste dootlich
Als die offerlanc wt is soe keert hē dpe
priester om en spreect. Orate p me pec
catore. dat beduyt also vele dat hi bidt
alle die ghene die v gadert sijn d; si go
de voer hē biddē. Dattet heilige sacra
mēt dat hi offerē sal niet alleē voer hē
mer voer alle mēschen en voer alle die
sielē die indē vegenier sijn dattet god
aenghenaē si. Soe sulstu vallen op dñ
knien en spreken dit ghebet

Ghebenedide heere ihu xpe. want
du dpe gebenedide hoge priester
biste die dit heplige sacramēt verst be
gōde. In die bitter martelie voer onse
sonde. helpt dē priester dat hi hūdē dat
heplige sacramēt offerē moet dattet di
aenghenaē si en ons allen trooste en

Oallen kerstē sielē come te hulpe.
Mer nae als dpe priester singhet
Per oia secula seculor so sulstu staē En
allmē singet Gracias agam? dñō deo
nostro. So valt op v knien en staet we
der op En allmē singet Sanct? so staet
een cruce voer di. En allmē singet. Be
nedict? q venit So staet een cruce voer
di. En allmē op boert den hepligē lich
aem. so valt op dñ knien en spreect dit

Ghebet
Ghebēdide warachtighe lā gods.
lāghe ghebenedijt moet sijn dñn heili
ghe lichaē dattu vā dñnre ghebenedi
der moed ontfinges. en om minen wil
le aendē cruce hingeste. dien du alle da
ghe in des priesters hādē tot eenre ee
wiger spijlen mi te troeste seyndes. **O**
wondlike spise **O** gebēdide broot coēt
mij te troeste in mñnder laetster noot.

xxxiij

Daer na allmen die kelch op boert soe
spreect dit gebet. **O** ghebenedide hee
re milde en goet. gheloeft ghebēdijt si
dñn heplighe bloet. dattu tot seint ston
den stortes wt dñn ghebenedide leden
dattu alleē my gauest in des priesters
handē tot een saligē drac te seyndē. **O**
wondlic broot o leuēde bloet. coēt mij
te troeste in mñnder laetster noot en be
waert mi voer dē ewighē door. Daer
na legge ouer die bāck en spreect wat
tu wilstē. Ende als die priester spreect
Probis. so bidt hi voer alle sondarē. soe
clopt voer dñn borst en ghedēcket dat
tu een sondaer biste en spreect. Heere
god weest my sondighe mēsche ghenā
dich. En allmē singet dat pater noster
so staet. En allt wt is so legget ouer die
bāck Allmē singet. Pax dñi. so staet op
en allmē singet Agnus dei. soe valt op
v knien en staet wēd op. en andwerf
en derdewerf doet also. Daer na geeft
men die pace. Die en sulstu vā niemā
de versmadē. Wāt dpe pace geeft men
vādē outaer tot een teken dat alle die
ghene die daer misse horē deelachtich
sullen sijn den sacramēte dat die prie
ster voer ons neēt. als dpe priester dat
oec neēt na geesteliker wñs alle goe
de ludē dpe daer tegēwoerdich sijn m;
ganter gheloue tot gode en met berou
we haerd sōdē. Alstu sieste d; die prie
ster dat heplige sacramēt nuttiger so
valt op v knien. en bidt dat hy dy des
waerdich maket en spreect aldus

Ghebenedide sone gods ihu cris
te wāt du dat wōderlike en leuē
dighe broot biste. dat vādē hemel ne
der quā. maect mi waerdich dñn hepli
ghe lichaē. helpt mi dat ic ewelic bij dy
blyue. d; ict niet mñn sonden niet en v
drue. dattet mi te trooste come in mñ

nen noot en bewaert mi voer den ewi-
ge doot. Dit selue gebet sulstu oec spre-
ke alstu tot gods tafel gaeste. Als dpe
misse wt is so valt op dijn knien en ont-
fancet die benedixie. alstu coeste te ves-
per en die priester singet. Deus in ad-
iutorium so staet een cruce voer di. dat
sulstu oec doe also dicke als die priester
dat spreect. Alsoe dicke als men singhet
Gloria patri so valt op dijn knien. als
me die psalm leest so staet. als men sin-
ghet die hymn? so legt ouer dpe banck
oft sutter. Alsme singet Magnificat soe
salme pinner staen want dat is die loue
sanch onser lieuer vrouwe marie. Dit
sanch si ind tijt doe si onsen heere onfan-
gen hadde. en si haer lieue vriendinne
elizabeth mette arme ombeuaghē had-
de. en sinte ian in sijne moed lichaem
speelde en sprac tegē sine scepper. wat
dat magnificat beduydet dat weetstu
in die anderde vroechde onser vrouwe
Alsme singet dpe cōpleet soe moechstu
liggē oft staen. Als men singhet. Nūc di-
mittis so sulstu staen. wāt dat is die lo-
ue sanch dpe heer simeon sanch doe hy
onsen here in sijn arme ontfinc. doen
onse vrouwe indē tempel ghinc. Wat
nūc dimittis beduyt dat vinstu in dpe
vifste vroechde onser vrouwe Als men
mette singet soe staet tot. Venite wt is
Als men die psalm leset soe sidt oft legt.
Als men dat pater noster spreect voer
die lessen soe staet. Als men die lessen sin-
ghet so sulstu sittē oft legghen ouer die
banck ofru wilt. Als men die omelie sin-
ghet soe staet tot me singet. Et reliqua
Alsme singet Te deum laudam? so sul-
stu op staen want dat is een ghenoech-
like loue sanch en eē hoech ghebet dat
god behaget. Daer vā wil ic di een exē-
pel segghen

Het geschiede op eē tijt in eē clo-
ster dat me sanch. Te den lauda-
m? Doe sanch een heplige iōcfrou dē he-
mel open en sanch onsen here sitten indē
throne Doemē sanch Tibi oēs angeli
tibi celi et vniuersē potestates. Doe vie-
len alle die engelē op haer knie en aen-
badē hē en songhē scūs scūs scūs do-
min? deus sabaoth. Doemē sanch Te
gloriosus apłor chorus. doe vielē alle
die apostelē op haer knie en baden hē
aen en songē scūs scūs scūs dñs de-
us sabaoth. Doemē sanch. Te ppheta-
rū laudabilis. doe vielen alle die patri-
archē en ppheten op haer knie en son-
gē scūs scūs scūs dñs deus sabaoth.
Doemē sanch Te martyriū cādidatus
laudat exercit? doe vielē alle dpe mar-
telarē op haer knien en songhen scūs
Eē and iōcfrou sanch doemē sanch in on-
ser vrouwe herr. Te den laudam? den
hemel open. En sanch onse lieue vrouwe
staen en hadde veel gulde crone in haer
hāt. doe die iōcfrouwe songē scūs scūs
scūs dñs deus sabaoth. doe quā onse lie-
ue vrouwe en sette eē pegelic eenē gul-
de crone opt hoefte. Hier om sulstu. Te
den laudam? gherne horē singhē. En
alsme singhet scūs so valt op v knien.
Te deum laudam? dichteden sinte am-
brosius en sinte augustijn. Sinte au-
gustijn was eē hepdē en wert bekeert
vādē gauē des hepligē geestes en vā
sinte ambrosius predicacie. ende quā
tot sinte ambrosi? om vā hē ghedoopt
te werdē Doe hy int doopsel sadt doen
began sinte ambrosius Te den lauda-
m? en sinte augustijn? antwoerde. Te
dñm confitemur. die een dat een vers
en die and dat and vers tot dz wt quā.
Nu wil ic di bedudē wat Te deum lau-
damus in dupfche.

O god louē wij. di here belien wij
als een here d heren. Ewige vād
alle ertrijc eert di. En alle heplighe en-
gelē in eē. Die heplighe engelē vā che-
rubin en seraphin. die louē en aenroe-
pē di sond ophoudē. Sāct? scūs scūs
dñs de? sabaoth. Heplich heplich hepl-
lich biste here god almachtich. Vol zij
die hemelē en eerde van dñre almach-
tich; dñre godliker eere Dat choer der
heiliger apostelē louē di. di louet dat lo-
uelike getal d propheten. Di louet die
heplige scare d martelaren. Die hepli-
ge kerstheyt ouer al dpe werelt louet
di. Vader der onghemeten almachtic-
heit. En dinen eerliken warachtighen
enigē soē. En den troester dē hepligen
geest. Du biste eē conic ter eere xpe Du
biste een ewige sone des hepligē vādē
Du en vsmactste nē eēder ioncfrouwē
lichaē. doe du vlossen wouste dē men-
sche Du hebste vwonē die pñ des doots
en hebste gheopent dē gelouigē d; he-
melrijck. Wij gelouē dattu biste eē toe-
comēde rechter. Daer om biddē wi dy
coēt helpe dñ dienres die du vlost heb-
ste met dñ duerbaer bloet. Laet ons de-
lachtich werden dñre ewiger glorie
met al dñ hepligē. maect salich heere
dñn volc. En gif dñn erfgenamē dñ be-
nedijnghe en regeerte en behoerte ee-
welic. In allē daghe benedien wi di en
louē dinē naē vā ewen tot ewē. Waer-
dige ons here in desen daghe voer son-
den te bewaren. ontfermt di ouer ons
heere ontfermt di onser. Dñne barm-
herticheyt sal werden op ons alsoe wij
gehoept hebben in di. In di here heb ic
gehoept. en en sal niet werden bescaet
ind ewicheyt Daer na volghet die lau-
des so moechstu siccē oftu wiltste alsoe
lange als mē lesen sal. Laudate dñm de

xxxv

celis. So salstu voortmeer staen al die
mettē wt. Allmē priem singet soe suldi
staen al die wile dat mē singet die ynē
Allmē die psalmen leest soe moechdissē
tē. Allmē leest. Quicūq; vult. so sulstu
opstaē. Allmē leest scie. sext. en noē on-
der dē pñm? sulstu staē. onder den psal-
mē moechstu siccē of liggē. Allmen sin-
get. Salue regina. so sulstu vallē op dñ-
ne knpē en weder op staē ter tijt toedz
mē singet. Et ihm bñdictū fructū ven-
tris tui. so valt op dñ knpē en staet we-
der op. als mē singet. O clemēs. O pia.
O dulcis maria. so valt op dñn knpen.

¶ Een exempel.

Et geschiede op eenre tijt. dat dpe
broeders stōdē indē choer en son-
gē salue regina. Doe was daer eē hepl-
lyghe vrouwe inder kercken. en sach
dat onse lieue vrouwe quam gaende i
die kerck. Als dpe broeds songhen. Et
spes nra. doe groetse alle die broederē
Doe si songē. Epa ergo aduocata. doe
viel onse lieue vrouwe op haer knpen
voer haer kint en badt voer die broede-
rē. Doe si zōgē illos tuos misericordes
doen keerde maria haer om. en sloech
haer ogen op dpe broeds. en sach hem
vrolic aē. Doe si songē Et ihm bñdictū
fructum vtris tui. nobis post hoc exi-
lium ostende Onse lieue vrouwe nam
haer kint en hieltet op met beyden han-
den ende wjstet alle den broederen.
Ende ginck voer een pegelich. en wjst
det hem met groter vruechden. Dat
wij hem sien moeten indē ewighen le-
uen. des help os die vader. die soen. en
die heplighe gheest ¶ Een ander
Et was een heplich priester. dpe
plach na zij getidē altoos te spr-
ken. Salue regina. Tot eend tijt was
hi opten velde. doe quā daer een groot

onwed. Doe sach hi daer eē herck staē
daer liep hy in en knielde voer dat out-
taer. Doe quā ons lief vrouwe vāden
outaer gaen en sprac tot hem en seide
Om dāstu salue regina plaechste te
sprekē. so en sal di nemmermeer donre
noch blirē scaden noch geē onweder

¶ Noch een ander scoon exempel

¶ Van ioncfrouwē.

Het warē vrouwē in een cloester
die haddē seer scoō corē optē vel-
de staē. Daer quā eē groot hagel en re-
gē doe gīgē die vrouwē in dpe kerc en
songē Salue regina. En baden onser
lieuer vrouwē aen datse haer coren be-
waerde voer donre voerscade. Daer
geschiede eē groot wonder. Al dat coren
in dpe iāde wert geslagē neder en des
cloesters corē bleef ogescept. dat quā
vā Salue regina. daer om sulstu geer-
ne lesen salue regina

¶ Dir is salue regina in duysche

¶ Salue regina misericordie xē.

Shegruet sijstu coniginne der
barmherticheit du biste dat leuen soe-
ticheit en oē troost gegruet bistu. Tot
di roepē wi allēdige enē kinderen Tot
di lichte wi wenende in desen dale der
tranē. Epa daer o weest ons voerspra-
ke en heere dī barmhertige oghen op
ons En bewise ons ihū dīn ghebene-
dide vrucht dīs lichaems nae deser al-
lendē. O du goedertieren O du barm-
hertige. O du soette maria.

Hieue hint aldus sulstu dī ghebet
houden als ich di gheleert hebbe
wattu daer bouē bidden moechste. dat
sulstu gerne doe. Als du oēn here ghe-
sproken hebste wattu wilste. soe sulstu
spreken onser lieuer vrouwē en gods
heplighen ¶ Een mirakel vā die

vij. vruechden onser lieuer vrouwen

Hieue hint du sulste die vij. vruech-
dē onser lieuer vrouwen geerne
eeren dat is haer seer danckelic. Dars
wel bewijst aen een priester dpe plach
alle dage eē sonderlinc gebet den .vij.
vruechdē onser lieuer vrouwē te spre-
ken. op dat hē de moeder gods mocht
verblidē tot sijnder laetster noot. Het
gesciede doe hi op sijn laeste eijde sach
doe quam onse lieue vrouwe met veel
ioncfrouwē en met veel engelē. en stōt
voer hē en sprac. Vieuē vriēt ic dancke
di dīre duechdē dattu mīn vruechdē
also grote eere gedaē hebste. daer om
wil ic di vblidē tot dīnre laetster noot
du sulste sternē en sonder pijnē comen
tottē ewigē leuen. Vieuē hint dit sal dy
wesen eē lere. en hier om sulstu gerne
eeren die vruechden onser lieuer vrou-
wē maria na dīnre macht

¶ Van die eerste vruechde

Ver vruechden onser lieuer vrou-
wē maria warē alsoe veel dattet
niemant wel rekenē en mach. Also die
als si haer lieue hint aensach. dat was
haer een bliscap. Alsoe dic als haer dat
hint aenloech dat was haer eē bliscap.
Als si daer op dachte of sprach soe was
si verblit. Alst dat der vruechdē veel
waren doch so ontfinc si vij. sonderlin-
ghe vruechden die groot sijn. die men
sonderlige eerē sal. Die eerste vruech-
de was Doen die engel gabriel quam
en brachte haer die bootschap dat si sou-
de ontsaen in haer repne lichaem aldē
werelt troest. Doe si cōsent gaf tot des
enghels woert. doe wert god mensche
in haer. Dat was ons bewisen inder
ouder wet doe god sant dat hemelsche
broot hier neder den kinderen vā is-
rahel. Doe geboot god moyses dat hy
soude maken een seghyne oft een kist.

ken soude makē eē scrīne of eē kistken
van een hout dat rechīm hiete. En dat
hout en mach niet verrotten. die scrīn
soudemē vūgulde bepde binnē en butē
Daer in soudemē sette een vergulden
emmer vol hemels broot. dat broot es
gehetē māna. Siden scrīn is bedudet
dat repne cupsche lichaem van onser
lieuer vrouwe dat was gemaect van
een hout dat n; vrotten noch veruilen
en mach. dat bedudet alsoe veel dattet
cupsche repne lichaē onser lieuer vrou
we niet verrottē soude als ander men
schē. mer si soude varen met siel en m;
lijf ten ewighen leuē Dat scrīn was vū
gult binnē en butē. dat bedudet d; ma
ria was eē repne maget inwendich en
wtwēdich met woerdē met werckē en
met gedachtē. Inden scrīn was een vū
gulde emmer. dat was dpe repne siele
onser lieuer vrouwe. Indē emmer was
manna dat was hemelsch broot. Dat
was onse here ihūs cristus wāt hi van
hē seluē spreect Ego sum panis viuus
qui de celo descendit. Ic bē dat hemels
broot d; vāden hemel gecomē es. wie
vādē brode eet die sal ewelic leuē Dit
selue is ons bewesen aen aarons dor
re roede die binnen eender nacht blop
de van gods woerdē bouē der nature
aert. Also blopde maria doe si haer kint
ontfinc van gods woerdē sonder mā.
Dit selue is oech bewesen bi gedeons
scaepsuelle Sedeon leyde eē scaepsuēl
op eē droge acker en badt gode d; hi hē
eē teiken gaue d; dē dauwe quā inden
velle en soude dat nat makē en alle d;
aertrijc daer o soude droech bliuen dat
geschiede alsoe die hemelsce dauwe quā
alleē in d; velle en niet in dat aertrijck.
Dats eē gelikenisse. want god quā vā
dē hemel alleē in maria want si was al

leē d; waerdich en anders niemāt En
dat was haer eē grote vruechde Daer
sulstu spreke dit gebet

Glude maria gods moed vruech
de rīc. Dīre vruechden en wert
npe vruechde gelijk. Al ist dat dīnre
vruechde veel warē. doch soe wil icker
.vū. eerē Die eerste was vā wōd groot
doe di god bi sinē engel oetboot. d; hi dy
bouē allē vrouwen hadde wtuercoren
en vā di woude sijn geborē. doe die siel
gaf cōfoert. tot des engels woert. doe
wert ontfangē in dī heylige lichaem
ihūs xps dat warachtighe gods lam.
Daer om dat cupsche lichaē dīn. vā sa
tijne dat vūgulde scrīn En dī siel die is
vā goude root. daer ine lach māna dat
hemels broot. Du biste dpe blopende
roede aarons en dat vlies heere gede
ons Dat vandē hemelschē douwe nat
wert in eender drogher ouwe. Spder
eerster vruechde vermane ic dy. dattu
dīn lieue kint biddest voer mi. En ver
blide mi tot mōnd laetster noot. en be
waert mi voerden ewigen doot

Van die anderde vruechde.

Oie tweede was doe si onsen lieue
here ontfangē hadde. en quā tot
sinte elizabeth sinte iohans moedere.
Doe began sint Jan te springen in sijn
re moed lichaē van groter vruechden.
En maria quā eē geestelike vruechde
in haerō sielē. en began gode te louen
en te dācken En sanc hē eē npewe sanc
dat was magnificat aīa mea dominū
Dit wil ick di beduden op dattu dat vū
staen moechste.

Magnificat anima mea dominū.
Mij siel maect groot den heere.
Et exultauit spūs me? in deo salutari
meo. En mij geest heeft hē seer vūroe
get in gode die mijne salicheit is **C**at

resperit humilitatē ancille sue ecce eni
ex hoc beatā me dicent oēs generatio-
nes Hier om want god almachtich he-
uet gellen die oetmoedicheit zjre deer-
nen liet hier o sullen mi heplich heten
alle mēscelike geslachten. ¶ Quia fecit
mihi magna qui potens est. et scim no-
mē ei. Want die ghene die daer mach-
tich is heuet mi grote dinghē gedaen
wāt sijn naē is heplich. ¶ Et mīa ei? a
progenie in pgenies. timētib? eū. En
barmherticheit is vā gheslachte tot ge-
slachte in alle die ghene die hē ontfien
¶ Fecit potentia in brachio suo. disper-
sit superbos mēte cordis sui. Hi heuet
mi macht bewesen in sijn arme. en he-
uet dpe houaerdige verstroeyt. in dpe
gedachte sijns hertē. ¶ Deposuit potē-
tes de sede. et exaltauit hūiles. Hy he-
uet die weldigē af gheset vanden stoel
en die oetmoedige vheue ¶ Clariētes
impleuit bonis. et diuites dimisit in a-
nes Die hōgerigē die daer gehongert
hebbē nae goedē dingē die wil hi vūol-
len met goedē dingē. en die rijcken de-
ser werelt wil hi ydel maken. ¶ Susce-
pit israel puerū suū. recordat? miseri-
cordie sue. Hi heeft ontfanghen ysraēl
sijn kint en heeft gedacht sijnre barm-
herticheit ¶ Sicut locutus est ad prēs-
nrōs. abrahā et semi ni ei? in secula Al-
so hi gesproken hadde tot abrahā. en si-
nen geslachte ind ewicheit. Dese loue-
sanch dichte ons liene vrouwe van wt-
wisinge des heplighē geests. en sancse
met grooter vruechdē doese elizabeth
groete. doese oēn here droech in haer
cupsch lichaē. Daer o is si ghelijc eē bal-
sem vat. dz balsem vat moet reyn sijn
daer die balsem in wesen sal. Also soch-
te god dat ald rechte vat dat in dpe we-
relt was oft ommermeer wesen sal.

Daer in soe goot hi die duerbaer bal-
me sijnre godheit als in maria. die bal-
sem heeft die cracht dat hi dleuen lēget
dē mēscē. Alsoe heeft die balsem die in
maria gegotē wert oē gegeue dat ewi-
ge leuē. en heeft ons vlost vander ewi-
gher doot. Maria is oec gelijc den bos-
sche die moyses vol vuers sach. nochtā
bleef den bosch onuerbrant en onghe-
scent en groē inder maechdelijcker rep-
nichēpt. Maria is oec betekent bi eē
ioncfrou die abslag hiete. die sliepe bi
conick dauid doē hi out was en cout dz
si hē vūermen soude. hi ruste in haren
scoot. nochtās bleef si eē repne maget.
Also ruste die hemelsche coninck in ma-
ria. doch bleef si eē repne maget. Hier
om salstu dit gebeit spreken

Oude maria hemelsche coningin
ne vol alre vruechdē en alre min-
nē. dīn and vruechde lach daer aē doē
dat heplighe kint sinte iohan in sijnre
moed lichaē vā vruechden spranch en
du songeste vrolikē loue sanc Vā iwen-
diger vruechden magnificat. daer om
bistu dat repne balsem vat dair god dē
duerbaren balsem in goot. dpe vā ons
vloste dē ewigē door. Du biste dē bosch
onuerbrāt die moyses doch vol vuers
vant. Du biste besloten werde gaerde
die god seluer bewaerde. Du biste des
warachtigē coninck dauids. dpe scone
abslag sinamitis. Dat was eē wtuer-
corē iōcfrou. aē welke die coninck had
betrou. Also ruste hi in dīn hups. wel-
ir. maēdē die gebenedide naē ihūs. Si-
der anderde vruechde vmane ick dilie-
ue vrouwe heert dī genade tot mi. en
helpt mi alre iōcfrouwen vrouwe dat
ic god ewelic bescouwe

O Die derde vruechde
Ie derde vruechde onser spener

vrouwē was. datse haer lieue kint ter werelt bracht sond pñ oft wee. dat had de psapas voersprokē lāge tijt en seide Egredietur virga de radice pesse. Een rñs sal voort comen wt pesses wortel en dat rñs sal voertbrēgē eē bloē. pesse was conic dauids vād Vā dauids gheflachte quā eē bloepender rñs. dat was maria Dat rñs brachte wt eē edel bloē dat was ihñs rñs Eē bloem gaet vten rñs en en scade dē rñse nyet. alsoe wert ihñs vā maria geborē en dat en scade harē maechdō n; Dit is oech bewesen aender besloten poorte die ezechiel die propheet sach besloten Doe sprach die enghel tot hē. Die poorte die du sietste is gestotē en en sal nēmermeer op ghe daē werdē doch sal dair god doer gaen en sal gestotē bliuē. Die beslotē poorte is maria van haren besloten liue wert god geborē. also d; si maget bliuet ind geboert Dats oec bewezē aendē berch daer af ghescreuen is in daniels boeck conic nabugodonosor sach in een droō eē beelde voer hem staē. dat was seere groot diē was dat hooft en dē hals vā gout. en die borsten en armē vā siluer en die buyc was vā metale en dpe beē nē en scenē warē vā pser en die voeten waren half van pser en half van aerde Dat beelt sach hi staē bi enē hoghē berge. daer af wert gehoudē eē steē sonder hādē. Die steē sloech dat beelt en maectet te niet. Si dat beelt is betekent dpe werelt die was gulden en goet int eerste. daer nae wert st arch. dat was d; siluer. daer nae wert si noch arger dat is metael. Nu is si pseren. Noch sal si arger werdē. dat is die aerde. Dpe grootē berch was maria. vādē grote berch wert afgehoudē eē steē sond hant. dat was rñs die wert geborē vā maria; d;

der mās toe doē. Die stene scoerde dat beelt. dat is rñs sal ten ionctē dage d. sloeren alle die gene die de werelt ghe dient hebben. Hier om sulstu dit ghebet spreken

Glude maria here pesse blopende rñs du biste alre vruechde een paradys. Dñ derde vruechde en can niemāt volgrōdē. die di aēstōt tē vroliken stōdē. doe du baerdeste dē hepligē crist. wes dochter en moed du bist. Daer o biste die poorte heer ezechiels. du biste oech die berch heer daniels. god quam doer die poorte seluer gāē. als d; si nye en wert opgedaē. vādē berch wert gehoudē een steē sond mās hāt en ands gheē. Also wert sond mās hōne. van di geborē die geware sonne. Als d sonne schijn gaet doer eē glas. daer nye geen broke aen en was. O rose bloom wat vruechde was dit. dattu scouwes sijn godlyc aensicht. Du leydeste hē tot dynē borstē. du gaefste hē menich cussen Spd derder vruechde vermane ic dy. keert dñ groote barmherticheit tot mi en helpt mi gebenedide vrouwe. d; ich dat godlike aensicht bescouwe

Die vierde vruechde

OJe vierde vruechde onser vrouwē was doe die drie coningē quamē. en brachtē haer lieue kint offerāde. en aēbadē hē betugēde d; haer kint ghe waer god en mēstee was. d; was haer eē vruechde. Dat was haer bewesen ind conigē boec. daer staet gescreuē also dat conic salomon liet makē eē hogē troen vā elpē been en cledet met gout. Daer stōdē aē bepde sidē. xii. leeuwen. si was soe scoō dat haers gelijc n; meer gesien en was. daer op sat coninc salomon. en die coningē quamē van verre en vielē op haer knpen en gauen hem

grote gauē. Coninc salomō dats onse here ih̄s x̄ps. Die elpen been throne is marien scoot daer x̄ps op sat doe die dūe coningen quamē en baden hē aen en offerdē. Benedē aē dē throne stōdē x̄ij. leeuwē daer stont dpe throne hoghe bouē. Die x̄ij. leeuwē dat sijn twalefve hande ondersepe der heyligē in hemel rīc daer maria hoge bouē is gehoget. Die eerste sijn die heylighe engelē. die anderde die patriarchen. die derde die propheten. die vierde die heylighe apostelen. die vijfde die euāgelistē. dpe sesste die martelaren. die seuede die cōfessorē die achte die heylighe ioncfrouwen. dpe negende die heylighe weduen. die tiende alle goede luden ind echtschap. die elfste goede begeuē ludē. die twaelfste alle goede waerlike ludē. Souen alle dese is maria een croon wāt vā alle dese twaelf achte si geē alsoe volcomē datse ganselic sonder sonde waren. wāt ind engelē choer wert sonde geuōdē. Alsoe wert onder dē prophetē en patriarchen en apostelē. En onse alle heyligē en was npe geē die spreken mocht. dat hi waer sond sonde. Mer maria die treet hier bouen. want aen haer en quā npe sonde Daer om is si gelic der torteldu uē die sond gal is also is si sond sonden Daer na sulstu wetē wat die offerade bedudet die die dūe coninghē offerden dē kinde. Driehāde offer offerdē die drie coningē dē kinde. wieroec. mirre en gout. Den wieroec plagē die priesters te offeren ind onder wet. daer om offerdē dpe drie coningē wieroec. tot eēre bewisinge dat dat hint soude sijn die hoechste priester dpe hē seluē offerē soude voer al dpe werelt en voer haer misdaet. Dat die priestere veel offerdē inder onder wet dat en halp al niet eer

dese hoghe priester quā ih̄s x̄ps. dpe hē seluē offerde voer os sinē hemelschē vader. Dat ander offer is mirre dat es eē seer bitter dinc dat berekent dē bitterē doot die hi ljdē woude voer osē sonden. Dat gout offerdē dpe coningē tot een tekē dattet hint was eē coninch alre coningē. Dese drie coninghē waren geheten. Jaspas. balthasar. melchior. Eē sterre leyde daer si dē here vōden En maria es eē leysterre die os mach leyde daer w̄h osen here mogē vinden Daer o sullen w̄h spreke haer ter eere dit gebet

Gude maria vroliche leydesterre dñn vierde vruechde wil ic eeren gerne die du otfinges tot dier tijt doen die drie coningē quamē gereden en offerdē dñn hint grote gauen wieroec. mirre. en gout. Die wieroec dpe dpe priester plach te offeren. Daer bi men wel bedencken mach dattet gebūdide hint dñn hoechste priester soude sijn. die hē seluē offerē soude voer alder werelt sonden. Die bitter mirre betekent sijn doot die os vlost heeft wt als noot Dat gout betekent bouē alle dinc dat dñn hint is een geweldich coninc dair om bistu dat elpen been troen. daer op sat die wise coninch salomon. Du biste een tortelduue sonder galle. Du biste een crone der heyligen alle Sider vier der vruechde vmaē ic di. bidt dñn lieue hint voer mi. dat hi mi nēmermeer en laet steruen. icken moet sijn hulde verueruen Amen

Die vijfde vruechde

Die vijfde vruechde was ind tije doen onse lieue vrouwe ter heren ginc. En doe si haer lieue hint van bethleem te iherusalem inden temple brochte en offerdet daer gode sinen he

menschē vād. Dat was haer een grōte
 vroechde dat haer lieue kint so grootē
 vād hadde. Ter seluer tijt quā indē tē-
 pel die pphēet symeon die out was. en
 hadde eē antwoert offangē vāden hei-
 lighē geest dat hi niet steruen en soude
 hi en hadde ghesien den sone gods indē
 mēscheit. Doen nam hi dat kint in sijn
 armē en begā dat te louē en te ghebe-
 nedidē en wert so vbljē dat hi niet en be-
 geerde lāger te leuē en sprac. Nunc di-
 mittis seruū tuū dñe scdm vbi tuum i-
 pace. O here nu laet dñn knecht varē
 na dinen woerdē in vrede. alsoe du mi
 gheloest hebste. Want mñn ogen heb-
 bē ghesien mñ salicheyt. dats dñn sali-
 ge sone Die du bereypt hebste voer den
 aensichte alre ludē Tot eē licht dat ver-
 lichtē sal die heydenscap. en tot glorien
 dñns volcs vā pñrahel. Dats den iode
 grote eer dat god die menscheit van hē
 offangē woude. Daer quā oec een heyl-
 ighē vrouwe en prophetissa en hiere
 anna. en hadde bi harē mā gheseten se-
 uē iaer. en na sijn doot hadde si wedue
 ghesetē. lxxxv. iaer die quā dair oec in
 dē tempel en begā dat kint te louen en
 te benedien. Daer beghincse die eerste
 lichtmissē met groter vroechden. Ope-
 sullē wi oec met vroechdē begaen alle
 iaers en sullē louē en benedien dat sa-
 lighe licht marien kint dat alle dese we-
 relt vlicht. Dat ghebenedide kint sul-
 len wi dā eerē met barmende licht op d;
 onse hertte vlicht wert met sijnre ghe-
 nadē. en ter eerē der vroechde ope ma-
 ria doe hadde so sulstu dit gebet spreke
 Hude maria repne rose sonder do-
 ren. van coninc dauids stāme wt
 uercore. dñn vijfte vroechde was doe
 du bloepēde rose vā iherico vrolich wt
 ghinges vā bethleē tottē tēpel vā ihe-

xxxviij
 rusalem. en brachtes daer dñn ghebe-
 nedide kint en offerdet daer dē hemel-
 schē vād sijn Daer quā die onde simeō
 indē tempel gegaen en hadde een ant-
 woert vādē heiligē geest ofsaen. dat hi
 niet en soude scepden van deser aerde.
 dat ghebenedide kint soude hē te sien
 werdē. Doen hi dat kint in sijn armen
 wert ghegeuen in begheerde hi voort
 meer niet langer te leuē. Daer quam
 oec vrouwe anna prophetis. si begon-
 dē daer eerst d; vrolic lichtmis si loefde
 en ghebenediden dat lieue kint want
 voer die tijt noch sint / en wert nye soe
 heplighē kint geboren. waer des n; ge-
 weest alle die werelt waer vloren. By
 der vijfster vroechde vmane ic dy bidde
 dñn seer gheminde kint voer mñ. In
 mijnre laetster noot ende bewaert mi
 voer den ewigē doot Amen

Die seste vroechde
 De seste vroechde vā onser lieuer
 vrouwen was in dñer tijt dat sy
 haer lieue kint wed vānt doe si hē ver-
 lorē hadde. doe ihūs. xij. iaer out was.
 doe souden ioseph en maria tot cender
 paesschen gaen te iherusalē ter hoghe-
 tijt en dat ghebēdide kint mede. Doe
 si dair hadde gheweest vij. daghen doe
 ghingē si wed thups. en ihūs bleef sit-
 ten indē tēpel biden wisen meesteren.
 En maria waende dattet kint waere
 bi sijn behoed ioseph. En ioseph waen-
 de dattet waer bi sijn moed indē vrou-
 wē scare. Wāt het was een ghewont
 als die ludē wonden gaen te iherusalē
 in die hoechtijt so gige die mānē in een
 re scare en die vrouwen in eenre scare.
 en die kind mochtē gae aē bepdē siden
 waer si woude. Dat was eē goede ge-
 woente. want inder heiliger tijt en op
 gods wegē om aflact te gae soe en sou

de dpe man en dat wif gheē gefellcap
te samē hebbē. op dat si haer cupshēyt
moghē houden. Doe ioseph en maria
een dachuaert haddē ghewandert vā
iherusalē doe mistē si dat kint en soch-
tent des anderē dages onō dpe vriedē
en magē. en onō ander ludē diet hēdē.
mer si en vonden niet. Des derdē da-
ges quamē si wēd te iherusalē en von-
dē ihū haer ghebenedidē sone daer sit-
ten inden tēpel onō dē wisen meesterē
Te hāt doe si hē toe spraken stont hi op
en ginc met hē te hups en was hē ghe-
hoersaem en onō danich. dat was een
groot dinc. dat dpe almachtighe god
woude oōderdanich sijn eender armer
iōcfrouwē. Daer om is god wel ghelic
den eenhoren dat wert onō danich een-
re iōcfrouwē. en leyt hē in haren scoot
en dan wertet geuāgē. God is oec ghe-
lijc dē leewe dpe is oec quaet bandich
te makē. Maer maria die maecte god
so bandich dat hi haer volchde als een
lam doet sijnre moēd. god es oec gelijc
een edelē aern dpe seer quaet is tam te
makē dat men lockē mach totter hāt te
comē. Maer maria maecte god soe tam
waer si hem lockē woude dair volchde
hi haer nae. God is oec ghelijc dē sterc
ken sampson die niemāt bindē en kon-
de. mer maria heeft hē gebondē en in
doeckē ghewondē. God is oec ghelijc
dē wisen salomō. die npe māt en konde
winē met wifshēyt. mer maria heeft
den wisen god tot een kint ghemaect.
doch bleef hi so wif in sijnre kintshēyt
als in sijnre godshēyt sondē pnde. God
is oec gelijc dē pellicaen dats eē vogele
die geeft sijn iongē sijn eyghē bloet en
daer mede maect hysē leuendpēch alle
die lange ghedoot heeft. Doe dede cri-
stus bi ons doe ons dpe slāge ghedoot

hadde inden paradyse. doe maecte hy
ons wēd leuēdich met sinē duerbaren
bloede. Die selue pellicaen woent veer
vandē ludē inō woestijn en is quaet te
vādē. Also was ihū inō woestij verre
vandē ludē dat is in hemelrijc. dat een
deels woest was gewordē vā engelen
die daer wt gheuallē waren. Ende god
was dē mēsche soe wilt dats niemāt gri-
pē en cōde mer maria heeftē gegrepen.
God is oec gelijc dē salamāder. dats
een dier en wonet int vuer. Men vint
berghē die altoos barnē vā vuer en en
kōnē nō gheleffhē. In diē vuere woēt
die salamāder. daer en mach niemant
toe comē. Die ghene die dat vāgē wil-
lē die makē eē vuer verre vā daen. Als
die salamāder dat vuer liet so loopt hi
wt sijn vuer in dat vuer. daer wert hy
ghenāgen. Also was xps in dē vuer dz
is in hemelrijc in dē scoot des hemelsē
vaders daer en conde niemāt tot hē co-
mē. doe maecte maria hier nedē eē and
vuer in aertrijc. dat ist vuer d barnēd
liefte dat maria in haer herte droech.
Doe oē here dat vuer sach quā hy vte
schoot sijn hemelschen vaders en liep
int repne lichaē onser lieuer vrouwen
maria also wert hi geuangen. God is
oec gelijc eē grimmēde pāther die npe-
māt wederstaen en mach. Also grimmē-
de was god dat sijn toerne niemant v-
soenē en conde. mer maria heeftē ver-
soent. Dat eē mēsche te voren al die we-
relt mochte hebbē gegeuē hi en mocht
te niet te gode sijn ghecomē. Nu is god
so vsoent. dat eē mēsche met een coppe-
cont water d hemelrijc copē mach. Dat
eē mēsche also veel tranē had gescreyt
als water in d zee is hi en mocht niet in
hemelrijc sijn ghecomē. Nu is god so
vsoent dat eē mēsche lūcht voer sijn son-

den. god wil hē themelrijc genē. God is oec ghelijc dat elpen dper. dat is soe groot dattet eē borch of eē casteel op sinē rugge draget. daer wel xl. mannen op sijn. Als dat wilt is soe pleechmēt te vāgē m; een cuplsche maghet. dats soe cuplsch dattet sinē rechtē tūt hout met sijne gedaē. Ende als si vrucht otfangen heeft. daer na en hebbē si geē ghe-meenscap te gad. En dat dier en heuet geē gemeēscap met anderē dierē. si en voede oec mer eē ionc. Daer na leuē si alle haer dagē cuplsche samen En als dat een sterft dat and en hysel nēmer. meer and gade weder. Hier om want dat dier so cuplsch is so pleechmen hē te vāgen met eenre cuplscher iōcfrou. die gaet int wout daer dat dier plach te lope Als dat dier vneet die ioncfrou aēdē roke der cuplscheyt so gatet tot haer als eē lam. en die iōcfrouwe mach hē dan doe wat si wil. So leyt si hē bandē om dē voete en bint dat dier. soe heeft si eē speer en steect hē een wōde dat luyt en staet ter tūt toe dattet sterft. Soe heeft si een vat. daer in otfacet si dat bloet dat is goede medech. Ald? heeft maria gode daer toe gebracht m; haer cuplscheit dat hy haer is gehoerlaē gewerdē als eē lam. en heeft hē gebondē; hē hādē en vōete ind wieghen. Daer na wert dat selue lichaē dat god ontfinc van maria geuāgē en gebōdē ind passie. en wert gewōt en stoorte; hē bloet ind passie. en dat bloet is goet regen dē ewighē door. God es oec gelijc dē voghel fenix dpe is alleē en en heeft geē gade ind werlt en als hi out wert so maect hi een vuer vā edelē wortelē en vā edelē crude. dat draecht hi te samen. ende dat wert ontfonct vā dē sonne tracht daer in vlecht hi en vbarnt hē. vā dier ascen wert eē

ionc fenix. Si desen fenix wert beduyt god die alleē is een god en een scepper alre dingē Die wert in mariē ionc doe hi een kint wert doe hi vloech vādē hemel in dat vuer. dat maria in haere sielen hadde. Daer om is hi gehetē pditū dat is een springer. Daer om singmē in die hemeluaert ons heren in eēre sequacie Huic nomen ertat cōueniens pditum. Solum de celo dedit in virginitate ventrem. God is oec gehetē pditū dats eē spriger. wāt hi vādē hemele spranc in maria van maria ind cribbē vter cribbē in dat crups. vā dat crups in die helle. vter helle i die werelt vter werelt inden hemel Noch sal hi. h. sprāgen springhen Ten eerste int gerechte des gemeē oerdels alre menschen. Te anderē weder op met sijn hepligen in dat ewige leuē. dat os god gōnē moet. daer om sulstu dit ghebet spreken

Oude maria wōderlijc morgen groot. dijn seste vruechde was wel groot. die du otfinges tot dien stonden doe dijn kint weder wert gheuonden. datstu selpe bloem wtuercoren hadste drie dagē verlorē. dijn cuplscheyt heeft dē eēhorē genaē. du hebste gemaect vā eē leuē eē lam. du hebste dē wilden aern gemaket tā. du hebste gebōdē dē stercken sampson. du hebste vāwonnē dē wisen salomon. du hebste den wilden pellicaen gheuaē. die salamander is oech tot di wtē vuer gegaen. du hebste verloent den grimende panthier. du hebste verwōnen dat groot elpen dier. In di wert dpe oude fenix ionc. doe pditū spranch den hoghen spronck. vanden hemel totter aerde. doe god in di woude een kint werden. Si d sester vruechde vermane ick di. heer dijn bermhericheyt tot my. ende helpt mij dat ick

ghenade vintde. aen dijn ghebenedide
lieue kind

Die leuende vroechde

O leuende vroechde onser lieuer
vrouwen was in die tijt doen die
hemelsche coninc quā met alle den hepli
ghē engelen die in hemelric waren eñ
haeldēse tottē ewighē rijke. eñ mae
tēse een coninginne des ewigē leuēs.
dat is bewesen ind ouder wet. Coninc
dauid had hē vtorēt op een man die na
bal hiete. eñ was optē wege dat hy hē
dodē woude eñ verdriuen al dat hē toe
hoorde. Dat vñā een cloecke vrouwe
eñ hiet abigail die ginck hē te ghemo
te eñ viel hē te voet eñ sprach. O heere
geeft mi die sculd die nabal ghebroken
heeft. hi is een dwaes ende heeft ghe
daē na sijner dwaesheyt. Du en sulste
dijn toern niēt latē gaē op een dwaes.
Hier na als dijn toern ouer es so sal dy
dijn hertschult geuen dattu sijn bloet
hadste ghestortet. eñ du dijn toerne sel
uerhads ghawrokē du sulste mi hier
na dāchē dat ic di dit gesept hebbe. De
ser woerdē eñ redē hadse so veel dat hē
sijn moet begā te sachtē. eñ quam wēd
tot hē seluē eñ sprach totter cloeker abi
gail. Shebenedijt si god die di hier he
uet gesept hiden tot mite ghemoet.
Shebenedijt sijn dijn woerdē eñ gebe
nedijt sijn dattu my ghehindert heb
ste dat ic sijn bloet n; gestort en hebbe.
eñ my seluē niet ghewroken en hebbe
Ich segge di alsoe waerlic als god leeft
waerstu n; gecomē ic woude dē nabal
also vdooruē hebbe datter niet een hont
in alle sijn houe gebleuē en waer. Doe
nā dauid dpe gaue diese hē brachte eñ
sepuēse wēd te hups Daer na ouer x.
daghe sterf nabal. doe dachte dauid op
ter cloeker vrouwen abigail eñ op ha

re wijsheyt eñ seynde haer sijn boden
d; si tot hem quame eñ worde sijn huif
vrouwe. Doen die boden haer hier af
spraken oft si sijn hupsvrouwe woude
werdē doe vielse op haer knyen ende
sprac. Ic wil gerne mīs herē maecht
wesen eñ sijne knechte voētē dwaen.
Daer namse met haer vijfmaechden
eñ quā tot coninc dauid ende wert sijn
hupsvrouwe. alsoe ghenootse haerder
cloetheit eñ wert een coninginne. De
se redē sullē wi wttreckē ter materien
vā onser lieuer vrouwe maria. Op co
ninc dauid is betekēt die hemelsche co
ninc die hē vtoorn hadde optē sorten
nabal dat is optē mensche die sottelich
had gedaen dat hi sijn god ogehoersaē
was eñ volchde des duuels raet. Ope
toorn en mochte nyemāt versoēnē dā
abigail dats die repne cloecke vrouwe
maria. die sprac totten bode die de he
melsche coninc gesept hadde tot haer
Ich bē die deerne gods. mi gescie na di
woerden. Also heeft si ghenomen haer
der oetmoedicheit dat haer die hemel
sche coninc ghemaect heeft coningin
ne in hemelricke daer si biddende is
voer den sorten nabal. dats voer den
sondaer die sot is haren lieuē kinde op
dat hi niet ewelic vloren en blue Dic
selue is oech bewijst ind ouder wet aen
een vrouwe die hiet hester. Het was
een machtich coninc eñ hiete assuer?
eñ was coninc van persen eñ medē. eñ
sijn conincricck strecke vā indē tot ethi
opien Dese coninc hadde ghemaect cē
grote blijscap eñ had oerbodē al; sijn lant
heren die hi hadde in sijn gewout. De
se keeste stōt hondert daghe eñ tachtich
Daer was een hups gemaect so groot
so wōderlicso lustelic eñ so costelich dat
ter niemant te vollen afschriuen en kan

Als die pilaernē warē vā siluer. en dat was bouē gemaect alst firmamēt. van edelē dierbarē steenē die scenē als sterren. Doer dat hups was een wijngaert die was vā clarē siluer en die stōt midde in eē wortelgaerde Die wijndruuē warē vā edelē paerlen en vādē dierstē steen die de werelt hadde. en warē menigherhade Daer warē al om ghenai et purpur lakenen die costelicste en die beste die de werelt hadde Die lakenen warē gehangen aen silueren pilaernē Die cordē warē van syde. die ringhen vā elpenbeen. Dat aertrijck ondt daer mē op ginc. dat was gescaect vā edelē steenen. die een steen saphirus. die and smaragd. Daer warē beddē van goude en vā siluer. Daer was dat eē scoōie dan dat and Alle die daer waren dronkē wt gulde vatē Alle die wijn diemen drāck die was wtuercore alloe als een conic wel betaemde. Een pegelijc drāck dē wijn die woude. daer en moeste nie māt dē anderē nodē te drinckē. En die coningine hielt vast eē and sonblinge bliscapē in haer hups metten vrouwē Doe dese bliscap hadde gestaē hōdert dagē en lxxx. doe badt de conic dat volc datter was in die stat vā susa daer dpe coninc woende datse makē souden een nypwe bliscap ind wijngaerden. Die bliscap stōt seue dagē lāck. Indē sesten dage was die conic seer blijde en sandt der coniginnē een bode datse haer soude toe makē en comen met haer gulde crone tot sijnre bliscap. Dat versmade si en en woude sijn gebot niet doen. Doe wert die conic toornich en vraech de al sijn herē wat haer ghebrake. Sij sprakē alle. Heer coninck si en heeft dy niet allen beedroeft. mer alle oē vrouwē sullē exempel hier aen nemen ende

xl
ons vsmadē. Du sulstese verwerpē vā dijn conincric. en kiesē een ander int haer stede. Het gheschiede. si wert verwerpē om haer hoechmoet. Doe gheboot die coninck. dat alle die vrouwen die int lāt warē souden comen te houe. daer soude hi een coninghinne wt kiesē. Doe warē daer veel ioden int lant die daer woendē. En daer was een iode die hietemardoche. die had eē arm iōcfrou die en had vad noch moed. en was sijn broeders dochter. en hietse om god en hietede hester. Mardocheus lach in een droē. hē docht dat hi sacht ontspringē eē cleyn water. dat water wies soe seer datter afwies een groote vloet. en hi en wiste niet wat dien drome bedupde. Daer seynde hē god int herte dat hy dpe arme ioncfrou hester voerde in des conincs hof. en verboot haer dat si niet en soude segghen datse een iodinne waer Daer was eē camerlinc toe gheset die die ioncfrouwen soude berwarē en geuē wat si eyschedē vā cleederen ende ghesmijde. Mer hester was so oetmoedich dat si nyet eyschen en woude en sprac tottē camerlic wat hi haer gaue d; ghenoechde haer wel. Doen ghenootse haer oetmoedicheit daer. Hy gaf haer seue ioncfrouwē die haer dienen souden. ende gaf haer ghenoech wes si behoefde met haer ioncfrouwē. Daer gheuechdet god alloe. datse die coninckoes tot eenre coniginne bouē alle die ioncfrouwen dpe daer warē. Doen was diē droom waer ghewordē dat die cleyn fonteyn was geworden een grote vloet Want die arme ioncfrou wert ghecoren tot eenre conigine bouē alle die iōcfrouwen die daer warē. Dit sullen wi nu vstaē vandē benedider maget maria. Die oetmoet

dige iſtſrouwe maria heeft ghenoten
haer oetmoedich; wāt die opperſte co-
nic heeft ſe wt uercore tot eēre conigin-
ne int ewige rīc. en die eerſte conigi-
ne is vworpe wt conicrliche o haer o
ongehoerſaheit d; was vrou eua dpe
wert geworpe wt en paradise om haer
ongehoerſahe; Doe deſe coninghinne
heſter wēdich wert doe quā haer oem
mardoche? eens tottē houe en woude
ſien wat; h; nicht dede. En wā dē die
voer o coningine pallaps. en en ſprac
niet daer vā dat hy o coninginne oem
was. Het geſchiede datter quame twe
prince indē houe en laechdē den conic
en woude hē moorden Dat wert mar-
doche? te werē ghedaē en ſepdet die co-
ningine. en ſe ſeider voort den coninck
Die conic ginc tot hē wt en beuāt dpe
waerheyt en liet die twee hāgē En de-
der ſcriuē in ſynre cronike dat een iode
die hiet mardocheus. had hē gewaer-
ſtuwet voer ſyn vpadē die hē wouden
moordē Doe was daer in des conincs
houe eē quaet man en hpete aman diē
verhieſ die conic bouē al ſyn lāt. en ghe-
boot dat ſi alle ſouden vallen op haer
knien als hi quā gaēde. Dat dedē ſi al-
le. mer mardocheus en woude des n;
doē. dat liet hi om die wet. want deſe a-
man was gecomē vāt gheſlachte d; ſa-
muel die heplighe propheet te ſtucken
ſneet en oec vderfom haer ſonden. En
conic ſaul oec vderf. doen hi die amoni-
ten vſloech. en dat hē mardoche? npet
op ſyn knien en viel d; dede hē ſeer we
in ſynre herten. en vraechde wat man
mardoche? waer. Doen hi hoorde dat
tet eē iode was doe wert hy alle dpe io-
dē hatēde dpe int lāt warē en woude ſe
alle vderuē dpe jaer waren. te wrahe
van dien ſakē dat ſamuel en ſaul; y ge-

ſlachte haddē vderft om haer ſondē. en
oec om d; ſi amonitē warē en ſprac tot
tē coninc Hier is eē ioerſch volc d; heeft
eē ſonderlige wet en vſmaet d; gebot
laet mi dat vderuē ic wil di geuē. x. du-
ſent pōt. Die conic ſprac hout d; goet
en doet wattu wilſte daer mede. Dpe
conic en wiſte n; dat die conigine eē io-
dinne was noch aman oech niet. Doe
ſcreef hi tot alle ſtedē dpe int lant warē
dat inē alle die iode dōden ſoude Doen
dat mardoche? hoorde weende hi ſeer.
en toech eē ſackaē en ſtōt voer o conin-
ginnē pallaps. Dat vna dpe conigine
en ſēde hē eē cleet en oetboet hē dat hy
tot haer quame. En hy en woude des
niet doē en oetboet haer wēd dat aman
al haer geſlacht vderuen woude. dat ſi
ſonde gaē tottē conic en biddē voer dat
volc. Doe oetboetſe hē wēd en ſprac De
conic heeft gebodē wie in ſyn pallaps
gaet binē. xxx. dagē die moet ſteruē hy
en ſi oetbodē ende dpe conic en geeft oft
biet ſyn gulde roede. En ic en bē binen
xxx. dagē n; oetbodē. Doen oetboet haer
wēd mardoche? en ſprac. Wie weet oft
god di tot eēre coninginne heeft ghema-
ket dattu ſyn volc ſontſte vloſſen wter
noot. Si oetboet wēd dat alle die ioden
ſoudē vaſtē en voir haer bidden ſi wou-
det wagē en gaē int coniclike pallaps.
Daer vaſte die conigine en badt ende
riep oſen here aen d; hy ſyn volc te hul-
pe quaem. Des derdē daghes maerte
haer die conigine ſcoō toe en ginc m; ſi
ioſtſrouwē en ſtōt voer die dore des pal-
laps en trat voort en ginc in. en die co-
nic ſach op en ſachſe naerſtelic aē. doen
wert ſi vnaert en viel i oemacht ter aer-
dē. Doe dpe conic ſach dat ſijt was ſtōt
hy op en boet haer ſyn gulde roede die
hi in ſyn hant hadde en beuēſe om en

spac. Liene hester en hebt gheen vrese
dit gebot en is o dy niet gebodē dz hier
nyemant in gaen en sal. du moechste
hier in gaen alstu wiltste. Nu segt my
wattu wiltste. Si sprach here ic bidde di
tot myre blijscap en laet aman met dy
comē. Het gheschiede si quamen beyde
Doe die conic blide was geworden doe
sprach hi hester bidt wat ghi wilt ic wilt
di gheuen. Si sprach. Here ic bid dattu
morghen met mi etes en aman m; dy
so wil ic di seggē mijn hert aman. was
seer blide hier toe. en ginch te hups en
vergaderde alle zj vriedē en seide hoe
grote eer hē die coninc en die coningin
ne bewesen haddē en claechde dat daer
eē iode waer die hiet mardoche? die v.
smade hē en hielt hē voer n; en sprach
Alle die eere dinct mi wesen alsoe lan
ge als mi mardoche? versmaet. Doen
sprach hi sijn vriendē. Laet makē een gal
ge vā eē lāgen balc die vñfrich ellen ho
ge is en gaet morgē tottē coninc ende
bidt hē dattu hē daer moetste hangen
Te hant liet hi die galge maken inder
nacht en ginc vroech in des conis pal
laes en woude biddē dz hy mardoche?
moest hāgē. Ind seluer nacht en moch
te die coninc niet slapen en liet voer hē
lesen die croniken Doe stonter ghescre
uē dz mardoche? had hē bewaert voer
zj viādē die woude moordē Doe sprach
die coninc. Dat is grote trouwe die mi
mardocheus bewesen heeft wat eere
heb ic hē daer voer gedaē Doe seiden si
alle gād Sheen eer en hebdi hē gedaē
of gebodē. Doe liet dpe coninck aman
voer hē halē en sprach. Gerecht mi oft
die conic eē mā eer doe woude hoe sou
de hy dpe doen. Doen waende aman
dat hi hē meēde en sprach. Woude dpe
coninc enē man eere. dien soude hi aen

21
doē sijn beste cleet en settē op sijn hoeft
des conincs croē en op des conis bel
te paert en die hoechste vorsten die die
coninc had soudēt paert bidē roem ne
mē en leyde al die stad o en soudē roe
pē. Also sal mē doe wie die coninc eeren
wil. Doe sprach die conic. Gaet te hant
en doet alsoe mardocheo als du gespro
kē hebste. En bewaer bi dñn lijf als du
gesprokē hebbes. en dattu dat doetste
en niet achter en lates Aman was seer
bedroeft en en dorstes n; latē. en toech
met mardocheo alle dpe stat o. en riep
als hē beuolē was. en brochten weder
voer des conics pallaes en ginc thuis
wenēde en claechdet zj vrieden. Daer
na quā eē bode en seide dat hi soude co
mē totter coniginne. en soude blijscap
makē mettē conic. Hiet ghalsiede doe
die coninc blide was sprach hy. Hester
bidt wat ghi wilt ic sal di geuē. Si sey
de conic ic bidde voer mñ volck en voer
mñ gellacht en voer mñ leuen Wi heb
bē eē viāt die woude ons allē vderuen
woude god dat wi tot epgendom wer
den ghecocht. en behielden dat leuen
Die conic sprach Wie is die vpat die dz
derf doe Si sprach Onse doot vpat is
dese amā. Doe stōt die conic op vā to or
ue en gic indē wñgaert. Hester sat opt
bedde. en amā lach voer haer opt bed
en badt genade Ond des quā die conic
wed igaēde en lach dat amā voer haer
lach optē bedde. Doe sprach hi. Ic sie hy
wil die conigine onteerē daer ic tegen
woerdich ben. Eer die coninck woere
wt hadde warē die knechten bereyt en
bondē hē die ogē en spraken. Heer co
ninc hi heeft eē galghe ghemaect van
vñfrich ellen hoge daer woude hi mar
doche? aē hebbē gehāgē die vso groote
trou bewezē heeft. die conic sprach gaet

snellijc en hantten daer aen. Also dede
 si. ende hinghe he daer aen die galghe
 die hi ghetimmer hadde. en sijn. x. so-
 nen werde daer bi gehagen. Daer nae
 geboort die coninc ouer al sijn lant dat
 die ioden he seluer souden wreke ouer
 haer viande. Daer begonden si te slaen
 ouer haer viande. en ouer die he quaet
 waren inden lande en versloegē. lxxx.
 duisent en vijfhondert menschen. En in
 die stadt vā susa daer die coninghinne
 woede vloegen se acht duisent mannē
 Dese reden sullē wi wt trecke tot oser
 lieuer vrouwe. Dese bosc amand dat is
 die bosc vpant. die hadde mardocheo.
 dats die mensche gemaect ee galge der
 verdoemenis met sinen valschen raet
 die hi gaf den eersten mensche en had-
 de dat te wege ghebracht dat dpe he-
 melliche coninc hadde ouer ons wt ge-
 geue een oerdeel des ewighen doots.
 Du is ghecome hester dats dpe hemel-
 sche coninghinne maria. en heuet dat
 verwandeelt. en heuet dat te wege ge-
 bracht dat die galge die ons die vpant
 gemaect hadde is he seluen te deel ghe-
 werde want hi moet vdoet sijn. en wi
 mogē salich werde oft wi willen. Daer
 om sullē wy die hemelliche coninc louē en
 benedie want ghelijc als met die hulp
 vā hester. amā is and galgen gehāgē
 die hi dē goedē mardocheo hadde doen
 makē. also ist metter hulpen der hepli-
 ger maecht marien. die vcorē is te we-
 sen een coninghinne des hemels. en dpe
 bosc geest gebleuē in jhre vdoemenis
 daer hi d; mēscelike gheslacht toe ghe-
 bracht had en wi en dorre daer niet co-
 mē wi en willē seluer. Dese vruechde
 is oec bewijst ind coningen boeck. dair
 leeft mē doe coninc salomon coninc ge-
 worden was. en sat op sijn coninclyke

stoel. Doe quā jh moed barabae daer
 gegaē. doe stont hi op en ontfinc met
 groter ere. en liet haer sette in ee stoel
 tot jhre rechter hāt. en lietse by he sitte
 en sprach. Noeder bidder wattu wilt.
 he. het is omogelic en oetamelich dat
 ic di yet weygerē soude. Alsoe heeft dpe
 hemelliche coninc ghedaē. by sijnre lieuer
 moed en heeftse op sijn troen geset tot
 sijnre rechter hant in sijn ewighe rijk
 en hi ontfinc met groter eeren en hael
 dese metter engelē schare vā deser aer-
 de en voerde se m; lijf en met siel in dat
 ewige rijk. en heeftse gemaect een con-
 inghinne en wille vhorē wat si bidt. daer
 is si weeldich bi haer lieue kint en bid-
 det alle dage voer oser sondighe mēschē
 Daer om sullē wi ditspreken ter eeren
 der seuender vruechde

Ghude maria hemelliche coningin-
 ne. d; seuē vruechde treect bouē
 met allē sinne Die hemelliche coninc hael
 de di in sijn troen. en croende di metter
 ewiger croen Daer om bistu die cloeke
 abigail. die den coninc soe wel beuiel
 doer die cloechept haer sinnē nā hysse
 tot eē coninghinne. Du bist hester die
 cleyn born. dpe assuer? had wtnercorē
 die cleyn borne wies in ee grote vloet
 hi maecte se coninghinne ouer al jh goet
 Alsoe heeft god bi di ghedaen. ende he-
 uet di tot eē coninghinne ontsaē. Oec
 liet die wise coninc salomon. tot sijn
 rechter hant setten een troen. daer hy
 sijn moed ontfinc. also dede die hemel-
 sche coninc. hi ontfinc di inder enghe-
 len scaer. ende sette dy tot sijnre rechter
 hant al daer. Sider seuēder vruechde
 vermaec ic di. lieue vrou. bidt dē hemel-
 sche coninc voer mi. dat hi mi brenge
 totten hemellichen throne. en verleent
 mi die ewighe crone

Een leer Eert maria want si en laet
Ieue kint de. (niet ongeloeft.
Ie seuēste vruechde onser vrouwe
sultu gheerne eere op dat di onse vrou
we vblide in al dijnre noot en brenghe
di totter ewigher vruechden. wāt wie
se eert si en laet niet ongheloent

Van eē dief die wert gehangē. mer
wāt hi oē lieue vrouwe plach te eeren
so wert hi verlost.

Et was eē man en plach te stelē.
Ende te rouen nochtans eerde hi
gherne onse lieue vrouwe met een son
derlinge innichept Tot eenre tijt wert
hi begrepen met diefsten. ende wert ge
hanghen aen een galge. Daer quam
onse lieue vrouwe ende hielten op dat
tet hem niet en hinderde. Daer na sou
den luden dair heen gaen die hem had
den geuanghen en saghen dat hi noch
leefde. die eē toech syn swaert en wou
dē slaen. Daer was onse lieue vrouwe
berept en hielt haer handen daer voer
dat hē dat swaert niet en hiderde. Doe
verwonderde hem seer hoe dattet we
sen mocht en vraechde hē hoe hi moch
te leuē. Doen sprac hi maria die moed
der barmhertichept die is hier bi mi en
helpt mi Doen vraechden si waer me
de hi dat vdiēnt had. Hi sprac. Ic was
eē dief en eē rouer doch had ich innich;
tot onser vrouwen. die helpt mi nu in
mijnre noot Doe namē si hē vand gal
gen en lietē hē vri gaē. En hy ginck in
eē closter en wert eē goet man en voer
te hemelrijc. Ieue kint hier om sultu
onse lieue vrouwe gherne eeren.

Vā eē ridder die plach te rouē noch
tās eerde hi onse lieue vrouwe. en dpe
duuel diende doe den riddere voer een
camerlinck

Et was een ridder en hadde een

borch bi den ghemeenen weghe. ende
beroefde alle die ghene dpe daer heen
gingen doch had hi innicheit tot onser
vrouwe en sprac syn aue maria Op eē
tijt quam daer een geestelic man Doe
quamen die knechte vanden borch. en
wouden hem berouen Hi sprac bren
get mi voer uwen here ic moet hē noot
lic spreken. Doe brochtē si hē voerden
here Doe sprac hi here laet al v knapē
voer v comē ic wil v wat goets seggen
Als si al gecomē waren soen was dair
die camerlic niet. Doen sprac die heili
ge mā. Dē camerlinck moetē wi hebbē
om sinē wil ben ic hier ghecomen Doe
en woude hi niet comen Si togē hē m;
gewelt voerdē here en voerden hepli
gen man. daer begā hy te roepē en liet
seer vreeselijc. doen sprac die heylighe
mā. Ic beswere op bidē naē ons heren
ihū xpi dattu mi segste wie du biste en
waer om du gecomen biste Die camer
linck sprac. Och leyd ic moet dat doe tse
ghē minen dāc. ic en bē geē mēlce ic bē
die duuel en ben hier gesent en ic heb
hier gheweest by desen heere wel. xiiij.
iaer ende soude hem dē hals hebbē ge
broken Doe dat die ridder hoorde doe
viel hy dē goedē man te voete en badt
genade en die viant vloech wech ende
die ridder wert eē goet man daer na.
Hier om sultu dijn aue maria gheer
ne spreken

Hoe dat onse lieue vrouwe bewaer
de een kint voer dat vuur. ende d; huif
stont en barnde.

Et was een goede vrouwe ende
si soude haer man brengghen spi
se op dat velt. Ende doen en hadde si
niemant die si haer kint mochte beue
len. Te hant soe ghinck si totter wiegē
ende seghende dat kint met een aue

maria en ginck op dat bek. Doe si weder quam doen was alle dat hups verbrant en dat kint stont in midde in; vuer en het en hinderde he niet want onse vrouwe haddet wel bewaert

Waer en monic dpe onse lieue vrouwe geerne plach te groeten en tot eere tijt groete si hem weder

Et was een goet eeuoudich monic die had voer ee gewoent als hy gic voer oser vrouwe beelt so sprach hi sijn aue maria Tot eere tijt sprach hi tot onse vrouwe Ich groete di altijt en du en antwoerste my n; waer om soe laetstu dat. Tot eenre tijt qua hi wed voer onser vrouwe beelde en sprach. Segruet sijstu maria vol alre ghenaden god is m; di du biste gebijdt ond alle wiuen gebenedijt is die vrucht dijs lichaes. Doe sprac os vrouwe tot he. du sulste oec werde gebenedijt. Daer om sulstu gerne di aue maria spreke in duplce of in latijn hoet di meest inich; in bregt

Twee mirakel die gesciet; vā dpe sequencie Ave preclara.

Et was in een cloester ee heyligh sancmeester. Alsin oser vrouwe misse sanc so woude hi singe die scone sequencie Ave preclara. Op ee tijt sanc hi die sequencie m; groter inicheyt. Doe qua hi daer toe datme sanc dat vers. Ora virgo nos illo pane celi dignos effici Dat beduyt also veel. O reyn ioncfrou bidt voer ons dat wi waerdich moete werde des heilige broots. Doe qua maria gaede inde choer totte sancmeester en had ee widdroet in die hat en sprac tot he Doet op di mont en neet dit hemel sche broot. en stact he inde mont. Doe dochter hem also suet wesen. dat hi des gelijcs niet genomē en had. Als liefste daer om sulstu die sequencie gerne ho

re singe of seluer lesen

Dat anderde mirakel.

Et gheschiede op eenre tijt in een cloester datme sanc die sequencie Ave preclara. Doet daer toe qua datme sanc dat vers. Audi nos nā te filius nīhil negās honorat. Dat bedudet alsoe veel O maria hoort ons gebet en bidt voer ons. wā dijn sone hoort di en en wepgert di niet doe sach een heyligh ioncfrou dat onse lieue vrouwe viel op haer knie voer haer lieue kint en badt voer dat cloester. Daer o is d; igeset in dien cloester also dicke alsinen d; vers singet so vallē al die vrouwen op haer knien. Hier om alsinē d; singet so valc op dijn knyen en bidt onse lieue vrouwe dat si voer v bidt haer lieue kint.

Van een ionghelinc die vā armoe. de he selue den duuel ouer gaf. en doer onse lieue vrouwe wed verlost wert.

Ender rijk wert

Et was ee iongelinc die sijn vader had groot goet gheest. d; brocht hi te mael qualic ouer en wert so arm d; hy niet en hadde. Op ee tijt doe hi soe seer bedroeft. was. qua dpe duuel tot he en sprac waer o bistu so seer bedroeft wiltu volge minē raet ic wil di rijk make Die iongelinc sprac. Ic wil doe wat tu wilt op dattu mirijk makes. Die viant sprac du sulste vslake di god dat de de hi en vslactelijn god. Doe sprac die duuel. Du sulste oec vslake sijnre moeder die my veel ghesact heeft. Dat en woude hi n; doe. Te hat vloech die viant vā he Die iongelinc ginc in die kerke daer oser vrouwe beelt stot en begā se aē te roepē. Te hat qua daer gaende die ridd bi wie des iongelics goet te pā. de stot. Dieridd sach d; os vrouwe sette opt outaer d; kint en viel he te voete en sprac. Ic bid di lieue kint voer de iō.

gelinc vgeuet hē sijn sonde om minen wille. Doe sprac oſe lieue heere ihesus. Vreue moed ich en plach di niet te wep- gere. om der borſten wille daer du my mede soechdes vgeue ic hē alle sijn son- de doer uwe wille. Doen stont die ion- gelinc op en dancte onser lieuer vrou- wē. doe nā die ridder dē iongelinc tot hē en vraechde hē hoe d; met hē waer. Doe seide hi hē alle dinc. Doen gaf hē die ridd sijn dochter. en gaf hē alle sijn goet wed en wert een goet mensche.

Een mirakel hoe oſer lieuer vrouwē. **O**t eere tijt stōt eē (beelt swete priester en sanc misse. Doe began dat beelt vā onser lieuer vrouwen seer te swetene. dattet alle die ludē verwon- derde die daer warē. En die vrouwen ghingē toe met lakenen en wiskent af. Doe was daer een mensche die besetē was mettē bosen viant. ende began te roepē en sprach. Waer o staet ghi hier en v wōdt v d; mariē beelt swet. Haer hū heeft gescluddet sijn swaert en wou- de alle die werelt vderuē. doer d luden sonde en maria hout hē die handen en waer dat niet die werelt waer vgaen.

Noch eē mirakel vā oſer vrouwen. **E**t was eē broed die plach oſ lie- ue vrouwe sonderlige te eere. en die broed wert sieck. Als hi int laetste lach quā die duuel en woude hē dic be- corē. Doe hi dē duuel sach. doe begōde hi te twifelē en sprach. O wee het is al v lorē dat ic pe gedede. hier is die vpant doe sprac die broed die bi hem was. Vreue broed roepet aē oſe lieue vrouwe d; si di te hulpe come en spreect dit verſe. Maria mater grē mater misericordie tu nos ab hoste protege in hora mortis suscipe. Dat beduyt alsoe veel. Maria moeder der genaden moed der barm-

xliij

herticheyt bescermt oſ worden vian- t en ontfaet ons in die vre des doers. en doe hi dat vers sprach. doen sach hi dat oſe lieue vrouwe quam en veriaechde den vpant. Doe wert hi vtroost en al- le die vnaernisse verginch hē. **M**ij als liefste daer om sultstu onse lieue vrou- we geerne aenroepē in dijne noot wā si is een rechte noot hulpster.

Vā een broed die daghelic las vter- aue marien om te vcrighē liefste. remic- heit barmherticheit en oetmoedicheit. **E**t was een broed die hadde son- derlinge innicheit tot oſer lieuer vrouwen. dpe plach te spreke haer ter eere eē aue maria. om datse onsen heer herteliken lief hadde. op datse hē gaue eē reij herte tot oſen heer god. daer nae sprach hi haer repne cypſen lue eenen aue maria. want si god in eē repn cyp- sche leuē ontfinc en droech. dat si hē eē cypſch leuē vlcende. Daer nae sprach hi eē aue maria haere borſtē daer si oſen heere mede sojede en spijſde. dat si hē brachte tot alſulke genade d; hi barm- hertich werde. tot arme luden en die spijſde. Daer na sprach hy eē aue maria haere lieuē hādē. daer si oſen heere me- de ghebenedide. en in grooter oetmoe- dicheit diēde. d; si hē vlcēde rechte oet- moedicheyt te dienē onsen lieuen here en sinē euē kerſten. Dat plach die broe- der alle dage te doe. Tot eē tijt quā on- se lieue vrouwe en dancte hē daer o. en si gaf hē alle die bedē daer hi om ghebe- den hadde als gerechte liefde. cypſheit barmherticheyt en oetmoedicheit.

Vā een priester die eē ghemeen wijf- sende tot onser lieuer vrouwen beelde daer si mede bekeert wert.

Et was eē sōderſte en hadde vñ. **H**iaer in sonden gheleest. Doe quā

op een tijt te gemoet een priester. en si be-
gan hen toe te lachen en sprac tot hen licht
uerdighe woerden Die priester scaede
hen en had haer geerne quijt gheweest
en hi en wiste niet wat hy spreken soude
te laetste sprac hi aldus. Goede mensche
bidt gode voer mi. Doe sprac si hoe sal
ic gode voer u bidden leert my dat. Doe
sprac hi Gaet voer die kercke daer vin-
di marien beelde in d; licht hups en he-
uet haer lieue kint op haren schoot en
spreect aldus. Here myn scerper hemel-
rijcs en aertrijcs ontfermt di ouer den
priester die mi hier tot u leyndet Ende
doerstu dat so wil ic di d; geue voer d; n-
nen arbeit. si hopen dat hy haer wat
sonde geue voer haer arbeit. en ginch
in dat licht hups en viel op haer knyen
en sprac also hi haer beuolen hadde en
dat kint keerde hem van haer. ende en
woude se n; aen. En sijn moeder sprack
siet nu een wonderlic dinc Die grootste
sonderste vader werelt. die bidt my voer
mijn sone en voer haer seluen en bidt si
niet. Doe sprac onse lieue vrouwe. O
lieue sone ontfermt di ouer dese sonde
die di heeft vtoert in haer dwaesheit
Si was ionc en dwaes. en haer vrien-
de storne haer af. ende si en hadde nie-
mat diese hielt tot duechde daer o qua-
si te valle. O lieue sone gheeft mi haer
broke wat d; barmherticheit is groo-
ter dan al haer sonde. Vergeeft haer son-
den doer minne wille en d; soens wil-
le diese hier segdt. Dat kint sprac. Mo-
eder dat waer obetamelic dat ic di enich
dinc soude wepgeren. Ic vgeue haer al
haer sonden si wachte haer voortmeer
van sonde. Als die sonderste d; hoorde
leep si wed tot een priester en leyde hem
alle dinc en biechte al haer sonden en
wert een goet mensche

Va een wijfde haer soe getage was
Et was een goede vrouwe ende
hadde een sone die wert geuange
Doe ginch dat wijf. en badt oer lieuer
vrouwe dat si haer holpe d; si haren so-
ne wed crege. Dat gebet en halp niet
Doe ginch si in die kercke tot oer vrou-
we beelde. en na dat kint van haer scoot
en sprac Dit kint wil ic solage houden
tot d; ic myn kint wed crege. Des nachts
qua oer lieue vrouwe ind; toerne daer
der vrouwe sone geuange sat en onstoot
alle die stoe en sprac. Gaet tot d; moe-
der en segt haer datse mi mijn kint we-
der geue. Also werde hi verlost en onse
vrouwe die werde haer kint wed ghe-
bracht. Tieue kint hier om sulstu onse
lieue vrouwe gerne eren tot alle tijde.
met dine gebeden

Hier begint d; vierde gebot en hou-
wet hoemē vader en moeder eere sal

Lieue vader leert mi welke d;
vierde gebot is. Tieue kint
dat wil ic di gerne leren op
dattu onse here voir mi bid-
deste. Dat vierde gebot is Du sulste e-
ren vader en moeder. Dit sulstu aldus ver-
staen. Du sulste hen gehoersaem wesen en
ontfien en niet geen dige vtoerne noch
bedroeuē. god hadde ghebode ind; ou-
der wet als een man een kint had dat
ongehoersaem was en wederspanich
dat bracht hi voer dat gherecht en cla-
gede ouer hem. dat kint moest steruen
Doe dodemen die kind die onghoeer-
saem waren aende liue. Nu doden si hen
selue aende siele. want welck kint dat d;
ouders bedroeft en onghoeersaem is d;
begaet hoofsone en doot d; siele daer-
van wil ic di seggen een exempele.

Va een maecht dpe haer moeder dinc

kent plach te vtoernne en in haer eynde en wilde se gheē vergiffenis bidden

Hen daer om verdoemt was
Et was eē ioncfrou die plach hare moed dicke te bedroeuē en sy was daer bi so hart vā sinnē dz si haer moeder niet biddē en woude dat sij haer vgaue. Die dochter wert sieck en biechte. Die priester riet haer dat se haer moeder bidden soude om vergiffenisse. Sy sprac. si en soude haer niet biddē. Alsoe sterft si en wert begrauen. Des nachts soude die priester ind kercken gaen en hi hoerde een stem iāmerlijck screpen. **O** myn weed dz ic pe geborē wert. Doe vraechde die priester wat dat waer. Si sprac. Ich ben der ioncfrouwē siel. om dz ic mijn moed soe dic wil bedroeft hebbe en ic se niet biddē en woude eer ich sterft dat se mi dat vgaue so bē ic eewelic vloren. **M**ō liefste kind laet di dit een leere wesen en en bedroeft dijn ouders niet.
Vā absolon die sūn vād vertoornde
Onic dauid had een sone die hiet absolon die was so schoone dat hem niemāt gheliken en mocht. Sijn haer was so scone dattet dye vrouwen duer cochten allimen dat af sneet. Daer mede so cierendse haer vlechten. Dien sone hadde dauid seere lief. Dese selue absolon moorde sijn broed amon ende liep wten lāde. Die vād vergaf hē sijn misdaet en liet hē wed comē wāt hy hē seer lief hadde. En hy had sijn vād lief met valscheit en ginc te rade hoe hi sijn vād mocht vdrinē dat hy selue coninc waer. Sijn raetgheuer hiete achitofel hi was die cloefste mā gheheete die indē lande was. Absolon liet hem maken eē waghen alsoe die coningen plagen te hebbē. Daer redē voer i. ridderē Absolon toech tot hē alle dat volc met scone

xliij

woerdē en loefde hē grote dinge. Des morgēs was hi vroeck op en stōt voer die poorte ende ontfinc alle die luyden die daer quamen. Ende als een man gaēde quā so ginc hi hē tsege en groete hē. en vint hē om dē hals en custe hem voer dē mont en sprack. segt my lieue vriēt waen bistu. wiē hoerstu toe. wat is dijn sake hier tot des conincs houe. **S**o sprack die gheē. Ich ben vā dier stat oft vā dien dorpe en hoer die luden toe dit is mī sake. **S**o sprac hi wed. Waerlic du biste van goede luden. en hebste rechte sake. dan du en hebste niemant die dijnne sake voert settet. waert mi beuolen ic woude een pegelich vorderen en sijn sake voortsetten. En ich woude een recht rechter wesen. **A**lsodanighen redē sprack hi een pegelic mensche toe en toech al dat volc tot hē. **O**p eēre tijt sprac hy tot sijn vād. **M**oet ic gaen tot ebron. **J**a sprack die vād. gaet in gods brede. **A**bsolon reet tot ebron en liet dz volc te samē comē. Daer maecten si hē tot een coninc. En hi toech met alle dat volc te iherusalē en woude; hē vād vderuē. Die maer quā den vād te vorē. **T**e hāt vloot die vād ter poortē wt. en vloet in die woestijn. dair volchden hē alle sijn vriendē. **S**i warē al te voet en liepen ouer berch en dal dat hy nauwe ontquamē. Die coninc weende en scrypde en alle die daer warē. Doe sprac die coninc tot een wīs man en hiete cust. **K**eer tē wed om en treect tot absolon. en wattu vneemste dat ontbiet my. **C**ust quā wed tot absolō. Doe absolōen quā en sijn vād niet en vernā. doe nam hy raet aen achitofel. die gaf hem raet dat hi sijn vād volgē soude te hants in dye woestijn en soeckē. **H**ad hi dat gedaē hi hadde geuōdē en geslagen. Doe sprac

V i

cust. Ic wil di beterē raet geue. Wacht
tot morgē en laet dñn volc te samen co
mē so willen wi hē met al sijn herē vā
gē dat haerder niet een en sal oecomen.
Doe sprac absolon dat is goeden raet
also willen wi doen. Des auēts oboot
cusi conic dauid. alsoe lief als hi sijn lijf
hadde soe en soude hi daer niet bliuen.
Ind nacht roech dauid ouer die iorda
ne en quā in hepdenisse. Die hepdene
ontfingē hē met groter eere. en gauen
hē wat hi behoefde. Absolon vslaemde
een groot heer en toech hē nae Coninc
dauids māne bereyde hem te stryde te
gens hē en sprake tot conic dauid. Co
ninc du en sulste niet mede inden stryt
sijn si en soekē niemāts lijf dan dñn bli
uet hier optē borch. Doe si wt toghen
doe stōt coninc dauid voer der poorten
en sprac tot al volc. My lieue kind scou
wet absolon en en scaet hē aen sijn lijf
niet. Daer scheen sijn trouwe vadlich
herte. Doe die stryt toe ginch halp god
den rechte. en absolon vloos den stryt.
en vloet en quā ond eē epken boē daer
vloech sijn lange haer in een telghe en
vwerde daer aen dat hi hangē bleef en
die mule daer hi op sat liep henen daer
quā ioab ende scoot hē doer sijn hertte
drielsperē. en dpe knapē quamē toe en
sloegē hem doot. En vā sijn heer wert
ter vslagen. xxiij. duysent man. en die
and voerē ind woestijne. die scoerden
die leeuwē ende beren noch meer dan
daer vslagen warē. Doe coninc dauid
dpe mare quā dat absolō sijn sone doot
was doe began hi te screpen en te wee
nen en riep Absolon mijn sone woude
god dat ic voer di steruen mochte Doe
sijn lude vādē stryde quamē en vernā
men dat die coninc bedroeft was so en
dorstē si voer hē niet comen. Doe ginc

sijn rentmeester ioab tot hē en sprack.
Coninc du bedroeft alle dat volc d; h
lijf gewaecht heeft om dinē wil. Saet
hene en ontsaet se suuerlich. doetu des
niet si heerē altemael van di Doe ginc
die conic voer d poortē staen en otfinc
se suuerlich met ginstē Alsoe nā absolō
sijn eynde die sijn vad bedroefde. En si
nen raet geuer achitofel ginc en nam
eē zeel en verthinc hē seluē. alsoe moet
gaen den ghenen die den raet gheuen
dat die kinderē haer ouders bederuen
en verdruckē. Tieue hint hier om eert
dijn ouders. **N**och een ander
Hoe dat coninc harel sijn soen oerf
de want hi ongehoersaem was

Coninc harel hadde drie sone.
die twee waren hē gehoersaē. en
diendē hē met vliste. Die derde was hē
widerspānich. Tot eere tijt had dpe co
ninc etn appel in sijn hāt en sprack toe
ten wedspānighē soen. Doet op dinen
mont ende ontsaet desen appel. des en
woude hi niet doen. Doe sprach i tottē
anderē twee. Doet op v mont. Si wa
ren gehoersaem en dedē also. Doe gaf
hi dē eenē sone sijn conincric half. Dē
anderen gaf hy een hertochdom te ep
ghene Doe die wedspānighe soen dat
sach sprach hi Vād gif mi oech wat ic wil
gheerne mijn mont op doen en ontsaē
den appeler. Neen sprac die coninc. her
is nu te late. di en werdet minē appel
niet. Also verloes hi sijn vaders erf om
dat hi ongehoersaem was

Een leer du en sulste dñ ouders niet
bepotten
Tieue hint du en sulste dñnen ou
ders niet bepotten noch belachen wie
dat doet die is veruloect voer gode en
is vā rams gellachte die sijn vader be
lachede. **V**an hoe

Noe hadde drie sonē die eene hie-
te Cam. die andē Sem. dpe derde
Japhet Tot eenre tijt hadde noe wijn
ghedrōcken die sterc was en machtych
en hadde hē vwonē dat hy droncken
was en leyde hem te slapē. doe quam
Cam en sach dat sijn cleeō af gheualle
warē en belachte hē en leydet sijn broe-
derē. si namē eē cleet en hingent op ha-
re scouderē en gingē achter rugghe op
d; si harē vad niet en sagē naect en on-
scamelic liggē en si dectten haer vader.
Doe hi ontwaech worde. doe gaf hi dē
tween sijn segheninghe. En vuloecte
alle dat vā Cam geboren worde

Een leer. in onghoeerloefde dingen
en sal niemāt gehoerlaem wesen

Ieuē kint. du en sulste dīn ouds
niet gehoerlaem wesen in digen
die tegē god sijn **D**at leuen en pas-
te sinte cristijn d hepliger iōcfrouwen

Sinte cristijn was so scoon d; haer
vader haer geen man en woude
geuē. mer hi woude se offerē den afgō-
den also dat si den afgodē ewelich die-
nē soude h; besloetse op eē hogē toorn
met. xij. ioncfrouwē. en dede haer sijn
afgoden en beual haer dat si die aenbe-
dē soude tot allen tijden. Doe quā doe
heiliche gheest met sijnre ghenade en
leerde sinte cristijn die heilige ioncfrou
dat daer anders gheē god en waer dā
ihesus xps diē die kerstē ludē aēbeden.
Doenā sinte cristijn alle die gulde beel-
den en brack dat gont af. en gaf dat dē
armē ludē. Doe dat die vad vna wert
hy toernich en lietse naect wt trecken
en lietse. xij. mānen also lāge slaen met
roeden tot si alle moede waren. Doen
sprac sinte cristijn dat anders geē god
en ware dan ihesus xps diē die kersten
luden aenbeden. En sprac totten vad

xlv

roept aen dīn goddē dat se dīn knech-
ten harē macht wed geuē. Doen lietse
die vad beslūtē in een kerker. Als dpe
die moeder dat vernam quā si tot haer
dochter screyēde en weenende en scoer
de haer cleederen. en toech haer biden
hare en sprac. Dochter ontferme di o-
uer mij en ouer dīn schone ionghe lhf
en laet af vā dīnre sothede. en geloefe
aen onsen godē daer dinē vader en ick
aen ghelouen. Sinte cristijn sprach si
en woude aen ghenē god ghelouē dan
aen onsen here ihesus cristus. Doen die
moed quā en seide dat den vad doe liet
hise voer hē brengē en sprach Dochter
bedencke di en bidt onse goden aen soe
sulstu heten mijn kint. en doetstu des
niet so sulstu mij kint nyet wesen ende
sulste dīn leuē met groote pijn eyndē.
Doe sprac sinte cristijn. Wie in god ge-
louet dpe is gods kint. wie indē duuel
ghelouet die is duuels kint als du bes-
te. Doe wert die vad toornich en lietse
ophangē. ende liet haer lhf met pseren
crauwelē te riten treckē. Doe nā si vā
haer eyghē vleysch dat daer ghereten
was en werpt dē vader voer dē tandē
en sprach. Set nu arm dorstige tpran.
dat vleysch dat vā dī ghecomē is. Doe
liet hise settē op een rat en liet een vuer
daer onder makē. dat vuer vloech wte
en vbarnde vāden volcke wel dupsent
man en vijfhondert. en haer en scade
niet. Doe liet hise setten. in een kerker
Des nachts liet hy haer een steen aen
dē hals binden en lietse werpen in dat
meer. Daer quā onse lieue heere ihūs
en dōoptese seluer inden meere. en dpe
heplighe engel sinte michiel voerde se
wed ghelont te lande. Doe worde dpe
vader seer bedroeft en lietse beslupten
tot sinergens. En dan soudemē haer

dat hoeft afslaen. Des seluen nachts
kerf haer vader des gadoors Doe quā
daer eē bōse rechter die hiete dypus dpe
woude daer toe dwinghē dat si afgo
den soude aenbedē Doe si des niet doe
en woude doe liet hy sinēdē een wiege
van pseren en liet die gloepen en lietse
vol olie doen en peckende liet sinte cri
stijne daer in leggen Doe began si on
sen heere te louen en te benedien ende
sprac. Shebenedit sijstu ewige god
dattu my hebste anderwerf gheboren
ind dopen en late mi anderwerf wie
ghē inden vuere. Die rechter lietse wt
nemen en lietse dat haer afscherē van
den hoefde. en lietse al naect om d stadt
brenghen voer een beelde dat sōdese
aenbedē. Daer gheboort si den duiele
dpe daer in was dat hy dat beelde bre
kē soude Te hant verswant dat beelde
als stof. Doe die rechter dat vernā dat
sijn afgod verstoort was te hāt viel hy
neder en was doot. Doe quā een and
rechter die hiete iulian? die woude die
heplighe iōcfrouwe dair toe dwingen
dat si afgodē soude aēbedē. Doe si des
niet doen en woude doe liet hise stekē
in een gloependē ouen. daer sadt si in
vijf dagē. en ghebenedide onsen heere
ihesus xps. en die heplige enghelē son
gen met haer inden ouē Doe nam hi
se uten ouen en liet tot haer gaē. vi. ad
derē en slangē diese dodē sōdē. Daer
gingē si tot haer oft si tam waren ende
en dedē haer niet. Doen scout die rech
ter den meester die die slangen met to
uerie daer ghebrocht hadde waer om
dat hi den slangen niet en gheboet dat
si die iōcfrouwe doden. Dē die mee
ster den slangē dat gheboort doe voerē
si opten meester en dodē hem altehāt
Doe sprac sinte cristijn. Op dat ghi siē

moecht dpe macht mīns gods ihesus
cristus so ghebede ic desen dode inden
name os heerē ihesu xpi dat hi op staet
Te hant wert hi wed leuendich Doen
gheboort si den slangen dat si wed sou
den gaen ind woestinen Daer na liet
die rechter haer die borsten afsnijden.
daer wt ghinc melch en bloet Daer na
liet hi haer die tonghe afsnijden. noch
tans en vloos si haer sprake niet. Doe
nam die heplighe iōcfrouwe d; stuck
vand tongen en werp dē rechter daer
mede een oghe wt. Doen wert hi toor
nich. en schoot haer twee pijlen in haer
lhf. Den eenen in haer ierte en een in
haer side. also gaf si den geest op. Des
gheliken leestmen van sinte barbara

Dat leuen en passie vā die heilighe
marcelerisse sinte barbara.

Sinte barbara was een ionge sco
ne edele iōcfrouwe. Haren vader
was geheten dypscorus. dpe besloofte
op eenen hoghen toorn dat si dair den
afgoden soude dpenen. Barbara dpe
was noch onghedoopt nochtans ghe
loefde aen onsen here ihesus cristus.
Doen stont daer een vat dat was yde
le. doe badt si onsen heere dat hi d; vul
lede met watere Te hāts wert dat vat
vol waters. Doen dancte si onsen he
re ende badt hem dat hi dat watere se
ghende ende ghebenedide in die eere
der hepligher drieuuldicheyt. Daer
nae tradt si in dat water ende doopte
haer seluen. Daer na so worde dpe va
der des te rade dat hise eenen man ge
uen woude Doen sprac si en woude
anders ghenen man hebben dan on
sen lieuen here ihesus cristus. die mīn
siele heeft vercoren tot eenen brupde
gom. Doe haer vader dat hoorde. dat

si kerste was. doen toech hi sijn swaert
en woude se moorde. Doe ont liep se hē
ende vloet in een winckele Ende daer
berchde se haer Doe quā die vader nae
ende sochte. en vraechde den herderen
oft si eenighe ioncfrou haddē sien lopen
Die een herder en woude se niet wilen
mer die and wijsde se. Daer quam dpe
vad en vātse en sleepte se wed te hups
bi haren hare. Doen si den herder sach
dpe haer ghemelt hadde doe vloecte se
hem. Te hants worde hi tot een steene
en daer toefijn beeste oech. Des ande
ren daechs ginc die vad totten rechter
en claechde hem ouer sijn dochter dat
si kerste waer geworden Doe liet se die
rechter voer hem brengē en woude se
daer toe dwingen dat si afgodē aenbe
den soude. Doe si des niet doe en wou
de doe liet hi haer naect ontleeden. en
liet al haer lichaem met roede slaen Die
wile dat mēse sloech so sanc se en ghebe
nedide onsen here ihesus cristus. Doe
liet hīse mettē voete op hanghē en liet
haer hooft slaen met grootē hameren.
dat haer dat bloet totte ooren en mont
wt liep. Al dpe wile dat mēse pijnde soe
sanc si en ghebenedide onsen heere ihe
sus xps. Doe liet hīse beslute in eē kerc
ker. Daer quā die heplighe enghel tot
haer met eenen claren lichte en troeste
se en heelde al haer wondē. Des ande
ren daghes doe dpe rechter dat vernā
dat si gesont geworden was so liet hīse
op hāgē in eē oestale en liet haer sīdē v
barnē met barnende lampē. Doe sach
si opwaert en dācte onsen heere inden
hemele en sprac totte rechter. Siet du
arme drustighe dī vuer en mach mī
niet scade. Doe wort den rechter toor
nich ende liet haer die borste afsnijden
ende liet se naect voeren om dat lant.

xlvi

Doe sloech si haer ogē op inden hemel
en sprac. Heere almachtich god want
du conste bedeckē den hemel met wol
ken soe dect nu mīn lichaem doer dīnt
grote goede wille. En seynt mi dīnen
heplighen enghel die mi bedeckē. Te
hants quam die heplighe enghel ende
toech haer aen een sīce wit cleet. ende
heelde al haer wondē. Daer nae wert
si weder totte rechter ghebracht Doen
hy sach dat se schoon en gesont ghewor
dē was doe wert hi grimmich en toor
nich. ende gheboet datmen haer dat
hooft afloude slaen Des wert si van al
haer herte vro. en hielt op haer handē
te gode en sprac. God almachtich scep
per hemelrijcs en aertrijcs. een eplanc
en een troestere ald bedroefheit. want
ic om dīnen wille dese martelie aē gae.
so bid ic voer die luden die mīn marte
lie eeren dattu hem rokeloes vergeef
ste alle haer zoden. also dattu pimmers
haers ghedēckest. Doe quā een stēme
en sprac aldus. Coemt mīn ald liefste
en rust in mīns vaders scoot dpe daer
inden hemel is. en weest des seker dat
tu ghebedē hebste dat hebstu vregen.
Doe tradt haer vad toe. en sloech haer
dat hooft af. Te hāt quam een vuer vā
dē hemel en verbarnde hem soe deger
dat daer niet en knoke aen en bleef Al
dusdanighe pijn heeft dese ioncfrouwe
gheleden. om dat si gheen afgoden aē
beden en woude Lieue kint dit sal di eē
leere wesen

¶ Een leere. in quade dīngē. en weest
dīn ouders niet ghehoersaem

¶ Lieue kint willen dy dīn ouders
tot quade dyngen houden du en
sijste hē niet gehoersaem wesen. Doe
stu dat du verlieste dīn siele. Daer vā
wil ic di seggen

¶ Van een vrou

H iij

ken die bi een paep was in sonden

Het was een quade moeder die hield haer dochtere daer toe. dat si met een priester qualiken plach te leuen. Dye dochter sterf. Des seluen daghes quamē daer twee broeders indē dorp en slepē des nachtes in een huys dat stont biden kerckhof. Totter middnacht stonde si op ende lasen haer metten. Doe saghen si datter quam lopen een swerte beer die grinnede vreeselice en liep al om dat kerckhof. Ten laetsten quā hi tot een graf dat groef hy op met sijn clauwē en nam daer den doden wt en noerde se wech. Doe hi ouerden tuyn spranck doen bleef daer dat laken hangen daer die dode in was gewonden. Des morgens quā een vrouwe gaende opten kerchoue en weende seer. Doe vraechde hair die broederen waer om dat si weende. Si sprac. Ic beween mijn lieue dochter. die ghisteren begrauē wert Si vraechden haer wat mēsche haer dochter waer. Sy sprac mijn dochter was hier byde kerckheer en was al sijn dincs machrich des ghe noot ic wel. nu en heb ic niet. Doe wyl den si haer dat laken oft si des per kende Doe sprac si In desen laken wert mijn lieue dochter begrauē Doen leyde sise totte graue en sprake. Vrouwe ghi en hebt v dochtere niet wel gheleert. Wij saghen dat hier quā te nacht een grimmende beer ende droechse wech lieue hint volcht dijn ouders nyet in quade dinghen

Noch een ander deser ghelick.

Het was een priester en een vrouwe die hadde tlamē gheseten menich iær. en hadden twee goede sonen Die dochten dat haer vadē ende moed. een quaet leue hadde en en woude hē

in gheenrewijs na volghen. Die eene worde een barioet broed. die and een prediker broeder. Si vermaenden die ke haer vader en moeder dat si af late souldē Die moeder en woude vadē her niet scepdē. Daer gheschiede dat die moed sterf. Dat vernamē die sonen ende quamē daer Des nachts laten si in dye kercke byd moed daer si doot lach ende lasen den souter. Doet quam ter middernacht. doe quā daer een en stiet op die dore dat al dye kerck waghede. Die broederē wordē seer vnaert. Doe stiet hy noch eens totten derden male stiet hi dat dye dore wt dē haechē sprac Doe quam daer in gaende een swart moormā die ginck totter bare n werp dat lichaem vanden bare. Te hāt wert dat lichaem verwandelt in een paert. Daer toech dye moorman wt sijn talsche vier pleren en sloechse onder haer voeten en ladt daer op ende reet wter kercken Doen lietense haers lesens en ghinghen totten vader en seiden hem hoe daer geschiet was. en si ghinghen weder in haer cloestere en en wouden haer vader niet volghen.

Van een ioncfrou die een goede vad had en een quade moed. die hair vader volchde en niet haer moeder

Het was een ioncfrouwe die hadde een vad dat was een goet ioc man en ontsach god en oeffende hem in alle goede werckē. en haer moeder was boes. Die goede mā haer vadere hadde groot ongheluc en plaghen aen sijn lichaem. so aendē hoefde so aenden voete so aenden tanden so aendē gicht so aen menigerhande siecten. dic duerde lāge tijt. ten lesten doe sterf hi Doen hi doot was doe walt so grooten onwe der vā donre en vā bliem. darmen hē

nauwe ter aerde mocht brenghē ende
die moeder die bose was ende oncupſche
die was alcht gefont en voer wel ende
haer en quam geen droefnis toe. tot in
haer doot Als si doot was soe wert soe
sconen wed dat een lusten mocht. en si
wert begrauē met grooter eeren. Doe
die dochter dit sacht began si te wifelen
welc si woude volgen in haer leuē. nae
die dat haer vader so groot ongeluchad-
de en haer moeder so groot geluck. doe
si daer op dochte wert si op ghetoghen
indē geest en wert gheuoert in die hel.
daer sacht si haer moeder in grooter pin-
nen dat noeyt mensche so grote pine en
sacht. daer nae wert si ghebracht in he-
melric daer sacht si hare vader in groo-
ter vruechde inden choer der enghelē.
doe badt si haer vader dat si daer bliuen
mocht met hē. Doen sprach hi dochter
wilstu hier comen soe sulstu mijn leuē
volghē. Volchstu dijn moeder soe coem-
stu daer dijn moeder is. Doe quam si tot
haer seluen en volchde haren vader in
goede leuē. lieue kint soe sulstu dijn ou-
ders volghē in goede werken.

Noch een ander

Vā dat leuē en lidenſcheit penitēcie
sinte Marine der ioncfrouwen

Na haer moeder was doot haer
vader woude in eē cloester gaē. en gode
dienē. Dye dochter woude dē vader vol-
ghē indē hepligē leuen. en toech mans-
cleeder aē en quā tottē cloester. en badt
doer gode dat mēse ontfangē woude tot
eē broed. Si wert ontfangē. en si noem-
de haer marinus. en was soe ghehoer-
saem en so geestelic dat alle die broede-
re hieldē marin? voer eē goet mensche
Doe haer vader sijn doot naecte. doe be-
ual hi haer d; si indē goede leuē bliuen

xlviij

ſoude. En si en soude niemāt opēbare
dat si een vrouwe waer. Doe wert ma-
rinus een ambacht beuolē dat hy met
een osse en waghē soude hout halen en
voerent tottē cloester. Doen was daer
indē weghe eē man dair si mede plach-
te herbergē. die had eē dochter die ont-
finc heymelic een kint bi eē ridder Doe
vraechde die vader wie dat kint toe hoer-
de. Si seide dat sijn droech bij broeder
marin?. Dye clachte quā voerden abt
die abt gaf hē scout. Hi sprac. Vader on-
fermt di ouer mi ick heb gesondicht. en
hi wert geworpē wtē cloester drie iaer
Doe wert dē abt dat kint gebracht die
abt sendet voort marinus. Sy nā dat
kint tot haer en voedet. ij. iaer met gro-
ter verdult en oetmoedicheit en si dāc-
te onsen heere in al haer droefnis. Als
die monincken haer oetmoedicheit sa-
gē so ontfermden se hē ouer haer. en na-
mēse wed tot een broeder. en beualē hē
dat alre inoortste ambacht dat nyemāt
doē en woude. dat dede hy vduidelich
met groter oetmoet En doe dē tijt quā
dat hi sterf. doen beuonden si dat hy eē
vrouwe was Doe werdē si so bedroeft
om dat si hē so grote smaetheit hadden
bewesen en badē onsen here d; hi hē dat
vergaue En die vrouwe die hē dat kint
gegeuē hadde. wert beuāgen metten
bosen geest en quā totter hepliger ionc-
frouwe graue. en bekende openbaer
haer sondē en badt ghenade daer wert
si verlost vādē bosen geest. en nā haer
kint weder tot haer. en bleef een goet
mensche ter tijt toe dat si sterf

Een leer du sulste na dijnre vermogē
dij oudste hulp comen in haren noot.
Lieue kint wilstu d; vierde (triste)
gebot wel houdē so sulstu dijn va-
der en moeder geuē haer nootrust oft di

dat hebste en si des behoeue en bedee-
ke dat si di voedē. doe du een kint waer
ste en wat armoede en sorge si voer dy
ghehadt hebben. en hoe dicken si haer
slape om di gebroke hebben. Wie sijn
ouders niet en helpt daer hi mach die
mach dat decke voerwaer. dattet god
almachtich wreket.

Va een moed. dpe al haer goet hare
sone gaf en die soen en achte haer npet
en si qua tot grooter armoeden

Het was eene goede vrouwe dpe
hadde een sone die loefde moe-
der dat se he haer goet op gaue hy wil.
dese eerlike houden die wile dat si leef-
de. Die moeder dede also. Die sone na
een wijf en hielt dpe moeder met hem
in hups en tracteerde wel een wyle
daer nae doese began out te werde. en
te crache en te hoeste als oude lude ple-
ge doe en mocht hise npet lager lide en
wijfdele vte hupsle. Sene daghes sadt
hi met sij wijf en adt ee gebrade hoen.
Doe qua die moed. en badt dat men se
in woude late. doe seide die sone dpe ou-
de duuel is echter voer die dore en wil
in en hi berch dz hoen in die kiste en liet
die moed in. en gaf haer dwaerdelijck
wat en liet se gaē. en sloot dpe dore nae
haer toe en ginc totter kiste en woude
dz hoen nemē Daer wert dat hoen tot
ee slage en voer he om de hals. en wat
haer om alsoe vast dat mēse met genen
dinge en const afbrēge. Also droech hy
die slange. xij. iaer. Wat hi adt dat adt
die slage wed. Als hi haer die cost ont-
toech. so dructe si he dat hi sticken wou-
de. also ginc hi al die werelt om vā lan-
de te lande waer aflaet was. en beter-
de sij sonden. dpe moed sterfende ouer
he en ginc met he tot hi sterf lieue kint
laet di dit ee leer wesen

Een ander exempel

Het was ee goet mā. en hadde ee
enige soē die sone gaf hy een wijf
en gaf he al sijn goet op en hi bleef met
sijn sone in sijn hups. Te eerste hielt hy
den vad wel. daer nae gaf hi hem grof
broot en dunne bier. en liet he opt velt
gaen ploegē. want hi en mochte sijntē
binen hupsen z liden. tot eenre tijt qua
die vad moede vanden veldē. en die so-
ne sadt ende adt met sinen wijue. Doe
berch hi die scorele metter spijzen. doen
die vad in dat hups qua gaf hy he grof
broot en dun bier. en hiet he wed gaen
op dz velt. Als die vad wech was doen
ginc hi totter kiste en woude die scorele
weder nemen Doe croep daer wte een
grootte swarte padde. en spranc hem o-
der die ogen. en begreep he alle sijn aē-
sicht ende si hielt haer vaste met haren
clauwen dat se npe mant en conden af
bringen Doe seyndemen na eenē smit
die soutele af nemen met eender tan-
ghē Als die smit in dat hups quam doe
sach die padde op en sach he so vreeslic
aen dat hi vā anrt totter aerde viel en
sprac. Te is gheē worm mer het is dpe
duuel. Ic en trecke he niet af. Doe bleef
hi tot dat hi sterf. Lieue kint laet di dit
ee leringhewesen hebstu ouders ghe-
uet hem haer noordruste. ende hebstu
kinder. en geuet haer npet dattu hem
na biddest hebt lieuer dat se di bidden
Iet sijn al dwaesen die haer kinder ge-
ue dat si nae bidden. daer van wil ic dy
leggen een exempel

Van ee man die drie kinderē hadde
ende in sijn laetste volde hi ee kiste met
steen hi besegelde se met drie segelen

Het was een goet man en hadde
twee sonen en een dochter hy be-
riet se en gaf hem sijn goet vol nae alte-

mael. tot eē tijt des dages quā hy ridē
tot zj outstē soens hups. die ontfinc hē
en dede hē wel viij. daghe. Als hi daer
acht dage geweest hadde began die so
ne des te vdrictē. Dat mercte die vad
seer wel en hielt hē te mael swaerlich.
Tē laetstē sprac die sone. Vad wāneer
wilstu tot mij broeders hups ridē Die
vader sprac. gerne sone ick ben bereypt
Hi reet hene tot sijn ander soens hups
Daer gesciede hē als biden anderē ge
sciet was. Als hy daer eē wile geweest
hadde. doen vraechde hē die sone wan
neer hi rijden woude tot sijnre susterē.
Doe sprac die vader. Ghene sone ick
ben bereypt. Hi reet hene tot sijn d och
ters hups. daer gesciede hē der gelijc
ken Si ontfinc hē eerlijken en daer na
verdrotē haer. Hy wert des seere be
droenet en reet te hups Doe liet hi ma
kē een scoō kist mer drie slotē. dpe goot
hi vol aerde en steenē en lepdē daer in
een brief ende sloot die kiste toe. en ont
boort sijn kinderen datse tot hē quamē
hi waer cranc. hi woude hem geuen al
le dat hi hadde. Si quamen daer en hi
dede elkerlijc eē slotel en sprack. Vieu
kinderē als ic begrānē ben. so neempt
uwe kinderē en vrienden. en ontslypt
dese kiste. Wat ghi daer in vint dat de
let onder v allē. Als die vad doot was
en begrāuē. so namen si hair vrienden
en sloten die kiste op. en en vondē niet
dā aerde en steen en een brief. daer in
stot gescreuē. Wie sijn kind soe veel ga
ue dat hi haer behoeftē dat waer een
dwaes. dat heb ic aen mijn kinder wel
beuondē. Vieu kint en geeft so veel n
ghi en hout selue dat beste deel
Sōmige mēscē hebben haer ouders
lief als hondē oft vossen oft als cranen
of gierē Sōmige kind zj gelijc dē hō

xlviij
dē wāt als die hōt ionc is soe heuet dpe
moed grote sorge voer haer iongē. en
sleeptse vā die een stede totten anderē
en en mach n; sien d; haer wat quaets
toe comet. En als dpe hont out wert
so vgeet hi al die liefste die hem die moe
der gedaē heeft en heuet eenē vreedē
hont also lief als sijn moeder. Hy bitet
sijn moed om eē been als een and hōt.
Also doet menich mēscē dpe vgeet alle
die liefde en sorge die hem sijn ouders
bewesen hebbē. ende heuet enen vree
den alsoe lief als sijn ouders ende bitet
sijn ouders om snode dinghen als den
vreemdē. dpe kinderē zj gelijc dē hont
Sōmige sijn gelijc dē vossen die wi
le dat die moed in die borste heuet dat
melc so sugē si dpe moed en volgē haer
als si geē melc meer en viden. so scorē
si haer borsten en bitēse vā hē Sōdoen
oec veel kinderē die wile dat haer moe
der wat heuet te genē. hebben lise lief.
mer als dat wt is. so is oech alle die lief
de wt en hadden se alte gerne doot
Sōmighe ludē sijn gelijc die crane
Als sijn ouders out sijn oft als si mutē
dat hem die vederen wt vallē dat si n;
vliegen en mogen. so voedē dpe iōghe
die ouders. Sōe doen oec alle goede lu
den. die haer ouders dienen willen als
si out sijn gheworden.
Sōmige sijn oec gelijc de gieren die
voedē haer ouders als si out sijn eē wi
le. Als hi dan siet dat si eten so bjt hise
doot. Also doē sommighe ludē die voe
den haer ouders wel een wijle. alst hē
dan begint te verdrieten so wensē lise
doot. Vieu kint also en sulstu niet doen
du sulste dīne ouders eerē ende voedē
en moechstu hē dīn eygē vleysch dep
len tot eēre spijlen. des sijstu sculdich
wāt du sijste vā hē geborē daer vā wil

ic di seggē **¶** Vā eē goede dochter die haer moed in die vāgenisse met haer borsten plach te spisen.

Het was eē goede vrouwe. ende was arm en dpe noode brachtse daer toe datse stal en wert geuanghen en wert voerdeelt totter doot. Doe hadde si goede vjēdē en badē den rechteren dat hise nyet opēbaerliken en doode mer dat hise vā hunger liet steruen. en doe vlnachtē indē toren. Si hadde eē dochter die was sugende. die badt den machtere dat si tot haer mochte gaen. indē toren die wjle d; si leefde. en dair bi waer ouer haer doot. Hi gaf haer oerlof also bescheydeliken dat si haer geen spise brēgē en soude. Also dick als si bi haer quam soe besachmense oft sy eenige spise hadde. Dir duerde langen tijt. Doen verwonderde den machter hoe si dus lange mocht leuē. Tot eēre tijt doe die dochter daer in gic. doen nā hi heymelick waer. wat si dede. Doen sach hi dat die dochter die moedere die borst inden mont stac en soechdele met melc. Doe ginch hi hene en seydet den rechter. doe die rechter hoorde dat wōder. en die groote trouwe vander dochter doe ontfermde hy hē ouer die moeder en gaf haer dat leuen om der dochter wille. Lieve kint hebt dñn ouders liefende weest hem trouwe. Du sulste dñn ouders lieuer hebbē dan dñn selfs lijf en sulste dñ lijf voer hē setten waert van node. Daer vā wil ic di seggē

¶ Vā een man die wet siuen sonē. tot sinte iacob beuaert toech.

Het was een goet man. en soude met sijn sone sinte iacobs riden en quamē in een stadt die hiere tollola in eender herberghen. Die weert ontfincke. en dochte hoe hy aen haer goet

comen mochte. Des auonts dranch hi hem toe dē stercken wijn die hy wel hadde. Doe si te bedde en in slaep waren. doe nam hi sijn silueren scale ende stacle in haer mael. Des mergēs doen si op stonden reden si wech en en wistē vander scale niet. Als si wter stadt warē so reet hē dpe weert nae en spracse aen vā diefte en seyde si hadde hem sijn siluerē scale ondraghē. Si sprakē dat si daer niet vā en wistē. Daer sochte hi in haer male ende vantse daer in. Ende hi voerdele weder in de stadt en brachtse voer dat gerechte. Daer wert den wert al haer goet toe ghedept en haerder een soudemen hanghen. doe woude die vader voerden sone hangē en die sone voerden vader. Ten laetste liet hem die sone hanghē. en die vader ginc tot sint iacobs. Daer nae ouer xxxvi. dagē quā die vader totter galgē daer die sone hinc en weende bitterlic. Daer begā dpe sone te spreke tottē vader. en troeste hē en sprach. Mñn lieue vader du en sulste di n; bedroeven. om minē wil ic hē wel gesont. Mñn wert npe so wel als mi nu is. Mñn here sinte iacob is met mi en hout mi op d; mi niet en scadet. Als dat die vader hoorde doen wert hi seer blide. en liep in die stadt en seyde dat den rechter. en alle die stadt. Daer gingē si alle gemēc en namē dē sone vader galgen. en hingē den weert weder in die stede. Die soen was den vader trouwe. dat hi voer hē steruē woude. Lieve kint weest dñn ouders trou en eerstu dñn ouders ongemac doetste soe gaet vte lande. Alsoe dede sinte iulianus

¶ Van dat leuen ende passie sinte Iulianus
Sinte iulian? was een schoon iōge

linc ende soude tot eenre tijt een hertte
iaghē. doe heerde hē thert o en sach hē
aē en sprac. Juliane waer o iagestu mi
laet mi ongeiaecht ich wil dy niemare
seggē en segge di dat voerwaer du sulc
ste noch dī vad en moeder vermoordē
Doe iulian? dat hoorde doe wert hi se
re bedroeft en verteech al dat hi hadde
en sijn vriedē en ginc heymelijck vten
lande op dattet n; waer en werde dat
dat hert gesprokē hadde. H; quā in cē
and lāt tot eēs princē houe en wert; h;
knecht en diēde hem soe wel dat hē sijn
heer lief hadde. Doe was daer indē lā
de eē rijc borchvrouwe die was wedu
we die gaf hē sijn heere te wīue. en gaf
hē dē borch daer toe. Daer woende iu
lianus metter vrouwen. Sijn vadere
en moeder waren seere bedroeft om d;
si niet en wisten waer haer sone gheco
mē oft gebleuen was. Daer vteghen
si haers goets en woude wāderē van
den eenē lande tottē anderē oft si haer
lieue sone vepschē condē. doe si lange
gewādert haddē. doe quamē si tē leste
tottē borch daer haer sone was en dpe
sone en was niet in huys. Die vrou ot
sincle en vraechde vā waen dat si ghe
comē warē en waer si woēdē. Si seide
dat si eē sone vlorē haddē. die wonden
si soekē Doe vraechde die vrou hoe die
soen hiete. si sepdē dat hi iulian? hiete
Doe sprac die vrou sint gode en mi wil
lecoem mī lieue vrouwe en here v so
ne is mī mā dese borch is sijn eyghen
Daer dede si hem also si best mochte.
en brachtē op haer eygē bedde slapen
en ginc seluer op eē ander bedde. Des
morghens was si seer vroech op ende
liet die twee liggē opt bedde en ginch
terkercken. Onder dies quā iulianus
inden borch riden en ginch in sijnre ca

clix
mier tot sijn bedde. en vant daer twee
op liggen en meēde dat daer sijn huys
vrouwe op laghe met een ander man
En toech; h; swaert wt ende moordese
beyde en ginc bedroeft wter cameren
Doe quā sijn huysvrou vter kerke gae
de. Als hise sach so v wonderde hē seere
wie die ghene waren. die op sijn bedde
lagē en vraechde wie si waren. Dy sep
de lieue here dat is dīn vad en moed
Als hi dat hoorde. soe began hi seere te
wenē en te screpē en sprac. O wee ende
pinner wee wats mi arme mā nu ge
sciet. Want ic hebbe mīn lieue vad en
moed vermoort. Nu is d; waer dat mi
thert sepdē. Nu en wil ic nēmermeere
rustē. ic en mete dat mi god mī sonden
heeft vgeuē en nam oerlof aender goe
der vrouwē ende woude vā haer gae
Doe sprac se herteliche lieue heere mī
ic hebbe menighen lieflijckē dach met
v gehadt. ic en wil v niet begeuē in de
ser bedroefnisse ic wille v volghē waer
ghi hene vaert tot inden door. daer lie
ten si al haer goet onderweghen. ende
wāderdē in vreedē landen Ten laet
sten quamē si tot een water daer ginc
een veer ouer. daer timmerden si een
gasthuys ende woenden daer en si her
berchde alle armē luden. die daer qua
men ende voerdese ouer om gods wil
le Doen si langhe daer ghewoent had
den. doen gheschiede dair eens nachtes
dat iulianus al moede was van arbe
dē en lach op sijn bedde en hoorde een
stem iāmerlic roepē en badt o gode dat
mē hē ouer halē woude. Iulian? stont
op en ginc daer wt en vāt een crancke
mēke die was gestelt of hi melaet; wa
re. Diē bracht hi in huys en maette hē
een vuur. En dede hē al dat gemac dat
hi conde oft mochte ende het was seere

cout weer so dat hy niet en wiste waer dat hi dē armē mēsche soude laten. dat hi niet vā groter coudē doot en vroos. Daer nam hi hē en leyde hem op sijne bedde en decte hē seer wel. en doen hy daereen wile hadde gelegē doe vloech hi vte bidde op te hemel alsoe claer als die sonne en sprac tot sinen wert Julia no. God ontbiedet di dat hi di al dīne sondē heeft vergeuen. en du sulste bepde cortelic varē ten ewigē leuē en doen hi dat geleyt hadde scepde hi van hem. en corts daer na storuē si beide vol goeder werke en aelmussen. ende quamen int ewige leuē des moete wy alle des gelijcs

¶ Vā pelgrims die sinte iuliaen aēriepē om eē goede herberge te crighen

O Efe heylighe here sinte iuliaen. plegē zōmige ludē aen te roepen om goede herberge want hi dz hemelriche vdiēnt heuet met herberghen Het gesciede dat twee broeds wāderde tot eenē weghe. en badē sinte iuliano om goede herberge. Doe quamē si in een groot wout. daer en vondē si geen herberge. Doe si lange gingē doe quamē si voer eē monichē cloester. doen quam die abt rsege hē en ontfincde eerlijck en gaf hem ghenoech. Dat was op sinte michiels nachr. doet quā totter mettē tijt doe songhē die monichē een nieuwe liche sanc die een sanc ald. De reppu listi nos et destruxisti nos iratus es et nō misertus es nobis. Ende dat choer sanc een ander sanc. Also songen si deē na den anderē den seluen sanc. Die sel uel sanc bedudet aldus. Heere god du hebste ons vdreuē en vstoert. du biste toernich ouer ons en hebste di nyet ouer ons oftermē Doe v wonderde dē broeders seer wat dat mocht beduden

Des morgēs ginc die abt totten broeders en badt dat si dē monichē wat soude predickē. Wā willent gherne doen sprakē si. Die abt quā en leydele int capittel hups. Daer warē vier paer bācken eē paer bouē dē anderē. en saten al vol swarter monicken. Doe began die broeder te predickē vā dpe negē choer der engelen. Doe hi vādē eerste choer predickte doe stōdē op alle die monichē. die daer satē op dpe nederste banch. en gingē wtē hups. doe hi predickte vāden anderē choer. doe stōden op al dpe monichē die daer satē op de anderde banch Dar na die derde. daer nae die vierde also dat si altemael wt gingē. sond dpe abt alleē. Doe vraechdē die broederen waer die monichē gebleuē warē. Dpe abt sprac. Broed ic wil di berechtē hoe dattet met desen monicken is. Het sijn al duuelē die daer satē op dpe nederste banch. dat warē die dair genallē waren vte nederste choer. die ginghen doe wt doe ghi predickte vā dat nederste choer. wāt si en mochtē n; horē vān groter eer en vruetche die si vloer hadde Die ander warē vte anderde choer ghenallen die gingē wt doe ghi predickte vādē anderde choer. Daer nae die derde. en vierde tot si al wt gingē des andē doe ghy god en dē goedē sinte iuliaē badet en aenriep om goede herberghe. doe wordē wij daer toe gedwōghē dat wij moeste eē goede herberge makē. Doe ginc hy met hē en brachtē weder indē wech. Als si om sagē so was dz cloester al vstoort en vgaen doe dancē si gode en dē goedē sinte iuliaen en gīgē wech

¶ Een leer En vergeet dīn ouders n; als si doot sijn.

Hieu hint wiltstu dat vierde ghebot wel houden. so en sulstu dīn

vader en moeder niet vergheten nae haer doot. hebste lief gehad in hare leuen so sulste oec lief hebben na haer doot als si daer comen daer si hen seluen niet helpen en konnen. soe sulstu hen te hulpe comen. Want dye trouwe is aldmeeft die nae doot bewijst. daer van wil ic dy seggen

Van een wyf die haer matel een cloester besprack. en om dat die kind de matel niet en gaue soe wast gheopenbaert dat si haer broot badt

Het was een vrou die hadde veel kinderē. ende gaf een sone in een cloester. En doe die vrouwe steruē soude doe gafse een mantel in dat cloester. en doe si doot was doe en gaue die kind de matel nyet den cloester daer sise beset hadde en die sone in was. Het geschiede eens nachts dat die sone soude gaen indē reester daer vant hi die tafel al vol luden sitten beyde mannen en vrouwe dpe aten en droncke en voere wel. Daer ginck sijn moeder voer der tafelen en badt aelmisse vanden ghenen die daer satē. Doe vraechde hi die moeder. waer o si in en late ter tafelen metten anderē ludē. Si seide die luden dpe daer satē ter tafele dat sijn al luden dpe haer aelmissen hebbe gegeue tott kerke en dē cloestere. die ghenieten o broederē gebet en alder goed wercken. dpe soude ic oec ghenietē. nu hinderent mi mijn kinderē dat si dē mantele niet en geuen dē broederen die ic hen beset hebbe. Sanch en bidt dat si den mantel wt geuen hoe eer hoe beter op dat ick my mette anderen mach verblijden. lieue kind die kind waren den moeder ontrou nae haer doot so en sulstu niet doen. du sulst hem trou wesen als een ionghelinc dede. daer van wil ic di seggen

Van een arm wyf die haer seluen dē

dunel ouer gaf om tijtliche goet en ouer mits haer sone wert si verlost

Het was een edel vrouwe en had een sone. die vrou wert arm van goede. Doe wert si seer bedroeft ende wert vsmact van hare vriendē en oeck vande vriendē diese te vorē plaghē te eeren doe si rijk was. die hielden se nu voer nyet. en si viel in mistroeste. Doe quā die bose gheest tot haer en vraechde waer om si so seer bedroeft was. Si seide hen die sake en sprac. Doen ic rijk was. doe had ic veel vriendē. nu ic arme ben nu en heb ic gheen vriendē. des ben ic seer bedroeft. Doe sprac die bose geeste. Wilstu doe dat ic di hiet ic wil di genoegh geue. Si sprac si woude gheerne doe. Doe sprac die bose geest. du sulste doen vier dinghen. Dat eerste is du sulste daer toe brēgē priesteren en geeltelike ludē dat si sonde met di begaen. Dat and is du sulste arme ludē in dijn herberghe nemen. en des auōts wed wt slute. Dat derde is. du sulste in dpe kercke gheerne synnen en spreken en and ludē hinderen in haer gebet. Dat vierde is. Du en sulste nemmermeer biechten. Si sprac si woude gheerne doen en si dede alsoe. en die bose gheest gaf haer goets genoegh. Daer na doe die tijt haers steruens quā doe quam haer sone en vermaendese dat se biechten soude. si en woude des niet doe en sprac. Ic en mach des niet doen. Die sone vraechde om wat sake si des niet doe en mochte. Si en woude des hen nyet seggen. Doe badt hi haer so lange dat si hem seyde alle dinck. Doe sprac die sone. Moedere biecht v sondē ic loue v dat ic wil al v sondē op mi nemen en alle penitēcie die daer toe behoren ist dat ghi sterft. daer seide hi haer soe veel dat

tet haer rouwede en seide de sone om den priester. Die wyl dat die sone om den priester was doe quamē die boole geeste en vuerdēse soe seer dat si sterf. Doe hi quā en die moed doot was doe biechte hy der moed sonde en ontfinch vij. iaer penitencie voer der moed sonde. en doe die. vij. iaer ome quamē doe quā die moed tot hē met groter claerheit en dācte die sone en sprach si waer met sijnd penitēcie vlost vā al haer pijnē. **V**ieue hint dese sone was sijnd moed ghehoersaem ende trouwe aen haer siele. Also sulstu dñn ouden trouwen nae haer doot. **S**onighe kinden en hebben gheen rouwe om haer onderē na harer doot dpe sijn ghelijck een conick die hiet euulmeradoch. daer van wil ic diseggen

Van die coninc euulmerodach die sine vād na dat hi doot was in veel stucken liet deplen op dat hi niet weder op staen en soude

Euulmerodach. dat was eē coninc en had een vader hiet nabugodonosor en den vād had god geplaecht om sijn sonde wil d; hi was gelijc een wilt dier en liep int wout wel. vij. iaren. en adt gras als een os also lanc dat hē god otfermde en gaf hē sijn sinnen wed. ende quā weder in sijn rijck. daer na doe sijn rijt quā dat hi sterf doen wert hi begraue. Doe ghinch sijn sone euulmerodach en nā sijn dode vād vten graue ende liet ten houwē aen. ccc. stucken. en gaf dat wel ccc. ghieren teten. wāt hy had anp te dat hy wed soude op staē vād doot. en comen wed in sijn rijck als hy voer tijts wed ghewordē was tot eē mēse. Die sone en had gheen trouwe tot sijn vād. Also vint mē kind die haer ouders lieuer doot hadde dan leuendich.

Vā een ridder die onrecht goet hadde en na sijnre doot hē openbaerde.

Et was eē ridder en had eē sone en die ridder sterf. daer nae souden sijn vriendē rijde ouer eē velt. daer quā hē die ridder tegen o op eē swart paert dat paert vloech vier wien mōt en een grote rooch. en dpe ridder had een mātē om en eē groot stuc aerde op sijn rugge en scerpde iāmerliken seer. doe vraech dē si hē wat hē waer. hi sprac. Ic bē in groter pijnē. Dese mātē dpe ic om heb die nā ic eenre weduwē dpe bant my seer. en drecht lanc toech ic tot mi daer om heb ic dese aerde op mij rugghe. en die druct mi so seer dattet utermatē iāmer is. Sid mij hint dat hi mi te hulpe come en geest dat wed en betaelt dē weduwe haer mātē. Doe die sone d; vernam doe seide hi het en waer niet dan droch. en en quā dē vader n; te hulpen

Eē leer eert dñ ouden so eert di god

Jeuue hint du sulste eere dñ vād en moeder so eert di god weder daer van wil ic diseggen

Vā een meester die sijn moeder niet en woude kennē in costelike cleederen mer wel in snoode cleederen.

Et was eē arm vrouwe. en had een sone die sette si ter scole. en en had niet so veel dat si hē voede mocht. wāt si moest hair seluē ghenere met spinen en wassche met menigerhande arbeyt en die sone ginc om sijn broot. daer na nā hi so seer toe in sijnre leeringhe dat hi vā sijnre moed toech en gic te parijs. en geneerde hē daer als menich arme scholier doet met scrue. en nā aelmisse waerfe hem geworden mochte. Daer na nā hi meer en meer toe. dat hē goede priesters begōdē te eere om sijn cōste wille. daer na wert hy alsoe vhoget

en leerde bouen alle priesters die te pa-
rijs waren en wert seer rijk. Dat ver-
nā syn moed en wāderde na parijs en
wondē versoeckē oft hi haer pet te hul-
pe quame in hare noorderu. Doe si te
parijs quā doe ginc si in een rijk vrou-
wē hups en hadde gheerne herberge
om gods wille. en si hadde suode cle-
dē. Dye vrou vraechde wie si ware en
wat si woude. si seide ic bē een arm mē-
sche en heb een sone die ic liet ter scolen
gaē en quā hier ind stad. en is een rijk
priester gheworden. Nu bē ic hier ge-
men en woude hē gherne sien en hulp
vā hem biddē. Doe si hē noemde sprac
die vrouwe. Vsoen is die hoechste prie-
ster en wiste meester dye in desen lan-
dē is en is rijk ende mach v ghenoech
doē. Doe ginc die goede vrouwe en v-
gaderde al hair vrienden te samē ende
toech die arme vrouwe goede cleeder
aen en brachte haer eerlic tot haren so-
ne en hi otfinc dye vrouwē met groter
eeren en vraechde hē ludē wat si wou-
dē. Doe sprac die werdine. dits v moe-
der en die hebben wij tot di ghebracht.
Doe sprac hi. dit en is mijn moed nyet.
Mij moed en droech nye so goede cle-
der. si is een arme vrouwe en plach te
spinnē en te wasschen. Si sprac. waer-
lick dits v moed. dat en help niet hy en
woude se n. hēnē. Doe gingē si wed te
hups. Des āderē dages quā die moed
weder in suode cleederen daer hy was.
Doe stōt hi op ende vincte om dē hals
en sprac. Dit is waerlikē mij lief moed
die hēne ick wel. en gaf haer alles ghe-
noech wes hi hadde. Hier o wāt hi syn
moed eerde soe eerde hē god weder. en
wert een bisscop. en alle die luden had-
den hem lief.

¶ Een leere. eert nyet alleen dñ vlep-

schelike vad mer oec dñ hemelsche vad
¶ Heue hint. du en sulst n; alleen
leere dñ vleyselike vader daer du
vā geborē biste mer sulst oec eeren dñ
hemelsche vad die di geschapē heeft. die
di vloft heeft. en dē doot aenden cruce
leet om onsen wille dats oē heere ihe-
sus xps dien sulstu eerē met dñ goede
werckē en heplighe leuē alstu hem ver-
toornste met dñ sondē soe onteerstu hē
en v wist hē sijn wōden en martelie.
die hi leet om ons. ¶ Een leere. eert
dat beelde dñs hemelschē vaders.

¶ Heue hint du sulst dñnen hemel-
schen vad eeren in sinē beelde. al-
so dede die coninc ninus.

¶ Hoe coninc ninus sijn vad eerde

¶ Et was een coninc die hiet ninus.
die had een vader die hiet belus
die had hi seer lief in sijn leuē. Doen hy
doot was doe had hi hē oec gerne liefste
bewesen. en liet een beelde maken nae
sinē vader. en maecte een scoon tēpele
daer sette hi dat beelt in en dede hē alle
die eere die hi mochte. Ende alle de mis-
dadighe ludē die inden tēpel vloen als
si totten beelde quamē so warē si vri en
die en mocht mē niet doen. Dat dede hi
ij vād ter eerē. En doe dat and ludē sa-
ghē so dedē si oec also haren ouders. en
maecte beelde na hē en eerden die. Dit
warē al heydenē die vā gode n; en wist-
ten. die eerde die beelde haers ouders.
Noch meer sullen die kerstē doen en ee-
ren dat beelt haer vaders van hemel-
rijk. dats dat beelt des heplighen cru-
ces. Wie dat eer biedet die biedet god
seluer. Daer vā wil ic di segghen.

¶ Hoe die iode eē crucifix vonden daer
bloet liep vter wondē der siden

¶ Et was eē goet kerstē mēscē dye
had een hups gehuert tot iaren.

en had een crups ghenagelt in sijn ca-
mer aen die want dat plach hi aē te be-
dē. Doe sijn iaer om quā en hi daer wt
voer doe vāt hi dat cruce aē die want
en daer na quā een iode en huerde dat
hups en voer daer in. Des gheschiede
teend tijt d; hi een iode te gāst badt. Mo-
si ouer d; tafelen saten doe sach die gāst
om en wert d; crups gewaere en wert
seer toernich. Doe swoer die weert dat
hi vā dat crups niet en wiste. Die iode
ginc henē en seyder al den ioden Daer
quamē si al in dat hups en worpen dē
waert vten hups en namen dat beelt
en martelidē dat als xps gemartelijt
wert. Si sloegēt aend calōppen. en set-
ten hē een doerne croone op sijn hooft.
si vbonde hē sijn ogē en sloegē hē inde
hals en aen sijn wangē. Ten lesten na-
mē si een speer en staken doer sijn side.
doen lieper wt waē en bloet. dattet vat
al vol werde dat si daer onē gheset had-
dē. Des was dē iode groot wond daer
namē si dat bloet en besprengedē haer
sieckē daer mede. die wordē al gesont.
Doe gingē si toe een kersten bisscop en
seide hē alle datter geschiet was en lie-
tē hē alle dopē. Doe seynde dpe bisscop
den kerstē man boden dies dat beelde
hadde gheweest en vraechde wat dat
scoon beelt hadde geweest. Doe sprac
hi datter nycodemus hadde ghemaect
en doe hy sterf beual hēt gamaliel. ga-
maliel beualt zacheo. zacheus. beualt
iacob. iacob die beualt simon. simō be-
hieltet so lāge tot dat die stat van iheru-
salē gestoort worde. doe namēt die ker-
stē ludē en brochtent hier in clant alsoe
wertet mī ouderē die erfdent haer kin-
derē. en doe erfder die eene dē anderen
so lāge dattet tot mī gecomen is. dit ge-
schiede na ons heerē gheboert. ecc. iaer

Doe lietē hē alle die ioden dopen en lie-
ten hē wīsen tot kersten. En die bisscop
liet dat heplige bloet nemē en lietet be-
houdē in cristallinen appelen. en te ro-
men wert een kerke ghewijt daer es
noch dat heplige bloet in behouden
Vā een iode die een crucifix met enē
swaerde in die kele stat en ter stont liep

Hat bloet daer wt
Et was een iode dpe quā gaēde i
een kerke daer en vant hi niemant in
Doe ghinch hy toe en toech sijn swaert
wt en ginc tottē cruce. en stact doer dē
hals. Te hant sprāch die iode dat bloet
onder sijn oghe. Doen wert die iode v-
naert en werp dat cruce in een put en
liep wech Doe quam daer een kersten
man en sprac. hoe loepstu dus du iode
du hebst eē mā vmoort en bist eē moor-
denaer. Doe sprac die iode. du liechste.
Die kerstē sprac. du hebste waerlijc ee-
nē moort gedaē wāt du bist noch bloe-
dich onē dīn oghe. Doen sprac die iode
waerlijc v god ihūs xps is een waer
god dat proefic wel. Ichen heb gheen
moort gedaen. mer ic heb d; beelt ons
herē ihesu xpi gewont met eenē swaer-
de en dat heeft mī besprengert met sijn
bloet. doen bracht hi dē kersten mā tot
ten putte daer toghen sijn crups weder
wt en brachtent in die kerke. En dpe
wonde is noch openbaer in sinen hals
En die iode wert kersten

Vanden houte des heplighē crups
Jeuē hint. Nu wil ic di seggē van
den houte des heplighen cruices
vādē boem daer adā tgebot aen brack
Doe adā sijn doot naecte. doe had hi eē
sone die seth hiere. dien seynde hy voer
dat paradīs om te halē olie der otferm
hertichz. Doen moete hē sinte michiel
en sprac. du arbeytste te vergeefs. Die

olie der barmhertich; en mach di nyet
worden. Doe gaf hi hem een teelch vā
den boē daer adā dat gebot aē brac en
sprac. Dese teelch sulstu plantē op dī
vaders graft. als dat vrucht draecht.
so sal dīn vād barmherticheit gesien.
Hi nā dat telch en gic wēd om. Doe hi
thups quā doe vant hi sijn vader doot.
Doe nā hy dē telghe en plāte se op sijn
vaders graft. daer vā wies een scoone
boom die stont menich honder iaer tot
coninc salomōs tiden. die tīmerde een
scoon hups daer had hy al wtuercoren
hout toe. doe sach hi dat dpe boō scoone
was en lietē ned houwen En liet daer
een balch vā houwē tot sijn hupsle. doe
mē dpe balch op dat hups brachte doe
en was daer nerghe tē stede dpe daer te
mate toe was si was te lanc oft te cort.
Doe wordē die tīmerluden toornich
optē boom en worpē wēd vanden hui
se en leyden ouer een graue en maec
ten daer een vonder af. daer lach hi lā
ghe tīt. Het geschiede daer na dat dpe
wīse coningine van laba quā te iheru
salē en woude sien dat werck dat salo
mon tīmerde en woude sien sijn wīf
heit. Doen si quā in die stat en sach dat
daer die balch lach doen sach si vander
ghenaden gods dat aen dat hout god
soude sijn gehāgē en si eerde dat hout
en viel op haer knyen en aenbedet. en
en woude daer n; ouergaen. mer si en
dorste dat dē conic n; segghē Daer nae
doe si thups quā doe oēboetse dē conic
wēd dat aen dat hout soude eē mēsche
gehangē wordē. en vā dien soude dat
conic rīck gestoort werden Doe nā die
conic dat hout en lietet graue alsoe hy
alre diepft mochte. daer lach dat hout
menich iaer tot gods gheboerte. Doe
wert daer bouē gegraue een visch dīc

lii
ke dat mē hiet eē viuer. daer en waren
gheē visschen in. mer die priesters wie
schē daer in die offerde diemen offeren
soud indē tempel. daer gheschiede een
groot wōd. die heplige engelē quamē
ond tīdē en roerdē dat water en welck
mēsche eerst in dat water quā die wert
gezōt vā sijnō siectē. Daer o warē daer
getīmert vnf wonighē daer die sieche
ludē in lagē. die wachtē als dpe enghe
len quamē in dat water dat hy ghesont
wordē. dit quā al toe vā dpe cracht des
hepligē cruces dat in die grōt lach Alst
nakede die martelie ons heren ihū xpī
doe gaf hē thout op en vloet inden dīc
Dat hout namē die ioden. en maecten
daer vā dat heplige crups. Als oē hee
re ghemartelt was doe namen die io
den dat heplighe crups en die twee sca
kerē crups en worpē alle drie in een
grast en volden se toe. Daer lach thep
lich crups lāge tīt eert geuōden wert
daer van wil ic di seggen.

Vādē hyser Cōstātin? die sijn vpan
dē vwan ouermits dat heplige crupce
Eromē was een hepdēs coninc.
A geheten cōstātin? en soude strīdē
tegēs sijn viādē. en der viādē warē ve
le dat hi vuaert was. Doe quā die hep
lige engelen en wecte hē wten slape en
sprac. liet op indē hemel. hi sach op dat
teikhē des heplighe crups en was claer
als die sonne en daer stont bi gescreuē.
met gulde letteren aldus. Met desen
teikhē sulstu vwinen al dīn vpadē. Hi
stōt doe op en liet makē een teiken des
hepligē crups na dien d; hi gesien had
de. en liet d; voeren voer hē en toech al
so tegēs sijn viandē en wan dē strīct en
vloecher vele. Doen liet hi al sijn hep
densche meesterē halē. ende vraechde
welc gode dat teikhē toebehoorde Des

en wistē si niet. Doen quamē daer her
ste iude en seide hē dat onse here ihesus
xps aen dat cruce ghestorue was doen
wert die kepler ghelouich en liet hē do
pen. Daer nae doe hi out was liet hi eē
sone achter die cōstantin? hiete na den
vād die leynde sijn moes sinter helena
te iherusalē dat si dat heilige cruce sou
desoekē. Doe was daer een oude iode
die hiet iudas die sprac tottē ioden ald?
Ic weet wel dat si dat cruce soeken wil
daer ihs aē gehāgen wert dz en sal nie
māt wisen. en wertet genōdē wi moe
tē al vlorē werdē en onse wet. mīn ou
de vād die wijsdoet mīn vād simeon en
mīn vād wijsdoet mī die stede daer dat
cruce leyt doe hi sterf. Doe quā die kep
lerinne helena. en vracchde waer dat
cruce begrauen waer. Des en woude
haer niemāt leggē. Doen geboot si dz
mē alle die iode barnē soude. doen wijs
den si op iudas dat hēt wel wiste. Doe
bedese hē werpē in eē diepe kuyt daer
soude hi vā hōger steruen of hi moestet
wisen. Doe hi daer. vij. daghē geweest
hadde doen riep hi woude wisen Doe
roechmen hem wt. Als hy quam daert
cruce lach begonde dpe aerde te beuen
en daer wert so edelen roock dz hem al
le vōderde die daer warē. Doe sprac
hi Ihesu xpe du biste oē gherechte hee
re alder werelt. Doen was daer opter
seluer stede ghetijmert eenen tempele
eens afgods. Die tempel liet die keple
rinne vstoore. Daer begondese te gra
uen. en si vonden drie cruce en brach
tense middē in die stede. Doen en hēdē
si niet welcons herē crups was Doen
was daer een mēsche gestorue doe na
mē si den doden en leyde hē op eē cruīs
hi en stōt n; op. doe leyde si hē opt and
cruce. hi en stont n; op. doe leyden si hē

op dat derde cruce. doe stōt die dode op
en wert wed leuendich Doen liet hem
iudas dopē en wert gehierē quiriacus
en wert bisscop van iherusalē. en wert
daer na ghemartelijt voerden hersten
geloue. Ald? hebstu gehoort vādē her
ste geloue en vādē heplighē cruce. hoe
dat god gheert heeft. daer o sultic dat
willichlic eerē wāt wie dat cert die wil
god eerē. daer vā wil ic di seggen.

Van een clerck die god n; verlaiken
en woude daer om sacht hē dat crucifix

Huriendelic aen
Et was een rijck mā die had een
scholier en was sijn scrijvere. en totten
scriuer quā een meester vād swartce
const en loefde hē rijc te maken woude
hi hē volgc. hi sprac hy woude gerne
doē. die meester brocht dē scholier in eē
woesthups daer had hi dē duuel ghela
dē. En dpe scolier sacht staen een groot
moorman op eē stoel daer stonde veel
moormā om met sperē en swaerden
Doe vracchde de moorman. Wie is dpe
jongelinc. Die meester sprac hi is een
arm scholier en sal v knecht werden op
dz ghi hē rijc maect Doe seide die moor
man. Wiltu mi dienē so sultu mi hul
dē en vslakē dijn god so sal ic di rijck ma
kē Doe die scholier dat hoorde sloech hi
voer hē een cruce. en te hāt waren si al
vā daer Daer na geschiedet op een tijc
dat die scolier n; sijn heere in die kerck
ginc en stōt voer dat cruce Daer sloech
dat cruce sijn ogē op en sacht den scolier
deger aen. dat mercte dpe heere en liet
dē scolier staē aē die and side by hē. doe
heerde dat cruce noch sijn oghe op hē
Doe vracchde hē die heere waer mede
hi dat vdiēt hadde en beswoer hē soe dz
hi hē die waerheyt leyde en sprach. ont
dat ic mī scepper niet vslaken en wilde

daer om siet mi dat beelt aē. Dit is vā
dat tephē des hepligē cruices dat heeft
grote macht tegē dē bosen geest. dat ic
di bewesen heb. aē menigerande digē.
Vā eē iode die in een afgodē tempel
sliep. en wert besclermē mettē hepligen
cruce voer die duuelen die hi daer lach
en daer om liet hi hē dopen

Het was een iode die soude gaen
tot romen. en des nachts en con-
de hi n; te herberge comē. Doe ginc hi
in eē woestē tempel dpe was gerimert
in die eer eēs afgods. daer leyde hy hē
in te slapē Doe begā hē seer te grouwē
Doen sloech hy bouē hē dat tephē des
crups al wast dat hi een iode was. Als
quā indē middernacht. doen quā die tē-
pel vol duuelē. en lucifer ginc sitten int
middē indē tempel op een hoghe stoel.
Daer quamē dpe andē duuelē en sepdē
hē wat si vworuē hadde. Daer quā eē
duuele. en viel op sijn knpen voer luci-
fer en sprac. Meester ic heb geweest in
eē lant. daer stoecte ic die ludē te samē
dat si begōdē te kintē dair nae quamen
si te stride. en daer weter veel doot ge-
slagen en gewont. Doe sprach lucifer
Hoe lange waerstu daer ouer. Hy sep-
de. xxx. dagē. Doe sprach lucifer. souden-
tu so langhe daer ouer wesen. En liet
hē seer geestelē. Daer na quā een andē
en sprac. Ic was optē meer daer maec-
te ic eē storm dat vele scēpē brakē ende
die ludē vdronckē Doen sprach lucifer
Hoe lāge waerstu daer ouer. Hi sprac
xx. dagē niet meer. Doe liet hy hē oech
geestelē. Doe quā een ander en sprach
Heer meester ic was in een stadt daer
stoecte ic toe ende maecte kint in eē bru-
loste. dat hē die luden sloeghē. daer ble-
uē veel luden doot. Doe sprach lucifer.
Hoe langhe waerstu daer ouere. Hy

lii
sprac. x. dagē. Lucifer sprac. Konstu bin-
nen .x. dagen nyet meer doē. en liet hē
oet geestelen. Doe quā noch een en se-
de Meester ic hebbe gheweest in een
wout wel .xl. iaer by eē heremijt en ich
hebbe hē lāge nae geuolcht. en heb hē
te valle gebracht. Ic heb hem daer toe
gebracht. dat hi sonde heeft begā met
eender vrouwē Als lucifer dat hoorde
stont hi op vā sijn stoel. en vinck hē om
den hals en cultē voer den mont. ende
sette hē sijn crone op thoofte en liet hem
sittē en sprac. Du biste een vroem ghe-
selle du hebste meer cloetheit ghedaen
dan alle die ander. Daer na quam een
ander en sprac. Meester hier woent eē
bisscop die hiet andreas dpe hebbe ich
lange tijt na gegaē ende hadde hē ger-
ne becoort met eendē cloester vrouwen
en hebt so verre ghebracht dat hy met
haer ioecte en sloechse metter hāt Doe
sprach lucifer. O heere mā volherde dat
dat daer wat af mach gesien. Breg-
stu dē man te valle. ic wil di cronē bouē
alle mijn mānen. En dpe iode lach en
hoorde al dese reden. Doen sprach luci-
fer. Wie is dpe geē die daer leyt aldus
vmetēde brengen mi voer. laet siē w;
mā dattet is. doe hy d; hoerde. was hy
seer vnaert. doe die duuelen tot hē qua-
mē en beuōdē d; hi hē gheseghent had
begōden si te roepē en te spreken. Dat
vat is ydel. mer het es getephēt mettē
hepligē cruce. Als die duuelē dat hoor-
dē voerē si wed vter kercken. Doe stōt
die iode op en ginc tottē bisscop en ley-
de hē alle dese sakē. Als hi d; hoorde soe
dreef hi alle die vrouwē wten houe. en
en woude geē vrouwē m; hē hebbē in
den houe. die iode liet hē dopen. Daer
om ist goet dat een pegheltich kercken
mēste des auonts als hi te bedde gaet.

syn ghebet sprecht. en tephēt hē mettē
tephen des heplighen cruces voer die
machte des duuels. en sult oec altoes
doē op dat hi ontgaen mach die mach-
te des duuels. en hē belettē op dat als
hi steruet varē mach met gode

Vā iustina hoe si dpe becoringe des
duuels en alle die touernie. die haer ci-
prianus die gokelaer aē dede. verwan
mettē heplighē cruce. en hoe dpe goke-
laer bekeert wert en mer haer ghepal-
sijt wert

Oet tephē des heplighen crups he-
uet grote macht dat is wel bewe-
sen aen een ioncfrou die hiet iustina. die
was seer schoon. Doe was daer een he-
dens meester die ciprianus hiet ende
ginc metter swarter const om die werp
sijn bosc liefte op der ioncfrouwē en ghe-
hoot eē bosc geest tot hem en sprac. Ich
hebbe eē kerstē ioncfrou lief. constu mi
die vweruen Doe antwoerde hē sacha-
nas en sprac. ich brochte wel te weghe
d; adam vten paradīse wert geworpē
en caym moorde sijn broed abel. ic cāt
oec wel te wege brēgen dat eē ioncfrou
dij wille doet en sprac. Neēt dese salue
en salst haer hups vā butē. ic wil daer
in wesen en becorense. dat si dijn wille
moet doē of si moet steruen des nachts
quā dpe bosc geest. en begāse te becorē
aē haer lichaē dat sijt nyet voelde. doen
riepse aen die martelie christi en sloech
voer haer dat tephen des heplighen cru-
ce doen wert die bosc geest seer vuaert
vādē cruce en noer vā haer en quā tot
ciprianū. Doe sprac hi waer om broch-
tise mi niet. Hi sprac. ic sach een tephen
vā haer doe vloes ich al mī sinnē ende
cracht. Doe sprac ciprian? tot een and-
bosc gheest en vraechde oft hi die ionc-
frou pet brēgen mocht. Ja sprac hi. ich

cant wel doē. mī cōpaen was dwaes
hi en cōdes niet doē ich wil haer hert al
so bernē m; boser begeerte. datse doen
moet dat ic wil Doe voer hi totter ionc-
frouwē. en begāse seer te becoren dat si
ciprian? wille soude doē. Doe riep si aē
die martelie os herē ihū xpi. en sloech
voer haer eē tephē des heplighē cruce
Te hant voer die bosc geest vā daer en
quā tot ciprian?. Doen vraechde hi hē
waer die ioncfrou bleef. Hi sprac ic sca-
me mi te seggē dat ic vā eēre ioncfrou-
we vwonnen bē. ic sach eē tephē vā haer
doe vloes ic al mī macht. Doe vmaen
de ciprian? dē ouerste als duuelē. daer
quā een en vraechde wat hi woude. Ci-
prian? sprac Waer is v const en mache
dat ghi een ioncfrou niet en cont vwin-
nē. doe sprac die duuel. Ic loue di dat ic
se wil becorē dat si ontsinnich werden
sal si en doet dinen wille. Te hant ginc
die bosc geest en maecte hē als een ionc-
frouwe en quā tot sinte iustina. en sep-
de. Ic bē hier tot di ghecomē om dinen
wille. Ic ben eē ioncfrou en soude geer-
ne gode dienen indē maechdō segt mī
welc sal ons loon wesen Sinte iustina
sprac. Ons loon sal groot sijn inden he-
mel en onsen arbeyt en wert n; groot
Die vīant sprac. segt mi Sod gheboort
adā en eua datse soude die werlt vme-
rē bliuen wi in ioncfrouscap soe en hou-
dē wi gods gebot n; daer mede mogē
wi god vtoernē het is veel beter d; wi
god dienē als os god ghebodē heeft en
der heiliger kersten heyr. der woerden
maecte hi soe veel. dat iustina indē wil
was te vallen Doe begā si te dēckē wie
die gene n; mocht dpe haer dē raet gaf
en begā te dēckē het mocht wel dpe bo-
se geest wesen ende tephende haer met
dat heplighe cruce. Te hants so voer

die duuel vā haer. Daer na began hyt
in een ionghelincs wise. en viel bi haer
int bedde en om vincte. Doen sloech si
voer haer dat tepke des hepligen crup
ces. Te hāt voer hi van haer. Daer na
quā die bōse geest en sende haer eē sier
te aē dat si cranc wert. Daer nae sende
hi eē gemeen plage in die stat vā anthi
ochiē dat die ludē gemeēlic gheplaecht
werdē. Doe gingē die ludē totharen af
god om der plagē wil. Doen antwoer
de die bōse geest. die plaghe en mochte
niet eyndē. iustina die name een man
Doe quamē die ludē en woude se daer
toe dwingē. dat si een mā soude nemē.
Si en wilde des niet doē. si sprac si sou
de lieuer dē doot lidē. Als die plage ge
staē hadde wel. vij. iaer doen badt iusti
na onsen lieue here dat hi hē ontferm
de en liet die plage vgaen. doe vergick
die plage. Als die duuel sach dat hi die
iōcfrou nē hebbē en mocht. doen maec
te hi hē inder iōcfrouwē ghelūckenisse
en quā tot ciprianus en sepe di hadde
die ioncfrou gebracht. Doen ginck ci
prianus hem tegē en sprac. Weest wil
lecoem hertelike lieue iustina. Als dpe
duuel dē hepligē naē hoorde noemen.
doe en mochte hi niet langer bliuen en
verswant. Doe ciprianus dat sach doe
proefde hi wel dat hē dpe duuel bedro
gen hadde. Nochtā en liet hi niet af hi
en woude die iōcfrou hebben. daer ma
kede hy hem tot eender ioncfrouwen.
met sūnder swarter consten. en quam
tot sinte iustina Doen sloech si voer ha
re dat tepke des heplighe cruces. en te
hāt behēde si hē. Doe moeste hi weder
wech. Daer nae maecte hi hē tot enen
vogel. doen sloech si voer haer dat tep
ke des heplighe cruces en te hant behē
de si hē. Doe quam eē ander touenaer

liij

die hiet achadius die maecte hē tot een
sperwer en sette hē butē voer die veyt
ster. dat was soe hoech dat hi niet af en
mocht springē. Doe hadde iustina sor
ge dat hi doot vallen mochte. en liet hē
eē leeder brengē daer hi mede af ginck
Also halp dat heplige crups sinte iusti
na vā al haer becoringe. Daer nae sepe
de ciprianus totten bōsen geeste. seget
mi waer van heeft iustina die macht dz
ghi haer niet doē en moget. doe sprach
die bōse geest. Wilstu mi dat swerē dat
tu mijns niet vtiē en wilt ic wilt dy
seggē. Doe swor hi hē. Doe sprac dpe
bōse geest. si gheloest aen ihū xpm. en
laet voer haer dat tepke des hepligen
crups dair ihū aē gehāghen wert. en
in dier macht vliēsen wi alle os mach
te. Ciprian? sprac soe moet ihū s weldi
ger sijn dan du biste na dien dattu sijn
crups vruchtes. Doen sprac die duuel
Ja hi is so weldich dat hi ons. en al dpe
met ons aēhoudē sal werpen in die hel
le Doe sprac ciprian? soe wil ic dīre vti
en en aen hē gelouē. Doe sprac die du
uel. Du hebste mi gesworen dattu mij
re niet vtiē en soudeste Doe sprach hy
ic vlake dīre cōpangpe. en geloue aen
ihū xpm en tepke my mettē teike des
heilighe cruce. Te hant voer dpe duuele
vā hē. Ciprian? ginc tottē bisscop en sei
de hē alle dese dingen en wert kersten.
Daer na nā hi toe in grooter heplichz
en in wijsheit dz hi wert bisscop gewijt
Doe gaf hi sinte iustina in een cloester.
met veel ioncfrouwē. Daer na liet dpe
lāt here nemē sinten iustina en cipria
nū. en liet se settē in een panne vol heet
pec en smout. daer sloeg hē si voer hem
dat tepken des heilighe crups. en setten
hē daer in dz en hinderde hē niet Daer
na liet hīse thoofst af slaen

Een leer vande pater noster

Ineue kint du sulste eeren dñn hemelischen vad. en aenbeden met dat gebet dat onse here leerde sine apostele dat is dat pater noster. dye iogere baden onsen heere dat hy he leerde bedden. doe leerde hi hem dat pater noster Dit gebet is so goet. dat al dye werelt niet volghelden en can ende is aldus veel in duytliche

Alder ons die daer biste inden hemel geheplicht wert dñnen naet toecome ons dñ rijck. Dñn wille moet geschie hier ind aerden als inden hemel Verleē ons hude ons dagelics broot. en vgif ons alle ons misdaet als wi de genē doē dye tegē ons misdaē hebben en en leyde ons niet in becoringe mer verlost ons vā alle quade sinnen

Van eē bisscop die eē arm mēste dye cost gaf om dat hi alle daghe een pater noster soude lesen

Het was eē bisscop die voer te romen tottē paus. hy vant eē arm man die sette hi in sijn hof. en loefde hē dat hi hē soude geuen sijn prouē al sijn leefdage. Met sulc besceyt dz hi alle dage soude spreken een pater noster voer den bisscop. dat hē god bewaerde voer alle quaet Doe beual die bisscop sinen rentmeester. dat mē hē alle daghe soude sijn prouē geuen. en die bisscop toech te romen. En die arm mā sprac alle dage sijn pē nē voerdē bysscop dat hē god bewaerde dat hem niet quaets toe en quame. Doe geschiedet op enē dach dat die rentmeester dē armen mā sijn prouen niet en gaf. doe liet dye arme man dat pater nē Jnden seluē dage quā die bisscop in so grote water noot dat hi bij nae vdronckē was en leet grote scade en die bisscop mercte den dach. daer na

doe hi wed te hups quā. doe vraechde hi of hi hē gehouden had dat pater noster. Ja sprac hi. ic hebbe gehouden dat pater noster alle dage sonde eenen dach doen liet ict onder wegen. dat was des rentmeesters scout die en gaf my mijn prouē niet. Doe gaf die bisscop dē rentmeester scout en sprac. Heer rentmeester ghi hebt mi grote scade gedaen die suldi mi op rechten. Ghi hebt mi gescaet een pater noster. Dye rentmeester sprac. Heer en vertoert v niet ich wil v gerne eē pater noster op rechten lege mi wat wildi daer voer hebbē Doe leyde die bisscop. Daert hene te romen en vraecht den paus hoe groot een pater nē is. Doe moeste die rentmeester varen te romen tottē paus en hebbē grote cost en arbeit. en vraghē hoe groot eē pē nē ware. Doe sprac die paus. dz pē nē is so goet als eē pē nē. En die rentmeester quā wed tottē bisscop en sprac. Here ic hebbe geweest te romē totten paus. en hebbe grote cost en arbeit gehad om niet. Die paus leyde. dat een pater noster is alsoe goet als een penninc ic woude v gheerne hondert penninghē hebbē ghegeuen voer desen arbeit Seyde v die paus n; meer sprac die bisscop oft dien pē nē soude sijn siluer of gout oft koper. Doen sprac die rentmeester heere des en leyde hi my n; Doe sprac dye bisscop. so treet noch eēs te romē en vraecht wat pē nē dattet wesen sal. doe moeste dye rentmeester weder te romē Doe hi te romen quam doe sprac dye paus. Het soude sijn een gulde pē nē. Doe die rentmeester weder quā doe sprac hy. Het soude wesen een gulde penninc. Die bisscop sprac Seyde hy niet hoe groot dat die pē nē soude sijn. Doe sprac hi neen. So treet

wed te romē. en vraecht hoe goet den
pēninc soude sijn en hoe groot ende hy
toech derdewerf te romē en vraechde
hoe groot dat die pēninc sijn soude Dye
paeus sprac. die pēninc sal sijn soe goet
en groot als al aertrich. en alsoe dicke
als vādē hemel totter aerde. Doe quā
die rentmeester wed tottē bisscop ende
viel hem te voet en sprach. Vieu heere
doet mighenade D pē nē en can ic v nē
betalen Dat is so duer dat en betaelde
al die werelt niet. Die bisscop ontferm
de hē. ende dede hē genade. Vieu kint
hier om sulstu dat pē nē gerne spreken
en nē hinderē. wāt hiderstu een pē nōf
ter. du en cōstes niet betalen Du en sul
ste oec niemant sijn gebet hinderen in
der kercken of anders waer

Eē leer. leest dñ pē nē met innicheyt
Vieu kint du sulste dñ pē nē lezē
met grooter innicheyt. Want be
tere is een pater noster met innicheyt
dā sond innicheyt hondert duseint

Dā een vrou dye haer pater nē met
grooter innicheyt plach te lesen

Het was eē goede vrou. en plach
veel te biddē. Doen biechte si tot
eēre tñt eē broeder. dye vraechde haer
wat si te lesen plach. Si sprac. ic en can
anders nyet dā dat pē nē. en spreect in
duytsche. dat doe ic om dat ich verstaē
wat ic bidde. en spreec ict in latijn so en
vstaē ic des niet en soe en wert mi daer
geē innicheyt af. Die broed seydē hoe
menich pē nē plaecht ghi te spreken op
enē dach. Dy sprach. Als ic totter misse
coē. geest mi god die genade dattet mi
wel te hande gaet so spreec icheen half
pē nē of eē viendeel of eē heel. en gatet
mi qualic so spreec icker veel. Doen sei
de die broed hoe mach dat wesen. Alst
u wel gaet so spreect ghi een half of een

vierēdeel oft eē heel. en alst u qu aliken
gaet so spreect ghier veel Doen sprach
die ioncfrou. Here des wil ic di berech
tē. als ic dat pē nē begine so spreec ic al
dus Vād ons. so neem ic dese twee eer
ste woerden en begine te dencken daer
op. dat die hemelsche god mñn vader
wesen wille en dat ich sijn kint werden
mach oft ic wil en sijn erfgenaē wezē sal
en dat mi die hemelsche vader so groo
te liefste en trou bewesen heuet. meer
dan pe vader sijn kint en dat hi om mi
eē mēste gewerdē is. en om minen wil
so grote armoede geledē heeft ende soe
grotē arbeyt doen woude en so groote
smaetheit als pe mensche liden mocht
wel. xxxij. iaer. en tē laetstē leet hi den
bitterē door. Waer was pe vād die dat
leet om sijn kint. Als ic dit bedenck soe
geest mi god bi wilē so grote innicheyt
en soetichē in mñnre herten. dat ich
een gehele misse toe bringe inden enē
woerde vād mñn. daer na bedencke ic
wat daer nae volgt. Die daer biste in
dē hemele. So beginne ic aē te denckē
die grote vruechde die daer is in dē he
mel. en aē die besouwinge gods aen
sichts. en aē dye kennisse der hepliger
driemuldicheyt. en dat gheselschap der
heplighen Van dier aēdachtinge so ge
uet mi god bi wilē so groote innicheyt.
dat ic eē lāge wile daer mede toe bren
ge. Daer na neē ic datter nae volghet
Seheplicht werde dñn naē Dat bedēc
ke ic mē grooter inicheit. en so voort aē
so en cā ic ond eenre missen. nau eē pāf
noster spreken. soe dunct mi des dattet
wel te hande gaet. Als ic geē innich
noch soetichē en hebbe. soe spreke ick
d; eē pē nē na den āderē. ende en weet
niet wat dat ic spreke. So spreec ic bi
wilē wel vñstich pē nē onder een misse

so dunet mi dattet mi qualic te handen
gaet. dese vrouwe hadde wel recht lie-
ue kint aldus sulstu biddē met grooter
innicheyt. laet di alleens sijn hoe cleyn
dij gebet is wāt veel beter is een pē nē
m; innicheit dā hōdert sond innicheyt
Een leer. d; pater noster in duytsche
is den duytschen nutter ghelesen dan
in latijn

Ieuē vader berecht mi. is dat pa-
ter noster npet soe goet in latijne
als in duytsche. Ieuē kint des willich
di berechtē. Eē scerp swaert is soe goet
in eens crepels hāt als in eē vechters
hāt. dā tis een vechter. nutter die daer
mede werckē can. dan een crepele dpe
daer niet mede werckē en can. Eē boec
dat is soe goet in eēs kints hant. als in
een priesters hant. dan het is den prie-
ster alte veel nutter dan dat kint. Een
licht schijnt so claer in eēs blinden hant
als in eens siende hant. dā het is dē siē
den nutter. Soe is dat pater noster. in
latijn ist so goet in dē lchēs mont. Mer
die priester diet verstaet die mach daer
meer innicheit in hebben. dā een leech
diet niet en verstaet. Daer om rade ic
di dattu al sulcke gebeden sprekies dpe
du wel vstaetste. op d; di daer innicheit
van come aen dñre sielen. Du sulste
oec werē dat onse heere god dat pater
nē niet en leerde in latijn. als die prief-
ter aenden outaer noch singhet maer
hi leerdet in al sulcke spraken als men
daer sprac inden lande daer hi was hi
was int ioetsche lant. daer om soe leer-
de hi dar na der ioetscher spraken. had
hi in duytsche lande geweest hy hadde
duyts gheleert daer om sulstu dat spre-
ken. alstu d; best conste verstaen dat is
minen raet. nochtrans en straffe ic npet
datstu dat pater noster in latijne spre-

kes beyde ist goet. welch dy best beha-
get dat spreect in gods naem.

Een leer dat pater noster en is n; al-
leen goet mer oec and gebeden
Ieuē vad berecht mi des. nae diē
dat god dat pater noster heeft gheleert
wat sullē dā dpe ander gebedē. ende is
des niet genoegh. dat een mensche dat
pater noster spreect Ieuē kint daer op
willich dy antwoerde gheuen. Als du
coemste totter tafelen hebstu broot en
wijn du en sterueste niet. van honger
mer di en ghenoecht daer niet aen. du
wilste oec vleysch hebben en als di des
verdriet soe wilstu ander spise hebben
en hoe die spise beter is hoe di lieuer is
Dñn lichaē spijstu grotelich. mer noch
grooter naersticheit sulstu legghē aen
die spise dñre sielen. Die spise dpe de
sielen laet is dat innighe gebet. en dat
gebet sal sijn menigherley als die spij-
se is Alsmenle gemaect heeft wel nadē
smake so du alre best dencken const. so
genoegē di daer niet aen. dat men dy
den mont vollet en dē buycmen sal dy
oec die ogen vollē. men sal die spise oec
verwen met soffraen. Ieuē kint so sul-
stu doē in dñn gebet. Du sulste sprekē
dñn pater noster daer aen sulstu dñz
latē genoegē. Du sulste oec sprekē and
gebedē als dat aue maria. en credo in
deū. dē vij. psalm dat boeck vā oser lie-
uer vrouwe vā oser lieue heere vā sijn
re martelie vā dē heplighen cruce. en
vā dē heplighen vñfwonden en van al
den dingē. die ons heere heeft gedaen
en gelede om dñē wil. En oec van on-
ser lieuer vrouwe en vā den heplighen
engelē en alle hepligē die du lief hebste
en wtuercore. en voer alle kerstē sielē.

Een leer vā vijf gebeden
Ieuē kint du sulste bidden vijf

woude sien sijn gherechte. Doe sprac salomon. Geeft mij een swaert. en doe hi dat hadde doe sprac hi. Dese seyt dat kint hoort nu toe. en die and seir het is mijn. Men houde dat kint ouermits. en geue dpe een helft die een en dz and deel die ander. Die moeder des kints be droefde haer seere ende bewees haer moederlic herte en sprac. O lieue hee re laet dat kint leue ic wilt gherne ont beren. Doe sprac die and. Neen. me salt deplen. Doe sprac die coninc. Geeft dpe vrouwe dat kint. si is die rechte moeder daer van. Doe dat die wise heren hoor de die he te voren belachten. die bega den he te loue en te ontfien. want si sa ghen wel dat gods wijsheit in he was Coninc salomon na valt meer en meer aen boue alle die coninghe die ind we relt ware. Alle dpe coninghe bracht he gauen. als gout. siluer. ghewaden en schone paerde. Hi ghinc in wijsheit te boue alle die ghene die ind werelt wa ren. als eman. ethan. calcar. dorda. Hi bescreef die nature alre bomē. cruden. dierē en voghelē. Hi bescreef daermen die duuelen mede beswoer. Hi besloot in een glas veel ontallike duuelen. In sijn doot meende die luden datter een scar in waer en brakē dz glas. doen voe ren die duuelē wt. Salomon tijnmerde den tēpel en and dinghe en hadde veel arbepds Coninc ira vā tiere die liet he in sijn lant dat hout houdē. en seynde hem te iherusalē. en dien sandt coninc salomon wed alle iaers. xx. dusent ma ren wepts. en. xx. dusent vatē olis. en xx. dusent voed wijs. en sandt he. xxx. dusent hout houders. en coninc iram ded. x. dusent. dat warē. xl. dusent. Die deilde hi aen drien en seynde se aenden berch lybano. Dat eē deel arbepde die

een maent. dat and deel dand maent. en dz derde deel dpe derde maent. Daer na quamē deerste wed. daer hiewen si dat scoonste hout en maectent al rede. Daer toe hadde hi. lxx. duzet stechou ders die die steen wrachtē op sijn recht Indē fundament laghe seer groote ste nen. Een stene hadde in die lancē wel xx. ellen. in die breete. x. en in dicte v. el len. Die arbepders die daer last droe ghē die warē. lxx. dusent. Dpe tempel was gemaect vā edelē wittē marmor steen. Dat ghetimert was al butē der stat bereyt also datmen in die stad doe mē die tēpel tijnmerde bijl noch hamer en hoorde. die tempel was groot Doe mē die steen houdē soude. doe vāt salo mō eē const In sijn hof was een strups die hadde een iōghe dat bewracht salo mō in eē groot glazen vat. Dpe strups ginc om dat glazen vat en sach sijn ion ge daer binnen en en conde daer n; toe comē. Doe haelde die strups vter woe stijne een wormkē dat dructe hi otwee en bestreech dat glas metten bloede te hāt bract en dpe iōge strups wert losse Doe merctē si dat wormkē en sochtēt ind woestijne en brakē daer mede dpe harde steenē. Die tēpel en was n; ghe weluet noch ghesparret noch ghedect als onse kerckē sijn. Daer was bouen op een slechte solder daermen op gaen mocht. also sijn noch in dien lande alle die husen. wāt si en behoeuē dair geen dake. want het en plach daer n; veel te reghenē noch te sneewen In dien tem pel warē wel drie solders vā d aerden wel. xxx. ellen hoech daer was eē noch xl. ellē hoger. daer was noch eē. l. ellen hoger. en daer bouen was dat dach Al soe had die tempel int hoghe wel hon dert en. xx. ellen. Daer die onderste sol

re was daer ghinghē dpe balcken vijf
voetē doer die mure. daer was op ghe
maect een omegack dairmen op mocht
te gaen als op eē borch. Dat selue was
oec aen dand solder gemaect. Die om
megāgen hieten pinacula. daer leyde
die duuel oſen here god op en hiete hē
afspringen. dat was vāden anderē tē
pel. want die tempel die salomon had
de ghetymert die was al v̄doruen tot
indē gront. Daer na wert een and ge
tymert nad seluer wyse. en en was
nymer na so schoon als die eerste. In
den tempel was eē wendelsteen daer
mē op ghinc. indē tempel waren vepn
steren. butē nauwe en binnen wīt. die
versterde salomon ald eerst Die onder
ste woninghe des tēpels daer was die
mure altemael ghecleet m; breedē ta
felen. die warē van cedromē. Also wast
oec bouen onder den balckē en d; aert
rīck benedē was ghemaect van den
nen oft vā delen. En alle dpe tafelē bo
uen en benedē ende al om aē dpe wāct
en die edelen daermē op ginc die warē
ghecleet met claren goude. en d; gout
was ghenagelt met gulden naghelē
die waren seer groot en schoon. Daer
die een tafel aen die and sloor daer wa
ren breedē lijsten seer meesterlīck ghe
maect vā goude. wie daer in ginch die
en sach anders niet dā gout. Dye and
twee woningē en warē so schoon nyet
Doemē die steenē leyde int fundamēt
en in die mure. doe was daer een steen
seer schone. die en condē die meesters
gheen stede vindē in te setten. hy was
te lāck oft te cort. te hoghe oft te laghe.
daer besochten se dese steen dicke om te
werckte brengē mer het en help nyet
Doe worden die meesters toornich en
de verworpē den steen Doe hi daer eē

wile hadde ghelegghen sochten si hem
noch een stede om dat hi soe schoon was
mer als si hem op brachten so en was
hi niet te maten. Daer lietē si hem lig
gen en verteghens altemale. Doe die
tēpel al ghereet was en men den laet
sten steen soude leggen. doe was daer
bonen inden hoek een hol daer soude
een hoghe steen in leggen. doen en vā
den si gheen steen die daer te mate toe
was. Ten laetsten quamē si tottē ver
worpen steen en maten hem doe was
hi daer alsoe wel te matē oft hy daer in
gehoudē waer gheweest. En die steen
besloot in hem twee wanden. Dit ver
wonderde hē allen die daer waren. en
spraken. het waer een wond van god.
Hier om is ghescreuen inden souter
Lapidem quē reprobauerunt edifican
tes: hic fact? est in caput anguli. Ad hūc
factum est illud: et est mirabile in ocu
lis nostris. Souen ind muren was eē
seems en stac veer ouer daer hingē aē
gulde wāndruuen die warē seer groot
die waren ghehangen dat se dpe winc
mocht werpen hier en daer. Souē op
die muren stonden gulden speeren op
gherecht als glauien. en die waren so
scherp datter gheenē voghel op sitten
en mocht. Ende die glauien warē wel
een mans stade hooch. en waren van
veer aen te sien als een gulden wout.
Om den tēpel waren ghetymert veel
schoone hūsen ghelijc een cloester Tul
schen die huplen en den tēpel was een
groot schoon velt daer hadden die man
nen sonderlinghe hūsen daer si plagē
te biddē. en die vrouwē sondlinghe hu
sen. Dat ghetymert was so menich
fout en wonderlīck datter nyemant te
vullen afschriuen en mach. Der gulde
vaten inden tempele was soe menich

duisent daermen mede plach te offerē
ter tafelen. en die candelarē. hāt vaten
en wierooch vatē die warē daer soe ve-
le datter te lāck is af te spreke. Die tem-
pel wert ghemaect binē. vij. iare. Doe
vgaderde coninc salomō alle dat volck
en wjnde dē tēpel. en offerde vanden si-
nen alleen. rr. duysent ossen C. duysent
weere. en die vorsten en dat gemeen
volc offerdē ontallike ossen en scapen.
Die sanct. die bliscapē en dat spel dat
ter was is ontsprekelic Coninc salomō
viel op sijn knien en bad gode dat alle
die ghene die ghenade sochtē ende be-
geerdē indē huse gods dat hē god ouer
die ontfermde en vgaue al haer sondē.
Dic daer duertijt. oft sterfte. oft ander
plaghē int land quamen dat si god aen-
riepen en quamē inden huse gods. dat
hē god ouer haer ontfermde. Werden si
geuāgē oft gheuoeert wtē lāde en heer-
dē hē tottē huse gods en riepē hem aen
dat hē god ouer hem ontfermde. Doe
quā een vuer vāden hemele en ontsac
alle den offer. en een wolcke quā en v-
uolde alle dē tēpel vā binne Des nach-
tes opēbaerde hē god en sprac. Ic heb
dijn gebet vhoort. en dat hups gehep-
licht. Alle dat volc bleef daerte gadere
vij. dagē met grooter bliscap. Daer na
gaf hem die coninc oerlof. Daer na tij-
merde coninc salomon eē wondlic soon
hups geheten dat wout hups en stont
middē in een wout in een lustelick hof.
met edelen bōmē om beset. als oft een
wout ware der crudē waren vele ende
menigerhāde. lustelic en ghenuechlic
En den hof was groot en breet groen
en bloepende met roosen lelyen en spo-
len en met menigerhāde bloemen dat
ment n; te vollen scriuē en mach. Dat
wout hups was beneden van steen en

lxv
bouen vā edelē houtē. Inden onderste
huse beslootmē die edel wortelen ende
cruden dat duerber was dat edel elec-
tuarium dat mocht indē stechhuse badt
duerē dan ands waer. Optē ouersten
huse lach alrehande wapē dat vātmē
daer al berept dat was vā edelen ghe-
tughe ghemaect. daer warē sondlinge
wapenē daer die coninc mede te houē
ren plach. daer warē somighe glauien
vā sinen goude ghetogē. en CC. boke-
laers vā goude. daer warē gulde schil-
den ghemaect als een halfman. Dese
gulde wapenē bewaerde des coninc
poortwaerd. Voort soe was buten der
stat een hof die hiere der wonnen gaer-
de. daer plach die coninc te varen op si-
nen gulde waghē langes doer die stat.
om sinē tijtcoringhe. Doe reden voer
hē menich hōdert ioncherē. dat waren
al wtghelēsen hinderen. die scoōste dpe
die werelt hadde dien warē haer hare
ghelu en ghecrupst en lāck totten gor-
del. Die warē ghecleet met gout ende
bliant. en met duerbaer ghewāt. Die
voerdē voor den coninc CC. glauien en
CC. cluppelē vā goude en CCC. gul-
den pelten vā goude. dpe warē gestelt
als mānen. die schenē al vā goude. en
waren aen te sien recht als die heplige
engelen. daer volchde die coninc nae op
sinen waghē Daer na volchdē sijn vor-
sten. heren en knechten. en sijn ghesin-
ne was seer. groot. Hi hadde. xij. duzēt
rijt paerdē. die had hi half met hē inder
stat van iherusalē. en de and liet hi hou-
den tweer wegghen optē landen buytē
also lange tot hi dier behoefde. Hi had-
de sijn conincrijck in. xij. voechdiē ghe-
deylt. Een peghelijck voecht moest hē
spijlen een maent lanck alsoe quam dz
iaer om. Hi moest alle daghe hebben

xxx. muddē bloemē tot cleyn broot en
lxx. mudden meels tot grof broot. dat
waren. C. muddē dat tot sijner coken
quā. daer en was gheē ghetal van rin
deren. vā velenen. vā herten en hinen
van hasen. vā velthoenderē. vā beerē.
en van alre hāde wiltbraet dat int wa
ter oft op die hepde is. Souen alle die
wiltbraet so hadde hy alle daghe van
rammē beeste. x. ossen wel ghemest en
xx. vter wepde. hondert scapē. Souen
dat so bracht mē hē alle daghe visschen
sond ghetal vā alle landen en stedē. So
uen dat en was des gheen ghetal wat
men vdede alle dage aen moes aen a
mandelen. aen vighē aen rosinen aen
rīs. aē suker en van alle vruchten die
de werelt heeft. Souen dat so ist ontal
lic dat mē daer vdede aen wijn aen me
de. aen lutter drācht. aen appelbranch.
aen clareyt en aen alle den dranch dpe
men bedēche mach. Der vrouwē wa
ren seere veel in sijn hof. Hi hadde een
wile wel. lx. coninginnē en. lxxx. vrien
dinnen. Dair na quamen die coningē
en heeren vā allen landen. en brachtē
haer dochteren tot sinen houe en wou
den vrienſcap met hē makē. Doe was
der coninginnē dpe ghetroot waren
seuē hondert. en der vriendinnē CCC
en der camerierē die daer toe hoorden
en was gheen ghetal. Dese vrouwen
warē hepdenē en maecten den wijſen
coninc salomō tot een dwaes. Alsoe dat
hi in sijn oude daghen gods vteech en
aenbadt afgodē. En dede der vrouwē
makē een tempel en afgodē ghelijck si
plagē aen te biddē in haren landē van
daen si ghetomen waren. Dieue kint
hier om sulstu vrouwē scouwen. en na
haer niet te seere horen. Wile en man
na haer horen hi en is nijmermeer al

so wijs si maken hem wel tot een gecht
Sōnighe boekō houden wel alsoe dat
coninc salomon berou hadde voer sijn
laetste eynde Dieue kint nu hebstu wel
gehoort vander groter eeren en rijcdo
en glorien coninc salomons. Sy sinē
tijden was soe veel gouts binnen ihe
rusalem dat ment siluere niet en achte
meer dan voor steen. Die luden maec
ten haer tafelen in die stad van siluer.
en haer stoelen ende bāche en and dinc
buten dē huse opter stratē voer die do
re vā siluer Die coninc hadde wt gaen
een vloot vā schepen met cogghe en
met menigerhinde schepē die seplden
tot ofpr. en haeldē menigerhāde dinc
gout. siluer. costelijck hout. elpen been
pauwen en apen. en alrehande selssem
dingen vā dieren en beesten en brach
ten dat te iherusalem

Hoe dpe coninginne vā saba quā te
iherusalem. om salomons wijsheyt te
hooren

Use machtighe coninghinne van
saba. dpe geheten was mitala. en dpe
wijſte vrouwe die ergēt was die hoor
de veel seggē van coninc salomō ende
van sijnre wijsheit. en roech daer hene
met grote ghetocht en met groter cost
en met grote heerscappe. en met veel
olpfanten dpe droegē gout. ducbaer
steen. en edel crudē. en quamen tot co
ninc salomons houe. diese ontſinc met
groter eerē. daer gaf si den coninc C. en
xx. pōt gouts. en edele steenen. en coste
like cruden. en veel dat daer te iherusa
lē npe der gelijc gesien en was. en dpe
coninc gaf haer veel meer weer. Daer
began si tegē dpe coninc te spreke van
wijsheyt. En si en conde salomon met
ghenē dinghē gelijcken ind wijsheyt
Daer v wonderde si haer alsoe seer dag

si niet spreke en hode Doe sprac si. Nu
bekene ic dat mi die helst nyet gheseyt
en is in mij lant die ic nu selue ghesien
en gehoort hebbe Salich sijn de knech
ten die voer di staen en wijsheit horen
Daer na seindese die coninc thys m;
groter eere. Ond alle d; ghetimert en
wond datter was so en was daer niet
dat haer so seer vwoederde al die cleder
daer sijn knechte mede ghecleet ware.
Als een gasts oft ee vreemt man in des
conincs houe qua soe vant hi daer me
nich duysent ridderē en knechten seer
duerbaerlic ghecleet. Als hi eenē man
sach so sach hi wel aen sijn cled wat am
bacht d; hi hadde. en daer en dorste hi
niet meer na vragen.

Een leere. alle tijtlike dingen en sijn
niet bi die ewighe dinghen

Iseue kint nu merct wat ic di seg
gen wil Waert also dat alle die eere de
ser werelt. dese rijdom. dese ghenoech
te en vruecht duysentwerf meer waer
dat waer een groot dinck. Noch meer
waer si soe menichfout meer als meni
ghe sterren int firmament des hemels
staen. en als menich dropel waters in
hie zee is. en menich sandt inder aerde
is. dat waer ee grote vroechde En had
stu die vroechde alleen en soude duere
tot aenden iosten daghe nochtans en
mochter m; ghelike der minster vroech
de die inde hemel is eenē daghe. Nieu
kint wilstu ter ewiger vruechden co
mē soe sulstu ee reyn herte en ee cupsch
leue hebbē en sulste couwē alle oncup
schept. Du moechste niet eene oncup
schen wille oft ghedachte dpe ewighe
vruechde vliessen en die helle vdieneen.

Een vraghe Nach een mensche m;

Iter herten een dootsonde doen
Iseue vad mach ic met mijn ghe

dachten een dootsonde doen. Heb ick
den wille dat ic een man staen wille sta
ic hem niet ic en derf hem niet beteren.
Heb ic wille oncushept te doen. en doe
icse niet heb ic eenighe dootsonde ghe
daen. Nieu kint hier op wil ich dy ant
woerdē. Het geschiede in een stat ge
heten reuel. datter warē meer dan .xx.
ghesellen die worpen te gader en wou
dē rouē op die zee ende voerē hene. Dy
wordē gemelt mē voer hē na en brach
tense weder. si en hadde niet gheroost.
noch scade gedaē. nochtas wordē si al
le gerecht. Wie derf segghen dat hē on
recht si gedaen. Si en hadde noch niet
dan dē quadē wille alleē. daer werden
si mede sculdich. Als segge ic di hebstu
dē wille een man doot te slaē en sterftu
metten wille. du en coēste nēmermeer
voer gods aensichte. Hebstu oech den
wille tot oncupshept. ende moghestu
dat niet te werē brēghē sterftu metten
wille du en coemste nēmermeer voer
gods aensichte

Nieu kint ic wil di ee and segghen
dat veel swaerder is Hebstu ee onreij
gedachte en becōmerstu dñ hert daer
mede. en is di wel met diē gedachte al
woudestu dat node doe daer du op dē
kest. dat gedacht is ee dootsonde voer
god. om dattu dñ gedachten niet we
der en staetste. Dien suldi misjagē en
misprisen. du sulste di daer owaert toe
hebbē. dy sal daer toorn toe m; doetstu
des nyet ee speelsu mettē gedachte en
hebstu ghenoechte daer in. du doetste
een dootsonde. al woudestu dat noode
volbrenghen mettē wercke daerstu op
dachste Dit selue sulstu oech verstaen
met dencke aldus Du hebste een man
dien du nyet gonstich en biste du wou
deste hē node quaet doe al lage hi voer

di gebondē du woudeste hē node slaen
Doch denckstu alsoe. oft hē een and sroe
ghe dat waer dy lief. dpe ghedachte is
een dootsonde Du woudeste een man
node sijn hups af barnen. doch waert
dattet een and dede dat waer di lief. du
gonste hem dat wel die gedachte is eē
dootsonde. ist dattet di n; en mishaget
Du en wilt oet sijn goet niet stelen of
nypemāt en wiste. doch soe is dijn herte
oft hē sijn goet ghestolen wert. oft dat
hijt verlore op die zee. oft anders waer
dat waer dy lief. die ghedachte is doot
sonde. ist dat di die ghedachte behaget
en niet en wedstaetste. Alsoe ist oec om
een oncuysche ghedachte. en is di daer
wel mede. en woudestu niet moet wil
le wonen indē dencken. dat is dootson
de. nochtā dattu die oncuysheit node
doen wouste

Een vrage. Adien dat oncuysheit eē
dootsonde is. waer om doe dā die prie
sters en geestelike personē die sonde

Heuue vader ghi sijt alte swaer. en
maect die sonde seer groot. Ist soe
grote sonde als ghy my segt waer om
doent dā die papen die inden boekē le
sen waert alsoe grote sonde si en dedes
niet. Nieu hint een goet priester soude
node oncuysheit doen. Du sulste wete
dat die priesters en begene luden. bey
de vrouwe en mānen als si beghinne
quaet te werde soe werde si veel quād
dan een and mēsche. Si doe sonde dpe
een leech mēsche niet en dorste denckē
noch doen. Sod die bewijde den pro
pheet. Iheremias een bewijnghe en
sprac. Wat sietstu iheremia. Hi sprac.
Here ick sie staen voerden tēpele twee
koruen met vighen. Indē eenē korue
sijn goede vighen. inden and quade vi
ghen. Die goede vighen sijn seer goet

ende die quade vighen seer quaet. Nieu
hint also ist metten papen en beghe
uen luden. daer si goet werden en sijn.
daer sijn si seer goet. daer si quaet wer
den en sijn daer sijn si seere quaet en te
mael bose.

Van een monich die wter oerd liep
en wert een mordenaer

Het was eē monich die liep wt zj
re oerdē en wert een rouer en een mor
denaer en liep tot anderen ghesellen i
dat wout daer si morden en wert qua
der dan si allegader waren. Hi en liete
niemant leuen vā die hē te boer vielen
Hi moorde dat die and niet moordē en
wouden. Hi moorde eenen mensche
also lief als een vlieghe. Daer na wert
hi begrepē en quā ter doot. doe leet hy
dat en sprac. Ic heb gewest eē monich
en ben een moorder geworden. en mi
was so wel totte sonde dat ick dede dat
and moorders niet doen en dorste Als
ic een mensche den hals af sneet en hy
rotelde metter kelen. dat gheluyt was
mij soeter dan alle orghelspel oft sanc
die ic oeyt horen mochte

Een vrage. Of een wijf in reynic
heit woude leuen. en die mā des n; ge
hengen en woude. wat sal dat wijf dā
doen

Heuue vad ic woude gheerne cuys
chelic leuen. mijn mā en wil des
niet gehengen. het si in heplighē tīde
oft in anderē tiden dat is hem alleens.
wat sal ick daer toe doen. Nieu hint
dat wil ic di segghen. Dijn hant en du
dats een lichaem. Dijn hant en mach
anders niet doen dā du en wilt Dijn
man ende du ghi sijt eē lichaem in dpe
echte. du en moechtste nyet doen in dpe
sake dan dat hi wil. du sulste hem tot al
len tiden gehoersaem wesen. ende sul

ste daer bi hebben eē repne cuplsche siel
doet hi dat hi van rechte niet doē en sal
hi vint sijn loon wel. doch soe sulstu hē
pimmers vmanē. bi wilen alst di nutte
is bidt hē dat hi dat late

Een leere die in repnichēpt leeft dpe
is een tempel gods.

Nieuwe kint hebstu eē cuplsch leuen
so werdet dijn siele eenen tempel
gods. eē woningē des hepligē geests.
Waer gheene cuplshept en is. daer en
mach god niet wonen. Wiltstu rechte
cuplsheit hebbē die moetstu crigen met
grooten arbeit en met vechte. Du moet
ste striden metter becoringhe. en met
dinen ghedachten en sulste dpe weder
staen met vastē. met biddē. met wakē.
en met castiden

Van een heplich heremijt. die eē kint
bescernde voer die oncuplsheit

Het was een heplich heremijt die
hadde een kint op geuoet in syn-
der cellē. Doe dat kint tot sinē iare quā
doe haddet grote becoringe. Doe sprac
die heremijt. gaet in dat wout alleene
vastet en biddet veertich dagē en coēt
dan wed tot mi. Als hy daer. xl. daghē
gheweest hadde quā daer een wijs gac
en was vreeslich en stinckende en viel
op sijn lijf. hi namse en werpse van hē.
Doe sprac si. Waer om driuestu mi vā
di. ic ben die oncuplshept daer du die be-
coringe van hebste. Ich hebbe menigen
mensche tot sondē gebracht. Ich wou-
de di oec tot sondē hebbē gebracht had-
stu niet geuolcht den raet dijns vads.
Nectiē voer si vā hē en hy dācte gode
Van een out man. die sinte andries
verloste vander oncuplshept

Een out mā die hiete nycolaus die
quam gaēde tot sinte andries en
sprac. Heer bidt gode voer mi wāt ich

ben wel tseuentich iaer out. nochtans
en can ic die oncuplshept niet wedstaen
Doe otfemde hē sinte adries ouer hē
en badt voer hē en sprac. Ich en wil nē
mermeer broot eten. ic en weet dat hē
god ontfemet ouer desen man. Doen
hy vñf daghē hadde geuast. doe quam
hem een stēme en sprac aldus. Andrea
du biste vhoort. Segget hem dat hi hē
oec soe castie als du di hebste ghecastijt
dan mach hi eē cuplsch leuē leyde. alsoe
dede die man. Nieuwe kint dit laet di een
leer wesen. als dat ghy vcastijt als du
alder best moechste. en neēt exempele
aē dese leere die hier gescreuē staen

Hier begint dat seuende ghebot en
is hoe dat ghi n: stelen en sulst. met raet
noch met daet in gheenrelep wijsē. en
hout oec van veel scoonder vraghen.
van onrechten goedē.

Nieuwe vader ich bidde dy om
onsen lieuen heere. leert mij
welc is dat seuēde gebot. Nieuwe
kint dat wil ic di gheerne
leeren op dattu gode voer mi biddeste
Dat seuende ghebot is. Du en sulste
niet stelen. Nieuwe kint dat sulstu aldus
verstaen. en dat in twee manieren. Te
eersten male na den geestelichē rechte
Du en sulste niemāts goet of dinck dy
nutte makē oft tot dijn profijt brengē.
sonder sijn wille ofte wetenscap. Neem
stu een mensche sijn scip teghē sijn we-
tenscap en makestu dy dat nutte. ende
brenghestu dat weder op sijn stede. en
wiltu d: hi des niet weten en sal so heb-
stu dat gestolē. Teent di eē mensche een
scip ter molen mede te vare en vaerstu
dan anders waer daer mede dat veer-
der is ende wiltu dan dat hi des n:pet
en weet soe hebstu dan dat ghestolen.

Leent die een mensche eē wagen dattu
daer hout mede haelste haelt ghy daer
dan kroon mede of and dinc wiltu dat
hi des niet en weet so hebstu ghestolen
Staet di eē dinc te pande en brukestu
dat tot dijn profijt en wiltu dat hi des
niet en weet so hebstu gestolē. In alle
dese stucken voerscreuē en des gelijcs
so sijstu des sculdich dat ghi den men-
sche hier vā sulst voldoe. dair voren dat
ghi sijn goet hebt ghebesicht tot dinen
profijt. Doetstu des nē en sterftu daer
mede du sterftste met onrechten goede.
En voldoeftu hē daer voer. nochtans
suldi gode daer voer voldoen. en sulste
dijn penitencie daer afotfaē. Nieu hint
die steelt is sculdich. Wie raet daer toe
geuet is sculdich. Wie consent daer toe
gheuet met hulpe oft met rade. dpe is
sculdich. Dese voerscreuen sijn sculdich
met geestelic rechte dat si die dieften al
temalen ghelden souden eenen peghe-
lic bi sonderlinge die des pe ghenoten
hebbē nochtā sullen si haer boete ont-
fangē. Hoe wie d; siet dat eē diefsteelt
oft stelē wil. en swijget al stille en mocht-
te dat keere met sijnē woordē sond sijnē
scade die is sculdich. Weet een mensche
eenē dief die stelen wilt en en wedstaet
hē niet mette werckē en en hindert dat
niet. en mochtet wel hinderen sond; sijn
scade is sculdich. Wie dat gestolen goet
weet en nē en wijst die is oec sculdich.
Dese voerscreuē sullen haer boete ont-
fanghē mer si en sijn niet sculdich dat
goet wed te geuē noch te betalen. Wie
dē diefoft diefste hout in sijn huys. dpe
is sculdich en sal boeten ontfangen. Ist
oec also dat hi dien dief ofte diefste ver-
hudet en hindert. datter goet niet we-
der en coemt so is hi sculdich dat goet
te betalē ganselijc nochtans sal hy sijn

boete ontfāē. Wie der diefste ghenietet
die salso veel betalen als hi ghenotē he-
uet. So wie dē dief voer sijn oghē looft
en seyt dat hi wel gedaen heeft en des
nē en laket en mispriset die sal sijn boe-
ten ontfāen. Ist oec dat die dief van dat
lof ghesterct wert in sijnre quaetheyt.
en steelt noch meer. so is die gene schul-
dich te betalen dpe hē prijs en daer toe
hout heeft eē mēsche eenich dinc gesto-
lē m; alle die vrucht die daer afcoemt.
oft afgecowē is die moet hi weder ghe-
uē. Ist oec dat die diefste eē mensche
eē hoe al die caluerē die van die gestolē
hoe comē. en voort daer af. d; moet hy
altmael wed geuē. Steelt eē mensche
coorn en sacpet. al datter af coert moet
hi altmale weder geuē. Daer toe had-
de hi alle die cost vloren die hy daer op
ghedaē hadde. die en mochte hi niet af-
staē. Steelt eē mēsche eē pēninc en wine
daer mede dusent march hi moestet al-
temael wed geuē. Heuet een mēsche eē
dinc gestolē. en wil d; weder geuen en
ist onō hē erger geworden hi sal die sca-
de op rechten

Een vraghe oft men onrecht goet co-
pen mach.

Nieu vader moet ich eenich ghe-
stolē goet copē. Nieu kint du en moestste
d; niet copē. Wat mēsche dpe daer cost
eē ghestolē dinc. en en wilt nyet dattet
gestolen waer en wordet daernaē ghe-
waer hi soudet wed geuē. en mach sijn
gelt niet wed eyschē. Laet dat alsoe sijn
dattet eē waerlic recht hadde geset dat
hi sijn gelt weder eyschē mochte noch-
tā en sal hi dat niet doe. wāt dat gees-
telike recht gaet bouen dat waerliche
recht. En hadde hi daer cost op gedaen
eer hy wiste dattet ghestolen waer dpe
cost mochte hi weder eyschen. Oft had

de hi daer coop op gedraghe eert hem te wete wert gedaē dattet waer ghestolē dē coop mochte hi wed eyschen. Mer waert also dat hi dat daer nae langher hieldē als hy dat wiste dattet gestolen waer en woude dan niet weder gheue alle die costen die hi daer na aen leide die waer al vlore. en en mocht niet weder eyschen. Waert oec alsoe dat hi dat gerne wed gaue en die geē niet weder en quaē. die costē die hi dā daer aen hadde gelept die mocht hi wel eyschen. Hadde hi dat dinc dan beter gemaect die cost mochte hy wel vorderen en eyschen. Hadde hi haer vrucht daer van op geboert eert hem te wete wert ghe- daē die vrucht en derf hi nyet wed heerē oft si verdaē waer. maer hadde hūse reede hi soldese weder geue. Naer heuet hi vruchte op geboert daer nae dat hi d; wiste die sal hi pinner weder gheue al sijns verdaen. Waret oec also d; hi dat dinc snoder hadde ghemaect eer hi wiste dattet gestolē waer. soe en dorste hi die scade n; op rechten. Waert oec also dat hy dat vcofte eer hijt wiste dat en derf hy niet betalē. Waert oec alsoe dat hi dat na vercofte. dan soude hi dat betalē dit selē sal hi doē oft hijt vlose. **E**en vraghe oft eē wijf aelmisse mach geue van dat si harē man steelt

Ineue vad moet ic mijnē man wel stelē daer ic aelmissen van gheue om god. Vieuē kint hebdi goet dat dinē man nyet toe en hoort. daer moechstu vā geue tsegē sinē wille. Hebdi goet te samē daer dy des dinct dat hē dñu mā n; en toorn oft hijt wiste. oft dñn man dat wiste. dat hi des in gheēre wijs en hengede soe en sulstu des niet geue. Tē waer in also grooter noot dattu vōdē te een mēsche dpe van hongher steruē

moeste of du hē niet en gaueste. In die noode moechstu gheue tegē dñn māns wille. Welck wijf die daer helpt dat goet trouwelic winen en werven dpe mach vrijlic aelmissen geue badt dan die niet en werket. en daer dpe man al moet besorghē alleen. Sheeft een wijf aelmissen. en vraecht die mā daer ontme si salt bi harē liue bewaren dat si n; en lieghet. Heeft een wijf eenē mā dpe sijn goet verdobbelt en wech bringet si moestet hē wel onthouden. tot haerē bepoer behoef. Heeft een wijf sonderli- ghe kinderen. daer die man gheē rech- te toe en heuet dat hūse voeden sal. si en mach die kinderen nyet gheue weet si dat voerwaer. dattet die man nyet en wil hebbe.

Een vraghe of een kint butē sinen vad. en een knecht butē sinē heere van sijns herē goet pet gheuen mach

Ineue vader moet een kint pet geue van sijns vaders goet. sonder sine wetēscap. En een knecht vā sijns meesters goet dat sijn meester nyet en weet. Vieuē kint du hebste wel gehoort wat ic vorē ghesproken hebbe vanden vrouwē. moet des niet doē eē vrouwe eē kint moet des noch min doen. ende een knecht noch min.

Een vraghe. Of men onrecht goet stelen mach

Ineue vad moet ic wel een wōche- naer. eē rouer. een iode. oft een dief. ste- len dat goet. dat hi onrechtelic heeft en geuent om gods wil. Vieuē kint du en sulste dat niet doen. Hebdu dat ghedaē. Du sulste dat weder geuen goede lu- den dien dat afghebroken is met on- rechte dat moghestu doen oft du wilt. ste. Du moghestu dat oec den ludē we- der geue hepmelick. Vieuē vadere een

hepde hout eenē kerstē mā in sijnd vā-
ghenissen moet ic hē dien man wel ste-
len. Vieuē kint hebstu eenē hepden bin-
nen vrede ghestolen eē kerstē mā die si
nē rechte genāghen was. du en sulste
hē den man niet wēd geuē om anxten
wille wāt hi mochten dodē mer du sul-
ste hē betalen dat bistu sculdich. Vieuē
vader hoe sal ic dat vernemē oft hi met
rechte geuanghen is. Vieuē kint heeft
eē hepdē eē kerstē geuangē. voer sinē
sculde die die kersten dē hepdē sculdich
is ofte om scade die hē die kersten ghe-
daen heeft soe is die kerstē sinen rechte
geuangē. Waert oec also dat eē kerstē
eē hepden sijn trouwe loofde. en brake
hem die trouwe en werde dan trouwe
loos. vinghe dpe hepden den kerstene
daer na hi waer sijn rechte geuanghen.
Vieuē kint du sulste een hepden oft een
iode houdē dattu hē loueste dat tegen
god niet en is

Vieuē kint waer een kersten ghe-
uanghē in een hepdens huys hy
moeste v wel stelen dat hi ate oft dron-
ke tot sijnre noordrust. hy moestē oech
wel indē node eten en drincken. dat hy
harē gode offerdē. des hi dat niet en de-
de haer goden ter eere. Waer een ker-
sten eēs heidē rechte geuanghen hi en
moeste hem niet stelē dat hi ate of drōc
ke wt geleyt in grooter lijfnoot. Vieuē
kint waer een mensce in honger noot
dat hi steruen moestē. so mochte hi wel
stelē sijn noordrust sonder sonde. Een
kerstē oft een wif soude lieuer van hō-
gher steruē eer si oncuysheyt oft ouer-
spel dede om noordruste wille. En een
peghelic mensche soude veel lieuer ster-
uē van honger. eer hy enige sonde om
noots wille dede. Welck mēscē in lijfs
node steelt sijn noordrust worde hi dan

daer na rijc. dat hijt vermochte te gel-
den dā soude hi d; wēd geldē en betalē

Vieuē vad moet eē mēsche dē hey-
dē wel stelen sijn kint en brengēt
totter kerstendom Vieuē kint dat moet
een mēsche wel doē binne vrede en bu-
tē vrede. wāt hy en doet dē vader daer
geē scade aen die hē sijn kint neemt. en
brent dat tot gode dat die vader bren-
ghē woude totter ewiger verdoeme-
nisse. en des vaders pijn wert te mind
inder hellen. Vieuē kint du sulste d; we-
ten dat menich mēsche is inder tijt ge-
borē. dat hi hē meer voegēt te stelen dā
eē ander mensche. mer het en is hē soe
niet aengebore dat hi immer vā node
stelē moet. hi mach dpe quade lust wel
wederstaē of hi wil Wannē di een be-
coringhe aen roemt dattu yet siekte en
dattu dat gerne nemē woudeste so sul-
stu dat vromelijhe wederstaen. en om
dattu dpe becoringe wederstaeste. en
m; dinē eyghē gedachtē enē strijt heb-
ste. daer om wil di god een ewich loon
daer voer geuen

Van een
abt die hē seluē vwan dat hi in en stal
Et was een heyligh abt die hiet
senon. die soude wāderē en was
seer moede. en ginc sitten onder eenen
boom en woude hē rusten Doe sach hi
eenen acker daer was scone vrucht op
dier vruchtē luste hē seer en dachte dat
hi der vruchten wat nemē woude tot
sijnre noordrust. Doe dacht hi wēd in
hē seluē die ghene dpe and luden haer
dinc stelē. die moetē grote pine lijde in
der hellē. eer ic yet siele soe wil ick eerst
proeuē of ic yet liden mochte die pine d
hellē die daer voer behoort te lijde. En
hy stont op en roech sijn cleeder wte en
ginc staen in die grote hette der sonnē.
en stont daer vyf daghē. en brande hē

seluē. Doe hi dat n; lāger lidē en mocht
te sprac hit ot hē seluē. ic proeue welick
en mach dese sonne niet langer liden
hoe soude ic dā lidē die pijnē der hellen
die nēmermeer eijde hebben en sal. Al
so vnginc hē die becoringe die hy hadde
tortē stelē. Nieuē kint also sulstu doe al-
so dicke als di coemt die becoringe so sul-
stu dēcken op die eewige pijnē der hel-
lē. en sulste wedstaē die gedachten wie
die niet wederstaē en wil dpe wert een
dief. en diē salmē wt alle goeden luden
brenghē. ¶ Vā eē broeder die om
diefste wil wtē cloester geworpē wert

Het was eē broed in een cloester.
daer sinte herasim? abt was. dpe
broed plach te stelē dpe abt nā hē alleē
en sprac. Vaet dijn stelē wesen ic wil dy
al geuē des du behoefste hi gaf hē al
des hi behoefde. Nochtā en liet hy n; af
Die abt vmaēdet hē dicke. doe hi n; af
latē en wilde doe vwerp hi hē wtē cloes-
ter. ¶ Vā achor om welcs stelē die
kinder vā ysrahel geplaecht werden

Ooe die kinder vā ysrahel wōnē
dpe stad van iherico doen hadde
god gebodē datter niemāt stelē en sou-
de. Doen was daer een man dpe hiete
achor die sach daer eē costelijc cleet dat
stal hi. daer om vtoornde hē god ouer
al dat volc. Des anderē daechs rogen
si voer eē ander stad daer vloren si die
seghe. Doe woudē si wetē wie die schul-
dige waer die god vtoornē had. Achor
bekēde d; hi gestolē hadge Doe vraech
dē si onsen lieuē here god watmē hem
doē soude. Doe geboot onse lieue here
ihūs datmē hem steenē soude om syn-
der diefste wille die hi gedaē hadde. Nieuē
kint neemt hier exempel aen. en en
wilt niet stelen.

¶ Hier begint dat achste ghebot en is

lxxxix

hoefmen niet valscheit tughen en sal
hoe en in wat manieren dattet si nyet
onderschept

Nieuē vad leert mij om onsen
here welc is d; achste gebot.
Nieuē kint. d; wil ic di gerne
leren op dattu gode voer mi
bidste. D; achste gebot is. Nēsche du
en sulste niet valscheit tughē Dat sulstu
aldus vstaē. Du sulste alle loghenē en
valscheit schuwen en sulste wesen trou-
en warachtich. Reet een exēhel vā den
twee priesterē. dpe valscheit tughden
op dpe goede vrouwe susanna. Daer
vā wil ic di seggē. ¶ Van susanna

Ien hoese daniel verlosse
der stad vā babloniē was eē
goet mā die hiete ioachim die hadde eē
scone hupsvrouwe dien hiete susanna
Doe warē daer twee priesters toe ge-
set dat si alle luden wroeghē souden dpe
ouer haer echte misdeden en die plach
mē te steenē. Die priesterē worpē hair
quade liefde op haer en besloten hē sel-
uē in eē boōgaert. Die vrouwe quam
indē boōngaert. en seynde die waech
dē vā haer. Doe liepen die. ii. priesters
toe en sprakē. Wij sijn hier nu met dy
alleene du sulste onsen wille doen. doet
stu des niet so sullen wij tughen tegen
di dat wij di hebben begrepē met eenē
anderē mā. doe began susanna te such-
tē en sprac. O wee nu is mi in alle eyn-
dē wee. doe ic uwen wille soe sal ich ver-
toornē minen scepper en en doe ic des
niet soe beneemt ghy my dat lijf. doch
ist beter dat ic mijn lijf verliese dan dat
ic soude doen teghē minē scepper. doe
begā si te roepē en die priesters riepen
oock. dat hupghesinne hoorde dat en
liepē daer toe. doe seiden die valscē prie-
sters si haddēse begrepē met eenē mā.

gherecht. Daer quamē alle haer vriē
dē scrypende en wēnende dat susanna
die goede vrouwe daer toe ghecomen
was wāt si alle haer daghē een goede
rechelijke vrou gheweest hadde. Daer
gingē die priesters toe. en leyden haer
handē op susannē hooft. en swoerē dat
sise begrepē hadden met enen mā dat
was een iongelinc en was hē ontlopē
Daer wert si veroordeelt ter doot dar
men se stēnē soude. daer leyden mēse wt
ende al dat volck scrypde en weende. si
sloech haer oghē op ten hemel en riep
O ewige god die alle dinc openbaer
is. du weestse wel dat si valsclie tugen
ouer mi. Nu moet ick steruē nochtans
dat ick alle dese dinghē onsculdich ben
die si valsclie op mi ghetughet hebben
Siet daer bewysde die barmhertighe
god sijn grote goedertierenheyt. ende
halp daer dē gerechtighē. daer was o
der dē volcke eē propheet die hietē da
niel. diē gaf god sinen heyligē geest en
riep met luter stemē ouer al dat volck.
Ic wil onsculdich wesen en reyne vā
desen onsculdighē bloede dat ghi hier
doodē wilt keert wēd het es al valsche
d; die priesters op haer ghetughet heb
ben. Daer wert alle dat volck verblijt
en quamē voer dat gerechte Daer nā
daniel elc priester sonderlinge. en scryp
de dē eenē vande anderē. en liet dē enē
voer hē comē en sprack. Du quade ont
de scale nu is dīn quaetheyt openbaer
gewordē die du lange bedreue hebste.
Segt mi onō wat boom vōdestu dye
vrouwe mettē man Hi sprac. het was
eē kerste boom. Doe sprac daniel. Du
liechste recht in dīnē hals. Doen liet hi
dē anderen halē en vraechde onō wat
boom dat hise geuondē hadde. Hi sey
de onder een prupm boō Daer began

alle dat volck te roepē ouer hē en gebe
nediden onsen lieuen here god. die sijn
vrienden niet achter en laet. Daer na
men se die twee priesters en dodēse. Al
dus ginck dye valscheyt te niet. en god
halp die waerheyt

Wā twee broeds dat ridders waren
die een was rijk en die ander arm. en
wat valscheyt die arme dede

Het warē. ii. broeders die eene en
hadde geen kind en was rijk. die
ander was arm en hadde veel kinder
Dit warē twee ridders. Die rijke rid
der was een goet man tot gode waert
en badt onsen lieue here dat hy hem eē
vrucht vlenē woude. Sod verhoorde
sijn gebet en die vrouwe wert met kin
de. Doe quā hē eē bode dat hi soude co
mē tot des keyfers houe. Doen beual
hi der vrouwē. als haer god holpe dat
si die vruchte gewōne soe souden hē
ontbiedē met enen brief. die ridd toech
te houe. Sod die halp der vrouwē dat
si gecreech eenē scone iongen sone. Te
hant liep die bode metten brief en sou
dē sijnē heere brēgen. Dye bode quam
tot des armē ridders huys en nā daer
herberghe en was daer eē nacht. Dye
ridd vraechde waer hy woude. Hy sey
de. Mīn vrouwe heeft eenē scone iō
ge soen ende ic soude minen here enen
brief brengē. Hier om wert dye ridder
seer bedroeft dat sijn broed een erfge
naē hadde. Hi hadde gehoopt oft sijn
broed hadde gestoruen sonder kinder.
dattet erue op sijn kinder soude comen
Daer ginck hi toe en drac dē bode dronc
kē. Doe hi int slaep was gewordē doe
stal hi hē den brief en lassen. Doe stont
daer indē brief gescreuen dat sijn huys
vrou hadde eē scone ionghe sone. Doe
schoerde hi dē brief en screef een ander

Als dat si seere bedroeft waer. dat kint
dat si ter werelt ghebracht hadde dat
waer so seer meschapē dattet gheē men
sche ghelijc en waer dat sijt n; en dorste
voer die ludē brengē. Desen briefstac
hi den bode in sijn budel. Doe die bode
dē brief sinē heere bracht en hi dē brief
las wert hi seer bedroeft en en wist n;
wat hi haer wed scriuē mocht. Tē leste
seynde god in sijn herte dat hi haer een
brief seynde daer in stont also gescreuē
dat si haer wel houden soude. dat haer
god gegeuē hadde dat waer goet. si en
soudet n; dodē. Doe die bode wed quā
tot des ridders houe. doen stal die ridd
den bode echter sinē brief. en screef een
and daer stōt also in. So lief als si haer
lijf hadde so soude si dat kint int water
werpē en crenckēt. Doen die bode der
vrouwē dē brief dede en si hē las doen
wert si seer bedroeft en weēde en hielt
haer seer qualic en en dorste haers hee
ren geboot n; achter larē. Doe nā si eē
kist en leyde dat kint daer in. en nā een
bple en hielt haer seluē een hant af. en
leyde se bi dat kint in die kiste. en sette die
kiste in een lopende water en beualt o
fen here god en screyde dat men iāmer
aen haer sien mochte. Die kist vloot dz
water neder en quam tot een stat daer
sinte märtijn bisscop was dpe wiste al
le dinc wel vādē heilige geest. Doe liet
hi dz kint nemē en lietet voeden. en nā
die kist en dpe hant en behieldse. Daer
na ouer menich iaer quā die riddere te
hups. dpe vrouwe ginchē al wenende
teghē. Die ridd sprac. Mijne lieue vriē
binne du en sulste di daer n; om bedro
uē wat onse here god os gegeuē heeft
dat willen wi gherne nemen. haelt mi
dat kint dat ic si e wat ons god gegeuē
heeft Doe si dat hoorde doe quā si van

lxix
haer seluē en viel ter aerde. Doe si we
der tot haer seluē quam sprach si lieue
here vraccht ghi nu na den kinde ende
ghi ontboot mi in uwē brieue also lief
als mi god hadde soe soude ick dat kint
drenckē. Sod had ons een scoone kint
gegeuē dat most ick och leyd int water
leggē. Doe die ridd dpe woerden hoor
de viel hi van iāmer ter aerden en quā
van hē seluē. Daer na ouer lanc quam
hi wed en sprac. O wee lieue vriendin
ne wat segstu nu. had os god een scoon
kint vlecht en du ontbootste mi dattet
kint gheen mēsche gelijc en waer. en
du lietste mi vraghē ofstu dat kint vā
den leuē soudeste brengē. en ic otboot
di wed in minen brieue dattu dat kint
pimmer soudeste houdē Doe sprac dpe
vrouwe. Here ic otboot v in minē brie
ue dat os god eē scoon kint vlecht had
de en ghi otboot mi wed dat ic dat kint
soude drenckē. Doe weende die vrou
we en die ridd en al datter was. Doen
lietmē die bode halen en vraghē waer
hi ter herberge geweest hadde. Hi sey
de tot des ridders hups. Daer vātme
dat sijn broed dpe valscheit hadde ghe
daen Doe wert hi aen ghetast en wert
gebracht voer dē kepler en wert voo
delt ter doot Ond des quam sinte mar
tijn en bracht des ridders kint. die kist
te. en die hāt en sprac tottē ridd. Danct
onsen lieue heere god dpe v dat kint v
leende en die bewaert heeft inden wa
ter dit v kint. Doen seyde die vrouwe.
des en geloue ic niet. ic en sie een waer
littephē. Doen wist hi haer dpe kiste
doe viel die vrouwe op haer knyen. en
danctē dē almachtighē god. en al dper
warē verblidē hem. Doen sprach sinte
märtijn. Vrouwe wist mi v hant. doe
en hadde si haer hant nper. Doe nā hy

die doode hant en settese wed aen haer arm en maectese al gesont. doe dancte si den here noch meer en vblide haer. Doe badt die goede man sinte martij datmen den ridd sijn misdaet vergaue en liet hē dat leue dat hi sijn sonden berterde. Also gafmen hem sijn lijf. Daer halp god die gerechticheit. en die valsheit ginc te niet en achter rugghe.

Hoe die keplerinne tweewerf met loghē ter doot vordelt was. en hoe se onse lieue vrouwe maria verlosse

Eromē was eē kepler dpe hadde een goede vrouwe die seer innich was. en hadde onse lieue vrouwe seer lief. Die kepler woude varen ten heplighen lande. en beual dat rijc sijn broeder en beual hē daer toe sijn lieue huyf vrouwe. Doen die kepler wech was die broeder werp sijn bosc liefste op dpe vrouwe en sprac tot haer onbetamelike dingē. Die goede vrouwe was seer bedroeft en en wist niet wien si dat clagen soude. doe hi des veel bewijde en niet af en liet. doe bedacht si eenē raet en sprac tot hē. Sal ic ymmer dese sonde doē so later doch also heymelick sijn datter niemāt en weet laet ons makē eē heymelike woninge op eenē toorn daer wi moghē op wesen. Hi wert blijde en liet eē toorn toe makē en sepde si vrouwe dē toorne waer al rede. Doen gingē si bepde optē toorn hi ginc voer en si ginc na. Doe hi indē toorn ghecomē was. doe sloot si die dore na hē toe en besloot hē daer in en hielt hē geuangē vijfaer tot haer here quā. Doe liet si hē wt. hi quā tot sijn broeder en ontfinc hē goetlijken. en began te weenen en claeched ouer dpe vrouwe en sepde di; si eē quaet wif waer. en hadde veel mannē gehad die wile dat hy wt ghe

weest hadde. en si hadde hē oech seluer gebeden om dē wille. Doe ick des niet doē en woude. daer om hadde si mi besloet op eenē groten toorn die wile hadde si bedreuen boosheyt met alle man. Doe dpe kepler dat hoorde doe worde hi seer toornich en van herten seere bedroeft. Des anderē dages doe quā die vrouwe tottē kepler en wonden ofsae. Doen si hem omuāghen woude doen boerde hy sijn vupst op. en sloechse aē die wanghe dat si ter aerden storte en sprac tot. h. knechten. Meeste en werpse in dat wout en hout haer den hals af. Doe si die vrouwe indē wout brachtē doe wondē si boosheit met haer begaē eer si den doot leet. daer began si gode en onse lieue vrouwe aen te roepē. dat si haer te hulpe quamen. en bewaren se voer oncusheyt. Als god woude soe quā daer geredē eē heere en hoordese roepen. Doe reet hy daer toe en sloech die twee knechtē doot en vraechde der vrouwen wie si waer. Hy sprach si en mochtet hem niet berechten. en badt hē om god. dat hijse mede voerde tot sijn houe en hieltse voer sijn maghet. Also dede hy en voerde se in sijn hof. en hieltse voer sijn maget en beualse sijn re huyf vrouwe. die vrouwe hadde eenē lieue sone diē beual si haer te bewaren. daer quā der keplerinne een npeut heriseer toe. Die heer hadde een broed dat was een ionck ridder die lach deser vrouwen aen en loofde haer grote dingē. si vsmade hē en en begeerde sijnre gauen niet. Hier om began hijse te harte. en beloochse voer sijn broeder ende sprach. si en waer n; goet wat si in sijn hof doē soude. die heer en vrouwe had dese seer lief en en hoordē na sijn reden niet. Doen ginc hi des nachtes totten

hebde daer si lach metten kinde. ende
 moorde dat kind. en gaf haer dat mes
 in die hant die wile d; si liep. doen liep
 haer dat bloet onder die side dat si daer
 af ontwaech wert. doen riep si met luy
 stemmen dat alle dat ghesinne tot daer
 liep. en vonden dat kind gemoort en vā
 den der vrouwen dat mes in die hant.
 Doe weende die vader en moeder en al
 datter was. Doe quā die moorder dpe
 dat kind gemoort hadde en greep die
 goede vrouwe bidē hare en sloechse en
 sleeptse vande borch en woude se doo
 dē. Doe seyde die heer Men salse nyet
 dodē. en geboortijn knechte dat mēse
 soude setten in eē scip. en voerēse ouer
 tmeer vte lande dat si n; wed en quā
 voersijn oghē. Doe si optē meer warē
 sprach die knechte totter vrouwe d; si
 hare wille soude doē oft mēsonde se ver
 drenckē. doe sprach si. dē doot lide ick lie
 uer Doe worpē sise middē in dat meer
 op eē steē en lieten se alle sitten sonder
 spise. Doe wert si ontslaep. doe quam
 onse lieue vrouwe maria. met groter
 claerheyt en troostese en sprach. A lū
 lieue vriedine du hebste veel droefnis
 se en armoede gheleden met valscheyt
 daerom sal di nu eē goet eynde werdē
 alle die ontrou en onrecht die du ghele
 den hebste dat sal nu openbaer werdē.
 Sreect dat cruyt wt dat onder v hoofte
 staet en wat mēse die melaet; is ende
 daer af drinct inden name ons heeren
 ihu cristi die sal gans en gesont wordē
 En die ghene die dy onrecht betuyghet
 hebbē die sijn melaetsch geworden die
 salstu gezot makē. mer si sullē dan eerst
 haer ontrou bekēnen. Daert daer we
 der henē di en kent daer nyemāt. Doe
 wert si ontwaech en brack dat cruyt.
 Doe quamen daer ludē genarē en na

lxxxi
 mēse int scip en brachtēse te lade Daer
 vant si eē mēse dpe was melaet;. dien
 gaf si drinckē vāden crude te hāt wert
 hi gesont. Te hant quā dpe mare ouer
 al dat land datter een meesterine waer
 gecomē die die melaetscheyt conde ver
 driuen. Doe was die ridd die dat kind
 vmoort hadde lazarus gewordē. Doe
 seyde des ridders broed nader vrou
 we en badt haer dat si sijn broed wou
 de gesont makē. Doe sprach si. Ic wil hē
 gerne gesont maken. alst dat hi sijn son
 den bekennē wil voer v voer mē ende
 voer. vj. ludē. Die ridd sprach. Ic wil lie
 uer steruē dā ic dat doe. Doe sprach dpe
 broed ghi suldet sijn mer doē. Doe beken
 de hi sijnre sonde een deel en en dorste
 niet segghē dat hi sijn broeders kind v
 moort hadde Doe sprach die vrouwe hi
 heeft wat ingehouden dat moet hi seg
 gē wil hi gesont werdē. Die here seyde
 tot sijn broed. Spreect dīn herte al wt
 Doe sprach hi. broed ic heb di veel mis
 daē des ic nyet en derf bekennen. Dpe
 broed sprach. Ic beloue di broed ick wile
 di al vergeuē. doe bekende hi dat hi die
 goede vrouwe valsclīch beloghē had
 de en dat kind vmoort en hadde haer d;
 mes inde hāt gedaē Doe die heere dat
 hoorde wert hi vā herten seer bedroeft
 en beclaechde der goet vrouwe meer
 haer ongemac dan sijn kints doot. O
 wee sprach hi dat. die goede vrouwe soe
 iāmerlijc haer lijf verloren heeft Doen
 seyde si. Ic ben die vrouwe daer ghi af
 spreect. God en onse lieue vrouwe heb
 bē mē geholpē. doe gaf si dē ridd drinc
 kē vāden crude en hi wert gesont Doe
 badt haer dpe heere dat si daer bliuen
 woude hi woude se houdē dpe wile dat
 si leefde. Sy en woude daer niet bliuē
 mer toech te romen en maecte veel lu

de gesont die melact warē. Doe was die kepler haer mans broed lazar? ghe wordē diese belogē hadde. doe die kepler vnam datter eē meesterse gecomen was liet hūse voor hem halen en badt haer dat si sinen broed woude ghesont make. Doe sprac die meesterse dat wil ic gerne doen ist dat hi sijne sonden wil bekennen voer v. en voer mij. en voer dē ghemeeenē raet. Doe seide die broeder. Ic wil lieuer steruē dan ic dat doe. Doe sprac die kepler. Shi sult dat pinner doen. Doe sprach hi. broeder ic heb di misdaen belpe ic dat ghy beneēt mij tlijf. Doe swoer die kepler. hi woude hem altemael vgeuē. doe began hy te bekennen dat hi die goede vrouwe beloghen hadde. Doe began die kepler te weenē en ald die daer warē. Doe maecte si den ridder gesont. Doen betlaechde die kepler dat hy die goede vrouwe te niet hadde gemaect en soe iāmerlijc hadde gehandelt. Doe sprac si. Heere ic ben v hupsvrouwe. God en onse lieue vrouwe hebbē mij geholpē tot mij onscult. Doe wertter so grote blijscap. binnē romen datter nyemant te volle aflegghē en mach. Doen woude die kepler weder nemē tot eender keplerinne. des en woude se nyet doē. En seide tottē paus. dz si gode en marie beloefte hadde dat si haer begeuē woude. Ald? begaf si haer in een cloester.

Een leer weest trou tot inder doot
 Heue kint du en sultste n; ontrou
 wesen noch valsch. maer wien du
 trou loueste dien sultstu houden trou
 tot inder doot. Reet een exempel aen
 twee gesellen Daer vā wil ic di seggen
 Wee kiderē wordē gheboren in
 Gēlant die hadde god ghelijc ghe
 maect dat niemant ondersepte en kon

de hebben. welc die eē of dpe and was
 Die eē was eēs grauen sone die ander
 eens ridders sone. dese kinderen doop
 te die paus en noemde des grauen so
 ne melijs. en des ridders sone amicus
 en gaf hē twee edel nappē van gout dz
 edel was. Die nappē warē soe ghelijc
 wie dē eenē sacht die sacht oec den ande
 rē des en had mē geē ondersepte welc
 die eē of die ander was. Dese. h. kinder
 geloofden trou geselschap te gader dpe
 wile dat si leefden soe en souden si mal
 cander niet begeuē noch vrien. Daer
 na ouer lanc gesciede dat amicus vad
 sterf en dpe quade heerē quam en na
 mē al sijn goet en dreuē hem wt sijn er
 ue. Doe en wiste hi gheen weghe mer
 hū rooch tot sijn geselle amelius Doen
 hi daer quā en vant hi nyemant want
 amelius hadde vnommen dat sijn gesel
 le amicus bedroeft was. en was daer
 na hene geredē en woude hē troosten.
 en en vant hē niet. Doe sochte die een
 den anderē vā lande te lande vā stede
 te stede wel. h. iaer. Ond des dat ami
 cus sijn geselle socht so quam hi tot een
 ridders hups die gaf hem sijn dochter
 Daer nae doe die blijscap gedaen was
 en liet hi niet af hi en socht pinner sijn
 geselle ameli. Op een tūt moete hem
 eē pelgrim en vraechde hem oft hi sijn
 geselle ergent ghesē hadde die ameli
 us hiere. Hi seide. neen. Doe gaf ami
 cus den pelgrim sijn rock en sprac. Re
 met desen rock om god en bidder olen
 lieuen heere dat hi mi laet vinden mij
 nen geselle amelius. En coemt hy v te
 ghemoet so wilet hem mi na te parijs
 daer mach hi mi vindē. Des seluen da
 gesquam ameli den pelgrim te ghe
 moet en was int aensichte gescapē als
 amicus. Doe meende die pelgrim dat

tet amicus waer en verwonderde seere
waer sijn paerdē warē gebleuē. en sijn
goede cleeder. Doe sprac ameli? tottē
pelgrim. du wanderste veel landē om
hebstu mijn geselle amicus pet gesien
Doe sprack die pelgrim. waer o gescstu
met mi. vraechstu om amic? en du bist
te selue amic? en du gaefste mi i hudē di
nen rock en vraechdes mi om dinē ge
selle amelius. Du hadste paerdē ende
knechtē waer sijn si nu gebleuē. Hi sei
de ic en ben niet amicus. ic bē hem ghe
lijc inden aensichte en heete amelius.
wilet mi minē gheselle waer sal ich hem
vinden. Doe sprac die pelgrim. Soect
hē te parijs dair vint ghi hem doe quā
hi te parijs daer vant hy hē. Doe was
hē bepdē seer lief. die een viel den ande
rē o dē hals en cūstē malsand. en wē
den beyde vā liefste. Doe quamē si bep
de tot coninc karel. hy ontfincse beyde
tot sijn ghesinne en hadse lief: En si be
wisen hē alsoe dat si alle luden aenghe
naē en liefstal warē. Op eenre tijt toech
amicus thups tot sijn wjlf. en amelius
bleef in des conincs houe. Doe hadde
die coninc eē dochter dpe had amelius
lief en si hadde hem wed lief niet op ont
cupsheyt mer op eē eerlike echte. Doe
vdroech amelius sijn becoringe en nā
der ioncfrouwē waer. dat hūse alleene
vant en dede haer gewelt. Die ioncfrou
welcoude hair eere. en en dorste nī roe
pē en en dorstes niemāt clagē en wē
de en bedroefde haer seere. Doen was
daer indē houe eē graue die was ame
lius sonderlinghe vrient die hem trou
gheselschap gheloofte hadde. dien sepde
hi hoe hi gearē hadde mī des conincs
dochtere en sochte raet hoe dat hy daer
mede doen soude. Doe bewjfsde hē die
graue ontrouwe daer hi doen trouwe

lxxxij
aen waende te vinden. en melde hem
voer dē coninc. Die coninc wert toor
nich en vraechde sijn dochtere om dpe
sake. Si vslahede des. Hy vraechde en
beteech amelius des. Hi versaecte des
oer. Doe soudet die graue waer makē
hi en condes niet doe. Doe sprac die co
ninc hi soude met hē bestaē een campe.
Dit vernā amic? en quā al daer en nā
amelius wt en vraechde hē om dese sa
ke. hi leet dat hi die ioncfrou hadde ge
welt gedaen. Doe scout hē amicus en
sprac. du hebste qualijc gedaē. du biste
sculdich en en mocht nyet sekerlijc de
sen camp vechte. Ich wil di tronwe be
wisen en voor di vechten en indē doot
tredē. Treect mī cleeder aen en neemt
mijn knechtē en paerdē ende treect tot
mijnre hupsvrouwen. en blijft bi haer
soe langhe tot du verneemste hoe dat
met mi gaet. si en kent dy nyet si meet
dat ict si. En ist dz ic vslaghen werde in
dē campe so behout die vrou. En geeft
mī god die sege so coēt weder tot mī. Ic
wil dīn cleed aen doen en voer di vech
tē. Dat gheschiede ameli? nam amicus
cleder en voer tot sijnre hupsvrouwen
si ontfinc hē als harē mā. en en kende
niet dattet amelius was. doese te bed
de quamē toech hi sijn swaert wt ende
lepdet tusschē hē bepdē en sprac Du en
sultste mi niet rakē want ic ben seer be
droeuet also langhe tot ic vname hoet
met minē geselle gaet. Soerstu mi icht
wil dy met desen swaerde doersteken.
also laghē si menighē nacht. Ond des
so halp god amic? dat hi die seghe ghe
wā en sloech dē graue dat hooft af. doe
wert die coninc blide en loofde hē sijn
dochter ende liet dpe brulocht maken.
Doe reet amicus weder thups en de
de amelius sijn cleed aen en die coninc

gaf hē sijn dochter. Dese dinghen hiel-
den amicus en amelius ond eē datter
niemāt en wiste. Daer na gheliede dē
god amicus plaechde. dat hy lazarus
of melaetsch wert. daer ginch sijn wijf
tot hare vriende en dreef hē wte al sijn
goet. Hi was siet en qualijc te vreden
en geē mēscen en woude met hē te doen
hebbē. Hi was vsmāet die te vorē sijn
vriende warē en en woude nū nā en
sien. Doe wert hi eē bedelaer en ginc
sijn broot vā huse te huise. en en hadde
niet meer vā al sijn goet. dan den nap
die hē die paeus ghegheue hadde daer
wt adt en dranc hi. Doe wanderde hy
heen tot sijns gesellē hups en amelius
woude sien of hi hē yet kennen woude
en quā voor sijn dore. en badt dat men
dē lazarus mēsche wat brocht om god
Doe hadde amelius dē nap die hē dpe
paeus gegeue hadde voer hē opter ra-
felē en sprac. Neet dē nap en ghiet den
armē mēscen in sijn nap datter in is. soe
mach hi drinckē en geest hē wat teeten
Alsoe dede die knecht. doe hi weēd quā
sprac hi tot sijn heere. Heere dese man
heeft eē nap die uwē nap seer gelijck is
Die here stōt op en sprac. Owee dat
mij lieue geselle amic? en liep ter dore
wt en viel hē om dē hals en cistē voer
sijn mōt en weēde vā liefte en brachtē
in sijn hups en sprac. O hertelijcke lie-
ue gheselle du hebste mij als sulcke trou-
we bewesen. dat ic dy nemmermeer te
vollē danckē en mach. Al dat geē dat ic
hebbe dē is dē en mij des sultstu mach-
tich wesen blift bi mij. Doe vraechde
hi hē hoe hi also gescapen waer. en hoe
hi alsoe arme waer gheworden Doen
seyde hi. doen mi god plaechde metter
siecte vsmāde mi mijn wijf. en alle mij
vriende en hebbē mi vorenē. Doe sprac

amelius. du salste bi mi bliuen die wijf
le dattu leefste. Aldus bleef daer ami-
cus en diende daer in grooer innich
Doe woude onse lieue here volcomen
liefte in hē proeuē en seynde hem sijn
heplighē engel en sprac. Amicus wilt
stu gesont werde so ganc tot dīn gesel-
le en segt hē dat hi sijn. ij. kinderen doo-
de en bestrijcke di mettē bloede soe wer-
destu gesont. Doe am? amelio dat sei-
de wert hi bedroeft en vrolijck. hi was
droeuich wā hē swaer was te dooden
sijn kinder. En hi was vrolic want hy
hē gesont mochte maken. Doe ginc hi
des morgens vroech die wile dat dpe
moed sliep tottē kinderē daer si laghen
optē bedde en speeldē. Doe si dē vader
saghē wert hē seere lief en lachtē hē toe
Doe die vad dat sach began hi vā her-
ten seer te wenē en sprac. Owee mijn
lieue kinderē ghi lacht mi toe en spele
mi teghē ghi vblift vteghen mij en en
waet niet dat ic v moorde sal. Met dē
tooch hi sijn swaert wt en hielt hē bep-
dē dat hooft af. en ontfinch dat bloet in
eenē nappe met grooten hertseer ende
ginc tot sijn geselle amicus en bespre-
kelde hē metten bloede alsoe warm en
sprac. O almachtige god. wāt du ghe-
bode hebste dē luden. dat die eē mensce
dē āderē lief hebbē sal als hē seluen. en
sal hē trou bewisen in sijnder noot siet
aē die trouwe die mij geselle mij bewe-
sen heeft. dē ic vā rechter trouwē mijn-
re kind bloet heb getoghē ontfemt v
ouer mij geselle amic? en maect hē ge-
sont vā sijnre siecte. Althāt werth hy
gesont vā al sijnre siecten. Doch en wist
te die moed niet dat dpe kinderē door
waren noch oec nyemant en wiste dat
indē houe. Doe wert amelius seer ver-
blift dat sijn lieue geselle ghelont was.

doch so ginc hi wed bedroeuuet tot sijne
 kinderen Doe hi tottē bedde quā vant
 hi die kind te samē ligghē en warē ghe
 sont en speelden en lachtē ende hadde
 malcand om dē hals En elc hadde een
 roorlittephē om den hals recht of daer
 eē roor sidē draet om ginghe. den rinc
 hadde si die rijt dat si leefden Doe wert
 amelius seer verblūt en dancte den al
 machighē god om al sijn goede en hy
 seyde; sijre hupsvrouwē alle saken wat
 si bi malcanderē gedaen hadden. daer
 bleuē si beyde vā dier rijt in een hups
 in eenē repnē cupschē leuen als susters
 en broeders en amelius hielt sinē ghe
 selle met hē en cleede hē als hem seluen
 Die warē si beyde so ghelijc so wie den
 eenē sachi die sacht oec dē anderen. noch
 sijn hupsvrouwe noch sijn gesinne en
 condē geē onderschept hebbē. tusschen
 hē beydē Daer na storuē si beyde ende
 elc wert begraue in een sonderlinghe
 graf. Doe viel dat eē graft in. doe groe
 uē dpe ludē dat meder op en si en vōdē
 daer niet inne. Doe groeuen si dat an
 der graf op. daer vonden si de lichamē
 beyde te samē en si bleuē alsoe ind doot
 want si hadde gesellē geweest inden le
 uen. amicus wijf dpe hē ontrou bewe
 sen hadde doe hy siet was gheworden
 haer gesciede nae haer ontrouwe wāt
 die duuel brach haer den hals. Nieuw kūt
 dit sal di een leere wesen. dattu die val
 hept late sulste. mer du sulste alrijt ghe
 trouwe sijn

Vā twee clerckē daer die eē voer den
 anderē steruē wōnde

Het was eē meester die hietepita
 goras die hadde. ij. clerckē die geloofde
 trou geselschap te gad. het gesciede daer
 na dat die eē hadde eē broke gedaē. en
 doen wert daer die hāt aē geslagen. en

ghegrepē en veroordeelt ter doot Doe
 bat hi dē rechter dat hy eerst mochte te
 hups treckē en seickē sijn dingen eer hi
 storuē Doe seyde die rechter moechstu
 een borge sette die sijn lijf voer dy sette
 wil. Ja sprac hi ic heb eē trou gesel dpe
 sal sijn lijf voor mi sette. Dat gheschiede
 sijn gesel sette sijn lijf voer hē oft hi niet
 wed en quame soe soudemē sijn lijf ne
 mē. die eene roech thups en slechte sijn
 dinghē. Doe dē dach quā die hē bescep
 dē was dat hy wed soude comē. doe en
 was hi daer niet Doen leydemē desen
 wt en soudē hem dodē. Doe sprach die
 rechter. waer is nu dijn trou gheselle.
 Nu siet hoe hy di ghehandelt heeft du
 moetste dijn lijf late voor hē Doe sprac
 hi. ic weet wel voerwaer leeft mij ghe
 selle hi coemt pinner en vloft mi. Doe
 die stonde quā die hi besceyden hadde.
 doe quā sijn geselle en sprac totten rech
 ter. Ic ben gecomē als ic gheloofte heb
 laet mijn geselle vry gaen ende dode
 mij. Doe die rechter die grote trouheit
 sach doe ontfermde hi hē en gaf hē bep
 dē dat lijf en badt hē dat si hē ontfingē
 in haer geselschap.

Vā eē vād die sinen sone leerde in ij
 leste eijde datmē geen dinc en mach ge
 likē bi eē vrient dpe trou is ind doot

En wijs meester lach in sijn laet
 ste epnde en sprac tot sinē sone. so
 ne berecht mij hoe menige vriedē heb
 stu gecregē in al dijn leuē. Die sone sep
 de. vād ic meē dz ic in mijn leuē heb ge
 cregē wel hondert vriendē daer ic mij
 toe vlate en house voer vrienden. Die
 vād sprac. sone du en sulste geuē vriēt
 gelouē du en hebste eerst besocht oft hi
 in noot dijn vrient is. Men vint veele
 vriendē die eens menschen vrient sijn
 die wile dattet hē wel gaet. die wile dat

hi geue mocht. Maer is hy arm en n̄
geue en mach so heeft hi luttel vriendē
Ic bē wel tweewerf so out als du biste.
en ic en heb vā alle minē leuen nauwe
lic eenē goedē vrient gevonden en en
hebbe maer eenē haluē vriet gevonden
hoe ist dattu soe veel vriendē gecreghē
hebeste. Ter auenturen du en hebste niet
besocht dīn vriendē. gaet henen en be
soectse so vindestu wie dīn ghetrouwe
vriendē sijn. Dye sone sprac. hoe sal ich
dat besoecken Die vad sprac. Ic eēt een
calf en doot dat en steectet in eenen sac
en maect dē sac butē bloedich. en gaet
tot dīns vrients huise des nachtes en
segget dattu eenē man hebste vmoort
en bidt hē dat hi dy raet geue en helpe
di begraue. Die sone dede alsoe hy nā
dat cal mettē sack op sijn rugghe ende
quā des nachtes tot sijn vrients huys
en sprac. O herteliche lise vrient ich
ben in grooter noot ende behoeue dīs
raets wel. bewise mi v vrientchap. Ick
heb eenē man gemoort. dien heb ic in
desen sac. helpt mi dat ic desen mā be
grauē. Graue ic hē in mīn huys daer
salmē hē soeckē. wāt dye ludē vmoede
hē op mi want ic sijn vpant was. en op
dien heeft niemāt gheē acht. begraefte
hē in dīn huys. O sprac dye ghene ich
wil mer dīnē dode onbecōmert sijn. du
en coemste in mīn huys n̄ daer mede
hi ginc tot eē ander die sprac oec alsoe
Alsoe besocht hi alle sijn vriendē si wou
dē mer hē onbecōmert sijn. Doe quā
hi wed en sepdet sinē vad. Doe sprach
die vad gaet henē tot mīn haluē vriet
en claecht hē dīn noot en segt dat ic dy
daer geseht heb. Doe hi daer quā ende
claechde sinē noot. doe ontfloot die sijn
huys en liet sijn wif en kinder wtgaē
en sijn gesin en maecte een graf dair hi

dē dode begrauen woude. Doe hi dat
sack dāctē hē alre trouwen en sepdē hē
doe alle sakē. Doe quā dye sone totten
vad. en sepdē hē dat doen sprac die vad
Dien sulstu voor eē vrient houdē dye
di in dīnre noot te hulpe coemt Doen
sprac die sone. Vad vondi pe eenighē
trouwē vrient. Doe seide die vader ick
en vant npe ganlen trouwē vriet mer
ic hebbe horē seggē. dat was eē gālen
trouwen vrient

Vā h. gesellen die deen den anderen
vander doot vlostten.

Ich heb horē seggē van h. gesellen
die eē woende in egyptē dand in indiē
En die een en hadde dē anderē npe ge
sien nochtā warē ganse vriendē. Als
deen sijn knechten sepdē met comen
scap in egyptē so ontfinc hise vriende
lic en halp hē daer si vcofē en sepdese
weder thups. Dat selue dede dye and
sinē knechtē wed. Daer nae gesciedet
dat si te samē quamen in indien ende
woude comēscap hantierē. Doe die ge
ne dat vernā dye daer woende dat sijn
geselle gecomē was doe voer hi hē tse
ghē en ontfinc hē mer grooter eerē. en
brachte in sijn huys en dede hē als hy
best mocht Doe hadde die goede man
een ioncfrou in sijn huys. en hieltse en
soudse te echt nemē als dye tijt quame
dattet haer vrienden en hē behaechde
Dese ioncfrou was seer scoone. en dye
gast creechse lief en en dorstet niemant
leggē en wert vā liefstē siet Den waert
wert seer leet en liet halen den wiften
meester diē int lant was en hadde sijn
vriet gerne geholpē. Die meesters sa
gē h water en taltē h pols. en sprakē
d; hi siet waer vā liefren. daer ondsch
tē die meesters dat hi leet d; hi die ionc
frou lief had. Die waert ginc tot hē en

vraechde hē oft hy liefste hadde op sijn
 ioncfrou. Doe sprach hi Ja ick lach een
 ioncfrou in uwen houe die heb ick lief.
 Doe liet hi sijn dochterē voor hē comē
 en vraechde wie si waer. Hi sprac si en
 is hier niet Doe liet hi sijn bruyt halen
 die hi nemen soude en vraechde oft sijn
 waer. Doe sprach hi dit is si. Doe gaf hi
 hē dpe ioncfrou en alle dat goet datter
 hem mede gegeuē was en sonde hem
 daer mede wed te lāde. Daer nae ouer
 lanc gheschiede dat dese geselle vā indi-
 en alle sijn goet verloos en wert arm.
 Doe wanderde hi tot egipten en wou-
 de sien en horē wat sijn geselle by hem
 doen woude Doen quā hi des auonts
 laet in die stadt en en woude des anōts
 tot sijnē geselle npet gaen. o dattet laet
 was en lach in eenre woester kercken.
 Ander seluer nacht quamen twee mā-
 nen voer die kercke en begonden daer
 te kinē en vechten. als dat die een den
 anderē doot sloech. Daer quamen dpe
 ludē en sochten den moordenare inder
 kerckē. en vondē desen armen man in
 der kerckē en vraechdē hē wie dē man
 geslagē hadde Doe sprach hi. ic heb den
 man vmoort. Dat sprach hi daer o wāt
 hi gerne doot hadde geweest vā droef-
 nis om dat hi sijn goet vlorē had. Doe
 bondē si hē en brochtē hē voer dat ghe-
 recht. doe wert hi vordelt ter doot. doe
 men hē vter stadt leyde. quā sijn vriēt
 toe en lach hē aen dat hyt was. en riep
 met luder stēmen. Shi doet desen mā
 onrecht hy en heeft dē man n; vmoort
 ic hebben vmoort. Dat sprach hi daer o
 dat hi sijn vrient woude verlossen van
 der doot en voer hē den doot liden Hy
 en hadde den moort niet gedaē Doe lie-
 ten si dē anderen gaen en leydē desen
 ter doot. Doen ginc die rechtsculdighe

lxviii

daer by en hoorde dit altemaele. ende
 docht in hē seluē. dese mā is onschuldich
 en du biste schuldich en vliest hi sijn lijf
 dat is di scult. en du doetste reghen dat
 recht. Metten riep hi met lud stēmen
 Dese man is onschuldich en ic heb den
 man vmoort. Taet hē vri en dodet mij
 Doe v wonderde den rechter seer en al
 die daer warē hoet om dese sake ware.
 Si hadde hē alle drie sculdich gegeuē.
 doe twijfeldē hem. welc die schuldighe
 waer en namēse alle drie en brochten.
 se voer dē coninc en sepden hē alle dinc
 Daer nā die coninc die eē wt nā dē an-
 derē. en vraechde soe lāge tot dat hi die
 waerheit vernā en liefse alle drie vry
 Doe quā dpe rijckhe geselle. en nam dē
 armen in sijn hups en sprac Vene ghe-
 selle. ic hadde mijn lijf gherue voer di
 gegeuē. nu heeft god ons beyden vlokt
 Wilstu met mi bliuen al mijn goet sal
 tot dinē gebodē staen Wilstu des niet
 doe soe neēt mij goet half. en vaert hē
 thups. Hi sepdē dat hi te lande woude
 tot sijnre hupsbrouwē en hinderē. Hy
 gaf hē doen half sijn goet en liet hem te
 lande varē. dat was eē ganse trouwe
 Een leer weest trouwe en nemet eē
 exempel aendē onuerstandelijche cre-
 aturen
Ene kint du sulst te trou wesen.
 wāt dat leerē ons die onuerstan-
 delike creaturen
Van eē leewe die hem seluē vdranc.
 van trouwe
Et gheschiede op eē tijt datter hi
 dē sepldē ouer tmeer en quamē tot een
 lant daer ontuiel hē dē wint. Doen si
 daer laghē. tradē si op een tijt op blant
 en gingē besien die wildernisse. Daer
 vondē si eē lindeworm stridē met een
 leuwe Doe was daer een vroom ridē

en toech sijn swaert. als hy gewapent
 was en halp den leeuwe en sloech den
 lindworm door. Dat was de leeuwe so
 dachelik dat hi van hē niet seypden en
 woude. en liep int wout. en haelde hē
 veel wilts alsoe veel als si alle verdoen
 mochte dat dede hi alle daghe. Op een
 tijt doe hem dpe wint waepde voerē si
 wech. doe die leeuwe dat sach liep hi in
 dat meer en swemde hē na alsoe lange
 dat hi nē meer en mochte doe vdrāchi.
Va eē leeu die tot sinte iheronimus
 quā om sijn voet die ghewont was en
 bleef int cloester en diende dē broeds.
En leeu quā gaen in een cloester.
 dair sinte iheronimus die ouerste
 was. Die leeu die hincde. Doen de mo-
 nichen den leeu sagē begonden si te vli-
 en. Doe ghinc hē sinte iheronimus te
 ghē. Doe boerde die leeu dē seerē voet
 en wilsden sinte iheronim? Daer liet
 hi hē dē voet walcē en besien doe was
 daer eē doorn in die toghēse hē wte. en
 strekē daer salue op en heeldē hem den
 voet. Als hē den voet genesen was liep
 hi int cloester als een bandich hont. en
 en dede niemāt quaet. Doe haddē dpe
 monikē een ezel dair si hout mede hael-
 den. Dē ezel plach dē leeu te bewaren.
 als hi inder weyde was. Op eenre tijt
 lach dpe leeu en liep. doe voeren daer
 coopludē voerbi en namē den ezel. doe
 die leeu ontwaecken wert en vant hy
 den ezel met. hy sochtē ouer al maer hy
 en vants niet. Doe ginc hi weder droe-
 uich te hups. Doen hi den ezel nper en
 bracht meēde si dat hi hē hadde geghe-
 tē en wordē toornich. en en woude hē
 sijn prouē niet geuē. Doe ginghē si toe
 en beualē hē des esels dienst. en leyde
 hē int wout en leyden hē thout op sijn
 rugge dat moit hi te cloester draghē dē

dede hy nu groter vdule. daer na op eē
 tijt was die leeuwe int velt en sach die
 coopludē comen metten ezel. In die lā-
 de is eē ghewoente dat dpe coopluden
 voerē haer goet op camelen. en der ca-
 melē gaet eē regel vōl die eē na den an-
 derē. daer gaet eē ezel voer dpe leyde
 in eē lanc zeel. also quā die ezele n leyde
 alle die camelen na hē. Doe die leeu dpe
 camelen sach wert hem seer lief en liep
 daer toe en doe vloeden die coopluden.
 Die leeuwe dreef dē ezel met sine steer-
 te ten cloester en alle dpe camelen vōldy-
 den hē mettē goede. Als die leeu inden
 cloester quam liep hi al dat cloester om
 en verblide hē om dat hi dē ezel geuon-
 den hadde en viel voer eē peghelijc op
 die aerde en speelde met sinen steerte.
 Doe quamē die coopludē na gaen int
 cloester. En vielen sinte iheronimo te
 voeten en sochtē ghenade. Hy ontfinc
 se lieflijc en lietse weder varen te lande
 en den ezel bleef int cloester.

Eē leer wess trou in pelgrimage.

Ieu hint du sulste eē trou ghesel-
 le wesen alstu biste in pelgrima-
 gie. bistu ontrou du verlieste al dīn be-
 uaert. **V**a geselschap dat beuaert

Voer sint iacobs
Et gesciede op eenre tijt dat wel
 xxx. gesellen gaē woude tot sint iacob.
 die geloofden trou geselschap te gadere.
 Daer nae quā eē pelgrim toe gaen die
 niet gheloofen hadde doch so ginc hy
 mede. Doe wert der gesellē eē tier. doe
 verteghē sijn alle die gheē die hē ghe-
 selchap gheloofte haddē. en die nper ghe-
 loofte en had die bleef by hē des auonts
 sterfoe man. Doen quam sinte iacob
 daer geredē op een paert. en sprach tot
 hem aldus. doet mi den dode mensche
 en sietet ghy achter mi op mijn paert

also dede die selue. En doen voerde hy
hē vā dier nacht wel. xv. dachuaerden
op eē haf mile na te compostellē Doen
sadr die geē af. en lepede den dode daer
Doe sepdē sint iacob. Gaet in die stadt
tottē canonikē en segt hē dat si mijnen
pelgrim in sullen halen met groter ee-
ren en brenghē hē te graue. En segt si
nē gesellē dat al hare arbeyp vlore is
om der ontrouwē dpe si hem bewesen
hebben

En leer scuwet den derde geselle

Ieuue kint. coestu te wāderen met
gesellē. du sulste pmmere een trou-
we gheselle sijn. Du en sulste dinen ge-
selle gheen valscheyp doe noch ontrou-
we Du en sulste oec niet gerne wande-
rē m; dñ derder. en in die derde en sul-
stu oech niet gerne in geselschap wesen.
wāt waer si drie sijn in een gheselschap.
daer plaghē hē die twee somtijts tesā-
men te houdē en te werpen. en bedroe-
uē den derde. Daer van wil ic di seggē
een gelikenisse van drie gesellen.

Vā drie ghesellen die tesāmen bede-
naert ginghen

Et soude drie gesellē te gad wā-
deren. Doe gesciedet tot eēre tijt dat si
niet meer en hadden dan eē broot dat
was hē alle drie te cleyn te eeten. Doe
lypsterdē die twee te gad hoe si dē der-
dē mochtē af wilen vāden brode. ende
bedachtē valscheyp en sprakē ald. wij
willē os legghē te slapē. wie die hooch-
stē droom dromet die sal dat broot half
hebbē. en wie daer na droōt die sal die
and hēlf bebbē. Daer gingē si liggen
doe lypsterdē si twee te gad Doe sprac
die eē vādē twee. Ic wil seggē mi droō-
de d; ic in hemelric sat bi onsen lieuen
here. en du sulste seggē du laetste bi jh-
re lieuer moed. Dat hoorde dpe derde

lxxxiii

en nā dat broot en adt dat al op. Doet
eē wile was gheledē doe stonden si op.
Doe sprac die eē. my heuet wel gedra-
met. mi dochte ic sat bi onsen lieue hee-
re. en die and sprac. mi dochte ic sat by
onser lieuer vrouwen. Doe sprach die
derde. ic sach v daer wel sittē doe dach-
te ic dattu des broots nyet meer en be-
hoefdes en ich adt dat altemale op. Ie-
ue kint wiltstu d; achte gebot wel hou-
dē so en sulstu geen valscheit rugē noch
dijn euen kerstē bewisen in gheenrelei-
stuckē hoe d; si mogē wesen als v hier
voer bewesen is

Hier begint dat negēde gebot en is
hoe ghy v eue kerstē mēscē sijns goets
niet begherē en sult daer hier veel goe-
der vraghē en leeren af sijn vanden on-
rechtuerdighen goede.

Ieuue vād ic bidde dy om on-
sen heere leeret my welck es
dat. ix. gebot. Ieuue kint dat
wil ic dy gerne leeren op dat

tu god biddeste voer mi. Dat. ix. gebot
is. du en sulste niet begherē dñns euen
kerstēs hups. noch sijn achter. noch sijn
goet. Ieuue kint onse here verbiet hier
alrehande gierciheyt. rouē woekeren.
en alrehande orecht wininge daer een
mensce eēs anders goet mede begeert
na dat god verbiet d; een mēscē niet en
moet begherē onrecht goet noch win-
nen moet hi dat nemē of met onrechte
besitten

Vā eē achter mā die eē steen vdroech
vā sinē achter in eenē anderē achtere en
dē steen sach hi bouē sijn hooft hangen
doe hi steruē soude

Et lach eē man in sijn laetste eyn-
de. die docht hoe dat eenē groten
steen bouē hē hinge dpe hē doot vallen
woude. Dat sepdē hy den volche. en si

haelde hē dē priester dat hy sijn biechte dede. Doe hy sijn biechte gedaē hadde nochtāns dochte hē dat die steen bouen hē hinghe. Doen vraechde hē die priester of hi eenige sonde gedaē hadde mīz steenē. Doē sprac hi. Ic droech eēs een steen vā mīnē acker op eenē anderen acker. op dat ich mīnen acker breeder maecte. dat was mīj baet en sijn scade. Doen sprac die priester. dat is die sake daer die steen om hier hanget. Doe hi daer berou af hadde. en biechte die sonde en loofde weder te geuen. doe verginc die steen

Van een kellenāer die onrecht dede waer om sijn cloester wert geplaccht

Het was eē kelnāer in eē cloestere die dede eē ioncfrou wat orecht aen haer goet. Doe plaechde god dat cloester om des wille. alsoe dat alle den wījn verderfde tottē cloester hoorde. Doe ginc die abt tot eē heplich mensce en badt hē om god dat hy onsen heere biddē woude dat hi hē liet vstaen. welc diē sake waer. Doe die ghene onsen lie uē heer badt. doe sprac onse heere god. Die scade heeft d; cloester gehad. om dat dpe kelnāer d ioncfrouwē onrecht gedaen heeft. Noch so wil ic hē een grote plaghe toe seyndē binnen desen iare. Daer na quā eē ridd en wert haer vyant. en verbarnde bi nae den cloestere daer si dat heel iāer af leuen sōdē. Tieue kint alsoe gater den ghenē. die ander ludē dat haer nemen.

Van eē mā die eēs cloesters goet ge noot en daer mede qualic voer

Het was eē abt in een cloester. die had eenē waerliken broeder. die was eē coopman. dien gaf die abt veel van des cloester goet en daer en hadde hi gheen geluc mede. Ten laetste ginc

die coopmā te biechten. doen sprac die priester. dat goet dat dy dpe abt gaf en was dī n; noch die abt en mochtet dy mīz rechte npe geuē. wāt dat was des cloesters en hi moestet weder geuē. also dede hi en god gaf hē auenture ende wert cortelijc eē rīc man. Doe vraech de hē die abt waer af hi dat groot goet hadde. Doe sprac hi die wile dat ic des cloester goet onder handē hadde. doen en hadde ic geē gelic mer sūnt ich des verteech so ben ic eē rīc mā geworden

Een leer groot goet verblindet den

Mensche

Jeuē kint. du sulste di seere hoeden voer ghiericheyt. wāt dat groote goet verblindet den luden dat si haren scepper niet sien noch bekēnen en konnen

Van een woekenaer die een crucifix te pande nam.

Het was een woekenaer die hadde van eē ander een siluerē cruce te pāde genomē. Die woekener wert sieck en nakede sijnre door. Doen quam sijn vriendē en brachtē dat tycken des heplige crups vter kercken en hieldent voer hē. en sepdē dat hi sōude bekennē sinen scepper. en sōude aensien dat heplige cruce. Hi sprac. ic en kenne dat crups niet. mer ic kenne dat crups wel dat in mīnre kistē leyt. daer mede gaf hi den gheest

Vāden rīcken coninc cressus hoe hy gehanghen wert

Jeuē kint wat baette coninck cressus sijn rīc dom. Hi was geheten die rīkste die ye was van siluer en van goud. Coninc cprus vīc hē met al sijn goet want hy rīc was. en liet hē bradē op eenen roester. Althāt quam daer eē reghē so groot datter vier was gheleeset en hi ontquā en hy en dācte god n;

dat hi hē gheholpen hadde en hi verho
uaerdichde hē op sijn grote goet en hy
beroemde hem dat hi die rijcke coninc
waer die daer ergent waer. Doen quā
daer een wijs man ope riet hē d; hi; y; s;
goets nyet beroemē en soude wā i die
vergāclike goet en soude niemāt geen
troest hebbē hi en lietes niet daer om.
Doe droemde hē dattet op hē regende
en de sonne droechde hē wed. D; bedu
det hē; y; dochter sama also datti soude
gehāgē werden en die regen soude op
hē vallē en die sonne soude hē wed dro
gen Dat gesciede hē coninc cir? vinc hē
weder en hinc hem aen een galghe

Een vraghe oft een wijs haers mā
onrecht goet mach besitten

Ieuē. hinc heeft dijn man orecht
goet dat en sulstu niet nuttē d; hy
geroest heeft oft gestolē oft m; woeker
ghewōnē heeft hoe datter si. ist onrecht
goet du en sulstes n; gebrukē noch toe
dinē cleederē noch in eenighe dinghen
Dā oft m; mā and s geen goet en he
uet dā dit waer alsalic m; dā ghererē.
Lieue hinc bidde vā dinen vriendē. of
vdiēter m; dinē arbeit mer leyt dinē
noot daer an so moechstu dat in dinnen
noot brukē oft di god beraet so sulstu d;
onrecht goet. dattu in dhyre not hebste
ghebruket weder gheuen

Een vraghe oft recht en onrecht goet
veenicht waer wat mē dā doe soude

Ieuē vad oft m; mā recht en on
recht goet te gader had. hoe salic
dā doen lieue hinc ist vscide so bruyke
dat gerechte goet. ist te gad so dattu d;
een voer dat and niet en hēste soe late
een varē mettē āderē. Du sulste lieuer
vā hupse te hupse gaen en biddē dā du
des onrechten goets genotes woudest
dij mā niet hengen. du soudeste dē bil

terru

cop clagē latē. Wil d; mā dat onrecht
goet latē en wed genē so moechste des
wel genierē Souē alle dinc so sulstu d;
man gehoersaē wesen in echtschap alstu
dijn sondige cost hebste nochtā so en
sulstu hē niet laten Hadde een man on
recht goet. vā dien goede en mach nie
māt eten met hē. ten waer oft eē mēse
met hem quaem die des n; beteren en
conde en hem berispen woude

Een vraghe of een heer vandē lande
mach een bede nemē van sinen onder
saten bouen sijn rechte heerlicheit

Ieuē vader moetic eē bede nemē
van minen luden die mi toe beho
ren bouen minen rechten thuis Lieue
hinc dat en sulstu niet doe sonder dijnē
grooten noot So moechstu een redelij
ke bede nemen die den luden niet alte
swaer en is. Waert also dat pēnāt dat
lant aen ueerdē woude met orecht. dā
soudstu d; heerē met dinē hūe en goet
en so moechstu wel biddē d; si di te hul
pe comē met wat goets. d; sullē si doe
en oec met hare hūe. waert also dat die
kerstēheit woude doe eē reyse optē he
dē en wouste mede reisen op die heidē
so moechstu vā dinē hupde w; eyse wa
ret alsoe dattu genāgen werdeste in eē
open orloge datti selue aēghige so sou
den si di te hulpe comē met alle des si v
mochte En waert oec also dattu rechte
vorderē souste dat dinen landē roerde
so moechstu die bede wel nemē Wilstu
oec eē hinc hūwē of beradē so sullē si dy
helpen ist di noot woustu oec ergēt v
meren dattet dinē lāden te orbare qua
me of dattu dijnē storelē vbetere wout
ste of een npeu veste makē so moechstu
bede nemen en so sullē si di helpē na ha
re mathe **D**ā schipbrokich goet

Ieuē vad moetic dat goet wel ne

men d; schipbrokich wert dat inder zee
driuet oft slaet aen mijnen lade. Lieue
kint dat en moechstu niet hebbē want
al dat recht dat die lantsheren daer op
hebbē gemaect d; en mach di niet hel-
pen hebstu des goets yet genotē d; sul-
stu wed genē ten waer dattet rouers
waren of quade luyden dpe den landē
woudē scadē. welc mensche dit goet op
coopt oft vīt die sal daer godlike mede
doen dat rade ic hē. want hi daer geen
recht toe en heeft dat proemelc is

Van die tollē.

Lieue vad moet ic eenige tollē ne-
men. Lieue kint du moechste wel
rechte tollē nemen die redelike geset
is voer noot. So wie die rechte tollē ōt
uoert die heeftē gestolē quā een mē-
sche in heydenis en waer daer eē recht
tolle hi en moeste die niet ōtuoerē. een
mēsche is sculdich dat hi eenē heydene
trouwe houde en rechte doe

Van roefgoet en gestolē en des ge-
likes en van geestelic goet

Lieue vad oft mi eē rouer wat ge-
uet moet ic d; wel nemē. Lieue kint
al dat geroeft is of gestolē dat en sulstu
niet nemē. Also en mach een priester of
een gheestelic man der kerke goet niet
wech genē noch oec sijn hinderē. noch
sijnder vriendinne noch nyemant.

Van dobbel goet.

Lieue vad moet ic wel behoudē d;
ic winne met dobbelē of m; woy
tafelen. Lieue kint neen. mer du sulste d;
om gode genē. Du en sulst d; niet wed
genē dē genē diet heeft vloer ten waer
d; eē kint vloos; h; vaders goet oft een
knecht; h; herē goet d; salstu dē genē
weder genē diet toebehoort du en mo-
geste dun winninge int dobbelspel n;
wed vspelen wāt heren is v n; dit selue

sulstu oec vstaen in anderē spelen daer
ghiericheit aen leyt en onnutte werke
wāt eē mēsche mette spēle doet groote
sondē en die dat hengē in harē huplen
die hebbē die sondē mede. en al die ghe-
ne die daer mede ōme gaen dpe sal mē
gods lichaem vbiēde oft si sullēt laten
Een leere vā onrecht goet en sal mē
gheen aelmissen doen

Lieue kint vā onrechten goede en
moghestu gheen aelmissen doen
van diefte van roquen of van woeker
of van des gheliken. Mer een wijf dpe
goet ghenomē hadde vā sondige leuē
die mach daer vā aelmissen mede doe.

Een leere van comāscap

In comāscap lieue vader hoe sal
ich daer mede doen dattet rechte
goet si dat ic daer van aelmissen mach
doen die gode behaechlic sijn. Lieue kint
comāscap is swaer te houdē sond; ōde
du en sulste niet seggē dat staet mi also
duer daer is my so veel om gebodē alst
also niet en is so liechstu. Oeck en sulstu
butē niet scoon makē dat binē vuyt is
du sulste die copen oprechten datter on-
gās aē is. Du en sulste niemāt yet vco-
pen als du proeffte d; hi daer sonde oft
pemāde scade daer mede doe wil. ist d;
tu d; weteft so bistu deelachtich d; ōde.
Dit sulstu oec vstaen vā ambachts lui-
den die allulche dingen maken die sijn
deelachtich d; sondē die dair af comē du
en moechste geen goet duerd vcopē te
borge dā du ō d; reet gelt wiltste genē
du sulste oec matelic winnē als du wil-
ste voer gode bekēnen. wāt du moeste
voer gode daer redē af gheue vā al d;.
re comāscap en dingen. Daer om doet
eenē anderē als du vā hē nemē wout-
ste. Wilstu wat borgen dinen euen he-
ren dat sulstu puerlic om god doen

Oftmen van .x. penningē mach nemen des iaers den eenen

Ieuē vader heb ic gebrōcht eenē man hondert marc. die sal mi alle iare. .x. march daer voer geuē. moet ic die wel nemē. Vieuē kint neen dattu eenen man dedes. m. marc gouts op dat hi di gheuē soude eenē penninc te bate doetstu hē dat gout. om des penninc wille sterftu daer mede du bliueste verloren en vaerste ten duuel waert

Oftmen eenige gauen mach nemē vanden schuldenaers

Ieuē vader moet ic eenighe gonten nemen vanden luyden dien ic mijn ghelt gheleent hebbe. Vieuē kint ic wil di een ghelijckenisse segghen onse lieue here quam gaen inden tempel te iherusalē inden palm daghe en vant sitten wisselaers die haddē de priesterē geset op d; die peregrins die daer quamen pmer rede pēnigen vondē dat offerdē. Alster een quā en badt o gelt te borge so sprac de wisselaer du bist minē broed ic en can geē woeker vā di nemen want du sulste mi doen waerlijke gōste dair mede maecte hi dē woekena re eenē mātēl wāt o se here die boesheit bekende doe werp hise wten tēpel met harē tafelē en gelt en sprac **M**ijn huis hiet een bede hups

Hier na volghē veel goede leerē vā dit tijtliche goet

Ieuē vader ic heb enen man ghe daen xij. march sond voerwaerde ic en ben niet vā hem gheuordert ende hi en heeft mi niet geloest mer hy geeft mit staers een marc moet ic dat wel nemen Vieuē kint ddoerstu dat niet o god maer om hopes wille des marcs so ist pmer woeker. Mer is di daer allees om oft hi di wat gheuet oft npet soe en

is dat gheen woeker

Ieuē vad moet ic wel out corn te borge doen en wt leenē en nemē nyewe wed Vieuē kint doetstu dat o god van rechter liefsten dattu dijn enē kersten helpē wiltu soe en ist gheen sonde mer doetstu d; op dattu meēste te winē so ist sonde wāt hope maect die woeker

Ieuē vader moet ic wel coren copen oft ander goet alst goet coop is ende houden dat alst quaet coope is Vieuē kint die hope maect dien woeker. Du moechste wel coren copen oft ander goet tot dhre nootdrift tegē toe comende tijdē ende ist dat di wat ouerlopet dat moechstu wel vercopen mer npet te duere

Ieuē vad doe ic een mā eē march siluers dat sal hy mi wed geuē op een bescepdē tijt als dat siluer beter is sal. Vieuē kint na minē waen so ist woeker ia datter eē ware die du d; leēdeste datti die coer hadde di den marc wed te gheuē op wat stōde dat hi woude. Also ist met out corn op niēwe te doen doetstu dat o gode so ist wel ghedaē. doetstu d; oic o hope die hope maect dē woeker

Ieuē vad moet ic mī goet te borge wel doe enē man op aldus dān ghe voerwaerde dat hi mī hier na sijn goet wed te borge doe. Vieuē kint doetstu dat niet om de mine gods so maect die hope een woeker

Ieuē vad. ic heb mī goet geleent eenē backer op de voerwaerde d; hi sijn coren male tot mīder molen en ands nergent is dat oec woeker. Vieuē kint waer du bate oft hope af hebste jōder auenture dat is oec woeker

Vieuē vad moet ic wel woeker nemen vā hepdē of iode. Vieuē kint neen. Hebstu van hepden oft van ioden woekere

ghenome. weetstu vā enigē kerstē mē
sche dien si dat goet af gebrokē hebben
dien moestdu dat wel weder gheuen of
den ghenen die dat toe behoort
Vieue vader ic heb goet ghenomen op
woecker salick dat woeker wt gheuen
Vieue hint neen. Vader ic heb gheswo
ren dat ich den woeker gheuen moet
Vieue hint so hout dñ trouwe en geuet
dē woeker en spreect hier na met rech
te. Vieue vader ic heb ghesworen dat ic
gheen recht vorderen en sal Vieue hint
soe doetet den priester te weten datmē
dē woekenaer daer toe dwinge mettē
rechte dat hi dat wed gheue. Vieue va
der ic heb ghesworen dat ich nyemant
kundighen en sal Vieue hint dat is een
onrecht sweren du en sulste dē eet niet
houdē wāt dē eet is tegē dñ salich; en
dñs euen kerstēs. du sulste dat kondi
gen op dat hi wed werde gebracht tot
gode. ¶ Van eenen coninck van
vriessāt die mettē meesten gheselscape
woude in die helle varen.

Het was eē conic die hiete radbot
die was een hepdē. en woude hē
laten dopen. Doe hi dē eenen voet indē
fonten geset had doe vraechde hi waer
die meeste ghesellē waren indē hemel.
oft indē hellen doe wert hem gesept indē
hellen sijn meest ghesellen. Doe toech
hi sijn voet weder wter fonten en bleef
onghedoopt ende sprach Ic wil varen
daer de ghesellen meeste sijn ende voer
totten duuelen in dpe helle. Vieue hint
also segghe ich dy hoere is di. daer ome
so hieft dat hemelrīck

¶ Een leer dat woeker moetmen wed
gheuen en voort so wat metten woec
ker ghewonnen is.

Ineue hint laet di dat nyet wōdlic
wesen dattu dē woeker sulst we

der gheuen Haddestu een penninc m;
woecker ghewōnen en wonnestu dup
sent march gouts met dien pennic. du
sulste dat altemael weder gheue. ende
du sulste oec die scaden op rechten den
genen vāden goede dattu antfangen
hebste dat hy di te woeker moest geue
Hadde hi daer om sijn hups oft lant of
ander goet verroft en waer in scade ge
comen die scade sulstu op rechten. Dit
selue sulstu oec verstaen van dieste. en
onrechte tollē en vā onrechte coman
scap en vā onrechten goede dattu dinē
euen kersten af neemste te onrecht w;
schade hi daer af heeft dien sulstu hem
weder keeren.

¶ Een leere die sonde en wert niet ver
gheue ten si datmen dat onrecht goet
weder keert

Ineue hint du sulste di wachtē voer
onrecht goet Alle dñ sondē mach
di dñ biechtuad vergheue sond onrecht
goet dat en mach di dñ biechtuad nyet
vergheue du en gheuest dat goet wed

¶ Vā een mā die indē hellē was wāt hi
goet had besetē dat sijn ouer oude vad
met onrecht eenē anderē had genomē

Het was een graue die hieldē die
ludē voer een goet man doe wer
de een heplich mā een teptē bewesen i
een slaep dat hi den graue in een vuere
sach en ond hē meer luden Hi sach een
lāge leerder in eē diepe kuple. die kuple
was vol vuers ende hi sach dien graue
staen op die leed middē indē vuere doe
vraechde hi wat hi gedaē hadde dat hi
daer waer indē vuere en onder hē ston
den ander ludē noch dieper doe berech
te hem die enghel ende sprac. sijn ouer
oude vader nam eenen man sijn lande
met onrecht daer o voer hi inder hellē
die siet hier alder onderste op dese le

der daer na sittē sijn sonen daer nae is
nu die graue hier na boertet sijn sone
Daer na alle den ghenen die die d; lāt
met onrechte besitten. Vieuē kint daer
om bewaert di van onrecht goet

Hoe die vader inder hellen sinē sone
veruloecte ende dpe sone den vader o
onrecht goet dat hi sinē sone achter ge
laten hadde

Et was een heplich mā die sach
heens woekenaers siele in d hellē
sitten midden in vuer. Daer na wert
sijn soens siele ghebracht inder hellē
bi hem. Doe hem die vad daer sach co
men doe riep hi Veruloect si de tijt doe
ic di wan Du moeste ewelijcken ver
uloect en vmaledijt wesen dat ic om di
nē wille dat goet woekerde en di erfde
daer ic om verloren ben Doe sprac die
sone weder. Veruloect en vmaledijt si
die tijt doe du mi teeldeste. En vuloect
en vermaledijt bistu dattu d; goet wō
nestē dair ic om verlorē ben Vieuē kint
dit is di een leere.

Van eenen woekenaer die sonē kī
der ofte erfgenamē sterf. dien die pad
den op aten

Et was eē rijk woekenaer dpe
soude steruē die welcke en hadde
gheen erfghenamen Doe lach hi inne
sijn laetste eynde doe riep hi. Brenget
mi mijn lieue kinderē dat si mi troostē
dat sprach hi dicken Do spraken die lu
den die by hem waren. Waer sijn dijn
kinderen Do sprach hi Reemt my en
brengt my in mij slaepcamer doe si hē
daer brachten doe sprach hi Graefte mi
hier een kuple daer vindt ghi mijn kī
deren in Dair groeuen si een kuple op
en vonden een kiste al vol siluers ende
gout Do sprach hy dit sijn mijn kinder
doe gaf hy met dien woerden dē geest

lxxviii

op. Doe sprongē daer veel paddē vter
hulen en atē dat lichaē d; sijn aensagen
Een leere Aelmissen vā onrecht goe
de en sijn gode niet behaethlyc

Vieuē kint dat onrecht goet is soe
quaet dat die aelmissen die vā on
recht goet ghegeuē werdē die en beha
ghen gode niet Daer van wil ic di seg
ghen een exempele.

Hoe die duuel die kerc n; en woude
laten wien die van onrecht goet ghe
timmert was.

Et was een rijk mā die hadde ge
timmert een kerc vā sinē gorde.
doe die biscop quā en woude die kerck
wien doe stont die duuel achter d; ou
taer en sprac Heer biscop ghi en sult de
se kercke niet wihē si hoort mi toe. Doe
sprac di biscop wie bistu. hi seide ic ben
satanas Die biscop sprac waerō hoert
se di toe Satanas sprac Si is getimmert
vā orechte goede en daer o hoertse mij
toe Also liet die biscop die kercke onge
wihē en satanas vderffe. **V**ā eē man
die werckap maecte vā onrecht goet

Et was een rijk mā die hadde dē
harmē een werckap ghemaect vā
onrecht goet. Doe quā daer eē mēsche
die was besetē mettē duuel. doe hielte
die duuel dat hy die hāden tottē mōde
niet brēgē en mocht. doe seide een gast
tottē duuel Du bōse geest segt mi waer
om en laetstu desen mensche niet eten.
Reē sprach hi het is geroef en vā geroef
de cost en machmē geē aelmissen doen

Van sinte quirijn die gebracht wert
voer dat oerdeel gods en quā wēd te li
ue en leyde een goet eynde.

Et was een biscop die hiet quirijn
Doe histerf doe quamē daer de heilige
engelen en namen sijn siele die eenen
enghel ginc voer gewapent en hadde

een wit bokelaer en een swaer dat was
vuerich als een vlame daer quamē de
bose gheesten hem teghens en woude
hem dpe siele benemē ende begonden
met hem te striden. Doe braechde die
engel wat scout dat si hem gauē Doen
seydē si. Hi plach onnutte woerden te
spreken. Doe sprac die enghel om dier
sonde wil en derf hi ind hellē niet varē
hi salse beteren inden vegheuer Doe
sprac die bose gheest hi nam aelmissen
van quade lude dat en behagede gode
niet. doe sprac die engel hi meende dat
hi berou hadde in synē herte doe sprac
die bose geest. Is god een recht rechtē
so is dese man vloren wāt hy nam een
cleet vā een woekenaer en hy wiste wel
dattet een woekenaer was doe sprac de
enghel god mach hē wel ouer hem oē
fermē Doe sprac die duuel dat is nu te
laet hi souden ider werelt hebbē gedaē
doe sprac die engel. van gods wegē so
sal die siel weder te lichaem comē ende
sal sijn sonden beteren Daer gaf hē die
bose gheest een becoringe die hem seer
dede ende barnde. daer mede werr hy
verlost ende voer te gode

¶ Een ander

Het was een woekenaer die gaf een
nen hepligē man eenē roc. en de
heilige man en wist niet dattet een woē
kenaer was Doe die heilige mā steruē
soude doe quamē dit heilige enghelē
sijn siel. doe quā die bose geest en sprac.
De siel behoort mi toe wāt hē op een rūt
een woekenaer eenē roc gaf. Doe sprac
die heilige engel. Hi en wist des n; doe
quā die rechtuaerdige god en gheboot
die siele weder te gaen inden lichame
dat si haer penitēcie daer voer doer de
de want hi des niet en wiste. Doe quā
die bose gheest en gaf hem eenen slach

aen die wange daer van hadde hi een
wonde die wile dat hi leefde

¶ Van een woekenaer daer god niet
voer ghebeden en woude hebben.

Het was een monic in sinte bernar
do? oerdē dpe had een vād dat was
een woekenaer die sterf en die sone badt
voer sijn siel Also dick als hi voer hē bad
so viel hi op sijn knie en dā begā hē seer
te gruwē dat alle sijn ledē berode dat
vondde hē seer hoe d; sijn mochte en
seidet sinte bnaert Sinte bernaert bad
onsen lieue here dat hi hē liet vstaē die
sake waer om dattet waer. doe sprac oē
se lieue heere datmen voer die woēche
nare niet biddē en soude want hi ware
eewelijc verloren Also en badt hi voer
die vader niet meer Daer na en quam
hem die veruærnisse niet meer toe

¶ Van eenē woekenaer die in een clo
ster begrauen was ende en liet die mo
nicken niet rusten.

Een rūt woekenaer sterf en genoe
te; sijn goets d; hi begrauē wert in
een monikē cloester. des nachts dede hi
dē monikē so grofē ongemac d; si niet
slapen en mochte. des morgens vōden
si hē leggē vte graue. doe groeuē si hē
wed des āderē nachts dede hi des ghe
lijc Doe vmaēde hē een broed dien sep
de hi. Die wile dat hi daer lage so en
mochte si geē ruste hebbē Doe groeuē
si hē opt velt doe liet hūse met gemake

¶ Een leer onrecht goet vblint die siel

Iene hint bewaert di vā orechtē
goede wāt dat onrechte goet ver
blindet die siel en dē mēsche. soe dathy
sijn schepper niet beschouwē en mach.

¶ Van eenen woekenaer die sijn siel
den duuel beual.

Het lach een woekenaer in sijn laet
ste epnde doe liet hi voer hem ha

len alle sijn silueren vaten ende gulde nappen en sprac tot sijne sielen **O** siele blijf met mi. ic wil di al dit goet gheuen en alre eeren ghenoech. en ic wil u noch meer daer toe winnen. Doe hem die doot aen ghinc doe sprach hi. **O** siele nu ghi niet langer bi mi bliuen en willet soe beueelick u den onsieliken dupiel daer mede gaf hi den gheest op

Een leere En hebt gheen minne tot verganclike goet

Vieue kint du en sulste geen liefst hebben tot desen waerlike goede dattu hier laten moetste. Staet na dat ewige goet

Van eenē man die sijn rijtlike goet verhoes voer dat hemelrijck.

Het was een rijck man die plach woeker te nemen. Doe quamē dair ridders thuise en woude goet vā hē leenē. Doe sagē si; hē grote goet en loefde hē en sprake dattu eē eerlic mā waer en so grote eer i; hē hups had doe sprach hi Waert d; god quāē en sprac tot mi Vaet al dattu hebste en coet tot mi in d; hemelrijc en hi woude mi; hē hemelrijc ke gheue voer mi; goetic en woude d; niet doe ic woude mi; goet lieuer houdē Die ridders hoordē dit en gīgē in hare herberge des nachts sterf hi Des ander daechs vrodē hoerdē si ludē ouer eenē dodē en si vracēdē wie dair doot waer doe wert hē geseit d; de selue rijcke mā in dier seluer nacht gestorue ware des gae doots doe sprake si hi en wilde ghisterē sijn goet upet geue om dat hemelrijc. hē mochte nu sijn goet wel geuen om een ep. Daer om en ghelouet nemmermee te seer dat goet.

Vā eē rijc mā die sijn oude seuer wilde breken en indē seluer nacht sterf hi

O se lieue here seyt indē euāgelie vā eē rijc mā die was veel coren

lerrie

gewassen doe sprach hi tot sijn sielē. **O** siele eet en drinct en vaert wel ghi moget noch leue menich iaer en hebben u gemac Doe quā een stem en sprac o du dwaes in deser nacht sullē comē die du uelen en nemendijn siele wie sal dā d; goet hebbē dattu lāge v; gadert hebste Indē seluer nacht quamē die diuelē en namē hē sijn siel hi had; hē siele geloeft menigē goedē dach te leue en en mochte haer n; eenē nacht vorste gheue. **V**ieue kint hier op sullstu dēckē en niet gierich wesen op dat aerstche goet. Staet lieuer na dat ewige goet dat niet vergaen en mach en nēmermeer ende en werdet noch werden en sal dat is d; hē sielen betere. Dat ons allen dat gescriē moet Des helpe ons de vader die sone en die heplighe geest Amen

Hier beghit dat x. gebot en is hoe d; ghi niemāts bedgenoot begerē en sulst **V**ieue vader ick bid v om onsen lieue here god. **V**eer mij welc is dat. x. gebot ons heeren. **V**ieue kint dat wil ick dy

gaerne doen op dattu god bidste voer mi. Dat. x. gebot is **D**u en sulst niet begerē d; euen kerstens wijf. noch sijn maget noch sijn knecht noch alle d; hē is **D**it gebot draecht ouer een en is gescreuen dat negēde gebot os herē **V**ieue kint du en sulst niet begheerē d; euen kerstens wijf wāt dat misaget gode seer dat mē indē echtē eenige valscheit doet. dat heeft god bewesen aē conic dauid. **V**an coninck dauid ende van vrias wijf die dauid begheerde. ende hoe dauid vrias doden liet.

Onich dauid sende wt sijn hooft man gehieten ioab. den vromen ridder met al sijn volc opten heydenē ende liet belegghē een stat die hiet rab

barh. ende coninck dauid bleef te hups
tot sinen ongelucke. Op eenen tijt des
middaechs stont hi op sijn slaepcamer
op sinen solre en sach dair teghen ouer
op eenē and solre een vrouwe die hiete
bethsabee die had een ridder tot eenen
mā die hiete vrias ende was mede op
die repse ind heer. Doe dauid die vrou
we sach begheerde hysse en lietse halen
en sliep bi haer den nachte. Des mor
gens vroe ghinc si thups ende ontbo
det den coninc wed dat si met kinde ge
werde waer. Doe coninc dauid de vrou
begeerde. doe en was de pphet nathā
in die stadt niet doe sach die pphet wel
indē geest daer hi was d; dauid dese; so
de woude doe en stont en ghic ind stat
en woude die coninc hebbē gewaerschu
wet voer die sonde. Doe quā die boose
ghest en hindde hē en bracht daer dat
ēē doot mēse lach indē wege al naecte
diē woude nathā begraue. Daer mede
was hi gehid. en onē des dede dauid
de sonde. Doe bedroefde hē nathā de p
phet en scrypde seer en en quā niet tot
ten coninc. doe die coninc d; hoorde d; die
vrou eē kint ofsagē had doe was hi seer
bedroeft. en sende te hāt bodē na hare
mā vrias doe vrias quā doe vraechde
hē dauid om nyewe maer en ofsinc hē
wel. doe sprac die coninc gaet nu te huis
slapē bi d; hre hupsvrou d; en woudi n;
doe. doe die coninc d; vna doe vraechdy
hē waerō hi niet thups en waer gegae
doe seide hy na diē d; sijn here iacob en
an v herē en gesellē warē in de reise en
stredē tegē gods viādē en hadde onge
mac so en woude hy geen ruste hebbē
eer and herē die idē heer warē daer be
hieltē die coninc diē nacht en drāch hē se
re toe op dat hy drōckē werde en gige
te hups slapē mer hi en gic nyet thups

Des morghens vroe ch dede hem diē
coninck eenen brief mede en seinde hē
tot iacob dē rentmeester ende ontboot
hem inden brief dat hi vrias soude setē
int scerpste vandē stryde op dat hi ver
slagen werde. Alsoe dede die rentmees
ter. Doemen die stadt bestormede doe
sette hi vrias op dier side daer die vrcē
ste luden waren op die mueren. Daer
wert vrias doot gewerpē en veel ludē
met hem. en die stat en werde niet ghe
wōnd daer sende ioab die coninc eenbo
de en sprac Hoerstu dat die coninc toer
nich wert om dat wij te stryde gegae
sijn en hebbē ludē vloerē dā sulstu te hāt
seggē Vrias is doot. alsoe dede de bode
Doe de coninc hoorde d; vrias doot wal
doe ontboot hi ioab dat hi dair om niet
vslagen en soude bi wilē valt d; den ee
nen bi wilē dē anderē dair na liet die co
ninc vrias wijf halē en nāle te echte dese
dingē misshaechdē gode leer en seynde
dē pphet nathan tot dauid die hē beris
pen soude. Nathan quam tottē coninc
en badt hē een oerdel te geue ouer dat
grote geweld datter indē lāde waer ge
schiet en sprac ald; Dair warē. h. mānē
die eē hadde veel scapē en rund en d; pe
and was arm en en hadde niet dā een
scapken dat hadde hi gecost en opghe
uodet met sinen kinderē dat adt m; hē
wt sinā nap en sliep bi hē in sinen scoot
en hieltet oft; h; wijf waer. D; gesciede
dat den rijkē mā een gast ouer quam
doe spaerde hi sijn scapē en nam dē ar
mē man sijn scapken en maecte sinen
gast een blijscap doe die coninc dese redē
hoorde wert hi seer toornich en sprach
Also god leeft so is d; pe man eē kint des
doots en is waerlic den doot schuldich
en sal dat scaep betalen vieruout. Doe
sprac nathā. Heer coninc du bist die mā

die dat gedaē heeft du hebste wiue ghe
noech nochtā hebstu vrias sijn wijs ge
nomen en daer toe soe hebstu hem late
doden doe bekende dauid sijn mesdaet
en hadde berou vā sinē sondē en sprac
Ick hebbe ghesondicht. Doe sprac na
than tot dauid. Sod heeft di dij sondē
vergeue du en sulste nyet steruen mer
dat kint sal sterue dat die vrou vā di ot
fangen heeft doe dat kint gebore was
doe begāt siet te werde Doe bedroefde
hem dauid en weende en viel ter aerde
ende badt onsen here voer dat kint dat
tet leue mochte dat kint sterfende doet
doot was doe en dorste hē dat nyemāt
seggē. Ten leste doe hēt vna doe stot hi
op en at en vreech sijnder droefnis D
vmonde sijn volc seer en vreechde hē
hier om en sprake die wijlen dattet kint
siet was doe weēdestu en nu d; doot is
en weēstu niet wat beduyt dat. doe sey
de hi Die wile dattet kint leefde doe weē
de ic en bad god dattet leue moeste wāt
doe was dair hoep toe Nu en baet geē
weenē dat kint en coēt nyet wed daer o
en helpt mi gheen droefnis ic moet hē
volgē daer na teelde hy bid vrouwe eē
and sone dat was coninc salomō. lieue
kint daer aen machmē proeue d; god
des niet en wilt dat een man eēs ands
wijsbegeere. Dat selue is oec bewesen
aen abraham Van abrahē en vā
sara sijn wijs welc de coninc abimalech
nam en daer om plaechde hē god

Abrahā hadde een schoō wijs dpe
hiet sara. doe soude hy tot eēre tijt
wāderē in heydenisse en hadde anxt d;
hē die heyden moorden sondē om dies
wijfs wille en sprac also dat sara sijn si
ster waer. Doen was daer een heydē
coninc die hiete abimalech die liet hē d;
wijs nemē en lietse brenghē in sinē hui

le Doe seynde hem god so groter siecte
toe dat hi gheen ghemēscap met haer
en mocht hebbē. Souē dat so plaechde
god sijn maechden en alle die vrouwe
die ond hē woenden en alle sijn vee dat
si alle onvruchtbaer werden en geen
vruchte ter werlt en brachtē. doe sprac
god inden slaep tot coninc abimalech.
en seide hē. dat alle die plaghen waren
hem ghecomē om dat hi abrahās wijs
hadde ghenomē Doe vreechde coninc
abimalech. Abrahā waer o hebstu dat
ghedaen. Du seydeste dat si dijn suster
waer na dien d; si dij wijs is. Doe seide
abrahā Ic had anxt voer mi lijf. dair o
seide ic also Doe gaf hi hē sijn wijs wed
en daer toe veel meer gesindes en sca
pē en runderē knechte en maechde en
liet hē kiesē eē stede in sijn lāt daer hi
wonē woude Doe sprac die coninc tot
vrouwe. Ic bē di broed ghegeue. M.
siluerē penningē voer di daer bi sulstu
kennē en dēckē dattu met logen begre
pen biste Doe bad abraham onsen here
voordē coninc en hi wert gesont en al; h
gesinne en alle die ludē in sijn lant wer
den wed vruchtbaer lieue kint hier aē
moechstu mercken d; god des nyet en
willet dat men eens ands wijsbegeert
dats oec bewesen aen plaach

Van plaac en rebecca sijn wijs.

Oie patriarch plaac wāde met re
becca sijn wijs vten ioetse lāt ide
duer tijt en woēde in heidenis en dede
als sijn vad gedaē had en sprac d; rebe
ca sijn suster waer Op eē tijt sach die co
ninc vte veynster en sach dat hi m; ha
re iocce en speelde. doe sprac hi tot plac
dats goet te sien dat si v wijs is. waer o
hebstu gelogē Doe sprac hi Ic had an
te dat ic o hare wil gemoort soude wer
den dair om sprac ic also Doe sprac die

coninc. Waer o hebstu bi ons also ghe-
daen het mochte geskiet sijn dat eē mā
mochte hebbē gemeent datse dijn wif
n; en waer geweest en mocht n; haer
sonde gedaen hebbē die wy alle hadde
ontgouden. En dit waren heydenē die
so seer ontsagen die echt veel meer sul-
len kerken luden dat ontsien. daer ge-
boort die coninc dat de vrouwe niemāt
roeren en soude oft hi soude steruen. Dāt
psaach haer mā waer. Dese seluē echte
houden oec somige creature die bouen
haer gade gheen ander en kiesē

Vandē opuaer die haer selfs gade
doot om ontrouwe

Het was eē ridd dpe had in zj hof
eē nest vā opuarē. Doemercte d;
die ridd en sijn gesin. als de opuaer wt
vloech om sijn spijse so quā een and op-
uaer wed en had gemeescap met zj ga-
de des was daer een waer bi daer plach
si te vliegē en wiesch haer daer in op eē
re tijt wert haer dē wech ondgāe dat si
niet te water en cōde comē. en haer ga-
de quā en vnam d; sijt gedaē hadde en
woudese dodē. Si weerde haer seer dat
hi haer niet doen en mocht. doe vloech
hi heen en haelde veel opuaren die vlo-
ghen alle toe en stakēse door. Dit sal eē
exempel wesen alle vrouwen.

Een vragē van duuen te houden

Ieuē kint al dat dijn euen kerstē
scaden mach dat sulstu bewaren
met al dijn vlitē. Het was een goet rid-
der die had in sijn hof veel duuē doe sei-
de hē eē mā dattet sonde waer dat hise
hielt want si den luidē scade doen optē
acker. Op een tijt doe hise teten gaf en
corē voer werp doe sprach hi tottē duuē.
daer veel ludē bi warē. Ist dattet gods
wille is d; ghi hier blift int hof so blift
hier en is des niet so gebiede en beswe-

re ic v inden naem ons herē ihu xpi d;
ghi wech vliecht en en coemt nemmer
meer wed. Althāt doe hi dat woort ge-
sproken had doe vloegen si wech. en en
quamen niet wed. Niene kint hebdi per-
ghenomē conrecht ghif dat wed eerstu
steruest en en vlaet di niet op dijn kind
oft op v wif. Niene kint wilstu gods ge-
bot wel houden so en sulstu niet ghie-
rich sijn noch niemāts goet begherē tō
recht en srouwer die ongherechtricheyt
wāt den ghierigen en can nēmermeer
genoegen. Coninc alexand toech al die
lādē met groter macht om die hi aftrē-
hē mocht en wanse op een tijt wert hē
gheuraecht wāneer hē ghenogē soude
doe sprach hi. Hoe soude mi ghenoege
dat een mēsche alle die werlt hadde hē
en soude niet genoegen. doch soe moe-
ste coninc alexander steruen hoe rijck
dat hi oec was

Niue vader ic bid v dat ghy
mi wat segget vādē grooten
coninc alexander. en vandē
wond dat hi dede. Niue kint

coninc alexander had dien naem d; hi
was coninc philips sone d; en was nyet
want hy was een bastaert en d; quam
alsoe toe. Sijn moeder wert bedrogen
met touernien dat dede een coninc ge-
heetē neptaban. Dese was een coninc
vā egiptē en was een meester ind swer-
er kōstē en cōste wel touernie. doe qua-
mē veel conigē en woudē tegē hē stidē
doe sach hi indē sterren wel dat hi de vi-
andē niet en mochte wedstaē en toech
heimelic vte lande en quā in eē and lāt
daer hi onbekent was tot eē coninc
die hiet philippus en sijn coninghinne
olimpias. En hi sprach dat hi waer een
propheet ende een meester ind sterren
Dpe coninc en coninghinne hadde hē

pensarius den coninc ter doot gewōt
had. doe lēp hi int palaps. en woude
die coninghinne wech voerē. Onder
des quā alexander. en nā een speer en
liep int palaps. Doen grep pensarius
die coninghinne voer hē doe schoonde
alexander sijn moed. doen liet haer die
moed als oft haer lee waer en sprach
Hone du en sulste hē niet schonē o mī
nē wille. daer nā hi pensari? en brachtē
voerdē coninc al leuēdich en sprach. va
der wrett v ouer dī viant. Doen dede
hi hem een swaert in die hant. en alsoe
wrahe de hē coninc philipp? Daer nae
sterf conic philipp? en alexander wert
eē machrich coninc. Des āderē dages
sat coninc alexand. op sijn coninclike
stoel en sprach tot sinē heeren. Siet aen
conic alexāder sal v vri makē van alle
uwē viandē. En hy lietse al sweerē dat
si hē alle volghē souden waer hi tooch
Die romeynē seyndē hē. ij. duisent rid
ders. en maecten met hē vrientſcap en
vrede Conic alexāder tooch wt in gro
ter macht en alle die stedē daer hy quā
die hulde hē. doe was daer eē stad dpe
hier corinthi die en wouden hem nyet
hulde dpe namē sijn boden en hingēse
aē galghē. daer om v dreef hi al datter
was. Daer na quam hy te iherusalem
daer die iode warē. Des nachts open
baerde god onias den bisscop en sepe
dat si hē vblide en teghē hē wt gaē. Al
so dede die bisscop en ginc tseghē hē wt
Doe tradt die conic vādē paerde ende
viel den bisscop te voete en stont op en
rustē voer die mont. Doe warē die an
der heere toornich dat hi den ioetschen
bisscop dede so grooter eer. Doe gaf co
ninc alexander dē iode grote vryheyt.
dat si niemāt tijns geuē en soudē ende
houdē haer wet als hem god geboden

rch
hadde. Doe hi dese iode so wel gehan
tiert hadde. quā hi voir een ander lant
daer warē iode in. en badē hē om vry
heyt. Doe wert hē geseit dat si god ver
teghē haddē. daer haddet god gehe
get dat haer lant gewōnen wert daer
si plaghē te wonē. Doe sprac alexand
wāt si harē god ontrou hebbe gedaen
so wil icse hier in besluten dat si nu oft
nēmermeer wt en comen. Doe began
hi dat lant o te bemueren en badt god
dat hi hē holpe. Daer dede god groot
wond. wāt hise daer in besloot met eē
steēclip daer sullē si bliuen tot ātekerft
coomt. Conic alexāder naecte conic da
rius lāt Doe seyndē dari? coninc alex
ander sijn boden. en dpe brachtē hē eē
bal en eē sweepe en pēninghē. en eenē
brief daer in gestreuē aldus. Conic da
ri? die een coninc is ouer al aertrijc die
laet gruetē alexand sinē knecht. ende
spreect aldus. Ic hebbe gehoort daer o
dattu conic byste dattu mī vpanc wil
ste werdē en dat doet al dī ydel eer Ie
ret wed tot dīn moeder ic raet di want
du biste noch een kint en lukes Ic seyn
de di eē sweep wāt mē di wel behoefte
dich te makē. en ic seyndē di eē bal dair
du mede speles. ic seyndē di oec pēnigen
want ich weet wel dattu arm biste. du
hebste niet met di dan straetrouers
Doe coninc alexāder dē brief las. voer
al sijn ridderscape worden si bedroeft
doe sprach hi tot hē. Waer om bedroef
stu di. en wetet ghi niet dat hondē dpe
als meest baffen die dorren doch alder
minste doē. Doe woude hi dē bode hā
ghē mer sijn heeren toghē hen daer af
des anderen daghes screef alexander
wed eenen brief en sprach. Du sulste mī
ontlien en vrychtē dat is grote scande
nā diē dattu so machrich biste. Du heb

ste mi gesept eē bāl en dpe is ront. en
die werelt is oec ront. dat beduyt alsoe
veel d'ic een heer sal werdē ouer al die
werelt. Die sweep heeft veel strenghe
dat sijn die banden. daer ic di mede sal
bindē. en alle d'ij heerē. du sepdēs mi
penninghe dat beduyt dat ic een heere
werden sal ouer dyn goet. Doe coninc
dari? dat hoorde ontboot hi al sijn vor-
sten die daer woondē in sijn voorlādē
en sprac. daer coēt eē kint dat hiet alex-
ander dat brenget mi ic wilt dwinghe
met eēre roedē en sepdent weder tot
sijnre moeder. Doe onboden si hē we-
der dat hi gheē kint en waer si hadden
m; hē gestredē en hi hadde gewonnen
die seghe alexand quā eē bode dat sijn
moeder siet waer. doe onboot hy dari?
dat hi hē vwachē woude hi woude te-
hant weder comen hi voer heen hē oē
moette eē heer. daer streef hi tlegē drie
dagē en nachtē en wan den strijt dair
na quā hi tot sijn moed doe was si ge-
nelen. bij haer was hy eenen cortē tijt
en quā wed en wan coninc darius sijn
lant af. Daer was eē ridd in coninc da-
rius hof die tooch wapē aen als coninc
alexanders gesinne en reet bi alexand
en tooch sijn swaert wt en gaf alexand
eenen slach dat hi ter aerden sloote en
woude hem seer. Hy wert ghebracht
voer alexander alexander sprac. O du
lieue ridder waer o hebstu dit gedaen.
Doe sprac die ridder Coninc dari? heeft
mi sijn dochter beloofte of ic hē d'ij hooft
brachte Doe sprac alexand tot sijn rid-
deren. Ic woude dat ghi alle soe waert
en om sijn vromicheit liet hi hem varē
Coninc alexander hadde darius con-
ghinne. sijn moed. en sijn. ij. dochteren
geuanghen en behielte in groter eere
Daer nae vhiel hē dari? en woude hē

wreke teghē alexander m; eenē strijt.
dat vnam die moeder en ontboot hem
aldus sijn lieue sone du sulste weten
al hadstu alle dpe werelt te hulpen. du
en mochtet alexander niet weder staē
Doe bedachte darius sijn wijf. sijn
moeder. en sijn. ij. dochterē geuāge-
nisse. Coninc alexander tooch dē meer
naerre en gewā alle die steden daer hi
voer quā. En quā ten leste op eē water
dat seer groot was. en was eē strenge
vādē meer. dair en mocht hi geē brug-
ge maken. Ons lieue heere dede daer
een tepken dat water deilde hem ouer
midts ontwee. daer hy droochs voets
ouer tooch met al sijn heer. Dat dede
god daer om dat hi dat volck vderfom
haerder sondē wil. Coninc alexander
gheboot dat eene peghclpck man. sijn
paert soude aen eē struyt bindē achter
aen een staet en latent hē nae sleppē d;
maecte groot stof. doen meenden haer
vādē dat des volcs. x. werf meer was
Doe woude si eē bode hebbē ghesepnt
tot dari? dat hi quā te stride. Doe quā
alexander eē stēme aldus dat hi selue die
bode soude wesen god woude hem hel-
pē. Doe vhoos alexander. ij. getrouwe
vriendē daer mede reet hy hē. en quā
tot een water des nachts vroost toe en
des daechs waest opē daer quā hy des
nachts en reet daer alleen ouer en liet
sijn ghesellen aen deen side en quā tot
coninc dari? en sprac. Coninc alexander
ontbiet di d; hi rede is te stridē. Coemt
als ghi wilt en en weest n; vslaget. doe
sprac dari? Hoe hebstu soe stoute woor-
dē des waer ghenoech dattu self alexan-
der biste. d'ij drepge en acht ic n; hy lep-
de hē int palles en sette hē tlegghen hē
ter tafelē. Doemē hē te dricken bracht
drac alexander dē wijn al degher wt.

Dac. xxxvi. Capittel Van broeder
Ja de goede coek vā Groenendale

Onder den voorsepden prioor so
was daer coek een leech mā van
alten groter volmaechte in duechde
lijken wercken ghehpeten broed Ja
vā Haffinghe Die ooc in sinte Mar
tha sochfullich was in werkende le
uen. En met sinte Maria Magdale
na so oeffende hy dat schouwēde leuē
En in stranghichepde des leuēs ghic
hi te bouen alle die broederē des cloos
ters als in vastene/in abstinēcie en
in waken. Selden ghic hy des auēts
slapē na alle sijnē arbeyt die nochtas
swaer was. voor der tijt dat hi mette
nē inder nacht ghehoort hadde Ende
ond vele ander duechde die in hē ghe
plant waren so was hi sonderlinghe
vchpert in ootmoedicheden tot hem
seluē. in goedertierenh; toe sinē euē
naesten. Maer sonderlinghe was hi
beruert totte wonden en heplich lpe
den ons liefste heerē Jhesu chypst in
cōpassien en mededooghene. wāt dpe
ghedenckenisse der passien ons heerē
droech hi sonder onderlaet oft aflatin
ghe in sijnre herte. En hy oeffende hē
somwilen daer inne so vierichkē d;
hi inden gheesteganslijken opgheto
ghen wardt. **I**tē so verhuecht was
hy vander godlijcher graciē. d; hi ter
eeren gods en tot salicheyt der mēscē
gescreuē heeft groote boeckē die noch
te Groenendale int voorsepde clooster
en elders sijn. inhoudēde salighe ma
terie die seer orbaerlijckē ende nut;
ghelesen om der menschen salicheyt.
Ende dieselue boeckē sijn ondersocht

ende ghecorrigeert van gheleerde en
wisen personen ende gheapprobeert

Op een tijt was hi so sieck en vāder
pestelencien en so ontfinch hi in sacra
menten. want heersche dat hi ter stoc
steruen soude. Doe werdt hi roepēde
als ons. Heere tot uwer ewyger eerē
En vanden broederen al daer by hē
sijnde dit hoorēde badchē vriendelijc
ken dat hi hē segghen woude wardie
woirdē beduyddē die hi so strangelijc
riep. Doe antwoorde hi hoe dat hi in
de gheest verstaen hadde dat hi was
een hie der ewigher verdoemenissen
ende daer o onderwerpende oft ouer
gheuende sijnen wille der godlijcher
belieften so riep hi seghēde dese voor
sepde woerden. Heere tot uwer eeren
wil ic nu gherne na uwen wille ver
doemē sijn.

Item als den tijt sijn vsc Shepardens
wter werelt nakēde was so sat hy siec
in eenē setel omtrent een half iaer lāc
want hien konste op gheen bedde ge
ligghē midts een sonderlinghe siecke
die hi hadde. Ende tē epnde verschie
hi seer suetelijc. ontfanghende die cra
ne der glorien Int iaer ons heerē. **M**
CCC. lxxvij. op sint aechte dach

En epnde so en is niet achter te
latē hoe vrolijk dat omtrent den
iare ons heeren. **M. cccc. lx. sterfē de**
uote religiose suster in dpe Stadt van
Thienē genoēt margriete. die welcke
sieck hygghe de seer begeerde te steruē
en met Crysto te sine en met vieriger

Dit Boeck behoort toe fan Dircx van der Eyden
En heeft te seer vercreghen Bij Eermissie. van
Zijn Huisvrouwen vader. Marinus Jacobs
Coopmans, Di Anno: 1639.

Die Bucher zu demselben
zu demselben
in demselben
Cognatus

